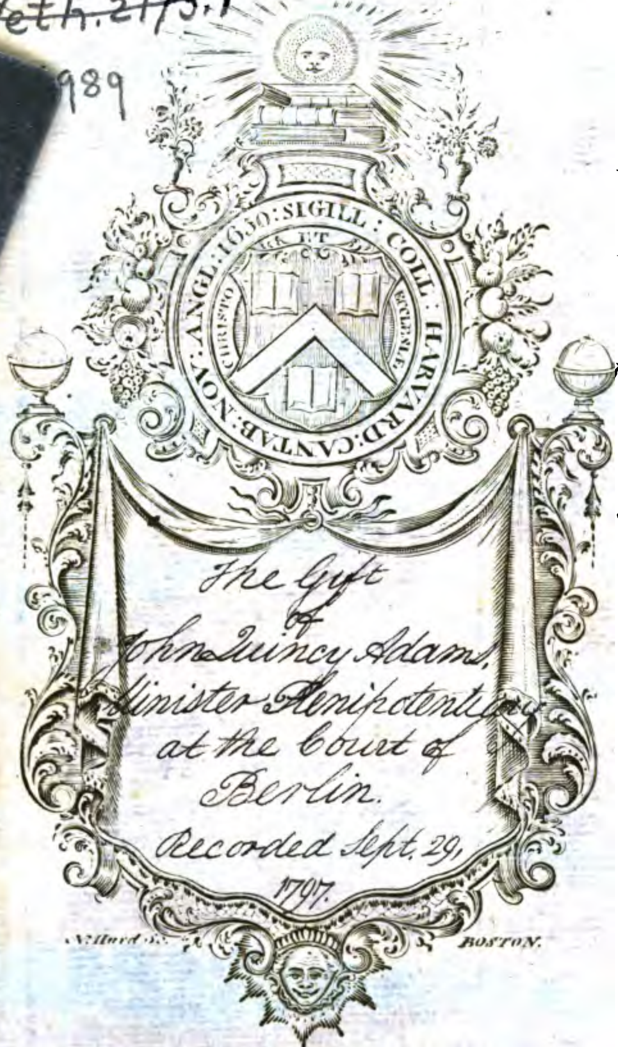

SIGILL : COLL : HARVARD : CANTAB : NOV : ANGL : 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE
The gift of John Quincy Adams, Minister Plenipotentiary at the Court of Berlin.
Recorded Sept. 29, 1797.
N. Hurd Sc.
BOSTON.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DERDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER NU

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken samengesteld.

Met Konstplaaten en Kaarten opgehelderd.

DERDE DEEL,

Beginnende met de Regeeringe van Graave FLORIS DEN *V. in 't jaar* 1256; *en eindigende, in 't jaar* 1442, *onder de Regeeringe van Hertoge FILIPS VAN BOURGONDIE.*

TWEEDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
By *ISAAK TIRION.*
MDCCLII.
Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

ve Floris. Amstelredamme aan Jan Persyn geschonken. XII. *Onderneemingen tegen de Westfriezen. Watervloed. De Graaf stigt vier Sloten. Westfriesland onderwerpt zig.* XIII. *De Zeeuwsche Edelen spannen samen tegen Graave Floris. Middelburg belegerd. Zoen met de meeste Edelen.* XIV. *Engelsche Koophandel. Stapel der Engelsche Wolle, te Dordrecht. Graaf Floris beweert Regt te hebben op de Schotsche Kroon. Hy doet 'er afstand van.* XV. *Ongenoegen tusschen Engeland en Holland. Wolstapel verlegd.* XVI. *Graaf Floris verbindt zig met Frankryk.* XVII. *Oorzaaken van het ombrengen van Graave Floris.* XVIII. *Jan van Kuik beleidt den aanslag, nevens eenige misnoegde Edelen.* XIX. *Samenkomst te Bergen op Zoom, en te Kameryk. Besluit om den Graaf te vervoeren.* XX. *Floris wordt te Utrecht van den aanslag verwittigd. Tot een Vogeljagt uitgenoodigd, en gevanglyk naar 't Muiderslot gebragt.* XXI. *Naderhand by Muiderberg vermoord. Eenigen zyner bedryven.* XXII. JAN DE EERSTE *voor Graave erkend. Verschil over de Voogdyschap.* XXIII. *'t Slot Kroonenburg belegerd en ingenomen. Gerard van Velzen en anderen gedood.* XXIV. *Dirk van Kleef en Guy van Henegouwen verdeelen 't bewind der Regeeringe.* XXV. *Gemagtigden naar Engeland, om Graave Jan te haalen, Nieuwe opstand der Westfriezen.* XXVI. *Wolfert van Borselen lokt de Vlamingen in Walcheren. 't Slot te Medenblik ontzet.* XXVII. *Jan de I. landt in Zeeland.* XXVIII. *Borselen stelt zig in 't bewind der Regeeringe.* XXIX. *De Westfriezen volkomen tot onderwerping*

ping gebragt. Vroone verbrand. XXX. *Togt van Bisschop Willem op Waterland.* XXXI. *Vrede met Utrecht, gemaakt en gebroken. Ysselstein belegerd en gewonnen.* XXXII. *Twist met Borselen en den Baljuw Aloud, over de Dordrechtsche Voorregten. Kampregt.* XXXIII. *Borselen, den Graaf naar Zeeland willende voeren, wordt agterhaald en te Delft omgebragt.* XXXIV. *Jan van Avennes aanvaardt de Voogdyschap wederom. Verbond met eenige Steden tegen de Moorders van Graave Floris.* XXXV. *Dood van Graave Jan den eersten.*

Floris V. I.

Floris de V. wordt Graaf, onder Voogdyschap van zynen Oom Floris,

FLoris de vyfde, Zoon van Koning Willem, bereikte naauwlyks twee jaaren, toen hy zynen Vader verloor, alzo hy, geduurende het beleg van Valenchyn, in den jaare 1254, ter weereld gekomen was (*a*). De * Hollandsche Edelen en 't Volk in 't algemeen erkenden hem egter, terstond, voor Graave (*b*). Doch Floris, zyn Oom, die 't Land, in den Kryg tegen de Vlaamingen, reeds zo merkelyken dienst gedaan hadt, hieldt de Voogdyschap des jongen Graafs en den klem der Regeeringe in handen.

* *Principes Hollandiæ.*

die een Verdrag met Vlaanderen maakt.

1256.

In den aanvang zyner Voogdye, floot hy een Verdrag met Margareet, Gravinne van Vlaanderen en met haaren Zoon, Guy; die, om groot Losgeld, uit de Zeeuwsche gevangenis, geslaakt zynde (*c*), nu ook reeds den titel van *Graave* voerde, en nevens zyne Moeder

(*a*) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 92.
(*b*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1256. *p.* 518.
(*c*) Meyerus *ad annum* 1256.

FLORIS V. der regeerde. Men hadt, na den Slag by Weſtkapelle, en nog by 't leeven van Koning Willem, door tuſſchenkomſt van Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, reeds over een Verdrag gehandeld; doch vrugteloos (*d*). Willems dood gaf nu gelegenheid, dat de Onderhandelingen hervat werden. Te Bruſſel werdt, eindelyk, door bemiddeling van den Koning van Frankryk, van Henrik, Hertog van Brabant, van Otto den III, Graave van Gelder, en van eenige andere Grooten, op den eenentwintigſten van Wynmaand des jaars 1256, een Verdrag getroffen, op den volgenden voet: „ Floris, Voogd van Holland, zou [*Margareet* (*e*)], oudſte Dogter „ van Graave Guy, ten Huwlyk neemen, „ en haare Grootmoeder, Margareet, zou „ Zeeland, tuſſchen Hedeneze en de Schelde „ gelegen, dat is, Zeeland Beweſter-Schelde, „ het geen onder haar, en onder Floris* Op„ pergebied geoordeeld werdt te behooren, „ aan hem en zyne Erfgenaamen, ten vryen „ Leen, moeten afſtaan. Margareets gedeel„ te zou hy, als Leenman van Vlaanderen, „ het ander als Voogd van zynen Neeve Flo„ ris bezitten. Deeze zou, zo zyn Oom, zon„ der Kinderen, by Margareet, gewonnen te „ hebben, overleedt, ook eene der Dogteren „ van Graave Guy ter Vrouwe neemen, en „ met haar Zeeland Beweſter-Schelde verkry„ gen. En ſtierf hy, insgelyks, zonder Kin„ deren; dan moeſt Zeeland Beweſter-Schel„ de

* *Demanium.*

(*d*) MEYER. *ad annum* 1254, 1255.
(*e*) *Voyez* BUTKENS Troph. de Brabant *Tom*. I. *p*. 332.

„ de aan eenen der Zoonen van Graave Guy Floris V.
„ komen, die met *Magteld*, Dogter van Koning
„ Willem, trouwen zou: na welker dood, het
„ eerst aan de wettige Graaven van Holland
„ zou versterven; die 't egter van de Vlaamsche
„ Graaven zouden blyven ter Leen houden; en
„ hun, eens vooral, tienduizend Marken ster-
„ lings, van tien * Schellingen ieder Mark, * *Solid.*
„ betaalen moeten. Zo Zeeland Bewester-
„ Schelde, t'eenigen tyde, onder de erfgenaa-
„ men van den Voogd Floris, of van zynen
„ Neeve, of van Magteld, verdeeld wierdt,
„ zou men, voor ieder deel, aan de Graaven van
„ Vlaanderen, hulde moeten doen". Deeze was de voornaamste inhoud van 't Verdrag. De geschillen over de Tollen werden verbleeven aan de Uitspraak van Henrik, Hertog van Lotharingen en Brabant: en wegens de vryheden der Vlaamsche Handelaaren, de voorige overeenkomsten, met naame die van den jaare 1168, vernieuwd en bevestigd (*f*). Het Verdrag werdt niet alleen door de Vlaamsche en Henegouwer Edelen bekragtigd; maar ook door de Steden Gend, Brugge, Yperen, Ryssel en Douai: welke vyf Steden beloofden, Vrouwe Margareet en Graave Guy allen onderstand te zullen weigeren, indien een van beiden immer deeze Vrede schondt of verbrak (*g*): waar uit men, in 't voorbygaan, kan opmerken, hoe zeer de Nederlandsche Steden, ten deezen tyde, reeds in aanzien gereezen waren.

II. Floris, Voogd van Holland, verschoof zyn Huwe-

(*f*) Pactum Pacis *Vide in* Thes. MART. & DUR. *Tom.* I. *c.* 10 4.
(*g*) PIERRE D'OUDEGH. Chron. de Flandr. *Cap.* CXVI. *f.* 190. *vers.*

Floris V. Voogd van Holland, sterft.

welyk met Margareet van Vlaanderen eenigen tyd, of weigerde het te voltrekken; zonder dat men 'er de reden van weet. Ook leefde hy niet lang hierna. In de Lente des jaars 1258, te Antwerpen op een Steekspel zynde, werdt hy, by ongeluk, gekwetst, en overleedt aan de wonde,

1258. op den zesentwintigsten van Lentemaand des gemelden jaars (h). Men vindt, dat hy Keuren aan Zeeland gegeven heeft, waar naar 't gantsche Land beregt werdt (i). Zy zyn, voor eenige jaaren, in 't Latyn en oud Nederduitsch, gedrukt; doch niet openlyk in 't licht gegeven. My is 'er, nogtans, een Afdruksel van ter hand gekomen. Wy hebben te vooren (k) gezien, dat 's Graaven Oom, al by 't leeven van Koning Willem, groot gezag in Zeeland gevoerd heeft. Doch de Zeeuwsche Keuren, van welken wy spreeken, schynt hy kort na 's Konings dood gegeven te hebben (l).

Vrouw Aleid maatigt zig de Voogdyschap van Holland aan.

De jonge Graaf bereikte nu naauwlyks vier jaaren, en werdt opgevoed, door zyne Moeye, Aleid; die, ruim een jaar geleeden, haaren Egtgenoot, Jan van Avennes, verlooren hebbende (m), zig, sedert, in Holland, of in Zeeland, schynt te hebben opgehouden. Zy droeg de vereischte zorg voor 't Kind, doende het zelfs, zo dra mogelyk, in de Walsche en Duitsche Spraaken, onderwyzen (n). Doch na de dood van Floris, haaren Broeder, onderwondt zy zig ook 't Landsbestier, zig noemende * *Voogdesse van Holland* (o); 't welk veelen

* *Tutrix Hollandiæ.*

(h) Melis Stoke *bl.* 95.
(i) Melis Stoke *bl.* 95.
(k) II. *Deel*, *bl.* 393.
(l) *Zie* Melis Stoke *bl.* 95.
(m) Meyerus *ad annum* 1257.
(n) Melis Stoke *bl.* 96.
(o) Diplom. ejus *Ann.* 1258. *Vid. apud* Matth. Anal. *Tom.* II. *p.* 529. *not.* (1).

len Edelen onaangenaam was, terwyl anderen haar de hand boven 't hoofd hielden (*p*). Om zig te vaster in 't bewind te vestigen, verkoor zy Henrik, Hertog van Brabant, om nevens haar te regeeren. Dit blykt, uit eenen Brief van *Gerolf* en *Henrik van Kats*, Zeeuwsche Edelen, op den dertigsten van Grasmaand des jaars 1258, gegeven, by welken zy den Hertoge trouw belooven (*q*). Ook deedt *Godefroi van Kruiningen* hem, ten zelfden tyde, hulde (*r*). Henrik, in persoon herwaards gekomen, om de Voogdyschap te aanvaarden, maakte zig haast gehaat by de Landzaaten, en overleedt kort hierna (*s*). Toen sloegen de Edelen, die 't met hem gehouden hadden, het oog op Otto den III, Graave van Gelder, Zoon eener Oud-moeye des jongen Graafs; die zig, terstond, beweegen liet, om herwaards te komen. Sedert, hielden, naar sommiger verhaal, de Hollandsche Edelen eenpaarig de zyde van Graave Otto, terwyl de Zeeuwschen Vrouwe Aleid aanhingen (*t*). Vrouw Aleid en Graaf Floris bevonden zig in Zeeland, toen Otto van Gelder, te Dordrecht, in Zuidholland, aankwam: alwaar de Burgery hem, terstond, voor Voogd erkende. Ook onderwierp hy zig, in korten tyd, gantsch Holland, en trok sedert een Leger byeen, met welk hy naar Zeeland overstak, om Vrouw Aleid op te zoeken, en te ver-

Floris V.

(*p*) Melis Stoke, *bl.* 96.
(*q*) *Zie* den Brief *by* Boxhorn. *op* Reigersbergen, II. *Deel*, *bl.* 607. *en by* Butkens Troph. de Brabant. *Preuves*, *p.* 97.
(*r*) Boxhorn *en* Butkens *als boven.*
(*s*) Spiegel Historiaal *Cap.* XXXIX. XL. *bl.* 51, 52.
(*t*) Beka *in* Henrico *p.* 88.

Floris V.

Slag op Vernoutsee.

verdryven. Hy landde te *Reimerswale*, op 't Eiland Zuid-beveland: in 't westen van welk Eiland, Vrouw Aleid haare magt byeen gebragt hadt. De beide partyen, elkanderen genaderd zynde, viel 'er, op *Vernouts-ee*, een hevig gevegt voor, in welk Graaf Otto eene volkomen' overwinning behaalde (1). Hy hieldt, sedert, tot aan de meerderjaarigheid van Graave Floris, het bewind der Regeeringe in handen (*u*).

Graaf Otto van Gelder wordt Voogd.

Ongetwyfeld zyn 'er eenige jaaren verloopen, eer Graaf Otto 't Land in rust bragt. Doch onze Historieschryvers hebben niet naauwkeurig genoeg aangetekend, wanneer de byzondere gevallen der minderjaarigheid van Graave Floris gebeurd zyn. Zelfs melden zy den tyd niet, in welken hy, op eigen gezag, begon te regeeren. Zekerlyk is zulks geschied,

(*u*) Melis Stoke *bl.* 97.

(1) Of dit gevegt, te lande of te water, voorgevallen zy, is twyfelagtig. De meesten maaken 'er een' Scheepsstryd van; doch hiervan blykt niets, in Stokes verhaal. De plaats des gevegts, *Vernouts ee*, by Stoke, en op veelerlei wyze, by anderen, benoemd, is onzen meesten Schryveren onbekend geweest. Alting verstaat (*Notit. Germ. infer.* P. II. p. 188.), door *Vernouts ee*, het *Eiland van Voorne*. Doch Stoke zelf, hier ter plaatse, en vooral *in Jan den II.* bl. 190. moest hem hebben doen zien, dat het in Zuidbeveland, by *Lodyke* en *Duivenee*, moet geplaatst worden. Dit blykt ook, onwederspreeklyk, uit eenen Brief van Hertoge Filips van den eenendertigsten van Louwmaand des jaars 1430, geregistreerd in 't *eerste Memoriaalboek van* Mr. Jan Rose f. 81. in welken bevolen wordt, eene Sluis te leggen *in Zuytbevelant*, *in Vairnoutzee*, tot losfinge van 't Landwater.

ſchied, voor de dood van Graave Otto (*v*), die, op den tienden van Louwmaand des jaars 1271, is voorgevallen (*w*). Nogtans kan het, niet lang te vooren, begonnen zyn: alzo de Oproer der Kennemeren, die, in of omtrent den jaare 1268, ontſtondt (*x*), gezeid wordt, geduurende 's Graaven *jonkheid* of minderjaarigheid, aangevangen te zyn (*y*). 't Is derhalve waarſchynlykſt, dat Graaf Floris, in 't jaar 1269 of 1270, toen hy den ouderdom van vyftien of zeſtien jaaren bereikt hadt, de Regeering aanvaard heeft. Voor deezen tyd, ſchynt hy reeds met *Beatrix*, Dogter van Guy, Graave van Vlaanderen, volgens het Verdrag van den jaare 1256, in den Egt getreden te zyn (*z*).

FLORIS V. Hy ſterft.

III. Graaf Floris begint op eigen gezag te regeeren.

Zyn Huwelyk.

Na 't vertrek van Graave Otto, ſchikte de jonge Graaf zig, eenen geruimen tyd, naar den raad zyner Moeye, Vrouwe Aleid. Haaren Zoon, ook *Floris* genoemd, droeg hy 't bewind over Zeeland op. Doch beval hem den raad in te neemen van Heere *Albrecht van Voorne*, Burggraave van Zeeland, en van eenige andere Zeeuwſche Edelen, die, ſedert, zyn doen en laaten waren (*a*). Heer Albrecht hadt zo veel aanziens verkreegen, of ſtondt zo diep in 's Graaven gunſt, dat hem en zynen Nakomelingen, door Graave Floris den V, een agtſte uit het Weſtelyk, en een vyfde uit het Ooſtelyk gedeelte van Schouwen, op gedraagen werdt, in alle de Beden, welken den

Aanzien van Albrecht van Voorne.

(*v*) MELIS STOKE *bl.* 98.
(*w*) PONTANI Hiſt. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 152.
(*x*) Chronic. Hirſaug. *ad annum* 1268.
(*y*) BEKA *in* Joanne I. *p.* 92
(*z*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 98.
(*a*) Dezelfde *als boven.*

Floris V. den Graaven van Holland, ter gelegenheid van hun Huwelyk, immer zouden toegestaan worden. De Giftbrief is nog voor handen (*b*), en te Delft, op den vierden van Hooimaand des jaars 1269 getekend. Floris, 's Graaven Neef, trok Zeeland door, alomme, volgens de beschreeven' Keuren, regt doende. Ook verzoende hy de Zeeuwen, die, in den slag op Vernoutsee, de zyde van Graave Otto gehouden hadden, wederom met Graave Floris (*c*). Zeeland, daar men 't altoos met Vrouwe Aleid, die nu wederom aan 't bewind was (2), gehouden hadt, werdt dus haast in rust gebragt. Doch de rust in Holland te herstellen, hadt meer werks in. Hier was, omtrent den jaare 1268, een gevaarlyke Oproer ontstaan, onder de Opgezetenen der Dorpen van Kennemerland, van welk de oorzaaken niet klaarlyk aangeweezen worden. Vermoedelyk is 't, dat zy, wegens de Voogdyschap, met de Edelen oneens geworden zynde (*d*), beslooten hebben, zig, met geweld, tegen hen, te verzetten. Men vindt aangetekend, dat zy niets minder bedoelden, dan de Edelen ten Lande uit te jaagen, derzelver Sloten te vernielen, en den klem der Regeeringe der Gemeente in handen te stellen (*e*). De Kennemers

Opstand der Kennemeren, Waterlanderen, en Westfriezen. 1268.

(*b*) *Apud* Miræum Donat. Belg. *Libr.* I. *Cap.* CXXVII. *p.* 437. *Tom.* I. Oper. Diplom.
(*c*) Melis Stoke *in* Flor. V. *bl.* 98.
(*d*) *Vide* Hedam *in* Joann. I. *p.* 212.
(*e*) Beka *in* Joann. I. *p.* 92.

(2) Men vindt, dat zy, somtyds, de Graaflyke Brieven ook met haar Zegel bekragtigd heeft. Zie een *Handvest van Floris den V. van den jaare* 1273, by Balen *Dordrecht*, bl. 429.

mers ftaken, ten deezen tyde, uit, in magt en aanzien, onder de Hollanders. Uit de Handveften, hun, ruim twintig jaaren na deezen tyd, door Graave Floris den V. zelven, verleend, blykt niet alleen, dat zy gewoon waren, den Graave, zo wel buiten als binnen het Graaffchap van Holland, ter Heirvaart te volgen; maar ook, dat zy hem en zynen Ouderen menigen dienft gedaan hadden (*f*). Doch om zig te meer gedugt te maaken by 's Lands Edelen, verbonden zy zig thans met de Weftfriezen en Waterlanders, die eenen zin met hen hadden. De adelyke Sloten in Kennemerland leeden den eerften aanval. Veelen derzelven werden overmeefterd en vernield. De Edelen werden genoodzaakt de wyk naar Haarlem te neemen, alwaar zy zig verfterkten. De Kennemers en hunne Bondgenooten vielen toen in Amftelland. Gysbrecht van Amftel de II, zig te zwak bevindende, om deezen ongetemden hoop tegenftand te bieden, floot een Verdrag met hen, en wift hen, eerlang, zulks te beleezen, dat zy hem tot hun Opperhoofd verkooren. 't Schynt dat zy, tot nog toe, zonder geregelden Bevelhebber, geoorloogd hadden: weshalve zy zig ligtelyk lieten beweegen, om een' ervaren' en moedig' Krygsoverfte te kiezen, onder wiens bevel, zy zig een' voordeeligen uitflag van hunne onderneemingen beloofden. Doch Gysbrecht hadt, met het aanvaarden van dit Opperbevel, wat anders voor. Hy zogt

FLORIS V.

Zy vallen in Amftelland, en kiezen Gysbrecht van Amftel tot hun Opperhoofd.

(*f*) Handv. van Ao. 1291. *in de* Handv. van Kennem. *bl.* 3, 4.

Floris V.

zogt den Oorlog uit zyn Land te houden, en zig van 't Volk, over welk hy geboodt, te bedienen, om zyn byzonder leed te wreeken op de Stigtſchen, tegen welken de oude en begroeide wrok nog niet vergaan was. Ook toog hy, terſtond, de Vegt langs, naar 't Slot Vreêland, welk, eenen tyd lang, vrugteloos belegerd werdt. Gysbrecht, ondertusſchen bevroedende, dat het Leger zyn onderhoud alleen uit Amſtelland bekomen moeſt, bewoog de Kennemers, het beleg, by nagt, op te breeken, en ſchielyk naar Utrecht te trekken, om, ware 't mogelyk, deeze Stad, by verrasſing, in te neemen. Voor den dageraad, zagen de Utrechtſchen, met verwondering, hunne Stad van eene geweldige menigte gewapenden omringd. De Burgers, gevraagd hebbende, wat men voorhadt, werden, door eenen Kennemer, die wel ter taale was, in deezer voege, beantwoord: „ Burgers van Utrecht en goede Vrienden, de „ vrye Kennemers begeeren, dat gy alle de „ Edelen, die de Gemeente bezwaaren en „ verdrukken, ter Stad uit jaagt, en hunne goederen den armen geeft". Dit, met een ſtout gelaat, uitgeſproken, werdt greetiglyk opgevat van de Burgerye, die, reeds geſtoord op de Regeeringe, de hoofden by een ſtak, en na een kort overleg, de Schepens en Raaden af-, en andere, uit de Overluiden der Gilden gekooren, in derzelver plaatſe, ſtelde. Toen werden de voornaamſten ter Stad uit gejaagd: waarna men een Verdrag met Heere Gysbrecht en de Kennemers ſloot. Amersfoort en Eemland volgden, ſedert, het voor-

die Vreêland belegert en Utrecht verrast.

voorbeeld van Utrecht, en verbonden zig, insgelyks, met de Kennemers. Gysbrecht van Amſtel, weinig tegenſtand in 't Stigt ontmoetende, bemagtigde en vernielde de Sloten van *Gysbrecht van Abkoude*, *Willem van Ryzenburg* en *Huibert van Viane*, zyne byzondere Vyanden.

Floris V.

Jan van Naſſau, die thans verkooren doch onbeveſtigde Biſſchop van Utrecht was, zynde Henrik van Vianden, in den jaare 1267, overleeden, hadt zig naar Gelder begeven, om onderſtand van Graave Otto den III. te verzoeken. Doch daar verliep eenige tyd, eer men een genoegzaam getal van Knegten in de wapenen brengen kon. Gysbrecht van Amſtel, hiervan niet onbewuſt, zogt zig, geduurende den Winter, van den grootſten hoop der Kennemeren, die veel onderhouds behoefden, te ontſlaan, en bewoog hen, om, tegen den Oogſttyd, naar hun Land te rug te keeren. Zy deeden 't; doch ondernamen, op hunnen te rug togt, 't beleg der Stad Haarlem, die, beide door Burgers en Edelen, dapperlyk beſchermd werdt. *Jan Perſyn*, een moedig Ridder, trok, op eenen nagt, heimelyk ter Stad uit, benam den Kennemeren eenige Wagens, en rende 'er mede naar Kennemerland, alwaar hy den brand ſtak in veele Dorpen. 't Gelukken deezer onderneeming was oorzaak, dat de Stad van 't beleg verloſt werdt. De Kennemers, die voor Haarlem lagen, agter zig de vlam hunner wooningen ziende opgaan, verlieten de Stad, en trokken naar huis. Die van binnen vervolgden hen, een

Haarlem belegerd.

Stoute daad van Jan Perſyn.

Floris V.

een ſtuk wegs, en keerden, rykelyk met buit belaaden, te rug.

Amersfoort en Utrecht door de Stigtſchen herwonnen.

Biſſchop Jan en Graaf Otto hadden, midlerwyl, een talryk Leger byeen gebragt, met welk zy voor Utrecht toogen. Doch alzo die van binnen de Stad weigerden op te geeven, en de Biſſchop het muurwerk en de gebouwen ongaarne, door 't ſteenwerpen, beſchadigd zag; trok het Leger, eerlang, af, en voor Amersfoort, welk zig haaſt overgaf De Biſſchop begaf zig toen naar Deventer: Graaf Otto keerde ook naar huis, en 't Leger werdt afgedankt. Twee jaaren verliepen 'er, ſedert, na welken, *Zweder van Bozinchem* Utrecht voor den Biſſchop bemagtigde. Toen werden de verdreeven' Wethouders weder ingeroepen, en in hunne Ampten herſteld. De onlangs aangeſtelden werden allen ter Stad uit gezet; doch kwamen 'er, de een na den anderen, allengskens, wederom binnen, en verwekten eenige nieuwe opſchuddingen: die egter, door Heere *Nikolaas van Kats*, dien ſommigen ook voor eenen Voogd van Graave Floris den V. gehouden hebben, binnen korten tyd, geſtild werden (*g*). By deeze gelegenheid of eerder, ſchynt Biſſchop Jan van Naſſau het Slot Vreêland aan Gysbrecht van Amſtel, en het Slot te Montfoort aan Herman van Woerden, voor zekere ſomme gelds, verpand te hebben (*h*). En veelligt heeft Gysbrecht zig hier door laaten beweegen, om het Stigt, zo ver het onder zyne magt geraakt was, den Biſſchop we-

Vreêland aan Gysbrecht van Amſtel en Montfoort aan Herman van Woerden verpand.

(*g*) Beka *in* Joann. I. *p.* 91, 92.
(*h*) Beka *in* Joann. I. *p.* 95.

wederom in te ruimen. Ondertusschen zagen de Stigtschen deeze vervreemding van 's Lands Sloten, niet zonder merkelyk ongenoegen, aan. De Bisschop behaalde 'er zo groot een' ondank door, dat hy, sedert, nimmer, de genegenheid zyns Volks winnen kon. Floris V.

De Kennemers waren nu wel aan 't bedaaren gebragt; doch de Westfriezen, die deel aan den opstand gehad hadden, moesten nog bedwongen worden. De jonge Graaf of zyne Raaden (*i*) hadden, zo 't schynt, niet noodig geoordeeld, eene Heirvaart tegen de Kennemers te beschryven, om dat hunne vyandlykheden, meest en langst, buiten Holland gepleegd waren. Doch in den jaare 1272, werdt 'er een Kruistogt tegen de Westfriezen bestemd, die, door Graave Floris, heet om wraak van zyns Vaders dood te neemen, in persoon werdt bygewoond, schoon hy, ten deezen tyde, naauwlyks agttien jaaren bereikt kon hebben. Voor deezen, hadt men de Friezen meermaalen te water, of in den winter over 't Ys aangevallen; doch nu werdt de togt te lande in Oogstmaand ondernomen. 's Graaven leger, uit een aanzienlyk getal van Paarden-Volk en Knegten bestaande, verzamelde zig te Alkmaar, van waar men voorhadt, langs Ouddorp, een weinig Oostwaards van Alkmaar gelegen, over het gebroken land, welk, ten dien tyde, de Schermer-meer scheidde van de Heer Huigenwaard, tot in 't hert van Westfriesland, te dringen. Om de ondiepe killen te dempen, en zig dus eenen weg over 't ge-

IV. Togt tegen de Westfriezen. 1272.

(*i*) *Zie* Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 99.

FLORIS V. gebroken land te baanen, werden Dykers bestemd, die, terwyl zy hun werk deeden, door eene bende Speeren en Boogſchutters, gedekt werden. De Weſtfriezen, om den Kryg, zo lang mooglyk, uit het hert van hun Land te houden, hadden zig gelegerd, niet verre van Vroone, en zagen, van daar, de dammen, tusſchen 't gebroken land, vaſt groeyen, wanneer zy, onverhoeds opſtuivende, de Dykers overvielen, en verdreeven. 't Gros van 't Graaflyk Leger, dat nog te Alkmaar was, ſchoot ſchielyk de wapenen aan, en trok den Friezen tegen, die, een weinig te rug deinzende, niet verre van Vroone, ſtand hielden. Doch hier vielenze, met zo veel hevigheid, aan op de Hollanders, dat deezen te kort ſchooten, en wyken moeſten. De Friezen vervolgden hen, door Alkmaar heenen, tot op de Geeſt van *Heiligerloe* of Heilo. De Hollanders, hier den harden zandgrond onder de voeten hebbende, greepen moed, en, onverhoeds wendende, vielen zy zo fel aan op den vyand, dat zy hem agthonderd man afſloegen, en het Slagveld behielden. Van de Hollanders waren, in 't geheel, vyfhonderd man geſneuveld (*k*). Doch onder dezelven, bevonden zig veele voornaame Edelen, met naame *Wouter de Fries*, Baljuw van de Kuinder, of volgens anderen (*l*), van Kennemerland, die den Graave deezen togt aangeraaden hadt, *Werenbold uit de Haage*, Ridder, en *Albrecht*, zyn Broeder, *Wouter van Egmond*, Ridder, en *Wil-*

(*k*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 98, 99.
(*l*) BEKA *in* Joann. I. *p.* 93.

Willem, zyn Zoon; Dirk van Raaphorst, Ridder, en Gerard, zyn Broeder, Jakob van Wassenaar, Ridder, Bernard uit den Enge, Ridder, Gerard van Hermelen, Ridder, Gerard Ever en veele anderen (m). Het sneuvelen van zo veele Edelen heeft sommigen doen oordeelen, dat de Friezen wel den grootsten hoop verlooren; doch dat de Hollanders de zwaarste schade geleeden hadden (n). De Slag, van welken wy spreeken, viel voor, op den twintigsten van Oogstmaand des gemelden jaars 1272. FLORIS V.

Sedert voerde Graaf Floris, van tyd tot tyd, kryg tegen de Westfriezen, nu met voordeel dan met schade: van al 't welke, onze Historieschryvers verzuimd hebben, de omstandigheden behoorlyk aan te tekenen (o). Men weet, van elders, dat de Kennemers hem nu tegen de Westfriezen hielpen. In 't jaar 1277, scholdt hy die van *Akersloot* en *Uitgeest*, het Schot, welk zy jaarlyks gewoon waren te betaalen, voor den tyd van drie jaaren, kwyt, op dat zy zig, *te williger en te dapperer, tegen de Friezen stellen zouden* (p). En die van *Wormer* werden, omtrent vier jaaren laater, van alle Graaflyke Beden en Tollen vry verklaard, om dat zy, in zeker gevegt, eenige Friezen gevangen en den Graave overgeleverd hadden (q). 't Schynt, dat zyne Moey, Vrouw Aleid, die van eenen zagten en goedertieren aart

(m) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1256. & *seqq. p.* 519. Doodlyst der Egmondsche Abtd. *ad* 20 *Aug. p.* 271.
(n) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 99.
(o) Dezelfde *als boven*.
(p) Handv. van Kennemerl. *bl.* 491.
(q) Handv. van Kennemerland *bl.* 540.

FLORIS V.

aart was (r), hem al dit oorloogen, waar toe hy door 's Lands Edelen aangezet werdt, ontraaden hadt, en dat hy hierom ongenoegen tegen haar hadt opgevat. Immers men vindt, dat Graaf Floris, die, na dat hy zig, in 't jaar 1277, te 's Hertogenbosch, in de tegenwoordigheid van *Hertoge Jan van Brabant*, Ridder hadt doen slaan (s), alles naar zynen eigen zin bestierde, zeer op Vrouw Aleid gestoord zynde, haar en haare Kinderen, uit zyne Graafschappen, deedt vertrekken (t). De Edelen, die haar al voorheen ongaarne in 't bewind gezien hadden, schynen den Graave hier toe, onder de hand, te hebben opgestookt (u). Zy heeft zig, sedert, in Henegouwen opgehouden, alwaar haar oudste Zoon, *Jan van Avennes*, als Graaf regeerde.

Graaf Floris wordt Ridder geslaagen. 1277.

V. Graaf Floris ondernam, hierna, wederom eenen togt tegen de Westfriezen: en alzo hem de togt over Alkmaar kwalyk bekomen was, besloot hy nu eene Vloot toe te rusten, en met dezelve, de Zuiderzee langs stevenende, aan den Zuidkant van Dregterland, te landen. De Vloot werdt bemand met Zeeuwen, zo wel als met Hollanders, en, in den zomer des jaars 1282, te water gebragt. De landing geschiedde te *Wydenes*, alwaar men voorhadt, een Slot op te werpen, ten deele, zo 't schynt, om den hertogt te begunstigen, ten deele ook om de Friezen in toom te houden. Deezen stonden, in slagorde, by *Schellinkhout*, niet ver-

Scheepstogt tegen de Westfriezen. 1282.

Gevegt by Schellinkhout.

(r) MELIS STOKE *bl.* 96.
(s) MELIS STOKE *bl.* 99.
(t) MELIS STOKE *bl.* 101.
(u) *Zie* MELIS STOKE *bl.* 100, 101.

verre van Wydenes, alwaar een hevig gevegt voorviel (*v*). De Friezen werden hierop de vlugt gejaagd. en, twee mylen verre, door het Graaflyk Leger, vervolgd: welk daarna aftrok. Men schreef deezen hertogt toe aan de bestiering van Heere Nikolaas van Kats, die 't Leger geboodt, en zig, hierdoor, by de andere Edelen, in 't vermoeden bragt, dat hy den Graave verraaden wilde. Graaf Floris, dien deeze aftogt, insgelyks, mishaagde, stelde zig aan 't hoofd eener talryke bende van Edelen, en rende van Dorp tot Dorp, alomme de verbaasde Friezen slaande of verdryvende (*w*). Te Hoogtwoude gekomen, omtrent welke plaats, Koning Willem gesneuveld was, werdt de Graaf en zyn Volk, door 't herdenken deezes ramps, dermaate ontsteken, dat zy hier eene ongemeene slagting deeden onder de Friezen, die by menigten gedood, of gevangen genomen werden (*x*). Onder de gevangen' Friezen, bevondt zig een oud man, die beloofde aanwyzing van 't Lyk van Koning Willem te zullen doen, indien men hem het leeven schonk. Dit werdt hem toegezeid: waarna hy, op zekere plaats, deedt graaven, in welke het Lyk, op eene tamelyke diepte, gevonden werdt. Men wil, dat de Friezen, die aan 's Konings dood schuldig waren, elkanderen, by eede, verbonden hadden, zyn Graf nimmer te zullen ontdekken: welken eed deeze oude, uit vreeze voor de dood,

Floris V.

't Lyk van Koning Willem wordt gevonden.

(*v*) Melis Stoke *bl.* 103.
(*w*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1282. *p.* 526.
(*x*) Melis Stoke *bl.* 103.

Floris V. dood, gebroken hadt (*y*). De Graaf deedt het Vaderlyk gebeente terstond reinigen: en was 'er zo verheugd mede, dat hy van 't plonderen der Friezen afzag, en 't Lyk, ter eerster gelegenheid, naar Middelburg deedt voeren, daar het deftig ter aarde gebragt werdt (*z*). Men heeft nog eenen Brief, door Graave Floris, by deeze gelegenheid, in de Fransche taale, geschreeven, aan *Eduard den I*, Koning van Engeland, dien hy *zynen Heer* noemt. Hy verhaalt 'er in, dat hy „ zyne doodvyanden, „ de Friezen, viermaal agter een, geslaagen, „ en t'eenemaal overwonnen hadt". Ook vergeet hy niet te melden „ dat hy 't Lyk zyns „ Vaders wederom magtig geworden was, 't „ welk hy, boven alle goederen der weereld, „ waardeerde (*a*)". De Brief wordt in den Tour te Londen bewaard, onder de stukken, behoorende tot het tiende jaar der Regeeringe van Koning Eduard, welk met het jaar 1282 overeenkomt.

Brief van Graaf Floris aan Eduard den I, Koning van Engeland.

In den winter deszelfden jaars, werdt het Slot te Wydenes voltrokken, en van bekwaame bezetting voorzien. Ongaarne zagen dit de Westfriezen, die, na dat 's Graaven Leger afgetrokken was, meer dan éénen storm op 't Slot deeden; doch door die van binnen, met *Armborsten* en Boogen, zo hevig beschooten werden, dat zy, geenen kans ziende om de Vesting te winnen, met zwaar verlies, moesten aftrekken (*b*). Graaf

(*y*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1282. *p*. 526.
(*z*) Beka *in* Joann. I. *p*. 94.
(*a*) Liter. Flor. Comit. Holand. *in* Act. Publ. Angl. *Tom*. I. *P*. II. *p*. 212.
(*b*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl*. 104.

Graaf Floris zou hen, vermoedelyk, terstond wel geheellyk bedwongen hebben; doch de onderhandeling met Engeland, die, omtrent deezen tyd, op het tapyt was, en eenige andere beletsels schynen de uitvoering zyns voorneemens, voor eenige jaaren, gestremd te hebben. De Koophandel, die, eeuwen agterop een, tusschen Britanje of Engeland en deeze Landen, gedreeven was, werdt nog, met wederzyds voordeel, voortgezet. De Hollanders en Zeeuwen bragten, ten deezen tyde, verscheiden' Koopwaaren naar Engeland, en haalden anderen van daar te rug (c), inzonderheid Wolle (d), die, hier te Lande, tot de Weeveryen gebruikt werdt. Ook vindt men, dat Graaf Floris, uit Engeland, alwaar, ten deezen tyde, beide goud- en zilver-mynen gevonden en bearbeid werden (3), zilver haalen deedt, om 'er hier geld van te munten (e). Doch, gelyk dikwils tusschen Handelaars gebeurt, omtrent den jaare 1275, was 'er merkelyk geschil ontstaan, tusschen de Engelsche en onze Koopluiden: waarvan de oorzaak niet wordt aangetekend. Men vindt alleen, dat Koning Eduard, in 't jaar 1274, den uitvoer van Wolle, in zyn Ryk, hadt doen verbieden (f). En schoon dit verbod voornaamlyk zag op Vlaanderen, toen met Eduard in Oorlog

Floris V. VI. Staat van den Koophandel op Engeland.

(c) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 152, 187.
(d) Melis Stoke *bl.* 111.
(e) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 235.
(f) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II *p.* 137.

(3) Van den arbeid in Goud- en Zilvermynen in *Devonshire*, wordt gewaagd, in eenen Brief van Eduard den III van den jaare 1338, te vinden in de *Acta Publica Angl.* Tom. II. P. IV. p. 30.

FLORIS V.

* Transmarinæ partes.

Zeeuwsche Kaapvaart.

log (g), alwaar de Weevery zeer bloeide, en de Engelsche Wolle sterk getrokken werdt; waren 'er ook de andere * *overzeesche Gewesten* duidelyk onder begreepen. Veelligt is dan dit Verbod oorzaak van de oneenigheid geweest; die zo ver ging, dat de Zeeuwen in 't byzonder meer dan veertien Koggen in Zee hielden, om op de Londensche Koopvaardyschepen te kruissen, welken zy merkelyke schade toebragten (h). Dit, in 't jaar 1275 voorgevallen, is het oudste Voorbeeld van Zeeuwsche Kaapvaart, welk my, in de Geschiedschriften, is voorgekoman. Hierdoor werdt, ondertusschen, alle onderlinge Koophandel t'eenemaal gestremd. Doch na dat de Vrede, tusschen Engeland en Vlaanderen, geslooten was, en de uitvoer der Wolle wederom, ten minsten met eenige bepaalinge, begon toegelaaten te worden, welk laatste nog in 't jaar 1275 gebeurde (i), begon men, hier te Lande, op het herstellen des Koophandels, bedagt te zyn. De gereezen' geschillen waren nog niet vereffend, toen Graaf Floris, bevroedende, hoe veel den Landzaaten aan de Engelsche Scheepvaart gelegen was, den Engelschen den vryen handel in zyne Landen aanboodt, geduurende den tyd van twee jaaren, te rekenen van Paasschen des jaars 1276: mids dat den Koopluiden zyner Landen gelyke vryheid in Engeland vergund wierdt (k). Dee-

(g) MEYERUS *ad annum* 1274.
(h) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 150.
(i) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 140, 142, 143, 147.
(k) Chart. Flor. Comit. Holl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 152.

Deeze tyd werdt lang genoeg geoordeeld, om de hangende geschillen af te doen; waartoe de Graaf, midlerwyl, by den Koning, zyn best deedt. 't Liep egter nog aan tot in 't jaar 1280, eer den Zeeuwen de handel in Engeland wederom open gesteld werdt (*l*): en op den tienden van Oogstmaand des volgenden jaars, werden de geschillen, tusschen de Engelschen ter eener, en de Hollanders en Zeeuwen ter andere zyde, door den Koning en den Graave, aan een wederzyds gekooren tweetal van goede mannen verbleeven (*m*), zonder dat ons bekend is, welke uitspraak zy 'er over gedaan hebben. FLORIS. V.

VII. Onderhandeling over een Huwelyk van Margareet van Holland met Alfonsus van Engeland.

Doch de vriendschap tusschen den Koning en den Graave, was zo volkomen hersteld, dat 'er, omtrent deezen tyd, eene onderhandeling over een Huwelyk, tusschen hunne wederzydsche Kinderen, werdt aangevangen. Eduard de I. hadt eenen Zoon, *Alfonsus* genoemd, aan wien *Margareet*, Dogter van Graave Floris, die nog zeer jong was, ten Huwelyk beloofd werdt. In Hooimaand des jaars 1281, deedt de Graaf de Voorwaarden, door hem ontworpen, den Koning, te Westmunster, voorstellen. Zy kwamen hierop uit: „ Aan Margareet zou de helft der Landen van Graave „ Floris, ter keure des Konings, ten Huwelyk gegeven worden, en zo de Graaf zonder Zoonen overleedt, zou zy alles erven. „ Zo hy Dogters naliet, zou deezen, uit 's „ Vaders nalatenschap, door den Koning, eene

(*l*) Chart. Eduard. I. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 187.
(*m*) Chart. Eduard. I. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 195.

Floris V.

„ ne behoorlyke Bruidschat moeten worden „ toegelegd. Ook zou de Graavin Beatrix, na „ 's Graaven dood, door den Koning, van „ genoegzaame Inkomsten moeten voorzien „ worden. Na 't voltrekken van 't Huwelyk, „ zou het Paar terstond in 't bezit worden ge- „ steld van zulk een gedeelte Lands, als de „ Koning zou goedvinden; waar onder ook „ sterke Steden, Sloten en andere Vastighe- „ den zouden begreepen zyn. Doch de Graaf „ zou 'er de inkomsten van blyven trekken, „ tot zynen dood toe. Stierf de Graaf, terwyl „ zyne Kinderen nog te jong waren tot eeni- „ ge Regeering, dan zou de Koning, midler- „ wyl, 't Landsbestier doen waarneemen. Het „ Huwelyk voltrokken, en de keure van de „ helft des Lands geschied zynde, zou het den „ Koning vrystaan, zynen Zoon, niet alleen „ in deeze, maar ook in de andere helft des „ Lands, door * *de Edelen en de Gemeenten der* „ *goede Steden*, te doen inhuldigen, en dit Ver- „ drag, door hen te doen bevestigen. De „ Graaf zou zyn vermogen aanwenden, om „ het, ook door den Koning van Duitschland, „ of ten minsten door de Ryks-Keurvorsten, te „ doen bekragtigen: en beloofde voorts alle „ andere vereischte zekerheid te zullen gee- „ ven, om den Koning volkomen gerust te „ stellen. *Doch indien de Wetten en Gewoonten* „ *deezer Landen niet gedoogden, dat deeze Overeen-* „ *komst voor altoos stand greep, zou alles wat 'er be-* „ *loofd was voor ongedaan gehouden worden* (*n*)". Dit

* *Nobiles Homines & Communitates bonarum villarum.*

(*n*) Conceff. Flor. Comit. Holl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 594.

Floris V.

Dit laatste byvoegsel verdient bovenal onze opmerking, alzo 'er het gantsche Verding door op schroeven gesteld wordt. Ook ziet men 'er uit, dat Graaf Floris ten minsten schynen wilde, agting te hebben voor de Wetten en Gewoonten dezer Landen. Voorts ontmoet ons, in dit Verdrag, het oudste blyk, my bekend, dat, hier te Lande, de *Gemeenten der goede Steden*, zo wel als de Edelen, in zaaken van Regeeringe, gelyk was het bevestigen van Verdragen, begonden gekend te worden. Wy hebben 'er, weinige jaaren geleeden (*o*), ook een voorbeeld van gezien in Vlaanderen. Doch 't gene Graaf Floris, met opzigt op den Keizer, of Koning van Duitschland en de Ryks-Vorsten belooft, verdient eene korte uitweiding, die ons gelegenheid zal geeven, om een gedeelte der Geschiedenisse onzes Lands beknoptelyk op te helderen.

VIII. Staat van het Duitsche Ryk, na de dood van Koning Willem.

De ontydige dood van Koning Willem was, in 't Duitsche Ryk, van merkelyke verwarringen gevolgd geweest. Een gedeelte der Keurvorsten, met *Koenraad*, Aartsbisschop van Keulen, aan 't hoofd, droeg de Keizerlyke waardigheid op aan *Richard*, Graave van Kornwall, Broeder van Henrik den III, Koning van Engeland, wiens Zoon Eduard thans regeerde (*p*). De Aartsbisschop van Trier en eenige andere Keurvorsten verkooren, daarentegen, *Alfonsus*, Koning van Kastilie. Deeze laatste kwam egter niet in Duitschland (4). Maar

(*o*) Hier voor, *bl.* 5.
(*p*) N. Triveti Ann. *ad ann.* 1245. *p.* 206.

(4) Men heeft nog eenen Brief van hem, te Segovia, op den eenentwintigsten van Wynmaand des jaars

FLORIS V. Maar Richard, op den negenentwintigsten van Grasmaand des jaars 1257, in 't gezelschap der Bisschoppen van Keulen, Luik en Utrecht, en des jongen Hollandschen Graafs, van Yarmouth vertrokken, en op den vyfden van Bloeimaand, met agtenveertig groote en twee kleine Schepen, te Dordrecht in Holland, aangeland zynde (q), werdt, na verloop van eenigen tyd, te Aken, gekroond (r). Doch alzo 't hem aan vermogen ontbrak, om de Keizerlyke waardigheid staande te houden, werdt hy, in 't Ryk, met den nek aangezien, genoegzaam verstooten, en, in 't jaar 1258, genoodzaakt, naar Engeland te rug te keeren (s); alwaar hy egter, tot zynen dood toe, die in 't jaar 1272 voorviel (t), den titel van *Roomsch-Koning* voerde (u). Vyftien jaaren, gerekend van Richards vertrek, was het Ryk zonder Opperhoofd geweest, wanneer *Rudolf*, Graaf van Habsburg, Stamvader van het doorlugtig Huis van Oostenryk, met eenpaarige stemmen der Keurvorsten, tot Roomsch-Koning verkooren werdt. Dit gebeurde in Wynmaand des jaars 1273 (v). Graaf Floris de V. was, naar alle waarschynlykheid, weinig geagt by den nieuwen Keizer, ten deele om

(q) THOMÆ WIKES Chronicon, *ad ann.* 1257.
(r) N. TRIVET. *ad annum* 1257. *p.* 207.
(s) Fragm. Histor. *ap.* URSTIS. *P.* II. *p.* 93.
(t) N. TRIVET. *ad ann.* 1272. *p.* 236.
(u) N. TRIVET. *ad ann.* 1264. *p.* 218.
(v) Chronicon Austral. *ad ann.* 1273.

jaars 1258 gegeven, waarby hy Henrik, Hertoge van Brabant, tienduizend ponden toewyst, om daarmede zynen aanhang, tegen Richard, te styven. *Voyez* BUTKENS *Trophées de Brabant*, Preuves p. 95.

om dat hy een Zoon was van Koning Willem, die slegts een gedeelte der Ryksvorsten te vriend gehad hadt, daar Rudolf nu van allen begunstigd werdt, en allen meer of min naar de oogen moest zien; ten deele ook, om dat hy naauw verbonden was met de Engelschen, die, na de verkiezing van Richard, by veele, en na zyn vertrek, by alle Duitschers, in veragting geraakt waren. Een zigtbaar blyk van kleinagting voor Graave Floris gaf Keizer Rudolf, toen hy, in den jaare 1276, het Graafschap van Holland, op één' en den zelfden tyd, aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, en aan *Herman*, Graave van Hennenberg, *Margareet*, zyne Huisvrouw, en *Boppo*, zynen Zoon, ter Leen opdroeg; indien Graaf Floris, zonder wettige Erfgenaamen, overleedt. De Brieven, hiervan verleend, zyn nog voor handen (*w*), en te Neurenberg, op den dertienden van Louwmaand des jaars 1276, gedagtekend. Men leest 'er, onder anderen, met ronde woorden, in „ dat „ Graaf Floris het Graafschap van Holland en „ andere goederen van den Keizer en 't Ryk „ ter Leen hieldt." Jan van Avennes hadt, van wege zyne Moeder, Vrouwe Aleid; en Herman van Hennenberg, van wege zyne Gemaalin, Margareet, regt op Holland. Beide Aleid en Margareet waren Dogters van Floris den IV, en Zusters van Koning Willem. Doch dat Keizer Rudolf kon goedvinden hun beide, op eenen tyd, het zelfde Graafschap op te draagen, mogt met reden vreemd

Floris V.

Keizer Rudolf schenkt de Opvolging in 't Graafschap van Holland aan de Graaven van Henegouwen en Hennenberg, op een' en den zelfden tyd.

(*w*) *Apud* Mart. & Durand. Thes. *Tom.* I. *c.* 1153, 1154.

Floris V. vreemd schynen, indien men niet, van elders, wist, dat deeze Vorst, gierig uit der aart, gewoon was, veelerlei gunsten om geld weg te schenken (x). De Graaven Jan en Herman zullen hem, voor deeze gunst, veelligt, ook rykelyk betaald, en waarschynlyk van elkanderen niet geweeten hebben. Jan van Henegouwen hadt 's Keizers gunst dermaate gewonnen, dat deeze hem, sedert, by opene Brieven, te Neurenberg, den vyfden van Oostmaand des jaars 1281, gegeven (y), in 't bezit stelde der Landen van Aalst en van Waas met de vier Ambagten, des Lands van Geeraardsbergen, en des Lands nevens de Schelde, waardoor ik Zeeland Bewester-Schelde versta, bevestigende te gelyk de Gifte deezer Landen, voorheen, door Koning Willem, aan Jan van Avennes, Vader des Graaven van Henegouwen, gedaan. Doch hier door werdt tevens de Gift vernietigd, die Richard, te vooren, van deeze zelfde Landen, aan Margareet, Graavinne van Vlaanderen, gedaan hadt, waaruit, sedert, veele onlusten, tusschen de Vlaamingen en Henegouwers, ontstonden (z). De Graavin van Hennenberg, in of kort voor het jaar 1281, overleeden zynde, kogt Graaf Jan van Henegouwen van Graaf Herman het Regt van Opvolging, dat hem, en Boppo en *Jutta*, zynen Kinderen, van wege haarer Moeder, toekwam in het Graafschap van Holland: daar be-

(x) Trithem. Chronic. Hirsaug. *ad annum* 1286.
(y) Diplom. Rodulphi Reg. *in* Thes. Mart. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1167, 1168. *coll. c.* 1163.
(z) Meyerus *ad ann.* 1260, 1280, 1284.

benevens ook een inkomen van vyfhonderd en vyftig marken Keulſche munt, welk Margereet, uit de Tollen van *Ammers* (5) en Geervliet, door Koning Willem en Graave Floris, was toegeſtaan; doch waarvan nog veele agterſtallen te vorderen waren. Voor alles zou Graaf Jan vyftienhonderdentagtig ponden ſterlings betaalen binnen den tyd van een jaar; doch in drie reizen. De koop geſchiedde in Oogſtmaand des jaars 1281: doch Graaf Jan hieldt het, tot aan Kersmis daar aan volgenden, in zyne keur, of hy denzelven geſtand wilde doen, of niet (*a*); en my is niet gebleeken, welk van beide geſchied zy. Ondertusſchen ziet men, uit dit alles, hoe Graaf Jan van Henegouwen zig, door Keizerlyke Brieven en Koop, het bezit poogde te verzekeren van een Graafſchap, welk hem, naderhand, by erfenis, te beurt viel.

FLORIS V.

Terwyl men dus in Duitſchland in onderhandeling was, om het Graafſchap van Holland, op de wettige nakomelingen van Floris den IV, te doen verſterven, waarin de Keizer boven al de hand hadt; was Floris de V. bezig, om het eenen Engelſchen Prins te verzekeren: gelyk wy boven gezien hebben. Ligt heeft hy konnen bevroeden, dat zulks Keizer Rudolf onaangenaam moeſt zyn. En die

(*a*) Litter. Hermanni Com. *in* Theſaur. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1162.

(5) *Ambris* ſtaat 'er, in den Brief, waaruit dit Verhaal ontleend is. Ik verſta 'er *Ammers* door, alwaar, in deezen tyd, een Graaflyke Tol was. Zie eene *Handveſt van Koning Willem van den jaare* 1249, by BALEN *Dordrecht*, bl. 438.

FLORIS V. dit geeft ons de reden aan de hand, waarom hy Koning Eduard niet heeft durven belooven, dat hy de overeenkomst van den jaare 1281, door den Koning van Duitschland, zou doen bekragtigen. De toestemming der Keurvorsten verkrygen, zou hem werks genoeg gekost hebben.

IX. Geboorte van Jonkheer Jan. Onderhandeling over een Huwelyk tusschen hem en Elizabet van Engeland. 1284.

Ook moest 'er, sedert, noodzaakelyk verandering vallen, in de voornaamste voorwaarden deezer overeenkomst. Graave Floris werdt een Zoon gebooren, *Jan* genoemd, dien hy niet onterven kon. Deeze was nog zeer jong, toen 'er, te Haarlem, in 't jaar 1284, over het Huwelyk zyner Zuster met den Engelschen Prins niet alleen; maar ook over een Huwelyk van hem met eene Engelsche Printses gehandeld werdt. Koning Eduard hadt, ten deezen einde, *Antoni*, Bisschop van Durham, de Ridders *Jan de Vescy* en *Jan de Lunetot*, nevens eenen Kerkelyken, Meester *Thomas de Sodinthon*, herwaards gezonden. De voorwaarden, op welken men overeengekomen was, werden, op den twaalfden van Oogstmaand, door Graave Floris, in den Haage, bekragtigd, en liepen op deezen zin: „ De „ Graaf zou zyne Dogter honderdduizendponden zwarten Tournois mede ten Huwelyk „ geeven; waarvoor een vierde gedeelte des „ Graafschaps van Holland, ter keure des Konings, verpand zou worden: 't welk egter, „ ten allen tyde, losbaar zyn zou, wanneer „ de Graaf, of zyne nakomelingen de gemelde somme, op éénen dag, konden afleggen. 's Graaven Zoon, Jan, zou den Koning toegezonden, en aan eene zyner Dog-

„ teren

„ teren uitgehuwd worden: wanneer Graaf Floris der Prinsesse vierduizend, en zynen Zoon zesduizend ponden Tournois, jaarlyks, zou toeleggen. Zo Jan zonder Kinderen overleedt, zouden Holland en de andere Landen van Graave Floris op Alfonsus en Margareet versterven.' Voor de onderhouding deezer overeenkomst, verbinden zig, dat opmerkelyk is, niet de Edelen en Steden; maar de Graaf zig zelven, zyne Erfgenaamen en beider roerende en onroerende goederen (*b*). Doch deezen twaalfden van Oogstmaand werdt 'er, voor 't laatst, over het Huwelyk van Alfonsus met Margareet, gehandeld. Alfonsus overleedt op den negentienden dier zelfde maand, in den ouderdom van elf jaaren (*c*). Margareet stierf ook, eenige jaaren laater, nog voor haaren Vader (*d*). De dood van Alfonsus was oorzaak, dat 'er andere Voorwaarden van het Huwelyk van Jonkheer Jan beraamd werden. In Grasmaand des volgenden jaars 1285, werden *Steven*, Deken der Utrechtsche Kerke, *Gerard van Wateringen*, Ridder, en *Meester Simon*, een' Kerkelyken, naar Engeland afgezonden, om hierover te handelen (*e*). De voorwaarden, in Haarlem beraamd, werden, te Londen, op de volgende wyze, veranderd: „ Graaf Floris huwt zynen Zoon, *Jan*, uit „ aan *Elizabet*, Dogter van Koning Eduard, „ om

Floris V.

Dood van Alfonsus en van Margareet.

(*b*) Liter. Florent. Com. Holl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 234.

(*c*) *Zie* Mieris *op den* Ougen. Klerk, *bl.* 160. Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 110.

(*d*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 111.

(*e*) Liter. Florent. *int.* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 238.

FLORIS V.

„ om vyftigduizend ponden zwarten Tournois, „ hem, door den Koning, te betaalen, te „ weeten, tienduizend ponden, wanneer Jan, „ voor dat hy zeven jaaren bereikt zou heb- „ ben, naar Engeland gezonden; tienduizend „ ponden, wanneer hy zeven jaaren oud ge- „ worden zou zyn; en de overige dertigdui- „ zend ponden, wanneer het Paar huwbaar „ geworden, en het Huwelyk voltrokken zou „ weezen. De Graaf moet dan der Bruid eene „ Bruidschat van zesduizend ponden, en aan „ beide tienduizend ponden zwarten Tournois, „ tot hun onderhoud, toeleggen. De Graaf moet „ het reeds ontvangen geld wederom uitkee- „ ren, zo Jan of Elizabet sterven, voor dat „ het Huwelyk voltrokken is. Zo daarna „ Graaf Floris sterft, en na hem, zyn Zoon, „ moet aan 's Graaven Weduwe, Beatrix, „ agtduizend ponden worden toegelegd. „ Sterft Jan of Elizabet, na 't voltrekken „ van 't Huwelyk, zonder Kinderen, dan „ moet Floris de helft der ontvangen vyftig- „ duizend ponden wederom uitkeeren, en aan „ Elizabet, zo deeze overblyft, de Bruidschat „ laaten behouden. Doch de Graaf keert „ niets wederom uit, zo zy beide, zonder „ Kinderen na te laaten, overlyden. En blyft „ 'er een Kind na, dat, voor het bekomen „ van zyns Vaders nalaatenschap, sterft, dan „ keert Floris ook de helft der vyftigduizend „ ponden uit. Sterft een van beide, voor 't „ voltrekken van 't Huwelyk, dan zal men, „ op gelyken voet, een Huwelyk sluiten, tus- „ schen de overgebleevene en een ander Kind „ van den Koning of van den Graave. Tot

„ naar-

„ naarkoming deezes Verdrags, stelt Graaf Floris zig zelf en zyne goederen, roerende en onroerende, ter bedwang van den Paus, wiens Ban hy zig onderwerpt. Ook staat hy toe, dat de Koning van Engeland, de Graaf van Vlaanderen en de Hertog van Brabant, hem en de Ingezetenen van Holland en Zeeland, Edelen, Knaapen, Geestelyken, Gemeenten en byzondere Persoonen, bekommeren en aantasten mogen, tot dat het Verdrag voldaan zy. De Landzaaten, te vooren onderscheidenlyk genoemd, of zo veelen uit dezelven, als de Koning verkiezen zal, moeten zig ook tot de onderhouding deezes Verdrags verbinden. Al 't welk, plegtiglyk, van wege den Koning en den Graave, moest bezwooren worden (f)". Ook vindt men, dat Graaf Floris zulks, op den tweeden van Wynmaand des jaars 1285, gedaan heeft (g), in de tegenwoordigheid van den Engelschen Gezant, Meester Thomas de Sodinthon, en van de Edelen Albrecht van Voorne en Gerard van Wateringen, van *Meester Gerard van Leiden*, en van veele anderen: waarmede deeze Huwelyksonderhandeling zyn vol beslag hadt.

Floris V.

De Engelsche Gezanten, die, in 't jaar 1284, te Haarlem, met Graave Floris, in onderhandeling geweest waren, bewerkten, ten zelfden tyde, een Bestand tusschen Floris, Graave van Holland, en Reinoud, Graave van Gelder, voor den tyd van een jaar, binnen welken tyd,

X. Bestand tusschen Gelder en Holland.

(f) Conđrat. Matrimon. in Act. Publ. Angl. Tom. I. P. III. p. 3.

(g) Vide Act. Publ. Angl. Tom. I. P. III. p. 6.

Floris V.

tyd, de gereezen' geschillen, door goede mannen, moesten afgedaan worden. Het Bestand was, op den negenden van Oogstmaand des jaars 1284, te * Utrecht getekend (h); doch over de vereffening deezer geschillen, schynt men, in 't volgend jaar, nog in Engeland gehandeld te hebben (i). Weinig vindt men, by onze Schryvers, wegens de oorzaaken deezer oneenigheid. Jan de I, Hertog van Brabant, en Reinoud van Gelder beweerden, omtrent deezen tyd, beide regt te hebben op het Hertogdom Limburg. Graaf Floris schynt de zyde des Hertogs, met de wapenen, voorgestaan, en Graave Reinoud zelfs eenig Land ontnomen te hebben (k). Doch in 't jaar 1285, erkende Graaf Floris Reinoud, voor Hertog van Limburg (l), en vermoedelyk is, hiermede, de onderlinge twist, voor eene poos, bygelegd geweest. Koning Eduard poogde ook den Graaf van Gelder met den Hertog van Brabant te bevredigen (m); doch dit gelukte niet. Zelfs viel 'er, tusschen Hertog Jan van Brabant en den Graave van Gelder, op den vyfden van Zomermaand des jaars 1288, by Woeringen, in 't Aartsstigt van Keulen, een hevig gevegt voor, in welk Graaf Reinoud de nederlaag kreeg, en gevangen genomen werdt (n). Sedert werdt

* *in Civitate Trojacens.* [L. *Trajectens.*]

Slag by Woeringen.

(h) Tract. de Treugis *Vide in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 234.
(i) Liter. Florent. Com. *in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 239.
(k) Divæus *Libr.* XVI. *ad annum* 1286.
(l) Pontanus Hist. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 160-162.
(m) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 232.
(n) Aquilii Chron. Gelr. *p.* 21. *cum notis.*

werdt 'er, door bemiddeling van *Filips den Schoonen*, Koning van Frankryk, eene Vrede getroffen, en te Parys, in Wynmaand des jaars 1289, getekend, volgens welke, Graaf Reinoud in vryheid gesteld werdt, mids hy den Hertog van Brabant, voor Hertog van Limburg erkende, en hem de Stad Tiel afstondt; waartegen Hertog Jan de Bommeler- en Tielerwaard, aan den Graave, moest afstaan (*o*).

Holland van de Leenroerigheid aan Brabant vry verklaard.

De Graaf van Holland werdt, als Bondgenoot des Hertogs van Brabant, uitdrukkelyk, in dit Verdrag, begreepen. Ook hadt hy, al sedert eenige jaaren, reden gehad, om Hertoge Jan getrouw te zyn; alzo deeze hem van de Leenroerigheid, die Holland aan Brabant, wegens Dordrecht en eenige Landen daaromtrent, schuldig was (*p*), by opene Brieven, den elfden van Grasmaand des jaars 1283 gegeven, volkomenlyk vry verklaard hadt (*q*).

XI. Twist tusschen Utrecht en de Heeren van Amstel en Woerden.

Terwyl men nog over het Huwelyk van Jonkheer Jan in onderhandeling was, werdt Graaf Floris betrokken in den twist, die, tusschen het Stigt van Utrecht en de Heeren van Amstel en Woerden, ontstaan was. De Graaf was, al in 't jaar 1274, in een byzonder Verdrag getreden met eenige voornaame Stigtsche Edelen en met de Wethouderschap der Stad Utrecht, die, t'onvrede over Bisschop Jan, hun heul aan hem gezogt hadden. Vier jaa-

(*o*) Pactum Pacis *Vide apud* RUTKENS Trophées de Brab. *Preuv. p.* 123. Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 268.
(*p*) Zie hier voor II. *Deel*, *bl.* 293.
(*q*) Diplom. Joann. I. *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 54.

FLORIS V.

jaaren laater, was dit Verdrag nader bevestigd. De Wethouderschap van Utrecht hadt toen, ten overstaan der Heeren *Steven* en *Zweder van Zuilen*, *Zweder van Bozinchem* en *Willem van Ryswyk*, aan Graave Floris beloofd „ dat zy de Stad, altoos, voor hem en „ zyne Nakomelingen open houden, en wanneer 'er, t'eenigen tyde, een Bisschop moest „ verkooren worden, altoos eene lyn met „ hem trekken zouden; mids hy de bescherming der Stad en der Wethouderschap op „ zig name (*r*)", gelyk hy gedaan hadt. Sedert was 'er eenige tyd verloopen, eer de Stigtschen den Graaf, tot naarkoming van 't gene hy beloofd hadt, behoefden te dringen. Doch Gysbrecht van Amstel, die Vreêland in pandschap hadt, kwelde de Inwooners van Utrecht, door het leggen van eenen nieuwen Tol op den Vegtstroom, dermaate, dat zy zig gedrongen zagen, hunne toevlugt tot Graave Floris te neemen. Vooraf egter, zogt men Gysbrecht het Slot, door het opschieten der Pandpenningen, wederom afhandig te maaken, en toen dit niet gelukken wilde, besloot men eenen inval in Amstelland te doen. Doch Gysbrecht, geholpen van Herman van Woerden, verdreef de Stigtsche benden, by welke gelegenheid, twee Heeren van Zuilen omkwamen. Graaf Floris dan, kennis van den nood der Stigtschen gekreegen hebbende, bragt eenige Hollandsche benden op de been, en sloeg terstond het beleg voor Vreêland.

'tSlot te Vreêland belegerd.

(*r*) Verdr. van 1274, en 1278, *by* JACOB VAN MIEROP, *in* ORLERS Beschr. van Leyden *bl.* 309.

land. Sommigen willen, dat dit eerst ten tyde van Bisschop *Jan van Zirik*, die Jan van Nassau, in den jaare 1288, opvolgde, gebeurd is (*s*). Doch alzo Graaf Floris, in de jaaren 1285 en 1287, reeds wederom met de Heeren van Amstel en Woerden verzoend was, agten wy, met andere oude Schryvers (*t*), dat het Beleg van Vreêland, nog ten tyde van Bisschop Jan van Nassau, ondernomen is. 't Slot werdt verdedigd, door *Arnoud van Amstel*, Broeder van Heere Gysbrecht: en 't Beleg werdt, ter oorzaake van 's Graaven afzyn, traaglyk voortgezet. Ook wagtten de Belegeraars op onderstand, uit Zeeland, van waar *Kostyn van Renesse*, met een Leger Zeeuwen, door den Graave, herwaards ontbooden was. Gysbrecht van Amstel hadt, midlerwyl, heimelyk eenig Volk op de been gebragt, met welk hy naar de Vegt trok, om Vreêland te ontzetten. By Loenen, ontmoetten hem de Zeeuwen, die zo fel op hem aanvielen, dat zyn Leger geslaagen, en hy gevangen genomen werdt. Vreêland moest zig, kort hierna, op genade en ongenade, overgeven. De Broeders van Amstel werden gevangen naar Zeeland gevoerd. Herman van Woerden, die den Heere van Amstel bygestaan, en verscheiden' vyandlykheden tegen de Stigtschen gepleegd hadt, deelde ook in zyn ongeluk. Zyne Landen van Woerden werden, door 's Graaven benden, afgeloopen en plat gebrand. Daarna sloeg Floris 't beleg voor Hermans Slot te

FLORIS V.

Gevegt by Loenen.

(*s*) Beka *in* Joann. II. *p.* 97.
(*t*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 102.

FLORIS V.

Montfoort bemagtigd.

te Montfoort, dat, schoon klein en niet sterk van gelegenheid, hem egter een jaar ophieldt, Hy bemagtigde het eindelyk; doch was zo verbitterd op de Burgtzaaten, dat hy hun, op twee na, 't hoofd voor de voeten deedt leggen (u). Herman, geenen kans ziende, om zyne vervallen' zaaken te redden, was, reeds voor eenigen tyd, ten lande uit geweeken (v). Hy werdt, sedert, by een Bisschoplyk Vonnis, gebannen; en zyne goederen, zo wel als die der Heeren van Amstel (w), werden verbeurd verklaard (x). Amstelland kwam toen aan den Graave van Holland, die egter der Utrechtsche Kerke daartegen vierduizend ponden betaalen moest. Sedert schonk hy de Heerlykheid van Amstelredamme, aan Heere Jan Persyn (y), waarschynlyk, ter belooninge van den dienst, door hem, in den opstand der Kennemeren, gedaan. De Plaats was, niet lang te vooren, door Graave Floris, tolvry verklaard. De Gunstbrief, hiervan verleend, zynde de oudste, dien de Amsterdammers hebben, is te Leiden, des Zondags, den zevenentwintigsten van Wynmaand, in 't jaar 1275, getekend. De Graaf erkent 'er in, dat hy den Amsterdammeren deeze gunst bewyst „ in vergoeding der schade, hun, „ door 's Graaven Volk, waarschynlyk ter gelegenheid van den inval der Kennemeren, „ toegebragt (z)".

Amstelredamme aan Jan Persyn geschonken.

De

(u) BEKA *in* Joann. II *p.* 98.
(v) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 102, 103.
(w) Zoen der Heeren van Amst. *apud* MATTHÆUM *in* Præfat. *Tom.* II. de Nobilit. *p.* (*b*)
(x) Zoen van Herm. van Woerden *ubi supra p.* (*a*) 2 *vers.*
(y) Zoen van Amstel *ubi supra p.* (*b*) 2.
(z) Handv. van Amst. *bl.* 1.

De Maagen der gevangen' Heeren van Amstel arbeidden, midlerwyl, sterk, om hen, met Graave Flôris en den Bisschop, te verzoenen. De Graaf liet zig bezwaarlyk beweegen. Hy eischte zo veel, dat de onderhandeling verscheiden' jaaren sleepende gehouden werdt. De Broeders, in hunne langduurige gevangenis (6) verdriet krygende, besllooten, eindelyk, alles toe te geeven, en maakten, den zevenentwintigsten van Wynmaand des jaars 1285, hunnen zoen, op de volgende Voorwaarden: „ Gysbrecht van Amstel stondt zyn Regt op *Nardingerland*, *Muiden* en *Muiderpoort*, *Vindelmerebroek*, en het Bosch, daar de Reigers in broeden, af aan Graave Floris, die alles van het Stigt ter leen zou houden, gelyk Gysbrecht voorheen gedaan hadt. Hiertegen zou de Graaf tweeduizendponden vallen laaten van de vierduizend, die hy, voor de Heerlykheid van Amstel, hadt opgeschooten. De andere tweeduizend pond beloofde Gysbrecht den Graave, byeen byzonder Handschrift (*a*), in den Winter des volgenden jaars 1286, te zullen voldoen. Gysbrecht beloofde, geene Vestingen te zullen maaken, tusschen de Stad Utrecht en het Graafschap van Holland, noch ergens anders, buiten 's Graaven bewilliging. Ook zouden hy en „ zy

Floris V.

De Heeren van Amstel verzoenen zig met Graave Floris 1285.

(*a*) Charta Giselb. *An.* 1285. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XXV. *p.* 427.

(6) Sommigen schryven, dat zy zeven jaaren geduurd hadt. *Spiegel Historiaal* Cap. XLV. bl. 203 Waaruit volgen zou, dat het Slot Vreëland, in 't jaar 1278, ingenomen was.

FLORIS V.

„ zyne Broeders, Arnoud en *Willem*, zig „ nimmer, tegen den Graave of tegen den „ Bisschop, in eenigen kryg laaten inwikke- „ len; maar daarentegen de verzoening be- „ zorgen met de maagen der gesneuvelden in „ 't gevegt by Loenen, alles onder verbeurte „ van al hun goed, ten behoeve des Graa- „ ven. De Broeders zouden Brieven tragten „ te verwerven van de Graaven van Gelder „ en van Kleeve, van den Hertoge van Bra- „ bant, en van den Bisschop van Utrecht, in „ welken deeze Heeren zig verbinden zou- „ den, den Huize van Amstel nimmer tegen de „ Hollandsche Graaven te zullen bystaan. De „ verdere goederen der Heeren van Amstel „ werden hun wel wederom gegeven; doch zy „ moestenze voortaan van Holland ter Leen „ houden. De Gift van Amstelredamme, aan „ Jan Persyn, te vooren gedaan, werdt, door „ de Heeren van Amstel, bevestigd. Drie „ Ridders en negen Knaapen uit Holland, en „ zeven Ridders en vier Knaapen uit het Stigt „ verbonden zig, als Borgen, voor de Hee- „ ren van Amstel, onder verbeurte hunner „ goederen: doch bedongen, dat, zo de Graaf „ overleedt, zyn onmondige Zoon of deszel- „ ven Voogden geene verandering in dit Ver- „ drag zouden mogen maaken, voor dat de- „ zelve twintig jaaren bereikt zou hebben. Of „ liet hy eene Dogter na, die zig in de Egt „ begaf, dan zou zulks ook niet, dan zes jaa- „ ren na haar Huwelyk, mogen geschieden". Doch alzo deeze Borgtogt den Graave nog niet voldeedt, verbonden zig eenige andere Heeren „ om den Graave tegen die van Amstel,

„ zo

„ zo deezen den zoen schonden, op eigen kosten, te schepe of te paarde, te dienen, te weeten, *Henrik van de Lek*, met vyfentwintig mannen, *Willem van Stryen*, *Herbaren van der Leede* en *Gerard van Velzen*, ieder met twintig, *Jan van der Leede* met vyftien, *Dirk van Wassenaar* en *Henrik*, *Burggraaf van Leiden*, ieder met tien: en dus allen met malkanderen met honderdentwintig mannen (*b*)". Floris V.

In het tweede jaar na het treffen van dit Verdrag, verzoende Herman van Woerden zig, omtrent op gelyken voet, met den Bisschop en Graave Floris. „ Zyn eigen goed, binnen de Heerlykheid van Woerden of elders gelegen, droeg hy den Graave op, en ontving het wederom van hem in regten Leen. Ook beloofde hy zyne Dogter, niet dan met 's Graaven bewilliging, te zullen uithuwelyken. Voorts moest hy het Steenhuis, welk de Graaf te Woerden hadt doen maaken, altoos voor hem open houden, en daar ter Stede, of elders in zyne Heerlykheid, eenen vasten Burgt doen stigten, dien hy van den Graave ter Leen houden, voor hem bezetten, en tegen elk beschermen moest, den Bisschop van Utrecht niet uitgenomen. Of kon dit laatste niet geschieden, dan moest hy den Graave den Burgt inruimen, en tot het einde des Krygs behouden laaten. Voorts verbondt hy zig, om geene Hollandsche Ballingen, binnen de Heerlykheid van Woerden, te ontvangen,

Zoen van Herman van Woerden met Graave Floris. 1287.

(*b*) Zoen van Amstel *ubi supra p.* (*b*).

Floris V.

„ gen, dan met 's Graaven bewilliging". Behalve deeze byzonderheden, komen de voorwaarden van deezen Zoen genoegzaam met die van den Zoen der Heeren van Amſtel óvereen. De Borgen, die den Graave, tegen Heere Herman, beloofden te dienen, waren *Jan*, *Heer van Kuik*, *Willem*, *Heer van Hoorne en Altena*, en *Henrik*, *Heer van de Lek*, ieder met twintig mannen, *Jan*, *Heer van Heusden*, met vyftien, *Arnoud van Herlaar*, *Willem van Stryen*, *Jan van der Leede* en *Willem van Linſchooten*, ieder met tien, en *Arnoud van der Sluize* met vyf mannen: in 't geheel ook honderdentwintig. Het Verdrag werdt op Palmzondag, zynde den dertigſten van Lentemaand des jaars 1287, gedagtekend (*c*). De Verzoening van de zyde des Graaven was zo opregt en volkomen, dat hy, na verloop van eenigen tyd, Gysbrecht van Amſtel en Herman van Woerden tot zyne voornaamſte Raaden maakte, en, boven andere Edelen, deel aan de Regeeringe gaf (*d*). Ook vindt men (*e*), dat de Graaf, in den jaare 1290, in den voorhof van zyn Paleis in den Haage, twaalf voornaame Heeren tot Ridders van S. Jakob verhief, van welken Gysbrecht van Amſtel één was (7).

De

(*c*) Zoen van Herm. van Woerden *ubi ſupra* (*a*) 2 *verſ.*
(*d*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 114.
(*e*) *Vide* Miræi Donat. Belgic. *Libr.* I. *Cap.* CXXXIV. *in Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 441.

(7) De anderen elf waren *Dirk*, *Graaf van Kleef*, *Lancelot van Hamilton*, *Schotſchen Afgezant*, *Godefrid*, *Heer van Boekbolt*, *Henrik*, *Graaf van Hennenberg*, *Dirk*, *Heer van Brederode*, *Jan*, *Heer van Heusden*, *Jan*, *Heer van Arkel*, *Dirk*, *Heer van*

Lyn-

Floris V. XII.

Nieuwe onderneemingen tegen de Weſtfriezen.

De Stigtſche oneenigheden dus vereffend zynde, begon Graaf Floris op het verder beteugelen der Weſtfriezen bedagt te zyn. De dikwerf herhaalde ſtormen op het Slot te Wydenes hadden genoeg doen zien, hoe zwaar het hun viel, door ſterkten bekneld te worden. De Graaf dan, om der aloude Frieſche Vryheid, eindelyk, den doodſteek te geeven, vondt geraaden, eenige nieuwe Veſtingen by deeze te voegen. Om hier toe in ſtaat te zyn, moeſt hy eerſt een Leger in Weſtfriesland voeren: waartoe zig, eerlang, gunſtige gelegenheid op deedt. Twee hevige ſtormen, op den zeventienden van Wintermaand des jaars 1286, en op den vyfden van Sprokkelmaand des jaars 1287, voorgevallen, hadden het zeewater, alomme, langs de Kuſten deezer Geweſten, tot eene geweldige hoogte, doen ryzen, en over alle Landen gejaagd. Friesland, beooſten de Zuiderzee, werdt geheel overſtroomd. Ook liep gantſch Zeeland, behalven Walcheren en Wolfaartsdyk, onder. Gantſch Weſtfriesland bezuurde gelyken ramp, die eene geweldige menigte Volks deedt omkomen (*f*). De Landen ſtonden hier nog met water bedekt, toen *Dirk van Brederode* zig, op 's Graaven laſt, met eenige welbemande Koggen, langs de Zuiderzee, naar Weſtfriesland begaf. De Friezen, wier Dorpen, meeſt op hoogten geſtigt zynde, door den ingevallen Watervloed vaneen geſcheiden

Zwaare Watervloed.

wa-

(*f*) Melis Stoke in Floris V. *bl.* 104.

Lynden, Otto, Heer van Asperen, Jakob, Heer van Waſſenaar en *Hugo, Heer van Viane.*

FLORIS V. waren, vonden zig geheel buiten ſtaat, om een Leger byeen te brengen. Ook hadden zy geene Koggen by der hand, om te water te konnen ſtryden. Des viel het Brederode niet moeilyk, hen tot onderwerping te brengen. Hy voerde zyne Vloot van Dorp tot Dorp, doende alomme den Graaf voor *Heere van Friesland* erkennen (*g*). Toen, na verloop van eenigen tyd, het water gevallen was, begaf Graaf Floris zig, in perſoon, naar Weſtfriesland, aan 't hoofd van een talryk Leger, welk dienen zou, om de voorgenomen Stigting van eenige Sterkten te dekken. Vier zwaare Sloten werden 'er, eerlang, opgeregt: één *te Medenblik*, welk nog in wezen is, en toen diende, om den toegang tot Dregterland, te water, open te houden, en één by Alkmaar, op de grenzen van Kennemerland, *Nieuwendorp* of *Nieuwenburg* genoemd. Niet verre van hier, bouwde hy een derde Slot, *Middelburg* geheeten: en heel aan den Ooſtkant van de Zype, toen nog onbedykt, het vierde, draagende den naam van *Eenigenburg*, en dienende om den weg naar Weſtfriesland, ook aan deeze zyde, voor de Hollanders open te houden. By deeze vier Sloten, voegde hy een vyfde, *Nieuwendoorn* genoemd: doch dit werdt, by zynen tyd, niet volbouwd (*h*). De Graaf hieldt zig, in den aanvang des jaars 1288, op het Slot Toorenburg, voorheen door Koning Willem geſtigt, werwaards de meeſte Weſtfrieſche Dorpen afgevaardigden zonden,

Vier Sloten in Weſtfriesland gebouwd.

Onderwerping der Weſtfriezen. 1288.

(*g*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *b*, 531.
(*h*) MELIS STOKE *in* Floris V, *bl.* 105, Ongenoemde Klerk, *bl.* 156.

den, die, op den eenentwintigsten van Louwmaand, hunnen Zoen maakten, op deezen voet. „ Zy zouden den Graave onderdaanig „ zyn, op zyn bevel ter Heirvaart trekken, „ en hem Tienden en Vroonschuld betaalen. „ Ook zou hy vryheid hebben, om, alomme „ in hun Land, gemeene wegen te mogen „ maaken (*i*). Juist twee maanden laater, op den eenentwintigsten van Lentemaand, verzoenden zig die van Dregterland, insgelyks, met den Graave, die toen in den Haage was. Zy deeden gelyke beloften, met dit onderscheid nogtans, dat zy den Graave toestonden „ niet alleen wegen; maar ook Burgten „ en Vesten, in hun Land te mogen maaken, „ waar hy 't goedvondt" (*k*). Misschien was het Slot te Medenblik toen nog niet gebouwd. Ten zelfden dage, gaf de Graaf ook eenige Keuren aan de Dregterlanders: en weinige dagen laater (8), verleende hy Stads Geregtigheid en tolvryheid aan die van Medenblik (*l*). Omtrent deezen tyd, schynt Graaf Floris ook te Medenblik geld geslaagen te hebben, waarvan nog Penningen voor handen zyn (*m*). De Graaven hadden egter, al veel vroeger, in Holland, gemunt. In de oudste Handvesten van Haarlem (*n*), Dordrecht (*o*), en

FLORIS V.

(*i*) Groote Chron. *Divis.* XIX. *Cap.* 14. Ongenoemde Klerk, *bl.* 157.
(*k*) Handv. van Dregterl. *bl.* 48.
(*l*) Handv. van Medenbl. *bl.* 1.
(*m*) DIDER. VAN WIDENESSE Beschryv. van Medeml. *in* BLAAUWS Stedeboek.
(*n*) *Zie* BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 166.
(*o*) BALEN Dordrecht, *bl.* 420.
(8) Den vyfentwintigsten van Lentemaand.

FLORIS V. en Alkmaar (*p*), leest men van *Ponden en Schellingen Hollandsch*, gelyk in dat van Medenblik (*q*), van *Hollandsche munt*. En op de overgebleeven' Graaflyke munten van Willem den I. en Willem den II, vindt men deezen laatsten naam reeds (*r*). Voorts, heeft zig Texel, in 't volgende jaar, ook aan Graave Floris onderworpen (*s*). Hy schynt, kort na het bedwingen der Westfriezen, de verspreide Westfriesche Dorpen, door bekwaame Wegen, aan malkanderen gehegt te hebben. Zeker is 't, dat hy een' Weg van Vroone naar Alkmaar gelegd heeft (*ʃ*): veelligt ook den Huigendyk, van omtrent Ouddorp tot aan Rustenburg; alzo dezelve, in den jaare 1326, reeds verscheiden' jaaren oud was (*t*).

Oude Schryvers verhaalen, dat Floris de V, na 't bedwingen der Westfriezen, over de Zuiderzee, getoogen, en door die van Staveren, voor Heere aangenomen is (*u*). Zelfs heeft men nog een Afschrift van Handvesten, te Albrechtsberg, op den eersten van Grasmaand des jaars 1292, aan die van Staveren verleend (*v*). Doch sommigen trekken deezen togt naar Staveren, en het verleenen deezer Handvesten, waarvan men by anderen geene melding vindt, in twyfel (*w*).

XIII. De Zeeuw- De magt des Graaven, merkelyk toegenomen,

(*p*) Handv. van Alkmaar, *bl.* 1.
(*q*) Handv. van Medenbl. *bl.* 1.
(*r*) *Zie* ALKEMADE Munten der Graaven, *bl.* 42, 48.
(*s*) *Zie* Privil. van Texel, *bl.* 76.
(*ʃ*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 105.
(*t*) *Zie* Handv. van Dregterl. *bl.* 50.
(*u*) Ongen. Klerk, *bl.* 158.
(*v*) By SCHOTANUS Friesche Histor. *Bylag. bl.* 12.
(*w*) *Zie* ORLERS Leyden *bl.* 306.

men, sedert de onderwerping der Westfriezen, begon nu 's Lands Edelen zeer in 't oog te steeken; met naame den Zeeuwschen, die, oordeelende dat de Graaf hen te zeer in bedwang hieldt, op middelen bedagt waren, om hem de wieken te korten. Sommigen willen, dat de Graaf den Zeeuwen eene zwaare schatting, den vierden penning, naamlyk, van hunne inkomsten, hadt opgelegd (x): welke Schatting, de Edelen meest drukkende, hen ook eerst tot eenen opstand tegen den Graave bewoogen zal hebben. De Heeren van Borselen en van Renesse hadden lang op elkanderen gewrokt: en veelligt hadt de Graaf den twist aangestookt, om deeze Edelen klein te houden. Doch nu verzoenden zy zig, om, met eenpaarig overleg, de Vryheid der Edelen, tegen de Graaflyke overmagt, te handhaaven. In Holland, vonden zy ook Edelen, die éénen zin met hen hadden. Men tradt, dikwils, in onderhandeling, en besloot, eindelyk, met hulp van Guy, Graave van Vlaanderen, Graave Floris Zeeland *Bewester-Schelde* af handig te maaken. Deeze handel bleef egter zo verborgen niet, of de Graaf kreeg 'er de lugt van. Hy begreep ligtelyk, van hoe veel gevolg 't bedryf der Edelen zyn kon; doch hy kreunde 'er zig luttel aan, steunende op de gunst der Steden, die hem de hand boven 't hoofd hielden, en welker voornaamsten, omtrent deezen tyd, ook met veelerlei Voorregten van hem beschonken werden (y).

FLORIS V. Zeeuwsche Edelen spannen samen tegen Graave Floris.

De

(x) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 532.
(y) *Zie* Handv. van Floris V. *by* BALEN, Dordr. 230, 270, 431, 433, 435, 436, 438. SCHREVEL, Haarl. *bl.* 233, 234, *en anderen.*

Floris V.

Zy beweegen den Graave van Vlaanderen om eenen inval in Walcheren te doen.

De Zeeuwſche Edelen noodigden ondertusſchen Guy, om naar Walcheren over te ſteeken, hem hoop geevende, dat hy zig, zonder ſlag of ſtoot, van dit oud Vlaamſch Leengoed zou kunnen meeſter maaken. Zy verzekeren hem, dat de Graaf niets minder dan deezen inval vermoeden kon, en dat zy geen' voet verzetten zouden, om den Vlaamingen, in 't bemagtigen van Walcheren, hinderlyk te zyn. Guy liet zig ligtelyk overhaalen, en bereidde zig, tot den inval in Walcheren. Hy was, veelligt, ook geſtoord op zynen Schoonzoon, Graave Floris, die, reeds op den tweeden van Herfſtmaand des jaars 1252, een Verbond met Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, geſlooten hadt: waarin hy beloofde, deezen, tegen Graave Guy, te zullen beſchermen (z). Doch hoe 't hiermede zy, Guy, door de Zeeuwſche Edelen aangezogt, ſcheen nooit ſchooner kans te konnen hebben, om zig van Walcheren meeſter te maaken, dan tegenwoordig.

Middelburg belegerd.

Maar Floris, die, uit de uitruſtingen zyns Schoonvaders, en uit het gene hem van den toeleg der Edelen ter ooren gekomen was, reeds wiſt waar 't op gemunt ware; zondt Beatrix, zyne Gemaalin, en zynen jongen Zoon, Jan, naar Middelburg, welke Stad hem zeer gunſtig was; met laſt, om dezelve, tegen alle aanvallen, te verdedigen. 't Schynt, dat hy der Graavinne, die eene eigen' Dogter des Vlaamſchen Graafs was, deeze Stad hebbe toevertrouwd, om de Vlaamingen en haaren Vader van 't Beleg af te ſchrikken. Zo dra de Vlaamin-

(z) *Vide* Theſaur. Marten. & Durand. *Tom.* I. c. 1132.

migen geland waren, werdt het egter ondernomen. De Poorters, schoon zy geene hulp van de Edelen te wagten hadden, weerden zig dapperlyk. De *Mortier*, eene Vesting aan den mond der Haven, was rykelyk van voorraad voorzien, en wel bemand. Men ging, uit dezelve, de Vlaamingen en eenige Zeeuwen, die zig by hen gevoegd hadden, zo vinnig te keer, dat zy de hoop om de Stad te bemagtigen byna opgaven. Nogtans verzuimden zy niet, het Beleg sterk voort te zetten. De Burgers, bedugt, dat zy 't niet lang zouden konnen uithouden, en de Stad ongaarne aan een plondering willende bloot gesteld zien, kwamen, eindelyk, met Graave Guy, overeen, dat zy hem, ten zekeren bestemden dage, binnen laaten zouden, zo 'er, midlerwyl, geen ontzet kwam (*a*). Niet lang hierna, kreeg men berigt, dat Graaf Floris, met eene welbemande Vloot, voor Zierikzee, genaderd was, met oogmerk, om naar Walcheren over te steeken, en Middelburg te ontzetten. Toen zakte de moed der Beleggeren. De Vlaamsche Graaf, bedugt voor de magt zyns Schoonzoons, bewoog *Jan den II*, Hertog van Brabant, om tusschen beide te treeden, en Graave Floris, van den togt op Walcheren, te doen afzien. Dit gelukte. Ook werdt het Beleg opgebroken. De Vlaamingen verlieten Walcheren, en Graaf Floris dankte zyn Leger af. De Hertog wist hem zelf te beleezen, om, in persoon, naar *Biervliet* te gaan, en

Floris V.

Wederom verlaaten.

(*a*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1287. *p.* 532.

FLORIS V.

en aldaar een mondgesprek met Graave Guy te houden, zig verbindende, om hem derwaards te geleiden, en in veiligheid wederom op zynen eigen' bodem te leveren. Floris egter beklaagde zig te laat, dat hy den Hertoge te veel toevertrouwd hadt. Naauwlyks hadt hy te Biervliet voet aan land gezet, of Guy deedt hem ligten, en in hegtenis stellen. De Hertog, die waarlyk onkundig van het voorneemen des Vlaamschen Graafs schynt geweest te zyn, betoonde zig ten hoogsten begaan met Graave Floris, en poogde Guy te beweegen, om hem, onder Borgtogt, te ontslaan, 't welk plat uit geweigerd werdt, ten ware hy zelf, tot 's Graaven wederkomst toe, gevangen wilde blyven; waartoe hy, eindelyk, ongaarne, besloot. Ook hadt hy wel reden gehad om te aarzelen. Graaf Floris was zodra niet op vrye voeten gesteld, of hy begaf zig naar Zeeland, en vergat, sedert, weder te keeren. Hertog Jan bleef gevangen, tot dat Graaf Guy hem van zelve ontsloeg. Zeker oud Schryver (*b*) verhaalt, dat Graaf Floris, by deeze gelegenheid, zynen Schoonvader, wegens het Eiland Walcheren, hulde gedaan heeft. Doch de meesten maaken hier geen gewag van.

Floris verzoent zig met de meeste Edelen.

Floris, in Zeeland gekomen, ontving eenige Zeeuwsche Edelen, die tegen hem opgestaan waaren, in genade, onder welken waren *Jan van Renesse* en *Floris van Borselen*. Doch *Wolferd van Borselen* en zyn Broeder, Neeven van Floris, waren ten Lande uit gewee-

(*b*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 532.

Floris V.

weeken. Ook verhaalen sommigen, dat Jan van Renesse en Dirk van Brederode, zyn Broeder, eerst, eenen tyd lang, te Geertuidenberg, in hegtenis gezeten hadden, en niet dan onder voorwaarden, dat zy hunne Dogters, in een ongelyk Huwelyk met 's Graaven Raaden, zouden laaten treeden, met den Graave, verzoend werden (*c*). In Holland verzoenden zig de Edelen, eenpaariglyk, met den Graave, en 't Land bleef, eenen geruimen tyd, in rust (*d*). De oudste Schryvers hebben den tyd niet aangetekend, in welken deeze Vlaamsche Kryg voorgevallen is. Men mag dien egter, in 't jaar 1288 of 1289, plaatsen. Uit 1290. eenen Gunstbrief van Graave Floris, waarby hy die van Zierikzee, om menigen dienst, hem en zynen Voorouderen gedaan, tolvry verklaart; blykt, dat hy zig, in den aanvang des jaars 1290, binnen Middelburg bevondt (*e*). Waarschynlyk, hebben de Zierikzeenaars hem, toen hy met zyne Vloot voor hunne Stad lag, den vereischten onderstand gedaan: 't welk hem, voornaamlyk, tot het verleenen deezer Tolvryheid, zal bewoogen hebben.

Gevolg van den Vlaamschen Kryg.

Graaf Guy hieldt egter het oog nog op Zeeland, en begon, na verloop van eenige jaaren, wederom Volk op de been te brengen. Floris ontdekte zyn voorneemen ligtelyk, beschreef terstond alomme Heirvaart, en vergaderde een talryk Leger in Walcheren, met welk hy zig, langs het strand,

(*c*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1287. *p.* 533.
(*d*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 106-109.
(*e*) *Zie den* brief *by* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 96.

FLORIS V. strand, van *Vlissingen* af, tot *Zoutelande* toe, nedersloeg. De Vlamingen lagen, hier tegen over, in 't Land van *Kadzand*: doch durfden niet nader komen. Eenige voordeelen behaalden de onzen, eer het tot een hoofdtreffen kwam. De Friezen, die nu den Graave getrouw dienden, deeden eenen inval in Kadzand, en keerden, met buit, te rug. Jan van Renesse trok naar *Sluis*, en stak 'er den brand in. Doch toen de Vlaamingen genoegzaamen voorraad van Schepen byeen gekreegen hadden, staken zy over naar *Barland* in Zuid-Beveland. Hier landden zy gelukkiglyk, ten getale van drieduizend man. In 't eerst, vonden zy geenen tegenstand, en haalden hierom 't hert op, met plonderen en blaaken. Doch 't leedt niet lang, of *Doedyn van Everingen* en die van Borselen hadden driehonderd man op de been gebragt, met welken zy, van twee kanten, op de Vlaamingen aantrokken. Naauwlyks was de eerste aanval geschied, of de schrik sloeg onder de Vlaamingen, die hals over hoofd naar hunne Schepen vlooden. De Zeeuwen zaten hen zo kort op de hielen, dat 'er veelen in 't water gejaagd werden. Die te lande bleeven, werden gedood of gevangen genomen. De oudste en naauwkeurigste Schryvers getuigen, dat 'er duizend Vlaamingen verdronken, en tweehonderd gedood werden. Deeze overwinning, die den Vlaamingen, voor eenige jaaren, den lust benam, om op het bemagtigen van Zeeland toe te leggen; werdt behaald, op den zevenentwintigsten van Wynmaand des jaars 1295. Graaf Floris vorderde den voornaamsten gevangenen

nen losgeld af, en zond de overigen, van al- les beroofd, naar hun Land, te rug (*f*).

FLORIS V.

Wy hebben het verhaal des Vlaamſchen Krygs niet willen afbreeken, door een Verhaal van 't gene 'er, tuſſchen het jaar 1289 en 1295, elders, merkwaardigs voorgevallen is: waartoe wy nu overgaan.

XIV. Vriendſchap tuſſchen Holland en Engeland.

Het Verdrag, in den jaare 1285, tuſſchen Graave Floris en Eduard den I, Koning van Engeland, getroffen, was, tot hier toe, zo ver men weet, volkomen onderhouden. Jonkheer Jan was terſtond naar Engeland gezonden, om aldaar opgevoed te worden (*g*): ook hadt hy 'er den meeſten tyd doorgebragt, en was maar eens, meent men, wederom hier geweeſt, voor een korte poos (*h*). Eduard hadt ook, op zynen tyd, de beloofde Penningen aan Graave Floris betaald (*i*). De voltrekking van 't Huwelyk, tuſſchen Jan en Elizabet, werdt alleenlyk uitgeſteld, tot dat het Paar een' bekwaamen Ouderdom zou bereikt hebben. De Vriendſchap tuſſchen de Hollanders en Engelſchen ſcheen dus volkomen beveſtigd te zyn. Men begunſtigde den onderlingen Koophandel. Eduard deedt den Stapel den Engelſche Wolle te Dordrecht leggen (*k*), alwaar thans groote Koophandel, zo ter Zee als langs de Rivieren, in Wyn, Graanen, Zout, Yzer, Hout, Lakens en andere Waaren gedreeven werdt

Dordrechtſche Koophandel.

(*f*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 112, 113.
(*g*) Act. Public. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 160.
(*h*) Zie hier voor, *bl.* 48.
(*i*) *Voyez* Ligue entre Philippe & Florent, *dans le* Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 296.
(*k*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* III.

Floris V.

werdt (*l*). Ook gaf hy den Hollanderen, Zeeuwen en Friezen volkomen vryheid om op de Engelsche Kusten, omtrent Jarmouth, te mogen visschen, beveelende zynen Onderdaanen, hun hier in niet hinderlyk, maar veel eer behulpzaam te zyn. De Koninglyke Brief, uit welken dit blykt, is, op den agtentwintigsten van Herfstmaand des jaars 1295, gedagtekend (*m*), en het oudste bewys, welk my van de Haringvisschery deezer Landen voorgekomen is. 't Schynt ook, dat de Ingezetenen deezer Landen den handel op Engeland meest met hunne eigen' Schepen dreeven; alzo Koning Eduard, in eenen Brief, omtrent deezen tyd, aan Keizer *Adolf* geschreeven, zegt, dat de „ Hollandsche Havens en Reeden niet zo goed, „ en den Engelschen Zeeluiden niet zo be- „ kend waren, als de Vlaamsche (9). Van tyd tot tyd, reezen 'er, tusschen de wederzydsche Koopluiden, wel eenige geschillen, die somtyds hoog genoeg liepen; doch zy wer-

(*l*) Handv. van 1249, 1273, 1299. *by* Balen Dordr. *bl.* 433, 429, 441, 490.

(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 149. Boxhorn. *op* Reigersb. II. *Deel bl.* 100.

(9) Dus luiden zyne woorden, in 't Fransch of Normandiesch van dien tyd: *Ne les Portz, ne les arivages de Holland, ne sont mie si bons, ne si conuz de nos mariners, come ceux de Flandres.* Vide *Act. Publ. Angl.* Tom. I. P. III. p. 181. Uit een' Arabisch' Schryver der twaalfde eeuwe, aangehaald door den beroemden Huig de Groot (*App. Epist.* 494. *Verv. van zyn Leven*, bl. 277) blykt, dat men, ten deezen tyde, van 's Graavenzanden, uit Texel, van Goederede, van Schouwen, en van Walcheren, naar Engeland, overvoer.

werden, gemeenlyk, spoedig bygelegd (*n*), en braken de Vriendschap niet. Floris V.

Omtrent den jaare 1290, viel 'er iets voor welk deezen band van Vriendschap nog nader scheen te moeten toehaalen. *Alexander de III*, Koning van Schotland, in 't jaar 1289, overleeden zynde (*o*), liet geene nadere Erfgenaamen na, dan eene Kleindogter, *Margareet* genaamd, en gebooren uit zyne eenige Dogter, die den zelfden naam voerde, en, in 't jaar 1281, met *Erik*, *Koning van Noorwegen*, gehuwd geweest zynde, reeds voor haaren Vader, overleeden was. Eduard de I, Koning van Engeland, zogt zig van deeze gelegenheid te bedienen, om Schotland met Engeland te vereenigen; en sloeg, ten dien einde, een Huwelyk voor, tusschen de jonge Noordsche Prinses en zynen Zoon Eduard. De Schotten gaven 'er hunne toestemming toe. Margareet werdt ontbooden; doch stierf op de reize, den tienden van Wintermaand des jaars 1290 (*p*). Zo dra kreeg men hier, in Schotland, geene tyding van, of verscheiden' voornaame Heeren, verre Maagen van Koning Alexander, dongen naar de Kroon. Eduard bediende zig van de verwarringen, die hieruit ontstonden, om het Schotsche Ryk leenroerig van het Engelsche te doen erkennen: 't welk eertyds wel geschied was. Zelfs wil men, dat hy die verwarringen deedt toeneemen, verscheiden' Persoonen aanmoedigende, om naar de Schotsche Kroon

Floris de V. beweert regt te hebben op de Kroon van Schotland.

1290.

(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom*. I. *P*. III. *p*. 118, 122.
(*o*) N. Trivet. *ad annum* 1289. *p*. 267.
(*p*) N. Trivet. *ad annum* 1290. *p*. 270.

Floris. V. Kroon te ſtaan: op dat hy te ſchooner kans hebben zou, om tot bemiddelaar der geſchillen, die hieruit onſtaan moeſten, gekooren te worden. Eerlang deeden zig wel dertien Mededingers op. En onder deezen, bevondt zig
1291. ook Floris, Graaf van Holland, die, in de Lente des jaars 1291, in perſoon naar Engeland overſtak, meer, zo 't ſchynt, om Koning Eduard dienſt te doen, dan om dat hy agten kon, voor anderen, tot de Schotſche Kroon geregtigd te zyn. Zie hier egter, met één woord, waarop hy zyn Regt veſtigde. *Henrik*, Zoon van David, Koning van Schotland, was de Oud-Over-Grootvader geweeſt van Alexander den III, en hadt, in 't jaar 1142, voor zynen Vader, ſtervende, drie Zoonen nagelaaten, *Makolm den IV.* en *Willem*, die, na malkanderen, den Schotſchen Troon beklommen, en *David*, Graaf van Huntigton; benevens éene Dogter, *Ada* genaamt, die met Floris den III, Graave van Holland, gehuwd was: en van deezen twee, was Floris de V, in eene regte lyn, afkomſtig. Doch onder de andere Mededingers, waren 'er verſcheiden', die Alexander den III. veel nader beſtonden, en, daarenboven, veel aanhangs in 't Ryk hadden: zo dat 'er geheel geen kans was voor Graave Floris, om de Schotſche Kroon magtig te worden. Hy verſcheen egter in de Staatsvergadering, die, op den tienden van Bloeimaand, te *Norham* gehouden werdt (*q*); en was van den eerſten, die de Oppermagt des Engelſchen Konings over het Schotſche

(*q*) N. Trivet. *ad annum* 1291. *p.* 269.

ſche Ryk erkennende, hem tot beſliſſend Regter onder de Mededingers aannamen (r). 't Liep aan tot den derden van Oogſtmaand, eer te Mededingers gelegenheid kreegen, om hun Regt te verdedigen. Dit geſchiedde te *Berwyk*. Graaf Floris werd eerſt gehoord (s). Na hem, alle de anderen. De uitſpraak geſchiedde eerſt op den zesden van Slagtmaand des jaars 1292, ten voordeele van *Jan de Balliol* (t) die, uit eene DogtersDogter van David, Graave van Huntington, gebooren was, en daarom geoordeeld werdt het naaſte Regt tot de Kroon te hebben. Graaf Floris deedt toen, onder anderen, den zeventienden derzelfde maand, openlyk afſtand van de Kroon (u). Onze Kronykſchryvers willen, dat Jan de Balliol Graave Floris eene merkelyke ſomme gelds opbrengen moeſt, eer hy zig tot deezen afſtand beweegen liet (v); 't welk gantſch niet onwaarſchynlyk is. De nieuwe Schotſche Koning erkende zig, ondertuſſchen, leenroerig van Koning Eduard, die hem, eerlang, wederom van den Troon ſtiet. Doch dit behoort niet, tot de Hiſtorie onzes Vaderlands.

Floris V.

1292.

Hy doet 'er openlyk afſtand van.

De Graaf, uit Schotland wederom t'huiswaards gekeerd zynde, werdt, binnen drie jaaren daarna, genoodzaakt, tegen de Vlaamingen ten ſtryde te trekken: waarvan wy den uitſlag reeds verhaald hebben. Deeze Kryg gaf de eerſte gelegenheid tot verkoeling van de

XV. Verkoeling van Vriendſchap tuſſchen Graave Floris en Koning Eduard.

1295.

(r) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 95, 97.
(s) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 106.
(t) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 110.
(u) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 111.
(v) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 110.

FLORIS V. de Vriendschap tusschen Graave Floris en Koning Eduard. De Graaf hadt den Koning om onderstand tegen de Vlaamingen verzogt, die hem, onder verscheiden' voorwendsels, was geweigerd (*w*). Doch de waare reden was, dat de Koning Guy, Graave van Vlaanderen, zogt te beweegen, om zig, met hem, tegen Frankryk te verbinden: 't welk niet gelukt zou hebben, indien hy Graave Floris den verzogten onderstand gegund hadt. Guy hadt reden van misnoegen tegen Filips den Schoonen, Koning van Vrankryk, opgevat, en liet zig daarom te ligter in eene onderhandeling met Eduard in, den geene moeite spaarde, om hem in zyne belangen over te haalen. Men sloot een Huwelyk tusschen Prins Eduard en Filippe, Dogter van Graave Guy (*x*). De Koning deedt Guy, voor rekening van Reinoud, Graave van Gelder, honderd duizend ponden zwarten Tournois betaalen, waardoor hy den een', zo wel als den ander', aan zig verpligtte (*y*).

De Stapel der Wolle verlegd. De Stapel der Engelsche Wolle, onlangs de Dordrecht gelegd, werdt, van daar, gedeeltelyk naar Brugge in Vlaanderen (*z*), gedeeltelyk naar Mechelen in Brabant verplaatst (*a*). Men vindt, dat die van Dordrecht, in 't jaar 1312, nog eenige poogingen hebben aangewend, om den Wol-stapel wederom te bekomen (*b*); doch vergeefs. En schoon de Engelschen, de voordeeligheid van den

(*w*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 110, 114.
(*x*) MEYERUS *ad annum* 1294.
(*y*) Act. Publ. Angl. *Tom.* 1. *P.* III. *p.* 143, 150.
(*z*) MEYERUS *ad annum* 1296.
(*a*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 111.
(*b*) Extract uit te Reken. de Dord. Ontv. *by* BALEN, *bl.* 732.

FLORIS V.

den Wolhandel bezeffende, denzelven, eerlang, geheel in hun Ryk bragten (*c*); ſcheen het zig nu egter, meer en meer, te ſchikken, tot eene naauwe verbintenis, tusſchen de Engelſchen en de Vlaamingen, die ook eerlang geſlooten werdt. In plaats van Floris tegen Guy te helpen, zondt Eduard Jan, Heer van Kuik, die zig, kort te vooren, om tweeduizend ponden 's jaars, ten zynen dienſte verbonden hadt (*d*), herwaards, om den twiſt in der minne by te leggen (*e*), 't welk van geen gevolg was. De Hollandſche Graaf zag, ondertusſchen, de verbindtenis der Engelſchen en Vlaamingen, niet zonder merkelyk ongenoegen. Vooral ſtak hem in den krop het verleggen van den Stapel der Wolle, waardoor de Hollandſche Koopluiden niet alleen, maar de Graaf zelf, in zyne Tollen, merkelyke nadeelen lyden moeſt. Hy verlangde dan naar gelegenheid, om den Engelſchen dit bedryf betaald te zetten, die zig wel haaſt opdeedt.

XVI. Floris de V. verbindt zig met Filips den IV, Koning van Frankryk.

Filips, Koning van Frankryk, zo wel als Koning Eduard, bedagt, om uitheemſche Heeren aan zyne belangen te verbinden, en waarſchynlyk reeds verſtendigd van het ongenoegen, welk Graaf Floris tegen de Engelſchen hadt opgevat, nam deeze gelegenheid waar, om hem tot een onderling Verbond te doen noodigen. De onderhandeling werdt, in den beginne, zeer bedekt aangelegd. *Robert*, *Graaf van Artois*, Neef van Graave Floris, ontboodt hem, heimelyk, te Bergen in Henegouwen.

De

(*c*) *Voyez* DE RAPIN THOYRAS Hiſt. d'Anglet. *Tom.* III. p. 204, 172, 206, 225.
(*d*) Act. Publ. Angl. *ubi ſupra p.* 145.
(*e*) Act. Publ. Angl. *ubi ſupra p.* 145.

Floris V. De Graaf begaf zig derwaards, onder schyn van zynen Neef te gaan bezoeken, in den Zomer des jaars 1295. Van 't gene hier verhandeld werdt is wel niets uitgelekt (*f*); doch alzo men, van elders, weet, dat de Graaf van Artois geheel in de Fransche belangen was (*g*), kan men naauwlyks twyfelen, of hy heeft zynen Neef, tot eene Verbindtenis met Frankryk, zoeken te beweegen. Zeker is 't, dat Floris zig, nog voor 't einde deezes jaars, in persoon, naar Frankryk begaf; om de laatste hand aan een ontworpen Verdrag te leggen.

Te gewigtig was egter deeze onderneeming, dan dat de Graaf de Hollandsche en Zeeuwsche Edelen daarover niet geraadpleegd zou hebben. Hy gaf 'er, derhalve, zynen vertrouwdsten Vrienden kennis van, en werdt, van eenigen derzelven, op de reize, verzeld.

Inhoud van 't Verbond. 1296. In den aanvang des jaars 1296, te weeten op Maandag, den negenden van Louwmaand, werdt 'er, te Parys, tusschen Koning Filips en Graave Floris, een Verbond getekend van deezen inhoud: „ 1. De Koning zou den Graave, jaarlyks, vierduizend ponden tournois „ betaalen, en vyfentwintigduizend ponden „ eens, daarenboven, waarvan hy reeds „ zeventienduizendvyfhonderd ponden ontvangen hadt. 2. De Graaf beloofde, daarentegen, den Koning hulde en manschap: „ in 't byzonder, bystand tegen alle 's Konings Vyanden, uitgenomen tegen den „ Koning van Duitschland, ten ware deeze „ den

(*f*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* III.
(*g*) Meyerus *ad annos* 1295, 1296.

„ den eerſten aanval mogt doen. 3. Ook be- Floris V.
„ loofde hy 's Konings Vyanden, die met
„ den Koning van Engeland verbonden wa-
„ ren, te zullen beoorloogen, zo dra de Ko-
„ ning het begeerde. Doch tegen den Ko-
„ ning van Engeland zelven begeerde hy gee-
„ nen aanvallenden Oorlog te voeren. 's
„ Konings Vrienden en Bondgenooten zouden
„ den vryen toegang in 's Graaven Landen
„ hebben, en zig, uit dezelven, van Sche-
„ pen, Krygs- en Mondbehoeften mogen
„ voorzien: al het welke aan 's Konings Vyan-
„ den geweigerd zou worden. 4. Graaf Floris
„ zou 's Konings Vyanden, voor den eerſten
„ van Bloeimaand naaſtkomende, zelfs uit zyn
„ Land verdryven, de ongewapende Koop-
„ luiden en Duitſchers uitgenomen. Ook zou-
„ den de Boden des Duitſchen Konings en
„ des Hertogs van Brabant, die naar Enge-
„ land moeſten, tot agt dagen na Paaſchen
„ toe, door 's Graaven Landen, vryelyk gaan
„ en keeren mogen. 5. Filips mogt geene
„ Vrede met Eduard ſluiten, zonder Floris,
„ eenvoudiglyk, in dezelve te begrypen: en
„ te bedingen, dat 's Graaven Zoon, Jan,
„ hem wederom gegeven wierdt. Zo Eduard
„ het geſlooten Huwelyk tuſſchen Jan en E-
„ lizabet weigerde te laaten voltrekken, en
„ Floris genoodzaakt mogt worden, de vyf-
„ entwintigduizend kleine ponden tournois,
„ die hy reeds ontvangen hadt, wederom uit
„ te keeren, beloofde Filips hem ſchadeloos
„ te zullen ſtellen, of zynen Zoon eene ande-
„ re Egade te zullen bezorgen. 6. Zo Floris
„ eenig Land, in den Kryg tegen de vyan-

„ den

Floris V. „ den van Franryk, verloor, of zo hy, of „ iemant der zynen gevangen genomen wierdt, „ beloofde Filips geene Vrede te zullen maa- „ ken, dan onder beding, dat de veroverde „ Landen wederom gegeven, en de gevange- „ nen geslaakt zouden worden. Ook mogt hy „ niet gedoogen, dat eenig Leenman van „ Frankryk, zo lang dit Verbond stand hieldt, „ Graave Floris moeilykheid aandeedt". De Edelen, die dit Verbond, nevens Graave Floris, bezegelden, waren Dirk van Brederode, Jan van Renesse, *Willem van Egmond*, Henrik van (1) *Heldam*, *Willem van Arkel*, *Nikolaas van Putten*, *Filips van Wassenaar* en *Jan van Teilingen* (*b*). De Graaf en zyn Gezelschap keerden, zo dra de onderhandeling zyn vol beslag hadt, ten spoedigsten, wederom herwaards.

Aanmerkingen over dit Verbond. Indien onze Historieschryvers dit Verdrag geheel gezien hadden, niemant hunner zou hebben konnen vermoeden, dat de Graaf, gelyk sommigen willen, by hetzelve, „ zyn „ Land aan Frankryk verkogt hadt, om het „ voortaan alleen als 's Konings Leenman te „ bezitten: alhoewel met dit voorbeding, „ dat hy de Fransche Staatsvergaderingen „ niet zou behoeven by te woonen". Niets van

(*b*) Ligue offensive *apud* LEIBNITZ. Cod Diplomat. *p.* 34. Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 295.

(1) *Heldam* is, buiten twyfel, eene Schryf-of Drukfeil in de uitgaave van het oorspronklyk Verdrag. Waarschynlyk, moet men *Leiden* leezen. Henrik, Burggraaf van Leiden, was, ten deezen tyde, in leeven en agting. Vide *Act. Publ. Angliæ*. Tom. I. P. III. p. 170. en hier voor *bl.* 41.

van dit alles is, in het oorspronkelyk Verbond, te bespeuren, Het Leen, welk Graaf Floris ontvangt, is zyn Land niet; maar zekere somme gelds, voor welke hy den Koning zynen dienst in den Kryg toezegt, volgens het gebruik dier tyden: in welken niets gemeener was, dan zulk eene soort van Verbindtenis Leenmanschap te noemen (*i*). Voorts merkt men, uit dit Verbond, dat de Graaf, zyner Verbindtenissen met Engeland gedagtig, niet heeft willen belooven, Koning Eduard aanvallender wyze te zullen beoorloogen. Ook moest hy gerekend worden, den Engelschen genoeg te benadeelen, als hy hunnen Bondgenooten vyandlyk bejegende. Tegen den Koning van Duitschland, toen *Adolf van Nassau*, met wien Koning Eduard zig, omtrent deezen tyd, zelfs door bemiddeling van Floris den V (*k*), ook verbonden hadt, mogt de Graaf, als Leenman des Duitschen Ryks, gelyk hy, in egte Stukken van deezen tyd, genoemd wordt (*l*), geheel geene vyandlykheid pleegen; waarom hy 'er zig ook niet toe verbinden wilde. Voor zynen Zoon, Jan, zorgde hy zo veel, als hem de tydsomstandigheden toelieten. Het laatste punt van 't Verbond ziet, vermoedelyk, in 't byzonder, op Zeeland, welk groot gevaar liep van door Guy, Graave van Vlaanderen en Leenman van Frankryk, overvallen te worden. Voorts toont het gantsche Verbond, dat de Koophandel, hier te Lande, reeds zeer aan 't bloeijen was, al-

(*i*) *Voyez* DE RAPIN THOYRAS Hist. d'Angleterre *T.* II. *p.* 415.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 131, 141.
(*l*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 160.

Floris V. alzo de Franschen zelven zig hier van Krygs- en Mondbehoeften, en zelfs van Schepen konden komen voorzien (2).

XVII. Onderzoek naar de Oorzaaken van den Moord, aan Graave Floris gepleegd.

Graaf Floris, wederom in Holland te rug gekeerd, vleidde zig maar weinige maanden met de hoop van het voordeel, welk hy zig, van zyn Verbond met Frankryk, beloofd hadt. Men houdt dit Verbond zelfs voor ééne der voornaamste oorzaaken van zynen ongelukkigen dood, die kort hierna voorviel. De waare oorzaak van deezen dood is één van de duisterste punten, in de Historie deezer tyden. De oudste Schryvers hebben reden gehad, om 'er bewimpeld van te spreeken, en sommigen geeven niet donkerlyk te verstaan, dat zy 'er meer van wisten, dan zy zeggen durfden (m). In laater tyden, toen 't vry stondt, te zeggen 't gene men dagt, bespeurt men merkelyk verschil, over dit stuk, onder de Historieschryvers. 't Heeft ons egter, na het onderzoeken van alles, wat hier licht geeven kon, toegescheenen, dat het niet moeilyk is, de oorzaaken van 's Graaven omkomen, op zeer schynbaare gronden, aan te wyzen. Onze oudste Kronyken zelven, vergeleeken met eenige egte Stukken van deezen tyd; helpen ons op den weg. En om 't met één woord te zeggen: de haat van Koning Eduard

(m) Spiegel Historiaal, *Cap.* XLVII. *bl.* 207.

(2) In de *Acta Publica Angl.* Tom. II. P. III. p. 153, vindt men eenen Brief van Eduard den III, den derden van Slagtmaand des jaars 1336 gedagtekend, waarby hy Graave Willem den III. verzoekt, aan zyne Vyanden, de Franschen en Schotten, geene Oorlogsschepen te verhuuren, of te verkoopen.

duard heeft de gelegenheid gegeven tot 's Graaven dood, van welken de verouderde wrok eeniger Edelen de naaste oorzaak geweest is. Doch 't is der moeite wel waardig, dit klaarer en omstandiger te toonen. Floris V.

Verscheiden' Schryvers, die den tyd, van welken wy spreeken, beleefd hebben, erkennen eenpaarig, dat het Verbond met Frankryk oorzaak van 's Graaven ongeluk was (*n*). Dit moet men dan als ontwyfelbaar vast houden. Doch waarom dit Verbond den Graave zo veel onheils baarde, melden zy niet. Dat 's Lands Edelen, gelyk vee[illegible] willen, t'onvrede over 't Verbond, zo dra het bekend werdt, 's Graaven ondergang gezwooren zouden hebben, is buiten alle waarschynlykheid. De voornaamste Edelen hadden 't Verbond helpen maaken. Het behelsde niets, dat den Lande, in de tegenwoordige omstandigheden, nadeelig kon gekeurd worden. En het gedrag der Engelschen omtrent de Vlamingen hadt den Graaf in de noodzaaklykheid gebragt, om naar eenen magtigen Bondgenoot om te zien. Het Verbond met Frankryk is dan, zo 't my voorkomt, oorzaak van 's Graaven ramp geweest, om dat het Koning Eduard gelegenheid gaf van eenige misnoegde Edelen tegen den Graave op te hitsen, die hem, meer in schielyke drift dan voorbedagtelyk, van 't leeven beroofden.

Men kreeg, in Engeland, zo dra geene tyding van dit Verbond, of de Koning werdt in Ongenoegen van Koning E-

(*n*) Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1287. *P.* 532. Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 114.

FLORIS V.

duard over het Verbond van Graave Floris met Koning Filips.

in hevigen toorn, tegen Graave Floris, ontſteken. In zyne eerſte drift, liet hy den Graave weeten, „ dat hy zynen Zoon, Jan, „ in hegtenis houden zou, indien 't Verbond „ met Filips niet verbroken werdt". De Graaf antwoordde „ dat zyn Zoon in 's Konings magt „ was, dien hy naar zyn welgevallen hande„ len mogt, zonder dat zulks, in de genomen' „ maatregels, verandering zou maaken". Men getuigt, dat de Koning, van toen af, voornam, den Graaf met liſt of geweld in zyne magt te krygen: waartoe Jonkheer Jan zelf, onderregt, door den Koning, van zyns Vaders onverſchilligheid ten zynen opzigte, hem volkomen' vryheid gelaaten zou hebben. Het Beſluit des Konings ten opzigt van Graave Floris werdt heimelyk ter uitvoeringe gebragt (*o*).

XVIII. Jan van Kuik ſmeedt eenen aanſlag tegen Graave Floris.

Jan, Heer van Kuik, wordt onder de eerſten genoemd, die zig gebruiken lieten, om op de vryheid van Graave Floris toe te leggen (*p*). Wy hebben reeds gezien, dat hy zig, om tweeduizend ponden 's jaars, verbonden hadt, den Koning van Engeland, die hem ergens * *zynen Neef* noemt (*q*), ten dienſt te zullen ſtaan (*r*); zonder dat, in het Verdrag, hiervan gemaakt, bepaald werdt, waarin deeze dienſt beſtaan zou. Doch nademaal hy, hier gekomen, geene zwaarigheid maakte, om, by zyne Vrienden, te kennen te geeven, dat hy wel onderrigt was van de heimelyke oogmerken des Engelſchen Hofs

* *Affinis noſter.*

(*o*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLIII. *bl.* 201, 202.
(*p*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 117.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 191.
(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 145.

Hofs (s), kan men naauwlyks twyfelen, of hy is één van de voornaamste werktuigen geweest, van welken Koning Eduard zig bediend heeft, om Graaf Floris in 't net te krygen. Ook lag 'er een oude wrok, tusschen de Hollandsche Graaven en de Heeren van Kuik (t): waarom Heer Jan, veelligt, te eer beslooten zal hebben, op het bederf van Graave Floris toe te leggen. FLORIS V.

'T Stuk was egter te gewigtig, om, door hem alleen, uitgevoerd te worden. Doch hy vondt, in Holland gekomen, eenige misnoegde Edelen gereed, om hem de hand te bieden. De voornaamsten derzelven waren Gerard van Velzen, Gysbrecht van Amstel en Herman van Woerden: waarby zig sedert Jan van Heusden, *Arend van Benskoop*, *Gerard van Kraaijenborst*, *Willem van Teilingen*, *Willem van Zaanden*, *Hugo van Baarland*, *Kostyn van Boternisse*, *Alewyn*, en verscheiden' anderen gevoegd hebben (u). Voornaame luiden hebben den Kronykschryver MELIS STOKE, die zyn Werk, onder de Regeeringe van Graave Floris den V, begon samen te stellen (v), ernstelyk verzekerd, dat Wolferd van Borselen en Jan van Renesse ook kennis van den aanslag tegen den Graave gehad hebben: in welken Heer Wolferd zig zelfs diep hadt laaten inwikkelen (w). Renesse was de eenigste onder de genoemde Edelen, die 't Ver- Eenige misnoegde Edelen vallen hem toe.

(s) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 117.
(t) Zie hier voor II. *Deel*; *bl.* 167, 170.
(u) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 116, 117, 122, 132, 134.
(v) *Zie de* Opdragt.
(w) *Zie* hem *in* Floris V. *bl.* 118. *in* Jan I. *bl.* 139. *in* Jan II. *bl.* 177.

FLORIS V. Verbond met Frankryk bezegeld hadt. Alle de anderen hebben zig daarom te ligter gereed konnen toonen, om den toeleg van Heere Jan van Kuik, te begunstigen.

Oorzaaken van hun misnoegen.

Niet eenerlei waren egter de redenen, die deeze Edelen hadden, om op den Graave misnoegd te zyn. *Jan*, Neef van Gerard van Velzen, was, om eenen manslag, aan eenen, met wien hy verzoend was, begaan, volgens een Vonnis des Graaven, te Leiden, onthalsd. En hierin meende Gerard reden van misnoegen tegen den Graave te konnen vinden (*x*): waarby, zo anders 't gemeen gevoelen grond heeft, nog kwam, dat de Graaf, die waarlyk genegen tot de Vrouwen was (*y*), Velzens Huisvrouw, eene Dogter van Herman van Woerden, schandelyk verkragt hadt (3): 't welk Velzen, zo 't gebeurd is, met

(*x*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLV. *bl.* 203.
(*y*) BEKA *in* Joann. II. *p.* 98.

(3) Wydluftig is de gegrondheid van dit gemeen gevoelen door anderen onderzogt. 't Stuk der Verkragtinge wordt den Graave duidelyk te last gelegd, in eenige oude Rymen, geschreeven op het laatste Blad, na het slot van een oud Handschrift der *Rymkronyke van* MELIS STOKE, welk nog in wezen is. Zy vangen dus aan:

Al dede Gherrydt van Velsen quaet
Dat quam alleen bi sulker daet
Dat syn wyf was jamerlike verkraft
Daer toe dede de Grave syn macht enz.

Doch men is niet verzekerd, dat deeze Rymen, door *Stoke* of iemant zyner Tydgenooten, geschreeven zyn. Een ander Tydgenoot van Graave Floris geeft te kennen, dat 'er een gerugt liep, dat men den Graaf van kant

met meer regt, tegen den Graave ontsteeken moest. Gysbrecht van Amstel hadt verscheiden' jaaren in 's Graaven gevangenis gesleeten. Aan Herman van Woerden was, door 's Graaven toedoen, 't Land ontzeid (z). Beide waren zy, niet dan op harde voorwaarden, met hem verzoend. En schoon zy, zo wel als Velzen, die met Floris opgevoed was (*a*), tot 's Graaven Raaden verheeven waren, en, naar 't gebruik dier tyden, 's Graaven Kleederen droegen, scheen de nieuwe gunst de gedagtenis van 't oude leed niet te hebben konnen uitwisschen. Heusden was, meent men, op de Graave gebeeten, om dat deeze zyne Dogter geschonden, of tot eene Byzit misbruikt hadt (*b*). Doch hiervan is my weinig blyk voorgekomen. Wy hebben reeds gezien (*c*), dat Heusden, zo wel als Kuik, zig, in 't jaar 1287, als Borg voor Herman van Woerden, verbonden hadt: waaruit, ten minsten, blykt, dat deeze drie gemeenzaame Vrienden waren. Of de andere Edelen eenige byzondere redenen van misnoegen tegen den Graave gehad hebben, en welke dezelven geweest zyn, vindt men, myns weetens, nergens aange- FLORIS V.

(z) Spiegel Historiaal *Cap.* XLV. *bl.* 203.
(*a*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 117.
(*b*) *Zie* SCRIVER. Oud Batav. *bl.* 278.
(*c*) Hier voor Bl. 42.

kant geholpen hadt, *om dat hy de Vrouw van eenen zyner Baroenen verkragt hadt. Spiegel Historiaal* Cap. XLIII. bl. 202. Meer vindt men 'er niet van, by de oudste Schryvers. 't Geval blyft derhalve twyfelagtig; schoon 't niet ongelooflyk moet gehouden worden. Van zulke euveldaaden der Vorsten wordt zelden, in de Schriften hunner Tydgenooten, gerugt gemaakt.

Floris V. getekend. Alleenlyk mag men vermoeden, dat de ballingschap van Borselen, en de gevangenis van Renesse hun beide nog in den krop gesteken hebben. Ook hebben wy te vooren (*d*) reeds gezien, dat de Zeeuwsche Edelen, nog uit andere oorzaaken, misnoegen over de Graaflyke Regeering hadden opgevat.

Of Graaf Floris veertig Huisluiden edel verklaard heeft.

Zo men staat maaken mag, op het getuigenis eens Schryvers, die vyftig jaaren na Graave Floris gebloeid heeft, en verhaalt, dat de Graaf, omtrent deezen tyd, veertig van de rykste Huisluiden edel verklaard hadt (*e*); zou men mogen agten, dat de oudste Edelen, in 't algemeen, hierom, tegen den Graave, verbitterd geworden waren. De zaak zelve, het veradelen, naamlyk, van Huisluiden, heeft geene onwaarschynlykheid. Zelfs verschaffen 'er 's Lands Gedenkschriften, in laater tyden, een duidelyk voorbeeld van (*f*). Doch dat 'er, ten tyde van Graave Floris, iets diergelyks geheurd zyn zou, wordt door niemant der Tydgenooten verhaald. Een Engelsch Schryver, die, in den aanvang der veertiende eeuwe, bloeide, meldt nog eene andere oorzaak van het misnoegen der Hollandsche Edelen (*g*).

Of hy zynen natuurlyken Zoon Erfgenaam heeft willen maaken.

De Graaf hadt, meent hy, voor, zynen natuurlyken Zoon, tot zynen Erfgenaam en Opvolger, te verklaaren; 't welk de Edelen niet gedoogen wilden. Dit, schoon 'er, by niemant anders, een woord van gerept is, kon egter, ten dien tyde, met veel schyn

(*d*) Hier voor, Bl. 47.
(*e*) Ongen. Klerk *bl.* 162.
(*f*) Brief van 1422. *by* MATTHÆUS de Nobilit. *Libr.* I. *Cap.* XXXII. *p.* 135.
(*g*) N. TRIVET. *ad annum* 1296. *p.* 287.

ſchyn, worden verſpreid, en werdt, veelligt, van ſommigen geloofd. Graaf Floris kon geagt worden, zo zeer gebeeten te zyn op den Engelſchen Koning, dat hy zynen wettigen Zoon, die met dien Vorſt zo goed als vermaagſchapt, immers geheel in zyne magt, en nog jong van jaaren was, 's Vaders Erfenis misgunde, op dat Eduard en de Engelſchen hier geen' voet in 't Land mogten krygen. Men wiſt, daarenboven, dat Floris zynen natuurlyken Zoon, *Witte van Haamſtede*, dien hem, zegt men (*h*), de Dogter des Heeren van Heusden gebaard hadt, zeer genegen was (*i*). En uit eenen Brief van Koning Eduard, omtrent deezen tyd, aan Keizer Adolf geſchreeven (*k*), blykt, dat hy bedugt was, of wel bedugt ſchynen wilde, dat Floris zyn Graafſchap aan iemant vreemds mogt opdraagen. Doch hoe veel ſchyns dit ook hebben mogt; naardien 'er onze Schryvers van zwygen, is 'er geen ſtaat op te maaken. In Engeland, hadt men reden, om de waare oorzaaken van 's Graaven ongeluk bedekt te houden.

Floris V.

XIX. Byeenkomſt der Edelen te Bergen op Zoom.

Jan van Kuik, 't geheim van zynen aanſlag aan eenige Edelen vertrouwd hebbende, dagvaarde de voornaamſten, te Bergen op Zoom, om middelen te beraamen, tot de uitvoering. Men wendde voor, dat de Byeenkomſt aangelegd was, om eenen manſlag te verzoenen. Velzen, Heusden, en buiten twyfel ook Amſtel

(*h*) Scriverius Oud Batavien, *bl.* 276.
(*i*) Handv. van Jan I. van 1299, *by* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 104.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 160.

Floris V.

ſtel en Woerden verſcheenen hier. Kuik voerde 't hooge woord. Sommigen waren bedugt, dat de Edelen alleen onmagtig zouden zyn, om 't ondernomen werk uit te voeren, en dat zy, den Graave iets args brouwende, zig den haat van Jonkheer Jan op den hals haalen zouden. Doch Kuik verzekerde hun van den byſtand van Hertoge Jan van Brabant, van Graave Guy van Vlaanderen, die beide zyne Leenheeren waren (*l*), en bovenal ook van Koning Eduard van Engeland. Ook ſtondt hy 'er voor in, dat Jonkheer Jan nimmer wraak oefenen zou, over 't gene zy, tegen zynen Vader, zouden ondernomen hebben. De Edelen, op deeze verzekeringen geruſt, verbonden zig (*m*), door een behoorlyk getekend en bezegeld Schrift (*n*), aan malkanderen.

Dat zy zig, op de onderſteuning van Koning Eduard en Graave Guy, verlaaten mogten, is ligtelyk te bevroeden. Hertog Jan was, veelligt, geſtoord op Graave Floris, om dat deeze hem, voor eenige jaaren, te Biervliet, in zyne plaats, in 's Graaven van Vlaanderens hegtenis, hadt laaten zitten (*o*). Doch wat hiervan zyn moge; dat hy deel aan den aanſlag tegen Graave Floris gehad heeft, blykt uit egte Stukken (*p*), van welken wy, in 't volgende Boek, nader ſpreeken moeten.

Tweede Byeenkomſt, te Kamerryk.

Eenigen tyd hierna, kwamen de Edelen, om nader afſpraak te maaken, nog eens te Kame-

(*l*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 168, 172.
(*m*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 117.
(*n*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLV. *bl.* 204.
(*o*) Hier voor, *bl.* 50.
(*p*) *Vide* Theſaur. Marten. & Durand, *Tom.* I. *c.* 1312.

meryk byeen. Hier was, tegen den aanvang des jaars 1296, eene Byeenkomst aangelegd, in welken, ten overstaan van twee Pauselyke Legaaten, over een Bestand tusschen Frankryk en Engeland, moest gehandeld worden (*q*). 't Schynt, dat 'er, omtrent deezen zelfden tyd, ook eene Onderhandeling tusschen Koning Eduard en Graave Floris op het tapyt was (*r*), die nogtans geen' voortgang hadt. Ook vindt men, dat Eduard, onder andere Heeren, Graaf Floris benoemd heeft, om, uit zynen naam, te Kameryk, over 't Bestand te handelen (*s*). Doch dat de Graaf daar verscheenen is, blykt nergens. De Heer van Kuik en de misnoegde Edelen hadden zig derwaards begeven. En hier werdt, ten overstaan van Antoni, Bisschop van Durham, van wege Koning Eduard, en van de Gemagtigden des Hertogs van Brabant en des Graaven van Vlaanderen (*t*) beslooten „ dat men Graaf Floris „ zou zoeken te ligten, en naar Engeland o„ ver te voeren, alwaar men hem, zyn lee„ ven lang, gevangen houden zou, en on„ dertusschen 't Graaflyk bewind aan zynen „ Zoon Jan opdraagen (*u*)". Men ziet, hieruit, dat Koning Eduard niet schynt toegelegd te hebben, om den Graaf te doen van kant helpen; schoon men 'er hem terstond al van verdagt hieldt (*v*). De misnoegde Edelen zelven hadden, volgens het getuigenis van Tydgenoo-

Floris V.

Besluit om Graaf Floris te vervoeren.

(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 154.
(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 155.
(*s*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P* III. *p.* 155.
(*q*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 118. *in* Jan I. *bl.* 151.
(*u*) Beka *in* Joann. II. *p.* 98.
(*v*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLIII. *bl.* 202.

Floris V. nooten, in 't eerst, ook niet voor, den Graave van 't leeven te berooven (*w*).

Jan van Kuik zegt Graave Floris den Oorlog aan.

Om aan den slinkschen toeleg eenen glimp van Regt te geeven, vondt men goed, dat de Heer van Kuik, als Leenman van Brabant, Graave Floris den Oorlog verklaaren zou: gelyk geschiedde. De Graaf kreeg 'er kennis van, door eenen Brief, dien Kuik hem, met eenen Paap, toezondt. De Brief hieldt in „ dat de Graaf zig niet verongelykt moest „ agten, indien hem, in lighaam of eere, „ eenige schade toekwam van de raadpleegin„ gen, die Kuik met eenige Heeren hieldt. „ Hy wilde zig, deswege, altyd tegen hem, „ met de wapenen, verdedigen". De Graaf, niets kwaads van zyne Edelen vermoedende, lagchte hertelyk over de koenheid des Heeren van Kuik, zig verzekerende, dat 'er niemant in Holland blyven zou, zo hy, door Kuik, verjaagd moest worden (*x*). Doch Kuiks aanslag was beter belegd, en de jongste ramp den ongelukkigen Graave nader dan hy waande.

XX. Gelegenheid tot het gevangen neemen van Graave Floris.

In den Zoen, in 't jaar 1285, tusschen Graave Floris en Gysbrecht van Amstel getroffen, was bedongen, dat Amstel de Maagen der gesneuvelden, geduurende de voorige onlusten, met zig verzoenen zou (*y*). Dit was nog niet, of nog niet behoorlyk geschied. De Maagen der gesneuvelden Heeren van Zuilen waren nog onbevredigd. Graaf Floris hadt, terstond na dat hy van Parys te rug gekeerd

(*w*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1296, *p.* 537.
(*x*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 118.
(*y*) Zie hier voor, Bl. 40.

keerd was, zyn werk reeds gemaakt, om deeze bevrediging te bevorderen (z). In den Zomer des jaars 1296, verzogt men hem, nogmaals, ten zelfden einde, te Utrecht te komen, en de laatste hand aan de Verzoening te helpen leggen. Doch deeze tyd en plaats was bestemd, om den Graaf te ligten en te vervoeren. In Holland, alwaar de Graaf veele Edelen en waarschynlyk alle de Steden op zyne hand hadt, zou zulks bezwaarlyk hebben konnen geschieden. In 't Stigt viel 't ligter te doen. Bisschop Jan van Zierik, kort te vooren, door Pauselyken last, naar het Bisdom van Toul, verplaatst zynde, was opgevolgd, door *Willem*, Zoon van Wouter den V, Heere van Mechelen (*a*), die den Hollanderen een kwaad hert toedroeg (*b*), en den misnoegden Edelen, veelligt, gelegenheid verschaft hadt, om hunnen aanslag uit te voeren. De Graaf zig, zonder iets kwaads te vermoeden, naar Utrecht begeven hebbende, verzoende de oude veete. Amstel en Woerden moesten aan die van Zuilen vyf honderd ponden betaalen (*c*). Doch op dat dit hun niet te zeer drukken mogt, schoot 'er de Graaf zelf vierhonderd ponden van op (*d*): 't welk hun, zo 't uiterlyk scheen, veel genoegen gaf; doch geene verandering in hunnen toeleg maakte. FLORIS V.

De Graaf was niet alleen van Amstel en Woerden, wien deeze Zoen, in persoon, betrof, Graaf Floris houdt eene Maal-

(*z*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 115.
(*a*) BEKA *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*b*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 137.
(*c*) MELIS STOKE *bl.* 110.
(*d*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLIV. *bl.* 202.

Floris V.

trof, en van Velzen, die te vooren Amſtels Borg gebleeven was (e), verzeld; maar verſcheiden' anderen, die van den aanſlag wiſten, hadden zig in en naby Utrecht vervoegd, wagtende op gelegenheid. Na het treffen van den Zoen, hieldt de Graaf eene vrolyke middagmaaltyd met zyn Gezelſchap, gezeten tuſſchen Amſtel en Woerden, die vaſt zwanger gingen van den toeleg, welke nu op 't punt was van uitgevoerd te worden. Sommigen verhaalen, dat, even voor de maaltyd, eene ſchamele Vrouw den Graave van den aanſlag op zynen Perſoon kennis gaf, met een Briefje van deezen inhoud: „ Konings Zoon, doorlugte Prins, gedenk aan „ de voorzegging des Pſalmdigters: *de man* „ *myns vredes*, *op wien ik vertrouwde*, *die myn* „ *brood at*, *heeft zig grootelyks tegen my verheeven* (f)". 't Welk, zo 't gebeurd zy, niet voor eene Hemelſche ontdekking behoeft gehouden te worden, gelyk van eenigen geſchiedt: alzo 'er onder de Edelen waren, onvoorzigtig genoeg, om zig 't geheim van den aanſlag, zelfs tegen hunne Dienaars, te laaten ontvallen (g). Ondertuſſchen, zou de Graaf deeze waarſchuwing loſſelyk in den wind geſlaagen hebben. Toen men elkanderen met ſpyze en drank wel getoefd hadt, begaf hy zig ter ruſt, en elk ging zyns wegs. Deezen tyd namen de Eedverwanten waar, om, buiten de Stad, alles, tot het ligten des Graaven, te beſtellen (h). Men hadt eenig Volk in de wapenen

Tyd met de verbonden' Edelen.

Wordt, vooraf, van den aanſlag gewaarſchuwd.

(e) Zie hier voor, Bl. 31.
(f) Beka *in* Joann. II. *p.* 98.
(g) Melis Stoke, *bl* 118.
(h) Melis Stoke, *bl.* 120, 121.

nen gebragt, die, onkundig van den aanslag, in drie hinderlaagen, éene langs den Vegtstroom, en twee Landwaards in, gelegd werden. Eenige Edelen hadden 'er 't bevel over (*i*). Amstel was binnen Utrecht gebleeven. En onderrigt zynde, dat alles gereed was, wekte hy den Graaf, en verzogt hem de Vogeljagt, met andere Edelen, te willen bywoonen. Floris was terstond vaardig; en Amstel bevolen hebbende vooruit te ryden, beloofde hy hem op de hielen te zullen volgen. In 't afscheid neemen, bragt hem de Graaf, een' vollen Berkemeier toe, *Sint Geerten minne* genoemd (*k*), waarop Amstel bescheid deedt (*l*).

Floris V.

Graaf Floris tot eene Vogeljagt uitgenodigd.

De Graaf, ylende naar de Jagt, die alleen om hem te vangen aangelegd was, reedt, van twee Jongelingen, *Jan*, Zoon van Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, en *Gerard*, *Jonkheer van Voorne*, en van weinige Knegten verzeld, ter Stad uit. Zyn Gezin moest hem volgen, zo dra de Paarden gezadeld waren (*m*). Een half uur gaans omtrent van Utrecht (*n*), naar den Vegtkant, gekomen, ontdekt hy Herman van Woerden, van verre, dien hy te gemoet rydt, om hem te vraagen, waar de Vogeljagt gehouden werdt. Woerden, Amstel, Velzen en eene menigte anderen, toen uit de hinderlaage te voorschyn komende, gingen los op den Graave: die, nog zonder agterdogt, hen beleefdelyk groet-

to.

(*i*) Spiegel Historiaal *Cap*. XLIV. *bl*. 202.

(*k*) Zie hier voor I. *Deel*, *bl*. 345. *en* MATTHÆI Fundat. & Fara Eccl. *p*. 177.

(*l*) MELIS STOKE, *bl*. 121, 122.

(*m*) MELIS STOKE, *bl* 122.

(*n*) BEKA *in* Joann. II. *p*. 99.

FLORIS V. wordt gevangen,

te. Woerden greep terstond 's Graaven Paard by den toom, en beet hem toe: *Uit hebben, Meester, uwe hooge sprongen. Gy zult ons niet langer ringelooren. Of 't u lief zy of leed, gy zyt onze gevangen.* Midlerwyl, rukte Arend van Benskoop den Graave de Sperwer van de hand. Floris, die nog waande, dat men met hem jokte (*o*), werdt eerst uit den droom geholpen, door Woerden, die hem met een straf gelaat zwoer, *dat by Holland nimmer weêr zien zou* (*p*). De Graaf, eindelyk bemerkende, wat men met hem voorhadt, sloeg de hand aan zyn zwaard, om zig te verweeren. Doch Velzen hadt het zyne reeds uit de schede, dreigende den Graave den kop te klooven, zo hy 't geweer uittoog. Een van 's Graaven Dienaars, toen tusschen beide rydende, werdt, zo wel als zyn Paard, zwaarlyk gewond. De jonge Heeren, Avennes en Voorne, ziende hoe 't hier geschaapen stondt, renden spoorslags naar Utrecht te rug: alwaar de tyding, die zy bragten, onder 's Graaven Vyanden, vreugde, onder zyne Vrienden, verslaagenheid veroorzaakte. De Heer van Arkel nam deeze Jongelingen terstond in zyne bescherming, hen voerende eerst naar zyn Slot, te Gorinchem, en kort daaraan, naar Dordrecht.

en naar 't Muider-Slot gebragt.

De Edelen, den Graave gevangen genomen hebbende, bragten hem, in alleryl, naar 't Slot *Kroonenburg* (*q*), aan den Vegtstroom gelegen, en den Heere van Amstel toebehoorende (*r*). Hier eene korte wyle vertoefd heb-

(*o*) MELIS STOKE, *bl.* 122.
(*p*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLIV. *bl.* 203.
(*q*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 536.
(*r*) Id. *p.* 540.

hebbende, trokken zy met hem voort naar het *Slot te Muiden*, welk hy zelf hadt doen stigten, of verbeteren (*s*). Dit Slot, dat nog in wezen is, staat, insgelyks, aan de Vegt, niet verre van de Zuiderzee. Men schynt den Graave derwaards gebragt te hebben, om dat hier de naaste en bekwaamste gelegenheid was, om hem te schepe naar Engeland te vervoeren. 't Was in den namiddag of tegen den avond van den drieentwintigsten van Zomermaand des jaars 1296 (*t*), toen Floris in dit Slot gebragt werdt, alwaar hy vier droevige nagten sleet. Woerden wordt, boven anderen, beschuldigd, dat hy den Graave hier veel ongemaks deedt lyden (*u*). Floris V.

XXI. De Hollanders en Westfriezen omringen het Muider Slot.

't Gerugt van 's Graaven gevangenis vloog vast, als een bliksem, 't gantsche Land door, en trof de Edelen, die 't met hem hielden, maar inzonderheid de Gemeente, in de Steden en ten platten Lande, met eenen diepen schrik: die terstond gevolgd werdt van eene sterke begeerte om hem te verlossen. In Kennemerland en Waterland, en vooral in Westfriesland, was elk op de been en in optogt naar 't Muiderslot. Men bemande, in alleryl eenige Vaartuigen, die, de Zuiderzee langs stevenende, omtrent het Slot bleeven kruissen (*v*). Waarschynlyk, is dit reeds op den eersten of uiterlyk op den tweeden dag na 's Graaven gevangenis geschied: en dan kan men de

(*s*) Melis Stoke, *bl.* 123.
(*t*) Melis Stoke, *bl.* 123.
(*u*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLVI. *bl.* 203, 204.
(*v*) Melis Stoke, *bl.* 124. Spiegel Historiaal *Cap.* XLVI. *bl.* 205.

FLORIS V. de reden begrypen, waarom de Edelen hem niet terstond te water vervoerd hebben. Al de dienst, dien deeze woeste menigte deedt, was, dat zy 't vervoeren des Graaven belette. 't Slot te beleggen of te bestormen stondt in haare magt niet. Ook waren ten minsten de Kennemers en Waterlanders zonder Opperhoofd (w). Over de Friezen, schynt *Klaas de Grebber*, een Westfriesch Edelman in 's Graaven dienst, eenig bevel gevoerd te hebben (x).

De Edelen, op 't Slot, vonden zig, ondertusschen, in geene kleine verlegenheid. Zy zagen de menigte der Hollanderen, te water en te lande, vast aangroeijen, en 't Slot van verre omsingelen. Onderling geraadpleegd hebbende, besloten zy, den Graave eenen Brief te doen schryven, waarby hy 't volk beval af te trekken, en hoop gaf, dat hy haast in vryheid gesteld zou worden. Doch toen zy zagen, dat deeze list geene uitwerking deedt, alzo de domsten ligtelyk bevroeden konden, dat de Brief den Graave afgedrongen was (y), vonden zy raadzaam, 't Slot te verlaaten, en Floris, was 't niet te water naar Engeland, ten minste te lande naar Brabant of Vlaanderen, te vervoeren (z). Uit welk besluit, men afneemen kan, dat de Edelen nog niet voorgenomen hadden, den Graave van 't leeven te berooven.

De Graaf wordt van 't Muider- Op den vyfden dag dan na zyne gevangenis, zet men hem, bekleed met eenen graau-

(w) MELIS STOKE *bl.* 124.
(x) Spiegel Historiaal *Cap.* XLVI. *bl.* 105.
(y) MELIS STOKE *bl.* 124, 125.
(z) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 557.

graauwen rok, om onbekender te zyn, te paarde; terwyl hem de mond met een' handſchoen geſtopt, de voeten onder 't Paard vaſt gebonden worden (*a*). Sommigen ſchryven, dat hem de vingers opgeſpleeten waren, om hem 't gebruik van toom en geweer te beletten (*b*). Doch Stoke, die, uit den mond van een' Ooggetuigen, gehoord hadt, hoe men Graaf hadt behandeld (*c*), maakt hier geen gewag van. Het Volk, dat zig, veelligt uit vreeze van beſchooten te worden, niet digt onder 't Slot ſchynt begeven te hebben, hieldt ondertuſſchen de toegangen van verre geſlooten (*d*): en lag, hier en daar, in 't Kooren, verſchoolen: welk laatſte men van de Naarders in 't byzonder gemeld vindt (*e*). De Edelen, weetende dat de gemeene wegen bezet waren, toogen langs eenen omweg en door moeraſſen (*f*), naar Naarden, en waren naauwlyks half weg, by *Muiderberg* (*g*), gekomen, of Velzen, op kondſchap voor uit gereeden, kreeg de Naarders in 't oog. Hy vroeg hun, *wat zy zogten? Dat gy brengt, onzen Graaf*, was het antwoord. Velzen daarop, hun den rug toewendende, keert ſpoorslags wederom naar het overig Gezelſchap, welk met den Graave volgde. En naauwlyks hadt hy, met weinige woorden, van de laage der Naarderen kennis gegeven (*h*), of de Edelen ſchynen, een-

Floris V. Slot, den weg op, naar Naarden gevoerd.

(*a*) Melis Stoke, *bl.* 125.
(*b*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVI. *bl.* 205.
(*c*) Bl. 125.
(*d*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVI. *bl.* 205.
(*e*) Melis Stoke, *bl.* 125.
(*f*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*g*) Brief van Willem III. *by* Matthæus Anal. *Tom.* III. *p.* 502.
(*h*) Melis Stoke *bl.* 125.

Floris V. eenpaarig, de dood des Graaven onvermydelyk gehouden te hebben. Zig tegen de Naarders, die terstond hulp gekreegen zouden hebben, met geweld, te verzetten, was niet doenlyk. En zo zy 't ondernomen hadden, was de uitslag, op zyn best, onzeker en gevaarlyk. De Graaf in 't leeven te laaten, en de vlugt te neemen, moest hun, na dat zy hem dus mishandeld hadden, naderhand gewislyk zuur opbreeken.

En by Muiderberg vermoord. Velzen dan, terwyl hem, zo wel als de anderen, waarschynlyk, diergelyke gedagten schielyk door den geest zweeven, trekt, uit eigen beweeging, of volgens sommigen, door Woerden aangezet (*i*), zyn zwaard, en heft het, met beide de handen, om hoog, om 'er den Graave 't hoofd mede te klooven. Doch terwyl 's Graaven Paard, door deeze beweeging, verschrikt, ter zyde uit, in een' sloot springt, treft de slag zyne samengebonden' handen, die beide afgehouwen werden (*k*). Velzen, toen van 't Paard stygende, gaf den Graave, in 't water, nog eenige wonden. De anderen schooten ook toe, en de rampzalige Floris werdt, door ruim twintig wonden, van 't leeven beroofd. De Naarders, of, volgens anderen, de Friezen, ondertusschen genaderd, vonden den Graave reeds vermoord (*l*); hoewel sommigen verhaalen, dat zy hem nog enkele woorden hebben hooren uiten (*m*). Twee Knegten, die nog aan 't woeden waren tegen den Graave, toen de Naarders of Friezen aankwamen, moesten 't

(*i*) Spiegel Historiaal, *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*k*) Spiegel Historiaal, *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*l*) Melis Stoke, *bl.* 125. Spiegel Histor. *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*m*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.

L. F. du Bourg del. P. Tanjé sculps.

N.

't met de dood bekoopen. Velzen liep gelyk gevaar, alzo hem zyn Paard ontloopen was: doch hy sprong op het Paard van eenen zyner Dienaaren, en raakte met eene wonde vry. Hy begaf zig naar het Slot Kroonenburg, alwaar hy zig veilig waande (*n*). De andere Edelen waren al vroeger ontvlugt. Woerden verliet deeze Landen (*o*), en is 'er, zo ver men weet, nimmer wederom binnen gekomen. Men wil, dat Amstel met de zynen, eerlang, naar Pruissen geweeken zynde, omtrent Elbing, een Steedje, *Holland*, genoemd, heeft gestigt of helpen bevolken (*p*). Doch hier voor is, behalve de oude overlevering, weinig grond. Anderen melden, dat hy, die reeds hoog bejaard was, eenigen tyd, door buitenlandsche Vrienden, onderhouden geweest zynde (*q*), omtrent den jaare 1300, wederom herwaards gekeerd; doch toen, zyne Stad Amstelredam, met houten bruggen en toorens, versterkt hebbende, door de Haarlemmers en Waterlanders, overvallen en verdreeven is: waarna de nieuwe toorens en bruggen, door 't vuur, vernield werden (*r*). Doch hoe Gysbrecht wederom aan zo veel bewinds over Amstelredam, welks Heerlykheid aan Jan Persyn was opgedraagen, geraakt ware, meldt niemant. 's Graaven Lyk werd terstondt uit het water gehaald, gebalsemd en eerst naar Alkmaar gebragt; doch sedert te Rynsburg begraaven (*s*). Het

Floris V.

Velzen vlugt naar Kroonenburg.

(*n*) Melis Stoke, *bl.* 125, 126, 127. Spiegel Historiaal *Cap.* XLVII. *bl* 206.
(*o*) Melis Stoke, *bl.* 127.
(*p*) *Zie* Domselaar, Amstelr. *bl.* 256, 260.
(*q*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*r*) Beka, *in* Wilhelm. II. *p.* 102.
(*s*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 126. *in* Jan I. *bl.* 148.

Floris V. Het Ingewand bleef egter te Alkmaar, in eene Kiste, die aldaar nog te zien is. Te Muiderberg, alwaar hy vermoord was, werdt, in den jaare 1324, door Willem den III, Graave van Holland, eene Kapel gestigt, om zyne ziel, aldaar, ten goede te doen gedenken (t). Ook schikte men vyfentwintig pond, om, te Alkmaar, zielmissen voor hem te doen; welke stigting, door Willem den VI, in 't jaar 1414, naar den Haage werdt overgebragt (u). De ongelukkige dood van Graave Floris was op den zevenentwintigsten (v), of, volgens anderen, op den agtentwintigsten (w) van Zomermaand des jaars 1296, voorgevallen.

Dusdanig was het einde van Floris den V, Graave van Holland, die alle zyne Voorzaaten, in magt en aanzien, verre te boven ging. Hy is de eerste der Hollandsche Graaven, die zig, sedert zyn Huwelyk met Beatrix, of veelligt eerst, sedert de hulde, volgens sommigen, omtrent den jaare 1289, aan den Graaven van Vlaanderen gedaan (x), in zyne open Brieven, *Graaf van Zeeland* genoemd heeft. Ook nam hy, na de onderwerping der Friezen van den jaare 1288, den naam aan van *Heere van Friesland* (4). Hy verkreeg de Op-

(t) *Vide* Fundat. Sacrar. Ædium *in* Matth. Anal. *T.* III. *p.* 502.
(u) *Zie* de Riemer, Beschr. van 'sGravenh. I. *Deel*, V. *Hoofdst. bl.* 207.
(v) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(w) Goudsche Chron. *bl.* 74.
(x) Zie hier voor Bl. 50.

(4) By Boxhorn, op Reigersb. II. *Deel*, bl. 96 en I. *Deel*, bl. 301 vindt men Brieven van de jaaren 1289 en 1290, ten behoeve van Zierikzee en Schouwen gegeven, in welken Floris de V. zig nog enkelyk *Graaf*

Oppermagt over de Landen van Amſtel en Woerden, welker beheering, ſedert, ook aan de Graaflykheid van Holland kwam. Doch gelukkiger zou hy geweeſt zyn, hadt hy zig niet te diep ingewikkeld met Vorſten, die hem te verre in magt en rykdom overtroffen. De gunſt der goede Gemeente, welke hy, door het ſchenken van wydluftige Voorregten, meer nog dan zyne Voorzaaten, hadt weeten te winnen, hieldt hem lang ſtaande, tegen de afgunſt veeler Edelen, die, daarenboven, uit byzondere oorzaaken, op hem gebeeten, hem in 't ongeluk ſtortten, in welk hy omkwam. Men ſchryft hem de Stigting toe van het Luſthuis *Vogelenzang*, in de Duinen, een groot uur gaans Zuidweſtwaards van Haarlem, gelegen. Ook heeft hy het Hof in den Haage, door zynen Vader aangevangen, verder voltrokken. In deeze Luſtplaatſen, plagt hy zig met de Jufferſchap; ook met de Jagt en andere Ridderlyke oefeningen te vermaaken (*y*). Nog geene drie maanden voor zynen dood, op den vyfden van Grasmaand, was zyne Gemaalin Beatrix over-

Floris V.

Dood van de Graavinne Beatrix.

(*y*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 91.

Graaf van Holland noemt. By Balen (*Dordrecht* bl. 438.) noemt hy zig nog zo, in eenen Brief van den jaare 1290. Doch in en na 't jaar 1292, ſchryft hy zig, gemeenlyk, *Graaf van Holland en Zeeland en Heer van Frieſland.* Zie zyne Brieven, by Balen *Dordrecht* bl. 438, 439. by Mattheus ad *Anonym. Ultraj.* p. 111, en by anderen. Ik vermoed hierom, dat men, in eenen Brief van den jaare 1272, (by Boxhorn. *Theatr. Urb. Hollandiæ* p. 270) Graaf Floris den V, ten onregte, *Graaf van Zeeland* genoemd vindt.

Jan I. overleeden. Zy werdt ook te Rynsburg begraaven: doch bleef, om haare heusche vriendelykheid en gemeenzaamheid, by de Landzaaten, lang in gezegende gedagtenis (z).

XXII. Staat des Lands na Floris dood. De dood van Graave Floris was oorzaak van veele verwarringen, hier te lande. Hy hadt geene andere wettige Erfgenaamen nagelaaten dan zynen eenigen Zoon, Jan, die zig, verre van de hand, in Engeland bevondt. De Edelen en Steden waren wel eenpaarig genegen, om hem voor Graave te erkennen. Doch alzo hy ten hoogsten vyftien jaaren haalen kon, was 't, vooral in deezen hagchelyken toestand, noodzaaklyk, dat de klem der Regeeringe in handen van eenen bekwaamen Voogd gesteld werdt. Doch wien men hier toe verkiezen moest, werdt van allen niet eveneens begreepen. De Edelen waren, voornaamlyk, in twee Partyschappen verdeeld. Eenigen hadden deel aan den aanslag tegen Graave Floris gehad, en werden, van de anderen, als *Moorders* en *Verraaders* aangemerkt. Wolferd van Borselen was, na de vlugt der anderen, de voornaamste van deezen aanhang, schoon hy 'er niet openlyk voor uitkwam. *Dirk, Graaf van Kleeve*, die, kort na 's Graaven dood, herwaards kwam, gedroeg zig ook, heimelyk, als een begunstiger der verbonden' Edelen. Beide deeze Heeren waren volkomen in de Engelsche belangen. Ook zogten zy beide Jonkheer Jan als Graaf te doen erkennen. Doch elk van hun poogde het bewind der Regeeringe, als Voogd, aan zig

(z) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 115.

zig te trekken. Eenige andere Edelen, en zulken, onder anderen, die het Verbond met Frankryk bezegeld hadden, en in de laatste maatregels van Graave Floris getreden waren, wilden, daarentegen, de Voogdyschap aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, opgedraagen hebben. Hy was een volle Neef van Graave Floris, zynde uit zyne Moeye, Vrouwe Aleid, gebooren. Des scheen hy nader dan iemant tot de Voogdyschap geregtigd te zyn. De voornaamsten, die den Graaf van Henegouwen tot Voogd begeerden, waren Jan van Arkel en Henrik van den Lek. De Stad Dordrecht was 't ook met hen eens. Jan I.

In deeze Stad, waren zy en veele anderen, op den derden dag na 's Graaven gevangenis, byeen gekomen, en hadden van dit zonderling voorval, door Brieven, aan Keizer Adolf, aan Sifrid, Aartsbisschop van Keulen, en vooral aan Graave Jan van Henegouwen kennis gegeven. Doch zodra men, te Dordrecht, tyding kreeg van 's Graaven omkomen, ontboodt men den laatsten, in alleryl, herwaards; die, zynen Broeder *Guy* vooraf zendende, verklaarde eerlang in persoon te zullen volgen (*a*). Men gaf ook ten eersten kennis van 's Graaven omkomen, aan Eduard, Koning van Engeland, en verzogt hem, „ dat hy „ den jongen Graaf ten spoedigsten wilde „ herwaards zenden, en van eenige manschap „ doen verzellen, op dat hem de vyanden, „ die zynen Vader omgebragt hadden, niet „ over-

Maatregels van eenige Edelen, om de Voogdyschap voor Jan van Avennes te verzekeren.

(*a*) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 128. *in* Jan I. *bl.* 131.

Jan I. „ overvallen, en op gelyke wyze mishandelen mogten". Uit welk ſchryven blykt, dat zy ten minſten onkundig ſchynen wilden van het aandeel, welk de Koning, in den aanſlag tegen Graave Floris, gehad hadt. De Brief, die nog voorhanden is (*b*), werdt overgebragt door *Floris*, *Abt van Egmond*. Hy was, uit den naam van *Loef van Kleeve*, den Heere van Arkel, den Heere van de * Lek, en alle de Edelen des Graafſchaps van Holland geſchreeven. Loef hadt hem, uit aller naam, bezegeld. Deeze Loef was een Broeder van Dirk, regeerenden Graave van Kleeve. Doch om welke reden hy zig, hier te Lande, ophieldt, is my niet gebleeken. Hy hieldt, gelyk uit deezen Brief af te neemen is, ten minſten in 't eerſt, de zyde dier Edelen welken den Graaf van Henegouwen tot Voogd begeerden.

* *Leelza*, *L. Lecka.*

XXIII. Beleg van 't Slot Kroonenburg.

Terwyl de Edelen dus middelen beraamden, om 't Land buiten meer verwarring te houden, was de Gemeente uit de Steden en van het platte Land van Holland en Weſtfriesland gerukt voor het Slot Kroonenburg, werwaards men wiſt, dat Velzen geweeken was. De Heer van Zuilen en *Gysbrecht van Yſſelſtein* hadden zig ook onder de Belegeraars vervoegd. Naderhand kwam 'er Loef van Kleeve by, wien men, eerlang, het opperbevel over 't beleg opdroeg (*c*). Guy van Henegouwen, ſedert in 't Land gekomen, en te Dordrecht, met open' armen, ontvangen zynde, begaf zig,

(*b*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 166.
(*c*) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 148.

zig, aan 't hoofd der Dordsche Poorteren, insgelyks, voor Kroonenburg. Heer Loef ontving hem minzaamlyk. 't Beleg werdt, van toen af, sterker voortgezet. Men plantte Blyden en regtte Evenhoogen op voor 't Slot. Doch 't leedt nog al een geruimen tyd, eer het bemagtigd werdt (*d*). Jan I.

Velzen, die zig, nevens eenige andere verbonden' Edelen, op 't Slot bevondt, vleide zig, midlerwyl, met de hoope van ontzet. Men verwagtte dit meest, van Wolferd van Borselen, die eenig Volk op de been hadt (*e*). Doch wy zullen haast zien, dat de bevordering van zyn eigen belang hem thans geenen tyd liet, om aan dat van zyne Vriënden te denken. Jan van Kuik was de eenigste, die, met vrugt, voor de belegerde Edelen, arbeidde. Hy bewoog Dirk, Graaf van Kleeve, om hem 't bevel over zeshonderd man toe te staan, met welken hy voor Kroonenburg trok; in schyn, om de Belegeraars te helpen; doch inderdaad, om, na 't bemagtigen van 't Slot, de Edelen in vryheid te stellen. Waarschynlyk heeft hy Graaf Dirk smaak in de Voogdyschap doen krygen, en hem, daardoor, tot het leveren van manschap, bewoogen; hoewel de Historieschryvers hier van geen gewag maaken. Zeker is 't, dat Dirk, te gelyk met de geworven manschap, herwaards kwam. Kuik, met zyn volk voor Kroonenburg gekomen, maatigde zig al 't gezag over 't beleg aan. Wel haast, merkte

Jan van Kuik poogt de belegerde Edelen te verlossen.

(*d*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 131.
(*e*) Melis Stoke, *bl.* 139.

Jan I. te men, dat hy voorhadt, de Belegerden te verlossen: 't welk 't Volk in hevigen toorn tegen hem ontstak. Heer Loef zelf sprak 'er zynen Broeder ernstig over aan, hem bedreigende met 's Volks hoogste ongenade, indien hy zig als een Voorstander van Moorders gedroeg. De Graaf hoorde hem koelzinniglyk aan; doch veranderde niet van voorneemen.

't Slot wordt opgegeven.

De Belegerden, waarschynlyk, door Kuik, onderrigt van de afspraak tusschen hem en Graave Dirk, gaven 't Slot haast op, en lieten zig, door den Graave van Kleeve, gevangen neemen. Behalven Velzen, bevonden zig, op 't Slot, Arend van Benskoop, Kostyn van Boternisse, Alewyn, Willem van Teilingen, Willem van Zaanden en eenige anderen. De Graaf van Kleef begeerde, dat hem de bewaaring der gevangenen toevertrouwd werdt. Doch de Kennemers en Friezen stelden zig hier vierkant tegen, en, grypende naar hunne wapenen, dreigden zy elk, die hun de Graavenmoorders onthouden durfde, de dood, wie hy ook ware. De Graaf, zig genoodzaakt ziende, om der woede des

Velzen en eenige anderen worden gedood.

Volks wat te vieren, leverde Velzen en Zaanden en nog eenige anderen over, en behieldt Benskoop en Teilingen, en nog twee anderen; die hy op 't Slot Kervenheim in Kleefsland voeren deedt (*f*). 't Volk, de Edelen in zyne magt hebbende, stelde zyner woede geene maat meer. Velzen en Zaanden werden, met zo veel vinnigheid, aangetast en voortgesleept, als of menze leevend verslinden

(*f*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 131-133.

den wilde (*g*). Sommigen willen, dat zy, in deeze razerny, schielyk werden omgebragt. Doch 't blykt klaarlyk, dat men Velzen tyd gegund heeft, om, eer hy stierf, ten aanhooren van 't volk (*h*), eene belydenis zyner misdaad te doen, die, door eenen Klerk, opgeschreeven werdt, en uit welken, de Kronykschryver Stoke verscheiden' byzonderheden ontleend heeft (*i*), welken wy reeds te boek gesteld hebben. Volgens de laater' Kronyken, werdt Velzen, te Leiden, in een vat met spykers beslaagen, langs de straaten gerold, en dus deerlyk van 't leeven beroofd. Doch de oudste Schryvers zwygen hiervan. Men vindt, dat zyne bekentenis naar Dordrecht is overgebragt (*k*), waaruit men zou mogen vermoeden, dat hy daar te regt gesteld, veroordeeld en gestraft werdt. Een Schryver, die, omtrent het einde der veertiende eeuwe, overleedt (*l*), geeft te kennen, dat hy op een rad gelegd werdt (5). Ditzelfde

Jan I.

(*g*) Melis Stoke, *bl.* 133, 134.
(*h*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*i*) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 116, 117, 118, *in* Jan I. *bl.* 139. *in* Jan II. *bl.* 177.
(*k*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 139.
(*l*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.

(5) *Rotatus est*, zegt hy: 't welk betekenen kan, *hy is rondsom gerold*, en dus, velligt, tot het verdigtsel van het Spykervat gelegenheid gegeven heeft: van welke wyze van straffen men ook een voorbeeld meende te hebben, in de oude Romeinsche Historie. Zie Scriverius *Oud Batav.* bl. 279. Doch in het Bastaard-Latyn der laatere eeuwen, betekent *Rotatus est*, *hy is geraderd* of *geradbraakt*. Vide Du Cange *Glossarium* Voce Rota N. 1. Tom. V. c. m. 1506, 1507.

Jan I. de lot trof ook eenigen anderen, en onder deezen, Hugo van Baarland en Gerard van Kraayenhorst, die te Dordrecht en daaromtrent gedood werden. De Ingezetenen deezer Stad en de Zuidhollandsche Edelen in 't gemeen toonden zig zeer gebeeten op de Moorders van Graave Floris. 't Slot Kroonenburg werdt, ten minsten voor een gedeelte, afgebroken (*m*), en 't Muider-Slot, welk men ledig vondt, aan *Dirk van Haarlem* te bewaaren gegeven (*n*).

XXIV. Dirk van Kleef en Guy van Henegouwen verdeelen 't bewind der Regeeringe.

Dirk, Graaf van Kleef, begon zig, sedert, 't bewind der Regeeringe aan te maatigen, niet zonder veel tegenmorrens der Gemeente, die hem altoos als een begunstiger der samengespannen Edelen verdagt hieldt. Guy van Henegouwen, die slegts de plaats zyns Broeders bekleedde, hadt te weinig aanziens, om hem zulks te beletten; doch alzo hem de Gemeente, met naame die van Zuidholland, gunstig was, vondt Graaf Dirk goed, het bewind met hem te deelen. Men kwam eerland overeen, dat Guy Zuidholland beregten zou, en zig te Geertruidenberg ophouden. Terwyl Dirk het overig gedeelte des Graafschaps zou bestieren, en in den Haage zyn verblyf hebben. Ondertusschen gaf deeze verdeeling van 't bewind, daaglyks, tot veel geschil, gelegenheid (*o*). Ook beschuldigde men den Graave van Kleeve, dat hy zwaare verteeringen maakte ten laste van den Lande, en

(*m*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 134.
(*n*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*o*) Beka, *in* Joann. I. *p.* 99.

en in den Haage kostbaar Hof hieldt (*p*). JAN I.

In Engeland, hadt men zodra geene kennis van het omkomen van Graave Floris gekreegen, of Koning Eduard was op middelen bedagt, om Jonkheer Jan in 't bewind van 's Vaders Graafschap te doen stellen. Zyn Huwelyk was tot nog toe niet voltrokken. Eduard oordeelde, met reden, dat het nu niet langer moest uitgesteld worden. Doch alzo 'er tyd noodig was, om 'er behoorlyke voorbereidsels toe te maaken, besloot hy twee Edelen, *Christiaan van Raaphorst* en *Reinoud de Jermeny*, en twee Kerkelyken, *Richard de Havering* en *Walter van Brugge*, herwaards te zenden, met last, om te verzoeken, „ dat 'er, uit „ ieder der voornaamste Landstreeken, ten „ minsten drie Edelen, en uit ieder der goe- „ de Steden, ten minsten twee mannen, te- „ gen S. Maartens dag, zynde den elfden „ van Slagtmaand eerstkomende, naar Enge- „ land werden afgezonden, om met Jan van „ Holland. Zoon en Erfgenaam van Graave „ Floris, over het voltrekken van zyn Hu- „ welyk, over het bevestigen van het Ver- „ bond, eertyds met Graave Floris gemaakt, „ en over den toestand deezer Landen te „ handelen". De Geloofsbrief der Engelsche Gezanten was den veertienden van Herfstmaand te Berwyk getekend, en gerigt *aan de Baanderheeren, Edelen, Schepenen, Burgeren, en goede mannen en alle andere Ingezetenen der Graafschappen en Landen van Holland, Zeeland, Zuidholland, Kennemerland en Friesland* (*q*). De Ko-

Koning Eduard poogt Jan in 't bewind van 's Vaders Graafschap te stellen.

(*p*) MELIS STOKE, *in* Jan I. *bl.* 135.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.

JAN I. Koning spreekt 'er, onder anderen, met veel verfoeying in, van den moord, aan Graave Floris gepleegd (6). Hy hadt zynen Gezanten niet alleen een Vrygeleide voor de Hollandsche Afgevaardigden (r); maar ook verscheiden' Brieven medegegeven: één' *aan Loef van Kleeve, den Heere van Arkel, den Heere van de Lek en de Hollandsche Edelen in 't algemeen*, in antwoord, zo 't schynt, op den Brief, waarby zy 's Graaven dood bekend gemaakt hadden: één' *aan Schepenen, Burgemeesteren en de gantsche Gemeente der Stad Dordrecht*, één' *aan Wouter van Kruiningen en de gantsche Gemeente van Zeeland*, en één' *aan de Burgers en goede mannen van Zierikzee, in Holland* (7). Nog hadden zy eenen byzonderen Brief voor Loef van Kleeve mede, die ernstelyk verzogt werdt, te willen volharden, in de genegenheid tot den Koning, van welke hy, tot hiertoe, verscheiden' blyken gegeven hadt. Eindelyk, bragten zy 'er ook éénen aan Wolferd van Borselen, die reeds, in by-

(r) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.

(6) *Sinistris intellectis rumoribus*, zegt hy, *de morte Florentii, quondam Comitis Holandiæ, doluimus, & præcipue de mortis ipsius modo, qui, ob immanitatem sceleris, quæ horibilis est auditu* &c.

(7) Men moet zig niet verwonderen, Zierikzee hier in Holland geplaatst te vinden. Zeeland, vooral Zeeland Beooster-Schelde, in welk Zierikzee legt, was al van ouds, door onze Graaven, onder den naam alleen van *Graave van Holland* beregt geweest. De naam van *Graaf van Zeeland* begon, weinige jaaren voor deezen tyd, eerst gebruikt te worden. Zie hier voor *Bl.* 84. *Aant.* (4).

byzondere onderhandeling met het Engelsche Hof, getreden was (s). Jan I.

Midlerwyl was Jan van Avennes, Graaf van Henegouwen, in 't Land en te Dordrecht gekomen. Drie dagen hadt hy hier doorgebragt, toen hem reeds drieduizend man toegevallen waren. Van Dordrecht toog hy naar Delft. Hier hadt het vry wat werks in, eer hy zig voor Voogd kon doen erkennen. 't Gelukte egter, binnen zeven dagen. Elk, die hem erkende, moest eenen eed van getrouwheid aan hem afleggen. Binnen korten tyd, kreeg hy zo veel aanhangs, dat de Graaf van Kleef, geenen kans ziende, om zig in 't bewind te handhaaven, goedvondt het Land te ruimen (t). Zyn Broeder, Loef, die geenen kwaaden naam hadt by 't Volk, bleef, ten minsten tot in 't volgende jaar, in Holland (u).

Avennes komt te Dordrecht.

Wordt voor Voogd erkend.

XXV.

De Engelsche Gezanten, in Holland gekomen, werden, spoedig, met Afgevaardigden uit de Edelen en Steden, te rug gezonden. Uit de Hollandsche Edelen, staken naar Engeland over, Dirk van Brederode, die, op zyne eigen' kosten, Vaartuigen uitgerust hadt (v), Willem en Gerard van Egmond, Henrik, Burggraaf van Leiden, *Henrik Dufful* en Jan Persyn. Uit de Zeeuwschen, Jan van Renisse. Hier werden, uit de Steden Dordrecht, Haarlem, Middelburg en anderen, ook eenige Gemagtigden by gevoegd (w).

Gemagtigden uit de Edelen en Steden gezonden om Graaf Jan uit Engeland te haalen.

Ee-

(s) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.
(t) Mels Stoke, *in* Jan I. *bl.* 135, 136.
(u) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(v) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1296 *p.* 541.
(w) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 170.

JAN I. Eenen geruimen tyd, werden deeze Afgevaardigden ten Hove opgehouden (x): binnen welken, verscheiden gewigtige zaaken, den staat deezer Landen betreffende, in Engeland, verhandeld werden. Het Huwelyk van den jonge Graave werdt, op den zevenden van Louwmaand des jaars 1297, te Gipwyk, voltrokken (y): waarna de Koning aan zynen Schoonzoon, vyfduizend zeshonderd en veertig ponden zwarten Tournois betaalde, in gevolge van de Overeenkomst, met Graave Floris getroffen (z); te gelyk twee Persoonen, *Reinoud Ferrer* en Richard de Havering, benoemende „ om de Morgengaave van agtduizend ponden jaarlyks, der Graavinne toegelegd (a), in Holland te vorderen, uit de „ inkomsten der Graaflyke Landeryen, Bosschen en andere goederen, in den Haage, „ en door 't gantsche Land tusschen de Maaze en Zype, gelegen, indien dezelven zo „ ver konden strekken: doch zo niet, uit andere Graaflyke inkomsten (8)". Graaf Jan moest den Koning ook by eede belooven, dat hy, in Holland gekomen zynde, Ferrer en Ha-

(x) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 551.
(y) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 168. N. TRIVET. *ad annum* 1297. *p.* 297.
(z) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 172.
(a) *Ubi supra.*

(8) Deeze Inkomsten worden, in den oorspronglyken Koninglyken Brief, waaruit wy dit ontleenen, in gebroken Fransch, genoemd *custume de Leinynes frend:* 't welk ik, by gissing, *Regten op de uitgevoerde Wolle* vertaalen zou. 't Schynt, dat de Graaven eenigeu Tol geheeven hebben van de Wolle, die, uit Engeland, herwaards gevoerd werdt.

Havering, tot zyne geheime Raaden, aanstellen zou, en nimmer tegen hunnen raad handelen, dan met kennis en goedvinden zyns Schoonvaders (*b*). De geschillen tusschen Brabant en Vlaanderen ter eener, en Holland ter anderer zyde, werden, aan de bemiddeling en uitspraak van Koning Eduard, verbleeven (*c*). Met één woord, de Koning toonde, dat hy zo veel gezags, als hy bekomen kon, over de Regeering der Landen zyns Schoonzoons, zogt magtig te worden. Ook verzuimde hy niet, by Keizer Adolf, door Brieven en Gezanten, aan te houden, op dat Graaf Jan, met de Landen, die Floris van 't Ryk ter Leen gehouden hadt, mogt verlyd worden, onaangezien hy niet in Persoon verschynen kon, om dezelven van den Keizer te komen verheffen (*d*).

JAN I.

Terwyl dit in Engeland voorviel, werdt Holland beroerd, door Willem, Bisschop van Utrecht: die, op zig zelven t' onvrede, om dat hy 't Slot Kroonenburg niet hadt ontzet, nu, aan eenen anderen oord, onrust brouwde. De Westfriezen hadden, sedert het gevangen neemen van Graave Floris, zo veele genegenheid jegens hem getoond, dat 'er geen kans scheen, om hen, in hunne trouwe, te doen wankelen. De Bisschop egter ondernam het heimelyk, en slaagde naar wensch. Hy hieldt den Westfriezen voor, dat zy nooit schooner kans dan tegenwoordig hebben konden,

De Bisschop van Utrecht stookt de Westfriezen op, en bemagtigt het Slot te Muiden.

(*b*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(*c*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 169, 170.
(*d*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 155, 160, 171, 171, 171.

Jan I. den, om zig van de Hollandsche overheersching te ontslaan, door het bemagtigen en vernielen der Graaflyke Sloten, die hen, sedert eenige jaaren, in bedwang hielden. Straks kwam de oude begeerte tot Vryheid in de Westfriezen boven (*e*). En terwyl zy zig in staat stelden, om 't Graaflyk juk af te schudden, rukte de Bisschop voor 't Slot te Muiden, welk hy hevig bestormen deedt. De Slotvoogd, Dirk van Haarlem, verweerde zig dapperlyk. Doch de meeste Burgtzaaten, geen herts genoeg hebbende, om 't Beleg door te staan, drongen Dirk tot de overgaave. Hy bedong niets dan 't leeven, en bleef des Bisschops gevangen (*f*). Die van Muiden erkenden zig toen op nieuws voor Onderdaanen des Bisschops en der Kerke van Utrecht, waarvan nog Brieven, op den naam van * *Schout, Schepens, Raaden en gezamenlyke Poorters van Muiden* gegeven, voor handen zyn (*g*). Jammer was 't ondertusschen, dat het Muiderslot, geene twee dagen langer, wederstand gebooden hadt. Avennes, die reeds met een Leger te Amstelredamme gekomen was, zou het, meent men, binnen dien tyd, ligtelyk hebben konnen ontzetten (*h*).

* *Judex.*

De Westfriezen vernielen 's Graaven Sloten.

De Westfriezen, een aanzienlyk heir op de been gebragt hebbende, belegerden 't Slot te Wydenes, welk door *Boudewyn van Naaldwyk* verdedigd werdt. Zy noodzaakten hem haast

(*e*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137.
(*f*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137. Beka *in* Wilh. II. *p.* 101.
(*g*) *Apud* Hedam *p.* 228.
(*h*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137.

haast tot de overgaave, en de Vesting werdt ten gronde toe geslegt. 't Zelfde lot trof Eenigenburg (*i*), en Nieuwendoorn, een Slot, welk toen nog niet geheel volbouwd was (*k*); doch naderhand wederom volkomenlyk hersteld werdt. Toen rukten zy voor 't Slot te Medenblik, welk *Floris van Egmond*, sedert Baljuw van Dregterland en Hoogtwouder-Ambagt (*l*), aanbevolen was. Dit Slot, schoon Bisschop Willem de Westfriezen twee Blyden toegeschikt hadt, werdt te vergeefs eenen tyd lang bestormd. Des besloot men den belegerden den toevoer af te snyden, en hen door honger tot de overgaave te dwingen (*m*).

Jan I.

't Slot te Medenblik belegerd.

XXVI. Wolferd van Borselen lokt de Vlaamingen in Walcheren.

Terwyl dit in Westfriesland gebeurde, werdt Zeeland niet minder ontrust van eenen kant, van welken men zulks minst zou verwagt hebben, te weeten, door Zeeuwsche Edelen zelven. Wolferd van Borselen, die zig, sedert den jaare 1289 (*n*), buiten 's Lands, of ten minsten niet dan in stilte binnen deeze Landen onthouden hadt, vertoonde zig, al terstond na het gevangen neemen van Graave Floris, binnen Dordrecht, van zins om voordeel te trekken uit de onlusten, die Holland en Zeeland dreigden. Hy hadt zig, voor deezen, om zyne oogmerken te bereiken, van de hulp des Graaven van Vlaanderen bediend, en wilde nu dien zelfden weg inslaan. Den Dordtenaaren dan diets gemaakt hebbende, dat men

(*i*) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*k*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 105. *in* Jan I. *bl.* 138. Handv. van Drechterl. *bl.* 50.
(*l*) Handv. van Drechterl. *bl.* 49.
(*m*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 138.
(*n*) Zie hier voor, *Bl.* 50.

Jan I. men reden hadt, om voor eenen inval der Vlamingen bedugt te zyn, die schielyk voorkomen moest worden, bewoog hy hen, om twee wel bemande Koggen onder zyn bevel te stellen, met welken hy naar Veere in Walcheren overstak (*o*). Wolferd, met deeze magt gesterkt, was genoeg gedekt tegen de Vrienden van Graave Floris in Zeeland. Doch alzo hy grooter uitzigten hadt dan zyne eigene veiligheid, hadt hy meer magt noodig. Hy begaf zig, derhalve, kort hierop, naar Vlaanderen, en bewoog Graaf Guy, die van zelf genegen genoeg was, om met het ongeluk van Graave Floris zyn voordeel te doen, tot het onderneemen van den inval in Walcheren, waarover hy te Dordrecht zo bekommerd gescheenen hadt. Men kan naauwlyks twyfelen, of Koning Eduard, thans zo naauw verbonden met Graave Guy, en zelfs met Borselen in geduurige onderhandeling, heeft kennis van deeze onderneeming gehad; schoon 'er de Historieschryvers van zwygen. Zelfs mag men, op goeden grond, vermoeden, dat de inval, met overleg van den Koning, ondernomen is, om Avennes, die naauwe Vriendschap met Frankryk onderhieldt, van de Voogdyschap te ontzetten. De Graaf van Vlaanderen stak zelf; met zyn Leger, naar Walcheren over, en was zo dra niet geland, of hy sloeg het Beleg voor Middelburg. Wolferd hielp hem, leggende, om de Stad te benaauwen, eenen dam in de *Arne*, by de Sterkte Mortier, waardoor den belegerden, de toevoer te

Middelburg belegerd.

(*o*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 123, 124.

te water afgesneeden werdt. Men verzekerde, ten dien tyde, dat hy zig verluiden liet, het Slot Kroonenburg, toen nog niet opgegeven, te willen ontzetten, zo dra Middelburg bemagtigd zou zyn: 't welk, zo 't geloof verdient, klaarlyk bewyst, dat hy met de verbonden' Edelen verstand hieldt (*p*). De Middelburgers, schoon men hun, terwyl 't Beleg duurde, door schoone woorden en eene aanzienlyke somme gelds, tot de overgaave, poogde te beweegen, toonden zig des t'eenemaal ongezind. De Stad was reeds eenige maanden belegerd geweest, toen Avennes naar Zierikzee afvoer, om het ontzet te bevorderen. De tyding van zyne aankomst deedt de Vlamingen besluiten, de Stad te verlaaten. En terwyl zy hier mede bezig waren, deeden de Middelburgers eenen uitval, in welken zy den dam, die de Haven sloot, doorstaken. Avennes, kwam toen, zonder vyand ontmoet te hebben, binnen Middelburg, alwaar hy, van de Burgers, met veel blydschap werdt ontvangen.

Jan I.

't Beleg wordt opgebroken.

De toestand der zaaken in Westfriesland liet hem niet toe, lang in Zeeland te vertoeven. Hy vertrok dan; na dat hy met eenige Edelen, over het ontzet van het Slot te Medenblik, geraadpleegd, en hen bewoogen hadt, om hem, hiertoe, eenige manschap by te zetten. Men leest, dat Wolferd van Borselen, by deeze raadpleegingen, tegenwoordig geweest is (*q*). Veelligt heeft hy, den

Avennes ontzet het Slot te Medenblik.

(*p*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 138, 139.
(*q*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 140, 141.

JAN I. den veinsaart speelende, den Graave weeten diets te maaken, dat hy geen deel aan den aanslag der Vlaamingen gehad hadt, of misschien heeft de Graaf de gelegenheid niet gunstig genoeg geoordeeld, om te laaten blyken, wat hy van Wolferd wist of vermoedde.

Avennes, in Holland terug gekeerd, deedt, nog voor den Winter, Heirvaart beschryven, om Medenblik te ontzetten. Onder de Edelen, die den togt hielpen doen, werden, behalve eenige Zeeuwen, Jan van Arkel en Nikolaas van Putten; onder de Steden, die van Dordrecht in 't byzonder genoemd. Avennes voerde zyn Leger te schepe naar Westfriesland, landende te *Enkhuizen*. De Friezen, hier gelegerd, werden terstond verdreeven. 's Graaven benden staken, in 't voorttrekken, den brand in eenige Dorpen, 't welk den belegerden van 't naderend ontzet kennis gaf. Ook durfden de belegeraars den Graave niet afwagten; maar van voor 't Slot opbreekende, zagen zy om naar een goed heenkomen. In 't vlugten, werden hun vyfendertig man afgeslaagen. 't Slot, daar men reeds groot gebrek hadt beginnen te lyden (*r*), werdt terstond van leevensmiddelen rykelyk voorzien. Avennes hadt voor, dieper in Westfriesland te dringen; doch de opgekomen felle vorst noodzaakte hem zyn Volk af te danken, en de Schepen te Medenblik in de Haven te doen haalen. Zelf begaf hy zig naar Haarlem (*s*).

Hier

(*r*) BEKA *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*s*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 142-144.

Hier kreeg hy, kort na zyne aankomst, ty- Jan I. XXVII.
ding, dat de jonge Graaf van Holland, te
Veere in Zeeland (t), aangeland was. Wol- Graaf Jan de I. komt in Zeeland. 1297.
ferd van Borselen was thans Heer deezer Stede en der naastgelegen' Landeryen: welken hy van Graave Floris gekogt, in den jaare 1282, aan Graavinne Beatrix opgedraagen, en van haar, met 's Graaven toestemming, wederom, tot een goed onversterflyk Erfleen, ontvangen hadt (u). Men wil, dat Graaf Jan het op Holland gemunt hadt, en alleen door tegenwind genoodzaakt werdt, te Veere in te loopen (v). Doch men heeft dit waarschynlyk alleen voorgegeven, om de heimelyke oogmerken des Engelschen Hofs te beter bedekt te houden. Alle omstandigheden loopen samen, om elk opmerkenden te doen besluiten, dat men waarlyk voorhadt, in Zeeland te landen. Koning Eduard heeft, ongetwyfeld, zynen Schoonzoon niet willen vertrouwen aan Jan van Avennes, die t'eenemaal in de belangen van Frankryk was. En heeft hy dit niet willen doen, dan moest hy den jongen Graaf ook niet doen aankomen in Holland, alwaar Avennes alomme voor Voogd erkend werdt, en veele vrienden hadt: vooral in 't Zuidelyk gedeelte van Holland, daar de landing zou hebben moeten geschieden. Ook was 'er, voor 's Graaven vertrek uit Engeland, eene overeenkomst ontworpen of getroffen, volgens welke „ Wolferd van Bor„ selen

Reden, waarom hy niet in Holland landde.

(t) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1297. *p.* 541.
(u) *Zie een'* Brief van Wolfert en Sibille syn Wyf *by* Boxhorn *op* Reigersb. I. *Deel, bl.* 213.
(v) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 101.

JAN I. „ ſelen den Koning zekêren dienſt doen moeſt, die niet genoemd wordt: „ waar tegen de „ Koning beloofde, geene Vrede of Beſtand „ met Frankryk te zullen ſluiten, zonder het „ ſlaaken van Wolferds Zoonen, die in Frank- „ ryk gevangen zaten, te bedingen (*w*)". Nademaal men nu vindt, dat Wolferd, terſtond na de aankomſt des jongen Graafs, gepoogd heeft, den Graave van Henegouwen de Voogdyſchap te ontweldigen, kan men naauwlyks twyfelen, of de dienſt, dien hy den Engelſchen Koning toegezeid hadt, heeft, onder anderen, hierin beſtaan. Wat 'er van zy, de onderhandeling met Heere Wolferd, het aanzien, welk hy, terſtond, by den jongen Graave hadt, en 't gene 'er verder gevolgd is, maakt het ten hoogſten waarſchynlyk, dat de landing in Zeeland, niet by ongeluk, maar voorbedagtelyk, geſchied is.

Geleide van Jan den I.

De jonge Graaf werdt, niet alleen door de Hollandſche en Zeeuwſche Edelen, die naar Engeland vertrokken waren om hem af te haalen; maar ook door verſcheiden' Engelſche Heeren begeleid, aan 't hoofd van welken was *Humfrid de Boun, Graaf van Hereford en Eſſex* (*x*). Buiten twyfel, heeft de Koning zynen Schoonzoon, gelyk men hem verzogt hadt (*y*), ook niet zonder Krygsvolk laaten vertrekken, hoewel men zulks, myns weetens, nergens gemeld vindt. Dat hy, door een goed getal van Schepen, verzeld werdt, is

(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(*x*) N. TRIVET. *ad annum* 1297. *p.* 297. THOM. WALSINGHAM *ad annum* 1298.
(*y*) *Zie* boven, *Bl.* 87.

is af te neemen, uit de uitdrukkingen eens Historieschryvers, meldende dat 'er, omtrent deezen tyd, dag aan dag, Schepen uit Engeland aankwamen (z). Jan I.

Wolferd van Borselen zag zig zodra geen' meester van den Persoon des jongen Graafs en van de Engelsche Scheepsmagt, of hy poogde zig van de Voogdyschap te verzekeren, en Avennes het Land te doen ruimen (*a*), of, zo sommigen willen, in hegtenis te neemen. De Henegouwer, hier de lugt van krygende, en geenen kans ziende, om zig tegen den Engelschen aanhang te verzetten, zonder zig zelven en de Landen in merkelyke ongelegenheid te storten, besloot de stormbui, die hem dreigde, te ontwyken, en naar zyn Graafschap te rug te keeren. Hy gaf van zyn voorneemen aan niemant kennis dan aan de Heeren van Arkel, welken hy te Dordrecht aantrof. Voor zyn vertrek van daar, liet hy den Graave van Holland verzoeken, om by hem te komen, op dat hy hem rekenschap van zyn bewind doen mogt, indien zyn raad den Graave niet langer van dienst zyn kon. De Graaf, of Wolferd op 's Graaven naam, ontboodt, in antwoord, zynen Neef by zig te *Bridorp*, in Schouwen; mids hy van min dan honderd man verzeld ware. Doch Avennes, hieruit nog klaarer bespeurende, dat men hem iet euvels brouwde, vertrok, onder 't geleide der Heeren van Arkel, uit Dordrecht naar Henegouwen. Men vernam, sedert, dat Wol-

XXVIII. Wolferd van Borselen matigt zig de Voogdyschap aan.

Avennes vertrekt naar Henegouwen.

(z) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 145. *Conf.* WILH. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p.* 542.
(*a*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 174.

JAN I. Wolferd wel vyfduizend ponden gespild hadt, om de wegen alomme te doen bezetten, en Vaartuigen in de Stroomen te leggen, op dat Avennes hem niet ontsnappen mogt. Doch al deeze omslag was vrugteloos. De Henegouwer kwam behouden t'huis (*b*). Terstond na zyn vertrek, kreeg Wolferd de handen ruim, om den Graaf en de Landen naar zynen zin te bestieren. Eenige Hollandsche en Zeeuwsche Edelen werden wel tot 's Graaven Raaden benoemd, en waarschynlyk ook eenige Engelsche Heeren: doch de klem van 't bewind was in handen van Heere Wolferd, die al wat hy begreep in den Raad wist door te dryven. Sommigen, die deel aan den aanslag tegen Graave Floris gehad hadden, begonden nu 't hoofd ook op te steeken, zig verzekerende, dat zy van den jongen Graave, die geheel door Wolferd bestierd werdt, geen leed te dugten hadden (*c*).

XXIX. De Weftfriezen volkomen tot onderwerping gebragt. Het volkomen beteugelen der Westfriezen, was het eerst, dat JAN DE EERSTE ondernam. Wolferd en zyn aanhang hebben den Graaf, veelligt, hiertoe doen besluiten, om dat zy deezen Landaart het bemagtigen van Kroonenburg betaald wilden zetten. Hoewel anderen melden, dat de Friezen beoorloogd werden, om dat zy Jan den I. niet voor eenen Zoon van Graave Floris, noch voor hunnen wettigen Graave hielden (*d*): tot welke gedagten, zyn lang verblyf in Engeland eenigen voet scheen te geeven. In de Lente des jaars 1297, deedt de

(*b*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 145, 146.
(*c*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 146.
(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p.* 542.

de Graaf een Leger te Alkmaar verzamelen: terwyl zig de Friezen, niet verre van hier, op de *Vroonergeest*, ter neder floegen. De Graaf, de Friezen eerst te vergeefs tot onderwerping hebbende doen vermaanen, deelde zyn Leger in drie hoopen, en schaarde dezelven in zulk eene goede orde, dat eenige Engelschen, hier tegenwoordig, niet konden nalaaten te verklaaren „ dat zulk een Leger in „ staat was, om Engeland, van de eene Zee „ tot aan de andere, af te loopen (*e*)". Eer 't op een stryden ging, scheepte de Graaf een deel Volks in Koggen, die langs de naaste Meeren bleeven kruissen, om den Friezen 't vlugten te water te beletten. Toen viel hy, met het overig deel zyns Legers, zo fel aan op de Friezen, dat 'er drieduizend op de plaats bleeven. Het Dorp Vroone, welks Ingezetenen deel aan den opstand gehad hadden, werdt plat gebrand. Doch de Ouddorpers, die zig stil hadden gehouden, werden verschoond (*f*). Weinigen sneuvelden 'er van 's Graaven zyde; doch onder deezen waren Jan van Arkel en *Jan van Dortoge* (*g*). Deeze slag viel voor op den zevenentwintigsten van Lentemaand (*h*). De Westfriezen onderwierpen zig, sedert, den Graave, die hun eene zwaare Geldboete afvorderde. De Weduwen der gesneuvelden moesten, onder anderen, de helft haarer goederen afstaan (*i*). Men vindt niet, dat

Jan I.

't Dorp Vroone verbrand.

(*e*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1279. *p.* 545.
(*f*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 147.
(*g*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1297. *p.* 547.
(*h*) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*i*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 153.

Jan I. dat de Hollandſche Graaven, na deezen tyd, wederom genoodzaakt geweeſt zyn, de wapenen in Weſtfriesland te voeren. De Weſtfriezen bleeven hun onderdaanig, en werden, voortaan, gelyk de Landſchappen van Holland, van 's Graaven wege, door Baljuwen, beregt (*k*).

XXX. Ongelukkige Togt van Bisſchop Willem tegen de Waterlanders.

De Biſſchop van Utrecht hadt zig van den opſtand der Weſtfriezen meer voordeels beloofd dan de bloote overmeeſtering van het Slot te Muiden, welk hem in handen gevallen was. De beheering van gantſch Holland was het minſt, dat hy zig toegelegd hadt. Om hier toe te geraaken, ſtak hy, omtrent deezen tyd, over naar Friesland beooſten de Zuiderzee, en ondernam daar, den jongen Graave en de Hollanders van Ongeloove of Ketterye verdagt te maaken. Toen hy 't Volk hiervan, in openlyke Redevoeringen, de ooren vol geblaazen hadt, predikte hy eene Kruisvaart tegen de Hollanders, en bewoog eene menigte Friezen, om zig, onder zyn bevel, ſcheep te begeeven. Hy hadt het op Waterland gemunt, en zogt by *Monnikendam* te landen. Doch de Kennemers en Waterlanders, op hunne hoede zynde, kwamen, met eenige ſchepen, op hem af, vernielden zyne Vloot, en noodzaakten hem, in een ligt vaartuig over te ſtappen, en de vlugt te neemen naar Overyſſel. De Friezen, die gevangen bleeven, werden, niet dan na 't betaalen van een aanzienlyk losgeld, geſlaakt (*l*).

Wol-

(*k*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 148.

(*l*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 153, 154. Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 102.

Wolferd van Borselen begon zig allengskens zo veel gezags aan te maatigen, dat zulks allen Edelen in 't oog stak. Hy hadt van den Graave een Geschrift weeten te verkrygen, waarby deeze zig met eede verbondt „ in alles den raad van Heere Wolferd „ te zullen opvolgen, en hem te zullen beschermen, indien hem, hierom, of om „ dat hy zig tegen de Moorders van Graave „ Floris aankantte, eenig leed overkwam; „ mids hy beloofde, den Graave altoos „ naar zyne beste kennis te zullen raaden: 't „ welk duuren zou, tot dat de Graaf volle „ vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben." Dit Geschrift, welk nog in wezen is (*m*), was op den dertigsten van Grasmaand des jaars 1297, te *Nyenroode*, een Slot aan den Vegtstroom, getekend. Na dien tyd, stelde Wolferd zyner heerschzugt geene paalen meer. Hy en zyne Maagen bestierden alles naar hun welgevallen. Wolferd was niet slegts Hoofd van 's Graaven Raad; maar wilde eerlang Raad alleen zyn, sluitende nu den een', dan den anderen Heer buiten de gewigtigste onderhandelingen, terwyl hy den jong'n Graaf overal met zig herom voerde, en beveelen en zegelen deedt, 't gene hy goedvondt (*n*). Dirk van Brederode was de eerste, die, door zyn toedoen, uit den Raad gezet werdt (*o*). Toen lag Jan van Renesse, thans Baljuw van Zuidholland, aan de beurt, dien hy, van eenen toeleg tegen 's Graaven Persoon, verdagt maak-

JAN I. Groot gezag van Wolferd van Borselen.

(*m*) *Apud* MATTHÆUM Analect. *Tom*. V. *p*. 549.
(*n*) MELIS STOKE *in* Jan. I. *bl*. 151, 153, 168.
(*o*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p*. 542.

Jan I. maakte, en door een vonnis, te Veere geweezen, ten lande uit bannen deedt; waarna zyn Slot, *Moermond*, bemagtigd en geslegt werdt (*p*). Eindelyk trok Wolferd al het gezag der Regeeringe aan zig; waarvan hy zig meesterlyk wist te bedienen, om zig zelven te verryken. Want, niet vergenoegd, dat hy, door een dubbel Huwelyk van zig zelven met de Vrouwe, en van zyne Dogter met den Jonkheer van Voorne, deeze Heerlykheid in zyn Huis hadt overgebragt, deedt hy zig, door den Graave, ook verscheiden verbeurd verklaarde adelyke goederen opdraagen: onder anderen de Landen van Woerden en Benskoop (*q*): van welken hy het eerste zo dra niet in zyne magt hadt, of hy deedt, om zig in het bezit te handhaaven, ten Noorden van den Ryn, tusschen Woerden en Harmelen, eenen Burgt aanleggen (*r*), van welken de Graften nog in wezen zyn.

XXXI. Graaf Jan wordt in den Kryg van Vlaanderen tegen Frankryk ingewikkeld.

Het aanzien van Heere Wolferd wikkelde den Hollandschen Graaf, nog in dit zelfde jaar, in den Kryg in, dien de Koning van Frankryk in Vlaanderen voerde. Filips en Guy hadden den Graaf, byna op éénen tyd, aangezogt, om zig met ieder van hun te verbinden. En 't scheen den meesten Graaflyken Raaden toe, dat de staat des Lands thans vorderde, dat men Filips gehoor gaf. Doch hoe voordeelige beloften de Koning ook deedt, Wolferd, verbitterd tegen Frankryk, wist door te dryven, dat 'er,

(*p*) Melis Stoke *in* Jan. I. *bl.* 149, 150.
(*q*) Melis Stoke *in* Jan. I. *bl.* 151, 157.
(*r*) Melis Stoke *in* Jan. I. *bl.* 158.

'er, te Veere, een Verbond met den Graave JAN I. van Vlaanderen gemaakt werdt, uit kragt van welk, de Graaf van Holland zynen Grootvader, Guy, met eenig Krygsvolk, moest bystaan. Terstond hierna, begaf Graaf Jan zig, aan 't hoofd van dit Krygsvolk, over Biervliet, naar Gend; doch men leest niet, dat 'er iets mede uitgeregt werdt. Ook hieldt Graaf Jan zig niet lang in Vlaanderen op (s). Koning Eduard, die zig ook aldaar bevondt, sloot, nog voor 't einde deezes jaars, een Bestand met Frankryk, in welk Guy van Vlaanderen niet alleen; maar ook de Graaf van Holland uitdrukkelyk begreepen was (t). Sommigen hebben aangetekend, dat de Heeren van Amstel en van Woerden zig onder de Hollandsche benden in Vlaanderen vervoegd hadden. Men meende, ten dien tyde, dat de Zoonen van Graave Guy hun, hier toe, by oogluiking, verlof zouden gegeven hebben, hoewel zy 'er zig, by Graave Jan, met duure eeden, van zogten te zuiveren. Ondertusschen trof het gezigt van de Moorders zyns Vaders den jongen Graave zo zeer, dat hy de oogen altoos naar de aarde geslaagen hieldt, als zy in zyne tegenwoordigheid verscheenen (u).

De Heeren van Amstel en Woerden in Vlaanderen.

Graaf Jan, te Veere in Zeeland te rug gekeerd zynde, bevestigde het Vredes-Verdrag, welk Wolferd van Borselen, midlerwyl, met den Bisschop van Utrecht, bewerkt hadt. De Bisschop verbondt zig, in het zelve,

Vrede met den Bisschop van Utrecht.

(s) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 151, 152, 153.
(t) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 190, 192.
(u) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 152.

Jan I. ve, „ den Graave van Holland, tegen elk, „ die hem, in zyn Land, den oorlog aandeedt, te zullen byſtaan, den Keizer alleen „ uitgenomen (v). De Heerlykheden van Amſtel en van Woerden werden den Graave ter „ Leen opgedraagen, om 'er, naar zyn welgevallen, eenen man in te zetten, die den „ Biſſchop hulde en Leenmans dienſt doen „ moeſt". Wy hebben reeds gezien, dat Woerden aan Wolferd van Borſelen werdt gegeven. „ De Biſſchop behieldt het hoog Geregt in „ deeze Heerlykheden. Van Muiden, Weesp „ en 't goed by de Vegt bleef de Graaf bezitter, tot dat de Biſſchop, met zeven *Stolen* zyner Kerke (9), plegtiglyk verklaard „ zou hebben, dat 'er 't Stigt alleen regt op „ hadt.

(v) Charta Wilhelmi *Ann.* 1297. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *p.* 495.

(9) Dat is, zeven Kerkelyken, in hun plegtig gewaad, welk eene *Stole* was. Zie, van derzelver gedaante, MATTHÆUS ad BEKAM, in *Analect.* Tom. III. p. 327, vergeleeken met Tom. I. p. 255. In Kerkelyke zaaken, hadt zulk eene verklaaring de kragt van eene geregtelyke uitſpraak. In burgerlyken, was eene diergelyke uitſpraak in gebruik, *Zeventuig* genoemd, die ook de kragt hadt van een geregtelyk Vonnis, en niet dan by hooger beroep kon worden vernietigd. Tot het doen deezer uitſpraak, werden zeven naaſte belenden, vier landwaards en drie zeewaards, gekooren. Zie *Handv.* van 1412. by KEMP *Corinch.* bl. 182. ter Leenkamer van Holland geregiſtreerd *Libro Privilegia* I. 1404. In Dykzaaken, bediende men zig van deezen Zeventuig: gelyk blykt uit het derde *Memoriaalb. genoemd naar* ROSE f. 51. Zie ook *Handv. van Amſt.* bl. 8, 20, 23. *Van Kennemerland* bl. 3. *Van Enkb.* bl. 2. *Groot-Utr. Plakaatb.* II. Deel, bl. 9. en veele andere plaatſen.

„ hadt. Hier mede werdt alle voorige twist Jan I.
„ afgedaan en verzoend gerekend (*w*).” De plegtige verklaaring, wegens Muiden, Weesp en 't goed by de Vegt, geschiedde, terstond na 't sluiten van 't Verdrag, in de Domkerke te Utrecht (*x*).

Doch deeze Vrede duurde niet lang. De Bisschop hadt terstond berouw van 't gene hy beloofd hadt, en maakte zig, tegen 't volgend jaar gereed, om de Hollanders, op nieuws, te beoorloogen (*y*). Wolferd, hier van verstendigd, bewerkte een Verdrag met *Dirk van Herlaar*, Heere van Ameide, waar by deeze zig verbondt, Graave Jan, tegen Bisschop Willem, te zullen bystaan, en 't *Slot te Ameide*, door den Graave, te zullen laaten bezetten (*z*). Voorts riedt Wolferd den Graave, dat men zig van 't *Slot te Yſſelſtein*, op de grenzen van 't Stigt gelegen, verzekeren moest. Dit Slot behoorde onder de goederen der Heeren van Amstel, waarom Graaf Jan oordeelde, dat hy 't met regt bezetten mogt. Doch Gysbrecht van Yſſelſtein, Zoon van Arnoud van Amstel, die Maarschalk van 't Stigt was, weigerde 't Slot den Graave in te ruimen. Terstond daarop, deedt de Graaf, op Wolferds raad, Heirvaart beschryven, en 't Slot belegeren. Al wat de Krygskonst dier tyden hadt konnen uitvinden, werdt in 't werk ge-

Weder-om verbroken.

't Slot te Yſſelſtein, door de Hollanders belegerd.

(*w*) Charta Joann. I. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii, *p.* 420.
(*x*) Instrum. *Vide apud* MATTH. de Jure Gladii *p.* 422.
(*y*) BEKA *in* Wilhelm. II. *p.* 102.
(*z*) Charta *Ann.* 1298. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii, *Cap.* XXV. *p.* 426.

Jan I. gesteld, om 't Slot te winnen. De muuren werden gebeukt, door geweldig zwaare steenen, die de Blyden uitwierpen. De Burgtzaaten, die zig op de transen vertoonden, werden, door de Boogschutters, van de Katten en Evenhoogen, welken men voor 't Slot geplant hadt, geveld. Gysbrecht zelf was niet op 't Slot; doch zyn Egtgenoot, Vrouw *Baarte*, stondt de felste stormen door, zonder van opgeeven te willen hooren. Het vangen van Heere Gysbrecht, die, door *Huibrecht van Kuilenburg*, verrast was, benam haar den moed niet. Zy gaf voor, dat zy, buiten goedvinden van haaren Man, 't Slot niet durfde opgeeven *(a)*. Omtrent een jaar hadt dit Beleg geduurd *(b)*, toen de dappere Vrouw
1298. aanboodt, 't Slot te willen ruimen, mids men haar en den haaren 't lyf en de vryheid behouden liet. Doch zy kon dit slegts voor zig
en gewonnen. zelve, en voor de helft der Burgtzaaten bedingen. Toen de Poort geopend, en men, langs horden, want de brug was reeds vernield, over de Graft, in 't Slot, gekomen was, werden 'er niet meer dan zestien weerbaare mannen binnen gevonden. Deeze geringe Bezetting werdt naar Dordrecht gebragt: alwaar men hen, ten overstaan van *Aloud*, thans, in Renesse's plaats, Baljuw van Zuidholland, looten deedt, om 't leeven. Men hadt een' Hollandschen Penning geslooten in een rond bolletje, en een' Leuvenschen, in een ander, van gelyke verw en gedaante. Die 't

(a) Melis Stoke *in* Jan. I. *bl.* 155, 156.
(b) Beka *in* Wilh. II. *p.* 102.

't laatste bolletje trokken, verbeurden 't lyf, en werden terstond onthalsd. De anderen behoorden, volgens 't Verdrag, op vrye voeten gesteld geweest te zyn; doch Aloud hieldt hen, tegen regt, gevangen. 't Slot te Yssel-stein, den Graave in handen gevallen zynde, werdt aan Wolferd van Borselen, op zyne bede, geschonken (*c*). JAN I.

XXXII. Oorzaaken van den val van Heere Wolferd.

De heerschzugt van deezen Gunsteling, aanwassende met de vermeerdering zyner goederen, bragt hem, omtrent deezen tyd, ook in den haat by de Gemeente der Hollandsche Steeden. Hy hadt, onlangs, zo merkelyke verandering in de Munt gemaakt (*d*), dat 'er de handeldryvende Ingezetenen deezer Landen zwaar door gedrukt werden. Veel ongenoegen en morren baarde dit, in de Steden. Men wenschte Heere Wolferd van kant, en wilde hem zyne wanbedryven, met eenen wreeden dood, betaald zetten. Een verschil, welk hy, sedert, met de Stad Dordrecht kreeg, hielp de Gemeente geheel aan 't hollen, en hem aan een ongelukkig einde.

De Baljuw Aloud en Wolferd zoeken eene inbreuk te doen op de Dordrechtsche

Dordrecht hadt, zo wel als andere Steden, by Brieven van Koning Willem, Graave van Holland (*e*), het Voorregt verkreegen „ dat „ de misdaaden, aldaar begaan, nergens an„ ders, en door niemant dan door Schepenen „ der Stad, beregt mogten worden (*f*)." My is niet bekend, dat 'er ergens Brieven, in welken dit, met zo veele woorden, gelezen wordt,

(*c*) MELIS STOKE *in* Jan. *bl.* 157.
(*d*) BEKA *in* Wilhelm. II. *p.* 102.
(*e*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 159.
(*f*) BEVERWYK Dordrecht, *bl.* 303.

Jan I. Voorregten. wordt, voorhanden zyn; doch in eene Handvest, door denzelfden Koning Willem, in 't jaar 1252 gegeven, worden geene anderen dan *Schepenen* genoemd, om, *zelfs zonder hooger beroep, vonnis te vellen.* Ook wordt 'er duidelyk in verklaard „ dat Schepenen blyven „ zouden in het Regt, waarin hunne Voor„ zaaten plagten te zyn:" welk Regt, naar alle waarschynlykheid, geen ander geweest is, dan het Regt, om misdaaden, te Dordrecht begaan, ook alleen aldaar, door Schepenen, te doen beregten (g). Aloud, Baljuw van Zuidholland, aangezet door Heere Wolferd,
1299. ondernam, in 't jaar 1299, eene inbreuk op dit Voorregt te doen. Men hadt te Dordrecht eenige Misdaadigen in hegtenis, over welken de Baljuw *eene stille waarheid*, gelyk men toen sprak, *bezitten* wilde (1). De Schepens, oordeelende, dat hun dit Regt alleen toekwam, wilden 'er zig ook van bedienen: gelyk zy deeden. Naderhand beweerden zy, dat de Baljuw zelf zyne toestemming gegeven hadt tot het gene zy gedaan hadden: hoewel deeze zulks ontkende. Terwyl de Schepens met de Regtsvordering bezig waren, kwam Wolferd, van den Graave verzeld, te Dordrecht. Hy eischte terstond, dat hem de stukken van 't

(g) Handv. by BALEN Dordr. bl. 421, 423.

(1) *Eene stille waarheid bezitten* heet men nu, in styl van regten, *præcedente informatie neemen.* Volgens de Privilegien, geschiedde zulks, van ouds, alleen over zekere zwaare misdaaden, door 's Graaven Baljuwen. Anders, door Schepenen. Zie *Handv. van Kennemerland*, bl. 10. *Erfgraafl. Bediening*, III. Deel, bl. 30.

't geding behandigd werden, voorwendende, dat de zaak tot 's Graaven Regtbank behoorde. En indien de misdaad hoog Verraad geweest zy, gelyk sommigen willen, scheen Wolferds voorgeeven zo ongegrond niet, als men te Dordrecht waande. Doch waar in de misdaad der gevangenen bestaan hebbe, blykt niet klaar. Zeker is 't, dat de Schepens de stukken weigerden over te leveren, ernstelyk beweerende, dat zulks met hunne Voorregten streedt. Wolferd, hier over gestoord, dreigde de Schepens met de Gyzeling, en beval eenigen van hun den Graave te volgen, die, terstond hier op, over Delft naar den Haage vertrok. Die Schepens, welken Wolferd gebooden hadt, te Delft te komen, liepen, om het voorstaan hunner Voorregten, meest by hem in 't oog. Men oordeelde, hierom, te Dordrecht, dat zy niet onverzeld vertrekken moesten. Hun werden, derhalve, een goed getal van Gemagtigden uit de Wethouderschap toegevoegd, zo dat zy, in 't geheel, tien of twaalf sterk waren. *Jan de Molenaar* en *Pieter Heeren Tielemans Zoon* zyn de eenigsten deezer Gemagtigden, welken men met naam en bynaam genoemd vindt. Nog drie anderen, *Jakob*, *Hein* en *Pauwels*, worden, naar het eenvoudig gebruik dier tyden, alleenlyk by hunne voornaamen beschreeven: van welken drie, de twee laatsten meest voor de Voorregten geyverd hadden. Ook bleeven zy te Delft, terwyl eenigen der anderen den Graave, in den Haage, kwamen spreeken. Na dat zy hier eenigen tyd ver-

Jan I.

Jan, I. toefd hadden, alzo Graaf Jan, buiten Wolferd, die eerst niet ten hove was, geen besluit kon neemen, vroeg men hen, naar de andere Afgevaardigden, in 't byzonder naar Hein en Pauwels, die nog te Delft waren. Dit deedt hen vermoeden, dat men iets args met deezen twee voorhadt: die, hiervan gewaarschuwd, terstond naar huis keerden. De Graaf en Wolferd begaven zig ook, kort hier op naar Delft, waarschynlyk met oogmerk, om de twee yveraars te doen vatten. Doch toen men vernam, dat zy vertrokken waren, werdt 'er, voor de Delftsche Wethouderschap, over 't geschil gehandeld, niet zonder veel heVigheid van wederzyde. De Baljuw Aloud boodt aan, in een Kampgevegt te willen treeden, tegen elk, die 't met de Schepens hieldt. Doch die van Delft oordeelden, dat men der Steden Voorregten, aan den uitslag van een Kampgevegt, niet behoorde te waagen. Toen wendde men 't over eenen anderen boeg. Hein en Pauwels werden in 't ongelyk gesteld, om dat zy den Graave niet hadden durven afwagten. Men kreet dit voor wederspannigheid uit, en nam het zo euvel, dat de Graaf de Stad Dordrecht met zyne hoogste ongenade dreigde, en verstoord naar den Haage keerde.

Oorsprong en natuur der geregtelyke en openbaare

Indien wy, in 't voorgaande gedeelte deezer Historie, niet een en andermaal gezien hadden, dat het houden van Kampgevegten, om moeilyke geschillen te beslissen, ten deezen tyde, in gemeen gebruik was, zou 't veelen Leezeren vreemd voorkomen, hier

den

den Baljuw Aloud de Schepens van Dordrecht of derzelver Voorſtanders te hooren uitdaagen tot een Kampgevegt, waaraan hy het regt zyner zaake ſcheen te willen verblyven. 't Zal dan, agt ik, hier niet te onpas komen, dat wy den oorſprong en natuur deezer zonderlinge gewoonte kortelyk naſpooren, en 't verhaal van den uitſlag der Dordſche tweedragt zo lang verſchuiven.

Jan I. Kampgevegten, hier te Lande.

De woeſte en oorlogszugtige Volken, die deeze landen, oudtyds, bewoonden, den Christelyken Godsdienſt hebbende aangenomen, verlooren hunnen ouden aart en zeden niet, dan na verloop van veele eeuwen. De Geestelyken, de eenigſte geleerden onder hen, waren geheel onbedreeven in het natuurlyk Regt, en in de gronden der zuivere Regtspleeging: 't welk hen t'eenemaal onbekwaam maakte, om 't Volk, hierin, te onderwyzen, of te regt te helpen. De bygeloovigheid, aan welke zy vaſt waren, maakte hen hier toe te onbekwaamer. Men beſpeurde dit, onder anderen, aan den weg, dien men inſloeg, om moeilyke geſchillen te beſliſſen. 't Lot werdt, in 't gemeen, gehouden voor iet heiligs, en dat onder byzonder beſtier ſtondt van de Hemelſche Voorzienigheid. Een beſchuldigde, die de misdaad ontkende, werdt, derhalve, veroordeeld, tot moeilyke proeven: waarvan de meer of min onzekere uitkomſt gehouden werdt, door de voorzienigheid, bepaald te worden. Hierom kreegen deeze proeven den naam van * *Goddelyke Regtſpraaken*. Somtyds was de beſchuldigde gehouden, de hand in

* *Judicia Dei.*

Jan I. ziedend water te steeken, 't welk, in de Friesche Wetten, den naam draagt van *Ketelvang* (*h*); of gloeijend yzer aan te tasten (*i*), of over brandende koolen te gaan (*k*): en hy werdt vry gesproken, als hy dit deedt, zonder beschadigd te worden. Voorts was 'er nog eene proef in gebruik, bestaande in zig met opgeheeven' armen, zekeren tyd agtereen, voor 't gewydde Kruis te stellen (*l*). Doch geene proef was gemeener dan die van het Kampgevegt (*m*), waarvan de uitslag, even gelyk de uitkomst van den Kryg onder de Turken en Tartaaren nog tegenwoordig, voor een Goddelyk Vonnis, tusschen den aanlegger en verweerer des Kamps, gehouden werdt. De wetten bepaalden, welke Persoonen met elkanderen kampen mogten: en met welke wapenen, en op welk eene wyze, de kamp moest geschieden. Wanneer 'er eenig geschil ontstondt, welk, by gebrek van getuigenis aan de eene of de andere zyde, door den Regter, niet beslist kon worden, of wanneer eene der partyen, verkooren hebbende, 't geschil aan een Kampgevegt te stellen, de andere party hierin hadt doen bewilligen, beval de Regter het houden van een Kampgevegt. 't Gebeurde zelfs, somtyds, dat zulke Schepens, die men hieldt onbekwaam te zyn, om als Regters

(*h*) Leg. Frision, *Tit.* III. *Leg.* VIII. *Tit.* XIV. *Leg.* III. Friesche Regt. *by* SCHOTAN. *bl.* 46.

(*i*) Friesche Regt. *als boven. bl.* 123. *Cap.* XCVII.

(*k*) Caroli Magni Leg. N. CV. *c.* 1161. *Edit. Georg.*

(*l*) Caroli Magni Capit.. *Ann.* 779. *N.* X. *c.* 544. *Edit. Georg.*

(*m*) Leg. Frision. *Tit.* V. *Leg.* I.

ters over zekere zaak te zitten, tot eenen Kamp werden uitgedaagd; wanneer zy zig van gehuurde Kampvegters konden bedienen, om voor hun te ſtryden (*n*). De Vrouwen ook, eenig geſchil hebbende, dat, door een' Kamp, beſlegt worden moeſt, bedienden zig van zulke huurlingen: of zo 't geſchil haare eer betrof, en zy, in ſchoonheid of aanzien, uitſtaken onder haars gelyken, kampten de Ridders, die haare gunſt zogten, voor haar. Wy hebben reeds gezien (*o*), dat de Kampgevegten, tuſſchen Hollanders of Zeeuwen en Vlaamingen, te Brugge, gehouden moeſten worden. En men vindt, dat zulks, nog in den aanvang der vyftiende eeuwe, met kennis van den Graave en den Raade van Holland, beſtemd is, zynde toen *Jan van Necke* aanlegger, en *Heer Adryaen van Treslonge* verweerer des Kamps (*p*). Ook blykt, dat 'er, omtrent dien zelfden tyd, voor Graave Willem den VI, in Henegouwen gekampt is, om eenen doodſlag te bewyzen; met dit gevolg, dat de beſchuldigde, den kamp verliezende, onthalsd werdt (*q*). Doch te Delft, te Leiden, in den Haage, en op andere plaatſen in Holland, werdt ook, meermaalen, gekampt (*r*). Men ſtelde eenen dag vaſt, tegen welken het Kampveld, met een geſchooren touw, afgetekend werdt. Men bepaalde 't getal en de ſoort der wapenen. In de oudſte tyden, ſtreedt

Jan I.

(*n*) Keure van Zeel. van den Momb. Florens *Art.* LII. *Lat.* LXX. *Belg.*
(*o*) II. *Deel*, *bl.* 254.
(*p*) I. Memoriaalb. Rose *f.* 9. *vers.* & *seqq.*
(*q*) Monstrelet *Livr.* I. *Chap.* XXIII. *f.* 19.
(*r*) *Zie* Erfgraafl. Bedien. III. *Deel*, *bl.* 37.

Jan I. ſtreedt men met ſtokken (*s*), naderhand met zwaarden of degens. Men nam verſcheiden' andere naauwkeurigheden in agt, ſtrekkende, om den eenen Kampvegter geen voordeel boven den anderen toe te ſtaan. Ook moeſten de Kampvegters, voor 't aangaan van den ſtryd, biegten en 't Avondmaal ontvangen: 't welk, nevens eenige andere byzonderheden, gezien kan worden in de Rekening der onkoſten op een Kampgevegt, in de veertiende eeuwe; tuſſchen *Willem van Leeuwen* en *Boudyn Janszoon*, Hollandſche Edelen, te Delft, gehouden (*t*). Een Kampvegter werdt gerekend overwonnen te zyn, als hy viel, of als hy op den grond geworpen werdt, of als hy, over de lyn, uit het kreit werdt gedreeven. Hy moeſt dan, in Zeeland, den Graave drie pond aan boete betaalen (*u*), en verloor, daarenboven, zyn geding. Deeze wyze van regtspleegen bleef, eeuwen agter een, in gebruik. Doch na dat men, in de twaalfde eeuwe, het tweede gedeelte van 't Wetboek van Juſtiniaan gevonden hadt, begon de luſt te herleeven, om zig in 't Roomſche Regt te oefenen. Allengskens veranderde de wyze van regtspleegen, in Italie, in Frankryk, en ook hier te Lande. Men begon zig alleen van ſchriftelyke en mondelinge getuigeniſſen te bedienen, in de Regtspleegingen. Men hieldt openbaare Regiſters, waaruit de adeldom, de wetti-

(*s*) Caroli Magni Leg. *N.* LXVI. *c.* 1151. *Edit. Georg.*
(*t*) *By* S. VAN LEEUWEN Roomſch Holl. Regt, *Boek* IV. *Deel.* XXXV. *N.* 4.
(*u*) Keure van den Momb. Florens, *Art.* XXXVII. *Lat.* XL. *Belg.*

wettige geboorte, de ouderdom, het huwelyk en andere dingen, waarover geschil vallen kon, beweezen konden worden (v). Men stelde zelfs de byzondere Lands gewoonten; die, voorheen, alleen in 't geheugen plagten bewaard te worden, in geschrift: wordende onze meeste oude Steden-Keuren en Handvesten, met reden, voor zulke beschreeven' Gewoonten gehouden. Door deeze middelen, sneedt men de gelegenheden tot veele Kampgevegten af; die, eindelyk, genoegzaam alleen, onder luiden van adel of van den degen, in gebruik bleeven. In Engeland, heeft de Koning nog zynen Kampvegter, die aanbiedt zyns Heeren Regt tot de Kroon, tegen elk, met de wapenen, te verdedigen. Ook vind ik, in den aanvang der Beroerten van de zestiende eeuwe, nog een voorbeeld van iemant hier te Lande, die openlyk heeft aangebooden, zynen goeden naam, *in eenen Kamp*, te willen voorstaan (x). Evenwel waren de geregtelyke en openbaare Kampgevegten, en vooral de vuur- en water- en andere proeven, al lang te vooren, hier te lande, in onbruik geraakt. Zelfs begon men, in den tyd, welks Historie wy nu beschryven, de onzekerheid van de wyze van regtspleegen, door een Kampgevegt, reeds, in zo verre, te zien, dat die van Delft, gelyk wy aanmerkten, geenen zin hadden, om de Voorregten der Steden, en dus ook niet die van Dordrecht, aan een Kampgevegt te hangen.

Jan I.

De

(v) L'Esprit des Loix, *Livr.* XXVIII. *Ch.* XLIV. *p. m.* 188.
(x) Zie Bor, VI. *Boek*, *bl.* 287 [934.]

Jan I.
Dordrecht, met een Beleg gedreigd, stelt zig in staat van tegenweer.

De Afgevaardigden der laatstgenoemde Stad wederom t'huis gekomen zynde, en verslag gedaan hebbende van 's Graaven bedreigingen, nam men dezelven zo zeer ter herte, dat men besloot, zig in staat van tegenweer te stellen. Terstond werden 'er vier Burger-Hopluiden gekooren. Men vaardigde Brieven af, aan alle de goede Steden van Holland en Zeeland, die gebeden werden, zig de zaak van Dordrecht, als eene gemeene zaak, te willen aantrekken. Kortom, men verzuimde niets, om zig tegen den Graave, of liever tegen Heere Wolferd en den Baljuw Aloud, sterk te maaken.

Wederzydsche Vyandlykheden.

't Leedt niet lang, of de Stad werdt belegerd. Wolferd hadt voor, haar den toevoer af te snyden, en haar daar door tot onderwerping te brengen. Witte van Haamstede werdt, tegen zynen dank, op 't Huis van *Putten* gelegd. Nikolaas van Kats lag beneden de Stad te *Alblasserdam*, en hieldt Uitleggers op de Merwe, die de Vaart naar de Stad beletteden. De Baljuw Aloud, wien 't Huis *Kraaijestein*, te *Slydrecht*, boven Dordrecht gelegen, aanbevolen was, hadt den stroom met paalwerk belemmerd. Eene enkele Kogge, onder zyn bevel staande, by nagt, ondernomen hebbende de Stad te naderen, verwekte zo veel opschudding onder de Burgerye, dat elk te wapen liep, en zo wel te water als te lande, ter Stad uit, naar Kraaijestein toog. Aloud, die toen niet op 't Huis was, mengde zig bedektelyk onder den hoop, en hadt het geluk van onbekend te blyven, tot dat hy, voor 't Huis gekomen, zig omwendde, en met

met eenigen der zynen, op de Burgers aanviel. Al wykende geraakte hy over de Valbrug binnen 't Slot: by welke gelegenheid Hein, de dappere voorvegter der Dordrechtsche Vryheden, in 't water gedrongen werdt. Eer men hem gered hadt, was de valbrug wederom opgehaald. De Burgers, geen voorneemen hebbende, om 't Slot te winnen, keerden, schier zonder verlies, te rug. Doch van Alouds zyde waren 'er eenigen gesneuveld. Dit viel in 't laatst van Hooimaand voor. Jan I.

Aloud van 't gebeurde aan Heere Wolferd kennis gegeven hebbende, besloot deeze, met den Graave, naar Zeeland te vertrekken, en aldaar Heirvaart tegen Dordreeht te beschryven. De Hollanders, hier de lugt van krygende, en den Graaf ongaarne willende missen, sloegen aan 't morren tegen Wolferd. Zyn Schoonzoon, Gerard van Voorne, hadt, zo men wil, de koenheid van hem de vriendschap op te zeggen, indien hy den Graaf vervoerde. Wolferd, ondertusschen bevroedende, hoe zeer hy by de Hollanders in den haat geraakt was, agtte zig niet langer veilig in den Haage. Hy begaf zig, derhalve, op eenen nagt, van daar, den Graaf, dien hy, in alles naar zyne hand zetten kon, medevoerende. Om niet ligtelyk agterhaald te worden, deedt hy alle de bruggen agter zig afbreeken, rennende te post naar *Schiedam*, van waar hy naar Zeeland oversteeken wilde. XXXIII. Wolferd poogt met den Graave naar Zeeland te vlugten.

Doch het vervoeren des Graaven, was zo dra niet rugtbaar geworden, of 't Hof en 't gantsche Dorp 's Graavenhaage was in oproer. De jonge Graavin kermde over 't verlies Wordt agterhaald.

JAN I. lies van haaren Egtgenoot, en verwekte zo veel medelyden in de Gemeente, dat veelen zig gereed maakten, om de vlugtenden te vervolgen. In weinige uuren, waren zy te Vlaardingen, en hier vernomen hebbende, dat de Graaf wel van land gesteken was; doch, door de stilte, weinig vorderen kon, bragten zy al wat volk voeren kon, tot Booten en Visch-schuiten toe, te water, en roeiden hem, met alle kragt, agter aan: terwyl zy de lugt, met luid roepen om hunnen Graave, vervulden. Haast hadt men hem ingehaald, en nog spoediger bewoogen, om te rug te keeren. Wolferd, die by hem was, moest zig gevangen geeven, en werdt, nevens zyne Huisvrouw, naar Delft gevoerd, en op 't Steenhuis gelegd. Zyn Schoonzoon, Gerard van Voorne, dien hy, met geweld, uit den Haage mede genomen hadt, verkreeg nu zyne vryheid weder, die hy reeds verlooren rekende.

gevangen,

Graaf Jan hadt zig terstond naar den Haage begeven, zonder zig, zo ver men weet, om Wolferd meer te bekommeren. De Delftsche Gemeente, met eenen bitteren haat tegen hem ingenomen, was ondertusschen op de been geraakt, en voor 't Steenhuis samen geschoold (y). Straks daar na, ging 'er een kreet op: *Levert ons den Verraader, of wy steeken 't Steenhuis in den brand.* Die van binnen, 't zy zy, zo wel als 't volk, Wolferds dood zogten, of, gelyk zy voorgaven, voor 's volks woede, bedugt waren, beslooten hem, ontharnast, ter deure uit te stooten: daar hy, voor

en te Delft wreedelyk omgebragt.

(z) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 158-167.

voor de razerny der verbitterde menigte bloot gesteld, in een' oogenblik, door duizend wonden, van 't leeven werdt beroofd (z). Laater Schryvers melden, dat hy, uit de vensters van 't Steenhuis geworpen zynde, op pieken gevangen, en vervolgens afgemaakt werdt (a). Doch dit vindt men niet by de oudsten. Ook verhaalen sommigen, dat Graaf Jan van Henegouwen Wolferds dood bewerkt zou hebben (b): waarvan egter geen bewys is. Meer blyk is 'er, dat 'er eenige voornaame Edelen, uit de huizen van Duivenvoorde, Zandhorst, Haarlem en anderen, handdaadig aan zyn geweest (c). Zy viel voor op den eersten van Oogstmaand des jaars 1299. Den Baljuw Aloud trof eerlang het zelfde lot. Die van Dordrecht, het omkomen van Heere Wolferd vernomen hebbende, trokken voor het Huis Kraaijestein, dat zig, wel haast, op genade en ongenade, overgeeven moest. Aloud en eenigen der zynen, gevangelyk naar Dordrecht gevoerd wordende, werden, door de Gemeente, pas voor de Stads Poort, tot zes in getale, doodgeslaagen (d). Wolferds dood gaf gelegenheid tot eenen geweldigen oproer binnen Veere, die, in Bloeimaand des jaars 1301, voorviel; doch van welken wy geen regt bescheid hebben konnen be-

Jan I.

Aloud wordt ook gedood.

(z) Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1297 & *seqq.* *p.* 547, 548. Melis Stoke *bl.* 167, 168.
(a) Goudsch Kronykje *bl.* 84.
(b) Meyerus *ad annum* 1303.
(c) *Zie den* Zoenbrief van 't jaar 1309 *by* Matthæus Analect. *Tom.* I. *p.* 745.
(d) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 169-171. Wilhelm. Procurat. *p.* 548.

JAN I. bekomen. Uit den Zoen, die, in 't jaar 1309, door den Bisschop van Utrecht, den Graave van Holland, en Gerard van Voorne, Burggraave van Zeeland, tusschen de maagen van Wolferd, en de Edelen, die schuldig geweest waren aan zynen dood, bewerkt werdt, blykt alleenlyk, dat de eersten, wegens den oploop te Veere, drieduizend ponden tournois betaalen, en dat de laatsten Wolferds dood met eenduizend ponden boeten moesten (e).

XXXIV. Avennes komt wederom in 't Land, en neemt de Voogdyschap op nieuws aan.

Het omkomen van Heere Wolferd baarde groote verandering hier te lande. De Graaf hadt zig reeds overgegeven, in de handen van Wolferds grootste vyanden, welker raad hy nu ook volgen moest. Zy oordeelden hem nog onbekwaam tot de Regeeringe, en waren ongezind, om zig langer naar de maatregels der Engelschen te laaten bestieren: te minder nog, om dat de Koning van Frankryk, sedert eenigen tyd, merkelyke voordeelen op den Graave van Vlaanderen, Bondgenoot van Koning Eduard, behaald hadt. De Graaf moest dan toestaan, dat zyn Neef, Jan van Avennes, wederom herwaards ontbooden werdt, om 't Roer der Regeeringe te helpen stieren. Avennes, bedugt voor de Vlamingen, en veelligt ook voor de Engelschen, begaf zig te Brugge, nu in de handen der Franschen geraakt, scheep, en kwam behouden in Zeeland, en daarna in Holland aan, alwaar hy, van den Graaf en de Graavinne, met uiterlyke tekenen van genegenheid, ontvangen werdt (f). De Graaf zelf koos hem tot zynen Voogd, voor

(e) *Zie den* Zoenbrief *boven gemeld.*
(f) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 173.

voor den tyd van vier jaaren. Avennes deedt terstond 's Graaven Zegel breeken, en voortaan alle Brieven met zyn eigen Zegel bezegelen (*g*). Hoe veel gezags hy in de Regeeringe hadt, is onder anderen af te neemen, uit verscheiden' Handvesten van deezen tyd, welken, gemeenlyk, op deeze of diergelyke wyze, beginnen: *Wy Jan, Graave van Holland, Zeeland en Heere van Friesland, maaken kond - - dat wy, by authoriteit ende toedoene eenes hooges Mans, ons lieven Neve Jans van Avennes, by wiens authoriteit wy alle dink doen*, of *by wien wy alle saecken doen, als by den ghenen wien wy ons Land hebben bevolen, gegeven hebben* enz (*h*). Jan I.

Avennes hadt zo dra de Voogdyschap niet aanvaard, of hy deedt de Brieven, deswegen gemaakt, tot meerder zekerheid, in de Hollandsche en Zeeuwsche Steden, bezegelen. In Zeeland, alwaar Wolferd grooten aanhang gehad hadt, gaf hy zig veel moeite, om alles in orde te brengen. De Maagen van Heere Wolferd werden verzoend met de Delftsche Gemeente, die oorzaak van zynen dood geweest was. Zyne aanhangers, immers de voornaamsten, moesten borg voor hun goed gedrag stellen, en aan Avennes hulde doen. De Giften, door den Graave, aan Heere Wolferd gedaan, werden vernietigd, en het Land van Woerden, en het Slot te Ysselstein wederom met de Graaflykheid van Holland ver-

Hy steld orde op de Regeeringe.

(*g*) Melis Stoke, *bl.* 174, 175.
(*h*) Zie een' Brief *by* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 104. Handv. van Enkh. *bl.* 1.

Jan I. Maakt een verbond met eenige Steden, tegen de Moorders van Graave Floris.

vereenigd (*i*). Toen dit verrigt was, floot Avennes een Verbond, met de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg, tegen de Moorders van Graave Floris en derzelver aanhang. Deeze Steden, immers de zeven eerften, waren thans de voornaamften van Holland, Zeeland en Weftfriesland, en hadden altoos den Graave van Henegouwen gunftig geweeft. Van Geertruidenberg moet men dit laatfte ook zeggen: 't welk hier uit alleen genoeg af te neemen is, dat Guy van Henegouwen aldaar, in 't jaar 1296, eenigen tyd zyn Hof hieldt (*k*). Ondertusfchen bewyft dit Verbond het toeneemend aanzien der Steden deezer Landen, die, allengskens meer, in zaaken van Regeeringe, gekend werden. Het Verbond werdt geflooten, op Saturdag den zeventienden van Wynmaand des jaars 1299, en liep op deezen zin:

Korte inhoud van hetzelve.

„ *Janne van Avennes, Grave van Henegouwen, en Jan, Grave van Holland, van Zeeland en Heere van Friesland*, mitsgaders de „ *Scepenen, Raetsmannen ende alle die ghemene* „ *Poirters van Dordrecht, van Middelborch, van* „ *Ziericzee, van Leyden, van Delft, van Haerlem, van Alkemere ende van Sinte Geertruydenberghe*, verbinden zig, om met de Verraaders en Moorders van Graave Floris, „ als *met Janne, den Heere van Kuyck, met* „ *Janne, den Heere van Hoesdene, met Ghyzebrecht*,

(*i*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 174, 175.
(*k*) Zie hier voor bl. 92.

„ *brecht, die men hiet Heere van Aemstelle, met* Jan I.
„ *Hermanne, die men hiet Heere van Woirden,*
„ *met Gherarde van Velsen; ende met den ghenen,*
„ *die waeren an Pairde* [lees *Vairde*] *en an Vel-*
„ *de*, daar de Graaf vermoord werdt, en met
„ hunne (2) mannelyke nakomelingen, tot
„ in 't zevende Lid toe, nimmer Zoen noch
„ Vrede te zullen maaken, noch helpen maa-
„ ken; maar dezelven, in tegendeel, uit het
„ Land te zullen houden, en op allerlei wyze
„ aan lyf en goed te zullen beschadigen. Voorts
„ belooven zy, de gevangenis en dood van
„ Graave Floris te zullen wreeken op elk, die
„ 'er kennis van gehad, of raad toe gegeven
„ mogt hebben, en zeggen allen, die hier
„ toe de behulpzaame hand bieden, hunnen
„ bystand toe. Eindelyk, verbinden zy zig
„ de Vrede, die, door iemant der hunnen, met
„ de Moorders en Verraaders gemaakt mogt
„ worden, nooit te zullen gestand doen (3)".

Of het te Dordrecht geslooten werdt.

Waarschynlyk, werdt dit Verbond te Dordrecht gesllooten: hoewel 't uit de Affschriften niet

(2) Met de vrouwelyke nakomelingen, wilde men zo streng niet handelen. Graaf Willem de III. schonk, in 't jaar 1325, aan *Clarisse*, *Geryts Dochter van Velzen*, een jaarlyksche Rente van tien pond Hollandsch, zo lang zy nog ongehuwd bleef. Zy schynt toen Nonne te Rynsburg geweest te zyn. Zie Balen *Dordrecht* bl 734.

(3) Men vindt het Affschrift van dit Verbond, by Scriverius *Toetst. op 't Goudsch Kronykje*, bl. 178. Goudhoeven *Kronyk*, bl. 352. Orlers *Leyden*, bl. 316. Balen *Dordrecht*, bl. 726. agter Alkemade's *Melis Stoke*, en by anderen.

Jan I. niet blykt. Doch men weet, van elders, dat de Graaf zig, maar weinige dagen voor het ſluiten van het zelve, te Dordrecht bevonden heeft (4). Ik vermoed, derhalve, dat de gemelde Steden hier ter Dagvaart beſchreeven geweeſt zullen zyn, 't welk ſedert langs hoe gemeener werdt. Opmerkelyk is 't, ondertuſſchen, dat 'er, in dit Verbond, van Gerard van Velzen geſproken wordt, als of hy nog in 't leeven was. Veelligt heeft hy, dus lang, te Dordrecht, gevangen gezeten hebbende, na 't ſluiten van het Verbond, eerſt zyn ſtrafvonnis ontvangen: 't welk dan, gelyk wy te vooren gegiſt hebben (*l*), ook in deeze zelfde Stad, zal uitgevoerd geweeſt zyn.

De Weſtfriezen maaken hunnen Zoen met Graave Jan.

In den aanvang der volgende maand, verzoenden de Weſtfriezen zig met Graave Jan, te Alkmaar, door tuſſchenſpraak van Avennes. In den Zoenbrief, die nog voorhanden, en op den naam van *Raet*, *Scepenen en alle die Gemeente van Weſtvrieslant* gegeven; doch door die van Hoogtwouder-, Nieuwdorper-, Dregter- en Geeſtmanner-Ambagt bezegeld is, belyden zy „ den Graave, in den ſtryd te „ Vroone, en door het vernielen zyner Sloten, zwaarlyk beledigd te hebben, beloovende de boete, die hun opgelegd zou worden, volkomenlyk te zullen betaalen (*m*)".

Ten

(*l*) Zie hier voor bl. 91.
(*m*) *Zie den* Brief *by den* Ongenoemden Klerk, *bl.* 184.

(4) Hy heeft, te Dordrecht, eenen Brief getekend, op *Dingsdag na S. Viktors dag*, dat is, op den dertienden van Wynmaand. *Zie* Boxhorn *op* Reigersb. II. Deel, bl. 104.

Ten zelfden tyde, werden ook de Keuren voor Weſtfriesland, van nieuws, in den Haage, beſchreeven (*n*). Enkhuizen kreeg toen ook Stads Vryheden. De Brieven, hiervan verleend, werden niet alleen bezegeld door de Edelen, gelyk van ouds gebruikelyk was, en thans door Dirk van Brederode, Wouter en Gerard van Egmond, geſchiedde; maar ook door *Schepenen en Raaden der gemeene Steden van Haarlem en Alkmaar* (*o*): een nieuw bewys van het toeneemend aanzien der Steden. Jan I.

XXXV. Avennes reiſt naar Frankryk. Avennes ondernam, terſtond hierna, eene reis naar Frankryk, laatende Graaf Jan, te Haarlem, onpaſſelyk aan de Koorts (*p*): wiens ziekte, binnen weinige dagen, de overhand neemende, en, door een toeval van den rooden Loop, gevaarlyk geworden zynde, hem, in den eerſten bloei zyner Jeugd, op den tienden van Slagtmaand des jaars 1299, uit het leeven rukte. Terſtond na zynen dood, liep het gerugt al, dat hy vergeven was (*q*), en Avennes werdt van deeze euveldaad verdagt gehouden (*r*). De oudſte Schryvers pleiten hem egter vry (*s*); doch men moet aanmerken, dat zy, ten zynen tyde, en ten tyde zyns Zoons, geſchreeven hebbende, de waarheid veelligt niet geweeten hebben, of niet hebben durven te boek ſtellen.

Graaf Jan de I. ſterft.

Graaf

(*n*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 175.
(*o*) Handv. van Enkh. *bl.* 1, 3.
(*p*) Wilhelm. Procurat. *p.* 549.
(*q*) Melis Stoke, *bl.* 175, 176. Spieg. Hiſtoriaal *Cap.* XLVII. *bl.* 207.
(*r*) Meyerus *ad annum* 1303.
(*s*) Melis Stoke, *bl.* 176.

JAN I. Tweede Huwelyk der Graavinne Elizabet.

Graaf Jan de I. hadt, by de jonge Graavinne Elizabet, geene Kinderen verwekt. Zy bleef nog ruim twee jaaren in Holland, voornaamlyk om de inkomsten magtig te worden (*t*), die haar, by Huwlyksvoorwaarde, waren toegelegd; doch niet voldaan werden (*u*). In 't jaar 1302, keerde zy naar Engeland te rug, alwaar zy zig, sedert, in een tweede Huwelyk begaf, met *Hunfrid*, *Graave van Hereford*, Zoon van den Graave van Hereford en Essex (*v*), die haar, in 't jaar 1297, herwaards begeleid hadt.

(*t*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 1. 14.
(*u*) MATTHÆUS WESTMONASTER. *ad annum* 1299.
(*v*) Act. Publ. Ang'. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 17, 26. TRIVET. Annal. *ad annum.* 1302. *p.* 334.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TIENDE BOEK.

INHOUD.

I. JAN DE TWEEDE *wordt, tot Graave, ingehuldigd.* II. *Stelt orde op de Regeering, en verdraagt zig met de Vlaamingen.* III. *Sluit een Verbond met Brabant, Kuik en Heusden.* IV. *Men beweert, dat Holland aan 't Ryk vervallen is. Verdrag met Keizer Albrecht. Zeeland en Schoonhoven tot 's Graaven zyde overgebragt.* V. *Bisschop Willem valt in Amstelland. Sneuvelt.* VI. *Guy van Henegouwen wordt Bisschop. Vlaamsche Oorlog. Verdrag.* VII. *Nieuwe Kryg met de Vlaamingen, die Holland, Zeeland en de Stad Utrecht bemagtigen. De Brabanders vallen in Zuidholland.* VIII. *De Hollandsche Steden dryven de Vlaamsche bezetting uit.* IX. *De Vlaamingen, uit Zeeland, verjaagd, met hulp van Frankryk. Zierikzee ontzet.* X. *Jan van Renesse vlugt uit Utrecht, en sneuvelt op de Lek.* XI. *Jan de II. sterft.* WILLEM DE DERDE *volgt hem op. Trouwt.* XII. *Twist tusschen de Edelen en Gemeente, over 't draa-*

gen der gemeene lasten. XIII. *Bestand met Vlaanderen: Verdrag met Brabant.* XIV. *Geschillen over den Koophandel met Engeland.* XV. *Oorlog met Vlaanderen. Nadeelig Verdrag.* XVI. *De orde der Tempelieren alomme uitgerooid: onder anderen, te Zierikzee.* XVII. *Kryg van Bisschop Guy, tegen de Stellingwerver Friezen. 't Slot te Vollenhove belegerd. Bisschop Guy sterft.* XVIII. *Amstel en Woerden aan Holland gehegt.* XIX. *Vlaamsche Oorlog. Vrede.* XX. *Graaf Willem maakt veele kosten. Huwelyk zyner Dogteren. De Kennemers verliezen hunne Voorregten.* XXI. *Verschil over 't Dordrechtsche Stapelregt.* XXII. *Filippa, Dogter van Graave Willem, trouwt met Eduard van Engeland. Gevolgen van dit Huwelyk.* XXIII. *Veranderingen in het Duitsche Ryk. Graaf Willem neemt 'er deel in.* XXIV. *Hy verkrygt groot gezag in 't Stigt.* XXV. *En in Friesland. Upstalsboomsche Wetten vernieuwd.* XXVI. *'t Graafschap van Zeeland aan Jonkheer Willem opgedraagen.* XXVII. *Handel met Eduard den III, over een Verbond tegen Filips den VI.* XXVIII. *Dood van Willem den III. Zyn aart. Waarom hy* de goede *bygenoemd werdt.* XXIX. WILLEM DE VIERDE *volgt hem op. Verbindt zig met Eduard den III. Steekt zig, in den Oorlog tusschen Frankryk en Engeland.* XXX. *Opkomst van Amsterdam.* XXXI. *Graaf Willem trekt naar Pruissen.* XXXII. *Kryg tegen de Stigtschen. Utrecht belegerd.* XXXIII. *Togt tegen de Friezen.* XXXIV. *Willem de IV. sneuvelt, in een gevegt, by Staveren.*

Aven-

Vennes hadt nog niet lang in Frankryk geweest, toen de tyding van 's Graaven dood hem bewoog, in alleryl, herwaards te keeren. Wat hem de reis naar Frankryk hadt doen onderneemen, is nergens klaar aangetekend (*a*). Laater Schryvers hebben gegist, dat hy zig ten Lande uit begeven hadt, om te minder verdagt te zyn van deel aan 's Graaven dood gehad te hebben. Doch hier van is geene zekerheid. Wy hebben reeds, in 't voorbygaan (*b*), doen zien, dat hy naauwe Vriendschap met het Fransche Hof onderhieldt. Zelfs had hy zig, in een Verbond van onderlinge bescherming begeven met Filips den Schoonen, Koning van Frankryk. Volgens dit Verbond „ moest de Koning den Graave tegen elk, byzonderlyk „ tegen Guy van Vlaanderen, die hem Namen onthieldt, beschermen. De Graaf hadt „ den Koning, insgelyks, zyne hulp toegezeid, „ tegen Graave Guy en alle anderen, den „ Koning van Duitschland en den Bisschop van „ Luik, zyne Leenheeren, alleenlyk uitgenomen. Ten dien einde, moest hy den Koning vyftien honderd gewapende mannen „ leveren, die in 's Konings Soldye staan zouden, en alleen in Vlaanderen en Henegouwen tot aan de Seine toe, zouden behoeven „ te dienen (1). De Koning moest, ten zy„ nen

JAN II.

I.
Oogmerk van Graave Jan den II. in zyne reize naar Frankryk.

(*a*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 175.
(*b*) IX. *Boek*, *bl.* 103 *en* 128.

(1) De Soldy voor deeze Manschap was, in 't

 Ver-

Jan II. „ nen kosten, ook bezetting leggen in eenige Sterkten van Henegouwen, en alle „ vyandlykheden weeren. Ook zou men geene Vrede maaken, dan met wederzydsche „ toestemming". Dit Verbond was, in Bloeimaand des jaars 1297, te *Pont S. Maixence*, gesloten (c): en werdt, sedert, gevolgd van verscheiden' voordeelen, zo voor den Koophandel, als in andere opzigten, door Filips aan Avennes, gegund (d). Men zou, derhalve, vermoeden mogen, dat dit Verbond en 't gene 'er uit gevolgd was Avennes de reis naar 't Fransche Hof hadt doen onderneemen. Doch dit 's eene bloote gissing. Alzo hy wel gezien was by den Koning, konnen 'er verscheiden' andere redenen geweest zyn, die hem ten Hove riepen.

Hy wordt, in Holland, ingehuldigd. Avennes, in den aanvang van Wintermaand des jaars 1299, uit Frankryk te rug gekeerd zynde, vondt de Hollandsche Edelen (e) en Steden gereed, om hem, als wettigen Erfgenaam van Jan den I, tot Graave in te huldigen. Hy begaf zig, ten deezen einde, terstond naar Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden en Alkmaar, alwaar men hem trouwe zwoer (f), en, by bezegelde Brieven,

(c) Alliance entre Philippe & Jehan. *ap.* MARTEN. & DURAND. Thes. Anecd. *Tom.* I. c. 1284.
(d) Act. Philippi Reg. *apud eosd Tom.* I. c. 1291-1294.
(e) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1299. *p.* 549.
(f) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 177.

Verbond, vastgesteld op deezen voet: een *Banneret* of Ridder genoot twintig, een *Bachelier* of Knaap tien, en een *Escuyer* of Paadje vyf stuivers T*ournois*. Zie II. Deel, *bl.* 334. *Aant.* (3).

ven, tot Landsheer aannam. De Brief der Poorteren van Dordrecht, het oudſte Gedenkſtuk van deeze ſoort, my bekend, is nog voor handen (g), en van deezen inhoud: JAN II.

„ *Wy Scepene, Raed ende Gemeente van der* Brief der Poorteren van Dordrecht.
„ *Porten van Dordrecht maken cond ende kenne-*
„ *lyck allen den ghenen, die deze Letteren ſien*
„ *ſullen of horen leſen: Dat wi eenen Hooghen,*
„ *Edelen Prince, ende eenen waerden Heere,*
„ Janne, Grave van Henegouwen, *die van*
„ *rechten Oyrie Grave is in Hollant, in Zeelant*
„ *ende Heere in Vrieslant, ontfanghen hebben*
„ *in onſen rechten Heere, Grave te weſene ende*
„ *Heere, in dien vorsz. Landen, ende hebben*
„ *hem Hulde gheſworen met gheſtaveden eede,*
„ *hem te houdene over onſen rechten Lants-Hee-*
„ *re, ende ſyn gherechte hoyr na hem, ende hem*
„ *altoes te doene, alſe wi onſen rechten Lants-Hee-*
„ *re ſculdich ſyn te doene. In kenneſſen van deſer*
„ *dinck, hebben wi deſen Brieff beſeghelt, uuyt-*
„ *hanghende met onſer Porteren gemeinen Zeghe-*
„ *le. Ghegheven in 't Jaer ons Heeren MCC*
„ *neghen ende neghentich, des Vridaghes voor*
„ *Sinte Lucyen daghe*", [dat is, den tienden van Wintermaand].

De Graaf heeft, ongetwyfeld, ook 's Lands Ingezetenen gezwooren: want ſchoon de oude Schryvers, zulks, by deeze gelegenheid, niet aantekenen; 't vervolg deezer Geſchiedeniſſen zal ons egter doen zien, dat het, hier te lande, in een beſtendig gebruik, geweeſt is. De Graafſchappen van Holland en Zeeland werden dus, in Jan den II, voor de eerſte

(g) *By* BALEN Dordr. *bl.* 728.

JAN II. ſte reize, zo ver men met zekerheid weet, in den tyd van vier eeuwen, tot een ander Stamhuis, naamlyk, dat van HENEGOUWEN, overgebragt.

II. De Graaf ſtelt orde op de ruſt des Lands. 1300. De eerſte zorg van Graave JAN DEN TWEEDEN liep over het verzoenen of bedwingen van allen, die deel aan de dood van Graave Floris gehad, of Heere Wolferds zyde gehouden hadden. Zeeland was nog vol van deeze ſoort van misnoegden. En de Graaf was met reden bedugt, dat zy de Vlaamingen, die hem al lang een kwaad hert toedroegen, tot het onderneemen der voorige vyandlykheden, beweegen mogten: 't welk hem, in den aanvang zyner Regeeringe, gantſch kwalyk komen moeſt. Hy ſteunde wel op zyn Verbond met Frankryk; doch 't kon ligt gebeuren, dat de hulp, die hy van dien kant wagtte, te laat kwam: om niet alleen de aanſlagen der Vlaamingen te verydelen; maar ook de inwendige beroerten in Zeeland en elders te ſtillen. Dat diergelyke zorgen den Graave prangden, is af te neemen, uit eenen zyner Brieven, den agtſten van Louwmaand des jaars 1299 [1300], gegeven, waarby hy „ allen Koopluiden, „ Engelſchen, Brabanders, Vlaamingen, „ Duitſchers en anderen, vryheid geeft, om „ te Dordrecht te komen handelen, zulken „ alleenlyk uitgenomen, die deel aan den „ aanſlag tegen Graave Floris gehad hadden. „ En in geval 'er Oorlog ontſtaan mogt, tus- „ ſchen hem en der Koopluiden Heeren, be- „ looft hy den Koopluiden eene maand tyds, „ om zig en hunne goederen te bergen (*b*)". Niet

(*b*) Handv. van Jan II. *by* BALEN Dordr. *bl.* 490.

Niet lang hierna, vervoegde Jan van Renesse, die, sedert dat hy, door toedoen van Heere Wolferd, gebannen geweest was, buiten 's Lands gezworven hadt, doch na Wolferds dood te rug gekeerd was (*i*), zig by Graave Jan den II, aanbiedende, zig, wegens den aanslag tegen Graave Floris, waarmede hy, door Gerard van Velzen, betigt was, volkomen te willen zuiveren, en borg voor zyn goed gedrag te willen stellen. 't Zy dat dit hem ernst ware, of niet; de Graaf gaf bevel, om een' schriftelyken Borgtogt op te stellen. Doch toen dit geschied was, kon Renesse geene Borgen vinden. De onderhandeling werdt hierop afgebroken. Renesse begaf zig naar Zeeland, alwaar hy, met die van Borselen samenspannende, eenen gevaarlyken opstand verwekte, en binnen korten tyd grooten aanhang kreeg (*k*).

Jan II. Renesse schynt zig met den Graave te willen vergoenen.

Hy verwekt eenen opstand in Zeeland.

De Graaf hadt, op de eerste tyding hiervan, wel eenig Volk op de been gebragt, met welk hy naar Zierikzee overgesteken was. Doch Renesses magt overtrof de zyne verre; zo dat hy niets onderneemen durfde. Zierikzee uitgenomen, maakte Renesse zig eerlang meester van gantsch Schouwen, alwaar zyne goederen gelegen waren. De Graaf ontboodt, hierop, eene Vloot uit Holland, die, onder 't geleide van den Heere van Reimerswaale (2) en van Guy van Henegouwen, in Wal-

Hy maakt zig meester van Schouwen.

(*i*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 150. 168.
(*k*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 177.

(2) Veelligt, is deeze Heer van Reimerswaale *Karming van Reimerswale* geweest; dien ik, in eenen Brief

JAN II. Walcheren, landen moest. Doch eene schielyke donderbui verstrooide de Vloot, die den misnoegden Zeeuwen, gedeeltelyk, in handen viel. Guy zelf werdt, by deeze gelegenheid, gevangen genomen; doch kort daarna uitgewisseld tegen de Zoonen van Heere Wolferd, die Graaf Jan, van wege den Koning van Frankryk, eenigen tyd in hegtenis gehouden hadt (*l*).

Bestand, door bemiddeling van Frankryk, bewerkt. Karel van Valois, Broeder van Filips den Schoonen, voerde, ten deezen tyde, eenen voorspoedigen Kryg in Vlaanderen (*m*), en belette de Vlaamingen hunnen Vrienden in Zeeland te ondersteunen. Dit gaf Graave Jan, die anders, door 't verlies zyner Vloote, zeer in 't naauw gebragt zou geweest zyn, voor eenen tyd, eenige ruimte, terwyl Renesse's aanhang, voor het keeren van den kans des Oorlogs, bedugt was. Beide de partyen namen, derhalve, greetiglyk aan de bemiddeling, die hun, door Valois, uit zyns Broeders naam, aangebooden werdt. Eerlang werdt het geschil tusschen Graave Jan en Renesse aan de Uitspraak van Koning Filips verbleeven. Tegen S. Jans Misse, zynde den vierentwintigsten van Zomermaand, moesten Partyen, te Biervliet, Borgen of Gyzelaars leveren, voor de onderhouding van 't Bestand, welk, tot dien

(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 178, 179.
(*m*) GUILL. NANG. *ad annum* 1300. MEYERUS *ad annum* 1300.

Brief van den jaare 1310, genoemd vind, by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel. bl. 136. Reimerswaale hadt, ten deezen tyde, zyne byzondere Heeren. REIGERSB. II. Deel, bl. 141.

dien tyd toe, geslooten was. De Graaf deedt dit, doch Renesse bleef in gebreke. 't Bestand tot in de helft van Oogstmaand verlengd zynde, handelde men, aan 't Fransche Hof, middlerwyl, over eene Vrede. Doch Renesse, vermoedende of bemerkende, dat de Koning te zeer over 's Graaven zyde helde, brak de onderhandeling af, en keerde wederom herwaards (*n*). Jan II.

III. Graaf Jan verbindt zig met den Hertog van Brabant; en maakt een Verdrag met de Heeren van Kuik en van Heusden.

Terwyl de onderhandeling nog duurde, deedt de Graaf zyn best, om 't getal zyner Partyen te verminderen. Omtrent het midden van Hooimaand, sloot hy een Verbond van Vriendschap en onderlinge bescherming met Jan den II, Hertog van Lotharingen en Brabant (*o*): die, deel aan den aanslag tegen Graave Floris gehad hebbende, ten zelfden tyde, beloofde, voor de rust van de ziele des vermoorden, eenige Bedevaarten en andere soorten van Boeten te zullen doen (*p*). Ook bewerkte Hertog Jan een onderling verdrag, tusschen Graave Jan ter eener, en Jan, Heere van Kuik, en Jan, Heere van Heusden ter anderer zyde, by welk, Partyen zig verbonden, elkanderen geene schade te zullen toebrengen (*q*).

Aanmerkingen hierover.

Beide deeze Overeenkomsten moesten, in de tegenwoordige omstandigheden, voordeelig voor Graave Jan gekeurd worden. Alleenlyk, mag men twyfelen, of het Verdrag met de

(*n*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 179, 180.
(*o*) *Vide* Thes. Anecd. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312, 1313.
(*p*) *Vide* Thes. Marten & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312.
(*q*) *Vide* Thesaur. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312, 1313.

Jan II. de Heeren van Kuik en van Heusden niet aanliep tegen de Belofte van zig nooit met deezen twee te zullen verzoenen, in Wynmaand des voorgaanden jaars, aan de Hollandsche en Zeeuwsche Steden, gedaan (r). Op het Verbond met den Hertoge van Brabant was minder te zeggen, alzo hy niet met naame van den Zoen uitgeslooten was. Doch het werdt, van 's Hertogen zyde, niet lang gehouden: gelyk wy wel haast zien zullen.

IV. Renesse beweert, ten Keizerlyken Hove, dat Holland aan 't Ryk vervallen is.

Renesse, vast naar alle kanten uitziende, om zynen aanhang te sterken, trok elk aan zyne snoer, die eenig deel aan den aanslag tegen Graave Floris gehad hadt. Floris van Borselen, die den Graave reeds hulde hadt gedaan, en zyne Kleederen droeg, was nu één der eersten, die hem af-, en Renesse toevielen. Deeze hadt voor, Graaf Jan van 't Graaflyk bewind over Holland en Zeeland te doen ontzetten: en vervoegde zig, om dit te wege te brengen, ten Keizerlyken Hove, voorgeevende, dat het Graafschap, als een Leen des Ryks, met het afsterven van Graave Jan den I, aan 't Ryk vervallen was, en door Jan den II, onwettelyk beheerd werdt. Hier voegde hy by, dat de Keizer, toen *Albrecht van Oostenryk*, zig, met een maatig Leger, ligtelyk, van het Graafschap meester zou konnen maaken, alzo de Edelen en Steden gereed stonden, om hem toe te vallen, zo dra hy zig, hier te Lande, vertoonde. Kortom, hy wist zynen voorslag den Keizer zo smaaklyk te maaken, dat deeze een besluit nam, om zig in

(r) *Zie* IX. *Boek*, *bl.* 130.

in 't bezit van Holland en Zeeland te stellen (s). *Jan II.*

Renesses voorgeeven, dat het Graafschap aan 't Ryk vervallen was, zou grond gehad hebben, indien men het als een kwaad Leen, welk alleen op de mannelyke Nakomelingen van den Bezitter versterven kon, moest aanmerken. Doch wanneer men het hieldt voor een goed vry Ryks-Leen, welk op den naasten erfgenaam, 't zy vrouw of man, verstierf; gelyk het, sedert, doorgaans aangemerkt is, moest zyn voorgeeven, als ongegrond, verworpen, en Jan de II, voor wettigen Bezitter van 't Graafschap, gehouden worden. Ondertusschen, kon Renesses stelling met eenigen schyn worden beweerd, alzo men nog geen voorbeeld gehad hadt van het versterven van 't Graaflyk bewind op iemant, die, uit den zydtak, langs eene Vrouwe, gesprooten was. *Aanmerkingen over dit voorgeeven.*

Keizer Albrecht, die zig reeds vleidde met de hoop van Holland en Zeeland haast voor zyne overmagt te zien buigen, vondt zig egter, in deeze verwagting, bedroogen. Terwyl hy te Keulen een Leger verzamelde, hadt hy heimelyk Brieven aan de Hollandsche en Zeeuwsche Steden afgevaardigd, in welken hy van den toeleg kennis gaf (t). Eenigen deezer Brieven werden Graave Jan in handen gesteld, die, terstond daarop, door gantsch Holland, Heirvaart beschryven deedt, en een aanzienlyk Leger van Edelen en Poorters op de been bragt. De Keizer kwam, met zyne magt, *Keizer Albrecht poogt een' inval in Holland te doen; doch keert te rug, zonder zyn oogmerk bereikt te hebben.*

(s) Melis Stoke in Jan II. bl. 181.
(t) Beka in Wilhelm. II. p. 102.

JAN II. magt, in Oogstmaand, te Nieuwmegen; alwaar hy den Graaf dagvaarde, onder belofte van vrygeleide. Doch deeze, onderrigt dat 's Keizers Leger zo talryk niet was als het zyne, schroomde niet, te Gorinchem, alwaar de Zamelplaats geweest was, scheep te gaan, en den Waalstroom op naar Nieuwmegen te stevenen. Naar maate dat hy naderde, week de Keizer agterwaards, tot aan Kraanenburg toe. De Graaf ontscheepte zyn Volk by Nieuwmegen, en zou voortgetrokken hebben, indien *Wigbald*, Aartsbisschop van Keulen, tusschen beide treedende, geen Verdrag bewerkt hadt: waarby Keizer Albrecht beloofde „ te „ rug te zullen keeren, en Graaf Jan in 't ge„ rust bezit zyner Landen te zullen laaten: „ mids dat hy dezelven, van den Keizer, ter „ leen ontving (*u*); gelyk geschiedde". 't Verdrag werdt gesllooten, op den vyftienden van Oogstmaand (*v*).

De Zeeuwen poogen zig te vergeefs met de Keizerschen te vereenigen.

De Graaf, den Waalstroom afzakkende, kreeg, onder weg, tyding, dat de Zeeuwen, met eene Vloot van honderd Schepen, de Lek kwamen opvaaren, om zig met de Keizerschen te vereenigen. Drie dagen na 't maaken van 't Verdrag, troffen zy den Keizer aan, die hun kennis gaf van 't gene 'er gesllooten was, en riedt te rug te keeren (*w*).

Zeeland verklaart zig voor Graave Jan.

De Graaf, wel voorziende, dat de Zeeuwen den Keizer byspringen zouden, hadt, voor zyn vertrek uit Holland, zynen Zoon *Jan*, *Graa-*ve

(*u*) BEKA *in* Wilhelmo II. *p.* 102. TRITHEM. Chron. Hirsaug. *ad ann.* 1300. *Conf.* Chron. Colmar. *ad ann.* 1300.
(*v*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 181, 182.
(*w*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 183.

ve van Oostervant (3), en Witte van Haamste- Jan II.
de, die in Zierikzee gebleeven waren, bevolen, dat zy den Zeeuwen niet moesten beletten scheep te gaan; doch zodra dezelven vertrokken waren, hunne Sloten aantasten, en hunne Landen plat branden. Dit bevel was uitgevoerd. Oostervant en Haamstede hadden zig, in 's Graaven afzyn, gantsch Schouwen, Walcheren en Zuidbeveland onderworpen, en 's Graaven vyanden, daarenboven, uit Bergen op Zoom, verdreeven (*x*). De gevangenen werden, door Oostervant, streng gehandeld: waarom men hem, sedert, hier te Lande, *Jan zonder genade* noemde (*y*).

Graaf Jan, onderwyl te Dordrecht gekomen, kreeg zodra geene kennis van 't gene in Zeeland gebeurd was, of hy besloot de Zeeuwsche Vloot, die hy langs de Lek te rug verwagtte, te onderscheppen. Elk was gereed om hem ten dienst te staan. De Merwe en de Lek werden terstond bezet met Schepen. De Graaf hieldt zig op de Merwe, voor Dordrecht. En 't leedt niet lang, of *Jan, Heer van Arkel*, liet hem boodschappen, dat de Zeeuwen, niet langs de Lek, maar langs de Waale, afkwamen, en reeds voorby Tiel waren. De Graaf ontboodt, hierop, terstond de schepen, die op de Lek lagen, en stelde zig in staat, om de Zeeuwen, zo zy Dordrecht voorby wilden, wel te ontvangen. Deezen,

De Vloot der misnoegde Zeeuwen wordt verstrooid.

(*x*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 183, 185, 186.
(*y*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 187.

(3) 't Graafschap Oostervant lag in Henegouwen. *Bouchain* was 'er de Hoofdstad van.

Jan II. zen, den nagt te Bommel gesleeten hebbende, bragten 't, des anderendaags, tot voor *Werkendam*, toen de eerste Plaats van Holland aan deeze zyde. De Graaf was hun reeds, te water en te lande, te gemoet getoogen; waarvan zy zo dra geene kennis gekreegen hadden, of zy begaven zig van 't Hollandsch Grondgebied te rug naar *Woudrichem*, voorgeevende verder de Maaze op naar Heusden te willen. Doch toen het Hollandsch Leger naar Dordrecht te rug gekeerd was, stapten de Zeeuwen te land, en trokken naar Schoonhoven. Nikolaas van Kats, Heer van Schoonhoven, hieldt hunne zyde, en was overboodig, om hen binnen te laaten. Doch de Burgers beletten 't hem, en weezen de Zeeuwen af. Zelfs belegerden zy Heere Nikolaas op het Slot te Schoonhoven, en noodzaakten hem, eerlang, met hulp van eenen hoop Friezen, hun, door Graave Jan, toegeschikt, tot de overgaave. Hy bedong niet meer dan 't leeven, en werdt, nevens zynen Zoon, in hegtenis gezet (z). De Zeeuwen, hunne Schepen agter laatende, die sedert den Graave in handen vielen, begaven zig meest allen naar Vlaanderen, vanwaar zy, van tyd tot tyd, op de Zeeuwsche Kusten stroopten. Sedert gaf men hun, hier te lande, den naam van *Ballingen*. De Graaf keerde eerlang ook naar Zeeland: alwaar hy Renesses goederen verbeurd verklaarde, en aan zyne gunstelingen wegschonk (a).

Schoonhoven keert aan 's Graaven zyde.

Te

(z) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 183, 184, 187.
(a) Beka *in* Wilhelmo II. *p.* 103.

Te Middelburg gekomen, dankte hy zyn Leger af, en, orde gesteld hebbende op de Regeering over Zeeland, die zynen Zoon Jan in handen gelaaten werdt, terwyl Guy, 's Graaven Broeder, 't bewind in Holland voerde, deedt hy een' keer naar Henegouwen (*b*). Jan II.

Zyn afzyn en 't afdanken zyns Legers gaf den Zeeuwschen Ballingen gelegenheid, om eenen aanslag tegen 't Slot *ter Goes* in Zuidbeveland te onderneemen. Scheep gegaan zynde, landdden zy, een weinig bewesten *Teersike*, en terstond daarna werdt het Beleg van 't Slot, welk door *Boudewyn Kervinks Zoon* verdedigd werdt, ondernomen (*c*). De Ballingen belegeren Goes.

Graaf Jan, midlerwyl in Zeeland te rug gekomen zynde, en zynen Zoon, in zyne plaats, naar Henegouwen gezonden hebbende, deedt terstond Heirvaart beschryven, om Goes te ontzetten. De Heer van Reimerswaale, aan 't hoofd der Poorteren van eenige Plaatsen in Zuidbeveland en Thoolen, was van de eersten gereed, en ging den vyand, die in twee hoopen op hem afkwam, met zo veel dapperheid te keer, dat hy eene merkwaardige overwinning behaalde. Dit gebeurde, by *Lodyke*, op den eersten dag des jaars 1301. Renesses aanhang was, door deeze neêrlaag, dermaate verzwakt, dat de voornaamsten wederom ten lande uit naar Vlaanderen weeken, terwyl de gemeene hoop zig stil hieldt (*d*). Zy worden, door den Heer van Reimerswaale, geslaagen. 1301.

In

(*b*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 186, 188, 189.
(*c*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 189.
(*d*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 189-191.

JAN II. Willem, 's Graaven derde Zoon, komt in 't bewind der Regeeringe.

In den Zomer, begaf de Graaf zig wederom naar Henegouwen, laatende ondertusschen de Regeering in handen van zynen Broeder, Guy, en zynen derden Zoon, *Willem*, die nu omtrent vyftien jaaren bereikte; doch reeds tekenen van beleid en dapperheid gegeven hadt. Guy en Willem, oordeelende dat hunne tegenwoordigheid noodig was, om de Zeeuwen in toom te houden, hielden zig te Middelburg op (*e*).

V. Opschuddingen te Utrecht.

't Bleek egter haast, dat hunne tegenwoordigheid niet minder noodig was in Holland, welk met eenen inval van Bisschop Willem gedreigd werdt. De krygszugtige Kerkvoogd hadt, al terstond na 't treffen van de Vrede met Jan den I, in 't jaar 1297 (*f*), nieuwe vyandlykheden tegen de Hollanders gepleegd, die egter, toe hier toe, van weinig gevolg geweest waren: inzonderheid, om dat verscheiden' Stigtsche Edelen, met naame *Zweder van Montfoort*, *Hubrecht van Viane* en *Jan van Linschooten*, met den Bisschop oneenig waren, en hem, in 't Stigt zelf, werks genoeg gaven. De Hollanders stookten 't vuur van deezen twist, die eindelyk zoo hoog liep, dat *Jan van Ligtenberg*, Burgemeester van Utrecht, die eenen sterken aanhang in de Stad hadt, en de zyde der Edelen begunstigde, den Bisschop, in 't jaar 1299, vatten deedt, en eenen geruimen tyd in hegtenis hieldt. In 't volgend jaar geslaakt zynde, begaf hy zig naar Rome, om afstand van zyn Bisdom te doen. Doch

(*e*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 191.
(*f*) IX. *Boek*, *bl.* 111.

Doch de Paus, toen *Bonifacius de VIII*, wilde het Bisdom niet aanneemen, en beval den Bisschop van Munster, onzen Bisschop, in 't bedwingen zyner vyanden, behulpzaam te zyn. Bisschop Willem keerde, tegen den Herfst, herwaards, en begaf zig eerst naar Overyssel, alwaar hy den meesten aanhang hadt. Hier een Leger verzameld hebbende, trok hy, in de Lente des jaars 1301, naar Utrecht. Doch men sloot hem daar de Poort voor 't hoofd (*g*). Dus afgeweezen, en geenen kans ziende, om de Stad met geweld te bemagtigen, besloot hy eenen inval te doen, in de Landen van Amstel en Woerden. Graaf Jan de II. hadt, al in den aanvang zyner Regeeringe, deeze Landen, zo wel als alle de goederen der geenen, *die raad en daad tot het vermoorden* van Graave Floris gegeven hadden, zynen Broeder Guy ter Leen opgedraagen (*h*). Doch alzo zy eertyds onmiddelyk van 't Stigt afhingen, oordeelde de Bisschop, dat het hem vrystondt, dezelven wederom volkomen onder zyne magt te brengen: waartoe hem 't afzyn van Guy nu schoone gelegenheid gaf. Zelfs hadt hy voor, dieper in Holland te dringen, en zig van 't gantsche Graafschap meester te maaken. Amstelland en 't Land van Woerden leeden den eersten aanstoot, en werden met brand en roof vervuld (*i*). Doch de Hollandsche Edelen en Steden, schoon zon-

Jan II.

Bisschop Willem valt in Amstelland en 't Land van Woerden.

(*g*) Beka *in* Wilhelmo II. *p.* 103.
(*h*) Beka *in* Wilh. II. *p.* 102. Brieven van Ao. 1300, *aangehaald door* Gisb. Lapp. a Waveren *in* C. P. Hoynck van Papendrecht Anal. Belg. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 325.
(*i*) Melis Stoke *in* Jan. II. *bl.* 191.

JAN II. zonder Opperhoofd, namen een eenpaarig besluit, om den Bisschop met alle magt, te keer te gaan. Dirk van Wassenaar, Henrik Burggraaf van Leiden, *Filips van Duivenvoorde*, *Simon van Benthem* en *Jakob van Woude*, Ridders, waren de voornaamsten, die hunne onderhoorige Landzaaten in de wapenen bragten. De Poorters der groote Steden trokken ook, in merkelyken getale, uit. De Bisschop moet reeds uit Amstelland en 't Land van Woerden te rug gekeerd zyn, alzo het Hollandsch Leger hem, op de *Hooge Woerd*, niet verre van Utrecht, aantrof. Hier viel, op den vierden van Hooimaand des jaars 1301, een bloedig gevegt voor, waar in, van weerskanten, veel Volks omquam. De Bisschop zelf liet 'er 't leeven, en de overwinning verklaarde zig t'eenemaal voor de Hollanders (*k*). Guy van Henegouwen kreeg hier te Zierikzee tyding van, en begaf zig, inalleryl, naar Holland, om de voorige rust te herstellen (*l*), 't welk, na 't verstrooijen van 't Bisschoplyk Leger, weinig moeite behoefde te kosten. Jonkheer Willem, naderhand Graaf geworden, schonk, in den jaare 1327, volgens de gewoonte deezer tyden, vyftig ponden zwarten tournois jaarlyks, aan de S. Katharynen-Kerke te Utrecht, tot onderhoud van twee Kapelryen, voor de ruste der ziele van Bisschop Willem (*m*).

Hy sneuvelt in een gevegt tegen de Hollanders.

VI. Guy van Hene-

De Graaf, kort na zynen Broeder Guy, ook in

(*k*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 191-193. BEKA *in* Wilh. II. *p.* 103. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1300. *p.* 553.
(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 193.
(*m*) Charta Wilhelm. III. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* V. *p.* 343.

in Holland gekomen, ſtelde al zyn vermogen in 't werk, om deezen tot Biſſchop van Utrecht te doen verkiezen. De neêrlaag en dood van Biſſchop Willem hadt het gezag van den Ligtenberger aanhang, die 't met de Hollanders hieldt, dermaate doen aanwaſſen, dat hy zynen wenſch verkreeg. Guy werdt door een deel der Kanonniken verkooren: een ander deel ſtemde voor *Adolf van Waldek*, die zig, eenigen tyd, in Overyſſel, als Biſſchop gedroeg; doch door Guy, eerlang, van allen gezag beroofd werdt (*n*). Guy bekleedde de Biſſchoplyke waardigheid zeſtien jaaren: geduurende welken tyd, de Hollanders en Stigtſchen in vrede leefden, en elkanderen met raad en daad onderſteunden (*o*).

Jan II. gouwen wordt Biſſchop van Utrecht.

Graaf Jan, volgens zyne gewoonte, wederom naar Henegouwen keerende, beval 't bewind over Holland aan zynen Zoon, den Graave van Ooſtervant, die, niet lang hier na, by Kortryk, in een gevegt tegen de Vlaamingen, omkwam (*p*) Willem, 's Graaven derde Zoon (*q*), dien eerſt alleen 't bewind over Zeeland aanvertrouwd was, ſchynt toen ook 't bewind over Holland gekreegen te hebben. Hy hieldt zig egter, doorgaans, in Zeeland op.

Jan van Ooſtervant ſneuvelt.

De Vlaamingen deeden, omtrent deezen tyd, eenen inval in Henegouwen, en bemagtigden *Leſſines*. Graaf Jan, om hen uit zyn Land te houden, bewoog Jonkheer Willem, om

Jonkheer Willem doet eene Landing in Vlaanderen.

(*n*) Beka *in* Guidone *p.* 105.
(*o*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 194
(*p*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 194, 195.
(*q*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 207.

JAN II. om eenen togt op Vlaanderen te onderneemen. Deeze ging dan, in de Lente des jaars 1302. 1302, te *Arnemuiden* scheep, deedt eene Landing op de Vlaamsche Kust, en keerde, na 't behaalen van eenige voordeelen, ter zelfder Stede, te rug (*r*).

De Vlaamingen vallen in Walcheren. Onvoorzigtiglyk dankte hy, kort hierna, zyn Leger af, alzo de Ballingen, die in Vlaanderen waren, hieruit gelegenheid schynen genomen te hebben, om de Vlaamingen, tot het waagen van eenen togt op Zeeland, te beweegen. Guy, Graaf van Vlaanderen, in eenen veldslag tegen de Franschen gevangen genomen zynde (*s*), zat nog te Compiegne in hegtenis. Des werdt het beleid van den togt vertrouwd aan zynen Zoon, *Guy*, die, eerlang, in de Haven van Brugge scheep ging, afsteekende naar 't Land van Kadzand, op de grenzen gelegen (*t*). Jonkheer Willem kreeg haast kennis van de toerustingen der Vlaamingen, en deedt terstond Heirvaart beschryven, en eene talryke Vloot bemannen, die, op den drieentwintigsten van Grasmaand (*u*), uit de Haven van Vlissingen in Zee stak, om de Vlaamsche Vloot, die vast naderde, slag te leveren. Doch gebrek van wind noodzaakte de onze te rug te keeren, en te Arnemuiden in te loopen. Kort hierna, stak de wind fel genoeg op uit den Noorden; doch 't Volk, dat reeds aan land was gegaan, was niet wederom scheep te krygen. De Vlaamsche Vloot, vast

(*r*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 195, 196.
(*s*) MEYERUS *ad annum* 1303.
(*t*) MEYERUS *ad annum* 1303.
(*u*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 198.

vaſt tegen wind op laveerende, doorkruiſte behendiglyk de enge Zeeuwſche ſtroomen, en kwam, eer men 't verwagt hadt, in 't gezigt van Arnemuiden. Willems Vloot zou hier byna bezet geworden zyn: ſchoon de Zuidbevelandſche Schepen, met naame die van Reimerswaale en Kruiningen, reeds met den vloed naar huis gekeerd waren. De overige Zeeuwen waren ook zo bevreesd geworden, op 't gezigt der Vlaamſche Vloote, dat zy, terſtond, naar een goed heenkomen omzagen. Men ſloeg eene Schipbrug over de Arne, langs welke, het gros van Willems benden naar Veere week. Willem zelf hieldt ſtand, te Arnemuiden. De Vlaamingen, Arnemuiden voorby zeilende, landden omtrent Veere, alwaar een hevig gevegt voorviel: in welk de onzen, wien de ſchrik reeds te zeer om 't hert geſlaagen was, te kort ſchooten. *Paulus Blaauwvoet* was de eerſte, die, met de bende, welke hy aanvoerde, 't Slagveld verliet. Hem volgde het overig deel des Legers, van welk eene groote menigte in de vlugt gedood werdt (*v*).

JAN II.

Ondertuſſchen, werdt te Arnemuiden, waarſchynlyk door toedoen der Vlaamingen, een loos gerugt verſpreid, dat 's Graaven Volk de zeege bevogten hadt. Willem, hier aan te los geloof geevende, trok, met de weinige manſchap, die hy by zig hadt, in aller yl, naar Veere, alwaar hem de Vlaamingen zo ontvingen, dat zyn meeſte Volk in den loop

Nederlaag van Jonkheer Willem.

(*v*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 197-200. Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* LXV. *bl.* 299.

Jan II.

Middelburg gaat over aan de Vlaamingen.

loop bleef, en hy, ter naauwer nood behouden, binnen Middelburg ontweek. Guy van Vlaanderen floeg terftond het Beleg voor deeze Stad, die, van alles onvoorzien zynde, in 't begin van Bloeimaand, na een kort beleg, overging by Verdrag, volgens welk Jonkheer Willem en de zynen het lyf en de vryheid bedongen. Men wil, dat Guy, kort na 't fluiten van dit Verdrag, toeleg gemaakt zou hebben, om Jonkheer Willem te vatten, of van kant te helpen; indien Reneffe, die van eenen edelmoedigen aart was, hem deeze trouwloosheid niet ontraaden hadt. Doch het Verdrag werdt, ook ten opzigte der Poorteren van Middelburg, niet gehouden. Guy hadt gezwooren, dat hy de Stads Veften niet afbreeken zou: 't welk nogtans, kort na de overgaave, gefchiedde. Ook nam hy meer Gyzelaars van de Stad, dan bedongen was (w). Jonkheer Willem begaf zig terftond naar Zierikzee in 't Eiland Schouwen, laatende Middelburg en gantfch Walcheren in de handen der Vlaamingen (x).

Zierikzee belegerd.

't Geluk hadt Heere Guy te zeer mede geloopen, dan dat hy 't niet verder vervolgd zou hebben. Hy befloot, derhalve, van Walcheren over te fteeken, om Zierikzee te bemagtigen. Hy landde op Duiveland, vanwaar men, ligtelyk op Schouwen komen kon. Een groote hoop Vlaamingen, federt, zo ftil als mooglyk was, overgezet, nadert de Stad, met oogmerk, om dezelve, by verraffing in te

(w) Melis Stoke in Jan II. *bl.* 247, 248.
(x) Melis Stoke in Jan II. *bl.* 200, 201.

te neemen. Doch de Burgers, op hunne hoede zynde, berſten, eer men 't vermoeden kon, tot verſcheiden' Poorten uit, en vallen, met zo veel felheid, aan, op de Vlaamingen, dat dezelven grootendeels, of door 't geweer der Zierikzeeſche Poorteren, of in 't water, omkwamen. De Zeeuwſche Ballingen, die zig onder de Vlaamingen bevonden, hadden zig zo wel buiten 't heetſt van 't gevegt weeten te houden, dat geen één van hun ſneuvelde. Het beleg van Zierikzee werdt egter, tot in 't volgend jaar, voortgezet (y).

JAN II.

1303.

Graaf Jan, midlerwyl in Holland gekomen, verzamelde een Leger te Schiedam, om Zierikzee te ontzetten. Biſſchop Guy, zyn Broeder, bragt ook eenig Volk op de been (z). Doch eer deeze benden geſcheept werden, verlieten de Vlaamingen de Stad, en zeilden naar Holland. Men hadt Guy van Vlaanderen diets gemaakt, dat de Hollanders gereed waren, om hem het Land op te geeven, zo dra hy zig vertoonde. En 't is niet onwaarſchynlyk, dat het geduurig afzyn des Graaven, de onderlinge afkeerigheid tuſſchen de Henegouwers en Hollanders (a), en de ſlegte ſtaat van 's Graaven zaaken in Zeeland, de gemoederen veeler Landzaaten van hem hadden beginnen te vervreemden. Immers Guy beſloot den ſteven naar Holland te wenden. Hy liep den mond der Maaze in, toen de *Widele* of *Wyde Heele* geheeten (b), en zyne aankomſt verwekte zo groo-

De Vlaamingen ſteeken over naar Holland.

(y) Melis Stoke *in* Jan II. *bl* 201, 202 204.
(z) Melis Stoke *in* Jan II *bl.* 201.
(a) *Zie* Melis Stoke, *in* Willem II. *bl.* 92.
(b) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304 *p.* 562.

JAN II. groot eene ontsteltenis hier te Lande, dat Graaf Jan gereedelyk besloot, tot het maaken van een Verdrag: welk, in den Zomer des jaars 1303, getroffen werdt. De voorwaarden waren voordeelig voor de Vlamingen.

Verdrag tusschen Graave Jan en Heere Guy.

„ Gantsch Zeeland tot aan de Maaze toe werdt „ aan Guy van Vlaanderen afgestaan. Zie„ rikzee alleen bleef in de magt des Graaven; „ doch mogt niet sterker gemaakt worden, „ dan het was. De Koopluiden en alle ande„ ren, de Ballingen alleenlyk uitgenomen, „ mogten vryelyk in Holland komen en han„ delen. Zo 't Verdrag, van de eene of de „ andere zyde, verbroken werdt, moesten „ 'er, vier maanden *na 't ontzeggen*, dat is, „ na 't verklaaren van den Oorlog, verloopen, „ eer men de vyandlykheden beginnen mogt". Na 't sluiten van dit Verdrag, keerde Guy met zyne Vloot naar Vlaanderen, en de Graaf bleef in Holland (*c*).

VII. Ziekte van Graave Jan. Guy verklaart hem den Oorlog op nieuws.

Hy hieldt zig, den volgenden Winter, in den Haage, daar hem eene zwaare ziekte overviel. Guy kreeg hier ras kennis van, en oordeelde, dat het nu tyd was, om hem den Oorlog te verklaaren; gelyk hy deedt. De Graaf, zig te zwak bevindende om zelf een Leger te gebieden, droeg het gantsch bevel zynen Zoon Willem op, die egter met Bisschop Guy raadpleegen moest. Ook werdt

1304.

hem, met bewilliging der Edelen en Steden, de Regeering des Lands afgestaan. De Poorters van Zierikzee in 't byzonder kreegen eenen Brief, by welken de Graaf, gezien hebben-

(*c*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 204, 205.

bende, *hoe kwalyk* zyne Vyanden *de Vrede* JAN II.
hielden, verklaarde, alles wat de Stad, *by Willems syns Soons raedt*, *ofte by de raede van den Poorteren*, tegen hen, onderneemen zou, te zullen *houden vaste ende gestaede*, *als of hy het selfs gheraeden hadde* (*d*). Graaf Jan begaf zig, kort hier op, met een zieklyk lighaam, naar Henegouwen; vanwaar hy nimmer weder keerde. Tegen het uitgaan der vier maanden na de Oorlogsverklaaring, hadt Jonkheer Willem eene aanzienlyke menigte Volks in Holland byeen gebragt, bestaande uit Edelen en Poorters. De Edelen, 't gene zelden gezien was, zouden hem, op hunne eigen' kosten, de Gemeente, met dubbele manschap, dienen. De Verzamelplaats was te Schiedam en te Vlaardingen (*e*), vanwaar het Leger naar Zierikzee overstak. De Kennemers, Westfriezen en Stigtschen volgden, binnen weinige dagen. Al dit Volk werdt in Zierikzee gelegd. De Poorters deezer Stad hadden, reeds voor Willems aankomst, het Slot *Bloodenburg* bemagtigd. Willem zelf belegerde *Bridorp*, welke Plaats Vlaamsche bezetting inhadt. Doch hy trok eerlang by Verdrag af, bedingende, dat die van binnen het Vuurbaken van den Tooren, waarop de naderende Vlaamsche Vloot zeilen moest, intrekken zouden: gelyk geschiedde (*f*). Doch deeze voorzorg was vrugteloos. Men zag de vyandlyke Schepen, eerlang, behouden aankomen.

Jonk-

(*d*) *Zie* Extr. uit deezen Brief *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 109.
(*e*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1303. *p.* 562.
(*f*) MELIS STOKE *in* Jan. II. *bl.* 206, 207, 208, 209.

JAN II. Scheepsstryd tusschen Jonkheer Willem en de Vlamingen: in welken hy de nederlaag krygt.

Jonkheer Willem, kort te vooren, Ridder geslaagen zynde, deelde dezelfde eer veelen Hollandschen Edelen, tot agtenveertig in getale, mede: waarschynlyk om hen aan te moedigen, om zig, in den stryd tegen de Vlamingen, Ridderlyk te kwyten. Toen de Vlaamsche Vloot in 't gezigt was, begaf hy zig ook scheep met zyn Volk, kruissende in 't *Gouwe*, tusschen Schouwen en Duiveland, om den vyand af te wagten. De Vlamingen landden, met Heere Guy aan 't hoofd, en onder 't geleide van Jan van Renesse (*g*), op Duiveland: alwaar de onzen, onvoorzigtiglyk, en tegen Willems bevel, insgelyks, ontscheept werden. In 't eerst, scheen de vyand te willen wyken; doch toen de onzen grootendeels aan Land en reeds aan 't voorttrekken waren, werden zy door eenen hoop Vlamingen van agteren overvallen, en op de vlugt gejaagd. Veele Hollandschen sneuvelden hier: onder welken *Willem van Hoorn*, Prooft van Utrecht, *Nikolaas Persyn*, *Dirk Persyn* (*h*), Dirk van Haarlem, Dirk van Zuilen en *Zweder van Beverwaard*, met naame, genoemd worden (*i*). Jonkheer Willem zelf ontkwam 't gevaar ter naauwer nood (*k*), zig bergende binnen Zierikzee. Bisschop Guy werdt gevangen genomen. Kortom, de Vlamingen behaalden eene volkomen' overwin-

(*g*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 194. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 564.

(*h*) Egmonder Doodlyst *ad d.* 25 *Martii.*

(*i*) BEKA *in* Guidone *p.* 106. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 564.

(*k*) N. TRIVET. Annal. *ad annum* 1303. *p.* 336. G. NANGII Chron. Contin. *ad annum* 1303.

winning, op Vrydag voor den Palm-Zondag des jaars 1304 (*l*): welke Vrydag thans viel, op den vyfentwintigsten van Lentemaand. Jan II.

Des anderendaags, vertoonde de Vlaamsche Vloot zig voor Zierikzee, in schyn of zy de Stad op nieuws belegeren wilde: doch alzo Guy zig nog met de hoop vleidde van Holland te overweldigen, zeilde hy, op den vierden dag, derwaards. In den mond der Maaze, voor Geervliet, gekomen, eischte hy, door boden, die alomme uitgezonden werden, dat gantsch Noord-Holland, waar door, in dien tyd, al 't Land tusschen de Maaze en Kennemerland verstaan werdt, hem voor Lands-Heere aannam. De schrik voor zyne magt, en de behendigheid van Renesse, die Heere Guy hier de hand boodt (*m*), hadden zo veel vat op de gemoeden der Landzaaten, welker sommigen ook t'onvrede waren over de Henegouwer Regeeringe, dat men Guy alomme hulde zwoer. De Steden Delft, Leiden, Gouda, Schiedam, Schoonhoven en verscheiden' anderen namen Vlaamsche bezetting in: en al 't Land, van de Maaze af, tot *den Houte*, dat is, tot den Haarlemmer Hout toe, onderwierp zig den nieuwen Heere. Dordrecht en Haarlem alleen bleeven Graave Jan getrouw, en eene toevlugt van allen, die zyne zyde hielden (*n*). Gantsch Noord-holland onderwerpt zig den Vlaamingen.

Terwyl de zaaken dus stonden, ondernam Jan Inval des Hertogs van Bra-

(*l*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 209, 210, 211, 212. Spiegel Historiaal, *Cap.* LXVI. *bl.* 300.
(*m*) Beka *in* Guidone, *p.* 106. Meyerus *ad annum* 1304.
(*n*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 212, 213, 214. Spiegel Histor. *Cap.* LXVI. *bl.* 300,

Jan II. bant in Zuidholland.

Jan de II, Hertog van Brabant, onaangezien het Verbond, in 't jaar 1300, met Graave Jan, gemaakt (o), eenen inval in Zuidholland. Te onvrede over den afstand van de Oppermagt der Stad Dordrecht en der naaste Landstreeke, in 't jaar 1283, door Hertoge Jan de I. aan Graave Floris den V. gedaan (p), oordeelde hy, dat hem de kans, om het verlooren gezag te herwinnen, tegenwoordig te schoon stondt, dan dat hy 'er zig niet van bedienen zou (q). Hy trekt dan, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, door de *Lange Straat*, tot voor Geertruidenberg, zonder eenigen merkelyken tegenstand te ontmoeten: en heimelyk verstand houdende met eenigen van binnen, werdt hy, in korten tyd, der Stad meester. Vertrekkende, ontving hy Gyzelaars van alle de Dorpen bezuiden de Merwe, tot aan Dordrecht toe, voor welke Stad hy 't beleg sloeg.

Guy van Vlaanderen, den voortgang der Brabantsche wapenen verneemende, vervoegde zig te Woudrichem, alwaar hy een mondgesprek hieldt met Hertoge Jan. Men wil, dat zy hier, wegens de verdeeling van 't Land, oneens raakten. De Hertog en Guy begeerden ieder een deel van Dordrecht. Doch over deeze deeling ontstondt zo veel geschil, dat de onderhandeling vrugteloos afliep (r).

De Brabanders worden

Zo ging 't ook met het beleg der Stad. 't *Huis te Merwede*, welk de Stad dekte, moest eerst

(o) *Zie* hier voor, *bl.* 143.
(p) *Zie* X. *Boek*, *bl.* 35.
(q) Ongenoemde Klerk, *bl.* 195.
(r) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 214, 215, 219.

eerst bemagtigd worden. Doch voor dit Huis, dat wel bemand was, en dapperen wederstand boodt, stieten de Brabanders 't hoofd. Die van Dordrecht hadden Nikolaas van Putten gebeden, dat hy, in deezen hagchelyken tyd, in 's Graaven plaats, de Regeering des Lands aan zig neemen wilde, zo lang de Graaf en Jonkheer Willem afwezig waren (s). En hy, hierin bewilligd hebbende, voerde thans 't gebied binnen de Stad. Hy deedt, van tyd tot tyd, gelukkige uitvallen, en noodzaakte de Brabanders, eerlang, tot aan Waalwyk, te rug te wyken. Hier gelukte het hem zelfs, het Brabantsch heir te slaan: waarna hy den brand stak in Waalwyk, en, op den hertogt, van Geertruidenberg, zonder moeite, wederom meester werdt. Hertog Jan, geenen kans ziende, om zyn oogmerk te bereiken, week, met het overschot zyns Legers, dieper in Brabant te rug (t).

Jan II. genoodzaakt naar hun Land te rug te keeren.

Ondertusschen hadt Guy Utrecht bemagtigd (u). Deeze Stad was thans in twee partyschappen verdeeld; van welken Jakob van Ligtenberg en *Lambrecht de Fries* hoofden waren. De Ligtenberger aanhang hadt, sedert de verheffing van Guy van Henegouwen tot de Bisschoplyke waardigheid, het meeste aanzien gehad. Doch eenigen tyd na 't gevangen neemen des Bisschops, begon de andere party 't hoofd op te steeken. Renesse, die zig binnen Utrecht begeven hadt, hielp deeze par-

Utrecht door de Vlamingen bemagtigd.

(s) Extract uit de Reken. der Dordr. Ontvang. *by* BALEN Dordrecht, *bl.* 731.
(t) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 217, 218.
(u) MEYERUS *ad annum* 1304.

JAN II. party ſtyven. De tweedragt, eenen tyd lang heimelyk gevoed, borſt eindelyk uit, tot openbaar geweld. Ligtenberg en eenige anderen werden, in eenen oproer, doodgeſlaagen. De aanhang van Lambrecht de Fries maakte zig meeſter van de Stad, en liet 'er terſtond Guy van Vlaanderen binnen, die de Regeering naar zynen zin veranderde (v): en *Willem van Gulik*, zynen Neef, tot Biſſchop poogde te doen verkiezen: 't welk egter niet gelukt ſchynt te zyn (w). Ook ſneuvelde Willem, niet lang hierna (4), in een gevegt tuſſchen de Franſchen en Vlaamingen (x).

De Vlaamingen zagen zig nu van byna gantſch Holland en Zeeland, en van de Stad Utrecht meeſter. De meeſte Steden waren voorzien van Vlaamſche bezetting. Daar ſcheen geen middel meer overig, om hen te verdryven; zo lang de Graaf, door zyne ziekte, in Henegouwen, en Jonkheer Willem, door den gevaarlyken toeſtand der zaaken, in Zeeland, opgehouden werdt. Men begon dan deeze Landen reeds voor verlooren te rekenen, en als een Vlaamſch Wingeweſt aan te merken, wanneer een onvoorzien en in ſchyn gering toeval den ſtaat der zaaken eenen gelukkigen keer deedt neemen.

VIII. Witte van Haamſtede. Witte van Haamſtede, natuurlyke Zoon van Floris den V, die zig altoos by Jonkheer Willem

(v) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 215. De Vermeerderde BEKA *bl.* 196, 197.
(w) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 216. BEKA *in* Guidone. *p.* 106.
(x) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 254.

(4) In Oogſtmaand des jaars 1304.

lem gehouden hadt; was, kort na 't vertrek der Vlaamsche Vloote van Zierikzee, met een enkel Schip, in zee gesteken, om kondschap van Guy's bedryf in Holland te neemen. Doch de Maaze niet hebbende durven inloopen, was hy, Noordwaards aan, langs de Hollandsche kust, voortgezeild tot aan *Zandvoort*. Hier aan land gestapt, vernam hy haast, hoe 't in Holland geschaapen stondt. Men berigtte hem, dat de meeste Steden Vlaamsche bezetting ingenomen hadden, en dat men Haarlem en Kennemerland, daaglyks, aan boord was, om zig, insgelyks, den nieuwen Heere te onderwerpen. Hy hier op met verontwaardiging aangedaan over de lafheid der Hollanderen, spreekt elk, die 't nog met Graave Jan hieldt, een hert in 't lyf, en begeeft zig, in alleryl, naar Haarlem, alwaar hy, met open' armen, ontvangen wordt. Straks hierop, wordt hem 't bewind der Regeeringe in handen gelaaten. En hy, elk verzekerd hebbende, dat Jonkheer Willem hem gezonden hadt, om 't Land van de Vlaamsche overheersching te verlossen, vaardigt terstond Brieven af aan alle de Hollandsche Steden, welken hy kennis van zyne aankomst en oogmerk gaf, en aanmoedigde, om tegen de Vlaamingen op te staan (y).

JAN II. de beweegt de Hollandsche Steden om de Vlaamsche Bezetting uit te dryven.

De Steden, meer verbluft door de schielyke aankomst der Vlaamingen, dan gediend met Guy's Regeeringe, omhelsden Haamstede's voorslag greetiglyk. Binnen twee dagen, ontving hy, van alle kanten, toestemmend

Delft, Leiden, Schiedam, Vlaardingen van de Vlaamsche over-

(y) MELIS STOKE in Jan. II. *bl.* 216, 217.

Jan II. Heerschiing verlost.

mend antwoord, en terstond hier op, zag men de Poorters alomme opstaan tegen de Vlaamingen. Delft, door zekeren *Okkenberg* in beweeging gebragt (z), was de eerste die de Vlaamsche bezetting ter Stad uit dreef. Hier op volgde Leiden, welks Poorters, de Vlaamingen verjaagd hebbende, de Gyzelaars, die men Heere Guy hadt moeten geeven, met geweld, van Gouda te rug haalden. Gantsch Delfland, met naame de Stad Vlaardingen, hieldt den zelfden voet. Te Schiedam, hielpen de Vrouwen de Vlaamingen doodslaan en verdryven. Te Schoonhoven, was Nikolaas van Kats, uit zyne gevangenis (a) geslaakt zynde, wederom aan 't bewind geraakt, en hieldt het Slot voor de Vlaamingen bezet. Doch eenige opschudding onder de Burgerye bemerkende, hadt hy zig, in Persoon, Stadwaards begeven, om te zien, wat 'er gaans ware. De Burgers, verre van zig, door zyne aankomst, te laaten stillen, hielden hem vast, en zonden hem naar Dordrecht. Toen belegerden zy 't Slot, welk, door zynen Zoon, verdedigd werdt. Jonkheer Willem en Witte van Haamstede, aan 't hoofd van eenige Zeeuwen, Kennemers en Westfriezen, kwamen, na verloop van eenigen tyd, ook voor dit Slot, en bestormden het heviglyk. Om voor het schieten der Burgtzaaten beveiligd te zyn, deeden zy den ouden Heer van Kats binden aan een stormtuig, welk tegen 't Slot aangevoerd werdt. De Zoon be-

Schoonhoven door Jonkheer Willem gewonnen.

(z) Fragm. Veter. Chron. *apud* MATTHÆUM Analect. Tom. I. p. 6.

(a) *Zie hier voor* Bl. 148.

besloot eerlang tot de overgaave; doch moest, zo wel als zyn Vader, in 's Graaven gevangenis gaan. De Burgtzaaten werden, tegen eenige Hollandsche gevangenen, die de Vlamingen in Duiveland bekomen hadden, uitgewisseld (*b*). Witte van Haamstede, die den meesten yver tegen de uitheemsche overheersching getoond hadt, werdt, sedert, de *Geessel der Vlaamingen* genoemd (*c*).

Jan II.

De Vlamingen keeren naar huis.

Guy van Vlaanderen bevondt zig, ten tyde deezer omwenteling van Holland, binnen Utrecht (*d*); alwaar Renesse zig ook ophieldt; die, voor diergelyke opschudding bedugt, Guy riedt, naar Gouda, daar men 't nog met hem hieldt, te wyken, en van daar, langs den Yssel, uit Holland te vertrekken. Guy volgde deezen raad, en ging, met eenen grooten hoop verjaagde Vlaamingen, scheep in eene menigte Koggen, die op den Yssel reisvaardig lagen. Langs deezen Stroom, in den mond der Maaze gekomen, voer hy, over 't Hollands diep, naar de Gravelingen, tusschen Overflakkee en Schouwen, met oogmerk, zo 't schynt, om Zierikzee aan te doen. Doch verneemende, dat die van binnen op hunne hoede waren, en zelfs eene Vloot gereed hadden, om hem te ontvangen, veranderde hy van koers, en zeilde langs de Zype, en verder, tusschen Zuid-Beveland en Thoolen, de Schelde op, naar Vlaanderen (*e*).

Hol-

(*b*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 216, 217, 218, 219, 222, 223, 255.
(*c*) Meyerus *ad annum* 1304.
(*d*) Beka *in* Guidone. *p.* 106.
(*e*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 219, 221.

JAN II.

IX. Gelegenheid tot het verdryven der Vlamingen uit Zeeland.

Holland dus van de overheerſching der Vlaamingen verloſt zynde, was men bedagt op middelen, om dezelven ook uit Zeeland te verjaagen. En dit gelukte, niet lang hierna. Doch het verhaal van de gelegenheid hiertoe moet van wat hooger opgehaald worden.

By het Verbond, in het jaar 1297, tuſſchen Graave Jan de II. en Filips den Schoonen, Koning van Frankryk, geſlooten, hadt de Koning, gelyk wy gezien hebben (*f*), beloofd, den Graave, tegen Guy van Vlaanderen, te zullen helpen. De voorſpoedige Kryg, dien hy, ſedert, in de jaaren 1300 en 1301, in Vlaanderen voerde, deedt Graave Jan ook merkelyken dienſt, laatende den Vlaamingen geene gelegenheid over, om zig diep in de Hollandſche zaaken te ſteeken. Doch de Veldtogt van den jare 1302 was gelukkiger voor de Vlaamingen geëindigd. De jonge Guy, het Franſche Leger, op den elfden van Hooimaand des gemelden jaars, geheellyk geſlaagen hebbende, kreeg alle de Vlaamſche Steden, te vooren door de Franſchen overmeeſterd, wederom in zyne magt (*g*). Deeze voorſpoedige keer zyner zaaken liet hem, van toen af, de handen ruim, om Graave Jan te beoorloogen. Het Verdrag van den jaare 1256 gaf den Graave van Vlaanderen, na 't afſterven van Graave Jan den I. zonder kinderen, regt op Zeeland Beweſter-Schelde (*h*): welk regt hy, eer hy naar Frankryk gevoerd werdt, aan zynen tweeden Zoon, den jongen Guy, hadt

(*f*) Hier voor, *bl.* 137.
(*g*) MEYERUS *ad annum* 1302.
(*h*) *Zie* IX. *Boek*, *bl.* 4.

hadt afgeſtaan. Deez' hadt, hierop, Graave Jan den oorlog verklaard. Doch Filips de Schoone ſloot, op den twintigſten van Bloeimaand des jaars 1303, een Verbond van Vrede en onderlinge beſcherming met Eduard den I, Koning van Engeland : welk zo voordeelig voor Graave Jan, als nadeelig voor de Vlaamingen was: hebbende Filips, den Koning van Engeland weeten te beweegen, om den Graaf van Vlaanderen niet te begrypen onder die Vorſten, tegen welken hy zig niet verbinden wilde, de wapenen, ten behoeve des Franſchen Konings, te voeren : terwyl Filips uitdrukkelyk verklaard hadt, ten behoeve van Koning Eduard, niet tegen *Jan, Graave van Henegouwen, in Henegouwen* te willen oorloogen (5). Dit Verbond hadt, waarſchynlyk, Guy van Vlaanderen te eer doen beſluiten tot het Verdrag met Graave Jan, welk in den Zomer deszelfden jaars getroffen werdt (*i*); doch niet lang ſtand hieldt. Koning Eduard hadt, ondertuſſchen, zyne voorige verbindteniſſen met Vlaanderen, in zo verre, JAN II.

(*i*) *Zie* hier voor *bl.* 158.

(5) *Act Publ. Angl.* Tom. I. P. IV. p. 24, 25. Men vindt van dit Verbond ook gewaagd, in een Verzoekſchrift, ten deezen tyde, in 't Normandiſch, opgeſteld, en gerigt aan de Gemagtigden der Koningen van Frankryk en Engeland tot vereffening der geſchillen over geleeden' zeeſchade, door die van *Seland, Hoyland, Friſe* en anderen. In dit Verzoekſchrift, ſchynt den Engelſchen Koning de Opperheerſchappy over de Zee van Engeland, en over de Eilanden, in dezelve gelegen, toegeſchreven te worden. Men leeſt het by Seldenus, in *Mari Clauſo* Libr. II. Cap. XXVIII. p. *m.* 461.

JAN II. re, vergeten, dat hy den Franſchen Schepen leverde, om langs de Vlaamſche Kuſten te kruiſſen (*k*). Doch Guy, ſtout op het geluk zyner wapenen, liet egter niet na, Graave Jan te beoorloogen, tot dat hy, gelyk wy gezien hebben, op 't onverwagtſt genoodzaakt werdt Holland en 't Stigt te ruimen

Nieuwe toeruſtingen der Vlamingen. In Vlaanderen gekomen, ruſtte hy niet lang, maar begon al ras eene Vloot gereed te maaken, om Zierikzee, de eenigſte Stad in Zeeland, die 't met Graave Jan hieldt, magtig te worden. Jonkheer Willem, naar Holland vertrekkende, om Schoonhoven te helpen winnen, hadt de Regeering der Stad en 't beleid des Oorlogs *Jan van Kruiningen* en *Boudewyn van Teerſike* toevertrouwd (*l*). Hy zelf, of de Graaf, zyn Vader, hieldt, ondertuſſchen, by Filips, Koning van Frankryk, volgens het gemaakt Verbond, om onderſtand aan, die eindelyk beloofd werdt.

Franſche hulp herwaards geſchikt. *Reinier Grimaldi van Genua*, een beroemd Zeeoverſte, hadt zig, omtrent deezen tyd, met zeſtien Galeien, in 's Konings dienſt begeven. De Koning voegde hier twintig andere Schepen (6) by. En deeze gantſche Vloot, over welke Grimaldi als Admiraal geboodt, werdt tot onderſtand van Graave Jan en de Hollanders, herwaards gezonden (*m*). De

(*k*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 31, 32, 33.
(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 221.
(*m*) MEYERUS *ad annum* 1304. JOANN. VILLANI *Libr.* VIII. *Cap.* 77.

(6) Sommigen ſchryven, dat 'er maar elf of twaalf Galeien; doch agtendertig andere groote Schepen byeen gebragt werden. Zie MELIS STOKE in *Jan II.* bl. 223, 231.

De Vlaamingen waren, ondertusschen, onder 't beleid van Heere Guy, met eene sterke Vloot, voor Zierikzee gekomen, alle hunne kragten inspannende, om de Stad spoedig te overmeesteren. Guy, om 't Beleg, van verscheiden' kanten tevens, voort te zetten, besloot, de Haven met Koorenschooven toe te dammen; en langs den dam, de Stad te naderen. Men wil, dat die van binnen het leggen van deezen dam ligtelyk zouden hebben konnen beletten, hadden zy, toen zo wel als naderhand, geweeten, hoe ver zy met hunne *Ostelen*, eene soort van schietgereedschappen, met welken men zeer groote Pylen schoot, reiken konden. De Haven toegedamd zynde, sloeg Guy zyn Leger rondsom de Stad, dezelve ten naauwsten beslooten houdende. Twee *Blyden* werden ten Noorden, ééne ten Zuiden van de Haven opgeregt, die steenen van drie honderd ponden wierpen. Doch die van binnen, ook wel voorzien van Blyden, dreeven de steenen, die op hen afkwamen, den vyand wederom toe: somtyds met merkelyke schade van zyne stormgevaarten. Onder deezen, bedienden de Vlaamingen zig van geweldig groote *Katten*, op welken de Blyden geplant werden, en van hooge *Evenhoogen*, van welken men met pylen schoot. En het gelukte, sedert, den Belegerden, door middel van fakkels, aan pylen vastgemaakt, den brand te schieten in eene groote Katte, die geheel verteerd werdt. De vlam sloeg zo hoog, dat menze in Holland, tusschen Vlaardingen en Schiedam, bescheidenlyk zien kon. De Belegeraars, de Stads Graften gevuld hebbende, be-

Jan II. Zierikzee belegerd door de Vlaamingen.

Jan II. bestormden, van tyd tot tyd, de Poorten en muuren; doch zy werden, geduurig, met zwaar verlies, afgeslaagen en te rug gedreeven. De Zierikzeesche Vrouwen toonden ook haaren moed, in deeze gelegenheid, draagende den Mannen steenen aan, en zig benaarstigende, om den brand, die, door 't fakkelschieten, in de Stad verwekt werdt, spoedig te blusschen; of om den voortgang der vlamme te stuiten, door 't om verre haalen der ontsteken' Huizen. De Belegeraars, geenen kans ziende, om de Stad, stormenderhand, te bemagtigen, beslooten haar uit te hongeren. Het langduurig Beleg hadt 'er den voorraad reeds merkelyk doen minderen: tot zo verre, dat de Beesten, met het dak- en bedstroo en het verrotte graan uit de Stads graft, welk met leevens gevaar naar binnen gesleept werdt, gevoed moesten worden (*n*).

De belegerden, van hunnen nood aan Jonkheer Willem kennis gegeven hebbende, bewoogen hem, om, in alleryl, Heirvaart in Holland te beschryven, en eene Vloot, te Schiedam, in gereedheid te doen brengen (*o*). Men vindt aangetekend, dat de gantsche *Raad van Holland*, waardoor men, waarschynlyk, de Edelen en Afgevaardigden der Steden verstaan moet, omtrent deezen tyd, ook te Schiedam vergaderd was (*p*): veelligt, onder anderen, om voor het uitrus-

(*n*) Melis Stoke *in* Jan. II. *bl.* 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230.

(*o*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 225, 226, 230.

(*p*) Extract uit de Reken. der Dordr. Ontv. *by* Balen Dordr. *bl.* 731. Ongenoemde Klerk, *bl.* 198.

ruſten en bemannen der Vloote zorg te draagen. En deeze is de eerſte reize, dat ik, in oude ſtukken, van de Edelen en Steden, onder den naam van *Raad van Holland*, gewaagd vind, zynde den naam van *Staaten* nog niet in gebruik. Jonkheer Willem zondt ook aan den Franſchen Admiraal, Grimaldi, die reeds, kort voor 't bemagtigen van Schoonhoven, in perſoon hier geweeſt, doch wederom vertrokken was, en nu met de Vloot nog bleef ſammelen; om hem, tot het ſpoedig voortzetten der reize, aan te ſpooren (*q*). Jan II.

Eindelyk zag men Grimaldi, met de Franſche Vloot, de Maaze inloopen tot voor Schiedam: alwaar hy, van Jonkheer Willem, met blydſchap verwelkomd werdt. Men beſloot, geenen tyd te verzuimen, om Zierikzee te ontzetten. De Hollandſche Vloot, voor Geervliet leggende, was reisvaardig. Grimaldi hieldt zig, derhalve, niet lang in Holland op: maar den voortogt neemende, voer hy langs het water Borniſſe, welk eertyds de Landen van Voorne en Putten van elkanderen ſcheidde, doch nu grootendeels verland is; tot in 't Haringvliet: werwaards hem de Hollandſche Vloot volgde. Een hevige ſtorm hieldt de Vlooten hier drie etmaalen op: waarna zy, koers zettende Weſtwaards aan, en toen wendende, om 't Eiland Overflakkee, de Gravelingen bereikten. Hier, in 't gezigt van Zierikzee gekomen, vuurden de Vlootelingen van de toppen der maſten, om den belegerden kennis van hunne aankomſt te geeven: 't welk,

De Admiraal Grimaldi komt, met Franſche hulp, in de Maaze, en vaart met de Hollandſche Vloot naar Zierikzee.

(*q*) Melis Stoke in Jan II. *bl.* 223, 225, 226, 230.

JAN. II. welk, uit de Stad, met vuuren, beantwoord werdt. Zo groot was thans de ſtilte, dat de Vloot naauwlyks een' boogſcheut wegs, op éénen dag, afleggen kon. Eindelyk, raakten de Schepen, Sonnemaar en den hoek van Dreiſchor voorby gevaaren zynde, tot aan *Bettenwaarde* in Duiveland, digt onder Zierikzee, alwaar zy 't anker vallen lieten, hebbende vollen veertien dagen op de Stroomen geſukkeld. Midlerwyl, gebrek aan mondbehoeften gekreegen hebbende, wagtten de Vlootelingen, met ſmert, naar den voorraad, die hun, uit Holland, toegevoerd moeſt worden; doch den Vlaamſchgezinden Zeeuwen, die verſcheiden' ligtgewapende Koggen in 't vaarwater hielden, gedeeltelyk, in handen viel. De Franſche Galeien, ſedert jagt maakende op deeze Koggen, zuiverden 'er de Zeeuwſche ſtroomen volkomenlyk van. In 't byzonder, vindt men gemeld, dat zy, van de Hollanders geholpen, op Zondag den negenden van Oogſtmaand, verſcheiden' Zeeuwſche Koggen op ſtrand jaagden (r).

Scheepsſtryd op 't Gouwe voor Zierikzee. Guy van Vlaanderen, by tyds kennis gekreegen hebbende van de nadering der vereenigde Vlooten, liet tienduizend man rondsom Zierikzee leggen, en begaf zig, met het overig deel zyns Legers, aan boord zyner Schepen, die voor de Stad ankerden. Op den tienden van Oogſtmaand, raakten de Vlooten aan elkanderen, op 't Gouwe tuſſchen Schouwen en Duiveland, niet verre van Zierikzee. Doch de ebbe den Admiraal Grimaldi

(r) MELIS STOKE *in* JAN. II. *bl.* 231, 232, 233, 234, 235.

di noodzaakende af te houden, bevielen 'er eenige Schepen, op eene droogte voor de Stad, aan den grond, alwaar zy, tot dat de vloed wederom ging, verboeid bleeven, en ter naauwer nood 't gevaar van een vyandlyk brandschip, welk 'er op afgezonden werdt (*s*), ontkwamen. De Admiraal en Jonkheer Willem hadden besloten, 't gevegt niet voor 's anderendaags te hervatten; doch met het wassen van 't water tegen den avond, kwam de vyandlyke Vloot op hen af. Terstond werden de vereenigde Vlooten in slagorde gesteld, en van de Hollandsche eerst uit zestig *Oestelen* en tweehonderd *Bank-Armborsten*; doch toen de stryd heviger werdt, uit meer dan duizend *Armborsten*, op den vyand geschooten. De Blyden, uit welken men zwaare steenen wierp, werden ook, zo langze dienst doen konden, gebruikt. De Vlaamingen bleeven den onzen niet schuldig. Op ieder oogenblik, zag men de lugt vervuld met eenen zwerm pylen, welker gesnor, zo wel als 't geraas van 't steenwerpen, eene myl ver, gehoord kon worden. De stranden weërgalmden van 't geroep van *Holland*, *Holland! Parys*, *Parys!* dat elk in den mond hadt: ten bewyze, dat men, hier te lande, de gewoonte der aloude Germaanen, die nooit zonder Krygsgeschrei streeden, nog niet hadt afgeleerd (*t*). Jan II.

'T Was den Vlaamingen, in den eersten aanval gelukt, drie van onze schepen te bemagtigen, in welken zy eene geweldige slagting Nederlaag der Vlaamingen.

(*s*) Beka *in* Guidone *p.* 106.
(*t*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 235, 236. 237, 238.

JAN II. ting aanregteden. De Hollanders vermeesterden, sedert, een Vlaamsch schip, welk gelyk lot onderging. Grimaldi, toen bevroedende, dat hy, met zyne Galeien, meer zou konnen uitregten, wanneer hy de Vlaamsche Vloote aan boord klampen deedt, gaf hier bevel toe. Ten zelfden tyde, raakten vier van zyne schepen, die aan den grond gezeten hadden, met het hoog getyde, wederom vlot, en gingen terstond los op den vyand, dien men, binnen zyn boord, met allerlei handgeweer, zelfs met brandende houten, hevig te keer ging. Jonkheer Willem, ondertusschen, tyding krygende, dat een gedeelte der Vloote, Noordwaards van hem af, in een scherp gevegt geraakt was, bereidde zig, om hier hulp te bieden: doch eer hy gereed zyn kon, gaf men hem kennis, dat de onzen de overhand behaald hadden. Grimaldi bemagtigde, midlerwyl, ook verscheiden' Vlaamsche schepen, en deedt een deel anderen, naar den mond der Schelde, wyken, welken zy, door tegenwind, egter niet bereiken konden (*u*).

't Was nu reeds over middernagt, toen de overwinning zig volkomen voor de onzen verklaarde. De Vlaamsche sehepen waren genomen of verstrooid. Sommigen zaten op 't strand: weinigen lagen, hier en gints, ten anker. Jonkheer Willem, werdt, nevens zig, een groot Schip gewaar met Vlaamsche vlaggen, welk men naderhand geloofde, het Schip van Heere Guy geweest te zyn. Doch toen

(*u*) MELIS STOKE *in* Jan. II. *bl.* 238, 239, 240, 241.

toen hy 't aan boord klampen wilde, kapte het zyn ankertouw, en dreef, met de ebbe, gelukkiglyk voorby (v). Jan II.

De naderende dag, zynde den elfden van Oogstmaand, werdt, op onze Vloote, met gejuich en pypengeschal, verwelkomd, en terstond besteed, om de vyandlyke schepen verder te bemagtigen, of te vernielen. Guy van Vlaanderen lag nog met vyf schepen in 't Gouwe: doch Grimaldi met vier Galeien op hem ziende afkomen, haalde hy de zeilen op, poogende, zo 't scheen, te ontwyken. Grimaldi belette hem dit, en hem aan boord geklampt hebbende, viel 'er een fel gevegt voor: welk eindigde met het gevangen neemen van Heere Guy, die, sedert, naar Frankryk gevoerd werdt. De meesten willen, dat Grimaldi Guy gevangen nam (w). Doch sommigen geeven 'er Jonkheere Willem de eer van, die den Vlaaming, sedert, aan den Franschen Admiraal zou overgeleverd hebben (x). De Zeeuwsche Ballingen, die, in deezen Scheepsstryd, gevangen werden, moesten, sedert, hunnen opstand tegen den Graave met eenen smaadelyken dood boeten. Twee Edelen, *Henrik Buffel*, Ridder, en * *Willem de Lange*, Knaape, werden onthalsd. Verscheiden' anderen werden op een rad gelegd (y).

Guy van Vlaanderen wordt gevangen.

* *Wilhelmus Longus.*

Het gevangen neemen van Heere Guy, 't welk

Zierikzee verlost.

(v) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 240.
(w) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304. *p.* 565. Beka *in* Guidone *p.* 107. Ongen. Klerk, *bl.* 200. Meyerus *ad annum* 1304. Spiegel Histor. *Cap.* LXVII. *bl.* 301.
(x) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 241, 242, 243.
(y) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304. *p.* 566.

JAN II. 't welk omtrent den middag voorviel, maakte een einde van den ſtryd. Ook werdt het terſtond gevolgd van de verloſſing van Zierikzee. De Vlaamingen verlieten de Stad, hals over hoofd, en verſtaken zig, grootendeels, in de Duinen van Schouwen. De voorraad van Krygs- en mondbehoeften, dien zy agter lieten, werdt, door de Poorters, naar binnen gehaald. Jonkheer Willem, die in zeventien etmaalen niet uit de wapenen geweeſt was, begaf zig terſtond naar de Stad, om uit te ruſten (z).

Jonkheer Willem biedt den Ballingen vergiffenis aan. Kort hierna, maakte hy alomme bekend, dat hy allen, die de Vlaamſche zyde gehouden hadden, in genade ontvangen wilde, zo zy hem voor Heere wilden huldigen. Veelen bedienden zig van deeze gelegenheid, om hunnen Zoen met Jonkheer Willem te maaken: Doch anderen begaven zig ten lande uit. Van de Vlaamingen, die voor Zierikzee gelegen, en zig nu in de Duinen verſteken hadden, werden 'er, ſedert, wel vyf duizend gevangen genomen (a).

Middelburg en gantſch Zeeland onderwerpt zig. De Poorters van Middelburg, de tyding der overwinning voor Zierikzee gekreegen hebbende, ſammelden niet met het vangen of verjaagen der Vlaamſche bezetting: en ontvingen Jonkheer Willem, die zig, kort daarna, derwaards begaf, met uitgelaaten blydſchap. Hy hieldt 'er zig veertien dagen op, om laſt tot de verſterking der Stad te geeven: waartoe men zig, met Willems verlof, be-

(z) MELIS STOKE in Jan II. bl. 244, 247.
(a) MELIS STOKE in Jan II. bl. 249.

bediende van den steen eeniger vernielde Sloten in Walcheren. Gantsch Zeeland volgde het voorbeeld van Middelburg (*b*), en Jonkheer Willem zag zig, eerlang, wederom meester van beide zyns Vaders Graafschappen. JAN II.

De neêrlaag der Vlaamingen voor Zierikzee bragt Renesse, toen hy 'er te Utrecht tyding van kreeg, in de uiterste verlegenheid. De weinige Edelen, die hem hier verzelden, onder welken, Herman van Woerden, Arend van Benskoop, *Jan van der Leede* en eenige anderen genoemd worden; konden hem weinig raad, en geheel geene hulp toebrengen. Van Heere Guy hadt hy ook weinig onderstand meer te hoopen, behalve dat hy, eenigen tyd geleeden, in zyne ongunst gevallen was (*c*). Op de genade van Jonkheer Willem, dien hy nog onlangs het byeenbrengen van het Leger te Schiedam hadt poogen te beletten, durfde hy zig niet verlaaten. Ook melden sommigen (*d*), dat men hem reeds tegen eenen aanslag van Jonkheer Willem gewaarschuwd hadt. Hy vreesde, daarenboven, voor beroerte in de Stad. Al dit deedt hem en zyne Vrienden dan besluiten, by tyds te wyken (*e*). Zy begaven zig naar de Lek tegen over Beuzighem: welken stroom zy daar, met eene Schouwe, wilden overvaaren. De meeste Heeren, wier Sloten hier omtrent gelegen waren, hielden 't met Renes-

X. Jan van Renesse vlugt uit Utrecht, en sneuvelt, nevens veele anderen, in 't overvaaren van de Lek.

(*b*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 251, 252.
(*c*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 249, 244, 248.
(*d*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 200.
(*e*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 253. BEKA *in* Guidone *p.* 107.

Jan II. nesse: zo dat hy zig veilig waande. *Jan van Beuzighem*, *Heer van Kuilenburg*, en een ander, die niet genoemd wordt, waren de eenigsten, die der Henegouwer Regeeringe toegedaan bleeven. Deezen dan, van het vertrek van Renesse en de zynen kennis gekreegen hebbende, bragten eenig volk in de wapenen, en troffen de Vlugtelingen aan op een' Uiterwaard in de Lek tegen over Kuilenburg. Hier werdt Renesse, met verscheiden' anderen, verslaagen, op den vyftienden van Oogstmaand des jaars 1304 (*f*). Sommigen melden, dat hy, met veele anderen, in de Schouwe gejaagd zynde, na het omslaan derzelve, in 't water gesmoord is (*g*). Behalve Renesse, sneuvelden hier Arend van Benskoop, Jan en *Pelgrim van der Leede*, *Huibert van Everdingen*, *Henrik* en *Bertold van Schalkwyk*, Heer *Arend van Buuren*, *Kanonnik*, en veele anderen (*h*), welker getal, van sommigen, op meer dan honderd begroot wordt (*i*). Jan en Pelgrim van der Leede waren Zoonen van Heere Gysbrecht van Amstel. En Jan hadt, ten tyde van den inval des Hertogs van Brabant, veele vyandlykheden in 't Oosten van Holland gepleegd (*k*). Jan van Kuilenburg maakte zig, sedert, meester van de Sloten te Everdingen en te Schalkwyk, die ten gronde toe geslegt werden (7).

Graaf

(*f*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 200, 201.
(*g*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 566. MEYERUS *ad annum* 1304.
(*h*) ZUEDER. DE CULENBORCH Orig. Culemb. *p.* 593.
(*i*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 253, 254.
(*k*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 215.

(7) Zie *Ongenoemden Klerk*, bl. 201. In het Verhaal

Graaf Jan de II. leefde maar weinige dagen na de overwinninge voor Zierikzee: waarvan hy de tyding egter, nog voor zyn overlyden, gekreegen hadt. De ziekte, die hem lang hadt doen kwynen, veroorzaakte hem de dood, op Zaturdag den twee-entwintigsten van Oogstmaand des jaars 1304, na dat hy Holland en Zeeland, omtrent vyf jaaren, als Graave beregt hadt. Men pryst zyne Godsvrugt en goedaartigheid. Doch hy wordt van te groote slapheid in de Regtspleegingen beschuldigd. Ook wil men, dat hy veele onheilen, die hem en den Lande, sedert, troffen, zou hebben konnen voorkomen, zo hy de weêrspannige Zeeuwsche Edelen, met naame die van Borselen, strenger behandeld hadt (m). In zyn Grafschrift, te Valenchyn, in 't Koor der Dominikaaner Kerke, te leezen, wordt, onder anderen, te kennen gegeven, dat *Holland*, ten zynen tyde, * *een zeer ryk land* was (n). JAN II. XI. Graaf Jan de II. sterft. * *Hollande plain de Richesse.*

Willem, Zoon van Graave Jan den II. en van *Filippa*, Dogter van *Henrik*, *Graave van Luxemburg* (o), die naderhand Keizer Henrik de VII. werdt, kreeg de tyding van zyns Va- Willem de III. wordt Graaf.

(m) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 255-258.
(n) *Zie* het *by* Mieris *op den* Ongen. Klerk, *bl.* 202.
(o) Ongenoemde Klerk, *bl.* 187.

haal van het omkomen van Heere Jan van Renesse, hebben wy deezen Schryver liefst gevolgd: alzo hy byzondere kennis schynt gehad te hebben van 't gene den Huize van Renesse betrof; waarom ook zyne *Kronyk*, eertyds, in dit Huis, geagt geweest en bewaard geworden is. Zie een' *Brief* van Aernt van Buchell, inter *Epist. Select.* é Musæo J. G. Merlii *Dec.* IV. *Ep.* II. *p.* 106.

Willem III. Vaders afſterven te Zierikzee (*p*), alwaar men hem terſtond tot Graave inhuldigde. 't Zelfde geſchiedde, in de andere Zeeuwſche Steden. Vervolgens naar Holland overgeſteken, werdt hy, eerſt te Dordrecht, daar men 't Huis, welk hem herbergde, des nagts, met waskaarſen verlichtte (*q*); toen te Schiedam, daarna te Delft, te Leiden en te Haarlem, als Graaf van Holland, ontvangen, niet alleen door de Poorters deezer Steden; maar ook door de Opgezetenen des platten Lands. Te Alkmaar gekomen, ontving hy de hulde der Weſtfriezen: waarna hy naar Zeeland te rug keerde (*r*).

Zyn Huwelyk met Joanna van Valois. Het Graafſchap Henegouwen, ook op hem vervallen zynde, deedt hy, in 't volgend voorjaar, een' keer derwaards. In 't doortrekken, werdt hy ook te Geertruidenberg ingehuldigd. 1305. Sedert, begaf hy zig naar Frankryk, alwaar, over een Verdrag tuſſchen Koning Filips en de Vlaamingen, gehandeld werdt, in welk Graaf Willem belang hadt. Ook voltrok hy hier, kort voor Hemelvaartsdag, zyn Huwelyk met *Joanna*, Dogter van Karel van Valois, Broeder van Koning Filips, met welke hy, al by 't leeven zyns Vaders, ondertrouwd geweeſt was. Het Huwelyk werdt, door den Biſſchop van Soiſſons, in de Abtdye van Longepont, ingezegend (*s*).

Met het verhaal van dit Huwelyk, beſluit Me-

(*p*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 255.
(*q*) Extract uit de Theſaur. Reken. van Dordr. *by* Balen *bl.* 732.
(*r*) Melis Stoke *in* Willem III. *bl.* 259.
(*s*) Melis Stoke *in* Willem III. *bl.* 260-262.

Melis Stoke zyne *Rymkronyk*, uit welke wy de Geschiedenissen der laatste twintig of dertig jaaren, grootendeels, ontleend hebben. Hy hadt dit werk, ten dienste van Graave Floris den V, begonnen: doch deezen omgekomen zynde, eer 't voltooid ware, droeg hy 't sedert op aan Willem den III, die, nu naauwlyks negentien jaaren bereikt hebbende, van hem, waarschynlyk reeds hoog bejaard, met eene ernstige Slot-rede, tot zynen pligt, vermaand werdt. Willem III.

Graaf Willem, uit Frankryk te rug gekeerd, vondt de Hollandsche en Zeeuwsche Edelen en Steden oneenig, over het draagen der gemeene lasten. De Edelen waren hier van ouds vry van geweest: en alleenlyk verpligt, den Lande of den Graave, hunnen Leenheer, met eenige manschap, ter Heirvaart, te volgen. Doch de Steden waren niet slegts gehouden, den Graave eenige Poorters, sommigen meer, anderen minder, te leveren, om hem of den Lande, in den kryg, ten dienst te staan; maar zy moesten, daarenboven, driejaarige of jaarlyksche *Bottingen* of Beden betaalen: en by byzondere gelegenheden, by voorbeeld, als de Graaf ten Keizerlyken Hove verschynen moest, als zyn Broeder of Zoon Ridder werdt, en als hy zelf, of zyn Broeder of Zuster, Zoon of Dogter in de Egt tradt, moestenze ook zekere schatting opbrengen (*t*) Ook deedt de Graaf, by 't ontstaan van eenen Oorlog, of uit vreeze hiervoor, buitengewoone Be- XII. Twist tusschen de Edelen en de Gemeente, over het draagen der gemeene Lasten, door den Graave, bygelegd.

(*t*) Handv. van 1266. *by* Jan van Hout Dienstb. van Leyden, *bl.* 6. Handv. van Rotterd. MS. *fol.* 2 *vers.*

WILLEM III. Beden aan den Lande. De onedele Opgezetenen des platten Lands waren van het betaalen dezer lasten niet vry. Zy en de Ingezetenen der Steden werden, naar hun vermogen, geschat, om hun aandeel in deeze lasten, *Schot* genoemd, op te brengen. De onvermogenden alleen, en zy, welken de Graaf, om byzondere redenen, begunstigen wilde, waren *schotvry* (*u*). 't Schot was eene belasting op Persoonen en op goederen of inkomsten. 't Werdt gevonden, by byzondere ommeslagen over de gegoedde Ingezetenen, *Schotzettingen* genoemd. De Schepenen der Steden en Dorpen werden, gemeenlyk, by meerderheid van stemmen der schotgeevende Ingezetenen, tot *Schotzetters* en *Schotgaarders* of Ontvangers verkooren. Doch hunne byzondere schatting werdt, ter oorzaake der veranderingen in de gesteldheid der Huisgezinnen, en in de waarde der goederen, om de drie, vier, vyf, of zeven jaaren, veranderd. Ook droegen de Ingezetenen, den eenen tyd meer, den anderen tyd minder, in 's Graaven Schot, naar dat 's Lands nood, of 's Graaven Beden grooter of kleiner waren. Somtyds, by voorbeeld, betaalde men een' penning van ieder pond, waarop men in 't Schotboek aangeslaagen was; somtyds slegts een heller of myt, waarvan 'er drie op een' penning gingen (*v*). Doch de Geestelyken, en, gelyk wy gezeid hebben, ook de Edelen waren vry van 't betaalen deezer schattinge.

De

(*u*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 3.
(*v*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reip. *Cap.* XXXIX. *p.* 123. *Zie ook* Erfgraaf. Bedien. VIII. *Deel*, *bl.* 141.

De Steden, ſedert eene halve eeuw, in aanzien, merkelyk toegenomen zynde, vonden 't vreemd, dat de Edelen van de gemeene laſten verſchoond bleeven, en verklaarden zig hierover openlyk genoeg. Te harder viel hun de vryheid der Edelen, doordien veelen, zonder hunnen Adeldom behoorlyk te hebben konnen bewyzen, den naam van *Edel* aangenomen hadden, om genot van de adelyke Vryheden te konnen hebben. 't Getal der Edelen, dus toeneemende, deedt den laſt der Burgeren en Landluiden, naar gelang, zwaarer worden. 't Gemor, hierover ontſtaan, zou hooger geloopen hebben, zo niet de Graaf, kort na zyne te rug komſt, de Edelen en de Schepens der Steden, tegen Oogſtmaand des jaars 1305, in den Haage ter Dagvaart beſchreeven hadt: alwaar, na ryp overleg, vaſtgeſteld werdt „dat niemant van het betaalen „ der gemeene laſten vry zyn zou, dan die „ behoorlyk bewees, dat hy van adelyke af„ komſt was (*x*):" waarmede de Steden, naar 't ſchynt, zig hebben laaten te vrede ſtellen. WILLEM III.

XIII. Guy, Biſſchop van Utrecht, geſlaakt.

Het Verdrag, tuſſchen de Franſchen en Vlaamingen, waar over men, terwyl Graaf Willem in Frankryk was, gehandeld hadt, was eindelyk, in Hooimaand, geſlooten. De wederzydſche gevangenen moeſten, volgens hetzelve, geſlaakt worden: en, by deeze gelegenheid, werdt Guy, Biſſchop van Utrecht, zo wel als Guy van Vlaanderen, die in den ſlag

(*x*) Dipl. Wilh. III. *apud* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. p. 69.

WILLEM III. ſlag voor Zierikzee gevangen genomen was, in vryheid geſteld (*y*). Doch de oude Graaf Guy was reeds, op den zevenden van Lentemaand, in zyne gevangenis, overleeden (*z*). De Bondgenooten van wederzyde waren allen in het Verdrag begreepen, behalve Graaf Willem, ten opzigte der Graafſchappen van Holland en Zeeland (*a*). Het ſluiten van dit Verdrag deedt hem, derhalve, op zyne veiligheid verdagt zyn: en alzo hy en de Landzaaten den Oorlog moede waren, werdt 'er, in 't volgend jaar, over eene Vrede gehandeld. Filips de IV, Koning van Frankryk, hadt Graave Willem, in Hooimaand des jaars 1306, ſchriftelyk verlof gegeven, om met *Robert den III*, Graave van Vlaanderen, Zoon van Graave Guy, de Vrede te ſluiten (*b*): alzo zulks, volgens het Verbond, met Jan den II, in den jaare 1297, gemaakt (*c*), niet zonder zyne toeſtemming, geſchieden mogt. Ook hadt men de wederzydſche geſchillen aan goede mannen verbleeven: zynde die des Graaven Guy, Biſſchop van Utrecht, en *Gauthier van Châtillon*, Konſtabel van Frankryk (*d*). Doch de onderhandeling liep uit op een Beſtand voor vier jaaren: na 't eindigen van welken, de Kryg wederom begon.

Beſtand van vier jaaren met Vlaanderen.

1306.

Verdrag met Hertoge Jan.

Midlerwyl gelukte het Graave Willem, op den

(*y*) MEYERUS *ad annum* 1305.
(*z*) MEYERUS *ad annum* 1304.
(*a*) MEYERUS *ad annum* 1305.
(*b*) Litter. Philippi Regis *apud* MARTEN. & DURAND. Theſ. *Tom.* I. *c.* 1341.
(*c*) Zie hier voor, Bl. 138.
(*d*) Extract. uit het Compromis *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 619.

der tienden van Grasmaand des jaars 1307, een Verdrag te treffen, met Jan den II, Hertog van Brabant, by welk alle voorige oneenigheid bygelegd, en bedongen werdt, dat de Ingezetenen van Holland, die den Hertog gediend, en hierom hunne goederen verbeurd hadden, in 't vol bezit derzelven, hersteld zouden worden. De Hertog stondt daarentegen volkomenlyk af van het Regt van hulde of manschap, welk hy, wegens Zuidholland, op den Graave meende te hebben, stellende de Brieven, hiervan in wezen, Graave Willem wederom ter hand (*e*).

WILLEM III. den II, waarby Zuidholland van de Leenroerigheid aan Brabant vry verklaard wordt. 1307.

Terwyl men over dit Verdrag handelde, of kort te vooren, hadt Hertog Jan aan de Dordrechtsche Koopluiden, volgens de gewoonte deezer tyden, *Vrygeleide* verleend, om in Brabant handel te mogen dryven, tot op zes weeken na zyn wederzeggen (*f*). Doch met het sluiten van het Verdrag, zal alle handel wederom volkomenlyk open geweest zyn.

XIV. Geschillen met Engeland over den Koophandel.

De rust, die deeze Landen, sedert, drie jaaren agtereen, genooten, werdt, ten deele, besteed, tot het houden van Steekspellen (*g*), op welken Graaf Willem smoorlyk verzot was, en die, gemeenlyk, te Haarlem werden aangelegd (*h*); doch ten deele ook om den Koophandel en de Visschery op de Engelsche Kusten te beveiligen. Dirk van Brederode en Nikolaas van Putten, die 's Graaven voornaam-

(*e*) *Voyez* BUTKENS Troph. de Brab. *Preuv p.* 140.
(*f*) *Zie den* Vrygeleide Brief *by* BALEN Dordr. *bl.* 492.
(*g*) BEKA *in* Guidone *p.* 107.
(*h*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1323. *p.* 610. *ad annum* 1328. *p.* 619. *ad annum* 1329. *p.* 701.

Willem III. naamste Raaden waren (*h*), zullen hem, ongetwyfeld, de hooge noodzaaklykheid hier van vertoond hebben. De Engelsche en Hollandsche Koopluiden vielen, omtrent deezen tyd, klagtig over elkanderen. Eenige Koopluiden van Linkoln, Jork en andere Plaatsen in Engeland vertoonden den Koning, thans *Eduard den II*, dat de Hollanders hun omtrent twaalfhonderd ponden Sterlings schade ter zee gedaan hadden (*i*). Daarentegen, klaagden de Hollanders, dat de Engelschen hun eene goede menigte Haring en Visch, onder Engeland gevangen, hadden ontroofd (*k*). Om deeze en diergelyke geschillen by te leggen, zondt Graaf Willem, in den Zomer des jaars
1308. 1308, Christiaan van Raaphorst, Ridder, en eenige Afgevaardigden uit Dordrecht, Middelburg, *Briel* en andere Steden naar Engeland. De Koning benoemde terstond eenige Regters, om met hen in onderhandeling te treeden (*l*); doch men schynt toen niets gesloten te hebben. Alleenlyk werdt de onderhandeling eenigen tyd sleepende gehouden, doordien de Koning opnieuws aanhieldt, om de Bruidsgaave, die de Hollanders zyne Zuster Elizabet, Weduwe van Graave Jan den I, nog schuldig waren (*m*): schoon zonder vrugt. Ook vindt men, dat 'er, in 't jaar 1310, nog twee Middelburgers naar Engeland

(*h*) Beka *in* Guidone *p.* 108.
(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 120, 145, 146.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 150.
(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 95, 114, 120, 140, 145, 146, 146.
(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 95. *Vide & Tom.* II. *P.* I. *p.* 82.

land gezonden werden, om de geschillen onder de Koopluiden te helpen byleggen (n), en dat de Koning zig niet ongenegen toonde, om den Hollanderen eenig genoegen te geeven (o); doch 't liep aan tot in 't jaar 1314, of nog langer, eer men eene onderlinge overeenkomst trof, by welke de benadeelde Engelschen vryheid kreegen, om hunne schade, op de Hollandsche Koopluiden, te verhaalen (p). Sedert, ontstonden 'er egter geduurig nieuwe oneenigheden, tusschen de wederzydsche Koopluiden (q), die, van geen byzonder gevolg geweest zynde, niet naauwkeurig behoeven verhaald te worden. WILLEM III.

XV. Oorlog tusschen Graave Robert van Vlaanderen en Graave Willem. 1310.

'T Bestand, tusschen Graave Robert van Vlaanderen en Graave Willem van Henegouwen en Holland, getroffen, liep, in den Zomer des jaars 1310, ten einde. Tegen welken tyd, Graaf Robert een aanzienlyk Leger op de been gebragt hadt, met welk hy in Henegouwen viel. Graaf Willem hadt, ondertusschen, ook eenige uitgelezen' Ruiterbenden byeen getrokken; doch hy was slegt voorzien van Voetvolk, alzo de Hollanders en Zeeuwen niet te beweegen geweest waren, om hem in Henegouwen te komen helpen. Zy beweerden, naamlyk „dat zy genoeg te doen „hadden, met het beschermen hunner eige„ne Kusten, welken, door Graave Robert, „die eene magtige Vloot te water gebragt „hadt, met eene Landing, gedreigd wer„den".

De Hollanders en Zeeuwen weigeren den Graave hulp.

(n) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 167.
(o) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 150.
(p) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 61. *Conf. p.* 130.
(q) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 6, 11, 147, 159.

WILLEM III.

„ den". Graaf Willem zag zig, derhalve, genoodzaakt tot het sluiten van een nadeelig Verdrag, by welk hy zig, volgens het verhaal der Vlaamsche Schryveren, verbondt

Nadeelig Verdrag.

„ Zeeland, ik versta, Zeeland Bewester-„ Schelde, voortaan van de Vlaamsche Graa-„ ven ter leen te zullen houden: aan Guy van „ Vlaanderen, 's Graaven Broeder, dien men, reeds in 't jaar 1305, onder de Edelen deezer Landen, gemeld vindt (r) „ jaarlyks zo „ veel toe te zullen leggen, als Zeeland op-„ bragt: afstand te zullen doen van zyn Regt „ op het Land van Waas en de vier Ambag-„ ten, en de Zeeuwsche ballingen, of derzel-„ ver erfgenaamen, wederom te zullen herstel-„ len, in het bezit hunner verbeurd verklaar-„ de goederen (s)". Men weet, van elders, dat deeze Ballingen zig thans veel in Vlaanderen ophielden, zig geneerende met zeeschuimen, waarmede zy, onder anderen, den Engelschen veel nadeels toebragten (t).

XVI. Uitrooijing der Tempelieren, door gantsch Europa.

Omtrent deezen tyd, werdt de Geestelyke Ridder-Orde der Tempelieren, door gantsch Europa, en ook hier te Lande uitgerooid. Twee eeuwen byna, hadt zy in stand geweest. *Hugo de Paganis* en *Godefrid van S. Omer* hadden dezelve, te Jeruzalem, opgeregt, ter bescherminge van het Heilige Graf, en van de Pelgrims, die zig, in Bedevaart, derwaards begaven. De Ridders deezer Orde werden eerst *Armen der Heilige Stad*; doch naderhand *Tempe-*

(r) Diplom. Wilhelm. III. *apud* BOXHORN. Theatr. Holland. *p.* 60.
(s) MEYERUS *ad annum* 1310.
(t) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 177.

peliers genoemd, om dat hun eerste Huis digt by den Tempel stondt. Na dat Jeruzalem wederom in de handen der ongeloovigen geraakt was, verspreidden de Tempeliers zig door gantsch Europa. Hun getal nam, van tyd tot tyd, toe. Alomme bouwden zy Huizen, in welken zy, even als de Monniken, samen woonden, en in gemeenschap van goederen leefden. Rykelyk werden deeze Huizen begiftigd: en eerlang overtroffen de Tempeliers genoegzaam alle de andere Geestelyke Ordens, in goederen en aanzien. Hunne groote Rykdommen staken den Vorsten in 't oog. Ook verliepen zy zig in veelerlei ongebondenheid, en hunne dronkenschap heeft, zelfs hier te Lande, gelegenheid gegeven, tot het spreekwoord: *Hy zuipt als een Tempelier.* Filips de Schoone, Koning van Frankryk, was de eerste der Europische Vorsten, die op de verdelging deezer Orde toeleiden. Hy deedt alle de Tempeliers, in zyn Koningkryk, op éénen dag, den dertienden van Wynmaand des jaars 1307, vatten. Sedert werden veelen derzelven te regt gesteld, tot bekentenis van de snoodste euveldaaden gebragt, en ten vuure gedoemd. In Engeland, en in andere deelen van Europa, werden zy ook gevangen genomen; doch zo streng niet gehandeld. Overal egter werden hunne goederen aangeslaagen: en de gantsche Orde werdt, op den twee-entwintigsten van Bloeimaand des jaars 1312, in de Kerkvergadering van Vienne, door eene Pauselyke Bulle, vernietigd.

Willem III.

1312.

Hoe 't hier te Lande met het uitroojen der Tempelieren toegegaan zy, is, onzes weetens, ner-

Byzonderlyk te Zierikzee.

WILLEM III. nergens naauwkeurig genoeg aangetekend. Tot in 't midden der zestiende eeuwe, leefde iemant te Zierikzee (8), die dikwils plagt te verhaalen, dat zyn Vader den Brief gezien en gelezen hadt, op welks Opschrift, aan Baljuw, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden der Stad bevolen werdt, op zekeren bestemden nagt, ten twaalf uuren, byeen te komen, om dan eerst den Brief te openen, en de bevelen, die zy 'er in vinden zouden, op lyfstraffe, terstond ter uitvoeringe te doen brengen: waartoe zy zig van de hulp der Ingezetenen, onder 't doen van gelyke bedreiging, zouden mogen bedienen. Den Brief, ten bestemden tyde, in den vollen Raad, geopend zynde, vondt men 'er een bevel in, om de Tempeliers, zonder uitstel, van kant te helpen. De Raad bragt hierop de Stads- en andere Arbeiders in de wapenen, begaf zig, met dezelven, naar 't Huis der Tempelieren: alwaar, de deuren met geweld opgeloopen zynde, al wat men 'er vondt doodgeslaagen werdt. Twee Tempeliers, die zig toen juist in een oneerlyk Huis in de Stad ophielden, waren de eenigsten, die deezen ramp ontkwamen (*u*). De goederen der Tempelieren werden, sedert, zo te Zierikzee, als in andere Steden deezer Landen, geschonken, aan de Orde der Hospitalieren van S. Jan van Jeruzalem, die tegenwoordig de Ridders van Maltha zyn, en hier te Lande gemeenlyk, *S. Jans Heeren* genoemd werden.

Veel-

(*u*) BOXHORN Nederl. Hist. *bl.* 185.

(8) Mr. FRANÇOIS VAN SANDYCK, Sekretaris der Stad, sedert den jaare 1512.

Veelligt zou men van de waarheid der overleveringe, raakende de uitrooijing der Tempelieren te Zierikzeë, beter konnen oordeelen, indien zy, die dezelve te boek gesteld hebben, te kennen gegeven hadden, door wien, de Brief, van welken wy gewaagd hebben, geschreeven was. Want dat Graaf Willem diergelyk een bevel, aan de Wethouderschap eener voornaame Stad, onder bedreiging van lyfstraffe, gegeven zou hebben, is niet te vermoeden, en bezwaarlyk met de gesteldheid der Regeeringe hier te Lande overeen te brengen. De Paus of eene Kerkelyke Vergadering zou mooglyk den Brief hebben konnen doen schryven; doch ook niet wel lyfstraf dreigen konnen. Men vindt wel, dat de Keizers, somtyds, hier te lande, bevelen gegeven hebben, om ter Heirvaart te trekken (*v*); doch van zulk een byzonder en streng bevel weet ik geen voorbeeld. 't Blykt ook niet, dat men, in 't Duitsche Ryk, streng tegen de Tempeliers gehandeld heeft. In 't Aartsbisdom van Ments, zyn zy zelfs onschuldig verklaard (*w*). Men heeft dan reden om te vermoeden, dat ons de inhoud des Briefs niet net genoeg verhaald is, zonder dat ik nogtans het voornaamste deel deszelven begeer in twyfel te trekken.

Willem III. Aanmerkingen hier oven.

De Kerkvergadering van Vienne, in welke de Orde der Tempelieren was vernietigd, was, onder anderen, bygewoond, door Guy, Bisschop van Utrecht (*x*), die zig, na dat hy, in 't jaar 1305,

Stigtsche zaaken.

(*v*) *Zie* hier onder § XXIX. *bl*. 244.
(*w*) H. Mutii Chron. Germ. *Libr*. XXII. *p*. 211, 212.
(*x*) Beka *in* Guidone *p*. 107.

WILLEM III. 1305, uit de Vlaamsche gevangenis, geslaakt was, meer met de Kerkelyke zaaken zyns Bisdoms scheen te willen bemoeijen. In de Lente des jaars 1310, verscheen hy op eene Provinciaale Sinode, door Henrik, Aartsbisschop van Keulen, onder wien hy stondt, binnen deeze Stad, beschreeven: alwaar, behalve verscheiden' wetten, om de vryheden der Kerkelyken, tegen de Leeken, te beschermen, ook bepaald werdt, dat men, voortaan, volgens het gebruik der Roomsche Kerke, het jaar met Kersmis en niet met Paaschen zou aanvangen (y). Men heeft, sedert, hier te lande, deezen styl, in 't Kerkelyke, langen tyd, gevolgd, en den styl, volgens welken 't jaar, met Paaschen begon, den *Styl van den Hove* genoemd.

Tweeërlei Jaarbegin.

In 't jaar 1311, begaf Bisschop Guy zig naar Vienne: alwaar Paus *Klemens de V.* hem, volgens sommiger verhaal, een' Kardinaals hoed zou aangebooden hebben. Men voegt 'er, als iet zeldzaams, by, dat hy dien van de hand wees, zig vergenoegende met een jaargeld van vyfhonderd ponden, welk hem, door Filips den Schoonen, Koning van Frankryk, toegelegd werdt (z). De gunst des Konings hieldt hem eenigen tyd ten Hove op: tot dat hem de toestand der zaaken zyns Bisdoms herwaards te rug riep.

XVII. Kryg tusschen Bisschop

Voor zyn vertrek naar Vienne, hadt hy, ter beteugeling der Stellingwerver Friezen, die geduurig tegen hem opstonden, eene Sterkte

(y) LABBE Concil. *Tom.* XI. *p.* 1517 *ap.* FLEURY *Tom.* XIX. *p.* 160, 162.

(z) BEKA *in* Guidone *p.* 107.

te beginnen op te werpen, op een ſtuk Lands in Stellingwerf, van welk hy den eigendom behendiglyk hadt weeten te verkrygen. Zyn afzyn en een gerugt van zynen dood, welk 't gantſche land door verſpreid werdt, gaf den Stellingwerveren aanleiding, tot het pleegen der voorige vyandlykheden. Het opwerpen eener nieuwe ſterkte in hunne Landſtreek, die egter nog niet voltrokken was, ſtak hun in den krop. Zy vernielen dan eerſt het onvoltooide werk, en ſlaan vervolgens 't beleg, voor het Biſſchoplyk Slot te Vollenhove: welk fel beſtormd; doch, door den Slotvoogd *Herman*, dapperlyk verdedigd werdt. De Belegeraars, reeds in den Voorburgt gekomen, werden, door het hevig ſteenwerpen en ſchieten der Burgtzaaten, genoodzaakt te deinzen. Toen voerden zy een geweldig houten Stormgevaarte tegen 't Slot aan: welk drie verdiepingen hoog, en opgepropt met manſchap was. Van de bovenſte verdieping, werdt met zwaare ſteenen geworpen: van de tweede, met pylen geſchooten. Van de onderſte, ſtreedt men met heirbylen. 't Gantſche gevaarte was van buiten bekleed met oſſenhuiden, om voor 't vuurſchieten der Burgtzaaten beveiligd te zyn, en verder met teenen vlegtwerk omtuind, om 't beuken der ſtormrammen te konnen wederſtaan. 't Beleg hadt reeds eenen geruimen tyd geduurd, en 't Stormgevaarte was, tot op vyf voeten na, aan 't Slot gebragt, toen de Biſſchop, met een aanzienlyk Leger, te ſchepe naderde tot ontzet. *Gerard*, Prooſt van Deventer, Broeder des Slotvoogds, hadt den Biſſchop, die nog in Frank-

Willem III.

Guy en de Stellingwerver Friezen.

Belegvan 't Slot te Vollenhove.

Willem III. ryk was, van den toeſtand der Belegerden kennis gegeven: waarop hy, zonder uitſtel, naar Holland was gekeerd. Hier hadt Graaf Willem, ten behoeve zyns Ooms, Heirvaart doen beſchryven, en zo veel Volks byeen gebragt, dat Guy zig in ſtaat vondt, om het ontzet te onderneemen. Jan van Arkel, Dirk van Brederode, Nikolaas van Putten en andere Edelen verzelden hem op den togt. De Burgtzaaten ontdekten haaſt van de Toorentranſen de nadering der Biſſchoplyke Vloote, die de Zuiderzee overſtak: en dit gezigt deedt hun den moed zo zeer wakkeren, dat zy, volgens de gewoonte deezer tyden, in welken men nog geen Buskruid kende, een tonnetje, gevuld met Werk, Spek, Salpeter, Zwavel, Pek en andere brandbaare ſtoffe, en van buiten met yzeren haakjes beſlaagen, ontſtaken, en op het ſtormgevaarte der Friezen wierpen: waaraan het zig zo vaſt hegtte, dat de bovenſte verdieping ligterlaage in brand geraakte, inſtortte, en vyftig Friezen verpletterde. De anderen, voor gelyke ramp bedugt, verlieten 't gevaarte, dat, kort hierna, om verre raakte, en geheel verteerd werdt. Terwyl de Friezen hierdoor in verwarring gebragt waren, deedt de Slotvoogd eenen uitval, in welken, wel vyfhonderd Friezen ſneuvelden, terwyl de overigen de vlugt namen. De Biſſchop was ondertuſſchen geland niet verre van Vollenhove, alwaar zyne Hollandſche benden, door eenige Overyſſelſehen, verſterkt werden. Toen de benden verzameld waren, was de dag te ver verloopen, om iets te onderneemen. Men beſloot, derhal-

wordt opgebroken.

halve, eerst des anderendaags op te trekken, de vlugtende Friezen te vervolgen, en alles, in Stellingwerf, te vuur en te zwaard, te verdelgen. Doch des nagts, ontstondt 'er zulk een geweldige storm, van hevigen plasregen verzeld, dat de wegen, den volgenden dag, t'eenemaal onbruikbaar waren. De Bisschop deedt derhalve den voorgenomen togt staaken: en de Hollanders keerden, eerlang, met hunne Schepen, wederom naar huis (*a*). Ook kwamen de Stellingwervers in onderhandeling met den Bisschop, die vergoeding der schade, door die van Vollenhove geleeden, en eenige Landen in Yzelham, Steenwyk en elders leggende, van hun vorderde (*b*). Hier op volgde een Verdrag, welk, in 't jaar 1313, getroffen werdt.

Willem III.

1313.

Bisschop Guy genoot egter de rust, die hem dit Verdrag verschafte, maar weinige jaaren. Hy hadt de Voogdyschap van *Gysbrecht uit den Gooije*, een' Stigtsch Jonker, toevertrouwd aan Jan van Kuilenburg en Nikolaas van Kats; die, in 't jaar 1317, tot het doen van rekening gevorderd, en weigerig gebleeven zynde, hem, op nieuws, noodzaakten, om Heirvaart tegen hen te beschryven. De Hollanders booden hem hier wederom bystand. 't *Slot ten Gooije* werdt belegerd, en ging over by Verdrag. Kuilenburg en Kats booden den Bisschop voldoening aan: en 't Slot werdt *Arnoud van Ysselstein* en *Willem*, Bastaard van Graa-

(*a*) Beka *in* Guidone *p.* 107, 108. Ubb. Emmii Rer. Frisic. *Libr.* XIII. *p.* 189.
(*b*) Charta *Ann.* 1313 *apud* Matthæum Analect. *Tom.* III. *p.* 206.

WILLEM III.

Doodvan Bisschop Guy.

Graave Floris den V, in handen gesteld. Doch des nagts na 't sluiten van dit Verdrag, werdt de Bisschop van eene hevige kwaale overvallen, die hem terstond van 't leeven beroofde, op den negenentwintigsten van Bloeimaand des gemelden jaars (*c*). Kuilenburg en Kats maakten zig toen terstond wederom meester van 't Slot, de Bisschoplyke bezetting verdryvende (*d*).

XVIII. Fredrik de II. wordt Bisschop.

Graaf Willem, de dood zyns Ooms vernomen hebbende, wist zo veel by de Utrechtsche Geestelykheid te wege te brengen, dat zyn Bloedverwant, *Fredrik van Zierik*, met de Bisschoplyke waardigheid, bekleed werdt (*e*). t'Eenemaal hing deeze Bisschop van Graave Willem af. Men heeft nog eenen Brief van hem (*f*), in 't jaar 1320, gegeven, by welken hy geheime Raaden aanstelt, die door den Graave benoemd waren, en belooft, 's Graaven goedvinden in alles te zullen volgen.

De Heerlykheden van Amstel en Woerden met Holland vereenigd.

De Heerlykheden van Amstel en Woerden, voorheen, door Graave Jan den II, aan Guy, zynen Broeder, opgedraagen, werden nu, na 's Bisschops dood, wederom met het Graafschap van Holland vereenigd. De Graaf stelde, sedert, in ieder deezer Heerlykheden, een' Baljuw aan (*g*). Jan van Kuik hadt eenige goederen in de Landen van Amstel

(*c*) Libr. Obit. S. Petri & Major, Eccl. Traj. *apud* MATTHÆUM *ubi supra p.* 207.

(*d*) BEKA *in* Guidone *p.* 109.

(*e*) BEKA *in* Freder. II. *p.* 111.

(*f*) Charta Freder. II. *ap.* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 211.

(*g*) BEKA *in* Guidone *p.* 109. GISB. LAPP. A WAVEREN *in* Anal. Belgic. C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT *Tom.* III. *P.* I. *p.* 327.

ſtel en Woerden bezeten, die hy, in 't jaar 1308 overleeden zynde (*h*), zynen Zoon *Otto* nagelaaten hadt. Otto droeg deeze goederen, en al wat hy meer in 't Stigt ter leen bezat, het Ampt van Biſſchoplyken Schenker alleen uitgenomen, in 't jaar 1326, ook aan Graave Willem den III. op (*i*), en begaf zig, ſedert, met der woon naar Engeland (*k*). De Heerlykheid der Stede Amſterdam, ſedert eenige jaaren, afgeſcheiden van de Heerlykheid van Amſtel, is, vermoedelyk, ook eerſt na Guys afſterven, met het Graafſchap van Holland, vereenigd geworden. Wy hebben, te vooren gezien, dat Graaf Floris de Heerlykheid deezer Stede, aan Jan Perſyn, Heere van Waterland, geſchonken hadt: en dat deeze, uit hoofde van den Zoen met Gysbrecht van Amſtel van den jaare 1285, in 't bezit derzelve beveſtigd was geworden (*l*). Doch alzo oude Schryvers getuigen (*m*), dat Guy van Henegouwen, al omtrent den jaare 1300, Keuren en Voorregten aan Amſterdam gegeven heeft, ſchynt hy toen reeds in 't bezit dier Heerlykheid geweeſt te zyn. Veelligt hadt hy dezelve gekogt van den Huize van Perſyn, door welken, ook op andere tyden, wel Heerlyke goederen verkogt waren (*n*). Immers, onder Graave Willem den IV, heeft Amſterdam, zo wel als gantſch Amſtelland, tot Holland behoord (*o*). De

WILLEM III.

(*h*) MEYERUS *ad annum* 1308.
(*i*) Brief van Otto van Cuyck *apud*. MATTH. Analect. *Tom.* III. *p.* 616.
(*k*) Acta Publ. Angliæ *Tom.* II. *P.* III. *p.* 33, 120.
(*l*) IX. *Boek*, *bl.* 38. en 40.
(*m*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 187.
(*n*) SIBR. LEONIS Vitæ Abbat. Hort. Divæ Mariæ, *in* MATTHÆI. Anal. *Tom.* V. *p.* 249.
(*o*) *Zie* Handv. van Amſt. *bl.* 2.

WILLEM III

XIX. Graaf Willem doet eenen inval in Vlaanderen.

De Graaf, die zig, zo wel als zyn Vader, naauw met Frankryk verbonden hieldt, moest, van tyd tot tyd, deel neemen, in den Oorlog, dien de Fransche Koningen, tegen de Vlaamingen, voerden. 't Verdrag, welk hy, in 't jaar 1310, met Graave Robert, gesslooten hadt, was ook zo nadeelig voor hem, dat hy van zelf genegen genoeg was, om het te breeken. Hy werdt, derhalve, van *Lodewyk den*
1315. *X*, Koning van Frankryk, in 't jaar 1315, zo dra niet aangezogt, om eenen inval in Vlaanderen te doen, of hy verzamelde een aanzienlyk Leger van Henegouwers, Franschen, Friezen en Hollanders, welk hy, te water, de Schelde op, in Vlaanderen voerde (*p*). De Koning was, midlerwyl, in 't Westen der Landstreeke getrokken; doch het onstuimig weder en de geweldige plasregens maakten de wegen onbruikbaar, en noodzaakten hem, zonder iets uitgerigt te hebben, naar Frankryk te rug te keeren. Graaf Willem lag voor Rupelmonde, toen hy van den aftogt des Konings kennis kreeg. Te gelyk vernam hy, dat de Vlaamingen eenige Hollandsche Vaartuigen, met mondbehoeften voor zyn Leger, hadden opgeligt. Hierom vondt hy niet geraaden, langer in Vlaanderen te vertoeven. Hy vergenoegde zig, derhalve, met het verwoesten van eenige Plaatsen, langs de Schelde, en in 't Land van Waas: waarna hy, zonder eenig verlies geleeden te hebben, wederom scheep ging, en naar Holland keerde (*q*).

De

(*p*) MEYERUS *ad ann.* 1315. BEKA *in* Guidone *p.* 108.
(*q*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1314. MEYERUS *ad ann.* 1315. Spiegel Historiaal VI. *Boek*, *Cap.* XVII-XX. *bl.* 384-389.

De zwaare Regen, die deezen togt gestremd hadt, deedt, hier en hier omtrent, grooter schade. Hy was oorzaak, dat het Graan niet tot rypheid kwam, en op 't veld verrotte: waarop groote duurte en eene hevige Pestziekte volgde. Men vindt aangetekend, dat niet alleen de armen, in deezen bangen nood, verwaarloosd werden, en by menigten, op de straaten, versmagtten; maar dat ook Bloedvrienden, Ouders en Kinderen, ja Egtgenooten zelven elkanderen schuwden, en den noodigen onderstand weigerden. De armen sloegen 't vleesch van doode krengen raauw te lyve. En in zeker Hollandsch Dorp, werden de Kikvorschen, toen veel ongewooner voedsel dan nu by sommigen, uit de poelen gehaald, en gegeten. Doch 't is opmerkelyk, dat de Hemelsche Voorzienigheid deeze tyden van jammer, binnen weinige maanden, zo t'eenemaal deedt verdwynen, dat men zekere maat Rogge voor vyftien penningen kogt, daar men, te vooren, zo veele stuivers Hollandsche munt voor besteed hadt (*r*). Sommigen schryven deeze schielyke verandering eeniglyk toe aan een volgend vrugtbaar Jaargetyde; doch veelligt is 'er ook toevoer van Graanen uit de Oostzee gekomen: alzo men vindt, dat de Oosterlingen, ten deezen tyde reeds, met hunne Schepen, in Holland kwamen, hunne waaren, te Dordrecht en elders, ter markt bragten, en, met Hollandsche waaren belaaden, te rug keerden (*s*).

WILLEM III. Hongersnood en Pestziekte, hier te Lande.

Met

(*r*) Wilhelm. Procurat. *ad annos* 1314, 1315.
(*s*) Handv. van Willem III. *by* Balen Dordr. *bl.* 493.

WILLEM III. Met Vlaanderen, schikten de zaaken zig ook eerlang op beteren voet. Koning Lodewyk de X, in Zomermaand des jaars 1316, overleeden zynde, werdt, door *Filips den V.* opgevolgd, die zig terstond genegen toonde, om eene vaste Vrede met de Vlaamingen te sluiten. 't Gelukte egter niet, voor den tweeden van Zomermaand des jaars 1320. Volgens één der punten van 't Verdrag, moesten de geschillen, tusschen de Graaven Willem en Robert, die Koning Eduard, midlerwyl, te vergeefs hadt poogen by te leggen (*t*), aan de bemiddeling des Franschen Konings, verbleeven worden (*u*). Doch deeze bemiddeling kreeg haar beslag eerst in 't jaar 1323: wanneer Filips de V. reeds door zynen Broeder, *Karel den IV.* en Graaf Robert, door zynen Kleinzoon, *Lodewyk van Nevers*, opgevolgd was. In Lentemaand des gemelden jaars, werdt 'er te Parys een Verdrag getroffen (*v*), by welk Graaf Lodewyk Graave Willem ontsloeg „ van de hulde, die de Graa„ ven van Holland, voorheen, wegens eenige „ Zeeuwsche Eilanden, aan de Graaven van „ Vlaanderen, geoordeeld werden schuldig „ te zyn: en van de betaaling der pennin„ ningen, die, uit kragt van het Verdrag „ van den jaare 1310, geschieden moest (*w*). „ Graaf Willem stondt, daarentegen, zyn „ Regt op de Landen van Aalst en van Waas, „ de vier Ambagten en Gerardsbergen aan Graa-

Vrede tusschen Graave Willem en Lodewyk, Graave van Vlaanderen.

1320.

1323.

(*t*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 165, 165, 165.
(*u*) MEYERUS *ad annum* 1320.
(*v*) MEYERUS *ad annum* 1322.
(*w*) *Zie* hier voor, *bl.* 190.

„ Graave Lodewyk af. De verbeurd verklaar- WILLEM
„ de goederen der Hollandſche en Zeeuwſche III.
„ Ballingen, die de zyde des Graaven van
„ Vlaanderen gehouden hadden, zouden, ten
„ behoeve van Graave Willem, verbeurd
„ blyven. En zo iemant in gebreke blyven
„ mogt van Graaf Willem, in 't bezit dier
„ goederen, te ſtellen, zou Graaf Lodewyk
„ gehouden zyn zulks te doen, mids hem daar
„ voor, door Graave Willem, dertigduizend
„ ponden betaald werden. Zo 'er, in 't ver-
„ volg, eenig verſchil, tuſſchen de Graaven,
„ ontſtaan mogt, zou het, niet door de wa-
„ penen; maar door de uitſpraak van zes goe-
„ de mannen, wederzyds te kiezen, moeten
„ beſlegt worden". Sommigen voegen 'er by, dat de goede mannen van de Vlaamſche zyde, te *Saaftingen*, en die van de Hollandſche zyde, in *Rynland*, byeen komen moeſten, en niet van de plaats gaan, voor dat de twiſt bygelegd was (*x*). De andere punten deezer Vrede betreffen ons Land niet. Zy werdt, van Vlaanderens zyde, door de Steden Gend, Brugge en Yperen; en van de zyde van Henegouwen, Holland en Zeeland, door de Steden Valenchyn, Bergen, Maubeuge, *Dordrecht*, *Zierikzee*, *Middelburg*, *Delft*, *Leyden* en *Haarlem* bekragtigd (*y*). Men vindt niet, dat het Verdrag, door eenigen der Edelen, getekend of bezegeld geworden is.

Deeze Vrede maakte een einde van den lang-

(*x*) MEYERUS *ad annum* 1323.
(*y*) P. D'OUDEGHERST Chron. de Flandr. *Ch.* CXLIX. *f.* 246. *verſ.*

WILLEM III. langduurigen twist over de Zeeuwsche Eilanden (z): die, sedert, zo verre my gebleeken is, niet wederom opgehaald werdt. Graaf Willem hadt de voordeelige Voorwaarden, die hy hier bedong, genoegzaam eeniglyk te danken aan de bemiddeling des Konings van Frankryk, die den jongen Graaf van Vlaanderen, onlangs gehuwd met *Margareet*, Dogter des overleeden Konings, Filips den V, t'eenemaal naar zyne hand wist te zetten. De Vrede tusschen Holland en Vlaanderen werdt, sedert, ongeschonden bewaard. Men vindt wel, dat Graaf Willem, verzeld van *Willem*, zynen Zoon, Jan van Arkel, Dirk van Brederode, *Allard van Egmond*, Filips van Wassenaar, *Jan van Haamstede*, *Arnold van Kruiningen*, en andere Hollandsche en Zeeuwsche Edelen, den Koning van Frankryk, *Filips den VI*, in 't jaar 1328, in Vlaanderen, met de wapenen bygestaan, en zig dapperlyk gekweeten heeft (a). Doch deeze Kryg werdt niet gevoerd tegen Graave Lodewyk; maar tegen de Vlaamsche Steden, die wederspannig geweest waren; doch, in 't kort, tot onderwerping gebragt werden. Wy maaken 'er, hier, by voorverhaal, gewag van, op dat wy, in 't gevolg, niet tot de Vlaamsche zaaken zouden behoeven weder te keeren.

XX. Graaf Willem De magt en het aanzien van Graave Willem en zyne Verbindtenissen met Frankryk bragten

(z) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1323. *p.* 609. *ad annum* 1330. *p.* 709.

(a) MEYERUS *ad annum* 1328. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1328. *p.* 684-687.

ten, gelyk wy gezien hebben, den Landen, nu en dan, merkelyke voordeelen aan; doch hielden ook, aan de andere zyde, de Landzaaten in geduurige vrees voor Oorlog, en joegen hen op kosten, die, by de spaarzaame menigte, dikwils noodeloos gekeurd, en ongaarne gedraagen werden. Wy hebben reeds gezien (*b*), dat de Hollanders en Zeeuwen, in 't jaar 1310, plat uit weigerden, den Graave in Vlaanderen ter Heirvaart te volgen: en schoon zy dit naderhand deeden, gaven zy egter genoeg te kennen; dat de groote kosten, die de Graaf, van tyd tot tyd, maakte, hun, tegen de borst waren. Want niet vergenoegd met veel gelds aan 't voeren van uitheemsche Oorlogen te spillen, hieldt hy geduurige Steekspelen binnens Lands; 't welk niet zonder veel omslags en kosten geschieden kon, en daarom der Gemeente lastig viel. Ook stondt het der Geestelykheid tegen (*c*), als strydig met de Kerkelyke wetten. In 't jaar 1322, woonde de Graaf de Krooning van Karel den IV, Koning van Frankryk, by, verzeld van veele Hollandsche Edelen (*d*), die geene kosten spaarden, om 's Graaven luister te helpen vermeerderen. Men vindt aangetekend, dat de Graaf het Hof, by deeze gelegenheid, vermaakte, met de vertooning van eene Zeeuwsche Vrouw, zo groot, dat mannen kinderen by haar geleeken: en zo sterk, dat zy, in elke hand, eene Ton Hamburger bier droeg, en eenen balk, dien agt mannen niet hef-

WILLEM III. veroorzaakt den Landen veele kosten.

(*b*) Boven bl. 189.
(*c*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1323. *p.* 610.
(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 587.

WILLEM III. heffen konden, bragt, waar zy hem hebben wilde (*e*). Doch de Huwelyken van 's Graaven drie Dogteren, die, omtrent deezen tyd, kort na elkanderen, gesllooten werden, vielen den Landen zo kostbaar, dat men 'er alomme heimelyk, en by de Kennemers openlyk over morde. Twee deezer Dogteren werden, in 't jaar 1324, uitgehuwelykt: ééne, *Joanna* genoemd, aan Willem, Graave van Gulik, en ééne, *Margareet* geheeten, aan *Lodewyk van Beyeren*, wien, in 't jaar 1314, de Keizerlyke waardigheid opgedraagen was. Van het Huwelyk der derde, *Filippa* genoemd, zullen wy terstond nader spreeken. Wy hebben reeds, by eene andere gelegenheid (*f*), aangetekend, dat de Graaven gewoon waren, eene Bede of eisch van de Landzaaten te doen, wanneer zy eene Dogter uithuwelykten. Dit geschiedde ook tegenwoordig. De Graaf trok, in 't jaar 1323, Holland en Zeeland door; in de Steden en ten platten Lande, zogenoemde vrywillige Giften vorderende. 's Lands Handvesten bepaalden de grootte der Giften, in diergelyke gelegenheden. Doch 't is waarschynlyk, dat de Graaf nu meer eischte, dan by de Handvesten vastgesteld was. Immers, uit de oude Rekeningen der Dordrechtsche Ontvangeren (*g*) blykt, dat Dordrecht, alleen *tot het Feest der Coninghinne van Alemanien* of Duitschland, vyfhonderd ponden Hollandsch opgebragt hadt. Of 'er Graaflyke Brieven voorhanden zyn, by welken bepaald wordt, hoe

Huwelyken van 's Graaven Dogteren.

(*e*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 606.
(*f*) Boven *bl.* 183.
(*g*) *By* BALEN *Dordr. bl.* 734.

hoe veel Dordrecht, in zulk eene gelegenheid, opbrengen moest, weet ik niet: doch 't is zeker genoeg, dat de Stad, op verre na, zo hoog niet geschat kan geweest zyn. Men vindt, dat Leiden maar tien (*h*), Haarlem maar vyftien (*i*), en Delft maar twintig ponden (*k*), in zulke gelegenheden, betaalen moesten: waarom men naauwlyks twyfelen kan, of de Graaf heeft meer gevorderd, dan hy, volgens de Handvesten, vorderen kon.

Willem III.

Overal egter, was men hem, gaarne of ongaarne, te wille. Men wil zelfs, dat sommigen, 't zy by deeze, of by eene andere gelegenheid, den Graave tienmaal zo veel booden, als hy geëischt hadt (*l*). Doch dan zullen de Landzaaten ook nieuwe Voorregten begeerd hebben. Immers zo ging 't, in Kennemerland. Hier zei men den Graave in 't aangezigt „dat „men zyne Bede wel voldoen, en 't Land zelf „hoog genoeg schatten wilde; zo hy, van „zyne zyde, den Kennemeren eenige Vryheden, die hem schriftelyk werden voor„gelegd, wilde toestaan". De Graaf gaf hier op weigerend antwoord, en vertrok, de Gift der Kennemeren van de hand wyzende, verstoord naar 't Slot te Teilingen, en van daar naar den Haage, alwaar de Kennemers, kort hierna, ontbooden werden. Men vertoonde hun, hoe zeer de Graaf op hen gestoord was, en vraagde, *of zy nog by hun voorig besluit bleeven?*

De Kennemers weigeren 's Graaven Bede, en verliezen hunne Voorregten.

(*h*) Handv. van Floris V. by Jan van Hout Dienstb. van Leyden *bl.* 9.
(*i*) Handv. van Willem II. by Schrevel. Haarl. *bl.* 231.
(*k*) Handv. van Willem II. by Boxhorn. Theatr. Holland. *p.* 161.
(*l*) Politike Regeer. van den Briel, *bl.* 230.

WILLEM III. ven? Zy, bedeesd gemaakt, booden driemaal zo veel gelds, als te vooren, mids men hun de begeerde Vryheden toestondt. De Graaf, die hier geene ooren naar hadt, neigde tot strengheid, en, wel verre van den Kennemeren nieuwe Vryheden toe te staan, benam hy hun de ouden, dezelven alle verbeurd verklaarende (*m*). 't Schynt, dat de Kennemers, niet voor 't jaar 1346, in hunne oude Voorregten, hersteld geworden zyn (*n*). Ondertusschen toont ons dit voorbeeld, hoe veel gezags zig de Hollandsche Graaven reeds begonden aan te maatigen, en hoe volstrekt zy wilden gehoorzaamd zyn. Doch niet min klaar blykt dit, uit het gedrag, welk de Graaf, niet lang hierna, hieldt, omtrent de Stad Dordrecht zelve, die hem, kort te vooren, zulke rykelyke giften gedaan hadt.

XXI. Verschil van verscheiden Steden met Dordrecht over 't Stapelregt.

Dordrecht, thans de voornaamste Koopstad van Holland, hadt, in 't jaar 1299, van Graave Jan den I. en van Jan van Avennes, het Voorregt verkreegen, dat alle Wynen, Graanen, Houtwaaren en andere Koopmanschappen, die de Merwe en de Lek afgebragt werden, aldaar geveild moesten worden, eer zy verder mogten worden gevoerd. De Tollenaars van Geervliet en *Stryenmonde* kreegen, ten zelfden tyde, bevel, om geene Koopwaaren de Tollen voorby te laaten, ten ware hun bleeke, dat dezelven te Dordrecht gekogt waren (*o*). Dit Voorregt werdt, sedert, nog nader bevestigd, en verder uitgebreid, en in 't gemeen

(*m*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1324. *p.* 623-629.
(*n*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 9.
(*o*) Handv. *by* BALEN *bl.* 441.

meen *Stapel-regt* genoemd. Willem de III. voegde 'er verscheiden' Voorregten by. Om den Oosterschen handel naar Dordrecht te trekken, hadt hy, in 't jaar 1313, den Oosterlingen tolvryheid verleend van alle waaren, die zy aldaar ter markt brengen zouden (*p*). En in 't jaar 1322, verleende hy den Dordrechtenaaren tolvryheid, door alle zyne Landen (*q*). Zo dat het geenszins vreemd schynen moet, dat die van Dordrecht, zo zeer begunstigd, den Graave, in 't volgend jaar, zo rykelyk eene Bede toestonden. Doch de gunst, die Dordrecht genoot, en, zo men wil, ook het misbruik, dat 'er die Stad van maakte, stak den anderen Hollandschen Steden in 't oog: vooral, morde men, over 't Stapelregt. Men vondt het vreemd en onredelyk, dat elk genoodzaakt werdt, de bovenlandsche waaren te Dordrecht te moeten koopen. De gantsche Gemeente van Noordholland, waardoor men, ten deezen tyde, al 't Land tusschen de Maaze en Kennemerland verstondt, spande dan samen. De Dordrechtsche Koopluiden werden aangetast en van 't hunne beroofd. Die van Dordrecht namen hier wraak over van de Noordhollanders. De oneenigheid scheen tot eenen volslaagen binnenlandschen Oorlog te zullen uitbarsten. Doch de Graaf, door zynen Broeder, *Jan van Beaumont*, die, als Heer van Gouda en Schoonhoven, 't belang der Noordhollanderen voorstondt, onderrigt van de Dor-

Willem III.

(*p*) Handv. *by* Balen, *bl.* 493.
(*q*) Handv. *by* Balen, *bl.* 497.

Willem III. Dordrechtsche knevelaaryen, kwam 'er, met zyn gezag, tusschen beide. De dienst, hem, zo onlangs, door die van Dordrecht, gedaan, verhinderde hem niet, Heirvaart tegen de Stad te doen beschryven. 't Gerugt hiervan was genoeg, om haar 't hoofd in den schoot te doen leggen. Zy deedt eene bezending aan den Graave, en verwierf, met veel moeite, vergiffenis van 't gebeurde. Ook behieldt zy, ter naauwer nood, de oude Voorregten: alzo de Graaf oordeelde, dat dezelven haar
1325. met regt benomen mogten worden. Dit gebeurde, in 't jaar 1325 (r).

XXII. Huwelyk van Filippa, Dogter van Graave Willem, met Eduard van Engeland gesllooten. Gevolg hier van.

Izabelle, Gemaalin van Eduard den II. Koning van Engeland, hadt zig, in 't zelfde jaar, naar Parys begeven (s), in schyn, om een Verdrag, tusschen Karel den IV, haaren Broeder, en den Koning, haaren Egtgenoot, te bewerken; doch inderdaad om zig, met den raad en hulp haars Broeders, van den Engelschen Troon, voor haaren Zoon, den jongen Eduard, dien men haar, onder zeker voorwendsel, na gezonden hadt, te verzekeren. Koning Karel begunstigde heimelyk het oogmerk zyner Zuster. Zelfs beloofde hy haar, met de wapenen, te zullen ondersteunen; mids dat het onder de hand geschieden kon. De staatzugtige Vorstin, zig derhalve genoodzaakt vindende, naar eenen beschermer om te zien, die geene zwaarigheid maaken zou, om haare zyde, openlyk, voor te staan, wierp het oog op Graave Willem, die zig,

(r) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 640, 641.
(s) Froissart *Vol.* I. *Ch.* VI. *p.* 4.

zig, omtrent deezen tyd, in Frankryk bevondt (*t*). Hy was van haare Namaagschap, zynde gehuwd met de Dogter van Karel van Valois, Broeder van haaren Vader, Filips den Schoonen. Doch om hem nog sterker te beweegen, sloeg zy een Huwelyk voor, tusschen den jongen Eduard en zyne Dogter Filippa. De Graaf liet zig, zonder veel beraad, overhaalen. Het Huwelyk werdt geslooten, onaangezien Koning Eduard zynen Zoon ernstig verbooden hadt, zig, in eenige onderhandeling van deezen aart, buiten zyne toestemming, te laaten inwikkelen (*u*). Eduard was te vooren wel gezind geweest, om de oudste Dogter van Graave Willem, Margareet, voor zynen Zoon, ten Huwelyk te verkrygen (9); doch de zaaken waren nu zo zeer van gedaante veranderd, dat hy diergelyke verbindtenis schuwen moest. De Koning van Frankryk, om den schyn van Vriendschap met Koning Eduard te bewaaren, deedt zyne Zuster, terstond na dat het Verbond met Graave Willem getroffen was, uit zyn Ryk vertrekken. Zy begaf zig naar Valenchyn, en vandaar naar Holland (*v*), alwaar Graaf Willem vast eenige benden byeen gebragt hadt, om de Koningin naar Engeland te geleiden. *Jan, Koning van Boheemen*, die thans naauw met Graa-

Willem III.

1326.

(*t*) Wilhelm. Procurat *ad annum* 1325. *p.* 630.
(*u*) Act. Publ. Ang*l.* *Tom.* II. *P.* II. *p.* 153.
(*v*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* IX. X. *p.* 6, 7.

(9) Men vindt dat, hierover, in de jaaren 1318, 1319, 1320 en 1321, gehandeld is. Vide *Acta Publ. Angliæ* Tom. II. P. I. p. 165, 165, 182, 183, 183. P. II. p. 11, 17.

WILLEM III. Graave Willem verbonden was (*w*), bewoog eenige Ridders der Duitsche Orde, om zig, met de overige benden, scheep te begeeven. De Graaf, de Koningin, te Dordrecht, eenigen tyd, opgehouden hebbende, binnen welken, de ondertrouw tusschen Eduard en Filippa geschiedde, liet haar, van zynen Broeder, Jan van Beaumont, verzeld, in de Haven van den Briele scheep gaan (*x*). 't Gevolg van deezen togt breedvoerig te verhaalen, is buiten ons bestek. Wy tekenen slegts met een enkel woord aan, dat de Koningin haar oogmerk bereikte. Eduard de II. werdt onttroond: zyn Zoon, *Eduard de III*, tot Koning verklaard, en Jan van Beaumont, die der Koninginne zulk een' merkelyken dienst gedaan hadt, nevens zyn Volk, in 't jaar 1327, rykelyk begiftigd (1), herwaards te rug gezonden (*y*). Ook werdt het Huwelyk, tusschen Eduard den III. en Filippa, in 't jaar 1328, voltrokken (*z*): na dat men van den Paus, toen *Jan den XXII*, met veel moeite, ontslag van de Kerkelyke Wet, wegens de Huwelyken tusschen Namaagen, hadt weeten te

(*w*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1323. *p.* 910, 619.
(*x*) WILHELM PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 646, 647. FROISSART *Vol.* I. *Ch.* X. *p.* 7.
(*y*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 651.
(*z*) *Voyez* DE RAPIN THOIRAS Hist. d'Angleterre *Tom.* III. *p.* 127, 128, 129, 142, 144, 146.

(1) De Koning lei hem een jaargeld toe van duizend mark, uit de Regten op de Wolle, het Leder en de Schaapenvellen: om welk te ontvangen, hy twee Florentynsche Koopluiden, te Londen, magtigde. Vide *Acta Publ. Angl.* Tom. II. P. II. p. 173, 189. & P. III. p. 30.

te bekomen (*a*): hebbende Eduard den II. zelven den Paus zoeken te beweegen, om dit ontslag niet ligtelyk te verleenen (*b*). De Graaf begaf zig, in persoon, naar Engeland, om zyne Dogter te geleiden (*c*): aan welke, door haaren Egtgenoot, eene Bruidsgaave van vyftienduizend ponden zwarten tournois, jaarlyks, werdt toegelegd (*d*). Willem III.

Gelyk dit Huwelyk Graaf Willem bewoogen hadt, om zig in de Engelsche zaaken te steeken, wikkelde hem het Huwelyk zyner Dogter Margareet, omtrent deezen tyd, ook dieper in de zaaken des Duitschen Ryks, dan hy, als een vry Ryks Lid, zou konnen verpligt geweest zyn. De gelegenheid hiertoe moet van wat hooger opgehaald worden.

XXIII. Staat van het Duitsche Ryk.

Keizer *Hendrik den VII.* die Keizer Albrecht den I. in 't jaar 1308, opgevolgd was, in 't jaar 1313, overleeden zynde, bleef het Ryk veertien maanden zonder Opperhoofd. Eindelyk, verkooren vyf Keurvorsten, naamlyk de Aartsbisschoppen van Ments en Trier, Jan, Koning van Boheemen, Zoon van Henrik den VII. Waldemar, Markgraaf van Brandenburg, en Jan, Hertog van Saxen, te Frankfort byeen gekomen zynde, op den negentienden van Wynmaand des jaars 1314, *Lodewyk*, *Hertog van Beieren*, wiens Moeder eene Dogter van Keizer Rudolf geweest was, tot Roomsch Koning. Doch omtrent op den zelf-

(*a*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 196. Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 669. Froissart *Vol.* I. *Ch.* XX. *p.* 21.
(*b*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 150.
(*c*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 198, 203.
(*d*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 14.

Willem III. zelfden tyd, verkooren de andere twee Keurvorsten, Henrik, Aartsbisschop van Keulen en Rudolf van Beieren, Paltsgraaf aan den Ryn, en Broeder van Lodewyk, te Saxenhausen, *Fredrik van Oostenryk*, Zoon van Keizer Albrecht, tot dezelfde waardigheid. Deeze dubbele verkiezing was oorzaak van veele verwarringen in 't Ryk. Lodewyk en Fredrik spaarden kosten noch moeite, om hunnen aanhang te vermeerderen. De eerste kreeg, al kort na zyne verkiezing, Graaf Willem op zyne zyde: 't welk men afneemen mag, uit eenen zyner Brieven, te Aken, op den drieentwintigsten van Slagtmaand des jaars 1314, gegeven, waarby hy den Graave „ van al „ het Regt, welk de Keizers, zyne Voor„ zaaten, op Holland, Zeeland en Friesland „ gehad hadden, ontslaagen verklaart, mids „ dat deeze hem en den Ryke de behoorlyke „ hulde wegens deeze Landen deedt (2)". Ook hadt Lodewyk den meesten aanhang. In 't jaar 1322, gelukte het hem egter eerst, zynen Mededinger, Fredrik, in eenen Veldslag, gevangen te neemen. Sedert noodzaakte hy hem afstand van zyn regt op 't Ryk te doen. *Beatrix*, Dogter van Henrik, Hertog van Glogau, Lodewyks tweede Gemaalin, in 't jaar 1323, overleeden zynde, trouwde hy, kort daarna, voor de derde reize, met Margareet, Dogter van Graave Willem, die, hierdoor, ten naauwsten, aan de belangen van Keizer Lodewyk verbonden werdt.

Gantsch

(2) Van deezen Brief, is my een Afschrift van een *Vidimus* van den jaare 1416, op *francyn* geschreeven, ter hand gekomen.

Gantsch Duitschland was nu genoegzaam bevredigd, en hieldt de zyde van Keizer Lodewyk. Doch in Italie, berokkende Paus Jan de XXII, zyn geslaagen vyand, hem gedunrig veel moeite. Niet vergenoegd, met hem niet voor Roomsch Koning te erkennen, zogt hy Milaan en andere Italiaansche Steden, die 't met Lodewyk hielden, met geweld, van zyne zyde af te trekken. Zelfs geliet hy zig zo gestoord te zyn op Lodewyk, om de hulp, die hy den zynen in Italie toebragt, dat hy hem, by eene Bulle, gedagtekend den negenden van Wynmaand des jaars 1323, vermaande of beval, binnen den tyd van drie maanden, afstand van 't Ryk te doen, onder bedreiging van den Kerkelyken ban (*e*). Veel verslagenheid veroorzaakte deeze Bulle in Holland (*f*). Doch de Keizer verdedigde 'er zig meesterlyk tegen, zig beroepende, van den Paus, op den Heiligen Stoel en eene algemeene Kerkvergadering (*g*). Jan de XXII, voortgaande in zyne hevigheid tegen Lodewyk van Beieren, verklaarde hem, by eene Bulle van den vyftienden van Hooimaand des jaars 1324, vervallen van 't Ryk. Toen hieldt de Keizer ook geene maat meer met Paus Jan. Alomme maakte hy hem uit voor eenen Verstoorer der gemeene rust, die den naam van Paus onwaardig was, en zelfs Ketterische stellingen leerde. De Paus vernieuwde zyn Vonnis in 't jaar 1326, en dagvaarde Lodewyk te

WILLEM III.

Twist van Keizer Lodewyk met Paus Jan den XXII.

(*e*) *Vide* RAINALD. *ad annum* 1323. *n.* 30.
(*f*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1324. *p.* 622.
(*g*) RAINALD. *ad annum* 1323. *n.* 33 &c.

WILLEM III. te Rome (*h*). Ook kwam hy 'er, sedert, doch in eenen anderen staat, dan de Paus 'er hem gaarne gezien hadt.

De Keizer zoekt hulp by Graave Willem. 1327. De Italiaansche Vorsten, die Lodewyks zyde hielden, hem, in den aanvang des jaars 1327, ontbooden hebbende, om hen, in persoon, tegen den Pauselyken aanhang, te komen beschermen, vondt hy zig, by mangel van geld en manschap, ten uitersten benard (*i*). Doch Graaf Willem beloofde hem onderstand, en spoorde hem zo sterk aan tot den togt, dat hy op weg sloeg, en reeds in Lentemaand te Trente was: gelyk duidelyk blykt uit eenen Brief, den dertienden dier maand, door hem, van daar, aan Graave Willem geschreeven (*k*). In deezen Brief, verzoekt hy den Graave om den beloofden onderstand, hem voorhoudende „ dat hy dien „ gehouden was over te zenden, niet slegts „ als zyn Schoonvader, maar ook als een Lid „ des Heiligen Ryks". Graaf Willem, die toen nog met de Engelsche zaaken de handen vol werks hadt, was, waarschynlyk, buiten staat, om zynen Schoonzoon te helpen. Lodewyk schreef hem, den tienden van Grasmaand, nog eenen Brief uit Como in 't Milaneesche, waarin hy hem herinnert, „ dat „ hy den Italiaanschen togt niet dan op 's „ Graaven sterk aanraaden ondernomen hadt, „ en nu niet gaarne van zyne hulpe verste- „ ken zou blyven". Hy noemt den Graaf, in

(*h*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1326. *p.* 653.
(*i*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 654, 655.
(*k*) *Apud* WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 657.

in deezen Brief, *een voornaam Lid des Heiligen Ryks* (*l*). In eenen anderen (*m*), den twintigsten van Zomermaand, uit Milaan, geschreeven, berigt hy den Graave zyne Krooning aldaar. Ook verzoekt en vermaant hy zynen Schoonvader, op 't ernstigst, niet te willen gedoogen „ dat hy, die zig *Paus* noemt, „ eene schatting heffe van de Geestelykheid „ onder 's Graaven gebied: gelyk men den „ Keizer verzekerd hadt, dat hy poogde te „ doen. Of indien zulks reeds geschied mogt „ zyn, wil hy, dat de Graaf, van wege den „ Keizer en het Ryk, tweemaal zo veel heffen zal van alle de geestelyke goederen, in „ zyne Graafschappen gelegen". Of zulks geschied zy, is my niet gebleeken: alleenlyk vindt men, dat de Keizer, kort hierna, iemant, om onderstand, aan de Utrechtsche Geestelykheid, afgevaardigd hebbende, weigerend antwoord bekomen heeft (*n*).

Willem III.

Graaf Willem, den beloofden onderstand niet langer durvende te rug houden, tradt, op 't ontvangen van deezen laatsten Brief, met de Graaven van Gelder en van Gulik, in onderhandeling, om hen, insgelyks, tot den togt naar Italie, te beweegen. Men begon reeds van verscheiden' kanten Volk byeen te brengen. De Graaf scheen zelf in persoon naar Italie te zullen trekken, alzo hy, onder dit voorwendsel, de Steden en het platte Land, tegen den negentienden van Hooimaand,

Graaf Willem bereidt zig tot eenen togt naar Italie: die niet voortgaat.

(*l*) *Apud* Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 659, 660.
(*m*) *Apud* Wilh. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 661, 662.
(*n*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 664.

WILLEM III. maand, te Katwyk, hebbende doen byeen komen, 's Lands Regeering, geduurende zyn afweezen, in derzelver tegenwoordigheid, zynen Zoon Willem opdroeg. Doch een opgekomen geschil, tusschen den Hertog van Brabant en den Heere van Valkenburg, aan welks beslissing hy zig zeer veel gelegen liet leggen (*o*), gaf hem een voorwendsel aan de hand, om zyne reis naar Italie, van tyd tot tyd, te verschuiven. Men wil ook, dat 's Lands meeste Edelen hem goede sommen gelds aanbooden, en te gelyk beloofden, hunne Kinderen niet dan met zyn goedvinden te zullen uithuwelyken, indién hy den togt naar Italie staaken wilde. Al het welk zo veel te wege bragt, dat de togt eerst uitgesteld werdt, en eindelyk geheel agter bleef (*p*).

Keizer Lodewyk deedt, sedert, zyne Intrede binnen Rome, alwaar hy, nevens zyne Gemaalin, op den zeventienden van Louw-
1328. maand des jaars 1328, op nieuws plegtiglyk gekroond werdt (*q*). Jan de XXII, die zig naar Avignon begeven hadt, werdt, door hem, van de Pauselyke waardigheid vervallen verklaard: waarna *Pieter Rainalucci*, op 's Keizers gezag, onder den naam van *Nikolaas den V*, tot Paus werdt verkooren. De Utrechtsche Geestelykheid kreeg hier, onder anderen, terstond

(*o*) *Vide* WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327, *p.* 666, 667, *ad annum* 1328. *p.* 675, 680. *ad annum* 1329. *p.* 691, 692, 696.

(*p*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 665, 666, 667, 668.

(*q*) Epist. Margar. Imper. *apud* WILH. PROCURAT. *p.* 691. BEKA *in* Joann. III. *p.* 114.

ſtond kennis van. Doch zy wilde den Keizerlyken Paus niet erkennen (*r*). Ook hadt Rainalucci haaſt berouw van het aanvaarden deezer nieuwe waardigheid, en verzoende zig met Paus Jan (*s*). De Keizer, de zaaken van Italie in orde gebragt hebbende, keerde, tegen 't einde des jaars 1329, naar Duitſchland. Graaf Willem wendde, ondertuſſchen, zyne poogingen aan, om hem met den Paus te bevredigen. Hy ſchreef niet ſlegts verſcheiden Brieven aan den Paus (*t*), en handelde met Filips den VI, Koning van Frankryk, en Broeder zyner Gemaalinne, over dit onderwerp; maar hy begaf zig, in Lentemaand des jaars 1330, van agthonderd Ruiters verzeld, op reis naar Avignon, om den Paus mondeling te ſpreeken. Doch toen hy drie dagreizens van de Stad was, werdt hem, van 's Pauſen wege aangezeid, dat hy de moeite van verder voort te trekken wel ſpaaren mogt, alzo hem geen gehoor verleend zou worden: waarop hy verſtoord te rug keerde. De Paus hadt egter haaſt berouw van 't gene hy gedaan hadt en zondt den Graave twee Edelluiden na, die hem te Frankfort aantroffen; doch ook, zonder gehoor te hebben konnen verwerven, te rug moeſten. De Graaf kwam, in Hooimaand, wederom in Holland (*u*). In 't jaar 1332, deedt hy wederom eene reis naar Frankfort, om den Keizer tot Vrede te beweegen. Hy werdt

Willem III.

1329.

1330.

(*r*) Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1328. *p.* 680. *ad ann.* 1329. *p.* 700.
(*s*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1330. *p.* 709.
(*t*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 704.
(*u*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1330. *p.* 705, 706, 707, 708.

WILLEM III. werdt hier minzaamlyk ontvangen; doch zyne voorslagen vonden by zynen Schoonzoon zo weinig ingang als by den Paus (*v*).

Men vindt niet, dat Graaf Willem zig, na deezen, met de zaaken van 't Keizerryk bemoeid heeft. Zyne verscheiden' reizen naar 't Hof des Keizers en de reis naar Avignon hadden den Landen veel gelds gekost; doch de Vrede tusschen de Kerk en het Ryk niet uitgewerkt. De Keizer, ongezind om voor de Pauselyke magt te bukken, hieldt zyn gezag tegen Jan den XXII. en na deszelfs dood, die in 't jaar 1334 voorviel, tegen *Benediktus den XI.* moediglyk staande.

XXIV. Graaf Willem verkrygt groot gezag in 't Stigt.

Terwyl Graaf Willem zig met de Ryks- en andere buitenlandsche zaaken bezig hieldt, verzuimde hy zyn eigen belang hier te Lande niet. De veranderingen, eenige jaaren herwaards, in 't Stigt voorgevallen, gaven hem, omtrent deezen tyd, schoone gelegenheid, om zyn gebied uit te breiden. Wy hebben reeds gezien, dat hy zig, ten tyde van Bisschop Fredrik den II, veel gezags in 't Stigt aanmaatigde. Deezen, op den twintigsten van Oogstmaand des jaars 1322, overleeden zynde (*w*), poogde Graaf Willem *Jakob*, *Bisschop van Zuden* en *Kommandeur der Orde van S. Jan* hier te Lande, tot de Bisschoplyke waardigheid, te doen verheffen. Doch dit mislukte hem (*x*). Men heeft nog egte stukken van deeze Verkiezing, uit welken blykt, dat 'er maar twee in 't Utrechtsch *Conclave* waren, die

(*v*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1332. *p.* 717.
(*w*) BEKA *in* Frider. II. *p.* 112.
(*x*) BEKA *in* Jacob. *p.* 112.

die naar den zin des Graaven ſtemden. Drie anderen ſtonden van hun regt om te ſtemmen af. De Deken der Domkerke, *Jacobus van Oudshoorn*, die zelf agtendertig ſtemmen hadt, was de eenigſte, die *Floris*, Prooſt en Aartsdiaken der Domkerke, ſtemde (y). Oudshoorn werdt dan voor Biſſchop erkend, en door Henrik, Aartsbiſſchop van Keulen, beveſtigd. Doch hy overleedt, nog in 't zelfde jaar, op den twintigſten van Herfſtmaand (z). 't Kapittel verkoor toen *Jan van Bronkhorſt*; doch Graaf Willem, de Hertog van Brabant, en de Graaf van Gelder bewoogen Paus Jan den XXII, zo zeer geſteld om zyn gezag in 't geeſtelyke als in 't tydelyke uit te breiden, tot het vernietigen deezer verkiezinge. *Jan van Dieſt* werdt, op hun verzoek, door den Paus, tot Biſſchop aangeſteld, en nam eerlang, van eene bende Krygsvolks verzeld, bezit van zyn Bisdom, welk hy agttien jaaren beſtierde (*a*); doch, even als zyn Voorzaat Fredrik, in groote afhangkelykheid van Graave Willem, zo lang deeze leefde.

Willem III.

Den Lekdyk, in 't jaar 1324, doorgebroken, en een goed gedeelte van Holland onder water geraakt zynde, drong de Graaf de Stigtſchen ſterk tot het herſtellen en verzwaaren van dien Dyk. De Biſſchop en de Domkerk beloofden het terſtond ſchriftelyk, doch de vier andere Utrechtſche Kerken weigerden den

(y) Conclave Ultraject. *Ann.* 1322. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* I. *p.* 125.
(z) BEKA *in* Jacob. *p.* 112. WILH. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 592.
(*a*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 113, 115.

Willem III.

den Brief te bezegelen: 't welk de Graaf zo euvel nam, dat hy, in Bloeimaand des volgenden jaars, een' inval deedt in het *Ambagt van Mydrecht*, der S. Jans Kerke van Utrecht toebehoorende, vanwaar hy, met een' rykelyken buit van Vee, naar Holland keerde. Het Dorp zelf werdt aan koolen gelegd. En 't leedt niet lang, of de vier Kerken werden genoodzaakt, zig naar 's Graaven zin te voegen (*b*).

't Slot Vreêland aan Graave Willem verpand.

Dit voorval deedt zyn gezag in 't Stigt ryzen. Doch daar gebeurde meer, waardoor het nog hooger in top gevyzeld werdt. De Bisschop hadt van den Graave, tot elfduizend ponden toe, ter leen opgenomen, waarvoor hy, in 't jaar 1327, een groot deel van 't Stigt aan hem verpandde (*c*). 't Slot te Vreêland werdt, onder anderen, voor zevenendertighonderd ponden zwarten tournois, aan Graave Willem ingeruimd (*d*). De Bisschop stak zig eerlang zo diep in schulden, dat hy alle de inkomsten zyns Bisdoms, op tweeduizend ponden na, die hem tot zyn onderhoud werden toegelegd, aan Graave Willem en zyne andere Schuldeischers afstaan moest (*e*). En de Graaf gedoogde niet, dat 'er iets in 't Stigt, tegen zynen zin, uitgevoerd werdt. De Stad Utrecht, in 't jaar 1329, het Huis van *Jan van Ligtenberg* aangeslaagen en in 't openbaar verkogt hebbende, nam de Graaf dit

(*b*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 630-632.
(*c*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 669.
(*d*) Chart. Joann. III. & Wilh. III. *ap.* Matthæum Anal. *Tom.* II. *p.* 669.
(*e*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 702, 703.

dit zo euvel, dat hy Ligtenberg in *Oudewater* woonen liet (*f*), en verlof gaf, om, vandaar, met Hollandsche manschap gesterkt, wraak te neemen van 't leed hem aangedaan (*g*). Utrecht moest sedert drieduizend ponden opbrengen, om zig met den Graave te verzoenen, en de Stad Kampen in 't Overstigt werdt genoodzaakt hem driehonderd ponden jaarlyks te belooven (*h*). De zaak van Ligtenberg in 't byzonder werdt, in 't jaar 1329, door den Graave, te Leiden afgedaan, zynde hy, ten deezen tyde, onder anderen in Holland gekomen, om de jaarlyksche Rekeningen van de Ontvangers zyner inkomsten op te neemen. Willem III.

'*t Slot te Hagestein* aan de Lek werdt thans, van wege den Bisschop van Utrecht, bewaard door eenen Slotvoogd, *Henrik* genoemd, die, zyn voordeel zoekende te doen met het verloop der Stigtsche zaaken, van tyd tot tyd, over de Lek trok, en den Stigtschen veel overlast deedt. Graaf Willem, aangezogt door den Bisschop, zondt *Willem Kuzer*, Baljuw van Rynland, met eenige Amstellanders en Waterlanders, naar 't Stigt. Bisschop Jan voegde hier eenig Volk by, en het Land van Hagestein werdt alomme plat gebrand (*i*). Dit schynt, in 't jaar 1331, gebeurd te zyn. Ook moet Graaf Willem zig meester van de Heerlykheid van Hagestein gemaakt hebben, alzo hy dezelve, in de Lente des gemelden jaars 't Land van Hagestein wordt, door de Hollanders, afgeloopen. 1331.

(*f*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 697.
(*g*) Brief van Willem III. *ap.* Matthæum Anal. *Tom.* II *p.* 697.
(*h*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 699.
(*i*) Beka *in* Joanne III. *p.* 114.

WILLEM III. 1333. jaars, nevens eenige andere Stigtſche Heerlykheden, aan *Zweder van Viane* en *Hubert van Schenk*, verkogt en opdroeg (*k*). Twee jaaren laater, deedt de Graaf Heere *Willem van Duivenvoorde*, die, te onvrede over het ombrengen van eenen zyner Regteren in *Nieuvaart*, reeds verſcheiden' vyandlykheden in 't Stigt gepleegd hadt, door zyn enkel bevel, de wapenen nederleggen (*l*).

XXV. **Graaf Willem zoekt Ooſtfriesland te bemagtigen.** Al wat wy nu, wegens de Stigtſche Geſchiedeniſſen, te boek geſteld hebben, toont ten klaarſten, dat de Graaf het Utrechtſch Bisdom genoegzaam geheel in bedwang hadt. Doch de geringe magt des Biſſchops, die hem niet toeliet de zaaken van 't Stigt in orde te houden, moeſt hem nog veel meer buiten ſtaat ſtellen, om voor de Landen der Utrechtſche Kerke, buiten 't Stigt gelegen, zorg te draagen. Friesland beooſten de Zuiderzee, immers Ooſtergouwe en Weſtergouwe, moeſt, volgens de overeenkomſt van den jaare 1165, die in 't jaar 1204 beveſtigd was, door de Graaven van Holland en de Biſſchoppen van Utrecht beregt worden (*m*). Willem de I. was, eer hy Graaf werdt, door zynen Broeder, Dirk den VII, met dit Regt op het Frieſche Graafſchap verlyd, en heeft, eenige jaaren, in Friesland gebied gevoerd. Doch na zynen tyd vindt men niet dat de Hollandſche Graaven en veel minder nog de Biſſchoppen van Utrecht zig merkelyk met de Frieſche

(*k*) Brief van Willem III. by MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 176.
(*l*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 114, 115.
(*m*) Zie II. *Deel*, *bl.* 244. en 321.

ſche zaken bemoeid hebben. Van Floris den V. alleen, wordt gemeld, dat de Stad Staveren hem, in 't jaar 1290, voor Heere hebbende aangenomen, Keuren van hem ontvangen heeft. Ook verhaalen laater' Schryvers, dat vyftienhonderd Hollanders, onder welken ook eenige Enkhuizers waren, in 't jaar 1309, om welke reden weet men niet, eene Landing in Friesland gedaan; doch weinig uitgeregt hebben (*n*). Doch by de oudſten, vind ik hier van geen gewag. Nu oordeelde Willem de III, dat hem de kans te ſchoon ſtondt, om zig van 't gantſche gebied over Friesland te verzekeren, dan dat hy 'er zig niet van bedienen zou. Biſſchop Jan was buiten ſtaat, om hem zulks te beletten. En het aanzien, dat hy reeds verkreegen hadt, moeſt hem noodwendig ook by de Friezen gedugt maaken. In 't jaar 1323, waren de Grietmannen, Regters, Kerkvoogden en de verdere Geeſtelykheid van Ooſtergo en Weſtergo en de overige Zeelanden van Friesland by een gekomen, om de Upſtalsboomſche Wetten te vernieuwen, en hadden onder anderen beſlooten „ hunne Vryheid eenpaarig „ en gewapenderhand te beſchermen, indien „ eenig weereldlyk of geeſtelyk Vorſt, van „ welk eenen rang ook, hen beſtreedt, of 't „ juk van dienſtbaarheid op den hals poogde „ te leggen (*o*)." En veelligt gaf dit beſluit Graave Willem aanleiding, om zig, in 't jaar 1325,

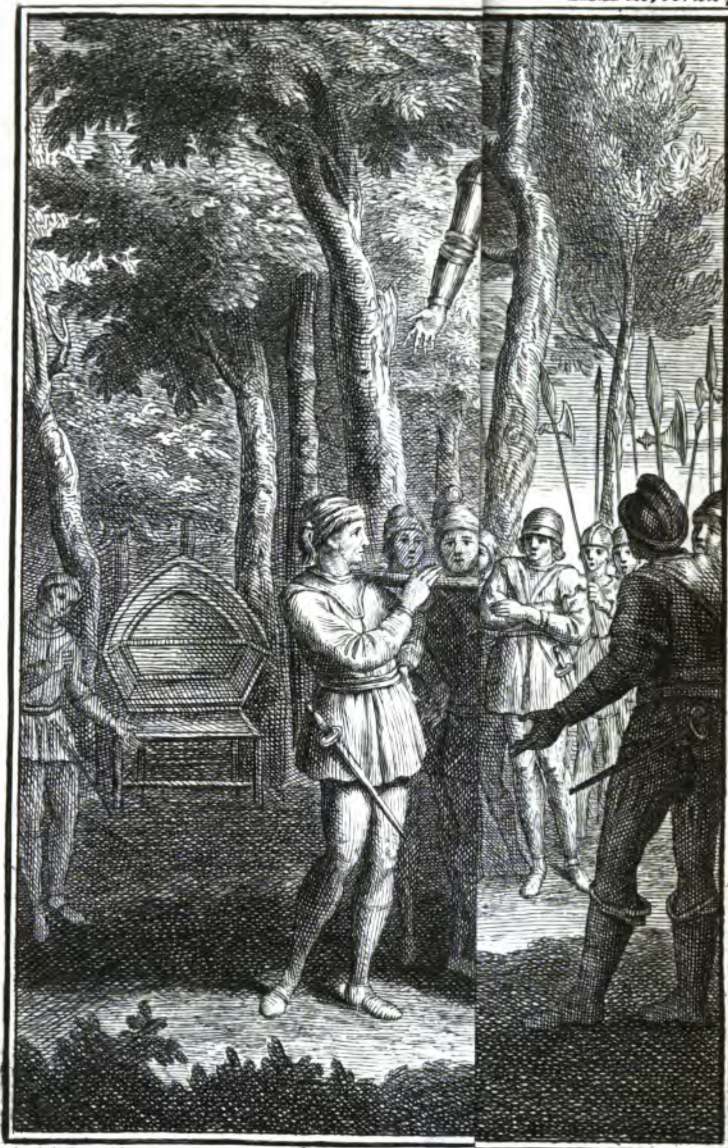
WILLEM III.

(*n*) UBB EMMII Rer. Friſic. *Libr.* XIII. *p.* 188, 189.
(*o*) Leges Opſtalsbom *Art.* I. *poſt* SICCAM. Leg. Friſion. *p.* 53. EGG. BENINGHA Hiſt. van Ooſtfriesl. *Boek* I. *Cap.* CXXXIX. *bl.* 142.

WILLEM III. 1325, ernstiger dan voorheen, met de Regeering van Friesland te moeijen. Hy hadt toen twee Inwooners van Staveren, tot Schouten of Regters, over de Stad en 't Land daaromtrent aangesteld. Doch deeze nieuwigheid mishaagde den Friezen, welken, aangehitst door den Abt van S. Odulfs Klooster, die thans veel gezags in Staveren oefende, de Graaflyke Schouten verjaagden, en derzelver woningen, die, 't welk, hier te lande, nog wat zeldzaams was, van steen gebouwd waren, ten gronde toe, afbraken (*p*). Dit bedryf werdt hoog by den Graave genomen. Hy rustte eene Vloot uit, die, langs de Zuiderzee kruissende, den Frieschen Schepen veel nadeels toebragt. Zelfs deedt zy, nu en dan, eene Landing op de Friesche Kust, by welke gelegenheid, het Dorp *Murden* en eenige Landen daaromtrent plat gebrand en ledig geplonderd werden. De Friezen, hierdoor tot nadenken gebragt, verzogten met den Graave in onderhandeling te mogen komen, 't welk hun vergund werdt. In Bloeimaand des jaars 1328, kwamen de Abt van S. Odulfs Klooster en eenige Afgevaardigden der Burgerye van Staveren, te Haarlem, met Graave Willem overeen „ dat de Graaf van Holland „ voortaan Schouten, Schepenen en andere „ Regters in Friesland zou aanstellen, naar „ welker vonnissen, zy beloofden zig te willen „ voegen." Ten zelfden tyde, deeden zy den Graave hulde (*q*). Sommigen voegen 'er by

De Friezen onderwerpen zig aan Graave Willem.

(*p*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 634, 635.
(*q*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1328. *p.* 676.

L. F. du Bourg del. Inhuldiging van S. Fokke sculps.

by, dat zy hem een oud Geschrift vertoonden, behelzende de plegtigheden, met welken de Graaven van Holland, van ouds, in Friesland beoosten de Zuiderzee, ontvangen werden en te regt zaten (*r*). Veelligt is dit Geschrift het zelfde geweest, welk nog op de Leenkamer in den Haage bewaard wordt, en van deezen inhoud is: WILLEM III. Hoe de Graaven van Holland, van ouds, in Friesland ontvangen werden.

„ Wanneer de Heer Graaf in Oostfriesland
„ komen wil, zal hy 'er, zes weeken te voo-
„ ren, kennis van geeven. Hy zal, door het
„ water *Suytvinde*, in Staveren komen, en
„ daar zyne opene Brieven toonen, gezegeld
„ door den Heere Koning van Duitschland.
„ De Heer Graaf zal, by zyne aankomst, al-
„ len Ingezetenen eene goede en vaste Vre-
„ de geeven, die door elk bezwooren en ge-
„ houden zal moeten worden. Alle Graafly-
„ ke Leenmannen zullen hunne Leenen van
„ den Heere Graave komen verheffen, gelyk
„ regt is. Hierna, zal de Graaf van Staveren
„ verreizen, naar zyn Land, *Hofland* genoemd,
„ gelegen in *Kempenesse*. Van Kempenesse,
„ zal hy naar *Aldanen* gaan, van Aldanen naar
„ *Vroonakker* by den *Groenendaal*, alwaar elk
„ voor hem verschynen zal. Vier van de
„ voornaamsten en edelsten zullen hem hier,
„ [op een schild], van de aarde om hoog hef-
„ fen, en men zal hem, in 't gevolg, altoos
„ voor Heere erkennen. Vervolgens zal de
„ Graaf hier te regt zitten, over allerlei ge-
„ schillen, misdaaden en verraderyen, bin-
„ nen den Lande voorgevallen: en naar het
„ oordeel zyner mannen, uitspraak doen.

Op

(*r*) Beka *in* Joann. III. *p.* 114.

WILLEM III. „ Op deeze wyze, plagten zyne Voorzaaten „ in 't Land te komen (*s*)."

Na 't sluiten van dit Verdrag met de Friezen, schynt Willem de III. wederom, als te vooren (*t*), Schouten in Friesland gesteld te hebben: gelyk men, met egte stukken, bewyzen kan, dat, door zynen Zoon en Opvolger, Willem den IV., in 't jaar 1344, geschied is (*u*). De opene Brieven, met welken Keizer Lodewyk „ den Grietmannen, „ Raaden, en * Gemeenten des Lands van „ Friesland, Oistergo en Westergo, beveelt, „ Graave Willem voor hunnen Heere te ont- „ vangen", zyn nog voorhanden, en te Spiers, op den veertienden van Zomermaand des jaars 1330, gegeven (2).

* *Comitatibus.*

Watervloed. 1334. De Friezen schynen zig, geduurende de Regeeringe van Graave Willem den III, in rust gehouden te hebben. Zy leeden, in 't jaar 1334, veel, door eenen geweldigen Watervloed, van welken, ook een goed gedeelte van Holland en Zeeland groote schade hadt. Men hadt, in Holland en 't Stigt, eenige jaaren geleeden, zwaare overstroomingen der Rivieren bezuurd (*v*); doch deeze

Zee-

(*s*) *Vide* MATTHÆI Anal. *Tom.* III. *p.* 219. & *ad* Anonym. Ultraject. *p.* 92.

(*t*) *Zie* een Brief van Ao. 1322 *by* MATTHÆUS Analect. *Tom.* III. *p.* 470.

(*u*) *Zie* twee Brieven van Willem IV. *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* III. *p.* 218.

(*v*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 591. *ad annum* 1325. *p.* 630.

(2) Zy zyn *geregistreerd* ter Leenkamer van Holland, in het Boek, op den rugge getekend, al 10 *Vriesland* 1316----1336. & al 11 *Utrecht Comitis Wilhelmi in Beyeren* 1299-1337. En my is 'er een naauwkeurig Afschrift van ter hand gekomen.

Zeevloed was algemeener. Hy volgde op eenen geweldigen storm, die, den drie-entwintigsten van Slagtmaand, opstak. Veele Dorpen werden overstroomd, en eene groote menigte van menschen verloor het leeven (*w*). Doch Kennemerland moet vry gebleeven zyn, of weinig geleeden hebben, alzo Graaf Willem, in Sprokkelmaand des volgenden jaars, aldaar twee Penningen van ieder morgen Lands vorderde, *overmits der noot*, zegt hy, *die is in Frieslandt* (*x*). Willem III.

Dit zelfde jaar 1334, werdt 'er, door bemiddeling van Filips den VI, Koning van Frankryk, eene Vrede getroffen, tusschen *Jan den III, Hertog van Brabant*, ter eener, en elf van de voornaamste Mogendheden ter anderer zyde, die, tegen den Hertog van Brabant, in een onderling Verbond, getreden waren. Graaf Willem was 'er één van (*y*): alzo hy, wegens eenige geschillen over de grenzen van Brabant en Henegouwen, op den Hertog gestoord was (*z*). Wy maaken hier alleenlyk van dit Verdrag gewag, om dat 'er eene byzonderheid in gevonden wordt, die, door niemant der oude Schryveren, aangetekend is. Graaf Willem voert, in het hoofd van het Verdrag, alleenlyk den naam van *Graave van Henegouwen en Holland.* En zyn Zoon, de jonge Willem, die 'er ook in gemeld wordt, heet *Willem van Henegouwen*, *Graaf*

XXVI. 't Graafschap van Zeeland wordt Jonkheer Willem opgedraagen.

(*w*) Chronica de Trajecto *in* Matth. Analect. *Tom.* V. *p.* 547. Kort Chronykje *agter den* Ongen. Klerk *bl.* 226.
(*x*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 8.
(*y*) Beka *in* Joann. III. *p.* 115.
(*z*) *Voyez* Butkens Trophées de Brabant *Preuves p.* 174.

Willem III. *Graaf van Zeeland* (a). Hieruit blykt, dat Willem de III. het Graafschap van Zeeland aan zynen Zoon heeft afgestaan. Doch wanneer zulks geschied zy, meldt niemant. 't Moet tusschen de jaaren 1331 en 1333 gesteld worden: alzo Willem de III., in eenen Brief, des dingsdags na Paaschen des eerstgemelden jaars, gegeven, zig nog *Graaf van Zeeland* noemt (b), en uit schriften van den jaare 1333 (c) blykt, dat de Zoon toen reeds deezen titel voerde.

Men vindt niet, dat 'er, na deezen, by 't leeven van Graave Willem den III, iets merkwaardigs hier te Lande meer gebeurd is. De Graaf worstelde, sedert eenigen tyd, met de jigt of het voeteuvel en andere zwakheden, die hem wel dikwils noodzaakten het bedde te houden (d); doch hem nog somtyds vryheid lieten, om zig met de gewigtigste zaaken te bemoeijen.

XXVII. Handel van Eduard den III. met Graave Willem over een Verbond tegen Filips den VI. 1337. Eduard de III. Koning van Engeland, en Graave Willems Schoonzoon, omtrent deezen tyd, besloten hebbende, Filips den VI. Koning van Frankryk, en Schoonbroeder van Graave Willem, den oorlog aan te doen; en geraaden hebbende gevonden, zig met de Nederlandsche Mogendheden te verbinden (e), hadt, omtrent het einde des jaars 1336, den Graave, zynen Schoonvader, magt gegeven, om, in zynen naam, met deeze Mogendheden

(a) *Voyez* BUTKENS *Preuves p.* 166.
(b) *Apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 176.
(c) *By* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 620.
(d) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1332. *p.* 717.
(e) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 140.

den te handelen (*f*). Doch om met den Graave zelven een nader Verbond te sluiten, zondt hy, in den aanvang des volgenden jaars, *Henrik*, *Bisschop van Linkoln* en eenige anderen herwaards. Zy vonden Graave Willem, te Valenchyn, bedlegerig, aan zyne gewoone kwaale (*g*). De Graaf was, nog weinige jaaren te vooren, op 't naauwst verbonden geweest met zynen Schoonbroeder, Koning Filips: doch sedert dat deeze het ontworpen Huwelyk, tusschen *Elizabet*, de vierde van 's Graaven Dogteren, en eenen Zoon des Hertogs van Brabant (*h*), hadt weeten omverre te stooten, en de Fransche Prinses, *Maria*, met den Brabander te vereenigen, was de Vriendschap tusschen de twee Zwaagers merkelyk bekoeld. In deezen staat der zaaken, viel het Eduard niet moeilyk, zynen Schoonvader te beweegen, om zig met hem te verbinden. Doch op dat de Graaf, als een Lid des Duitschen Ryks, een glimpig voorwendsel hebben zou, om zyne wapenen, by die des Konings van Engeland, tegen Frankryk, te voegen, moest men aan het beoorloogen van Frankryk den naam geeven van verdedigen der grenzen des Keizerryks. Op deezen voet dan, werdt 'er, den vierentwintigsten van Bloeimaand des jaars 1387, eene overeenkomst getroffen met Graave Willem, en met zynen Zoon, als Graave van Zeeland, volgens welke, zy zig verbonden „ de grenzen WILLEM III.

(*f*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 157.
(*g*) FROISSART, *Vol.* I. *Ch.* XXIX. *p.* 33.
(*h*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1329. *p.* 691.

WILLEM III. „ zen des Ryks tegen Frankryk te zullen verdedigen, met duizend gewapende mannen ieder, die een jaar lang in 's Konings Soldye ſtaan, en elk vyftien Florentynſche Guldens ter maand trekken zouden. In geval van nood, zou men deeze manſchap met duizend man vermeerderen moeten, welken de Koning egter, alleenlyk tot zyne overkomſt toe, in zyne Soldye nam. Eduard verbondt zig, den Graave en zynen Zoon, in plaats van het jaargeld, dat de eerſte van Frankryk trok, en dat nu ſtondt ingehouden te worden, zesduizend ponden jaarlyks te zullen betaalen. En, in geval, *Crevecoeur* en eenige andere plaatſen in het Kamerykſche den Franſchen ontweldigd werden, zou de Graaf van Zeeland dezelven erfelyk blyven bezitten (*i*)". Met deezen, werdt, ten zelfden dage, een byzonder verdrag geſlooten, waarby hy aannam, „ na 't afſterven zyns Vaders, deszelven verbindteniſſen, in allen deele, te zullen naarkomen (*k*)".

XXVIII. Dood van Willem den III. 't Schynt dat de kwynende ziekte van Graave Willem zwaarer geworden was. Immers hy leefde naauwlyks twee weeken, na 't ſluiten deezer Overeenkomſt. Hy overleedt te Valenchyn, op den zesden of zevenden van Zomermaand des jaars 1337 (*l*); nalaatende, be-

(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 168, 168, 169.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 168.
(*l*) Fragm. Chron. Veter. *in* MATTH. Anal. *Tom.* I. *p.* 63. BEKA *in* Joanne III. *p.* 115. FROISSART, *Vol.* I. *Ch.* XXX. *p.* 35.

behalve zynen Zoon Willem, die hem opvolgde, vier Dogters, Margareet, Filippa, Joanna en Izabella of Elizabet. WILLEM III.

Hy was aanzienlyker dan alle de Hollandsche Graaven, die voor hem geregeerd hadden. Zelf gehuwd met de Dogter van Karel van Valois, Broeder van Filips den IV, Koning van Frankryk, hadt hy één' haarer Broederen, Filips den VI, op den zelfden Troon gezien (*m*). Van zyne vier Dogteren, was er ééne gehuwd aan Keizer Lodewyk, en ééne aan Koning Eduard den III. van Engeland. De voornaamste Vorsten van Europa zogten zyne Vriendschap. De Keizer, Frankryk, Engeland, Boheeme zyn naauw met hem verbonden geweest. In en omtrent zyne Graaffchappen, was hy in geen minder aanzien. Holland en Zeeland hadt hy, by 't leeven zyns Vaders, zo goed als verlooren gekend. Doch onder zyn bewind, was het den Brabanderen en Vlaamingen t'eenemaal ontweldigd. Zelfs heeft hy zyn gezag en gebied, in 't Stigt en in Friesland, verder dan zyne Voorzaaten uitgebreid. Wat zyne persoonlyke hoedanigheden aanbelangt, zyne dapperheid in den oorlog heeft, zo wel als zyne gemeenzaamheid in den omgang, lof verdiend (*n*). Ook wordt hy geroemd, over onkreukbaare regtmaatigheid, in de oefening van het Regt. Het geval van den Baljuw van Zuidholland (*o*), of, volgens anderen (*p*), van Kenne- Zyn aanzien en aart.

(*m*) WILHELM. PROCURAT *ad annum* 1328. *p*. 673.
(*n*) BEKA *in* Joanne III. *p* 115.
(*o*) Goudsch Kronykje, *bl*. 98.
(*p*) De Vermeerderde BEKA, *by* SCRIVER. Toetssteen, *bl*. 270.

Willem III. nemerland, die, om dat hy eenen schamelen Huisman eene Koe ontnomen hadt, door den Graave, niet alleen tot herstelling der schade, maar daarenboven tot de dood veroordeeld werdt, zou dit ten volle bewyzen, indien 't niet met eenige onwaarschynlyke omstandigheden opgesierd scheen, noch alleen van laater' Schryvers verhaald wierdt. Men beschuldigt, daarentegen, den Graave van verwaarloozing der Regeeringe zyns Lands, terwyl hy zig met andere zaaken ophieldt (q). Ook zag men, in Holland, niet gaarne, dat hy zig, van tyd tot tyd, naar Henegouwen begaf. Een zyner Tydgenooten betuigde te wenschen, „ dat de Graaf het vrugtbaar Holland niet zo „ dikwils verliet, om het bloemryk Hene„ gouwen te bezoeken, en wil, dat hy, e„ ven als Jakob, zig minder by de schoone „ Rachel, zo noemt hy Henegouwen, dan „ by de vrugtbaare Lea, dat 's Holland, zal „ ophouden (r): 't welk wy der moeite waardig agten aan te haalen, als een bewys van des Schryvers vrymoedigheid, en niet zo zeer als een blyk van zyn vernuft. Doch deeze zelfde Schryver, die 's Graaven dood niet schynt beleefd te hebben, handelende van de strengheid, welke de Graaf tegen de Stigtschen gebruikte, voert nog veel vryer taal. „ De Bisschop, zegt hy, wilde zig liever „ arm maaken, dan gedoogen dat zyne schaa„ pen van vreemden geschooren en den mui„ len der wolven voorgeworpen werden (s). „ Die

(q) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 609, 610.
(r) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 611.
(s) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 699.

„ Die zelfde ſtrengheid maakte, zyns oor- „ deels, den Graaf niet ſlegts by den Kerke- „ lyken Regter ſtrafbaar; maar met allen zy- „ nen aanhang ook onderhevig aan de Hel- „ ſche ſtraffen, indien hy zig niet bekeerde „ (*t*)". Van het verdryven van 's Graaven Schouten uit Staveren gehandeld hebbende, vermaant hy den Graave „ zig voortaan niet „ zo zeer met de zaaken van anderen te be- „ moeijen, en de Kerkelyken in ruſt te laa- „ ten, indien hy de tydelyke en eeuwige ſchan- „ de ontgaan wilde (*u*)". Uit welke ſtaaltjes, men zien kan, dat de tyden, in welken het vryſtondt te zeggen 't gene men dagt, hier te Lande, thans nog niet t'eenemaal voorby waren.

Willem III.

Graaf Willem de III. heeft, of by zyn leeven, of ten minſten kort na zynen dood, den bynaam van *den Goeden* gedraagen (*v*): en onder deezen bynaam, is hy, by de laatere Schryvers, meeſt bekend geweeſt. 't Zy dat dezelve *goedertieren*, *vroom* of *Godvrugtig* betekene, uit het gene van zyne bedryven tot onze kennis gekomen is, beken ik niet te konnen opmaaken, waarom dezelve zo byzonderlyk op hem gepaſt is geworden. Men mag, met reden, twyfelen, of de Geeſtelyken van zynen tyd hem een goed hert toedroegen: want, ſchoon hy maar weinige jaaren geregeerd hadt, toen hy een Kapittel van S. Pieter te Middelburg ſtigtte (*w*), 't welk hem

Waarom hy *de Goede* bygenoemd is.

(*t*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 632.
(*u*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 635.
(*v*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1328. *p.* 682. Fragm. Chron. Vet. *apud* Matthæum Anal. *Tom.* I. *p.* 62, 63.
(*w*) Beka *in* Guidone *p.* 107.

WILLEM III. hem de gunst der Geestelykheid scheen te moeten doen winnen; toonde zyn handel in 't Stigt, sedert, hoe weinig hy haar ontzag. Ook bleek dit, uit een bevel, in 't jaar 1328, door hem gegeven, waarby verbooden werdt „ eenige Landen, Ambagten of tienden aan „ Kloosterlingen te verkoopen: willende den „ Graave niet gedoogen, dat zyne inkomsten, „ door dit aankoopen van Geestelyke goede- „ ren, verminderd werden (x)". Zulk een gedrag kon hem den naam van *Goeden* niet doen verwerven by de Geestelykheid. Doch een enkel voorval heeft somtyds gelegenheid gegeven, om den Vorsten bynaamen toe te passen, die hun geenszins gevoegd zouden hebben, als men, op den algemeenen loop hunner bedryven, behoorlyk agt geslaagen hadt. Men vindt, dat Graaf Willem eenen Kruistogt naar 't Heilig Land in 't hoofd hadt, en andere Mogendheden hier toe zogt te beweegen (y). Zekere Venetiaan, *Marinus Sanuto* genoemd, die zig, omtrent den jaare 1324, veel moeite gaf, om deeze onderneeming voort te zetten, vervoegde zig, terstond, by Graave Willem, by wien hy merkelyken ingang vondt (3), en voor wien hy zo

(x) Brief van Willem III. *by* BRANDT Hist. der Reform. I. *Deel*, *bl.* 25.

(y) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1332. *p.* 716, 717.

(3) Vide MARIN. SANUT. *Epist.* VI. p. 298. VII. p. 299. VIII. p. 300. In deeze twee laatste Brieven, geeft *Sanuto* onzen Graave zyne vollen titel, op deeze wyze: *Gulielmus Comes Hanoniæ, Flandiæ & Xilandiæ ac Frixiæ Dominus.* Hy hadt een Boek geschreeven, over de middelen, om het Heilig Land te

zo groote agting gekreegen hadt, dat hy, in verscheiden' zyner Brieven „ den Graaf van „ Henegouwen aanmerkt, als den bekwaam- „ sten, om Lodewyk van Beieren, met den „ Paus, te bevredigen (z)". Veelligt heeft men 's Graaven yver, om de Kruisvaart voort te zetten, voor zulk een voldoend bewys zyner Godvrugtigheid gehouden, dat men hem, hierom alleen, den bynaam van *Goeden* of *Godvrugtigen* waardig geoordeeld heeft. Willem IV.

Willem de Vierde, die, voor zyns Vaders dood, reeds Graaf van Zeeland geweest was, werdt nu ook tot Graaf van Henegouwen en van Holland verheeven. Hy moet tegenwoordig maar omtrent negentien jaaren oud geweest zyn, alzo men aangetekend vindt, dat hy, in den Zomer des jaars 1330, twaalf jaaren bereikte (*a*). In 't jaar 1331, was hy in 't Huwelyk getreden, met *Joanna*, Dogter van Jan den III, Hertog van Brabant (*b*), die, reeds in 't zelfde jaar, toen zy gebooren werdt, aan hem verloofd geweest was (*c*): doch hy heeft nimmer Kinderen by haar verwekt. XXIX. Willem de IV. wordt Graaf.

De jonge Willem was zo dra niet in 't bezit van 's Vaders Graafschappen getreden, of hy floot een nieuw Verbond van onderlinge bescherming met Eduard den III, Koning van Sluit een Verbond van onderlinge Bescher-

(*z*) Marin. Sanut. Epist. XVII. *p.* 310. *conf.* Epist. XVI. *p.* 307. Epist. XIX. *p.* 312. Epist XXI. *p.* 314.
(*a*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1330. *p.* 707.
(*b*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1331. *p.* 712.
(*c*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 609. *coll. p.* 691. Froissart *Vol.* I. *Ch.* XXX. *p.* 35.

te winnen en te behouden, welk hy den Graave hadt aangebooden. Zie *Epist.* XIV. p. 303.

WILLEM IV. ming met Eduard den III.

van Engeland: genoegzaam op denzelfden voet, waarop men, deswege, reeds by het leeven van Willem den III, overeen gekomen was. Het werdt, den twaalfden van Hooimaand des jaars 1337, en dus ruim eene maand na de dood van Willem den III, getroffen (4). Graaf Willem de IV. belooft, in hetzelve „ Koning Eduard, zo deeze Keizer, Koning van Duitſchland, of Ryks-„ Stedehouder mogt worden, te zullen by-„ ſtaan en helpen met duizend geharnaſte „ mannen, die, op 's Konings koſten, in * „ *Neder-Duitſchland* dienen zouden: en elk „ vyftien Florentynſche Guldens, ter maand, „ aan ſoldye trekken. De Koning zou hier-„ tegen aan den Graave doen betaalen twee-„ honderdduizend Florentynſche Guldens, „ of de waarde derzelven, zynde dertigdui-„ zend ponden Sterlings. Zo de Koning van „ Frankryk, of iemant van zynent wege den „ Graave den oorlog aandeedt, zou hy nog „ duizend man, op 's Konings Soldy, mogen „ in dienſt neemen. Eduard belooft, wyders, „ geene Vrede te zullen maaken, zonder 's Graaven

* *La baſſe Allemagne.*

(4) In 't *Corps Diplomatique* Tom. I. P. II. N. CCXXXIII. p. 161. wordt dit Verbond geſteld, met *Willem den Goeden* geſlooten te zyn. Doch het tegendeel blykt, niet alleen uit den tyd, wanneer het geſlooten is; maar ook uit de woorden des Verbonds zelven. Eduard noemt Willem, met wien hy handelt, meer dan eens, *zynen Broeder*, dat is, *zynen Schoonbroeder*. Maar Willem de Goede was Eduards *Schoonvader*. Het dubbelzinnig Opſchrift van 't Verbond, *Conventiones cum Comite Hollandiæ, nuper Comite Wilhelmo Bono defuncto*, heeft den Uitgeever van 't *Corps Diplomatique* misleid.

„ Graaven bewilliging, ten minsten niet, „ zonder dat dit Verbond in volle kragt blyve. Ook verbindt hy zig, 's Graaven gevangenen, geduurende den Oorlog, te zullen lossen, en 's Graaven Paarden, die gedood of verminkt zouden worden, te zullen betaalen, volgens de schatting der Graaven „ van Gelder en van Huntington, of van „ twee andere goede mannen, wederzyds te „ kiezen. Voor de onderhouding van dit „ Verbond, verbindt de Koning zyne roerende en onroerende goederen (*d*)". 't Schynt, dat Meester *Nikolaas van Dordrecht*, 's Graaven Klerk, veel toegebragt hadt, om den Graaf, tot het sluiten van dit Verbond, te beweegen. Immers hy hadt Koning Eduard zo veel dienst beweezen, dat hem, omtrent deezen tyd, uit 's Konings naam, een geschenk van tweehonderd gouden Florentynsche guldens gedaan, en een jaargeld van honderd zulke guldens toegelegd werdt, tot dat de Koning hem, met eene Kerkelyke bediening, voorzien zou hebben (*e*).

Willem IV.

Eduard de III, zig op gelyke wyze met Jan den III, Hertoge van Brabant, en met andere Nederlandsche Vorsten verbonden hebbende, stak, in den Zomer des jaars 1338, naar Antwerpen over, alwaar zyne Bondgenooten hem waren komen opwagten. De Koning hadt gaarne gezien, dat zy zig openlyk tegen Frankryk hadden verklaard. Doch 't scheen, dat de dood van Graave Willem den

Oorlog tusschen Engeland en Frankryk, in welken de Hollanders gemengd zyn.

1338.

(*d*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 179.
(*e*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 177.

WILLEM IV. den III, die de ziel van dit Bondgenootſchap geweeſt was, den voorigen yver hadt doen verflaauwen. Men kwam dan, te Antwerpen, tot geen beſluit. Doch de Bondgenooten, in 't midden van Oogſtmaand, te *Halle* in Henegouwen, werwaards Graaf Willem de IV. en zyn Oom, Jan van Beaumont, zig begeven hadden, byeen gekomen zynde, beſloot men, eenpaarig, „ dat Eduard niet bygeſtaan kon worden, zo de Keizer niet in 't „ Verbond betrokken werdt, en zo hy den „ Bondgenooten, als Leden des Ryks, geen „ bevel gaf, om Frankryk den oorlog aan te „ doen". Aan een voorwendſel tot zulk een Oorlog, zou 't niet ontbreeken. Frankryk hadt Kameryk en het Kamerykſche bemagtigd: welken men, als deelen des Duitſchen Ryks, met de wapenen in de hand, zou konnen wederom eiſchen.

Men maakte dit Beſluit den Koning van Engeland te Antwerpen bekend, die 'er, gedwongen, genoegen in nam, en terſtond den Graaf van Gulik en eenige anderen naar 't Keizerlyk Hof afvaardigde: alwaar zy, de Keizerin Margareet, Zuſter der Engelſche Koninginne, op hunne hand hebbende, boven verwagting ſlaagden (*f*): en tegen Slagtmaand wederom keerden, met Keizerlyke Brieven, by welken, Koning Eduard zelf, tot *Ryks-Stedehouder*, werdt aangeſteld, met magt, om de Leden des Ryks in de wapenen te brengen, regt te doen, en geld te munten, in 's Keizers naam (*g*). Graaf Willem de III. was, by

(*f*) FROISSART, *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. *p.* 37, 38.
(*g*) FROISSART, *Vol.* I. *Ch.* XXV. *p.* 39.

by Brieven van Keizer Lodewyk (*h*), op den veertienden van Hooimaand des jaars 1330, te Spiers gegeven, gemagtigd geweest, om de geschillen over de grenzen des Ryks, naar den kant van Henegouwen en Frankryk, te vereffenen: en hierom hebben sommigen (*i*) hem ook den naam van *Ryks-Stedehouder* gegeven. Veelligt heeft het Ryks-Stedehouderschap van Eduard zig insgelyks alleen over de grenzen des Ryks, naar den kant van het Kameryksche, Henegouwen en Frankryk, uitgestrekt. 't Leedt, ondertusschen, naauwlyks een jaar, of deeze nieuwe waardigheid, welke Paus Benediktus de XI. oordeelde, hem tot oneere te strekken (*k*), werdt hem, door Keizer Lodewyk, wederom benomen. WILLEM IV.

Het kort Ryks-Stedehouderschap van Koning Eduard zou egter zyne opmerking, in onze Historie, verdienen, indien hy, gelyk sommigen schryven (*l*), geduurende het zelve, het Graafschap Gelder, in den jaare 1339, tot een Hertogdom, verheeven hadt. Doch in de Brieven, hiervan nog voorhanden (*m*), blykt wel, dat Gelder, in dit jaar, tot een Hertogdom verklaard is, maar door Keizer Lodewyk zelven, niet door zynen Stedehouder, Koning Eduard. Wy merken, uit deeze Brieven, alleenlyk aan, dat *Reinoud de II.* Graaf, of nu Hertog van Gelder, by dezelven, Regt krygt „ om geld te munten, van 't zelfde gewigt en de

Gelder tot een Hertogdom verheeven.

1339.

(*h*) *Apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 202.
(*i*) BEKA *in* Guidone. *p.* 107.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 27, 38, 53.
(*l*) DE RAPIN THOYRAS Hist. d'Anglet. *Tom.* III. *p.* 174.
(*m*) Geld. Plakaatb. I. *Deel*, *Prælim. bl.* 1. *Voyez aussi* FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. *p.* 28.

WILLEM IV.

„ dezelfde waarde, als dat *des Edelen Graaven* „ *van Henegouwen en Holland*, dien de Kei- „ zer zyns *Ryks Graave* en zynen *getrouwen* „ noemt." Doch deeze byzonderheid verdient eene korte uitweiding.

Onderzoek, wegens het Regt der Munte in Holland.

Uit het gene wy, ter gelegenheid van het munten van Graave Floris den V. hebben aangemerkt (*n*), en uit de overgebleeven' Graaflyke penningen van Dirk den VII. en eenigen zyner opvolgeren (*o*), blykt, dat de Graaven van Holland, lang voor deezen tyd, geld hebben doen ſlaan. Vanwaar zy 't Regt hiertoe bekomen hebben, is twyfelagtig. De Frankiſche en Duitſche Vorſten, die, hier te Lande, oudtyds, 't hoog gebied hadden, hielden voor zeker, dat het niemant, buiten hunne bewilliging, vryſtondt, ergens geld te munten (*p*). Ook hebben wy, by eene andere gelegenheid, getoond (*q*), dat Koning Otto, in 't jaar 937, den Biſſchop van Utrecht het regt der munte, binnen de Hoofdſtad zyns Bisdoms, heeft opgedraagen. Doch dat de Keizers den Graaven van Holland gelyke gift gedaan zouden hebben, blykt nergens. Men moet dan onderſtellen, of dat de bewyzen hiervoor niet meer voor handen zyn, of dat de Graaven het muntregt geoefend hebben, zonder daartoe immer Keizerlyk verlof te hebben verkreegen. Uit het opſchrift van een Geldſtukje (5) van Graave Floris den IV, zo men meent, blykt, dat hy reeds geld, te

(*n*) Boven, *bl.* 45.
(*o*) BALEN Dordr. *bl.* 679.
(*p*) Capit. Reg. Franç. *c.* 700, 705. 941. *Edit. Georgisch.*
(*q*) II. *Deel*, *bl.* 120.
(5) MONETA DORD'CI.

te Dordrecht, gemunt heeft. En een dierge- lyk opschrift (6) leert ons, dat hy, of liever Floris de V. ook eene munt te Medenblik heeft gehad. Hier was, reeds in de tiende eeuwe, geld gemunt. Men heeft nog eenen Brief van den jaare 996 (*r*), waarby Keizer Otto de III. Graave Ansfrid, Bisschop van Utrecht „ het aandeel, in den tol, *munte* „ en schatting der Stede *Medemelacha*, welk „ hy, tot hiertoe, ter leen gehad hadt, in „ eigendom opdraagt." De Graaven van Holland, met naame Floris de V, zig naderhand meester van Medenblik gemaakt hebbende, schynen zig ook het Regt der Munte, welk van ouds aan deeze Plaats gehegt was geweest, te hebben toegeëigend. Zy bleeven egter ook te Dordrecht munten, en zelfs op andere plaatsen van 't Zuiderdeel van Holland: gelyk men vindt, dat, omtrent het einde der veertiende eeuwe, te Geertruidenberg, geschied is (*s*): tot dat Hertog Jan van Beieren de Hollandsche munt alleen aan Dordrecht bepaalde, gelyk wy, op zyne plaats, zullen melden. De Westfriesche munt bleef te Medenblik, tot in de zestiende eeuwe, waarna vastgesteld werdt, dat zy, by beurte, hier, en te Hoorn en Enkhuizen, gelegd zou worden (*t*). Ondertusschen, hadt de Holland-

WILLEM IV.

(*r*) *Apud* LUNIG. Reichs-Archiven. *P. Spec. Cont.* 2. *Abtheil.* 5. §. 75. *p.* 921.
(*s*) Handv. van Willem, Graave van Oosterv. *van* 18 *Decemb.* 1394. *M. S.*
(*t*) BRANDT Enkh. *bl.* 203.

(6) MONE: MEDENBLEC.

Willem IV. landſche Munt, hoe duiſter het Regt der Graaven tot dezelve ook zyn mogt, egter, al vroeg, zo groot eene agting verworven, dat Keizer Lodewyk, gelyk wy gezien hebben, kon goedvinden, dezelve aan Hertoge Reinoud van Gelder, ten voorbeelde, aan te pryzen.

Het eerſte, en veelligt wel het eenigſte, dat Koning Eduard, als Ryks-Stedehouder, verrigtte, beſtondt in eene Verklaaring, by welke hy beloofde, Graave Willem ſchadeloos te zullen houden, wegens 't gene hy, ten zynen behoeve, tot verdediging van de Regten des Keizerryks, binnen de Ryks grenzen, onderneemen zou. In de Brieven, hiervan nog voorhanden (u), noemt de Koning zig * *Stedehouder des Heiligen Ryks van Rome.* Kort te vooren, hadt hy zyne Bondgenooten bewoogen, om den Veldtogt des jaars 1339, met het beleg van Kameryk, te beginnen (v): gelyk geſchiedde. Graaf Willem hadt zyne manſchap by 't Leger van Koning Eduard gevoegd. Zy zal, ongetwyfeld, ten deele, uit Hollanders beſtaan hebben. Men weet, dat Keizer Lodewyk, veelligt om den ſchyn van eenen Ryks-Oorlog te beter te bewaaren, omtrent deezen tyd, den Hollandſchen Steden aangeſchreeven hadt, dat zy Graave Willem ter Heirvaart volgen moeſten. De Brief, aan de Stad Haarlem gerigt, één der klaarſte blyken, dat Holland, ten deezen tyde, als een Lid van

* *Vicaire de Saint Empire de Rome.*

Brief van Keizer Lodewyk aan

(u) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 50. *c.* 1 & 2.
(v) Froissart *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. *p.* 37.

van het Duitsche Ryk werdt aangemerkt, is nog voorhanden (*w*), en van den volgenden inhoud: WILLEM IV. de Stad Haarlem.

LODEWYK, *door Gods Genade, Keizer, Altyd-Vermeerderaar des Ryks,*

Aan de voorzienige Mannen, de Burgemeesteren, Schepenen en Raaden der Stad HAARLEM, *zyne genade en alles goeds!*

„ Met Brieven onzer Majesteit, den edelen „ Willem, Graave van Holland, gunstiglyk „ aangeschreeven hebbende, dat hy, ter be„ vordering van het Regt des Keizerryks, ne„ vens ons, een bekwaam getal van Volk in „ de wapenen brenge, tegen Filips, die zig „ als Koning van Frankryk gedraagt; bevee„ len en vermaanen wy ulieden, op 't ern„ stigst, en by de trouw, die gy ons en den „ Ryke schuldig zyt, dat gy zorg draagt, om „ uw aantal van gewapende mannen op de „ been te brengen: en u, met dezelven, by „ het Leger van gemelden Graave Willem te „ vervoegen. Gy kont u verzekerd houden, „ dat wy uwen vlyt, hier in betoond, ons lee„ ven lang voor oogen hebben willen. *Ge„ geven te Frankfort* enz.

Het vereenigd Leger sloeg zig, eerlang, voor Kameryk neder. Doch Eduard, door den tyd bespeurende, dat de Stad moeilyk te winnen zou zyn, besloot het beleg op te breeken (*x*), en in Pikardye te trekken. De Graaf weigerde toen het Leger te volgen, beweerende, dat

(*w*) *Apud* BEKAM *in* Joann. III. *p.* 115. JOANN. A LEIDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 3. *Vide* & BOXHORN. Theatr. Holl. *p.* 133.

(*x*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIX. *p.* 43.

WILLEM IV. dat hy zig alleenlyk verbonden hadt, om op den bodem des Duitſchen Ryks, en niet in Frankryk te dienen (*y*). Koning Eduard moeſt hem, zyns ondanks, laaten aftrekken; doch nam, uit weêrwraak, zynen weg door Henegouwen: welk, by deeze gelegenheid, veel overlaſt van 't Engelſch Krygsvolk leedt (*z*). Dit ſtreedt vierkant met 's Konings belofte van Henegouwen niet te zullen beſchadigen (*a*), en vertoornde den Graave zo zeer, dat hy zig, ſedert, met vyfhondeid ſpeeren, naar 't Leger van Koning Filips, dat by *Vironfoſſé* lag, begaf (*b*), alwaar hy, met open' armen, ontvangen werdt. De Veldtogt eindigde, dit jaar, zonder dat het tot een hoofdtreffen kwam. De beide Legers trokken af (*c*), en Eduard keerde naar En-

1340. geland. In 't volgend jaar 1340, ging Graaf Willem wederom aan de Engelſche zyde over: waartoe dit voorval gelegenheid gaf. De Inwooners der Stad *Haſpre* in Henegouwen, eenen inval in 't Kamerykſche gedaan hebbende, ontſtaken de Franſchen tot weêrwraak. Zy zonden eenen hoop Volks naar Haſpre, die 't Steedje aan koolen leide. De Graaf verliet hierop 't Franſche Leger, en verdreef de Franſchen uit Haſpre. Vervolgens, den Raad van Henegouwen, Holland en Zeeland, te Bergen in Henegouwen, hebbende doen byeen komen, werdt 'er eenpaarig-

(*y*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIX. *p.* 43.
(*z*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XL. *p.* 43. *Ch.* XLV. *p.* 49.
(*a*) Acta Publ. Angl. *Tom* II. *P.* IV. *p.* 50.
(*b*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLI. *p.* 45.
(*c*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLIII. *p.* 47.

riglyk besloooten, Frankryk den oorlog te verklaaren. De Brieven werden terstond opgesteld; door den Graaf en de Edelen, en waarschynlyk ook door de Gemagtigden der Steden, bezegeld, en, door den *Abt van S. Crespyn*, aan Koning Filips gebragt (*d*). De Graaf deedt, sedert, eenen inval in Frankryk; doch zig niet magtig vindende, om veel uit te regten, stelde hy het bewind over Holland en Zeeland in handen van zynen Oom, Jan van Beaumont (*e*), en begaf zig naar Engeland en Duitschland, om onderstand: terwyl zyn Graafschap Henegouwen, deerlyk, door de Franschen, verwoest werdt (*f*). Eduard, de Fransche Vloot, in Zomermaand, aangetroffen, en in 't Zwin, voor Sluis in Vlaanderen, geslaagen hebbende (*g*), riep, kort hierna, zyne Bondgenooten te *Vilvoorden* byeen. Graaf Willem was hier ook tegenwoordig (*h*). Men besloot tot het Beleg van Doornik, welk, tegen 't einde van Hooimaand, ondernomen werdt. Graaf Willem bemagtigde, midlerwyl, *Mortaigne*, *S. Amand* en eenige andere Plaatsen (*i*). Het Beleg van Doornik werdt vast voortgezet; doch geduurende het zelve, arbeidde Joanna van Valois, Graavinne Weduwe van Holland, die, met de voornaamste wederzydsche Mogendheden, ten naauwsten, ver-

WILLEM IV.

(*d*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVI. *p.* 50, 51.
(*e*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVI. *p.* 51, 52.
(*f*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVIII. *p.* 54. *Ch.* XLIX. *p.* 57. Contin. Chron. G. DE NANGIS *ad annum* 1339.
(*g*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LI. *p.* 61. Cont. NANGII *ad annum* 1340. Acta Publ. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 79, 80.
(*h*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LIII. *p.* 62.
(*i*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LX. LXI. *p.* 68, 69.

WILLEM IV. vermaagschapt was, zo yverig aan de bevrediging der partyen, dat 'er, den twintigsten van Herfstmaand, een Bestand, voor den tyd van omtrent negen maanden, werdt getroffen welk naderhand nog verder verlengd werdt (*k*).

De Graavinne Weduwe hadt dus het genoegen van de grondslagen tot eene Vrede, tusschen eenigen haarer naaste Bloedverwanten, gelegd te hebben. Ondertusschen hadden de onlusten van deezen Oorlog, en 't gedrag haars Zoons tegen haaren eigen' Broeder, inzonderheid, haar zo diep getroffen, dat zy de weereld verliet, en in de Abtdy van Fontanelle, by Valenchyn, Nonne werdt (*l*). By 't Verbond van den jaare 1337, hadt Koning Eduard beloofd, Graave Willem de Paarden, welken hy, in den Kryg, verliezen zou, te zullen betaalen (*m*). En men vindt ook, dat
1341. de Koning, in 't jaar 1341, zynen Ontvanger bevel gegeven heeft, om den Graave vyfentwintighonderd Florentynsche guldens, voor verlooren' Paarden by Vironfossé, te voldoen (*n*).

Onderzoek over den togt van Graave Willem naar Spanje.

Wy hebben van deezen kryg, tusschen Engeland en Frankryk, die onzen Graave meer dan ons Land betrof, eenigszins omstandiger gewaagd, om te doen zien, dat hy geenen tyd gehad kan hebben, om, in 't jaar 1338, den togt naar Spanje en naar Jeruzalem te doen,

(*k*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LXIV. *p.* 72, 73, 74. Cont. NANGII *ad annum* 1340.
(*l*) Cont. GUILL. NANGII Chron. *ad annum* 1341.
(*m*) Zie boven, *bl.* 238.
(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 96, 102.

doen: die hem van sommigen toegeschreeven wordt (7). Zy hebben hem, waarschynlyk, vermengd met zynen Oom, Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, die, in 't jaar 1331, een' togt naar Spanje gedaan, en aldaar zyne dapperheid, tegen de Saraseenen, beproefd heeft (o). Ook blykt, uit eenen Brief van den twee-entwintigsten van Oogstmaand des jaars 1338 (p), waarby Graaf Willem die van Dordrecht, welken, onlangs, door eenen zwaaren brand, veel geleeden hadden, bevestigd, in het Voorregt van den vryen handel voor de Oosterlingen; dat hy, ten dien tyde, te Bergen in Henegouwen, geweest is. Willem IV.

XXX. Opkomst van Amsterdam door den Koophandel.

De brief, van welken wy spreeken, toont, dat de Koophandel nog zeer te Dordrecht bloeide. Doch Amsterdam, of, gelyk men toen sprak, Amstelredamme begon, sedert dat het onder het onmiddelyk gebied der Hollandsche Graaven geraakt, en met Holland vereenigd geworden was, deeze Stad naar de kroon te steeken. De gelegenheid der Stad Amsterdam aan het Water den Amstel, welk, door sluizen, gelegd in eenen *dam*, naar welken de Stad den naam heeft, gemeenschap hadt met eenen inham der Zuiderzee, het Ye ge-

(o) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1331. *p.* 712.
(p) *Apud* Boxhorn. Theatr. Urb. Holland. *p.* 102. Balen Dordr. *bl.* 737.

(7) Zie Joannes a Leydis Libr. XXVIII Cap. 2. Mattheus Vossius brengt (*Annal.* Libr. IX. ad annum 1343 & seq.) deezen togt, tot de jaaren 1343 en 1344. Doch wien hy gevolgd hebbe, weet ik niet.

WILLEM IV. genoemd (q), maakte haar bekwaam tot den handel. De Amsterdammers voeren, omtrent deezen tyd, reeds sterk op de Oostzee. En Albrecht, Koning van Zweeden, gaf hun, in 't jaar 1368, een stuk Lands in Schoonen (r): alwaar zig verscheiden' Amsterdammers, met der woon, nedersloegen, die, volgens de Wetten en Gewoonten der Stad, door eenen Voogd, daar toe byzonderlyk van Stads wege aangesteld (s), geregeerd werden. De Oostersche en andere waaren, die hun uit Zee werden t'huis gebragt, vertierden zy, langs den Amstel, en de Waters, die met denzelven gemeenschap hadden, door gantsch Holland en 't Stigt: en over 't Ye in Waterland, alwaar zy, al vroeg, tolvry vaaren mogten (t). Ook bragten zy, omtrent deezen tyd, Graanen, Hout, Yzer, Bier en andere waaren, over de Zuiderzee, naar Deventer en Zwolle (u): en veelerlei goederen, met naame Hamburger Bier, langs de Schelde, naar Brabant en Vlaanderen (v). De Stad was egter nog van kleine uitgestrektheid. Men vindt de oudste bepaaling van derzelver Vryheid, in eene Handvest van den
1342. tegenwoordigen Graave Willem den IV, den negenden van Wintermaand des jaars 1342, in den Haage, gegeven: waarby de straffen en boeten, op Doodslag, Keur-wonden, Leemte, Vredebreuk, Vegtery en Huisbraak bepaald

(q) Handv. van 1387. in de Handv. van Amsterd. *bl.* 8.
(r) Handv. van Amst. *bl.* 80.
(s) Handv. van Amst. *bl.* 10.
(t) Handv. van Amsterd. *bl.* 2, 3, 95, 168.
(u) Handv. van Amsterd. *bl* 161, 162, 163.
(v) Handv. van Amsterd. *bl.* 162.

paald worden. Ook krygt de Stad, by deeze Handvest, het voorregt der Hollandsche Steden in 't gemeen „ dat alles, wat binnen de „ Vryheid geschiedt, door Schout en Schepenen der Stad, beregt moet worden, mids „ het *niet draage tegen 's* Graaven *Heerlykheid*. „ Doch zo den Schepenen een Vonnis gevraagd wordt, en *zy zyns niet wys*, wordt „ hun gelast, het zelve te zoeken *te Haarlem*, „ of ergens anders binnen den Lande, *daar* „ *zy's best wys mogen worden* (*w*)". Hieruit kan, onder anderen, de kleinheid der Stede, ten deezen tyde, worden afgenomen. De Zeevaart en Koophandel heeft haar, eerlang, dermaate doen toeneemen, dat zy, in grootte en luister, de meeste Europische Koopsteden overtreft. Doch de Ingezetenen deezer Landen in 't gemeen hadden zig, omtrent deezen tyd, door de Scheepvaart, by de Venetiaanen, die thans sterk op de Levant en Egipte handelden, reeds vermaard gemaakt. Een Venetiaansch Schryver (8), die deezen tyd

WILLEM IV.

(*w*) Handv. van Amsterd. *bl.* 2.

(8) Marinus Sanuto, in zyn Boek, genoemd *Secreta Fidelium Crucis* Libr. II. P. IV. Cap. XVIII. p. 72, 73. De plaats is opmerkelyk, en, myns weetens, door niemant onzer Neêrlandsche Schryveren, aangehaald. 't Zal hierom den naauwkeurigen Leezer niet verveelen, dezelve hier te leezen. *In Alamaniæ partibus variæ habitant gentium nationes, quæ valde forent utiles & necessariæ ad muniendum negotium maritimæ de Egypto & specialiter* Tremartii, *qui habitant in extremis partibus maritimæ Archiepiscopi Bremensis: nec non &* Frisones, *qui deorsum habitant a* Wasfallæ *provincia prope mare, ac etiam gentes de Pro-*

WILLEM IV. tyd beleefd heeft, en al by Graave Willem den III. bekend geweest was (x), getuigt het niet slegts van de Hollanders; maar ook van de Zeeuwen en Friezen.

XXXI. Graaf Willems togt naar Pruissen tegen de Lithauwers.

De Koophandel, die, uit deeze Landen, op de Oostzee gedreeven werdt, deedt Graave Willem, vermoedelyk, meer dan de yver om het Geloof voort te planten, omtrent deezen tyd, deel neemen in den Kryg, dien de Ridders der Duitsche Orde tegen de ongeloovige Lithauwers voerden. Hy hadt, by 't leeven zyns Vaders, in 't gezelschap van Jan, Koning van Boheeme, reeds tweemaal den zelfden togt gedaan: eens in 't jaar 1329, toen hy nog maar elf jaaren oud was, en eens,

zo

(x) *Zie* hier voor, *bl.* 236.

Provincia Dulandæ *ac* Sylandæ, *qui morantur deorsum versus mare de Comitatu* Gelleræ *atque* Cleuæ ——— *prædicti scire debent per dulces aquas & salitas optimè navigare, sic quod ab eis sanum deberet consilium & optimum auxilium inueniri.* ——— *Convenienter igitur gentes maritimæ Alamaniæ superius memoratæ possent per terram venire Venetias & cum Venetis transfretare. Et si aliquæ gentes debent simul benefacere debent Alamanni cum Venetis, cum multi eorum Venetiis conversentur, & in armatis Venetorum sumantur, & bene se habeant, multique Venetiis cum Uxoribus & filiis commorentur.* De zin deezer woorden is, kortelyk, deeze: „ dat, onder de verscheiden' Duitsche Volken, de Ditmarschers, de *Friezen* en de Ingezetenen van *Duland* en *Syland* [dat is, *Holland* en *Zeeland*] „ gelegen beneden de „ Graafschappen *Gelder* en *Kleeve*, naar den Zeekant, „ bekwaam waren tot de Scheepvaart, ter zee en langs „ de Rivieren; dat zy by de Venetiaanen bekend „ waren, en dat sommigen zig, met der woon, te „ Venetie, hadden neder gezet".

zo 't schynt, in 't jaar 1334 of wat laater (y). Willem IV.
Nu ondernam hy dien, voor de derde reize.
De Ridder-Orde, van welke wy spreeken, Ridders der Duitsche Orde.
was, omtrent het einde der twaalfde eeuwe,
te Jeruzalem ingesteld, met het zelfde oogmerk byna, als de Orde der Tempelieren, van welke wy boven (z) gewaagd hebben. Omtrent den jaare 1226, hadt een groot getal deezer Ridderen zig in Pruissen nedergezet, alwaar zy de nieuwbekeerden tegen de ongeloovigen beschermden, veele Heidenen verdelgden, en zig van eene uitgestrekte Landstreek meester maakten. De Lithauwers, die nog ongeloovig bleeven, deeden hun egter, van tyd tot tyd, veel schade. Doch wanneer de Ridders te kort schooten, ontvingen zy geduurig onderstand, uit Boheeme, Oostenryk, Brandenburg en andere Landen. Men vindt zelfs, dat Henrik, Aartsbisschop van Keulen, in 't jaar 1255, eenen togt naar Pruissen ondernomen heeft (a). Ten tyde van Graave Willem den IV, werden de Ridders zo zeer gekweld van de ongeloovige Lithauwers, die met de Russen verbonden waren (b), dat de Koningen van Boheeme en Hongarye, en andere Vorsten op weg sloegen, om deezen onverzoenlyken vyanden te keer te gaan. Graaf Willem, waarschynlyk ondervin-

(y) Fragm. Veter. Chron. *apud* Matthæum Analect. *Tom.* I. *p.* 62. Joann. a Leydis *Libr.* XXVII. *Cap.* 27. Beka *in* Joanne IV. *p.* 118.

(z) Bl. 190.

(a) Fleury Hist. Eccl. *Tom.* XV. *p.* 529. *Tom.* XVII. *p.* 4, 5, 492. *Edit. de Brux.*

(b) Chron. Ordin. Eq. Teuton. *Cap.* CCCXV, CCCXVI. *p.* 779, 780.

Willem IV. vindende, dat de Oosterſche handel zyner onderzaaten, door deeze onluſten in Pruisſen en de naaſte Landen, zeer geſtremd werdt, verzelde hen met vierhonderd Ruiters (*c*). Doch toen zy in Lithauwen gekomen waren, wees de Grootmeeſter der Duitſche Orde, *Henrik van Arsberg*, wien 't ondertusſchen gelukt was, de Russen en Lithauwers te verſlaan, hunnen byſtand van de hand. Sommigen verhaalen, dat de Ridders hem dit, ſedert, zo kwalyk namen, dat hy 'er om afgezet werdt (*d*). Graaf Willem kwam, in of kort voor het jaar 1345, hier te Lande te rug. Twee-enveertig jaaren hierna, werden de Lithauwers, door 't beleid van *Ladiſlaus Jagello*, Koning van Poolen, tot de belydenis van het Chriſtelyk Geloove, gebragt (*e*).

Men wil, dat Graaf Willem, op den hertogt uit Lithauwen, den weg over Keulen neemende, de Ryks-Vorſten, aldaar toen vergaderd, zo zeer tot hem genegen vondt, dat zy hem de Keizerlyke waardigheid aanbooden, onaangezien Keizer Lodewyk, 's Graaven Schoonbroeder, nog in 't leeven was; doch hy zou deeze aanbieding van de hand geweezen hebben (*f*). Anderen melden, dat Keizer Lodewyk zelf, omtrent deezen tyd, het Graafſchap Holland tot een Hertogdom zou hebben willen verheffen; doch dat Graaf Willem deeze eer geweigerd hadt (*g*).

De

(*c*) Joann. a Leydis *Libr.* XXVIII. *Cap.* 11.
(*d*) Albert Argentin. *ad annum* 1345. *p.* 131.
(*e*) Fleury Hiſt. Eccleſ. *Tom.* XX. *p.* 353.
(*f*) Joann. a Leydis *Libr.* XXVII *Cap.* 11. Zued. de Culenborch *in* Matth. Anal. *Tom.* III. *p.* 602.
(*g*) Veldenaar Chron. *bl.* 78.

De Graaf, hier te Lande te rug gekeerd, hieldt zyn Leger op de been: van zins om 'er zig tegen de Stigtschen, op welken hy te onvrede was, van te bedienen. Bisschop Jan van Dieft, op den eersten van Zomermaand des jaars 1340, overleeden zynde (h), hadt Paus Benediktus de XI, zo dra hy 'er kennis van kreeg, by eenen Brief van den eersten van Hooimaand (i), de vervulling van den Bisschoplyken zetel aan zig behouden. Graaf Willem hadt gaarne gezien, dat men Jan van Arkel verkooren hadt; doch Jan van Bronkhorst, die te vooren nog eens verkooren geweest was, werdt, door Reinoud den II, Hertog van Gelder, aangepreezen. De Paus verwierp den een' en den anderen, en droeg de Bisschoplyke waardigheid van Utrecht op, aan eenen edelen Romein, *Nikolaas de Caputio* genoemd; die 'er nogtans binnen 't jaar afstand van deedt (k). *Jan van Arkel* bevondt zig te Avignon, alwaar toen de Paus zyn hof hieldt, en wist by *Klemens den VI*, die Benediktus, in Bloeimaand des jaars 1342, was opgevolgd, zo veel te verwerven, dat hy tot Bisschop van Utrecht aangesteld werdt, by eene Pauselyke Bulle van den twintigsten van Slagtmaand des gemelden jaars, die nog voorhanden is (l). 't Liep egter aan, tot in Bloeimaand des jaars 1343, eer Bisschop Jan van Arkel te Utrecht te rug kwam (m). Graaf Wil-

WILLEM IV. XXXII. Kryg tegen de Stichtschen.

1343.

(h) Beka *in* Joanne III. *p.* 115.
(i) *Apud* Matthæum Anal. *Tom.* V. *p.* 349.
(k) Beka *in* Nicolao *p.* 117.
(l) *Apud* Matthæum Anal. *Tom.* V. *p.* 349.
(m) Beka *in* Joanne IV. *p.* 117.

WILLEM IV. Willem was, ondertusschen, door de Kerkelyken van Utrecht, die Jan van Arkel gunstig waren, al kort na de dood van Jan van Diest, voor den tyd van twee jaaren, tot *Momber* of Regent van 't Stigt verkooren (*n*), in welke waardigheid, Keizer Lodewyk hem bevestigd hadt (*o*): doch hy hadt Jan van Arkel, Vader van den verkooren Bisschop, in den aanvang des jaars 1341, aangesteld, om het Momberschap, in zyne plaats, waar te neemen (*p*). De Bisschop, de Regeering zyns Stigts aanvaard hebbende, redde de vervallen' zaaken deszelven binnen twee jaaren, lossende verscheiden' verpandde Sloten, en zelfs gantsch Overyssel: welks inkomsten, onder den Hertoge van Gelder, verpand waren (*q*). Om voor nieuwe schulden beveiligd te zyn, brak hy, sedert, zyne Hofhouding op, en trok, omtrent of in het jaar 1345, naar *Grenoble*, alwaar hy, met minder omslag, leeven kon. Doch op zyn vertrek, hadt hy zynen Broeder, *Robert van Arkel*, tot Momber aangesteld (*r*): en dit was de reden, naar alle waarschynlykheid, waarom Graaf Willem op de Stigtschen te onvrede was: schoon de oude Schryvers zulks niet aangetekend; maar redenen van minder belang van 's Graaven ongenoegen gegeven hebben (*s*). Om, zig, tot het

(*n*) Brief van Willem IV. *by* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 353.
(*o*) ZUED. DE CULENBORCH *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 603.
(*p*) Brief van Willem IV. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 354.
(*q*) Brief van Jan III. *by* MATTH. Analect. *Tom.* II. *p.* 670.
(*r*) Chron. de Traject. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 352-356. BEKA *in* Joann. IV. *p.* 117.
(*s*) *Zie* dezelven *by* SCRIVERIUS Graaven, *bl.* 297.

het voortzetten van den Stigtschen kryg, in staat te stellen, hadt hy den Hollandschen en Zeeuwschen Steden gevergd, tot driehonderd ponden, jaarlyksche Lyfrenten voor hem te verkoopen, onder belofte, dat hy deeze penningen alleen in den Oorlog tegen de Stigtschen zou gebruiken, en geene nieuwe Bede doen, voor dat deeze schuld afgelegd was. Doch de Steden, hiermede niet vergenoegd, vorderden, dat de Graaf haar eenige nieuwe voorregten toestondt. Ook moesten de Edelen voor de naarkoming van zyne beloften borg staan (*t*).

Willem IV.

Graaf Willem, zig behoorlyk in staat gesteld hebbende, sloeg terstond het beleg voor Utrecht, op den elfden van Zomermaand des jaars 1345; en regtte dertien Stormtuigen op, met welken hy de Stad, vyf weeken lang, beukte. Die van binnen weerden zig dapperlyk. De Graaf, op eenen donkeren nagt, digt onder de wallen gekomen zynde, om de diepte der graft te peilen, werdt, met eenen pyl, in eene zyner hielen, gewond. Midlerwyl hadt Robert van Arkel kennis van den toestand der Stad gegeven aan den Bisschop: die zig terstond herwaards begaf, en Jan van Henegouwen, Heer van Beaumont, 's Graaven Oom, bewoog, om met Graave Willem over eene Vrede te handelen. 't Gelukte hem alleenlyk een Bestand te sluiten, tot S. Maarten aanstaande, zynde den elfden van Slagtmaand

Beleg van Utrecht. 1345.

(*t*) Brief van Willem IV. *by* Jan van Hout Dienstb. der Stede Leyden, *bl.* 25.

WILLEM IV. wordt opgebroken.

maand, binnen welken tyd, men nader in onderhandeling treeden zou (*v*). De Graaf sloot egter 't Bestand niet dan onder voorwaarde, dat vierhonderd Burgers, in ligte kleeding, ongegord, blootshoofds en barrevoets, hem, voor zyne Tent, op de knieën, om vergiffenis zouden komen smeeken (*w*); gelyk geschiedde. Sommigen (*x*) voegen 'er by, dat 'er twintig Roeden van de Stads muur moesten afgebroken worden, en dat 'er eene geheele Straat, lang daarna, nog de *Hollandsche Straat* genoemd, aan den Graave werdt afgestaan. 't Beleg werdt, op den eenentwintigsten van Hooimaand, opgebroken (*y*). Doch de verdere onderhandeling met den Graave bleef agter: alzo hy, kort hierna, den togt naar Friesland beoosten de Zuiderzee, welk wy, voortaan, blootelyk *Friesland* zullen noemen, ondernam, in welken hy sneuvelde.

XXXIII. Togt tegen de Friezen.

Hy was, in 't jaar 1338, door die van Staveren, voor Heere aangenomen (*z*), en hadt hun of den anderen Friezen, sedert, eenige schattingen opgelegd, die hun te zwaar scheenen, waarom zy de wapenen tegen hem opgevat, en, zo 't schynt, eenige vyandlykheden tegen zyne Amptenaars gepleegd hadden (*a*). Willem, dus in zyne eer getast

zyn-

(*v*) BEKA *in* Joann. IV. *p.* 118.
(*w*) Brief van Jan van Heheg. *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* V. *p.* 359.
(*x*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 13.
(*y*) Chron. de Trajecto *p.* 358-360.
(*z*) *Zie* den open' Brief *by* MATTHÆUS, Fund. Sacr. Ædium, *Fund.* IV. *p.* 471. *in Tom.* III. Anal.
(*a*) SIBR. LEONIS Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 257.

zynde, en nog een talryk Leger op de been hebbende, begeeft zig te Dordrecht scheep (*b*), en zeilt, vermoedelyk door de binnenwaters, naar de Zuiderzee, om eene Landing in Friesland te doen. De Dordrechtsche Poorters verzelden hem, onder anderen, op deezen togt. Men vindt, dat hy hun, deswege, veertienhonderd ponden Hollandsch schuldig bleef, waarover zy, in 't jaar 1348, met Willem den V, afrekenden (*c*). De Vloot, door het onstuimig Herfstweder, of door andere oorzaaken, verstrooid geraakt, landde niet gelykelyk aan de Friesche kust. Jan van Beaumont was één der eersten, die, omtrent Staveren, aan land stapten: en hy zag zig zo dra niet van een maatig getal knegten verzeld, of hy viel aan op eenen hoop Friezen, die, wel op hunne hoede, de Hollanders zo ontvingen, dat 'er een groot deel sneuvelde, en de overigen de vlugt neemen moesten. De Graaf, midlerwyl ook aan land gekomen, gunde zig geenen tyd, om zyn Leger behoorlyk te schaaren; maar, met verdeelde hoopen, op de Friezen, die ook hier en daar in 't riet zaten, aanvallende, wikkelde hy zig en zyn volk in nadeelige schermutselingen in: die tot den laaten avond duurden.

WILLEM IV.

XXXIV. Dood van Willem den IV.

De Graaf, zig in 't heetst van 't gevegt bevindende, schoot 'er 't leeven by in. De Hollanders werden, by menigten, afgemaakt, de overigen genoodzaakt de wyk te neemen naar hunne Sche-

(*b*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122.
(*c*) Handv. *by* BALEN *bl.* 505.

Willem IV. Schepen: werwaards hun de Friezen, tot in 't waser toe, vervolgden (*d*). Deeze ongelukkige ſtryd en 's Graaven dood viel voor, op den zesentwintigſten of zevenentwintigſten (*e*) van Herfſtmaand des jaars 1345, by een Dorp, *Werrega* genoemd, niet verre van S. Odulfs Klooſter by Staveren; en juiſt op de plaats, alwaar de Hollandſche Graaven te regt plagten te zitten (*f*). Men vindt, dat 'er, van de Hollandſche zyde, drieduizend zevenhonderd man geſneuveld zouden zyn (*g*). Sommigen maaken 't getal veel grooter. Zeker is 't, dat 'er veele voornaame Henegouwer, Hollandſche en Zeeuwſche Edelen zyn omgekomen. Onder de Hollandſchen en Zeeuwſchen, worden twee *Heeren van de Merwede* (1), één van Haamſtede, Willem van Naaldwyk, Simon en Dirk van Teilingen, *Guy van Asperen*, *Ogier van Spangen* en eenige anderen, met naame, genoemd. Doch Jan van Beaumont was, zyns ondanks, door zynen Schildknaap *Robert van Gluves*, en eenige anderen, in een vaartuig geworpen: 't welk zyne behoudenis was

(*d*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 257, 258.
(*e*) Anonymi Chron Belg. *in* Matth. Anal. *Tom.* I. *p.* 50.
(*f*) Beka *in* Joann. IV. *p.* 118. Contin. Nangii *ad annum* 1345.
(*g*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 258.

(1) Froissart noemt (*Vol.* IV. *Ch.* LXXVII. *p.* 223) één' deezer Heeren *Daniel de Merebbede*, en zegt, dat hy over drie endertig gewapende mannen geboodt, die allen gevangen gehouden werden; zonder dat 'er de Friezen een' eenigen op Losgeld ſtellen wilden.

was (*b*). 't Lyk van den Graave werdt, eerst na verloop van tien dagen, gevonden, en in een * Klooster by Bolswaard begraaven (*i*). Te Heemstede, werdt eene Kapel gestigt, ter zyner gedagtenisse, welke, ter bede van Graave Willem den V, in 't jaar 1347, tot eene Kerspelkerk verheeven werdt (*k*). Willem IV. * *Monasterium Floridi Campi* ook *Ouden Klooster.*

Holland en Zeeland smolt in rouw op de tyding deezer nederlaage. De jonge Graävin was zo, aangedaan, over de dood haars Egtgenoots, en zo gebeeten op de Friezen, dat zy derzelver goederen, in Holland, allen verbeurd verklaarde. Het Eiland Marken, by Monnikendam, was, ruim eene eeuw geleeden, voor de helft geschonken aan de Abtdye van *Mariengaard* by Dokkum, en voor de andere helft, door dezelve, van Nikolaas en Jan Persyn gekogt: sedert hadt de Abtdy hier een Monniken-Klooster gestigt, * *Marienhof* genoemd: welk zy van Friesche Monniken voorzien hadt (*l*). Dit Klooster werdt ook aan de wraakzugt der verstoorde Graavinne opgeofferd. Zy zondt eene bende Krygsvolk naar Marken, die 't Gebouw in den brand staken, en de ongelukkige Monniken, in de Zuiderzee, smeeten (*m*). * *Maria Curia.*

Willem de IV. was, volgens het berigt van eenen zyner Tydgenooten (*n*), de eerste der Hollandsche Graaven, die de gewoonte in-

(*b*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122.
(*i*) Beka *in* Joann. IV. *p.* 118.
(*k*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 775.
(*l*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 249.
(*m*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 258.
(*n*) Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Cas.* LXXIX. *p.* 276.

WILLEM IV. invoerde van de kwaade Leenen; welken aan de Graaflykheid verstierven, niet, gelyk voorheen gebruiklyk geweest was, geheel te laaten, en aan eenen der naaste Maagen, ten redelyken pryze, af te staan; maar te verdeelen, en aan verscheiden' Heeren uit te geeven: waaruit veele geschillen over het Regt van Patroonschap, het Molenregt, en andere Heerlyke Regten ontstaan zyn.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat Graaf Willem nimmer Kinderen by zyne Gemaalin verwekt heeft. Zy begaf zig, sedert, in een tweede Huwelyk, met *Wenzelaus*, *Graave van Luxemburg*, Zoon van Jan, Koning van Boheeme (*o*).

(*o*) ALBERT. ARGENT. *ad annum* 1345. *p.* 131. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 14.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ELFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Oorsprong van den Hoekschen en Kabbeljaauwschen Tweespalt.* II. *Vrouw* MARGAREET *met de Landen verlyd, en ingehuldigd. Zy trekt naar Beieren. Willem, haar Zoon, komt herwaards.* III. *Kryg tegen de Stigtschen. Bestand.* IV. *Margareet draagt haaren Zoon 's Lands Regeering op. Aanvaardtze wederom. Hoeksche Sloten vernield. Buskruid gebruikt.* V. *Verbond tegen de Hoekschen. Scheepsstryd op de Maaze.* VI. *Zoen tusschen Margareet en Willem. Margareet sterft.* WILLEM DE VYFDE *voor Graave erkend. Stigtsche Oorlog. Weesp en Muiden verlooren. Vrede.* VII. *Twist tusschen Brabant en Vlaanderen. Heusden komt aan Holland.* VIII. *Hertog Willem, uit Engeland gekeerd, wordt krankzinnig.* IX. *Zyn Broeder,* Albrecht, *tot* Ruwaard *gekooren. Geweldenaaryen der Kabbeljaauwschen. Delft belegerd en gewonnen.* X. *Tweespalt der Hekerens en Bronkhorsten, in Gelderland.* XI. *Hertog Albrecht, door den*

Keizer, tot Graave aangesteld. XII. *Twist over het Slot te Vreeland. Vrede met het Stigt.* XIII. *Onlusten op de grenzen van Brabant. Opschudding te Haarlem.* XIV. *Twist tusschen de Vlaamingen en hunnen Graave.* XV. *Veranderingen in het Hertogdom Gelder. Twist over de Stad Graave.* XVI. *Willem de V. sterft. Hertog* ALBRECHT *tot Graave ingehuldigd. Alcid van Poelgeest vermoord.* XVII. *Vlugt van den Graave van Oostervant. 't Slot te Altena bemagtigd.* XVIII. *Oorlog tegen de Friezen. Zy worden bedwongen.* XIX. *Nieuwe opstand der Friezen. Bestand met hen.* XX. *Slegte staat van 's Lands Geldmiddelen. Jan van Arkel tot rekenen gevorderd. Arkelsche* Oorlog. XXI. *Hertog Albrecht sterft. Zyne Weduwe verstoot zynen boedel.* XXII. *Of 'er, ten zynen tyde, een Geregtshof in den Haage geweest zy, onderzogt. Gezag der Steden. Instelling van Burgemeesteren en Vroedschappen.* XXIII. WILLEM DE ZESDE *wordt Graaf. Opschudding te Haarlem, Amsterdam, Delft en Dordrecht.* XXIV. *Nieuwe Arkelsche Oorlog. Everstein en Hagestein belegerd.* XXV. *Kryg met Gelder.* XXVI. *Luiksche zaaken.* XXVII. *Verschil met den Hertog van Brabant vereffend.* XXVIII. *Hertog Willem bevredigt den Heer en den Abt van Egmond.* XXIX. *Vrede met Gelder. Jan van Arkel gevangen. Ysselstein komt aan Holland.* XXX. *Opschudding te Utrecht.* XXXI. *De Friezen bemagtigen Staveren.* XXXII. *Hertog Willems Dogter, Jakoba, trouwt met Jan,*

Her-

Hertog van Touraine. XXXIII. *Staat van Frankryk.* XXXIV. *Haat van 't Fransche Hof tegen den Daufyn. Hy komt om, te Compiegne.* XXXV. *Hertog Willem doet de Edelen en Steden belooven, dat zy Jakoba voor Graavinne erkennen zullen.* XXXVI. *Dood van Willem den VI.*

Eermaalen hadt men, hier te Lande, ondervonden, dat het overlyden der Graaven, zonder Kinderen, of zonder Zoonen na te laaten, oorzaak van onrust en verdeeldheid geweest was. Doch de tweespalt, die, niet lang na het ontydig omkomen van Willem den IV, ontstondt, overtrof, in felheid en duurzaamheid, de voorige verdeeldheden; brengende de partyschap voort van Hoekschen en Kabbeljaauwschen, die anderhalve eeuw geduurd, en welker overblyfsels men, zelfs tot in 't midden der zestiende eeuwe, bespeurd heeft. Voorbeelden van bitterheid, haat en onverzoenbaaren wrok heeft deeze partyschap, by menigten, uitgeleverd. Zy heeft den Adel tegen den Adel, de Steden tegen de Steden, ja Burger tegen Burger en Maag tegen Maag in de wapenen geholpen: terwyl 's Lands Ingezetenen hunne verdeeldheden billykten met het voorbeeld der Lands Heeren, onder welken, de Zoon zig niet ontzag, eenen openbaaren oorlog te voeren, tegen zyne eigen' Moeder. De oorsprong en voortgang van deezen fellen Burgerkryg te ontvouwen, zal de Hoofdstof van dit Boek zyn.

I. Oorsprong der tweedragt hier te Lande na de dood van Willem den IV. 1345.

Jan van Beaumont maatigt zig 's Lands Regeering aan.

Jan van Beaumont hadt zig, na het ongelukkig gevegt by Staveren, in welk Willem de IV. omgekomen was, naar Geertruidenberg begeven, alwaar de Graavin zig onthieldt. Men leest, dat hy terstond de Graaflyke Regeering van Henegouwen, by voorraad, aanvaard heeft (*a*). En 't is te vermoeden, dat hy zig ook 't bewind over Holland en Zeeland zal hebben aangemaatigd (*b*), schoon men zulks, onzes weetens, nergens vindt aangetekend. 't Leedt egter niet lang, of de naaste Erfgenaamen van Graave Willem deeden hun Regt op 's Graaven nalaatenschap gelden, en Jan van Beaumont werdt ontzet van de Regeeringe. Sedert verbrak hy het Bondgenoodschap met Engeland, en ging tot de party van Frankryk over: hebbende Filips den VI. hem het zelfde jaargeld doen belooven, welk hy van Engeland plagt te trekken (*c*).

Naaste Erfgenaamen van Willem den IV.

De naaste Erfgenaamen van Willem den IV. waren zyne Zusters, Margareet, Gemaalin van Keizer Lodewyk, *Filippa*, Gemaalin van Eduard den III. Koning van Engeland, *Joanna*, Gemaalin van Willem, Graave van Gulik, en *Elizabet*. Men vindt niet dat deeze twee laatsten, zo zy anders nog leefden, eenigen eisch op de nalaatenschap van Graave Willem gemaakt hebben. Margareet, de oudste, was, buiten tegenspraak, naast geregtigd tot het bezit dier Graafschappen, welken, gemeenlyk, onder een' en denzelfden Graaf gestaan hadden: hoedanige Holland en Zee-

(*a*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122, 123.
(*b*) *Zie* twee Handv. *door hem bezegeld*, *in de* Handv. van Kennem. *bl.* 9. *en* Groot Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 713.
(*c*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 123.

Zeeland waren. Ook wees het Lands gebruik haar deeze Graafschappen toe (*d*). Doch Koning Eduard stelde terstond zyne poogingen in 't werk, om ten minsten een deel derzelven, voor zyne Gemaalinne, magtig te worden. Jan van Beaumont werdt, naauwlyks eene maand na de dood van Graave Willem, door hem gemagtigd, om voor het aandeel der Koninginne in 's Graaven nalaatenschap zorg te draagen (*e*). Doch toen Beaumont, kort hierna, tot de zyde van Frankryk overgegaan was, werdt deeze zorg Otto van Knik en eenigen anderen aanbevolen (*f*), die te gelyk volmagt kreegen, om, met de andere Erfgenaamen, over de verdeeling der nalaatenschap in onderhandeling te treeden (*g*). MARGAREET.

Keizer Lodewyk verzuimde ondertusschen niet, voor de belangen zyner Gemaalinne, Margareet, te zorgen. De Graafschappen Henegouwen, Holland en Zeeland en de Heerlykheid van Friesland werden allen aangemerkt als deelen des Duitschen Ryks: 't welk 'er Lodewyk te meer gezag over gaf (*h*). Hier kwam by, dat de Ingezetenen deezer Landen zig zeer genegen toonden, om Margareet en eenen haarer Zoonen hulde te doen, van welker Regeering zy zig meer goeds schreenen te konnen belooven, dan van die der Engelschen, welken zig, ten tyde van Jan den I, te veel gezags over deeze Landen hadden zoe- II. Vrouw Margareet wordt met de Landen verlyd.

(*d*) Henric. Rebdorff. *ad annum* 1345.
(*e*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 187.
(*f*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 190.
(*g*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 198.
(*h*) Beka *in* Joanne IV. *p.* 119.

MARGAREET. zoeken aan te maatigen. Lodewyk besloot, derhalve, zyne Gemaalin Margareet, met de Graafschappen van Holland en Zeeland en met de Heerlykheid van Friesland te verlyden, gelyk, op den vyftienden van Louw-
1346. maand des jaars 1346, te Neurenberg, geschiedde. Ten zelfden tyde, gaf hy den Edelen en Steden deezer Landen bevel, om Vrouwe Margareet voor haare wettige Landsvrouwe, en voor de naaste Erfgenaame van Graave Willem, te erkennen. Ook beloofde hy, bedugt, zo 't schynt, voor de eischen van Koning Eduard, Holland, Zeeland en Friesland, nimmer, buiten goedvinden van Vrouwe Margareet, te zullen vervreemden, of aan iemant anders ter leen te zullen opdraagen (*i*). Eenige maanden laater, bevestigde hy deeze beloften, te gelyk verklaarende, dat hy Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland nimmer vaneen scheiden zou (*k*).

en alomme ingehuldigd. Het ongunstig jaargetyde verhinderde Vrouwe Margareet niet, om, verzeld van eenen haarer Zoonen, een kind van negen jaaren, de reis herwaards aan te neemen (*l*). Zy hadt haaren Egtgenoot reeds drie Zoonen gebaard. De oudste, *Lodewyk*, was, in 't jaar 1328, te Rome gebooren (*m*). Den tweeden, *Willem*, hadt zy, in 't jaar 1330, te Frankfort, zo 't schynt, ter weereld gebragt (*n*). De derde was

(*i*) Diplom. Ludov. IV. *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 234.
(*k*) Diplom. Ludovici 7 *Sept.* 1346. *dans le* Supplem. *au* Corps Diplomat. *Tom.* I. P. II. *p.* 161.
(*l*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1346.
(*m*) ANDR. RATISBONN. & J. CHRAFT. Chron. *in Coll.* J. G. ECCARD. Tom. I. *c.* 2107.
(*n*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1330. *p.* 707.

was *Albrecht*. En deeze moet Vrouwe Margareet verzeld hebben: alzo de anderen beide meer dan negen jaaren bereikten. Vrouw Margareet, bedugt dat de Engelſchen haaren toeleg dwarsboomen mogten, hadt zig verbonden met Koning Filips van Frankryk, die Koning Eduard ongaarne van een aanzienlyk deel der Nederlanden meeſter zou gezien hebben, en daarom terſtond gereed was, om de reis van Vrouwe Margareet te begunſtigen. Zy nam haaren weg dan, door Lotharingen en Frankryk, naar Henegouwen, alwaar zy voor Graavinne werdt aangenomen, mids zy beloofde „ niets uit 's Lands inkomſten te zullen genieten, voor dat de ſchulden van „ Graave Willem, haaren Broeder, betaald „ zouden zyn" (*o*). Van hier vertrok zy naar Holland, om zig, insgelyks, te doen huldigen. De Landzaaten bedienden zig van deeze gelegenheid, om eenige Voorregten en Vryheden te bedingen; die ligtelyk ingewilligd werden, op dat elk te eer beſluiten zou, Vrouwe Margareet hulde te doen, voor dat Koning Eduard voet in 't Land gekreegen hadt. Onder deeze Voorregten munt byzonderlyk uit, de duidelyke verklaring der Graavinne, voor haar en haare Nakomelingen „ van „ geenen Oorlog, buiten de paalen van Holland, „ Zeeland en Friesland, te zullen beginnen, „ dan by goeddunken der Ridderen en Knaapen „ en der goede Steden van Holland: of deedt „ zy 't, zo zou niemant gehouden zyn, haar „ te dienen, dan uit gunſt en vrywillig-

MARGAREET.

Vryheden, door de Landzaaten, by deeze gelegenheid, bedongen.

(*o*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1346.

Margareet. „ lyk (p)". De brieven, hiervan verleend, werden nog door Jan van Beaumont, Oom van Vrouwe Margareet, bezegeld. De Stad Amsterdam werdt, ten zelfden tyde, door haar, voor altoos, met het Graafschap van Holland vereenigd (q). Andere Hollandsche Steden bedongen andere byzondere Voorregten, by haare inhuldiging. Doch sommigen haarer Tydgenooten hebben aangemerkt, dat zy veele Vryheden verleend heeft, welken, naderhand, wederom ingetrokken werden (r). In Zeeland, schynt zy, op gelyke wyze, voor Graavinne aangenomen te zyn.

Het spoedig inhuldigen van Vrouwe Margareet deedt Koning Eduard, voor eene poos, van zynen eisch op deeze Landen afzien. Gaarne zou hy wel, terstond, ten minsten, een gedeelte van 't bewind aan zig getrokken hebben, ten welken einde, hy eenen voorslag deedt, om de geschillen aan goede mannen te verblyven. Zelfs verkoor hy, tot goeden man, van zyne zyde, *Dirk*, *Heere van Montjou*, *Valkenburg en Voorne* (s). Doch 't blykt niet, dat 'er eenige uitspraak geschied is. Margareet handhaafde zig eenigen tyd in 't volkomen bewind deezer Landen, tot dat, den stand haarer zaaken veranderd zynde, zy zig genoodzaakt vondt, hulp by Koning Eduard te zoeken, en hem deel aan de Regeeringe te geeven, gelyk wy, wel haast, zien zullen.

Naauw-

(p) *Zie* verscheiden' Handv. *van 't jaar* 1345. *in 't* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 713 *in de* Handv. van Kennemerl. *bl.* 9. *by* BALEN Dordrecht, *bl.* 18 *en elders.*
(q) Handv. van Amst. *bl.* 4.
(r) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas.* LXXVIII. *p.* 271.
(s) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 201.

Naauwlyks was zy hier voor Landsvrouwe erkend, of zy werdt van haaren Man naar Beieren ontbooden, alwaar hy zig van haaren raad en hulp bedienen wilde, tegen eenen aanhang in 't Ryk, die hem den voet dwars gezet, en *Karel*, Zoon van Jan, Koning van Boheeme, tot Roomsch Koning verkooren hadt. De Hollanders zouden Vrouwe Margareet ongaarne hebben zien vertrekken, indien Keizer Lodewyk niet beloofd hadt, Willem, haaren tweeden Zoon, herwaards te zullen zenden, om de Landen, in haar afzyn, te regeeren: waartoe hy egter jong genoeg was. Lodewyk, haaren oudsten Zoon, dan, op den zevenden van Herfstmaand des jaars 1346, openlyk afstand van zyn Regt op deeze Landen gedaan hebbende (*t*), verklaarde Keizer Lodewyk, by open' Brieven, Willem tot opvolger van Vrouwe Margareet: en Albrecht tot opvolger van Willem, indien deeze zonder kinderen, overleedt (*u*). Willem werdt, hierop, onder 't geleide van den Graave van Katzenellebogen, in 't gewaad van eenen lyfknegt, om te onbekender en te veiliger voor de Engelschen te zyn, herwaards gezonden (*v*), en schynt, nog voor 't einde des jaars 1346, in Holland aangekomen te zyn (1).

MARGAREET. Vrouw Margareet trekt naar Beieren.

Willem, haar tweede Zoon, komt herwaards.

Mar-

(*t*) Dipl. Ludov. *in* MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 622.
(*u*) Dipl. Ludov. *dans le* Suppl. *au* Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 161.
(*v*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1346.

(1) Men mag dit afneemen, uit eenen zyner Brieven, op S. Agnieten dag, dat is, den eenentwintigsten van Louwmaand des jaars 1346 [1347], in den Haage, gegeven, by welken hy den Baljuw van Rynland,

Ge-

Margareet. 1347. Margareet verliet deeze Landen in Slagtmaand des gemelden jaars (w), en Willem besteedde het gantsche volgende jaar 1347 om de genegenheden der Landzaaten te winnen. In zyne open' Brieven, noemde hy zig alleenlyk *Verbeider der Graafschappen van Holland en Zeeland* (2); doch hy arbeidde, onder de hand, om zig, nog by 't leeven zyner Moeder, tot *Graaf* te doen verklaaren: 't welk hem, eerlang, gelukte.

III. Oorlog met de Stigtschen. Midlerwyl gaf hem de kryg met de Stigtschen de handen vol werks. Wy hebben, op 't einde van het tiende Boek, gezien, dat de onderhandeling, tusschen hen en de Hollanders, in Hooimaand des jaars 1345, aangevangen, door den ontydigen dood van Graave Willem den IV, afgebroken was. Vrouw Margareet was zo dra, hier te lande, niet ingehuldigd, of zy sloot een Bestand met Bisschop Jan, voor den tyd van twee jaaren, welken nu naar 't einde liepen. De Bisschop, wel onderrigt van den toestand der zaaken in Holland, oordeelde, dat hy zig van het afzyn der Graavinne en van den wankelen staat van Willems Regeeringe bedienen moest, om zig op de Hollanders te wreeken. Hy rukte dan een Leger byeen, en bemagtigde eerst *Emmenes*, dat, zig der gehoorzaamheid des Bisschops ontrokken hebbende, onder 't Graaflyk be-

(w) Albert. Argentin. *ad annum* 1346.

Gerard van Heemskerk, eenige bevelen geeft. *Zie* Matthæi *Analect.* Tom. III. p. 263.

(2) Zie verscheiden' zyner Handvesten, by Bal. in *Dordrecht*, bl. 505, 506, 741.

bewind van Holland overgegaan was, en den naam van *Oost-Holland* aangenomen hadt (x). Daarna, valt hy in Holland, en slaat het beleg voor Oudewater, dat eerlang, stormenderhand, bemagtigd, leeg geplonderd en plat gebrand werdt. De jonge Willem, dus onzagt gewaarschuwd, beschryft, in alleryl, Heirvaart, en slaat zig, met een talryk leger, niet verre van Schoonhoven neder: vanwaar hy, naar 't gebruik dier tyden, den Bisschop tot eenen veldslag uitdaagt, met eenen Brief van deezen inhoud:

MARGAREET.

1348.

„ *Eenen Eersamigen Vader in Gode Heeren* „ JANNE VAN ARKEL, *Bisschop tot Utrecht*, WILLEM, *Hertoghe van Beyeren, Palaysgrave van den Rine, verbeydende ter Graeflicheyden van Heynouwen, van Hollant, van Zeelant, ende ter Heerlicheyt van Vrieslant,* „ *wi doen u te weten, dat wi mit den onsen komen syn tote Hopenesse, begherende jegens u,* „ *uwe Stadt van Utrecht, ende andere uwen Hulperen te stridene, omme 't groote onrecht* „ *dat ons geschiet is van u ende van den uwen,* „ *mit roeve ende mit brande, binnen onsen palen,* „ *ende want het beter ware up eenen dach becort, danne dattet armel luden op allen ziden* „ *ontgelden souden, so begheren wi dat ghi, op den dach van morgen ofte in Dinxdage naeste* „ *comende ten langsten, tusschen Iselsteyne ende Jutfaes, striden wilt, ende hier of goede ghisele ende sekerheit te ghevene, an beiden ziden,* „ *ende wat ghi hier toe doen wilt, dat wilt ons* „ *met*

(x) De Vermeerderde BEKA *bl.* 233. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 16.

MARGAREET. „ *met uwen opene brieven, ende uwer Stat segbelen besegelt sonder marren over scriven. Ghegheven in onser tenten tote Hopenesse, onder ensen Segel uythangende, tes Saterdaghes vor onser Vrouwen dagh nativitas na der noenen* (3), „ *in 't jaar ons Heeren dusent drie hondert achte ende viertich* (y).

Op deeze uitdaaging, volgde eerlang een hevig gevegt, in welk de Hollanders te kort schooten. *Gysbrecht van Langerak*, *Herbert van Liesveld* en *Koenraad van Oosterwyk* vielen den Bisschop in handen. Doch de tyd en omstandigheden van dit gevegt zyn niet naauwkeurig genoeg aangetekend. Alleenlyk weet men, dat 'er wederom een Bestand op volgde, welk tot S. Maartensdag des jaars 1350 duuren moest (z).

Dood van Keizer Lodewyk. Willem, door dit Bestand, de handen ruim gekreegen hebbende, begon nu openlyk en ernstig by Vrouwe Margareet aan te houden, dat hem de Graaflyke Regeering deezer Landen werdt afgestaan. Zy bevondt zig nog in Beieren: alwaar de ontydige dood van haaren Egtgenoot, Keizer Lodewyk, die, onder 't jaagen, van eene beroerte overvallen zynde, op den elfden van Wynmaand des jaars 1347, overleeden was (a), merkelyke veranderingen in den staat haarer zaaken gemaakt hadt.

IV. Margareet draagt Beroofd van den steun, dien zy, aan Keizer Lodewyk, gehad hadt, was zy, met reden

(y) *Vide* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Rebus Ultraj. *p.* 197.
(z) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* IX. XII. *p.* 271, 272.
(a) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1347.

(3) Dat is, den zesden van Herfstmaand.

MARGAREET. Holland, Zeeland en Friesland haaren Zoon Willem op.

den, bedugt, dat KAREL DE IV, die nu de Keizerlyke waardigheid bekleedde, de kinderen des Konings van Engeland en des Graaven van Gulik, met de Landen van Graave Willem den IV. verlyden mogt: waarvan men reeds 't gerugt hadt laaten loopen (*b*). Derhalve, besloot zy, afstand te doen van Holland, Zeeland en Friesland ter wederzyde van de Zuiderzee, ten behoeve van Hertoge Willem, haaren Zoon, behoudende alleenlyk Henegouwen, zo lang zy leefde. De Brieven, 1349.
hiervan verleend, waren, op den vyfden van Louwmaand des jaars 1348 [1349], te Munchen, in Beieren, gegeven (*c*), en werden, sedert, te Geertruidenberg, bezegeld, door de Hollandsche en Zeeuwsche Ridderen en Knaapen, in merkelyken getale, en door de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Geertruidenberg, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar, Amsterdam en Oudewater: welken, ten deeze tyde, de aanzienlykste van Holland, Zeeland en Westfriesland waren. Hertog Willem hadt zig, volgens het eenpaarig getuigenis onzer Kronyken, daartegen, verbonden, om, uit de inkomsten deezer Landen, jaarlyks, tienduizend oude Schilden aan Vrouwe Margareet uit te keeren (*d*): waarvan hy beloofde Brieven, op gelyke wyze door de Edelen en Steden bezegeld, te zullen leveren. Terstond hierna, nam hy den naam aan van *Graaf van Holland, van Zeeland en Hee-*

(*b*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1348. *p.* 146.
(*c*) Zie Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1. MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 561.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* 2. VELDENAAR *bl.* 84.

MARGAREET.

Heere van Friesland; en werdt, door eenige Edelen en Steden, ingehuldigd (*e*).

Twist der Hoekschen en Kabbeljaauwschen.

Dus scheen de Regeering deezer Landen op eenen vasten voet gebragt te zyn. Hertog Willem onthieldt zig in Holland, en Vrouw Margareet, in Henegouwen. Doch 't leedt niet lang, of daar ontstondt eene hevige beroerte, die Moeder en Zoon tegen elkanderen in de wapenen hielp. De eerste oorzaak hiervan schynt geweest te zyn, dat de Hertog, door eenigen opgeruid, de Brieven, by welken zyner Moeder tienduizend oude Schilden jaarlyks, uit de inkomsten deezer Landen, toegelegd waren, weigerde te laaten bezegelen. Ook liet hy dit jaargeld onbetaald. Margareet, hierover, met reden, gestoord, begaf zig naar Holland; alwaar zy 't met moeite zo ver bragt, dat Willem wederom afstand deedt van de Regeeringe deezer Landen, en by opene Brieven, te Geertruidenberg, den zevenen-

1350. twintigsten van Herfstmaand des jaars 1350, gegeven, de Ridderen, Knaapen en Steden, die hem hulde gedaan hadden, van den eed ontsloeg (*f*).

Margareet aanvaart de Regeering wederom.

Margareet aanvaarde toen de Regeering deezer Landen wederom, en uit eene haarer Handvesten (*g*), op den zeventienden van Lentemaand des volgenden jaars, gegeven, en door haaren oudsten Zoon, Lodewyk, bezegeld, schynt men te mogen afneemen, dat zy deezen, voortaan, eenig deel in 't bestier heeft willen geeven (*h*). Doch

(*e*) Brief van Willem V. *by* BALEN Dordr. *bl.* 740.
(*f*) *Zie den* Brief *by* BALEN Dordr. *bl.* 741.
(*g*) *By* BALEN Dordr. *bl.* 487.
(*h*) *Vide* & ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1351. *p.* 157.

Doch zy behieldt het maar weinige maanden.

Hertog Willem hadt naauwlyks afstand van 's Lands Regeeringe gedaan, of hy hadt 'er berouw van: en deedt zyn best, om de Brieven, daarvan verleend, wederom magtig te worden: 't welk hem egter, ten minsten in sommige Steden, schynt mislukt te zyn (*i*). Veele aanzienlyke Edelen en Steden, onvergenoegd over de tegenwoordige Regeeringe, hielden nogtans zyne zyde, en rieden hem, zig te Gorinchem te vervoegen, alwaar die van Delft de eersten waren, welken hem, op nieuws, tot Graave inhuldigden (*k*). Verscheiden' andere Steden volgden dit voorbeeld, en Hertog Willem zag zig, eerlang, aan 't hoofd van een' aanzienlyken aanhang.

Margareet. Willem doet zig ook op nieuws inhuldigen.

Vrouw Margareet kreeg, in Henegouwen, de tyding deezer verandering, die haar geweldig verbaasde. Zy steunde wel op de trouwe van eenige voornaame Edelen en weinige Steden; doch was met reden bedugt, dat derzelver magt te gering mogt bevonden worden, tegen den aanhang haars Zoons, die dagelyks aanwies. In deeze verlegenheid, nam zy haare toevlugt tot Koning Eduard, haaren Schoonbroeder, wien zy de Regeering deezer Landen, onder zekere voorwaarden, voor een bepaald getal van jaaren, beloofde af te staan (*l*), mids hy haar, tegen den aanhang haars Zoons, beschermde: 't welk hy aannam.

Margareet zoekt hulp in Engeland.

Ge-

(*i*) *Zie een'* ouden Brief *by* MATTHÆUS Analect. *Tom.* V. *p.* 565.
(*k*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* 17.
(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 59, 59, 60, 62, 64.

Margareet.

Geduurende deeze onderhandeling, sloeg het vuur van tweedragt hier te lande ligter laage ten dake uit. De aanhangers van Hertoge Willem, die men, naderhand, *Kabbeljaauwschen* noemde, veelligt om dat zy, als groote visschen, de kleinen poogden te verslinden, wapenden zig alomme tegen hen, die Vrouwe Margareet getrouw gebleeven waren. Deezen schynen zig, sedert, *Hoekschen* genoemd te hebben, om te kennen te geeven, dat zy moeds genoeg hadden, om hunne partyen te verkloeken, even als men den *Kabbeljaauw*, met den *Hoek*, vangt. Zy maakten zig, daarbenevens, door het draagen van roode mutsen, kenbaar. De Kabbeljaauwschen droegen graauwen. En sommigen tekenen aan (*m*), dat de party, die, in de gevegten, welken geduurig voorvielen, de overhand hadt, der wederpartye, den bol uit de muts sneedt; 't welk men *den lever uitsnyden* noemde.

Zeventien Hoeksche Sloten vernield.

De Kabbeljaauwschen, verre de magtigsten zynde, rukten aan hoopen voor de Sloten der Hoeksche Edelen, van welken zy 'er wel zeventien, in den tyd van een jaar (*n*), waarschynlyk het jaar 1350, bemagtigden en vernielden, terwyl de Eigenaars ten lande uit geweeken waren, en zig by Vrouwe Margareet onthielden. Men weet niet, welken deeze Sloten geweest zyn; doch uit oude en egte Gedenkschriften (*o*) blykt, dat drie Hoeksche Slo-

(*m*) BEVERW. Dordr. *bl.* 309. *Zie ook* Oorloghen van Maximiliaan *f.* 57.

(*n*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* 17. PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas.* LXXI. *p.* 243.

(*o*) Extr. uit des Rentm. van Noordh. Rekeningen *by* VAN DER HOUVE Handv. Chron. I. *Deel*, *bl.* 131.

Sloten, die, omtrent deezen tyd, of vernield, of ten minsten belegerd en hevig bestormd werden, *Roozenburg*, te Voorschooten by Leiden, *Binkhorst*, tusschen Voorburg en Wassenaar, en *Folanen*, tusschen Haarlem en Amsterdam, zyn geweest. Ook vindt men hier, en myns weetens, in geene vroeger Gedenkschriften deezer Landen, dat men, voor Roozenburg, niet alleen Blyden, Evenhoogen en *Mollen*; maar ook Buskruid gebruikt heeft (4).

Margareet.

Eerst gebruik van 't Buskruid hier te Lande.

In den aanvang des jaars 1351, hadt Vrouw Margareet eene Vloot, uit Engelschen, Henegouwers en Zeeuwen bestaande, omtrent Veere, in 't Eiland Walcheren, verzameld. Hertog Willem was ook, met eene Hollandsche Vloot, derwaards gestevend. En naauwlyks waren de Vlooten elkanderen genaderd, of daar viel een bloedig gevegt voor, in welk, van weerskanten, veel volks sneuvelde. De Moeder behieldt, eindelyk, de overhand, noodzaakende haaren Zoon, met het overschot zyner

Scheepsstryd by Veere, in welke Margareet de overhand heeft.

1351.

(4) Item, staat 'er, in de aangehaalde Rentmeesters Rekeninge, des Woonsdaechs XI dagen in Meye/ by myns Heeren behiet/ Jan van Muersen/ gheghe- ven/ daer hy cruyt mede coopen soude/ Roosen burgh mede te bernen/ VIII oude schilden/ doet VI ℔ VIII ß. Sommigen plaatsen de vinding van 't Kanon of Buskruid, eerst tien of twintig jaaren na deezen tyd. Doch uit eene Rekening van Bartholomeus du Drach, Thesaurier van Oorloge in Frankryk, blykt, dat men zig, aldaar, reeds in 't jaar 1338, van 't een en 't ander, in den Kryg, bediend heeft. *Vide* Du Cange *Glossar.* Voc. Bombarda. Uit het aangehaalde, zien wy, dat het, hier te Lande, ook al vroeg in gebruik geraakt is.

MARGAREET. ner Vloote, de wyk te neemen, naar Holland (*p*).

V. Hertog Willem verbindt zig met de Edelen en Steden.

Hier floot hy, op den drie-entwintigsten van Bloeimaand, een Verbond met veele Edelen en de meeste Steden, waarby plegtiglyk beloofd werdt, de aanhangers van Vrouwe Margareet, ten lande uit te zullen houden, en geene Vrede met dezelven te zullen maaken, dan met onderling goedvinden. Voorts verklaarde Hertog Willem, by dit zelfde Verbond, zynen Broeder, Hertog Albrecht, tot zynen Opvolger, indien hy, zonder wettige Kinderen, overleedt (*q*).

Kabbeljaauwsche en Hoeksche Edelen en Steden.

Uit dit Verbond blykt, dat de voornaamste Kabbeljaauwsche Edelen, ten deezen tyde, waren, Jan, Heere van Arkel, Jan, Heere van Egmond, Jan, Heere van Waterland, Gerrit van Heemskerk, Jan van der Wateringen, Jan de Molenaar, Gerrit van Egmond, Jan van Bloemenstein, Willem van der Wateringen, Ridders, en Jan van Arkel, Jan, Heere van Kuilenburg, Jan van der Noordeloos, Henrik van Heemskerk Henrikszoon, en Daniel van Toloisen, Knaapen. De Steden, die deeze zelfde zyde hielden, waren Dordrecht, Delft, Leiden, Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Medenblik, Oudewater, Geertruidenberg, Schiedam en Rotterdam: waarby zig, kort hierna, ook Vlaardingen voegde (*r*).

De

(*p*) BEKA *in* Joanne IV. *e Codice* SCRIVER. *apud.* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p* 408. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* 18.
(*q*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 2.
(*r*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 3.

De Hoekſche Edelen, in het Verbond genoemd, waren Heere Willem van Duivenvoorde, Jan van Polanen en zyne Broeders, Willem van Brederode, Arend van Duivenvoorde, Jakob en Herbaren van der Binkhorſt, Herbaren van Riede, Floris van Boekhorſt, Gerrit van Heemſtede, Jan van Meerenſtein Albrechtszoon, Willem van Oudshoorn, Dirk van Raaphorſt en Gerrit van Poelgeeſt, Ridders; Heer Matthys van der Burg, Prieſter; Jan van Noordwyk, Jan van der Made, Reinier de Ever Gerritszoon, Gerrit de Ever Janszoon, Floris van Raaphorſt, Kerſtant, Wouter en de andere Broeders van Raaphorſt, Gerrits Zoonen, Arend van Groeneveld, Jan van der Burg, en Jan van der Burg Simonszoon, Knaapen. Van Steden, die toen de Hoekſche zyde hielden, worden 'er, in 't Verbond, geenen genoemd. Veelligt, zyn Gouda en Schoonhoven, van welken Jan van Beaumont, Oom van Vrouwe Margareet, thans Heer was, of Hoekſch, of ten minſten onzydig geweeſt. Doch Gorinchem, behoorende tot de Heerlykheid van Arkel, volgde zynen Heer. De Weſtfrieſche en Waterlandſche Steden ſchynen, insgelyks, allen de zyde van Hertoge Willem gehouden te hebben. Dordrecht en de elf andere Steden, bevroedende dat zy den meeſten laſt van den binnenlandſchen kryg te draagen, en ondertuſſchen maar een gedeelte van 't bewind in handen zouden hebben, ſlooten, weinige maanden laater (5), een byzonder Verbond ſamen, waarby zy be-

MARGAREET.

(5) Op den zesentwintigſten van Herfſtmaand.

MARGAREET. beloofden, elkanderen voor alle schade te zullen vryden, naar vermogen (*s*).

Margareet verliest den Scheepsstryd op de Maaze, en wykt naar Engeland.

Vrouw Margareet, de zeege willende vervolgen, wendde het, eerlang, naar den mond der Maaze, alwaar de Hollandsche Vloot haar verwagtte. Willem genoot hier veel onderstand van zyne Nigte, Vrouwe *Magteld van Voorne*, gelyk uit eenen zyner Brieven, sedert, ten haaren behoeve, verleend, is af te neemen (*t*). Op den vierden van Hooimaand, raakten de Vlooten, niet verre van den Briele, aan malkanderen. Vrouwe Margareet kreeg hier de nederlaag. Kostyn van Renesse, Floris van Haamstede, en andere voornaame Hoekschen sneuvelden. Dirk van Brederode en een groot getal anderen werden gevangen genomen (*u*). Margareet ontweek, met eenige Schepen, en begaf zig naar Engeland (*v*): alwaar zy den Koning bewoog, om zig, tot Middelaar tusschen haar en haaren Zoon, aan te bieden (*w*). Hertog Willem, die, kort na de behaalde overwinning, insgelyks, naar Engeland overstak, alwaar hy, sedert, in 't Huwelyk tradt, met *Magteld*, Dogter van *Henrik*, *Hertoge van Lankaster* (*x*), nam Koning Eduard ook tot Middelaar aan. Men vindt, dat de Koning, nog in 't zelfde jaar, in gevolge van de magt, hem opgedraagen, bevel ge-

(*s*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 3. BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 181.
(*t*) Privileg. van den Briel en Voorne *N.* XXXVI. *bl.* 32.
(*u*) Fragm. Chron. Rhytm. *apud* MATTH. Analect. *Tom.* I. *p.* 65.
(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* XIX. *p.* 265.
(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 75, 77.
(*x*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 69. 74, 74.

gegeven heeft, dat de Hoekſche Sloten, die belegerd gehouden werden, van 't beleg ontſlaagen zouden worden (y). Doch 't blykt niet, dat dit bevel naargekomen zy. WILLEM V.

VI. Zoen tusſchen Vrouwe Margareet en Hertog Willem.

De onderhandeling tuſſchen Vrouwe Margareet en haaren Zoon, werdt eenen geruimen tyd in Engeland ſleepende gehouden (z). De Koning vondt zig niet in ſtaat, om de geſchillen te vereffenen, die, eindelyk, aan Jan van Beaumont en aan Walraven van Luxemburg, verbleeven werden. Deezen deeden eerſt uitſpraak, op den zevenden van Wintermaand des jaars 1354, volgens welke 1354.
„ Hertog Willem zyne Moeder om vergiffe-
„ nis moeſt bidden; die hem ook, op eene
„ vriendelyke wyze, verleend moeſt worden.
„ Holland, Zeeland en Friesland moeſten hem,
„ op nieuws, worden afgeſtaan: zullende
„ Vrouwe Margareet, alleenlyk, een jaarlyks
„ inkomen uit deeze Landen, benevens het
„ Graafſchap Henegouwen, behouden (a)".
De Graafſchappen van Holland en Zeeland en de Heerlykheid van Friesland werden dus, uit het Stamhuis van Henegouwen, tot dat van BEIEREN overgebragt. Hertog Willem onthief, ſedert, de Landzaaten, van alle ſchuld, wegens *doodſlaghe*, *roof*, *brande*, *ſchattinghe*, *vechteniſſe van lyve*, *vangheniſſe*, *brekinghe van Huyſen ende van veſten*, in den oorlog, tuſſchen zyne Moeder en hem, voorgevallen (b). Doch Margareet overleefde deeze verzoening niet lang.

Vrouw Margareet ſterft.

(y) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 75.
(z) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 81, 86, 87.
(a) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 4.
(b) Handv. van Amſt. *bl.* 4. Handv. van Alkm. *bl.* 11.

Willem V. 1355. lang. Zy ſtierf, op den dertigſten van Herfſtmaand des jaars 1355, te Valenchyn, in Henegouwen, werwaards zy zig met der woon begeven hadt (*c*).

Oorlog tegen de Stigtſchen. Hertog Willem vondt, omtrent deezen tyd, geraaden, de wapenen wederom op te vatten tegen de Stigtſchen. 't Beſtand, te vooren, tuſſchen hem en Biſſchop Jan, getroffen, was, al in 't jaar 1350, ten einde geloopen. Doch de Hertog hadt, toen en ſedert, de handen zo vol werks, met den binnenlandſchen Kryg tegen de Hoekſchen, dat het hem niet gelegen kwam, iet tegen het Stigt te onderneemen. De Biſſchop, overlaaden met ſchulden, hadt zig, reeds voor 't uitgaan van 't Beſtand, genoodzaakt gezien, het Stigt te ruimen, en naar Rome te wyken, laatende de Regeering in handen van zes Edelen (*d*); die 's Lands geldmiddelen in zulk eenen ſlegten ſtaat vonden, dat hun ook geen luſt overſchoot, om eenige vyandlykheid tegen de Hollanders te pleegen. Doch toen de Biſſchop, in 't jaar 1351, te rug gekeerd was, en, in de drie of vier volgende jaaren, de Stigtſche zaaken in veel beteren ſtaat gebragt hadt (*e*), ook reeds, op den Hollandſchen bodem, hadt beginnen te ſtroopen (*f*), was Hertog Willem, niet zonder reden, bedugt, voor verdere vyandlykheden, van 's Biſſchops zyde. De afſtand en dood van Vrouwe Margareet hadt hem in 't bezit deezer Landen beves-

(*c*) Veldenaar *bl.* 87.
(*d*) Joann. a Leydis *Libr.* XXIX. *Cap.* XIII. *p.* 273.
(*e*) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* 2, 3, 4, 5, 8.
(*f*) Beka *in* Joann. IV, *p.* 119.

vestigd. De Hoekschen, en die hun gunstig waren durfden zig reppen noch roeren. De Kabbeljaauwschen hadden goed en bloed voor hem ten besten. Steunende, derhalve, op de gunst der Landzaaten, en zig, daarenboven, heimelyk verbonden hebbende met Arnoud van Ysselstein, Jan van Kuilenburg, Gysbrecht van Viane en verscheiden' andere Stigtsche Edelen, vondt hy geraaden, den Bisschop te voorkomen, verklaarende hem openlyk den oorlog, in Slagtmaand des jaars 1355. Terstond hierna, rukte hy, met een Leger, in 't Stigt, zig nederslaande niet verre van Wyk te Duurstede, by 't Dorp *Koten*, vanwaar hy het Land alomme afliep en plat brandde.

WILLEM V.

De Bisschop, ter loops eenige Knegten op de been gebragt hebbende, poogde de Utrechtsche Burgers te beweegen, om, nevens hen, tegen Hertoge Willem, ten stryde te trekken. Doch de Heeren van Ysselstein, Kuilenburg en Viane, heimelyk door Hertoge Willem gewonnen, veroorzaakten, dat de Bisschop niemant der Poorteren de wapenen kon doen opvatten.

De Hollanders vonden, derhalve, weinig tegenstand, in 't Stigt. Alleenlyk viel eenig Volk, dat de Hollandsche zyde hieldt, door onkunde van den regten weg naar Oudewater, werwaards zy 't gemunt hadden, den Montfoorteren in handen. Van eenen anderen kant, onttrok Emmenes zig, andermaal, het Bisschoplyk gebied, zig wederom onder Holland begeevende. De Veldtogt deezes jaars eindigde met eene schermutseling tegen die van

Bun-

WILLEM V. Bunschooten, welken Jan, Heer van Egmond, aan 't hoofd eeniger Hollandsche benden, zeventig Burgers afsloeg (*g*).

Weesp en Muiden door den Bisschop gewonnen. 1356. In 't volgend jaar, belegerde Bisschop Jan, met geworven Krygsvolk, de Steden Weesp en Muiden, die, tot de Heerlykheid van Amstel behoord hebbende, nu aan Holland getrokken waren. Hy bestormdeze zo hevig, dat hy, van beide, binnen vier dagen, meester werdt, waarna hy 'er den brand in stak (*h*). Om hier wraak over te neemen, zondt Hertog Willem Gysbrecht van Nyenrode, met eenig volk, te Naarden verzameld, naar *Zoest*, welk insgelyks bemagtigd en aan koolen gelegd werdt. Op den hertogt, gelukte het Nyenrode, *Otto van Laar*, des Bisschops Maarschalk, die hem tegen trok, te verslaan, schoon hy ook zelf zwaar gekwetst, en voor dood, te Naarden, binnen gebragt werdt (*i*). In Zomermaand, bemagtigde Hertog Willem het Slot van Steven van Nieveld, welk, door 't volk, zyns ondanks, ten gronde toe, vernield werdt (*k*). Ook was het hem, te vooren al, gelukt, Zweder van Montfoort van 's Bisschops zyde af te trekken, en met denzelven een afzonderlyk verbond te sluiten (*l*). Alle deeze nadeelen deeden den Bisschop naar Vrede haaken, welke hy, vrygeleide bekomen hebbende, in persoon, in 's Hertogen Leger, verzoeken kwam (*m*). Ook werdt zy eer-

(*g*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* IX. *p.* 281.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* X. *p.* 282.
(*i*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 12.
(*k*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 13.
(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 11.
(*m*) BEKA *in* Joann. IV. *p.* 119.

eerlang gesllooten. De voornaamste Voorwaarden derzelve kwamen hier op uit „ 1. De „ wederzydsche helpers werden in den Zoen „ begreepen: behalve Heere Arnoud van „ Ysselstein ", op wien de Bisschop zeer verstoord was, alzo hy, weinige jaaren geleeden (6), met de wapenen gedwongen geweest zynde, om den Bisschop voor zynen Leenheer te erkennen (n), nu Hertoge Willem hadt aangehangen. Ook heeft, veelligt, Hertog Willem niet ernstig gepoogd, hem in den Zoen te doen begrypen, om dat hy het Huis van Amstel, uit welk Heer Arnoud afstamde, gaarne vernederd zag, sedert dat de Heerlykheid van Amstel aan Holland gehegt geworden was. „ 2. Eenige Stigtsche Ballingen, „ die den Hollanderen gunstig geweest waren, „ kreegen verlof, om wederom in 't Land te „ mogen keeren. Omtrent eenige anderen, „ werdt bedongen, dat zy ten minsten eene „ myl buiten de Stad Utrecht moesten blyven. „ 3. De Bisschop zou het gewoon Geestelyk „ Regtsgebied over Holland, Zeeland en „ Friesland blyven behouden. 4. Ook zou hy „ in 't bezit blyven der Veenlanden, tusschen „ Gooiland en Emmenes. 5. 't Slot te Vreêland zou hem ook, binnen zes maanden, „ ingeruimd worden, mids dat hy de zevenendertig honderd ponden, voor welken het „ verpand was, wederom opbragt. 6. De „ Heerlykheden van Amstel en Woerden zouden Hertoge Willem worden opgedraagen, in

WILLEM V. Vrede tusschen Holland en 't Stigt.

(n) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* XIV. *p.* 273.

(6) In 't jaar 1349.

Willem V. „ in 't byzonder ook het Huis te Woerden, „ tegen betaaling van 't gene 'er de Bisschop „ aan vertimmerd hadt. Doch de Hertog zou „ den Bisschop den gewoonlyken jaarlykschen „ pagt van deeze heerlykheden opbrengen". By deeze Voorwaarden, voegen de Historieschryvers nog verscheiden' anderen, welken wy overslaan, om dat wy 'er, in den oorspronglyken Zoenbrief, die nog voorhanden is (*o*), niet van gewaagd vinden.

VII. Twist tusschen Brabant en Vlaanderen. 1357.

Hertog Willem, dus met de Stigtschen verzoend, werdt, in 't volgend jaar, betrokken in den twist, tusschen *Wenzelaus*, Hertog van Brabant, en *Lodewyk*, Graaf van Vlaanderen. Wenzelaus was, nog maar Graave van Luxemburg zynde, gehuwd met Joanna, Dogter van Jan den III, Hertog van Brabant, en Weduwe van Willem den IV, Graave van Holland (*p*); die hem, na 't afsterven haars Vaders, het Hertogdom Brabant hadt aangebragt. Lodewyk hadt Margareet, eene Zuster van Joanna, ter Vrouwe, en de wapenen opgevat, om haare Bruidsgaave, die hem, tot nog toe, onthouden was, magtig te worden. 't Krygsgeluk diende hem. Hy overmeesterde verscheiden' Plaatsen, in Brabant. Des Wenzelaus zig genoodzaakt vondt, naar uitheemsche hulp om te zien. Hertog Willem, Neef zyner Gemaalinne, scheen hem de naaste; doch liet zig niet beweegen, voor dat hem de Heerlykheid van Heusden, die hem, door den Hertoge van Bra-

(*o*) By BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 176.
(*p*) *Zie* hier voor X. *Boek*, *bl.* 262.

Brabant, ten onregte, zyns oordeels, onthouden werdt, wederom afgeſtaan was (q). 't Was met deeze zaak, eigenlyk, dus gelegen.

Willem V.

De Heerlykheid der Stad en des Lands van Heusden, van ouds onder de goederen der Graaven van Kleeve en Teiſterbant behoord hebbende, kwam, in de negende eeuwe, aan eenen jonger' Zoon, uit dit Graaflyk Huis, *Robert* genoemd, die in 't jaar 857 overleedt (r). Sedert, bleef deeze Heerlykheid in de magt van byzondere Heeren, die, door de Graaven van Kleeve, als derzelver Leenmannen, werden aangezien. Dirk, Graave van Kleeve, omtrent het einde der dertiende eeuwe, zyn regt op Heusden, aan Graave Floris den V, hebbende afgeſtaan (s), merkte deeze zig, ſedert, aan, als Leenheer des Heeren van Heusden. Van elders blykt ook, dat Jan, Heer van Heusden, zelf zyne Heerlykheid, omtrent den jaare 1290, aan Graave Floris opgedraagen; en wederom van hem ter Leen ontvangen hadt (t). Ondertuſſchen, beweerden de Hertogen van Brabant, dat hun de oppermagt over Heusden toekwam, en dat de Graaven van Kleeve zelven, ook wegens Heusden, van oude tyden af, hunne Leenmannen geweeſt waren. 't Geſchil hierover, tuſſchen hen en de Hollandſche Graaven gevallen, werdt, in 't jaar 1319, door Gerard, Graave van Gulik, als goeden man, Hertoge Jan van Brabant mede- en Graave Willem den Goe-

Staat der Heerlykheid van Heusden.

(q) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* XVI. *p.* 283.
(r) Joann. a Leydis *Libr.* IV. *Cap.* 12.
(s) Joann. a Leydis *Libr.* XXIV. *Cap.* XXIII. *p.* 234.
(t) Butkens Troph. de Brabant *Preuv.* *p.* 153.

Willem V.

Goeden tegengeweezen (*u*). Men vindt, dat Graaf Willem, sedert, den Graave van Kleeve de helft van zyn regt op Heusden afgekogt heeft (*v*). Doch nademaal de Hertog van Brabant egter voortging, met zyn Regt van Opperste magt over deeze Heerlykheid te doen gelden; vondt Hertog Willem, ten deezen tyde, geraaden, zig niet in 't geschil tusschen Brabant en Vlaanderen te laaten inwikkelen, ten ware hem Heusden, volkomenlyk, overgegeven werdt. De Vrede werdt dan, door zyne bemiddeling (*w*), getroffen, volgens welke, de Heerlykheid van Mechelen aan Graave Lodewyk werdt afgestaan. Heusden werdt, daarentegen, Hertoge Willem opgedraagen, en is, sedert, met Holland vereenigd gebleeven. Het oud zeggen hier te Lande, *Heusden myn*, *Mechelen dyn*, heeft, uit deeze handeling, zynen oorsprong gekreegen (*x*). Men hieldt Heusden, sedert het treffen deezer overeenkomst, zo naauw met Holland vereenigd, dat sommigen, ten deezen tyde, openlyk schreeven, dat de Stad den Graave geweldiglyk wederstaan mogt, zo hy ondernam haar, in 't vervolg, van 't Graafschap af te scheiden (*y*).

Heusden komt aan Holland.

VIII. Hertog Willem reist naar Engeland.

Na 't sluiten deezer Vrede, begaf Hertog Willem zig naar Engeland, alwaar, zo 't schynt, nog eenige zaaken, met Koning Eduard, wien Vrouw Margareet de Regeering dee-

(*u*) Butkens *ubi supra*.
(*v*) Brief van Ao. 1334. *by* Balen Dordr. *bl.* 735.
(*w*) Butkens *Preuves p.* 191.
(*x*) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* XVI. *p.* 283.
(*y*) Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Cas.* LXXIII. *p.* 247.

deezer Landen, voor den tyd van eenige jaaren, opgedraagen hadt, te vereffenen waren. Eduard zal, vermoedelyk, allen bewind over dezelven wederom aan Hertoge Willem hebben afgestaan, alzo hy hem, te vooren al, voor wettigen Graave, erkend hadt (z). In of omtrent Oogstmaand des jaars 1357, keerde Hertog Willem wederom herwaards (*a*), en kort hierna, begon men in hem blyken van eene Krankzinnigheid te bespeuren, die al lengskens toenam, en hem, tot zynen dood toe, bybleef. Hiervan heeft hy den naam van *dollen Hertog* gekreegen.

WILLEM V.

Keert te rug.

Wordt krankzinnig.

Sommigen hebben gemeend, dat hem deeze krankzinnigheid overgekomen was, uit wroeging, over het leed, welk hy zyner Moeder aangedaan hadt. Anderen gissen, dat men hem, in Engeland, vergif hadt ingegeven. Ook vindt men 'er, die vermoeden, dat hy niet waarlyk dol geweest; maar alleenlyk zo genoemd is, op dat men hem, met zo veel te beteren schyn, van de Regeering ontzetten, en in verzekering brengen zou konnen. Doch 't is zeker, dat hy, van zyne Tydgenooten, voor krankzinnig gehouden is (*b*). Ook hadt men, te vooren al, blyken van merkelyke woestheid in hem bespeurd. Een zyner Geheimschryveren, in eene Kerke gegaan zynde, en het Sakrament des Altaars met eenige oneerbiedigheid behandeld hebbende, was, door hem, t'eenigen ty-

(z) Acta Publ. Angl. *Tom*. III. *P*. I. *p*. 81, 86.
(*a*) Acta Publ. Angl. *Tom*. III. *P*. I. *p*. 144.
(*b*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas*. LXI. *p*. 209. *Cas*. LXX. *p*. 240.

WILLEM V.

tyde, veroordeeld, om leevende verbrand te worden (*c*). 't Eerste teken van krankzinnigheid, dat hy, na zyne terugkomst uit Engeland, gaf, was het ombrengen, met eigen' handen, van Heere Gerrit van Wateringen, zonder eenige reden. Van toen af, vertrouwde men hem de bestiering van zig zelven niet meer toe, veel min de Regeering des Lands. Hy werdt eerst in den Haage opgeslooten (7), en naderhand naar Quesnoi in Henegouwen gevoerd (*d*): alwaar hy, tot aan zynen dood toe, die ruim dertig jaaren na deezen tyd voorviel, opgeslooten bleef.

Doodt Gerrit van Wateringen en wordt vastgezet.

IX. Hertog Albrecht wordt, door bewerking der Hoekschen, tot *Ruwaard* aangesteld.

Zo dra was Hertog Willem niet vastgezet, of de Hoekschen, die zig, eenige jaaren, stil gehouden hadden, begonden 't hoofd wederom op te steeken. Hertog Albrecht van Beieren, Broeder van onzen Graave, was, door Willem zelven, en, te vooren al, door Keizer Lodewyk, zynen Vader, tot zynen Opvolger verklaard, indien hy zonder kinderen overleedt. 't Scheen derhalve redelyk, dat hem 's Lands Voogdye, geduurende de krankzinnigheid zyns Broeders, werdt opgedraagen. Ook

(*c*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas.* LXX. *p.* 238.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* XVII. *p.* 284.

(7) Dit moet na den twintigsten van Slagtmaand deezes jaars geschied zyn, alzo hy, op dien dag, nog een' Brief, in den Haage, gegeven heeft, by welken, hy de Gifte eener Kapelrye, op den twintigsten van Herfstmaand, voor de ruste der ziele van Gerrit van Wateringen, gestigt, aan Willem van Wateringen en deszelfs nakomelingen afstaat. Zie twee Brieven, by DE RIEMER *Beschr. van 's Gravenhage* I. Deel, IV. Hoofdst. bl. 184, 186.

Ook waren hier de Hoekschen eenpaarig genegen toe. Doch de Kabbeljaauwschen, schoon zy te vooren met genoegen gezien hadden, dat Albrecht tot Opvolger zyns Broeders benoemd was, scheenen nu te waanen, dat hun de klem der Regeeringe, die, eenigen tyd herwaards, geheellyk in hunne handen geweest was, te zeer ontwrongen zou worden, zo zy hem de Voogdye opdroegen. Zy dreeven, derhalven, dat Magteld van Lankaster, Gemaalin van Hertoge Willem, tot Landvoogdesse moest worden aangesteld, en ontzagen zig niet, nu de Regeering eener uitheemsche Vrouwe op te draagen, daar zy, te vooren, naar het eenpaarig verhaal onzer Kronyken, Margareet, eene eigen' Dogter van Willem den III, niet voor Graavinne willen erkennen; voorgeevende niet *vervrouwd*, dat is, niet door eene Vrouwe geregeerd te willen zyn. De Hoekschen, die, waarschynlyk, reeds in heimelyke onderhandeling met Hertoge Albrecht getreden waren, bragten nogtans, eindelyk, zo veel te wege, dat hy, zelfs uit den naam van Vrouwe Magteld en van de meeste Edelen en Steden, herwaards ontbooden: op den drie-entwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1358, te Dordrecht (*e*), en kort hierna, ook in andere Hollandsche Steden (*f*), tot *Ruwaard*, *Toeziener* en *Beschermer* des Lands aangenomen werdt: wordende de open' Brieven, hiervan verleend, op den zes-

Willem V.

1358.

(*e*) Brief van Albrecht *by* Balen Dordr. *bl.* 746.

(*f*) Handv. van Amst. *bl.* 5. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1. Handv. van Haarl. *by* Schrevel. Haarl. *bl.* 236. Handv. van Alkmaar *bl.* 11.

WILLEM V.

zesden van Lentemaand, daaraan volgende, door Vrouwe Magteld van Lankaster, te Rotterdam, bezegeld (*g*). Wat laater (8), deedt Lodewyk, Albrechts oudste Broeder, op nieuws afstand van allen Regt op deeze Landen, uitgenomen het Land van Voorne en het Burggraafschap van Zeeland, op welken hy en zyn jongste Broeder, Otto, hun Regt, na 't afsterven der Vrouwe van Voorne, voorbehielden. Ook behieldt hy vierhonderd Schilden, jaarlyks, uit de Dordrechtsche tollen (*h*).

Belofte, by 't aanvaarden van 't Ruwaardschap, door hem gedaan.

Hertog Albrecht beloofde, by 't aanvaarden der Voogdyschap „ de Landen, geduurende zyns Broeders ziekte, te zullen regeeren, by de goede Steden en by den raad der genen, die hy, met de genoemde Steden, daartoe neemen zou, regt doende, in allen gevalle, volgens 's Lands Regten en Gewoonten. Ook verbondt hy zig, by raade zyns Raads en der goede Steden, zyns Broeders schulden, zo buitens als binnens Lands, te zullen betaalen." De Landzaaten, hem tot Ruwaard aanneemende, beloofden „ hem onderdaanig te zullen zyn, 't Land te zullen helpen regeeren, en alle geschillen te zullen helpen byleggen (*i*)". De inhuldiging geschiedde, in Sprokkelmaand en Lentemaand, in Holland, en in Grasmaand, in Zeeland.

't Eer-

(*g*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl*. 5.
(*h*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl*. 6.
(*i*) *Zie* een' Brief van die van Domburg, *by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl*. 293.

(8) Den vierentwintigsten van Zomermaand.

'tEerst dat Hertog Albrecht deedt, na dat hy tot Ruwaard aangenomen was, bestondt in het maaken van eenige verandering in de Regeering van sommige Steden, en van het platte Land. 't Zy dat 's Lands dienst zulks waarlyk vorderde; 't zy dat hy iets args dugtte van de meesten der Kabbeljaauwschen, die byna overal op 't kussen zaten, en hem te vooren niet gunstig geweest waren; 't zy, eindelyk, dat hy den Hoekschen, door wier beleid hy aan 's Lands Regeering geraakt was, en die nu lang in 't onderspit waren geweest, eenige erkentenis bewyzen wilde; hy besloot Heere *Jan van Bloemenstein*, eenen der Kabbeljaauwsche Edelen, het Baljuwschap van Kennemerland af te neemen, en het zelve Jonkheere *Reinoud van Brederode*, oudsten Zoon van Heere Dirk van Brederode, eenen der voornaamste Edelen van de Hoeksche zyde, op te draagen (*k*). Te gelyk, poogde hy de Wet te Delft, buitenstyds, te verzetten: 't welk hem egter niet gelukt schynt te zyn (*l*). In andere Steden, heeft hy 't, waarschynlyk, met beteren uitslag ondernomen: alzo hy, eenige jaaren laater, toonde van gevoelen te zyn „dat hy de Schepens, naar zyn goed„vinden, ook zelfs binnens jaars, mogt af„zetten: en dezelven vernieuwen, 't zy hy „zig in Persoon in Holland bevonde of niet „(*m*)." 't Welk wy hier aantekenen, om te doen

Willem V.

Hy maakt verandering in de Regeering.

(*k*) Joann. a Leydis Van de Heeren van Brederode *Cap.* XXXIII. *p.* 629.

(*l*) Fragm. Chron. Rhytm. *in* Matth. Anal *Tom.* I. *p.* 65.

(*m*) Handv. van Ao. 1380 *by* Screvel. Haarl. *bl.* 238. van Ao. 1374 *by* Boxhorn. *op* Reigersb. I. *Deel*, *bl.* 499.

WILLEM V. doen zien, hoe vroeg de Hollandsche Graaven reeds het Regt, om de Regeering der Steden, naar willekeur, te veranderen, gehad of zig aangemaatigd hebben.

Delft kant zig tegen Hertog Albrecht. Geweldenaaryen der Kabbeljaauwschen. De Kabbeljaauwschen waren, ondertusschen, zeer te onvrede, over deeze veranderingen. De Stad Delft hieldt staande, dat men haare Schepens niet afzetten mogt. Hertog Albrecht nam dit euvel op, en besloot, van toen af, de Delvenaar, met geweld, naar zyne hand, te zetten. Jonkheer Reinoud van Brederode, Kennemerland, voor 't eerst, door reizende, als Baljuw, viel by de Duinen van Kastrikom, in eene hinderlaage der Kabbeljaauwschen, die 't op zyn leeven gemunt hadden. Hy ontkwam 't egter, ter naauwer nood, wykende in de Kerk van 't Dorp, alwaar hy, door de Dorpelingen, ontzet werdt. Drie zyner Dienaaren sneuvelden, in deeze gelegenheid. Doch de Kabbeljaauwschen, op de vlugt gejaagd, bergden zig, op het nabygelegen Slot te Heemskerk. De overigen vlooden naar Delft (*n*).

Heemskerk, door Hertoge Albrecht, belegerd. Hertog Albrecht kreeg zo dra geene kondschap van deeze geweldenaary, of hy rukte, in Slagtmaand, met eenen hoop Krygsvolk, voor 't Slot te Heemskerk, Heere Wouter van Heemskerk toebehoorende. 't Bevel over 't beleg gaf hy Heere Dirk van Polanen, die 'er elf weeken voor lag. Toen eerst ging het

1359. Slot over, by verdrag, volgens welk, Wouter van Heemskerk, en alle de anderen in

's

(*n*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 3.

's Graaven gevangenis gaan moesten. Eenige jaaren verliepen 'er, eer hy met Hertoge Albrecht verzoend en in 't bezit van zyn Slot hersteld werdt: welk egter, naderhand, zynde hy zonder kinderen overleeden, aan de Graaflykheid vervallen is (*o*). Willem V.

De Delvenaars bemagtigen Polanen en Binkhorst.

De belegering van 't Slot te Heemskerk duurde nog, toen die van Delft, tot verdediging hunner vryheden, ondernamen, openlyk, tegen Hertoge Albrecht op te staan. Zy wierven volk, op eigen kosten, en ontbooden Gysbrecht van Nyenrode, *Jan van Kervena*, *Henrik van der Woerd*, *Gerard Wisse* en eenige andere Edelen, om 'er 't bevel over te hebben. Deezen, der Burgerye eerst trouwe gezwooren hebbende, trokken, aan 't hoofd van verscheiden' benden Poorters en Knegten, voor de Huizen Polanen en Binkhorst, die haast bemagtigd en ten gronde toe vernield werden. Ook deeden zy eenen inval in 's Graavenhaage, alwaar zy 's Graaven gevangenis open braken, alle de gevangenen in vryheid stelden, en met zig naar Delft te rug voerden (*p*).

Delft belegerd en ingenomen.

Hertog Albrecht keerde, op 't ontvangen der tyding deezer vyandlykheden, in alleryl, uit Zeeland, herwaards, deedt terstond Heirvaart beschryven, en sloeg het beleg voor Delft, op den eersten van Grasmaand des jaars

(*o*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 3.
(*p*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 5. De Vermeerde Beka *bl.* 253.

Willem V. jaars 1359. Het duurde meer dan tien weeken, en werdt, zo 't schynt, al dien tyd, door Hertoge Albrecht, in persoon, bygewoond (9). Eindelyk, ging de Stad, by Verdrag, over. De Stedelingen moesten Hertog Albrecht om vergiffenis bidden, veertigduizend oude Schilden opbrengen, en hunne muuren laaten afwerpen. De Edelen en uitheemschen, die zig tot hoofden onder hen opgeworpen hadden, werden niet in den Zoen begreepen. Ook waren Nyenrode, Kervena, en eenige anderen reeds ter Stad uit gevlugt, en hadden zig, binnen Heusden, geworpen. Doch Henrik van der Woerd werdt betrapt en onthalsd. De Edelen, die op 't Slot te Heusden geweeken waren, werden 'er, op bevel van Hertoge Albrecht, een jaar lang, belegerd, en eindelyk, op voorspraak van *Otto*, *Heere van Arkel*, in genade aangenomen, mids dat zy 't Slot Hertoge Albrecht inruimden, en zig verbonden, om, binnen twee jaaren, in Bedevaart, naar Jeruzalem te gaan (*q*).

Aanzien van Otto, Heere van Arkel.

Otto van Arkel, van wien wy spreeken, wist zig, schoon zyn Vader een voorstander der Kabbeljaauwsche zyde geweest was, egter zo zeer by Hertoge Albrecht gezien te maaken, dat deeze hem te gelyk ontzag en gunst toe-

(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 6.

(9) Men mag dit afneemen, uit twee Brieven van Hertoge Albrecht, gegeven in *zyne Tente voor Delft*, den zevenentwintigsten van Grasmaand en den veertienden van Bloeimaand des jaars 1359. Zie Balen *Dordrecht*, bl. 509, en *Handvesten van Enchuysen* bl. 14.

toedroeg. 't Was gebeurd, dat zekere Dordrechtsche Tollenaar, die van Gorinchem te zeer gekweld hebbende, op zyn bevel, omgebragt was. Van deezen manslag, kwam hy, verzeld van eenen stoet van gewapenden, in den Haage, vergiffenis verzoeken, die hem de Hertog, beleefdelyk, toestondt. Bezwaarlyk kon hy ook gedoogen, dat zyne Gorinchemmers, door het Dordrechtsch Stapel-regt, gedrukt werden. Somtyds ontzag hy zig niet, de Dordrechtsche Wynschepen, die den Ryn afkwamen, weg te neemen, om dat die van Dordrecht, te vooren, de Gorinchemmers, met geweld, gedwongen hadden, Stapelregt te betaalen; en hierdoor bragt hy te wege, dat de Ingezetenen van den Lande van Arkel, in vervolg van tyd, van 't Stapelregt verschoond werden (r).

Willem V.

Heer Otto bediende zig ook van het aanzien, welk hy, hier te lande verkreegen hadt, om den tweespalt tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen te stillen. Door zyn beleid, geraakte Holland, inwendig, voor eenen geruimen tyd, in rust: doch 't Hertogdom Gelder ging reeds, sedert tien jaaren, aan 't zelfde euvel kwynen: en 't steeg thans tot zulk eene hoogte, dat 'er de Hollanders mede gemoeid werden.

X. Tweespalt in Gelderland tusschen de Hekerens en Bronkhorsten.

Gelder, van eene kleine *Voogdye*, weinig meer dan de Stede van dien naam bevattende, allengskens tot een aanzienlyk Ryks Graafschap aangegroeid, was, gelyk wy

(r) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 11.

WILLEM V. wy reeds hebben aangetekend (*s*), onlangs, tot een Hertogdom verheeven, ten tyde, van Graave Reinoud den II. Deeze liet, in 't jaar 1343 overlydende, by Eleonoor, Dogter van Eduard den II, Koning van Engeland, twee Zoonen na, *Reinoud* en *Eduard*, van welken de eerste hem opvolgde. Reinoud was van eenen traagen en vadzigen, Eduard van eenen driftigen en staatzugtigen aart. Ongaarne zag hy zynen Broeder in 't bewind. Ook verzuimde hy geenszins de gelegenheid om het hem te ontwringen; welke zig eerlang opdeedt.

Van de twee voornaamste adelyke Geslagten in Gelderland, *Hekeren* en *Bronkhorst*, die elk hunnen aanhang hadden, werdt het eerste zeer begunstigd door Hertoge Reinoud, het andere voorbygegaan. Dit verwekte afgunst. De Bronkhorsten zogten heul by Eduard, dien zy gereed vonden, om hen, tegen zynen Broeder, te helpen, en te gelyk zigzelven grooter te maaken. Wel haast zag men de Partyen tegen elkanderen in de wapenen. De Burgerkryg, dien men *den Vryen Oorlog* noemde, borst, in Gelderland, omtrent den zelfden tyd, uit, als de Hoeksche en Kabbeljaauwsche twist in Holland, en met geene mindere hevig-
1361. heid, tot dat 'er, in 't jaar 1361, den vyfentwintigsten van Bloeimaand, een beslissend gevegt, by Tiel, voorviel, in welk Reinoud de nederlaag kreeg en gevangen ge-

(*s*) X. *Boek*, *bl.* 241.

genomen werdt. Eduard werdt, sedert, in 't algemeen voor Hertoge van Gelder erkend (*t*).

Willem V.

Voor het ontstaan van deezen Broedertwist, hadden de Hollanders zig weinig met de Geldersche zaaken bemoeid. Wy hebben te vooren (*u*) gezien, dat de Gelderschen, in de vroegste oorlogen met de Bisschoppen van Utrecht, de Stigtsche zyde hielden. Het Huwelyk van Graave Willem den I, met Aleid van Gelder (*v*), lei den eersten grond van vriendschap tusschen de twee Graaflyke Huizen: die, naderhand, by verscheiden' gelegenheden, aangroeide. De Bronkhorsten keerden zig, derhalve, in den aanvang der Geldersche beroerten, tot de Hollanders, en vonden Hertog Willem en de Kabbeljaauwschen, die omtrent in 't zelfde geval waren als zy, gereed om hun hulp te bieden. Doch toen Hertog Albrecht en de Hoekschen in 't bewind geraakt waren, keerde de kans. De Heekersche aanhang, uit Gelderland verdreeven, niet lang na 't gevangen neemen van Hertoge Reinoud, vondt eene veilige schuilplaats in Holland, en eenen magtigen steun aan Hertoge Albrecht. Eduard nam dit zo euvel, dat hy Albrecht terstond den Oorlog verklaarde, en tyd en plaats tot eenen

Eduard, Hertog van Gelder, verklaart Hertoge Albrecht den Oorlog.

1362.

(*t*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 7. De Vermeerderde Beka *bl.* 255. Pontan. Hist. Gelriæ *Libr.* VII. *p.* 261, 264, 270, 275, 277.
(*u*) II. *Deel*, *bl.* 167.
(*v*) II. *Deel*, *bl.* 284.

Willem V. nen Veldslag betekende, niet verre van Amersfoort. Albrecht begaf zig, tegen den bestemden tyd, derwaards, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger. Doch Eduard bleef agter: waarop de Hollanders het platte Land van Gelder alomme afliepen, en met een' ryken buit te rug keerden. Sedert, werdt de pais getroffen, onder voorwaarde, dat Eduard *Katharina*, Dogter van Hertoge Albrecht, tot eene Vrouwe neemen zou, zo dra zy huwbaare jaaren bereikt zou hebben (*w*). Dit Huwelyk is, eerst in 't jaar 1371, voltrokken: doch Eduard werdt, kort daar na, door eenen zyner Huisgenooten, verraaderlyk omgebragt (*x*).

XI. Albrecht poogt Keizerlyke Brieven te verwerven, waar by hy tot Graaf aangesteld wordt. De Kabbeljaauwsche aanhang was nu, in Holland, geheellyk in 't onderspit geraakt, en Hertog Albrecht, de Hoekschen alomme op 't kussen geholpen hebbende, oordeelde in staat te zyn, om zig van 't Graaflyk bewind over deeze Landen volkomenlyk te verzekeren. 't Verdroot hem langer als Ruwaard te regeeren. Hy verlangde zig tot Graave ingehuldigd te zien. Ook hadt de krankzinnigheid zyns Broeders reeds te lang geduurd, om eenige hoop tot herstelling over te laaten. Doch om dit zyn oogmerk te bereiken, oordeelde hy, behalve de gunst der Landzaaten, de toestemming en bevestiging des Keizers hoognoodig te hebben. Ook waren de eischen van Eduard den III,

(*w*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 9.
(*x*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 21.

III, Koning van Engeland, uit hoofde van het regt zyner Gemaalinne Filippa op deeze Landen, nog niet uit den weg geruimd. Hertog Albrecht besteedde, derhalve, de rust, die hem de Vrede met Gelderland verschafte, om 't een en 't ander te wege te brengen. In 't jaar 1364, beschreef hy de Edelen en Steden van Holland en Zeeland, tegen den vyfentwintigsten van Grasmaand, te Geertruidenberg, ter Dagvaart. Hier werdt, op zyn verzoek, verklaard „dat „ de Koningin van Engeland geen Regt altoos op deeze Landen hadt; die, van „ ouds, onverdeelbaar geweest zynde, Hertoge Willem, zynen Broeder, en hem, „ als Ruwaard, geheellyk en geregtelyk waren aanbestorven (y)." Met zulk eene verklaaring gesterkt, begaf Hertog Albrecht zig, omtrent twee jaaren laater, naar Engeland, om met Koning Eduard, over den eisch der Koninginne, te handelen. Hy was van eenige Edelen verzeld, en voorzien van Volmagt, van wege de Steden, om de zaak af te doen (z); doch 't liep nog tot in 't jaar 1372 of langer aan, eer 'er een einde van kwam. Eduard, wien 't, in dit jaar, met den kryg tegen *Karel den V*, Koning van Frankryk, tegenliep, poogde zig met het Bondgenootschap van Hertoge Albrecht te sterken (a), en stondt, om hem in

Willem V.

Dagvaart te Geertruidenberg.

1364.

Eduard de III. staat van het Regt zyner Gemaalinne op

(y) *Zie* den Brief, *hier van verleend*, *by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 68.
(z) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 110.
(a) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 196.

WILLEM V. in zyne belangen over te haalen, af van het Regt der Koninginne op deeze Landen (*b*). Albrecht, die, eenige jaaren geleeden, in Frankryk geweest zynde, door den Koning, beleefdelyk onthaald (*c*), en sedert bewoogen geworden was, om onzydig te blyven (*d*); verkoor nu, zo 't schynt, de zyde van Engeland: doch 't blykt niet, dat de Koning veel voordeels van dit Bondgenootschap getrokken heeft.

deeze Landen af.

Albrecht, door Karel den IV, tot Graave aangesteld, blyft egter den titel van *Ruwaard* voeren.

Ondertusschen, hadt Hertog Albrecht zig reeds met een Verzoekschrift ten Keizerlyken Hove vervoegd, waarin hy, de ongeneeslykheid der kwaale zyns Broeders, die reeds dertien jaaren geduurd hadt, ten breedsten hebbende uitgemeeten, begeerde, dat hy, in deszelfs plaatse, tot Graave van Henegouwen, Holland en Zeeland, en tot Heere van Friesland mogt worden aangesteld. Zyn verzoek werdt ingewilligd. Keizer Karel de IV. stelde hem tot Graave en Heere aan, en beval den Landzaaten, by open' Brieven, hem hiervoor te erkennen (*e*). Men ziet, uit dezelven, dat de Keizers deeze Landen nog als Ryks-Leenen bleeven aanmerken. Ondertusschen is 't opmerkelyk, dat Albrecht, schoon door den Keizer, reeds omtrent den jaare 1371, tot Graave aangesteld, egter nog tot in 't jaar 1389

1371.

(*b*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 197.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 14.
(*d*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* CCLVII. *p.* 326.
(*e*) Diplom. Carol. IV. *apud* SCHANNAT. Vindem. Liter. *Tom.* II. *p.* 143. *e Cod. M. S. Fuld.*

1389 toe, in zyne Brieven, hier te lande verleend, den naam van *Ruwaard* gevoerd heeft: waaruit men schynt te mogen besluiten, dat de Keizerlyke Brieven, by de Landzaaten, niet kragtig genoeg geoordeeld zyn, om Albrecht, voor zyns Broeders dood, tot Graave te doen aanneemen.

WILLEM V.

XII. Twist met het Stigt over het Slot Vreeland.

Omtrent deezen tyd, ontstondt 'er wederom geschil met de Stigtschen, over het Slot Vreeland. Dit Slot was, in den Zoen tusschen Hertoge Willem en Bisschop Jan van Arkel, in 't jaar 1356, den Bisschop afgestaan, mids hy den Hertoge drieduizend zevenhonderd ponden deedt betaalen (*f*). De Bisschop hadt, sedert, het Slot in zyne magt gehad, zonder nogtans de gemelde somme opgebragt te hebben. Immers Hertog Albrecht beweerde dit, in 't jaar 1370, eischende, dat het Slot hem wederom in handen gesteld, of het beloofde geld betaald werdt (*g*). Bisschop Jan van Arkel was, reeds in 't jaar 1364, op bevel van Paus Urbaan den V, naar het Bisdom van Luik verplaatst, en *Jan van Vernenburg*, in zyne stede, tot Bisschop van Utrecht verheeven (*h*) Doch deeze, in den haat der zynen geraakt en gevangen genomen zynde, hadt zig genoodzaakt gezien, alle de Sloten en inkomsten van het Neder-Stigt, aan eenige Edelen, die hem zestienduizend oude Schilden, tot zyn losgeld, op-

(*f*) *Zie* hier voor. *Bl.* 287.
(*g*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 19. De Vermeerderde Beka *bl.* 264.
(*h*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 12.

Willem V. opſchooten, te verpanden (*i*); en vondt zig, derhalve, buiten ſtaat, om Vreêland te vryen. Eduard, Hertog van Gelder, tot Middelaar in dit geſchil verkooren, veroordeelde den Biſſchop, om te betaalen, of 't Slot af te ſtaan (*k*). In deezen ſtand der zaaken, overleedt de Biſſchop. Paus Urbaan, voorzag de Utrechtſche Kerk haaſt van eenen anderen. *Arnold*, Zoon des Heeren van Hoorne, bekwam deeze waardigheid; doch wel verre van Hertoge Albrecht te willen voldoen, gaf hy 't Slot Vreêland zynen Neeve, *Zweder van Gaasbeek*, Heere van Putten, te bewaaren, met beding, dát hy 't nimmer van 't Stigt zou mogen vervreemden (*l*). Albrecht drong egter zo ſterk op het opbrengen der beloofde penningen, dat de Stigtſchen, in 't

1374. jaar 1374, eenige Gemagtigden naar den Haage zonden, om met hem af te rekenen. Doch alzo zy de volle ſomme niet bragten, keerden zy onverrigter zaake te rug, en deeden zulk een verſlag van hunne reize, dat 's Lands drie Staaten, byeen geroepen zynde, eenpaarig beſlooten, den Hollanderen den oorlog te verklaaren, gelyk geſchiedde.

Muiden, Weesp en eenige andere plaatſen Biſſchop Arnold, in alleryl eenige benden op de been gebragt hebbende, ſloeg het beleg voor Woerden: doch hy kon de Stad niet inkrygen (*m*). Beter ſlaagde hy voor Muiden

(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 14, 17.
(*k*) Id. *ibid. Cap.* 19. *Zie* de Uitſpraak van Hertoge Eduard, *by* K. Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 18.
(*l*) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* 20.
(*m*) Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Caſ.* LXI. *p.* 210.

den en Weesp, welke Steden, sedert het jaar 1356, wederom met Holland vereenigd waren geweest; en voor eenige andere Plaatsen aan de Vegt, die hem allen in handen vielen. Daarentegen, nam Zweder van Gaasbeek, tegen zyne uitdrukkelyke belofte, Hollandsche bezetting in 't Slot te Vreêland, door welke de Stigtschen veel afbreuks leeden (*n*). Ook sloeg Hertog Albrecht, van alle kanten, zelfs uit het Stigt (*o*), volk byeen verzameld hebbende, 't beleg voor 't Slot *Gildenburg*, onlangs, aan de Lek by Viane, en zo men wilde, op Hollandschen bodem, op kosten van de Gilden der Stad Utrecht, gestigt (*p*), en ter bewaaringe toevertrouwd aan *Jan van Klaarenberg*: die het, volgens een verding, in 't jaar 1373, met hem gemaakt (*q*), een jaar lang, met zyn eigen Volk, verdedigen moest, mids de Stad hem *Donrebussen*, *cruyt*, *loot ende schut* leverde. De Hertog noodzaakte het egter eerlang tot de overgaave. Doch voor 't einde van 't jaar, werdt het, wederom, door de Stigtschen, herwonnen. Hertog Albrecht toen, geenen kans ziende, om het andermaal te bemagtigen, maakte zig meester van *Wulvenhorst* en eenige andere Stigtsche Sloten. Eindelyk, werden partyen, in Lentemaand des jaars 1375, bevredigd, op deezen voet „dat Gildenburg, voor den tyd van „zes weeken, den Hertoge in handen ge„steld,

WILLEM V. aan de Vegt door de Stigtschen bemagtigd.

Vrede. 1357.

(*n*) JOANN. A LEYDIS *Libr*. XXXII. *Cap*. 24.
(*o*) Oude Ontvang. Reek. by MATTH. Anal. *Tom*. III. *p*. 271.
(*p*) JOANN. A LEYDIS *Libr*. XXXII. *Cap*. 23. PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas*. LXI. *p*. 210.
(*q*) *Zie* het *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap*. LIV. *p*. 232.

Willem V. „ steld, en daar na ten gronde toe geslegt „ zou worden: dat de Stigtschen den Hertoge drieduizend oude Schilden, tot schadebetering, zouden opbrengen, en dat de „ Heerlykheid *Vreeswyk*, in welke Gildenburg gestigt was, gerekend zou worden „ tot het Stigt te behooren, indien de Bisschop zulks met zeven Geestelyken (r) „ bezweeren wilde" gelyk hy aanboodt: waarop hem de Hertog Vreeswyk afstondt, zonder hem tot den beloofden eed te dringen (s). „ Vreêland werdt wederom aan „ 't Stigt afgestaan, mids dat de Heer „ van Putten het bleef bewaaren, tot dat hy „ van de penningen, daarop geschooten, „ voldaan zou zyn. Ook bedong de Hertog, „ dat de Stad Utrecht hem, zes weeken lang, „ op haare eigen' kosten, met vyftig Schutters „ en vyftig gewapenden, moest dienen; mids „ hy 't Stigt niet beoorloogde (t)." Bisschop Arnold, door deeze Vrede, de handen ruimer gekreegen hebbende, gebruikte de magt, die hy op de been hadt, om eenige weerspannige Stigtsche Edelen te bedwingen. In dit zelfde jaar 1375, bemagtigde en vernielde hy het Slot *Puttenstein* (u): eenige jaaren laater, viel het Slot te *Loenersloot* in zyne handen (v): doch in 't jaar 1379, werdt hy naar

(r) *Zie* hier voor, *Bl.* 112.
(s) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 25. De Vermeerd. Beka *bl.* 275. *Vide* & Matthæum de Jure Gladii *Cap.* XIV. *p.* 238.
(t) Pactum Pacis *Vide apud* Matthæum de Jure Gladii *Cap.* XIV. *p.* 234.
(u) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* 27.
(v) Id. *ibid.* *Cap.* 30.

naar Luik verplaatst, en in 't Utrechtsch Bisdom, door *Floris van Wevelikhoven*, opgevolgd (*w*). WILLEM V.

Terwyl de Stigtsche kryg nog duurde, vielen 'er, op de grenzen van Holland en Brabant, ook eenige moeilykheden voor, die, in 't jaar 1374, met een Verdrag eindigden. De Heerlykheid van Heusden was, laatstelyk in 't jaar 1357, aan Hertoge Willem, Graave van Holland, afgestaan (*x*): doch de grenzen derzelve zo wel niet geregeld, of daar viel, van tyd tot tyd, geschil over. Die van 's Hertogenbosch beweerden, dat de Dorpen *Vlymen* en *Engelen*, die de Hollanders onder 't Land van Heusden begreepen wilden hebben, tot Brabant behoorden. In 't jaar 1372, was de twist hierover tot daadlykheid uitgeborsten. *Jan van Nederveen*, een Brabander, stak den brand in het Huis van *Laurens van der Putte*, te *Onzenoord*, in 't Land van Heusden. Daarentegen, deeden Nikolaas en Floris van Borselen, Jan van Renesse en andere Zeeuwsche Edelen de goederen der Brabanderen in Zeeland aanslaan. Ook viel Reinoud van Brederode, Heer van Gennip, in Kempenland, alwaar hy veele Huizen, in en omtrent *S. Odenrode*, aan koolen lei. Hier op trokken die van 's Hertogenbosch naar Vlymen en Engelen, en bedreeven 'er geen' minderen moedwil, met plonderen en blaaken. Het geregeld Krygsvolk van Wenzelaus, Hertog van Brabant, deedt eenen inval in Henegou-

XIII. Onlusten op de grenzen van Holland en Brabant.

(*w*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 31.
(*x*) *Zie* hier voor, *bl.* 290.

Willem V. gouwen: te Leuven, werden de Hollandsche goederen in beslag genomen: met één woord, men hoorde, dagelyks, van de eene of de andere vyandlykheid, tusschen de Brabanders en de Hollanders: waardoor de handel gestremd, en de gereezen' geschillen, ondertusschen, niet vereffend werden. In Oogstmaand des jaars 1374, kwamen, eindelyk, de Hertogen Wenzelaus en Joanna ter eener, en Albrecht, ter anderer zyde, te Geertruidenberg, overeen, dat men de geschillen aan de uitspraak van vyf goede mannen verblyven zou: twee, door den Hertog en de Hertoginne van Brabant te kiezen, uit den Raad van Hertoge Albrecht, waartoe zy, terstond, Filips van Polanen, en Heer Koenraad, Deken van S. Maria in den Haage, noemden: en twee anderen, door Hertoge Albrecht, uit den Brabantschen Raad, te kiezen; zynde, volgens zyne benoeming. Jan van der Aa, Heere van Grimberge en Gruithuizen, en Gerard van der Heiden, Heere van Bautershem. De vyfde, die eenpaariglyk verkooren werdt, was Jan van Polanen, Heere van de Lek en Breda (y). Doch in plaats van Filips van Polanen en Jan van der Aa, werden, sedert, om welke redenen, is my niet gebleeken, Godefroi van den Toren en Rengier Willemanszoon benoemd. Deezen deeden, op den agttienden van Wynmaand, hunne uitspraak te Breda, volgens welke „ de schade, welke „ men, wederzyds, elkanderen aangedaan „ hadt,

(y) *Zie* het Tractaat *by* DYNTER. Chron. de Brabant. *Livr.* V. *f.* 50. Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 96.

„ hadt, vereffend gerekend werdt, en de Willem
„ grensſcheiding vaſtgeſteld, op den zelfden V.
„ voet, als zy, eenige jaaren geleeden, door
„ Heere *Bernard van Borneval*, geregeld was.
„ De beeſten, die deeze paaling te buiten
„ gingen, mogten, van wederzyde geſchut,
„ en wederom, ten zekeren bepaalden pryze,
„ geloſt worden. En alzo Brabant, by deeze
„ paalinge, bevoordeeld was, werdt geoor-
„ deeld, dat Hertog Albrecht, en zyne op-
„ volgers in de Heerlykheid van Heusden,
„ daartegen, jaarlyks, tweehonderd oude
„ gouden ſchilden genieten zouden. Engelen
„ en Vlymen werden geagt tot Heusden te
„ behooren en de Schepenen van 's Herto-
„ genboſch moeſten zweeren, dat de Stad,
„ aan den moedwil, aldaar gepleegd, on-
„ ſchuldig was, of anders Hertoge Albrecht,
„ zo dikwils als hy 't begeerde, veertien nag-
„ ten lang, met twintig man, op eigen' koſ-
„ ten, in den kryg dienen. Van den anderen
„ kant, moeſt Reinoud van Brederode, Hee-
„ re van Gennip, wegens den brand, te S.
„ Odenrode geſtigt, den Hertog en de Her-
„ toginne van Brabant vergiffenis verzoeken,
„ en zig, met vier Ridders van zyne maag-
„ ſchap, gevangen in hunne handen ſtellen:
„ waarna hy, zyne vryheid bekomen heb-
„ bende, zig, insgelyks, tot eenen Krygs-
„ dienſt van veertien nagten verbinden moeſt
„ (z)." Deeze Uitſpraak herſtelde de ruſt
op de grenzen. De Vriendſchap, tuſſchen
de Hertogen Wenzelaus en Albrecht, was ſe-
dert

(z) *Voiez* Butkens Troph. de Brabant *Preuv. p.* 198.

WILLEM V. dert zo volkomen, dat de laatste den eersten, in 't jaar 1383, eenige gewapende manschap toezondt, om eenen opstand der Ingezetenen van Leuven te helpen dempen (*a*).

Opschudding te Haarlem. 1377. Midlerwyl hielden de Hoekschen en Kabbeljaauwschen in Holland zig nog tamelyk stil. Alleenlyk vindt men, dat 'er, in 't jaar 1377 (1), eenige opschudding te Haarlem ontstaan is, welke men, veelligt, aan deeze partyschap moet toeschryven. De Historieschryvers hebben 'er geen regt bescheid van nagelaaten. Men weet, dat het Huis van zekeren *Simon van Zaanden* gevaar liep van onder de voet gehaald te worden, en dat een goed deel der Haarlemsche Poorteren, nevens anderen, bevel gekreegen hebbende, om, onder der Stede baniere, op te trekken, om den oproer te stillen, zulks, om redenen ons onbekend, geweigerd hebben. Voorts liep de opschudding niet zonder vegten en bloedstorten af. Simon van Zaanden zelf werdt ten vensteren uitgeworpen (*b*). Hertog Albrecht verleende den Poorteren, die geweigerd hadden op te trekken, eerst in den jaare 1380, vergiffenis; doch die handdaadig aan den oproer

(*a*) Ontv. Reek. *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* III. *p.* 762.
(*b*) Goudsch Chron. *bl.* 111.

(1) De Schryver der *Goudsche Chronyke* (bl. 111.). spreekt van deeze opschudding, op dit jaar. Doch wieze, voor hem, tot deezen tyd gebragt hebbe, weet ik niet. SCRIVERIUS zegt, (in den *Toetsteen* bl. 276) dat 'er JOANNES A LEYDIS geheel geene melding van maakt. Doch men vindt 'er een enkel woord van, by hem (*Libr.* XXXI. *Cap.* 64.), na dat hy de dood van Hertoge Albrecht verhaald heeft, en dus zekerlyk niet op de regte plaats.

roer geweest waren, bleeven van den Zoen uitgesllooten (c). WILLEM V.

In Vlaanderen, ontstondt, in 't jaar 1379, eene veel gevaarlyker en langduuriger beroerte, in welke de Hollanders en Hertog Albrecht ook, meer of min, gemengd waren. *Lodewyk van Male*, die thans dit Graafschap regeerde, hadt zig, van overlang, door zyne spilzugt en knevelaary, by de Landzaaten, gehaat gemaakt, en 't ontbrak hem aan bekwaamheid, om zyn gezag staande te houden. In den Zomer des gemelden jaars, vervoegde hy zig te Gend, om een steekspel te houden, op welk de Edelen der nabuurige Landen, en onder deezen ook de Hollandschen genoodigd waren. Ten zelfden tyde, vorderde de Graaf eene schatting van de Gentenaars. Doch deezen, moede van zig langer uit te mergelen, om 's Graaven spilzugt te voeden, weigerden ronduit eenen penning meer op te brengen. *Eene vrye Stad*, zeidenze, *liet zig geene schattingen afpersen*. Dit was 't begin van den opstand, die, sedert, tot andere Steden oversloeg. De Burgers verkooren zig Overheeden, en droegen witte Kaproenen, om zig van den Graaflyken aanhang te onderscheiden. Oudenaarden en Dendermonde, die 't met den Graave hielden, werden, door de Gentenaars, belegerd. 't Beleg van Oudenaarden duurde lang. Doch dat van Dendermonde werdt, door den dapperen tegenstand van Dirk van Brederode, een' Hollandsch' Edel-

XIX. Twist tusschen de Vlamingen en hunnen Graave, in welken de Hollanders zig steeken. 1379.

(c) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 238.

Willem V. delman in Vlaamſchen dienſt, ſpoedig opgebroken. Graaf Lodewyk ſloot, ſedert, een Verdrag met de Gentenaars (*d*); doch zy

1380. verbraken 't, in 't volgend jaar, wanneer de wederzydſche vyandlykheden, met ongelyken uitſlag, haaren gang gingen (*e*). Hertog Albrecht hieldt, in deezen Burgerkryg, de zyde van Graave Lodewyk, wien hy, naar zyn vermogen, onderſtand deedt. Doch de Hollanders en Zeeuwen, heet op 't voortzetten van den Koophandel, hielpen de Gentenaars aan Bier, Viſch en andere mondbehoeften. Zy ontzagen zig zelfs niet, toen Gend,

1381. in 't jaar 1381, door Graave Lodewyk, belegerd was, tegen 't uitdrukkelyk verbod van Hertoge Albrecht, het noodige derwaards te zenden. De Gentenaars hadden eenen Admiraal aangeſteld, die, met eenige Schepen, langs de kuſten, kruiſſende, den toevoer uit Holland en Zeeland beveiligde. Men wil, dat de Stad, binnen korten tyd, door honger en gebrek, tot op het uiterſte gebragt zou geweeſt zyn, zo zy, van de Hollanders, niet, in den hoogſten nood, door een goed getal van vaten met meel en tweebak, geſpyſt geworden ware.

Ondertuſſchen, poogden de Gentenaars Graave Lodewyk tot eene onderhandeling te beweegen, waartoe zy de bemiddeling van Hertoge Albrecht verzogten. Doch men kon, over de voorwaarden niet eens worden (*f*). Eenige voordeelen, ſedert, op den Graave, be-

(*d*) Ægidius de Roya & Meyerus *ad annum* 1379.
(*e*) Meyerus *ad annum* 1380.
(*f*) Meyerus *ad annum* 1381.

behaald, verlosten de Gentenaars van 't be- Willem
leg, en bragten 's Graaven zaaken in zulk V.
eenen slegten staat, dat hy zig genoodzaakt zag, den bystand te verzoeken van *Karel den VI*, Koning van Frankryk, die, in persoon, met een magtig Leger afkwam. De Slag by Slag by
Roozebeek, op den zevenentwintigsten van Rooze-
Slagtmaand des jaars 1382 voorgevallen, her- beek.
stelde de vervallen' zaaken des Graaven. De 1382.
Franschen behaalden hier eene merkwaardige overwinning op de Gentenaars, en derzelver aanhang (*g*). Doch Graaf Lodewyk genoot 'er niet lang de vrugten van. In een hevig geschil met den Hertoge van Berri, over het Graafschap Boulogne, gekwetst zynde, overleedt hy aan de wonde, in Louwmaand des 1384.
jaars 1384 (*h*). De volkomen' bevrediging van Vlaanderen scheen gespaard voor zynen opvolger, *Filips*, *Hertog van Bourgondie*, die, met zyne eenige wettige Dogter, Margareet, gehuwd zynde, uit deezen hoofde, tot Graave van Vlaanderen, werdt ingehuldigd. Eene Willem,
zyner eerste onderneemingen tegen de onge- Zoon van
ruste Vlaamingen was het beleg van Damme, Hertoge Albrecht,
welk, door *Willem*, *Graave van Oostervant*, in 't beleg
Zoon van Hertoge Albrecht, werdt byge- van Dam-
woond (*i*). En na 't bemagtigen deezer Stad, me.
sloot hy eene Vrede met de Gentenaars, te 1385.
Doornik, op den agttienden van Wintermaand des jaars 1385 (*k*). Uit egte stukken van deezen

(*g*) Ægidius de Roya & Meyerus *ad annum* 1382.
(*h*) Meyerus *ad annum* 1383.
(*i*) Joann. a Leydis *Libr* XXXI. *Cap*. 34.
(*k*) Meyerus *ad annum* 1385.

WILLEM V. zen tyd (*l*), is af te neemen, dat Hertog Albrecht, in het bewerken deezer Vrede, de hand heeft gehad. Ook blykt, uit het oorſprongkelyk Verdrag, dat hy het, nevens de Hertogin van Brabant en andere Grooten, bezegeld heeft (*m*).

XV. Veranderingen in 't Hertogdom Gelder.

Het Hertogdom Gelder was, na de dood van Eduard, die van de dood zyns Broeders, Reinoud, kort gevolgd werdt, in nieuwe beroerte geraakt. De Hekerſche aanhang verklaarde *Magteld*, Zuſter van Reinoud en Eduard, voor Hertoginne. Doch de Bronkhorſten droegen de Hertoglyke waardigheid aan *Willem*, Zoon van *Willem*, *Hertoge van Gulik*, op. Magteld was Weduwe des Hertogs van Kleeve, en werdt, op den raad van Arnold, Biſſchop van Utrecht, terſtond aan *Jan van Chatillon*, *Gaaave van Blois*, en *Heere van Gouda- en Schoonhoven*, uitgehuwd. De Bronkhorſten, bedugt, dat deeze verbindtenis Hertog Albrecht en de Hollanders in de belangen van den Graave van Blois, dien zy reeds voor Hertoge erkenden (2), mogt overhaalen, ſloegen een Huwelyk voor, tusſchen Willem van Gulik en Katharina, Dogter van Hertoge Albrecht en Weduwe van Eduard van Gelder. De voorſlag werdt gree-tig-

Huwelyk van Katharina, Dogter van Hertog Al-

(*l*) *Apud* MARTEN. & DURAND. Theſ. Anecd. *Tom.* I. *c.* 1621, 1624.

(*m*) Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 198.

(2) Dit blykt uit het Vrede-verbond, in 't jaar 1375, tuſſchen Hertog Albrecht en de Stigtſchen, geſlooten, en onder anderen, door den Graave van Blois, als Hertog van Gelder, bezegeld. Zie MATTHÆUS *de Jure Gladii* Cap. XIV. p. 238.

tiglyk omhelsd, en 't gelukte den jongen Willem zig, binnen eenige jaaren, onaangezien de geweldige tegenkanting des Bisschops van Utrecht, die reeds verscheiden' Geldersche Steden bemagtigd hadt, in het gerust bezit van 't Hertogdom, te bevestigen (*n*). In 't jaar 1383, ontving hy het Hertogdom Gelder en 't Graafschap Zutfen van Keizer *Wenzelaus* ter leen, en wist zig, tot zynen dood toe, in 't bewind deezer Vorstendommen te handhaaven.

Willem V brecht, met Willem van Gelder.

Doch omtrent den jaare 1386, geraakte hy in oorlog, met Joanna, Hertogin van Brabant, Moeye van Hertoge Albrecht, die, haaren Egtgenoot, Wenzelaus, onlangs verlooren hebbende, in eenen hoogen ouderdom, Weduwe gebleeven was. 't Geschil betrof de Stad *Graave*, over welke, beide Willem en Joanna het Regt van opperste magt beweerden te hebben (*o*). Willem hadt zig meester van de Stad gemaakt, voor welke de Hertogin, sedert, 't beleg sloeg (*p*). Hertog Albrecht, tot scheidsman in den twist gekooren, wees Graave der Hertoginne toe. Willem, te onvrede over deeze uitspraak, verraste de Stad andermaal, voor 't einde des jaars 1386: waardoor 't vuur van tweedragt op nieuws ontsteken werdt.

Oorlog, tusschen Brabant en Gelder, over de Stad Graave. 1386.

De Hertogin van Brabant hadt zig, ondertusschen, verbonden met den Koning van Frankryk, Karel den VI, van wien zy kragtigen onderstand tegen Hertog Willem verwagt-

(*n*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 22.
(*o*) Froissart *Vol.* III. *Cap.* XCVI. *p.* 239.
(*p*) Froissart *Vol.* III. *Cap.* CXVIII. *p.* 291.

WILLEM V. wagtte. Deeze hadt, daarentegen, door zyne Gezanten, insgelyks een Verbond getroffen met *Richard den II*, Koning van Engeland, waarby hy beloofde „ den Koning „ hulde te zullen doen, en tegen alle zyne „ Vyanden te zullen dienen, uitgenomen den „ Hertoge van Gulik, zynen eigen Vader, „ *Albert*, *Hertoge van Holland*, [deezen naam draagt onze Graaf in 't oorsprongkelyke], en „ Adolf, Graave van Kleeve. In 't byzonder, „ verbindt hy zig, binnen vier maanden, „ den oorlog te zullen verklaaren aan Karel, „ * Bezitter van 't Fransche Ryk, en aan den „ Hertog van Bourgondie. Hiertegen, beloofde de Koning, den Hertoge, jaarlyks, „ duizend ponden sterlings te zullen doen „ betaalen. Ook werdt den Gelderschen de „ vrye Koophandel in Engeland, geduurende „ het leeven des Hertogs, vergund ". Het Verbond werdt, den dertienden van Bloeimaand des jaars 1386, te Westmunster, geslooten, en door Hertoge Willem, den agttienden van Grasmaand des volgenden jaars,

1387. te Nieuwmegen bekragtigd (*q*). En 't blykt, uit egte Gedenkschriften, dat Hertog Willem, sedert, den Koning van Engeland hulde gedaan, en het beloofde jaargeld en andere gunstbewyzen van hem ontvangen heeft (*r*).

*Occupator.

De Koning van Frankryk valt in Gelder. 1388.

Ook hieldt Hertog Willem, in alles, zyn woord. Hy verklaarde den Koning van Frankryk den oorlog, door eenen Heraut. Hier op zag men, in Hooimaand des jaars 1388, een

(*q*) Acta publ. Angl. *Tom*. III. *P*. IV. *p*. 5.
(*r*) Acta Publ. Angl. *Tom*. III. *P*. IV. *p*. 85, 90.

een Leger Franſchen herwaards afzakken. Het Hertogdom Gulik leedt den eerſten aanſtoot. Daarna, trok de Koning in 't Land van Gelder. De Hertog beſpeurde toen, te laat, dat hy zig te magtig eenen vyand op den hals gehaald hadt. Geenen kans ziende, om de Franſche overmagt tegen te ſtaan, lei hy 't hoofd in den ſchoot, en verzogt Koning Karel, op de knieën, om de Vrede, die hem niet vergund werdt, dan onder deeze Voorwaarde „ dat hy het Verbond met Engeland „ verlaaten zou. Ook moeſt de Oppermagt „ over Graave aan Brabant afgeſtaan wor„ den (*s*)".

Willem V.

Richard de II. zag zig dus, binnen weinig tyds, verſteken van de hoop der voordeelen, die hy zig van het Bondgenootſchap met den Hertoge van Gelder beloofd hadt. Hy was, ondertuſſchen, in de noodzaaklykheid, om zig, tegen Frankryk, door magtige Vrienden, te ſterken. In 't jaar 1382, hadt hy zig reeds in eene Onderhandeling met Hertoge Albrecht begeven, die egter, voornaamlyk, op den Koophandel ſchynt gezien te hebben (*t*). Nu, in 't jaar 1388, was 'er eene diergelyke Onderhandeling op het tapyt (*u*). Doch 't blykt niet, en 't is ook niet waarſchynlyk, dat Hertog Albrecht zig tot eene verbindtenis tegen Frankryk heeft laaten beweegen; ſchoon men al vermoeden mogt, dat Richard het hierop hadt toegelegd.

Onderhandelingen van Richard den II. met Hertoge Albrecht.

Ter-

(*s*) Froissart *Vol.* III. *Ch.* CXXX. *p.* 315.
(*t*) Acta Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* III. *p.* 145.
(*u*) Acta Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* IV. *p.* 32.

WILLEM V. XVI. Dood van Willem den V. 1389.

Terwyl deeze Onderhandelingen met Engeland duurden, en waarschynlyk in Grasmaand des jaars 1389, overleedt Hertog Willem, te Quesnoi in Henegouwen, alwaar hy bewaard werdt. 't Is waar, dat sommige Historieschryvers zynen dood, in 't jaar 1377 (*v*), of 1379 (*w*), plaatsen. Doch alzo men veele Brieven van Hertoge Albrecht vindt, gegeven na het jaar 1379, en zelfs tot in het jaar 1388 toe (*x*), in welken hy zig nog *Ruwaard* noemt: en geenen van dien tyd, in welken hy den naam van *Graave* draagt; zo besluit men, niet zonder grond, dat Hertog Willem langer geleefd moet hebben, dan sommige Kronyken melden: ten ware men wilde vermoeden, dat de Landzaaten, elf of twaalf jaaren na Willems dood, gewagt hebben, eer zy Albrecht tot Graave inhuldigden: voor welk vermoeden egter, myns weetens, geen schyn van reden is. En nog te minder, om dat eenige Schryvers der vyftiende eeuwe Willems dood, uitdrukkelyk, in Grasmaand des jaars 1388 [dat is, volgens den styl van den Hove, 1389] stellen (3).

Her-

(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 29.
(*w*) MEYERUS *ad annum* 1379. ÆGIDIUS DE ROYA *ad annum* 1379.
(*x*) *Zie* Handv. van Amst. *bl.* 6, 7. SCREVELIUS Haarl. *bl.* 239, 14.

(3) VELDENAAR stelt (bl. 94.) Willems dood *op ten vyften dach van Aprille* 1388. In de Latynsche Uitgaave zyner Chronyke, (in MATTHÆI *Analect.* Tom. V. p. 574), staat den negenden April [*V. Idus Aprilis*]. De *Goudsche Chronyk* heeft (bl. 112.) *den vyftienden April* des jaars 1388. Wie den dag wel heb-

Hertog Albrecht, na zyns Broeders dood, door de Edelen en Steden, tot Graave ingehuldigd zynde, hieldt zich doorgaens in Holland, in den Haage, op. Hier was hem, in 't jaar 1386, zyne Gemaalin, *Margareet*, door den dood ontvallen: en sedert hadt hy groote genegenheid getoond tot *Aleid*, Dogter van Jan van Poelgeest, die hy ten hove onderhieldt (y): doch deeze gemeenzaamheid was oorzaak van veel onrust in 't Land: waarvan wy nu een kort verslag doen moeten. Al-brecht. Albrecht wordt tot Graave ingehuldigd.

Aleid was jong en bevallig, en wist den Hertog, die nog in de kragt van zyn leeven was, dermaate te believen, dat zy, in korten tyd, byna alles ten Hove naar haaren zin beschikte. Eenige jaaren verliepen 'er, binnen welken, alle gunsten byna, door haare bemiddeling, van den Hertoge moesten verkreegen worden. De Kabbeljaauwschen geraakten, door haar toedoen, meer en meer in 't bewind. Zeer stak dit den Hoekschen Edelen, die te vooren 't oor des Hertogs plagten Aleid van Poelgeest, in den Haage, omgebragt.

(c) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 37.

hebbe, weet ik niet; doch dat men het jaar 1388, naar den styl van den Hove, volgens welken, 't jaar met Paaschen begint, voor 1389, moet neemen, is hieruit te besluiten, dat men een' Brief van Albrecht vindt, gegeven den twintigsten Augustus 1388, en nog een', gegeven den dertigsten January 1388, dat is, naar den styl van den Hove, dien Albrecht altoos volgt, 1389: in welke beide Brieven, hy zig nog *Ruwaard* noemt. Zie Screvelius *Haarl.* bl. 239 en 14. Paaschen nu viel, in 't jaar 1389, op den agttienden April, tot welken dag toe, men nog 1388 schreef: gelyk Veldenaar en de Goudsche Chronyk zullen gedaan hebben.

ten te hebben, in den krop. Vooral speet het den Graave van Oostervant, Zoon van Hertoge Albrecht, die, zelf brandende van begeerte, om deel aan de Regeering te hebben, Jonkvrouwe Aleid het minste beschik over 's Lands zaaken misgunde, en daarenboven, met leedwezen zag, dat zyn Geslagt, door de onbetaamlyke verkeering zyns Vaders met haar, onteerd werdt. Zyne Vrienden, de Hoeksche Edelen, voedden in hem den haat, dien hy Aleid toedroeg, tot zo lang, dat hy en zy eenpaarig besllooten, haar van kant te helpen. De nagt tusschen den eenentwintigsten en twee-entwintigsten van Herfstmaand des jaars 1390, werdt hiertoe waargenomen. De Jonkvrouw, op 't Hof in den Haage, door eenige gewapenden, overvallen zynde, werdt, met verscheiden' wonden, afgemaakt. *Willem Kuser*, 's Graaven Hofmeester, die haar beschermen wilde, schoot 'er, insgelyks, 't leeven by in. De moorders verzuimden geenen tyd, om terstond den Haage en vervolgens het Land te ruimen (z). De Graaf van Oostervant, door wiens beleid, de moord geschied was, bleef egter nog eenigen tyd hier te Lande. 't Schynt, dat *Filips*, Zoon van *Hugo de Bloote*, onder anderen, aan deezen moord handdaadig geweest is. Immers, men vindt, dat hy, eenige jaaren hierna (4), in den Haage, in 't openbaar, een' voetval heeft moeten doen, om zig, naar Landsgebruik, met de

(z) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 42. Veldenaar *bl.* 94.

(4) In 't jaar 1413.

de maagen van Jonkvrouwe Aleid, te verzoenen (a). Albrecht.

Hertog Albrecht, ongetwyfeld zeer gestoord over deezen moedwil, schynt nogtans geen haast gemaakt te hebben, met het opzoeken en straffen der hoofdaanleideren. *Koenraad Kuser*, Vader van den vermoorden Graaflyken Hofmeester, hieldt, ondertusschen, zo lang by Hertoge Albrecht aan om regt, dat hy een besluit nam, om de Hoeksche Edelen, die zig, door hunne vlugt, verdagt gemaakt hadden, openlyk in te daagen. Vierenvyftig waren 'er ten Lande uitgeweeken: en onder deezen waren de voornaamsten, Filips, Burggraaf van Leiden, Dirk, Heer van Asperen, met zynen Zoon, de twee jongste Broeders van de Lek, Henrik, Burggraaf van Montfoort, Jan, Heer van Heemstede, Filips van Polanen en de Heer van Duivenvoorde. Geen een van allen verscheen op de indaaging: waarop zy geoordeeld werden, leeven en goed verbeurd te hebben. De Graaf van Oostervant ondernam, voor de gevlugten, by zynen Vader, genade te smeeken. Doch de Hertog weigerde hem gehoor. In 't jaar 1394, gaf hy een Plakaat uit, waarby „ alle Onderzaaten van Holland „ en Zeeland vryheid kreegen, om zulken, „ die iemant binnen den Lande vermoord „ hadden, te mogen doodslaan, waarze hen „ vonden, zonder tegen den Graave, of iemant „ anders, tot eenige betering, gehouden te „ zyn (b)". Met welk Plakaat, zo men wil, be-

Onlusten hieruit outstaan.

(a) Goudsch Chron. *bl.* 119.
(b) *Zie dit* Plakaat *by* Boxhorn. *op* Veldenaar *bl.* 18[illegible]

AL-BRECHT. bedektelyk, op de moorders van Jonkvrouwe Aleid gezien werdt. Ten zelfden tyde, kreegen de Baljuwen en Geregten, immers die van Woerden en Oudewater, bevel, om de ballingen, die, ter oorzaake van Willem Kusers dood, voorvlugtig geweest waren; doch zig, nu en dan, wederom in Holland vertoonden, te vatten, waar zy dezelven konden aantreffen (c).

XVII. Graaf Willem vlugt uit den Haage. 1393. Ondertusschen, begon de Graaf van Oostervant, dagelyks, nieuwe tekenen van ongenoegen in Hertoge Albrecht, te hemwaards, te bespeuren. Des hy met reden bedugt werdt, dat men hem laagen leggen, en in hegtenis neemen mogt. Hy besloot dan, in 't jaar 1393, den Haage te verlaaten, en zig te begeeven naar het Slot te *Altena*, welk, met de Heerlykheid, in 't jaar 1332, door den Graave van Kleeve, aan Willem den III, verkogt geweest zynde, hem, eenigen tyd geleeden, door zynen Vader, opgedraagen was (d).

Oostervant hadt zo dra het Hof niet verlaaten, of de Kabbeljaauwsche Edelen, met naame JAN, Zoon van Otto, Heere van Arkel, die, sedert het jaar 1389, het Ampt van STADHOUDER over Holland, Zeeland en Friesland bekleed hadt (e), begonden Hertog Albrecht, tegen zynen Zoon, op te stooken, hem van eenen flinkschen toeleg tegen zyns Vaders Regeeringe verdagt maakende. Men

(c) Handv. van Oudewater, *bl.* 300.
(d) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 47. Oude Ontv. Reek. *by* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 574.
(e) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 40.

Men verzuimde ook niet, hem den moord van Jonkvrouwe Aleid te wyten, en zyne tusschenspraak, voor de gevlugte Edelen, te doen aanmerken, als een bewys, dat hy deel aan derzelver misdaad gehad hadt. Kortom, men blies den Hertoge de ooren zo vol, dat hy een besluit nam, om zynen Zoon, op het Slot te Altena, te belegeren, en, 't kostte wat het wilde, het Land te doen ruimen. ALBRECHT.

Omtrent deezen tyd, schonk hy de Heerlykheid van Voorne en de Stad Briele, hem, met het overlyden zyner Nigte, Vrouwe Magteld van Voorne, aanbestorven, aan zynen tweeden Zoon, *Jan* (*f*): welken men vindt dat ook Heer van Woerden en Gooiland geweest is (*g*). En veelligt mag men het bewyzen zulker gunsten aanmerken als een zigtbaar blyk van het ongenoegen, welk hy, tegen zynen oudsten Zoon, Willem, opgevat hadt. Jan was tot den Geestelyken staat geschikt geweest, en reeds in 't jaar 1390, wanneer hy naauwlyks zestien jaaren bereikte, na 't afsterven van Arnold van Hoorn, Bisschop van Luik, tot zynen Opvolger verkooren (*h*); doch nog niet door den Paus bevestigd, waarom hy den naam van *Bisschop* nog niet voerde. Het ongenoegen tusschen zynen Vader en oudsten Broeder vernomen hebbende, en zig daaruit merkelyk voordeel voor zig zelven beloovende, hadt hy zig herwaards begeven, en allengskens

De Heerlykheid van Voorne aan Jan van Beieren geschonken.

1394.

(*f*) Privil. van den Briel en Voorne *bl.* 49.
(*g*) Handv. van Weesp enz. *bl.* 4. Handv. van Amst. *bl.* 17, 19.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 41.

AL-BRECHT. kens eenigen weerzin in den Geestelyken staat beginnen te vertoonen. Veelligt hoopte hy de gunst zyns Vaders en der Landzaaten, door den tyd, zo verre te winnen, dat hy zynen Broeder voorgetrokken, en tot zyns Vaders Opvolger verklaard mogt worden. 't Vervolg deezer Historie zal ons doen zien, hoe hy zig, eindelyk, nog voor Graave van Holland heeft doen erkennen.

't Slot te Altena door Hertog Albrecht bemagtigd.

Ondertusschen hadt Hertog Albrecht Heirvaart beschreeven, en zig, in persoon, met een leger, te schepe, naar Gorinchem begeven. Vandaar trok hy voort op *Woudrichem*, en sloeg zig terstond voor 't Slot te Altena neder. Graaf Willem was, op 't verneemen van de aankomst zyns Vaders, naar 's Hertogenbosch geweeken, en hadt de bewaaring van 't Slot eenigen zyner vrienden toevertrouwd. Hertog Albrecht bestormde het, onder anderen, met grof geschut, dat nu gemeener begon te worden, zo hevig, dat de belegerden het, binnen kort, by verdrag, opgaven, meer niet dan lyf en goed vry bedingende. Het Slot werdt, op twee groote Toorens na, ten gronde toe, geslegt. De Sloten der gevlugte Hoeksche Edelen werden, omtrent deezen tyd, ook aangevallen. Koenraad Kuser, die, om het vermoorden zyns Zoons, meer dan iemant, met haat tegen de Hoekschen ingenomen was, rukte, op bevel van Hertoge Albrecht, voor de Sloten *Hodenpyl*, *Duivenvoorde*, *Zandhorst*, *Heemstede*, *Warmond* en *Paddenpoel*, die allen bemagtigd en vernield werden.

De Graaf van Oostervant, zig in 's Hertogen-

genbosch niet langer veilig agtende, week, met eenigen zyner vrienden, naar Frankryk. Terwyl hy zig hier ophieldt, voorzag *Willem Eggert*, een ryk Amsterdamsch Koopman, hem van de noodige penningen. Oostervant erkende dit, toen hy naderhand Graaf van Holland geworden was; stellende Eggert tot *Thesaurier* of Rentmeester van Holland (i) aan, en hem verlof geevende, om, in zyne Heerlykheid van *Purmer*, een Slot te stigten; welk het beginsel aan de Stede *Purmerende* gegeven heeft: van welke hem de hooge Heerlykheid werdt opgedraagen. Eggert overleefde zynen weldoener geene twee maanden (k), en werdt, te Amsterdam, in de St. Katharynen- of nieuwe Kerke, gedeeltelyk door hem gestigt, begraaven, op den vyftienden van Hooimaand des jaars 1417 (l).

AL-BRECHT.

De Graaf van Oostervant vertoefde aan het Fransche Hof, tot in 't jaar 1395 (m): wanneer 'er iets voorviel; welk aanleiding gaf tot de verzoening van Vader en Zoon.

XVIII. Gelegenheid tot den Frieschen Oorlog.

Na de ongelukkige dood van Graave Willem den IV, die, in 't jaar 1345, in Friesland, sneuvelde, hadden de Friezen hunne lang gewenschte vryheid, genooten, zonder van de Hollandsche Graaven ontrust te worden. De Steden werden door haare Wethouderschap; het platte Land en de Dorpen, door de Edelen, *Grietmannen* genoemd, geregeerd:

(i) *Zie een'* Brief van Ao. 1415. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* V. *p.* 38. *en* Handv. van Kennemerl. *bl.* 46.
(k) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 30.
(l) Regeer. Lyst van Amst. *op de* jaaren 1414 en 1417.
(m) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 48.

AL-BRECHT. geerd: welke laatsten ook, gelyk de Hollandsche Edelen, vaste Sloten bewoonden (*n*), en behalve van 't Keizerryk, van niemant geagt wilden worden af te hangen. Willem de V. hadt, zo lang hy zyner zinnen magtig was, werks genoeg gehad, om de rust in Holland te herstellen, en Albrecht was zo groot een liefhebber van de Vrede, dat men hem, in den tyd van zesendertig jaaren, welken hy, tot hier toe, geregeerd hadt, nog in geenen Oorlog van belang hadt ingewikkeld gezien. Niet ligt zou hy dan Friesland beoorloogd hebben, zo de tweedragt der Friezen zelve hem hiertoe geene aanleiding gegeven hadt (*o*). Doch, omtrent op denzelfden tyd, als Holland, door de Hoekschen en Kabbeljaauwschen, en Gelderland, door de Hekerens en Bronkhorsten, beroerd werdt, ontstondt, in Friesland, de tweespalt tusschen de *Vetkoopers* en *Schieringers*, die, uit geringe beginsels gereezen zynde, eindelyk oorzaak van het volslaagen verlies der Friesche vryheid geworden is. De Vetkoopers waren de edelste en aanzienlykste Geslagten: de Schieringers bestonden, meestal, uit gemeener luiden. By beiden hadden zig eenige Kloosters gevoegd, die 't vuur van den onderlingen twist wakker hielpen aanblaazen. In 't jaar 1361, werdt 'er een Landdag te Groningen gehouden, op welken, door Gemagtigden uit Friesland ter wederzyde van de Lauwers en

Tweespalt der Vetkoopers en Schieringers.

(*n*) Landdagb. der Staaten van Friesl. *by* VAN DER SCHELLING Tiendrecht II. *Deel*, *bl.* 2.

(*o*) EGGERIK BENINGHA Hist. van Oostfr. *Boek* I. *Cap.* CLXXIV. *bl.* 161.

en uit Groningerland, besloten werdt, de Vrede te bewaaren, en de onderlinge vryheid te verdedigen (p). Doch zulke besluiten werden kragteloos gemaakt, door de drift der twee partyen. *Okko ten Broeke* of *van Broekmeer*, een Friesch Edelman, wiens goederen, aan de overzyde van de Eems, en ook in Friesland en Groningerland, gelegen waren, in eenen twist tegen eenige andere Edelen, te kort geschooten zynde, trok, in 't jaar 1381, naar Holland, om Hertog Albrecht te beweegen, dat hy hem hulp toeschikte. Ten zelfden tyde, droeg hy den Hertoge alle zyne goederen op, dezelven wederom van hem ter leen ontvangende (q). Albrecht, die toen omstandig vernam, hoe 't in Friesland geschaapen stondt, schynt, van dien tyd af, toeleg gemaakt te hebben, om den Friezen den oorlog aan te doen. 't Liep egter aan, tot in 't jaar 1395, eer hy zig hiertoe met ernst gereed maakte. Het voorwendsel was de ongelukkige dood van zynen Oom, Willem den IV; tot nog toe ongewrooken: doch de waare reden, zyne begeerte om zyn gebied uit te breiden, en Friesland, waarop hy een gegrond regt oordeelde te hebben, geheel onder zyne magt te brengen: waartoe hem nu de verdeeldheid der Friezen goede gelegenheid gaf. AL-BRECHT.

Doch terwyl hy vast van alle kanten, zelfs uit Frankryk en Engeland, volk zogt te verzamelen, bevondt hy, dat het hem aan een be-

(p) UBB. EMM. *Libr.* XIV. *p.* 200, 206.
(q) UBB. EMM. *Libr.* XV. *p.* 217.

ALBRECHT. bekwaam en aanzienlyk Legerhoofd ontbrak, wien hy de zorg van deezen togt, grootendeels, mogt bevolen laaten.

Verzoening van den Graave van Oostervant met Hertog Albrecht. 1395.

In deeze omstandigheid, wil men, dat de Graaf van Oostervant, die, in Frankryk, beschimpt werdt, dat hy zyns Oudooms dood zo lang ongewrooken liet, zynen Vader heeft aangebooden, door het bywoonen van den Frieschen togt, de smet van 't bedreeven kwaad te willen uitwisschen, indien hy, hierdoor, zyns Vaders gunst herwinnen kon (r). Doch anderen melden, dat Graaf Willem, Hertoge Albrecht verlof verzogt hebbende, om eenen Krygstogt naar Hongarye, onder *Jan van Bourgondie*, Zoon van Hertoge Filips, by te woonen; van hem vermaand werdt, veeleer naar Friesland te trekken, om zyn Vaderlyk erfgoed, welk hem, door de wederspannigheid der Friezen, onthouden werdt, te bemagtigen (s). 't Zy hoe 't wil, Graaf Willem kwam, voor 't einde des jaars 1395, van verscheiden' Hoeksche Edelen verzeld, wederom in Holland, en verzoende zig volkomenlyk met zynen Vader. Ook werden de Hoeksche Edelen wederom in de gunst des Hertogs hersteld.

Albrecht verzamelt een Leger te Enkhuizen. 1396.

In 't midden van den Zomer des volgenden jaars, werdt het Leger van Hertoge Albrecht, te Enkhuizen, byeen verzameld. Behalve de Landzaaten, die van allerlei Krygsgereedschap behoorlyk voorzien waren (t), kwamen hier

(r) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 50.
(s) FROISSART, *Vol.* IV. *Ch.* LXVIII. *p.* 204.
(t) Charterb. M. S. *by* VAN LOON Aloud. Regeer. IV. *Deel*, *bl.* 370, 377.

hier ook Fransche, Engelsche en Duitsche benden te hulpe. Het Huwelyk van Richard den II, Koning van Engeland, met Izabelle, Dogter van Koning Karel den VI. van Frankryk, en het Bestand, dat hierop gevolgd was, hadt de rust tusschen de twee Ryken hersteld, en Hertoge Albrecht, die te vooren reeds naauw met Frankryk verbonden geweest was, de handen ruim gelaaten, om zig ook met Koning Richard te verbinden (*u*). Uit kragte deezer Verbindtenissen, waren hem Fransche en Engelsche hulpbenden toegeschikt. Uit Duitschland, schynt men hem, als een Lid van 't Ryk, wel te hebben willen helpen verkrygen, 't gene zynen Voorzaaten, door de Duitsche Keizers, was afgestaan. De Franschen en Engelschen waren te schepe (5), de Duitschen te lande aangekomen. Onder de Franschen, waren, behalve den Admiraal van Frankryk, de Graaven van S. Pol en van Namen. De Engelschen stonden onder 't bevel van den Graave van Kornwall en eenige anderen. Onder de Landzaaten, bevonden zig Filips van Wassenaar, Burggraaf van Leiden, Jan van Brederode, de Heer van Asperen en andere Hoeksche Edelen (*v*). Van de Zeeuwschen, kwamen Floris en Nikolaas van Borselen, Filips van Kortgeene, en veele anderen.

ALBRECHT.

(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* VI. *p.* 101.
(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51.

(5) Om de Engelschen af te haalen, en eerst te Vlissingen en te Arnemuiden te brengen, hadden die van Zierikzee vyfentwintig schepen moeten leveren. *Charterboek M. S.* by VAN LOON, *Aloude Regeer. van Holland* IV. Deel, bl. 378.

ALBRECHT.

ren. De Hollandsche en Westfriesche Steden, met naame Amsterdam (w) en Hoorn (x), trokken, insgelyks, uit, om den togt by te woonen, of beweezen, op andere wyzen, hulpe. Uit Henegouwen, alwaar Hertog Albrecht, de drie Staaten des Lands byeen geroepen, en de noodzaaklykheid van den Frieschen togt vertoond hadt, was onderstand in geld gekomen, tot eene somme van dertigduizend guldens toe. Daarenboven vervoegden zig een goed getal van Henegouwer Edelen by 't Leger (y): welk dagelyks aangroeide.

Steekt over naar de Friesche Kust.

De vyftiende dag van Oogstmaand was geschikt, om naar de Friesche Kust over te steeken. Doch men hadt eenige dagen gesleeten met wagten naar de Franschen, die laatst aangekomen waren: binnen welken tyd, de Hollanders een hevig geschil kreegen met de Engelschen: waarin, de laatsten veel te kort schooten. De Graaf van Oostervant herstelde egter, gelukkiglyk, de rust onder de Bondgenooten. De Franschen, kort hier na, geland zynde, ging het vereenigd Leger scheep op Zondag, den twee-entwintigsten van Oogstmaand; met eene zeer gunstige gelegenheid, en in goede orde, koers zettende naar de Kuinder, alwaar de landing geschieden zou (6).

De

(w) Handv. van Amst. *bl.* 12.
(x) Handv. van Hoorn *bl.* 85.
(y) FROISSART, *Vol.* IV. *Ch.* LXXV. LXXVI. *p.* 217-222.

(6) Volgens het Verhaal onzer Kronyken, was de Vloot vierduizend groote en veertig kleine Schepen sterk. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51. Doch uit naauwkeuriger aantekeningen blykt, dat de Hol-

De Friezen, by tyds kennis gekreegen hebbende van de toeruſtingen van Hertoge Albrecht, en dat dezelven op hen gemunt waren, hadden ook by tyds getragt, zig in ſtaat van tegenweer te ſtellen. In de Lente deezes jaars, hadden zy een Verbond gemaakt, met *Fredrik van Blankenheim*, die Floris van Wevelikhoven, in 't jaar 1393, in 't Bisdom van Utrecht, opgevolgd was, (z), en zig, in 't volgend jaar, van 't Slot te Koeverden, in 't Land van Drente, door zyne Voorzaaten, aan de Heeren van Bronkhorſt, verpand, meeſter gemaakt hadt (*a*). De Friezen, die ongaarne den Biſſchop, te gelyk met den Graave van Holland, te vyand hadden, bewoogen Fredrik tot een Verbond, welk, in Grasmaand, getekend werdt, en deeze Voorwaarden behelsde: „De Biſſchop beloofde *duyſend* „ *jaer ende dagh* eene vaſte vrede te zullen „ houden, met de Landen van *Stellingwerf*, „ *Schoterwerf*, *Upſaterland*, *Dodingwerfſtal*, *Ooſterzee en de gemeene Friezen*, en de geree- „ zen'

Albrecht. De Friezen ſluiten een Verbond met den Biſſchop van Utrecht.

(z) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 45 & 46.
(*a*) Id. *eod. Libr. Cap.* 49.

Hollandſche en Zeeuwſche Steden alleenlyk ontbooden waren, om de volgende Schepen te leveren. Zierikzee 25. Haarlem 150. Rotterdam 45. Schiedam 25. Gouda 40. Dordrecht 25. Alkmaar 26. Hoorn 25. Akerſloot 10. Amſterdam, behalven de groote Schepen, 50. Enkhuizen 26. Naarden 22. *Charterb. M. S.* by Van Loon *Aloude Regeer.* IV. Deel, bl. 378. Buiten twyfel, zyn deeze meeſt kleine Schepen geweeſt. Andere oude Schryvers ſchynen 't getal der Hollandſche manſchap alleen wel op dertigduizend te begrooten, en zeggen, dat 'er de Stad Haarlem twaalfhonderd van geleverd hadt. Froissart *Vol.* IV. *Ch.* LXXVII. p. 223.

AL-BRECHT. „ zen' geschillen, naar inhoud der oude Bisschoplyke Vredebrieven, te zullen afdoen. „ Die van Drente en Groningen zouden hun „ oud Landregt blyven behouden, en Drente „ met geene andere Sloten bezwaard worden, „ dan dat van Koeverden: 't welk ook niet „ sterker zou mogen gemaakt worden, dan „ het toen was: noch buiten raade des Lands „ van Friesland en van Drente, aan eenigen „ Amptman worden toevertrouwd. De Bis- „ schop verbondt zig, geen vreemd Krygs- „ volk, door Koeverden of Drente, te zullen „ laaten trekken, om Friesland of Gronin- „ gerland te beschadigen". Dit punt zag, waarschynlyk, op de hulpbenden, die Hertog Albrecht uit Duitschland verwagtte. Wyders verbondt zig de Bisschop om „ den *Hertoge* „ *van Holland*, of anderen uitheemschen Hee- „ ren, die Friesland den Oorlog mogten wil- „ len aandoen, geene hulp te zullen bewyzen, „ noch doortogt, door 't Stigt van Utrecht, „ te zullen vergunnen". Deezen waren de voornaamste punten van 't Verbond, welk, van 's Bisschops zyde, door de vyf Utrechtsche Kapittelen, door de Stad Utrecht, en door vier andere Stigtsche Steden, Amersfoort, Deventer, Kampen en Zwol, bezegeld werdt (*b*). Men kan 'er eene der redenen uit afneemen, om welken, Hertog Albrecht den togt op Friesland, niet te lande, door 't Stigt, maar te water ondernomen heeft.

Zy besluiten zig te

De Friezen, zig dus van de gunst des Utrecht-

(*b*) Charta Friderici Episc. *in* MATTHÆI Not. *ad* Anonym. Ultraject. *p.* 91.

trechtschen Bisschops verzekerd hebbende, o- verwoogen, sedert, op eenen algemeenen Land- dag, hoe men den inval des vyands best kee- ren, of vrugteloos maaken zou. De meesten oordeelden, dat men hem, zo dra hy geland was, met alle magt te keer moest gaan. *Liever wilden zy*, gelyk sommigen spraken, *vrye Friezen sterven, dan eenen uitheemschen Heere dienen, of onderworpen zyn.* Een der voornaamste Edelen, *Juwo Juwinga* genoemd, riedt egter, „ dat men den vyand geenen tegenstand doen „ zou; maar vredig laaten landen, terwyl men, „ binnen de sterke Steden en Sloten, ver- „ schanst bleeve. Hy hieldt zig verzekerd, dat „ zoo talryk een Leger, welk wel op hon- „ derdduizend man geschat werdt, binnen „ kort, genoodzaakt zou zyn, van zelf, het „ Land te ruimen, en dat men, boven de „ vernieling van tien of twaalf Dorpen, geen „ kwaad te dugten hadt. Daar men, in ge- „ ringen getale, slag leverende, groot gevaar „ liep van te kort te schieten". Doch deeze raad geviel den meesten niet. Men bleef by 't genomen besluit.

Alkmaar in... weerte stellen.

Dertigduizend man werdt 'er byeen gerukt, en, in drie gelyke hoopen, gelegerd, agter eenen dyk, niet verre van de plaats, alwaar de Landing verwagt werdt. Vol moeds was dit Volk wel; doch zeer slegt gewapend. Wei- nigen zag men 'er, die een yzeren harnas aan 't lyf hadden. De meesten behielpen zig met lederen kolders of met rokken van grof La- ken, zo als men, ten dien tyde, tot Paar- denkleeden gebruikte. Het Hollandsch Leger

Hunne Magt en Legering.

was,

Albrecht. was, daarentegen, van wapenen zo wel als van anderen voorraad, behoorlyk voorzien.

Landing van Hertog Albrecht. Hertog Albrecht landde, op den vierentwintigsten van Oogstmaand, aan de Friesche Kust, in 't gezigt der Friezen, die zesduizend man vooruit gezonden hadden, om den vyand de Landing te beletten, of ten minsten den dyk, die de Legers vaneen scheidde, te beschermen. Het eerste mislukte, en eerlang ook het laatste. Een Friesch Vrouwmensch, de Hollandsche benden, die vast ontscheept werden, te gemoet loopende, hadt de stoutheid van hun onbeschaamdelyk haar agterste toe te keeren, en te roepen,

Stoutheid van een Friesch Vrouwmensch. *dat zy daar hunne welkomst haalen konden:* Door welke onguurheid, de onzen zo zeer getergd werden, dat zy, terstond, met gespannen booge, op de Friezen aantrokken. Eerst deeden zy eenen zwerm pylen afsnorren op de onbezonnen Vrouwe, die, hierdoor, ter aarde geveld, voorts, met handgeweer, afgemaakt werdt.

De Friezen worden geslaagen. Toen dreeven zy de Friezen van den dyk, na een hevig gevegt, en verschansten zig op denzelven. De volgende dag werdt besteed, om het Leger in slagorde te stellen; doch 's daags daar aan, viel 'er een bloedige Slag voor, in welken, de Friezen de nederlaag kreegen, en met zwaar verlies op de vlugt gedreeven werden. De Heer van de Kuinder, in wiens gebied de slag voorviel, hadt zig, nevens zyne twee Zoonen, te vooren al, aan Hertoge Albrecht onderworpen, en hielp hem nu zyne Landsluiden bestryden. Sedert, volgden Vader en Zoonen den Hertog naar Holland, alwaar zy, veele jaaren, by hem, en zynen

Zoon

Zoon en Opvolger, Willem, wel gezien geweest zyn. Men wil, dat 'er niet meer dan vyftig Friezen, in deezen slag, gevangen genomen werden; alzo de meesten zig liever lieten doodslaan, dan dat zy zig overgegeven zouden hebben. 't Woord van *liever een vrye Fries te willen sterven*, *dan zig eenigen Heere te onderwerpen* was hun in den mond bestorven. Geweldig was, derhalve, de slagting onder de Friezen. Het overwinnend Leger trok, sedert, het gantsche Land door, bemagtigde de meeste Steden en Sterkten, en stak den brand in een goed getal van Dorpen. Vyf weeken duurde dit woeden: geduurende welken tyd, de Hertog zig doorgaans in 't S. Odulfs Klooster te Staveren ophieldt. De Friezen schooten, gemeenlyk, te kort in de schutgevaarten, die, van tyd tot tyd, voorvielen. Eens gebeurde het egter, dat een hoop Engelschen, een stuk wegs Landwaards ingetrokken zynde, door eene menigte Friezen omsingeld, en ter naauwer nood, door de Delftsche Poorters, die deeze gelegenheid gaarne waarnamen, om 's Hertogen gunst te herwinnen, gered werdt. Hertog Albrecht, eindelyk, den winter op handen, en den meesten voorraad der Friezen verteerd ziende, vondt goed wederom scheep te gaan, en, naar Enkhuizen, van waar hy afgesteken was, te rug te keeren. Hier scheidde het Leger. De hulpbenden, betaaling der bedongen' Soldye bekomen hebbende, trokken, nog voor den winter, naar huis (*c*). ALBRECHT.

Her-

(*c*) Froissart *Vol.* IV. *Ch.* LXXVII. *p.* 222. Joann. à Leydis *Libr* XXXI. *Cap.* 51.

AL-BRECHT. Hertog Albrecht hadt zig, voor zyn vertrek uit Friesland, van de Friezen (*d*), en van de Groningerlanders, of liever van de Vetkoopers partye onder hen (*e*), tot Heere doen aanneemen. Zelfs was 'er eene schikking gemaakt op 's Lands Regeering, die aan veertien Persoonen, zeven van 's Hertogen zyde, en zeven van wege 't gemeene Land te kiezen, staan zou (*f*). Ook hadt Hertog Albrecht 't Lyk van Graave Willem den IV, uit het Graf in Oudenklooster, doen ligten, en met zig te rug gevoerd (*g*). Dus scheen hy dan zyn oogmerk bereikt, Graaf Willems dood gewrooken, en Friesland aan zyn gebied onderworpen te hebben.

XIX. Opstand der Friezen. Doch daar verliep weinig meer dan een jaar, of hy zag zig op nieuws genoodzaakt, de wapenen tegen de Friezen te voeren. Om hen in toom te houden, hadt hy, ten kosten der Hollandsche Steden (7), bezetting gelegd, onder anderen, in Staveren. De Burgery, dit jok ongewoon, spant, in 't jaar 1398, samen, overvalt de bezetting en dryftze ter

1398.

(*d*) *Zie het* Verdrag *en de* Huldebriev. *in* SICKE BENINGA Chronickel *in* BROUERII Anal. Medii Ævi *p.* 407, 417, 418.
(*e*) JOANN. DE LEMMEGE Chron. van Groningerl. *bl.* 72.
(*f*) Reglement *by* SICKE BENINGA Chronickel *bl.* 410.
(*g*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 51. E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CLXXIV *bl.* 161.

(7) Dit blykt, uit eene Handvest van Hertog Albrecht, den agttienden van Sprokkelmaand des jaars 1399 [1400], ten behoeve der Stad Briele, gegeven: waarby hy erkent, dat die Stad hem twee grooten van elk *gemet* hadt toegestaan, om te vervallen de onkosten, die hy hadt van de *Soudenaren*, welken in Staveren lagen. *Privilegien van den Briele en Voorne.* N. LII. bl. 50.

ter Stede uit (*h*). 't Zelfde was ook aan andere oorden gebeurd. De Schieringers in Groningerland, het hoofd wederom opsteekende, overvielen de Hollandsche knegten, die op 't Steenhuis te *Aitzum* lagen, namenze gevangen, en wierpenze naderhand, in het *Damster-diep*, alwaarze allen verdronken. *Eppo Nittersum*, die 't beleid deezer onderneeminge gehad hadt, begaf zig, sedert, aan 't hoofd zyner Schieringers, naar de Stad Groningen, en sloot daar een Verbond van Vereeniging met den Raad, welk het eerste is, dat tusschen de Stad en de Ommelanden gemaakt werdt (*i*), die, van deezen tyd af, doorgaans, als een lighaam, vereenigd gebleeven zyn. Een der punten van dit Verbond betrof de Hollanders. Men beloofde elkanderen, dezelven, met vereenigde kraggten, te keer te zullen gaan, en ware 't mogelyk, ten lande uit te zullen dryven (*k*).

Al-brecht.

Eerste Verbond van Vereeniging tusschen Groningen en de Ommelanden.

Hertog Albrecht, van den opstand der Friezen tyding gekreegen hebbende, verzamelde, terstond, een Leger te Enkhuizen, welk, onder 't bevel van den Graave van Oostervant, naar Friesland, overstak. Jan, Heer van Arkel, Jan, Heer van Brederode, Arnold, Heer van Egmond en Ysselstein, en veele andere Hollandsche Edelen verzelden hem op den togt. Graaf Willem landde in de Lemmer, en trok van daar voort, door Geesterland, naar Staveren. Onder weg, versloeg hy eenen hoop Frie-

De Graaf van Oostervant bedwingt de Friezen.

(*h*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 55.
(*i*) Joann. de Lemmege Chron. van Groningerl. *bl.* 73.
(*k*) Egg. Beningha Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CLXXX. *bl.* 165.

Albrecht.

Friezen, die hem den doortogt betwisten wilde; doch, met verlies van driehonderd man, op de vlugt gedreeven werdt. Staveren, belegerd zynde, ging, by verdrag, over. De Friezen, toen aan de hand komende, slooten wederom een Verdrag met Graave Willem, dien zy, in zyns Vaders naam, hulde deeden, en eene jaarlyksche schatting van zes stuivers van ieder Huis belooven moesten. De Graaf, orde op de Regeering van Friesland gesteld hebbende, keerde, met zyn Leger, naar Holland te rug (*l*). Doch twee Hollandsche schepen, die met de ebbe aan den grond geraakt waren, werden, door de Friezen, terwyl men 'er minst op verdagt was, tot op 't water toe, verbrand (*m*). Ook bleef 'er, door onweder, eene groote Kogge, met Zout gelaaden, die, door de Amsterdammers, aan den Hertoge, tegen zyn Handschrift, geleend was, en onder bevel stondt van Heere Gerrit van Heemskerk. De Hertog betaalde, sedert, voor dit Schip vierhonderdenvyftig Hollandsche Schilden aan de Stad: en alzo het meer waardig gekeurd werdt, verklaarde hy haar, daarenboven, vry van de Goudsche tollen (*n*). De uitleggers van Hertoge Albrecht hadden den Utrechtschen, in deezen Kryg, ook eenige schade aangedaan, die, sedert op zestienhonderd Hollandsche Schilden begroot werdt; waarvoor de Hertog hun toestondt, vier jaaren agtereen, op hun oud Tolregt, te mogen vaaren (*o*). 't Leedt

(*l*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 55.
(*m*) Joann. de Lemmege Chron. van Groningerl. *bl.* 73.
(*n*) Handv. van Amst. *bl.* 12.
(*o*) Brief van 11 *Octob.* 1401. *by* K. Burman Utr. jaarb. I. *Deel*, *bl.* 12.

't Leedt ondertusſchen niet lang, of de Friezen ſtonden op nieuws, openlyk, tegen den Hollandſchen Graave op. Zy verſterkten *Molkweren*, met oogmerk, om zig van Staveren, dat nu den Graave getrouw bleef, wemeeſter te maaken. Ooſtervant was terſtond gereed, om hen te beteugelen. Verzeld van Jan, zynen Broeder, den verkooren Biſſchop van Luik, en van een goed getal van Hollandſche Edelen, ging hy, van Amſterdam, naar Staveren onder zeil. Van hier, trok hy byna gantſch Friesland door, en bragt de Friezen, alomme, andermaal, tot onderwerping. De Stad Groningen zelve deedt, thans, aan Hertoge Albrecht hulde. Doch Fredrik, Biſſchop van Utrecht, zig, hier door, in zyn oud regt op deeze Stad, verkort agtende, bemagtigde haar, in 't jaar 1401, haar noodzakende, hem wederom voor Heere te erkennen (*p*). Graaf Willem, Floris van Alkemade, Ridder, tot Landvoogd van Friesland, en Gerard van Egmond, tot Burggraaf van Staveren, hebbende aangeſteld, begaf zig wederom ſcheep, en naar Holland (*q*). Onze Kronyken verhaalen, dat hem de Hertog, kort hierna, naar Henegouwen zondt. Doch van elders blykt, dat hy, omtrent deezen tyd, door Keizer *Robert*, opontbooden werdt, om hem, met honderd gewapenden, op 's Keizers koſten, op eenen togt naar Lombardye, te verzellen (*r*). 't Zy hy dan deezen togt gedaan hebbe, of eenigen tyd in Henegou-

Albrecht, Tweede Opſtand der Friezen, wederom door Graave Willem gedempt. 1399.

Zy beginnen nieuwe vyand-

(*p*) Joann. a Leydis, *Libr.* XXXI. *Cap.* 59.
(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 56.
(*r*) Negotiat. Rupert. *int.* Marten. & Durand Vet. Monum. *Tom.* IV. c. 56.

ALBRECHT. lykheden. 1400.

gouwen geweest zy; zyn afzyn gaf den Friezen aanleiding tot eenen nieuwen opstand, die met het beleg van Staveren begonnen werdt. Arnold, Heer van Egmond en Ysselstein, en Jonkheer Walraven van Brederode werden, door Hertoge Albrecht, afgezonden, om den opstand te dempen. En zo dra waren zy niet geland, of 't beleg werdt opgebroken. De wederspannige Friezen hadden zig verschanst, in Molkweren. Brederode, aan 't hoofd der bezetting van Staveren, ondernam, hen hier, op zeekeren nagt, te overvallen. Doch deeze togt mislukte. Brederode zelf werdt gekwetst en gevangen genomen. Hy ontsnapte het egter, kort hierna, gelukkiglyk, door de agteloosheid zyner wagteren (s). Sedert, werdt 'er een bestand, voor eenige jaaren, getroffen, tusschen Hertog Albrecht en de Friezen (t) en Groningerlanders (u), waarmede de wederzydsche vyandlykheden ophielden. 't Schynt, dat de Friezen, geduurende dit Bestand, Hertog Albrecht niet voor Heere erkend hebben: ook was Staveren thans de voornaamste of eenigste Plaats, die nog Hollandsche bezetting inhieldt. De tegenwoordige staat der zaaken liet Hertoge Albrecht niet toe, de Friezen verder, met de wapenen, te bedwingen.

Hertog Albrecht maakt een Bestand met hen.

XX. Slegte staat der Geldmiddelen van Hertog Albrecht.

De zwaare kosten, jaaren agtereen, gemaakt, om den Oorlog tegen de Friezen, met kragt, voort te zetten, hadden 's Lands Kasse uitgeput. De Hertog was genoodzaakt geweest,

(s) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 57.
(t) UBB. EMM. Rer. Frisic. *Libr.* XVII. *p.* 243.
(u) EGG. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CLXXVIII. *bl.* 164.

weest, verscheiden' zyner heerlyke goederen hier te lande te verkoopen, of te verpanden, en hadt zig diep in schulden gesteken. De Steden en verscheiden' byzondere Persoonen hadden jaarlyksche Renten van hem gekogt, en zig van gereed geld ontbloot, om hem te ondersteunen (v). De Steden lieten zig hiertoe te ligter beweegen, om dat Hertog Albrecht boven maate mild was, in het schenken van wydluftige Privilegien: waardoor hy de gunst der Steden won. Doch nu vondt hy zig geheel buiten staat, om meer gelds te bekomen: 't welk hem noodzaakte de Friezen in rust te laaten. Hier kwam nog by, dat de Friezen van Oostergo en Westergo *Henrik den IV*, Koning van Engeland, omtrent deezen tyd, verzogten, den Graave van Holland geen' onderstand te willen toezenden, „ alzo hy, zeidenze, eene soort van Zeeroovers, * *Likedelers* genoemd, in zyne Soldye hadt, die zy vyanden van God en van alle goede Koopluiden" noemden. Ook slooten zy, ten zelfden tyde, een Verbond van Vrede met de Engelschen, welken zy zelven, te vooren, op Zee, ook merkelyke schade hadden veroorzaakt (w). Ongetwyfeld heeft dit Verbond veel toegebragt, om Hertog Albrecht te beweegen, dat hy de Friezen in rust liet. De Kryg met den Heere van Arkel, die, omtrent deezen tyd, ontstondt, verschafte hem ook zo veel werks in Holland, dat hy van de overmeestering van Friesland moest afzien. Tien

Albrecht. 1400.

* Dat is, *Gelyk deelers.*

(v) Handv. van Hoorn *bl.* 84. Handv. van Kennem. *bl.* 167.
(w) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* I. *p.* 3. *Verg.* Egg. Beningha Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCII. *bl.* 184.

AL-BRECHT. 1400. Tien jaaren hadt Jan, Heer van Arkel, het Ampt van Stadhouder en Rentmeester der Graaflyke inkomsten van Holland bekleed, zonder, in al dien tyd, behoorlyke rekening zyner bestieringe gedaan te hebben. Albrecht, zeer om geld verlegen, vorderde hem hiertoe, omtrent deezen tyd, zo scherp, dat hy, zig gehoond agtende, voornam den Hertog openlyk den oorlog aan te doen (x). Weinige jaaren geleeden (8), hadt Hertog Albrecht zynen Rentmeester over Zeeland eooster-Schelde, *Brustyn van Herwyne* (y), ook rekening afgevorderd: en hem, toen dit agterbleef, binnen Amsterdam, vast doen houden. De Rentmeester, sedert ontsnapt zynde, was geweeken naar 't Slot te *Loevestein*, welk hem, door Hertoge Albrecht, te bewaaren gegeven was. Doch de Graaf van Oostervant hadt hem, ook van hier, naar Gelderland, zyn Vaderland, doen verhuizen, terwyl hy 't Slot overmeesterde, en drie Zoonen van Brustyn in zyn geweld kreeg (z). Doch de Oorlog, die, om de zelfde reden, tegen den Heere van Arkel, ontstondt, liep zo gemaklyk, en zo spoedig niet af.

Hy vordert Rekening van Heere Jan van Arkel, en van Brustyn van Herwyne.

Arkel was van eenen trotsen en heerschzugtigen aart, en hadt, al voorheen, op eigen gezag, gelyk, ten deezen tyde, onder 's Lands Edelen, niet ongebruiklyk was, de wapenen tegen zyne nabuuren gevoerd. In 't jaar 1388, hadt hy Henrik van Viane beoorloogd, om het Slot

Aart en bedryf der Heeren van Arkel.

(x) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 60.
(y) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 452.
(z) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 54.
(8) In 't jaar 1397.

Slot te Ameide, welk Henrik aanbestorven was, en waarop Otto, Vader van Jan van Arkel, waande geregtigd te zyn. Doch deeze twist was, door den Graave van Oostervant, bygelegd (*a*). Toen hy, in 't jaar 1396, in zyns Vaders plaats, Heer van Arkel geworden was, noodzaakte hy zyne eigen Moeder, het Land van Arkel te verlaaten, en zou haar ook, buiten 't Slot *Pirlepont*, haar vaderlyk erfgoed, in 't Hertogdom Bar gelegen (*b*), gehouden hebben; zo zy niet, in 't gewaad eener melaatsche vrouwe, binnen den Voorburgt hadt weeten te raaken, waarna zy de brug neder en eene bende Krygsvolks daarover liet, die zig van 't Slot meester maakte (*c*). Tegen zulk eenen vyand, stondt het oorloogen den Hertoge duur.

Albrecht. 1400.

Arkel hadt nu plat uit geweigerd, rekening te doen: voorwendende, dat 'er eenigen in 's Hertogen Raad zaten, hem te vyandig, om hun 't nazien zyner Rekeningen toe te vertrouwen (*d*): waarop de Hertog zynen Zoon, Willem, gelast hadt, hem, door allerlei middelen, tot reden te brengen. Willem verklaarde toen, in 't jaar 1401, *Haastrecht*, *Vlist*, *Stolwyk* en andere Heerlykheden des Heeren van Arkel, in Holland gelegen, ten behoeve der Graaflykheid verbeurd, en bande hem, ten eeuwigen dage, uit Holland. Arkel zeide, hierop, eerst den Hertoge, en kort

Arkels goederen worden verbeurd verklaard en hy gebannen.

1401.

(*a*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 39.
(*b*) De Gestis Dominor. de Arkel in Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 238.
(*c*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 52.
(*d*) De Gest. Dominor. de Arkel *p.* 229. Veldenaar, *bl.* 97.

ALBRECHT. 1401. kort daarna Graave Willem den Oorlog aan, by open' brieven, die hy Albrecht op 't Slot te Nieuwburg, by Alkmaar, en Willem, te Quesnoi in Henegouwen, deedt overhandigen. Ook begon hy de vyandlykheden terstond. Oudewåter was eene der sterkste Grensvestingen van Holland. Ook werdt zy wel bewaard; alzo Hertoge Albrecht de Poorters, onlangs, van alle Krygstogten in Friesland, die hy zelf, of zyne Zoonen niet bywoonden, voor altoos, ontslaagen hadt, onder voorwaarde, dat zy de Stad trouwelyk beschermen zouden (e). Deeze Stad poogde Arkel te verrassen; doch 't mislukte hem, door de wakkerheid der Poorteren. Sedert, bemagtigde hy 't Slot te *Giessenburg*, en stak den brand in Alblasserdam, en eenige andere Dorpen in dien oord (f).

Wederzydsche vyandlykheden.

1402. In 't volgend jaar, deedt hy eenen inval in de Krimpenerwaard; vanwaar hy met grooten buit naar Gorinchem te rug keerde. De Opgezetenen, geholpen van de Dordrechtsche en Schoonhovensche Poorters, poogden hem dien, wederom, te ontvoeren: doch werden, by Nieuwpoort, zo hevig van hem aangetast, dat zy, met merkelyk verlies, wyken moesten. Weinige dagen laater, deeden de Rotterdammers en Schiedammers eenen voorspoediger' togt in 't Land van Arkel, vanwaar zy, met den meesten buit, te vooren den Hollanderen ontroofd, schier zonder verlies, te rug kwamen. Doch ter-

(e) *Extract uit een'* Brief van Ao. 1400, *by* BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 186. *Zie* den Brief geheel *in de* Handv. van Oudew. *bl.* 320.

(f) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 60.

terwyl de Hollanders in 't aftrekken, en gedeeltelyk reeds, by Viane, fcheep gegaan waren, overviel Arkel hunne agterhoede, beftaande uit Haarlemfche en Amfterdamfche Poorters, en fchoot 'er met *donderbusſen* onder, die egter weinig fchade deeden. De Leidenaars en Beverwykers, wederom aan land geftapt zynde, hielpen de anderen zo trouw, dat de Arkelfchen eerlang de wyk moeften neemen (*g*). De Veldtogt deezes jaars eindigde met het bemagtigen van Nieuwpoort, door den Heere van Arkel, die 't fteedje aan koolen lei (*h*).

AL-BRECHT. 1402.

Twee jaaren hadt nu de Arkelfche Oorlog geduurd, in welken, 't krygsgeluk Heere Jan meer dan den Hollanderen gediend hadt. Doch in 't jaar 1403, ftelde Graaf Willem zig aan 't hoofd van een Leger, uit Holland, Zeeland, Friesland en Henegouwen byeen verzameld: en verfterkt met Utrechtfche, Engelfche en Kleeffche hulpbenden. Hertog Albrecht hadt, om dit Leger byeen te krygen, op nieuws geld van de Hollandfche Steden moeten opneemen (9). De Engelfchen hielpen hem, uit kragte der voorige Verbinteniffen. Adolf, Hertog van Kleeve, kon niet nalaaten Hertoge Albrecht, die, omtrent den jaare 1391, met *Margareet*, zyne Dogter, ge-

Graaf Willem verzamelt een talryk Leger. 1403.

(*g*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 318.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 61.

(9) Rotterdam leende hem vyftienhonderd gouden Schilden Dordrechtfche munt, tegen eene Rente van eenhonderd en vyftig Schilden, jaarlyks. *Handv. van Rotterd.* agter LOIS *Chronyk*, bl. 281.

Albrecht. 1403.

gehuwd was (*i*), byſtand toe te ſchikken. Doch de Utrechtſchen in deezen Kryg in te wikkelen, hadt meer werks gekoſt. Daar lag wel een oude wrok, tuſſchen den Biſſchop en Heere Jan; doch de Vriendſchap tuſſchen hem en de Hollanders, kon ook niet groot zyn, ſedert dat hy, in 't jaar 1395, het Verbond met de Friezen gemaakt hadt, van welk wy boven gewaagd hebben: waarom het hem niet geraaden ſcheen, den Heere van Arkel, ten behoeve der Hollanderen, den oorlog aan te doen. Hertog Albrecht en Graaf Willem, dit bevroedende, vervoegden zig ook niet aan den Biſſchop; maar aan de Stad Utrecht, om, met dezelve, een Verbond van onderlinge hulpe, in 't byzonder tegen den Heere van Arkel, te ſluiten. Zy booden zo merkelyke voordeelen uit, dat de Stad zig beweegen liet. In Zomermaand des jaars 1402, werdt 'er, *by wil en goeddunken van 's* Hertogen *Raade en de Steden*, eene overeenkomſt getroffen, tuſſchen Hertog Albrecht en Graave Willem, ter eener, en *Burgemeeſters Scepenen en gemeen Raed der Stad van Utrecht*, ter anderer zyde, op den volgenden voet

Verbond met Hertog Albrecht en Graaf Willem met de Stad Utrecht.

I. „ De Burgers van Utrecht zouden *Johan*, „ *Heere te Arkel*, helpen beoorloogen, *op* huns „ *ſelfs gewinne ende verlies*, volgens het goedvinden van agt mannen, vyf Hollandſchen, „ naamlyk, de Heeren van Viane, van Montfoort, van Waſſenaar, van de Lek en *Filips van den Dorpe*, en drie Utrechtſchen, „ te weeten, *Gerret Vrenken*, *Gysbrecht over* „ *de Vegt*, en *Wouter Graauwaart*. De buit „ en

(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 37.

„ en gevangenen, die men, in 't gemeen, Al-
„ bekwam, zouden, volgens de uitspraak brecht.
„ van zes mannen, drie van wederzyde, die, 1403.
„ oneens zynde, den Heere van Viane, tot
„ Overman zouden hebben, verdeeld wor-
„ den. 2. De Vestingen *Hagestein*, *Ever-*
„ *stein* of *Leerdam*, Heere Jan afgewonnen
„ wordende, zouden terstond geslegt; doch
„ de Heerlykheid des *Lands van der Leede* en
„ van *Haastrecht* den Gestigte van Utrecht af-
„ gestaan worden, indien de Bisschop, met
„ zeven *Stolen* (*k*), plegtiglyk verklaarde, van
„ ouds, regt op dit Land gehad te hebben,
„ voorbehoudende Hertoge Albrecht egter
„ den Lyftogt, voor zyne Gemaalinne Mar-
„ gareet van Kleeve, aan den Lande van
„ Haastrecht. Doch de Stad en het Slot te
„ Gorinchem en het Land van Arkel behieldt
„ Hertog Albrecht voor zig. 3. Zo'er niets
„ gewonnen, en de Veldtogt, zonder Vrede
„ of Zoen te maaken, geëindigd werdt, zou
„ men, op gemeene kosten, eene * sterkte *Bastie.
„ opwerpen in 't Stigt, nevens Everstein, om
„ beide de Landen te beschermen. 4. De ge-
„ schillen, die, in gevolg van tyd, tusschen
„ Holland en 't Stigt, mogten ontstaan, zou-
„ den niet door de wapenen beslegt; maar
„ door goede mannen, of te Dordrecht, of
„ te Utrecht, moeten afgedaan worden. Doch
„ zo Holland den Bisschop eerst aanviel, zou
„ het der Stad vry staan, hem te helpen,
„ mids, veertien dagen te vooren, aan Her-
„ toge Albrecht of Graave Willem, kennis
„ gee-

(*k*) *Zie* hier voor, *bl.* 112.

Albrecht. 1403. „ geevende (*l*). 5. Hertog Albrecht en Graaf „ Willem beloofden, van hunnen kant, dat „ de Burgers van Utrecht, voortaan, door „ Holland, op hunne oude tollen, zouden „ konnen vaaren, en *tusschen de Noode en Bo-* „ *degraaven* (*m*), van alle bekommering aan „ lyf en goed vry zyn. Ook zouden hunne „ goederen in Holland niet hooger dan die „ der Hollanderen zelven mogen geschat wor- „ den. Eindelyk stondt Albrecht af van het „ voordeel, dat hem, by de uitspraak van E- „ duard, Hertog van Gelder, en by den Zoen „ van Gildenburg, in den jaare 1375, was „ toegestaan (*n*)". Deeze voordeelen werden den Utrechtschen gegund, by eenen byzonderen Brief, gegeven, in den Haage, op den vierentwintigsten van Zomermaand des jaars 1402, en, tot meerder zekerheid, *bi bevelinge ende om bede wille* (1) van Hertoge Albrecht, door Burgemeesters, Schepens en Raaden der Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Middelburg en Zierikzee, bezegeld (*o*).

Utrecht, dus in 't belang der Hollanderen overgehaald, voegde zyne manschap by het tal-

(*l*) *Zie de* wederzydsche Brieven *in* Matthæi Analect. *Tom.* V. *p.* 402, 576, 580, 582, 583. Verg. met K. Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 5, 8, 11, 14.

(*m*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 246. *Aant.* (2).

(*n*) *Zie* hier voor, *bl.* 306, 307.

(*o*) *Apud* Matthæum Anal. *Tom.* V. *p.* 578.

(1) De Graaven begonden zig, omtrent deezen tyd, van deeze spreekwyze te bedienen, als zy de Steden beweegen wilden, om eenig Verdrag, nevens hen, te zegelen. Somtyds lietenze 'er zelfs 't woord *bevelinge* af, en geschiedden de bezegelingen alleen *om* 's Graaven *bede wille*. Vide Matthæum *de Jure Gladii* Cap. XIV. p. 238.

talryk Leger der Landzaaten en Bondgenooten. En met zulk eene aanzienlyke magt trok Graaf Willem naar 't Land van Arkel. Heer Jan, de bui ziende opkomen, hadt zig verbonden met een groot getal van Duitsche en Geldersche Edelen, onder anderen ook met den Abt van Marienwaard, wien hy zyne Heerlykheid van Arkel opdroeg, om ze wederom ter leen van hem te ontvangen (*p*). De andere Edelen hadt hy, door andere redenen, bewoogen, om hem by te staan: en toen, 't platte Land ten besten geevende, hadt hy zig, met dezelven, geworpen binnen Gorinchem, voor welke Stad Graaf Willem, op den negenentwintigsten van Zomermaand des jaars 1403, 't beleg sloeg. Zyne groote magt stelde hem in staat, om de Stad, van alle kanten, te omsingelen, en dag aan dag, sterk, met steenen uit grof geschut, te beschieten. De belegerden bleeven hem niet schuldig. Hunne Boogschutters deeden menigen aanvaller sneuvelen. Ook deeden zy meer dan éénen gelukkigen uitval. Eens verraste zy de Zeeuwen, en sloegen hun omtrent honderd man af, onder welken verscheiden' Edelen waren. Op eenen anderen tyd, vielen zy in de Legerplaats der Kleevenaaren en Henegouweren, by welke gelegenheid, Walraven van Brederode omkwam. Twaalf, of, volgens anderen (*q*), twee-entwintig weeken lang, hadt het beleg geduurd, wanneer Graaf Willem en Arkel beide naar 't einde begonden te verlangen.

Albrecht. 1403.

Gorinchem belegerd.

(*p*) De Gest. Dominor. de Arkel *p*. 230.
(*q*) Veldenaar *bl*. 99.

Albrecht. 1403. gen. Jan, verkooren Bisschop van Luik, omtrent deezen tyd, in 't Leger gekomen, bewerkte een Verdrag, volgens welk „ Heer „ Jan, Hertoge Albrecht en Graave Willem, „ op de knieën, om vergiffenis verzoeken „ moest, en gedoogen, dat 's Hertogen Vendel, een' geheelen dag, op 't Slot te Arkel „ stondt". Ligt viel het volbrengen deezer voorwaarde den Heere van Arkel (r), die, mooglyk, meer gedaan zou hebben, mids men hem het doen van Rekening niet vergde, 't welk men niet vindt geschied te zyn. 't Schynt, dat Hertog Albrecht, geen voordeel uit deezen inlandschen Oorlog te gemoet ziende, verlangd heeft, om 'er met eere van ontslaagen te zyn. Ondertusschen verliepen 'er maar weinige jaaren, of de Vrede werdt gebroken, en de vyandlykheden, met meer hevigheid dan te vooren, begonnen.

Vrede door Jan, verkooren Bisschop van Luik bewerkt.

XXI. Doch Hertog Albrecht beleefde dit niet. Na dat hy 't Land, eenen tyd van zesenveertig jaaren, eerst als Ruwaard, toen als Graaf, beregt hadt, overleedt hy, in den Haage (s), op den twaalfden van Wintermaand des jaars 1404 (t), in den ouderdom van omtrent zevenenzestig jaaren.

Hertog Albrecht sterft.

1404.

By zyne eerste Vrouwe, Margareet, Dogter van Lodewyk, Hertog van Brieg in Silezien, heeft hy drie Zoonen nagelaaten, Willem, die hem opvolgde in de Regeering deezer Landen, *Albrecht*, wien hy eenigen zyner

Zyne Vrouwen en Kinderen.

(r) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 62. De Gest. Domin. de Arkel *p.* 230
(s) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.
(t) *Onder een* Priv. van Haarl. *by* Scrivel. *bl.* 246.

ner Duitsche Staaten naliet, en Jan, den' verkooren Bisschop van Luik. Nog hadt zy hem vier Dogters gebaard: Katharina, die met twee Hertogen van Gelder, Margareet, die met Jan, Hertog van Bourgondie, gehuwd was geweest: en twee Joannas, van welken de eene, ook *Ida* genoemd, Albrecht, Hertog van Oostenryk, de andere den Koning van Boheeme, tot eenen man hadt (*u*). By Margareet van Kleeve, zyne tweede Vrouw, die hem overleefde, hadt hy geene Kinderen. Men wil, dat hy haar, in 't jaar 1394, een treflyk Huis, by Haarlem, heeft doen stigten (*v*), welk, naar haar, *'t Huis te Kleef* geheeten, en alwaar zy zig, na zynen dood, doorgaans, opgehouden zou hebben: Voorts, liet Hertog Albrecht nog verscheiden' natuurlyke Zoonen na, onder anderen, *Willem*, die de eerste Heer van Schagen geweest is, en de Zype, voor de eerste reize, bedykt, en tot land gemaakt heeft (*w*).

Al-brecht. 1404.

De Godsvrugt, bescheidenheid en regtvaardigheid van Hertoge Albrecht wordt, in sommige schriften, hoog geroemd. Doch als men op zyne bedryven agt geeft, schynt hy groot gebrek aan kloekmoedigheid gehad te hebben. Naauwlyks een' Veldtogt van gewigt heeft hy, geduurende zyne lange Regeeringe, bygewoond. 't Beleg van Delft en van eenige Sloten zyn zyne voornaamste Krygsbedryven geweest. Den Oorlog tegen de Friezen zou hy,

Aart van Hertoge Albrecht.

(*u*) Magn. Chron. Belg. *p.* 322.
(*v*) Scriverius Graaven, *bl.* 387.
(*w*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 64. *Libr.* XXXII. *Cap.* 28.

Albrecht. 1404. hy, naar 't schynt, niet ondernomen hebben, zo zig de Graaf van Oostervant niet aan 't hoofd van 't Leger hadt willen stellen. Zyne lafhertigheid bleek ook in de groote toegeevendheid, die hy omtrent zulken gebruikte, welken in aanzien uitstaken. Otto van Arkel durfde hem, met eenen stoet van gewapenden by zig, vergiffenis van eenen manslag verzoeken, of liever afdwingen, en werdt nog beleefdelyk bejegend. Jan, Zoon van Otto, kon tien jaaren Rentmeester zyn, zonder rekening te doen, in eenen tyd, dat 's Lands Geldmiddelen ten schraalsten omkwamen; en toen men 't hem vergde, verklaarde hy Albrecht den Oorlog. Hy wist, naamlyk, wien hy voorhadt. In den aanvang zyner Regeeringe, zogt de Hertog de Steden naar zyne hand te zetten; doch zy wisten zig van de verlegenheid om geld, in welke hy zig, dikwils, bevondt, zo wel te bedienen, dat hy haar voorregt op voorregt toestondt. Ook pasten zy, gelyk wy gezien hebben, zo weinig op zyne bevelen, dat zy den Gentenaaren, tegen zyn uitdruklyk verbod, van mondbehoeften voorzien durfden.

De Weduwe van Hertoge Albrecht stoot zynen boedel met den voet. Men mag deeze zyne lafhertigheid aanmerken als eene der voornaamste oorzaaken, waarom hy, stervende, zo zwaare schulden naliet, dat zyne Weduwe, Vrouw Margareet van Kleeve, zynen boedel, openlyk, naar 's Lands wyze, met den voet stiet. 't Lust ons de plegtigheden, met welken dit geschiedde, met de eigen taale en woorden eens Schryvers, die deezen tyd beleefd heeft, hier by te voegen.

„ Vrou Margariete van Cleve, Hertogh

„ Ael-

„ Aelbrechts leste wyf, saliger gedachten, (2) Al-
„ vytede die erfelike goeden van Hollant al- brecht.
„ dus: dair was die Bailiu ende die mannen, 1404.
„ ende men maeckte dair Vierschair. Als die
„ ghemaect was, koes die Vrou een voecht,
„ ende die * gheerde vonnes: *of die vrou hem* *begeerde
„ *alſo aldair ghecoren hadt tot eenen voecht, dat*
„ *hy hair verantwoirden mocht, ende recht voir hair*
„ *ſpreken?* 't Vonnes wysde, *ja, tot dier Vier-*
„ *ſchair.* Daer na vraechde die Rechter, *of dair*
„ *yemant yet lette?* Der Vrouwen Voecht ſprak
„ *ja*, ende ſeide, *dat dair ſtont myn Vrouwe*
„ *van Hollant &c. mit haren ghecoren voechde*
„ *ende gheerde aldair † te vyten, na den Rechte* † af te
„ *van Rynlant, alſulcke erfelicke goeden, als* ſlaan
„ *Hertoech Aelbrecht zaliger ghedaĉten, ghelaten*
„ *had in ſinen leſten live, ‡ ſonder dair ſy aen* ‡ uitge-
„ *verlyftocht wair, alſo nauwe als ſy wiſt, hoe* nomen
„ *ſy dat doen ſoude mit recht?* Die Rechter
„ vermaende 's Vonnes. 't Vonnes weisde, *dat*
„ *ſy aldair ſtaen ſoude, in gheleenden cleederen,*
„ *die hair niet en beſtonden, ende § bloet van al-* § ontbloot.
„ *re haven, die van Hertogh Aelbrecht ghecomen*
„ *wair, ende gaen voir die bare wt, ende ſy*
„ *ſoude hebben een halm in die hant, ende ſoude*
„ *dat wech werpen, ende vyten, ende vertyen*
„ *hair aldair, mit hares ghecoren Voechts hant,*
„ *alle goeden, die Hertoech Aelbrecht in ſinen*
„ *leſten live liet, ſonder dair ſy an verlyftocht*
„ *wair, ende alles, inſchult ende wtſchult.* So
„ dede die Vrouwe. Dair t'enden gheerde hair
„ Voecht een Vonnes, *of hy, als een Voecht*

„ *van*

(2) *Uyten*, of volgens Kiliaan, *uytgaen* of *wtgaen*, betekent *afſlaan.*

ALBRECHT. 1404.

„ *van der Vrouwen, die goeden gevyt bad als* „ *recht was.* 't Vonnes wysde, *ja.* Want „ dat Lichaam van den Edelen Prins was * „ gebairt, ende gebrocht voir der doren van „ der Zalen, ende sy trat voert wter Zalen, „ ende dede so voirs is (*x*)."

* *op de baare gezet.*

Eene Hertoglyke Weduwe, openlyk, even als de gemeene Landzaaten plagten, haars overleeden Egtgenoots boedel te zien verstooten, en in geleend gewaad, onder 't wegwerpen van een' halm, voor de Lykbaare te zien uitgaan, was, gewislyk, ook van ouds, iets zeldzaams. Ondertusschen, is 't opmerklyk, dat 'er, in dit zelfde jaar, iets diergelyks geschiedde, door de Hertoginne, Weduwe van Filips van Bourgondie, Schoonvader des Graaven van Oostervant, die, insgelyks, haars Mans boedel verstootende, haar' gordel afdeedt, en, nevens haar' beurs en sleutels, op de doodkist lei (*y*). Zulke voorbeelden bewyzen, dat onze Vorsten aan 's Lands Wetten en Gewoonten onderworpen waren.

XXII. Onderzoek, of 'er, ten deezen tyde, een Geregtshof in den Haage geweest zy.

't Is, eenige jaaren geleeden, hier te Lande, openlyk betwist, of het Geregtshof, in den Haage, tegenwoordig teeds opgeregt was, of eerst, eenige jaaren laater, onder de Regeering van den Huize van Bourgondie, wierdt opgeregt. Doch die de egte overblyfsels van Hertog Albrechts Regeeringe, met opmerking, heeft onderzogt, zal naauwlyks twyfelen konnen, of daar is, ten zynen tyde, een Raad in wezen geweest, die, veeltyds of door-

(*x*) Politike Regeer. enz. van den Briel, *bl.* 310.

(*y*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* XVIII. *f.* 17. *Voyez aussi* PASQUIER Recherch. de la France *Livr.* X. *p.* 376.

doorgaans, vaste zitting in den Haage hadt (z): 't zy men denzelven eenen *Raad der Graaflyke Domeinen*, of een' *geheimen Raad des Graaven*, of nog anders verkieze te noemen. De *Thesaurier* of Rentmeester des Graaven was 't hoofd van deezen Raad (*a*), en de geschillen, tusschen de Edelen of Steden onderling, en zulken, die de Graaflyke goederen betroffen, werden 'er door afgedaan (*b*). Sedert dat Keizer Lodewyk besloten hadt, Henegouwen met Holland, Zeeland en Friesland te vereenigen (*c*); of liever, sedert dat deeze Landen, na 't afsterven van Vrouwe Margareet, allen aan Willem den V, en na hem aan Hertoge Albrecht gekomen waren, is 'er maar één Raad over dezelven geweest, die, in schriften van deezen tyd, doorgaans de *Raad van Holland* (*d*); doch somtyds de *Raad der drie Landen van Henegouwen, van Holland, van Zeeland en van Friesland* (*e*), en somtyds *de Hooge Raad van Henegouwen, van Holland en van Zeeland* (*f*) genoemd wordt (3). In sommige oude stuk-

AL-BRECHT. 1404.

(*z*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 25, 27. VAN LEEUWEN Roomsch Holl. Regt. IV. *Boek* XXXV. *Deel*, *bl.* 463.
(*a*) Handv. van Ao. 1424. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 256.
(*b*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 25. Handv. *by* BALEN Dordr. *bl.* 498.
(*c*) *Zie* boven, *bl.* 268.
(*d*) Brief van 1370 *by* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *Bl.* 23.
(*e*) Handv. van Ao. 1380 *by* BOXHORN *op* VELDENAAR. *bl.* 185.
(*f*) Handv. van Ao. 1379. *by* BALEN Dordr. *bl.* 489.

(3) Van deeze vereeniging van Henegouwen, Holland en Zeeland, onder éénen Raad, schynt de Heer C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT geene kennis gehad te hebben, anders, zou hy niet wel hebben konnen zeggen „ dat Henegouwen nimmer, onder de „ Raa-

AL-BRECHT. 1404.

ſtukken, vindt men eenige Raaden by naame opgeteld, en onder dezelven Henegouwers, Hollanders en Zeeuwen (*g*). Doch in of omtrent het jaar 1428, werdt 'er een byzondere Raad voor Henegouwen geſteld (*h*). Ook werdt, ten dien tyde, de Raad van Holland, door Hertoge Filips, t'eenemaal vernieuwd en veranderd: en ſchynt dezelve, toen ook, voor 't eerſt, magt gekreegen te hebben, om geſchillen, die, by beroep van mindere Regtbanken, voor denzelven gebragt werden, af te doen (*i*): waarvan men, te vooren, onzes weetens, nergens blyk vindt. Men mag dan agten, dat 'er, onder het Huis van Beieren, of veelligt wel vroeger, een Geregtshof, hier te Lande, geweeſt is, welk, gewoonlyk, in den Haage zat; doch dat het zelve, onder het Huis van Bourgondie, geheel veranderd en vernieuwd geworden is, en vaſte zitting in den Haage gekreegen heeft.

Eer wy van de Regeeringe van Hertoge Albrecht afſtappen, moeten wy nog een weinig ſtilſtaan op het aanzien, waartoe de Hollandſche Steden thans geſteegen waren, en op de verandering in de Regeering derzelven, in of omtrent deezen tyd, voorgevallen.

In

(*g*) Handv. van Amſt. *bl.* 9. van Alkm. *bl.* 17. van Hoorn *bl.* 84. van Kennemerl. *bl.* 29. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *p.* 235. *by* BALEN Dordr. *bl.* 489, 511, 513.
(*h*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 15.
(*i*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 643.

„ Raaden van Holland, behoord heeft:" *quibus Hannonia attributa fuit nunquam.* Vide ejus *Differt. de Conſilii Provinc. Hollandiæ Erect.* in *Analect. Belg.* Tom. II. P. I. p. 7.

In den aanvang des agtsten Boeks, hebben wy gezien, dat de Edelen deezes Lands, tot in de dertiende eeuwe toe, het voornaam bewind der Regeeringe, onder of nevens den Graave, gehad hebben. Zy werden, over zaaken van Vrede en Oorlog, alleen gekend. De Verbonden werden, door hen, niet door de Steden, bezegeld (*k*). Doch naar maate dat de Steden, door den Koophandel, in magt en rykdom, toenamen, begonden zy ook meer, in zaaken van Regeeringe, gekend te worden. Eduard de I, Koning van Engeland, nog voor het einde der dertiende eeuwe, met Graave Floris den V, over een dubbel Huwelyk, in onderhandeling getreeden zynde, vorderde, hierom, dat het Verdrag, niet slegts door de Edelen; maar ook door de *Gemeenten der goeden Steden* bekragtigd zou worden (*l*). Floris zelf, met de Edelen overhoop leggende, begunstigde de Steden (*m*), op dat zy hem, tegen de Edelen, beschermen zouden. Toen naderhand veele Edelen, als handdaadig aan den moord van Graave Floris, gedood of verjaagd waren, rees het gezag der Steden zo zeer, dat Jan van Avennes, met haar alleen, een Verbond sloot, om 't Land in rust te houden (*n*). Ook werden de Gemagtigden der Steden, van deezen tyd af, of al vroeger, ter algemeene Dagvaarten beschreeven (*o*), en, zo wel als de Edelen, in uitheemsche Gezant-schap

AL-BRECHT. 1404.

Aanwas van de magt der Steden, omtrent de tyden van Hertoge Albrecht.

(*k*) II. *Deel*, *bl.* 258.
(*l*) IX. *Boek*, *bl.* 24, 33.
(*m*) IX. *Boek*, *bl.* 47.
(*n*) IX. *Boek*, *bl.* 136.
(*o*) X. *Boek*, *bl.* 172, 181. XI. *Boek*, *bl.* 309.

ALBRECHT. 1404. schappen, gebruikt (p). Verscheiden' gewigtige. Verbonden zelfs zyn alleen door de Steden bezegeld (q). En Vrouw Margareet beloofde, in 't jaar 1346, geenen Oorlog te zullen aanvangen, dan met goedvinden van de Steden (r). De Hoeksche en Kabbeljaauwsche oneenigheden deeden het aanzien der Steden ook ryzen. Willem de V. zou zig, zonder behulp der Steden, niet van de Regeeringe hebben konnen verzekeren; alzo 't schynt, dat de meeste Edelen de Hoeksche zyde hielden, die, door 't vernielen hunner Sloten, tot armoede gebragt, hun verlooren gezag den Steden overlieten. Hertog Albrecht, Ruwaard wordende, beloofde, by den raad der goede Steden en der zulken, welken hy en de Steden aanstellen zouden, te zullen regeeren (s). En Eduard de III, Koning van Engeland, begeerde, over 't Regt zyner Gemaalinne, Filippa, op deeze Landen, niet met hem in onderhandeling te treeden, dan na dat hy zig, van eene Volmagt der Steden hiertoe, voorzien hadt (t). Al het welke het groot gezag der Steden, ten deezen tyde, duidelyk toont.

Hoofd- of groote Steden. 't Blykt ondertusschen niet donkerlyk, dat Dordrecht, Haarlem, Delft en Leiden, die, in egte stukken van deezen tyd (u), den naam van *Hoofdsteden* draagen, het meeste bewind, in zaaken van Regeeringe, gehad hebben. Gou-

(p) IX. *Boek*, *bl.* 93, 95. X. *Boek*, *bl.* 188.
(q) X. *Boek*, *bl.* 263. XI. *Boek*, *bl.* 339.
(r) XI. *Boek*, *bl.* 269.
(s) XI. *Boek*, *bl.* 294.
(t) Acta Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 110.
(u) Handv. van Amst. 1418 *by* BALEN Dordr., *bl.* 522.

Gouda komt aan den Graave van Holland.

Gouda, met het overlyden van zynen laatsten Heer, *Guy van Blois*, in den jaare 1398, aan de Graaflykheid van Holland gekomen zynde (*v*), is, zo wel als Amsterdam, sedert, ook onder de *Hoofd-* of *groote Steden*, gerekend: en deezen zes hebben, onder de Graaven uit de Huizen van Bourgondie en Oostenryk, gewoonlyk de Dagvaarten bygewoond, en nevens de Edelen 's Lands Staaten vertoond (*w*).

Verandering in de Regeering der Steden.

In de Regeeringe der Hollandsche Steden, schynt, omtrent den tyd van Hertoge Albrecht, ook eenige verandering voorgevallen te zyn, die onze opmerking verdient. Van ouds heeft, zo ver men nagaan kan, het burgerlyk bestier der Hollandsche Steden gestaan aan de Graaflyke Baljuwen en Schouten, benevens de Schepenen (*x*), of aan de Heeren dier Steden, welke byzondere Heerlykheden waren, gelyk Gouda, Schoonhoven, Gorinchem en anderen; terwyl de Regtzaaken, door Schout en Schepenen, werden afgedaan (*y*). Ook blykt, dat de Schepenen ter gemeene Dagvaarten gezonden werden (*z*).

Instelling van Burgemeesteren, en Kollegien van Vroedschappen.

Doch in en omtrent de tyden van Hertoge Albrecht, vindt men, in oude stukken, gewaagd van *Burgemeesteren*, die 't burgerlyk bestier der Steden hadden, en van *Raaden* en *Vroedschappen*, die, over gewigtige zaaken, het Land of de Stad betreffende, raadslaagden, en uit wel-

(*v*) Joann. a Leydis *Libr* XXXI. *Cap.* 55.
(*w*) Handv. van Amst. *bl.* 73.
(*x*) Handv. *by* Screvel. Haarl. *bl.* 253. Handv. vau Amst. *bl.* 197. *N.* I. Brief van Ao. 1315 *by* Orlers Leyden *bl.* 32.
(*y*) *Vide* Pactum Pacis *inter* Philipp. Flandr. & Florent. Holl. Comit. *in* Thes. Anecd. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1036.
(*z*) Extr. uit oude Ontv. Reken. *by* Balen Dordr. *bl.* 731.

Albrecht. 1404.

welken, in sommige Steden (*a*), de jaarlyksche Wethouderschap gekooren werdt. Van Burgemeesters zal men, vertrouw ik, voor den jaare 1340, in Holland, geene duidelyke melding vinden, ten ware, misschien, te Dordrecht (*b*). Doch een weinig laater, ontmoet menze duidelyk, aldaar (*c*), te Leiden (*d*), en elders. Ook te Delft, en te Rotterdam, onder den naam van *Raadsmannen* of *Raadsluiden* (*e*), te Amsterdam, onder dien van *Beraaders* en *Raadsluiden* (*f*). Doch te Haarlem, schynenze, eerst in 't jaar 1403, aangesteld te zyn, met den naam van *Raaden* (*g*): hoewel men, meer dan eene halve eeuw vroeger, van Wethouders aldaar gewaagd vindt, die *Magistri*, of *Magistri Civium*, dat is, *Burgermeesters* genoemd worden (*h*). Doch op de naauwkeurigheid van het stuk, waarin deeze naam voorkomt, is weinig staats te maaken. De Burgemeesters, als van jonger instelling dan de Schepenen, werden, in 't eerst, gemeenlyk, in rang na hen genoemd (*i*); doch met het toeneemen van het aanzien der Steden, over welker gemeentelyke geldmiddelen, zy 't bewind hadden, is hun Ampt ook wel haast uitneemender geworden dan dat der Schepenen, die door of van wege den Graa-

(*a*) Handv. van Ao. 1402 *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 246.
(*b*) *Zie* BALEN, *bl.* 289. en hier voor IX. *Boek*, *bl.* 94.
(*c*) *By* BALEN, *bl.* 239.
(*d*) *By* ORLERS, *bl.* 32.
(*e*) *By* DE RIEMER 's Gravenh II. *Deel*, *bl.* 91. Handv. van Rott. *agter* LOIS Chron. *bl.* 266.
(*f*) Regeer. Lyst *op de Jaaren* 1348, 1357, 1389 enz.
(*g*) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 236.
(*h*) X. *Boek*, *bl.* 245.
(*i*) Handv. van Amst. *bl.* 3. DE RIEMER 's Gravenh. II. *Deel*, *bl.* 91. Privileg. van den Briel *bl.* 32.

Graave, aangesteld werden, en nu, op zig zelven, geen burgerlyk bewind meer, noch bestier van geldmiddelen hadden. De Vroedschappen, wanneer men 'er een bepaald getal van Raaden door verstaat, zyn van geen vroeger instelling dan de Burgemeesters. Te Dordrecht, vindt men 'er de eerste melding van, op het jaar 1345 (*k*). Te Haarlem werden zy, gelyk de Burgemeesters, eerst in 't jaar 1403, ingesteld. In sommige andere Steden wat vroeger: in de meesten later: en dan nog, somtyds, slegts voor agt of tien jaaren, of tot wederopzeggens toe (*l*). Doch van Amsterdam leest men, in eenen Brief van den jaare 1449, dat 'er, *van ouds en over langhen*, een zeker getal van Raaden of Vroedschappen geweest was (*m*). De *Vroedschap*, *Wysheid* of *Rykdom*, van welken men, in vroeger tyden, gewag vindt gemaakt, was geen bepaald, maar een onbepaald getal van Persoonen, by gewigtige gelegenheden, uit de aanzienlyksten der Gemeente, byeen geroepen, om derzelver raad in te neemen (*n*): en op dit onbepaald getal van Persoonen, kan men, ten besten genomen, alleen passen 't gene, in de bekende *Vertooning van het Regt der Ridderschap, Edelen en Steden*, in den jaare 1587, uitgegeven, gezeid wordt „ *dat de* „ *Collegien* [*van Raden ofte Vroetschappen*] *so* „ *oudt syn als de Steden; ofte immers dat geen* „ *memorie en is van haere beginselen*". Uit het ge-

ALBRECHT. 1404.

(*k*) *By* BALEN, *bl.* 345.
(*l*) *Zie de* Handvesten der Steden.
(*m*) Handv. van Amst. *bl.* 25.
(*n*) Handv van Amst. *bl.* 25, 30. van Alkm. *bl.* 24. van Hoorn *bl.* 79. van Monnikend. *bl.* 17. van Medenbl. *bl.* 12, 14. van Rotterdam *agter* LOIS Chron. *bl.* 266.

WILLEM VI. 1404. gezeide, blykt klaar genoeg, dat de vaste Kollegiën van Vroedschappen, eerst in de veertiende en vyftiende eeuwe, zyn ingesteld.

Het toeneemend aanzien der Steden heeft hiertoe, zo wel als tot de aanstelling van Burgemeesteren, ongetwyfeld, gelegenheid gegeven. De Steden, ziende hoe dienstig zy den Graaven waren, en steunende op de magt, die zy verkreegen hadden, hebben zig, in 't burgerlyke en in 't stuk der geldmiddelen, niet langer willen laaten bestieren door Amptenaars, die enkelyk van de Graaven afhingen, gelyk de Schouten en Schepenen waren: maar in vergelding van zekere diensten, den Graave beweezen, by open' Brieven (o), het regt verkreegen, om, tot waarneeming der burgerlyke zaaken, jaarlyksche Burgemeesters, en bepaalde Vroedschappen te mogen hebben. En deeze verandering schynt men byzonderlyk tot de tyden van Hertoge Albrecht, en eenige jaaren voor en na dezelven, toen het gezag der Steden sterk aan het toeneemen was, te moeten brengen.

XXIII. Willem de VI. wordt tot Graave ingehuldigd. 1405

Albrechts dood bragt weinig verandering voort, in het Graaflyk bewind deezer Landen. Zyn oudste Zoon, WILLEM, Graaf van Oostervant, die hem, naar Landsgebruik, opvolgen moest, hadt reeds, verscheiden jaaren, nevens zynen Vader, de Landen geregeerd, Handvesten verleend of bevestigd, en Verbonden met nabuurige Landen gemaakt. Ook hadt men hem zo dikwils aan 't hoofd der Legeren gezien, dat hy en zyne bedryven, ver-

(o) Zie Handv. van 1402 by SCREVEL. Haarl. bl. 236.

vermaarder by de Landzaaten geworden wa- ren, dan des Hertogs verrigtingen, sedert eenige jaaren. De Regeering des Lands bleef, derhalve, genoegzaam in de zelfde handen, en Albrechts dood maakte alleen de inhuldiging des nieuwen Graaven noodzaaklyk. Deeze geschiedde in Louwmaand en Sprokkelmaand des jaars 1405, te Dordrecht (*p*), te Haarlem (*q*), te Amsterdam (*r*), te Alkmaar (*s*), en in de andere Hollandsche en Westfriesche Steden. Alomme bevestigde de Graaf de oude Handvesten en Privilegien. Den Kennemeren en Kennemervolgeren, die hem een Morgengeld van een ouden Schild van ieder morgen jaarlyks, voor den tyd van vier jaaren, toegestaan hadden, verleende hy verscheiden' nieuwe Voorregten (*t*): waarvan hun goede bezegelde Brieven moesten geleverd worden, eer zy gehouden waren iet van het Morgengeld te betaalen (*u*).

Willem VI. 1405.

Doch naauwlyks was Hertog Willem ingehuldigd, of de Hoeksche en Kabbeljaauwsche tweespalt ontstak op nieuws in verscheiden' Steden. Wy hebben te vooren gezien, dat de Kabbeljaauwschen, sedert de gemeenzaame verkeering van Hertog Albrecht met Aleid van Poelgeest, wederom in aanzien en bewind geraakt waren: ook dat de Hoeksche Heeren, die 't met Hertoge Willem, toen alleen Graave van Oostervant, eens waren, na 't

Opschuddingen in verscheiden' Steden: als

(*p*) Balen, *bl.* 755, 282.
(*q*) Handv. *by* Screvel, *bl.* 249.
(*r*) Handv. van Amst. *bl.* 14.
(*s*) Handv. van Alkm. *bl.* 17.
(*t*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 34, 37.
(*u*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 36.

WILLEM VI. 1405. 't ongelukkig omkomen van Jonkvrouwe Aleid, ten Lande uit waren geweeken. Sedert de verzoening van Willem met zynen Vader, kwamen zy wel wederom herwaards; doch 't blykt niet, dat zy, gelyk te vooren, in de Regeering van 't Land of de Steden, gebruikt zyn geworden. Maar zo dra was Albrecht niet overleeden, en Willem aan 't bewind geraakt, of de Hoekschen, die te vooren altoos zyne zyde gehouden hadden, werden nu ook door hem begunstigd, en hier en daar ter Steden-Regeeringe ingedrongen. De Kabbeljaauwschen, niet min heet op 't bestieren dan de Hoekschen, deezen slag voorziende of reeds gevoelende, verwekten gevaarlyke opschuddingen in verscheiden' Steden. Te Haarlem was 't gemeen, sedert het ombrengen van Simon van Zaanden, in den jaare 1377, geduurig oneenig geweest (v). Nu verwekte de gevreesde of reeds beproefde verandering nieuwe beroerte. In eenen geweldigen oploop van 't Volk, werden verscheiden' treflyke mannen doodgeslaagen. Ook vielen de Kabbeljaauwschen in het Slot te Heemstede, welk vernield werdt. Doch veelligt is dit vroeger gebeurd. Te Amsterdam, ontstondt gelyke beroerte, in welke de Priester *Willem Bruinszoon* het leeven verloor (w). De Schout *Jan Nottaard*, en twee of drie voornaame Burgers van de Kabbeljaauwsche zyde, werden, ter oorzaake deezer beroerte, op 's Graaven last, in de gevangenis onthalsd, en hunnen Vrienden

te Haarlem, te Amsterdam,

(v) Handv. *by* SCREVELIUS Haarl. *bl.* 246. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.
(w) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.

den dood t'huis gezonden (*x*). Zesendertig voornaame Burgers raakten, te Delft, in diergelyk eene opschudding, jammerlyk aan hun einde (*y*). Doch de Stad Dordrecht liep, omtrent deezen tyd, en wat laater, zo merkelyk een gevaar van in een deerlyk bloedbad gezet te worden, dat wy ons niet onthouden konnen, van het den Leezer beknoptelyk voor oogen te stellen.

Willem VI. 1405.

te Delft,

De Regeering was hier, ten deele de Hoeksche, ten deele de Kabbeljaauwsche zyde toegedaan; doch door Hertoge Willem, terstond na zyne inhuldiging, den zeventienden van Louwmaand, in 't bewind bevestigd. In 't volgend jaar, moest de Wethouderschap, volgens gewoonte, veranderd geworden zyn; doch de Hertog liet dezelfde Persoonen aanblyven: 't welk men, tot dien tyd toe, te Dordrecht, nog nimmer gezien hadt (*z*). 't Schynt dat Willem, onderregt van de tweedragt der Wethouderen onderling, niet geweeten heeft, wie hy uit het bewind moest zetten, zonder vrees voor zwaarer onheil: en dat hy hierom besslooten heeft, de Wet niet te veranderen. Ook hadt men, te Dordrecht, omtrent deezen tyd, gezien, waartoe verstoorde Regenten bekwaam waren. *Jan Schoonhout*, Raad der Stede, in den jaare 1402 (*a*), doch na dien tyd, Rentmeester van Zuidholland geworden, was zo verbitterd op den Schout, *Jan van Arkel*, dat hy hem, terwyl hy

en vooral te Dordrecht.

1406.

(*x*) DAPPER Amst. *bl.* 100.
(*y*) HEEMSKERK Batav. Arcad. *bl.* 208.
(*z*) Regeer. Lyst *by* BALEN *bl.* 282.
(*a*) Regeer. Lyst *als boven bl.* 282.

WILLEM VI. 1406. hy op weg naar den Haage was, te Overschie ongelukkiglyk van 't leeven beroofde (*b*). Dit was nog maar een begin der beroerte. De Kabbeljaauwsche Regenten, bedugt dat men hun den voet zou ligten, waren op middelen bedagt, om zig, in 't verkreegen gezag, met geweld, te handhaaven. Schoonhout, samenspannende met Filips, Bastaard van de Lek, Baljuw van Zuidholland, met den Schout en de twee Burgemeesters, en met vyf van de negen Schepens, zogt alles, in de Stad, naar zynen zin, te beschikken, en de Hoeksche Regenten, die de minsten in getal waren, allengskens te verdrukken. De Gemeente, ondertusschen, te onvrede over de Regeeringe, sloeg aan 't morren, en begon, eindelyk, met Verzoekschriften, om verbetering van eenige misbruiken, aan te houden (*c*). Zo euvel werdt dit van de Kabbeljaauwsche Regenten genomen, dat zy, in den Raad, doordreeven, dat men een Bolwerk, of Sterkte binnen de Stad opwerpen moest, om de Burgery aan de hand te doen gaan. Straks daarop vallenze aan 't werk, en tegen den aanvang des jaars 1407, was 't Bolwerk, tegen den Hoppen-Stegert, nu Adriaan Joppen Steiger genoemd, aan de Poortzyde, voltrokken, en van Bussen, Kruid en ander Krygsgereedschap voorzien. Ook lei 'er een deel volks in van hunnen aanhang. De Gemeente, meest Hoeksgezind, hadt dit bedryf der Kabbeljaauwschen, met veel verdriet aangezien, te vergeefs hoopende, dat

(*b*) Lyst der Schouten, *by* BALEN *bl.* 235.
(*c*) Wilcoor van 20 Octob. 1407 *als boven bl.* 759.

dat het opwerpen der ſterkte geſtuit zou worden. De Hoekſche Regenten roeiden hier onder, en toen 't werk zyn beſlag gekreegen hadt, was 'er geen houden meer aan de Burgers. Op Dingsdag den vierden van Louwmaand, trokken zy, in grooten getale, gewapend, naar 't Bolwerk. Men wil, dat zy niet van zins zouden geweeſt zyn, geweld te gebruiken; maar alleen te vraagen, wat men met het opwerpen deezer ſterkte voorhadt. Doch de Kabbeljaauwſchen zagen hen zo dra niet naderen, of daar ging een kreet op, binnen 't Bolwerk, van *Vàl aan, val aan!* En ſtraks daarna, vloog 'er een zwerm pylen af op de Burgerye, die toen de veſting met zo veel hevigheid aanviel, dat de Kabbeljaauwſchen dezelve ruimen moeſten; wykende in twee ſterke Huizen, kort te vooren, door hen, van Krygsgereedſchap voorzien. Vanhier, ſchooten en wierpenze met ſteenen op de Burgerye, die, van haaren kant, geweld met geweld keerde. Al het welke niet zonder veel bloedſtortens toeging. De Kabbeljaauwſchen begonden 't eindelyk te bang te krygen, en droopen, d'een na den anderen, door agterdeuren, weg. De Hoofden hielden langſt ſtand: doch moeſten 't eindelyk opgeeven. De Burgers zouden toen gaarne hunnen moed aan hunne vyanden gekoeld hebben; doch eenige voornaame Hoekſchen beletten 't. De Hoofden der Kabbeljaauwſchen, waaronder, behalven den Baljuw en den Rentmeeſter van Zuidholland, de Schout, twee Burgemeeſters en vier Schepens der Stad waren, lieten zig, als lammeren, naar de gevangenis der Ste-

WILLEM VI. 1406.

Willem VI. 1406. de, of, gelyk men toen sprak, naar *'s Heeren Slote* leiden. Terstond daarna, op den elfden van Louwmaand, slooten de Oud Raad, de Gilden, eenige Edelen en ryke Poorters en de Burgery in 't gemeen een onderling Verdrag, waarby zy zig verbonden, elkanderen allen last en schade, die hun, om den voorgevallen oproer, mogt overgekomen zyn, of nog mogt overkomen, elk naar zyn vermogen, te helpen draagen (*d*). Ook vindt men (*e*), dat een' Koopman van Amsterdam, die by 't Bolwerk schade geleeden hadt, twaalf pond, uit Stads Kasse, vergoed geworden is. Sedert stondt de Stad, eenige maanden agter een, zonder Schout en Schepenen, terwyl de aanzienlykste Poorters dagelyks te raade kwamen (*f*). Groot gevaar liepen, ten deezen tyde, de gevangenen, dat men hen aan den haat der Burgerye zou opofferen. Doch Hertog Willem, in Herfstmaand, het Geregt der Stad wederom gesteld hebbende, nam het der Burgerye kwalyk, dat zy zig, tegen zyne Amptenaars, met geweld, verzet hadt (*g*): immers hy geliet zig zo, om zyn gezag te beter staande te houden. Voorts gaf hy der Stad vryheid, om eenige Persoonen, ten eeuwige dage, ten Lande uit te bannen (*h*): gelyk sedert geschiedde. Aanmerkelyk is 't ondertusschen, dat men den voornaamsten deezer ballingen, die te vooren te Dordrecht op 't kus-

(*d*) *Zie dit* Verdrag. *by* BALEN *bl.* 756.
(*e*) *By* BALEN *bl.* 763.
(*f*) Regeer. Lyst *by* BALEN *bl.* 234.
(*g*) Handv. *by* BALEN *bl.* 517.
(*h*) Handv. *by* BALEN *bl.* 760.

kussen gezeten hadden, eenen eed afvergde (4), dat zy der Stad, noch iemant der Poorteren, om 't voorgevallene, immer eenig leed doen zouden (i). Doch deeze eed werdt gebroken. Een der Ballingen * beroofde den nieuwen Schout, *Willem van Brakel*, niet lang hierna, buiten Rotterdam, moorddaadiglyk van 't leeven (k). De andere aanhangers der Kabbeljaauwschen, ten getale van ruim vyftig, werden, in den aanvang des volgenden jaars, met de nieuwe Schepenen verzoend (l), en sedert werdt de rust te Dordrecht, en in de andere Steden allengskens hersteld.

WILLEM VI. 1406.

* *Jacob van Kuuvre.*

XXIV. Arkelsche Oorlog.

Waarschynlyk zou dit eerder geschied zyn, zo Hertog Willem meer gelegenheid gehad hadt, om in persoon 't Land door te trekken, en de opschuddingen schielyk te stillen. Doch hy was, van den aanvang zyner Regeeringe af, ingewikkeld geweest in den Arkelschen Oorlog, die nog duurde, en hem, in geduurige beweeging, gehouden hadt.

Woudrichem door Arkel overmeesterd.

Jan van Arkel, de geslooten' Vrede schendende, hadt zig, in de Lente des jaars 1405, van de Stad Woudrichem meester gemaakt, die, volgens de woeste wyze van oorloogen deezes tyds, geplonderd en verbrand, en toen wederom verlaaten werdt. Hertog Willem kreeg

(i) Wilcoor *by* BALEN *bl.* 759.
(k) Brief van Hertoge Willem van 11 May 1408. *by* BALEN *bl.* 235.
(l) Wilcoor *by* BALEN *bl.* 761.

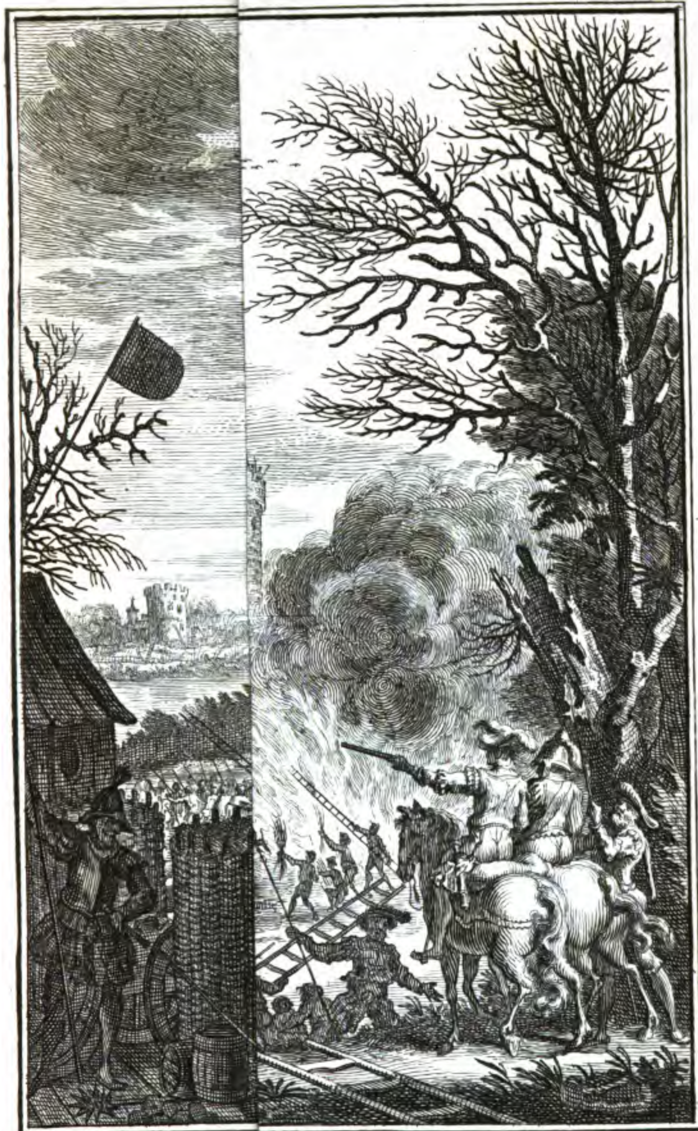
(4) Zulk een eed, *Oirvede* of *Oervede* genoemd, was, ten deezen tyde, hier te lande, in gemeen gebruik. Zie MATTHÆI *Anal.* Tom. I. p. 452, 463, 499. Tom. III. p. 304, 325. BRANDT *Enkb.* bl. 27. BURMAN *Utr. Jaarb.* I. Deel, bl. 85.

Willem VI. 1406. kreeg hier zo dra geene tyding van, of hy beschreef Heirvaart, en rukte, van Stigtsche hulpbenden verzeld, ten Lande van Arkel in. Men vindt dat hy, om deezen Kryg met kragt voort te zetten, sedert, een gedeelte zyner heerlyke goederen bezwaarde, op welken de Hollandsche Steden hem geld schooten (5). Ook stonden de Poorters derzelven hem trouwelyk by (*m*). Behalve het Slot Arkel, even buiten Gorinchem, aan de Oostzyde, staande, waren 'er nog twee of drie Vestingen hier omtrent, *Gasperne* met *Hagestein*, en *Everstein*, den Huize van Arkel, by koop, aangekomen (*n*). Everstein stondt digt aan de Lek: Gasperne en Hagestein by malkanderen, een vierendeel uur gaans meer landwaards in. Hertog Willem floeg zig voor de twee laatstgemelde Plaatsen neder: de Stigtschen belegerden Everstein. Vooraf egter hadt Willem, voor elke Plaats, een Blokhuis opgeworpen, waaruit dezelven beschooten werden. Ook hadt hy, om den toevoer naar Everstein te beletten, de Lek met paalwerk afgedamd. In Hooimaand, werden de Plaatsen eerst beschooten. Doch 't leedt niet lang, of men vondt geraaden, dezelven naauw te besluiten, en, door uithongering, tot de overgaave te dwingen. Eenige maanden te vooren, hadden Hertog Willem, Bisschop Fre-

Beleg van Everstein, Gasperne en Hagestein.

(*m*) *Zie* Handv. *by* BALEN *bl.* 517, 760.
(*n*) Extr. uit het Leenreg. van Holl. *apud* MATTH. de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 187.

(5) Zie een' *Brief van* 1 *September des jaars* 1405, *gegeven in* den *Besitte voir Hagestein en Everstein* by BALEN. *Dordrecht*, bl. 515.

S. Fokke del. et sculps.

LEM DEN VI.

Fredrik en eenigen der vertrouwdste Edelen WILLEM
eene soort van Ridderlyk teken aan den hals VI.
gedraagen, bestaande in eene ronde gouden 1406.
hegge of tuin, met een hek afgeslooten. Niemant wist, wat hiermede beduid wierdt. Doch toen men naderhand Gasperne met Hagestein, en Everstein, met eene hegge van vast paalwerk, verbonden door willigen-takken, en met aarde en rys aangevuld, zag omringen, verstondt men, dat dit Ridderteken te kennen gaf, dat het besluit, om deeze Vestingen, door beleg, tot de overgaave te dwingen, reeds voor lang genomen geweest was (*o*). Men wil (*p*), dat men, sedert, dit teken op de Graaflyke zegels en munten gebragt heeft: op welken het wapen en de Maagd van Holland, besloten in eene hegge, gemeenlyk den *Hollandschen Tuin* genoemd, afgebeeld is.

Tot in Wintermaand des jaars 1405, duurde deeze belegering (6). Doch toen waren de belegerden, door hongersnood, op het uiterste gebragt. Ook vroor het zo fel, dat de Graften der Vestingen digt lagen, en Hertog Willem toeleg maakte, om de ladders over dezelven te doen aanvoeren, en Hagestein te beklimmen. De belegerden, derhalve, geene uitkomst ziende, begonden te neigen, om dit Slot, met de Stede Gasperne, op te gee-

Welke Plaatsen aan de Hollanders en Stigtschen overgaan.

(*o*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 324.
(*p*) Vet. Auct. Gallic. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 181.

(6) Men heeft nog een' Giftbrief van Hertog Willem den vyftienden van Slagtmaand 1405, *in den bezit van Hagesteyn*, gegeven, by DE RIEMER *Privileg. van 's Graavenhage*, N. X. bl. 306.

Willem VI. 1406. geeven. Doch Everstein ging nog eerder by Verdrag aan de Stigtschen over, die, 't Slot en de have des Heeren van Arkel voor zig bedingende, de bezetting, onder belofte van nimmer tegen hen noch tegen de Hollanders te zullen dienen, met het gene haar toebehoorde, vertrekken lieten. 't Slot werdt terstond aan koolen gelegd. De overblyfsels van het zelve zyn, al voor het einde der vyftiende eeuwe, in den Lekstroom, verdronken geweest (q). Everstein was, op den elfden van Wintermaand, overgegaan (r); en op den negentienden, werdt Hagestein met Gasperne opgegeven. Doch Hertog Willem stondt der bezetting alleen lyfsbehoudenis toe. Zy bleef krygsgevangen, haare have werdt geplonderd, en 't Slot en de Stede in brand gesteken (s). Van 't Slot zyn geene overblyfsels meer; doch nog tegenwoordig is 'er een Dorp, met den naam van *Hagestein*, in wezen; veelligt een overblyffel der Stede Gasperne, schoon deeze laatste naam verdweenen is.

Den Bisschop, sedert, plegtiglyk, verklaard hebbende, dat het Land van Hagestein der Utrechtsche Kerke, van ouds, hadt toebehoord (t), werdt het hem, door Hertoge Willem, afgestaan.

Bestand met den Jonkheer van Arkel. Met Willem, Zoon van Jan, Heere van Arkel, werdt, na 't bemagtigen van Everstein en Hagestein, een bestand gesslooten, tot

(q) Joann. a Leydis *Libr:* XXXII. *Cap.* 4.
(r) De Vermeerderde Beka *bl.* 326.
(s) De Vermeerderde Beka *bl.* 326.
(t) Instrum. Publ. *apud* Matthæum de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 182.

tot Pinksteren des jaars 1406, waarna de vereenigde Legers aftrokken (u). Willem VI. 1406.

Doch kwalyk werdt dit bestand van de Arkelsche, of veelligt van wederzyde, gehouden. Men heeft nog eenen Brief van Jan en Willem van Arkel (v), waarby zy de Gelderschen aanzetten, om *der Papen goeden van Utrecht*, in Gelderland gelegen, *niet te pachten noch te bruiken*: 't welk deeze Landgoederen, voor de Stigtschen, nutteloos maaken moest. Men was, derhalve, in Holland wederom bedagt, op het hervatten van den Kryg, en besloot den eersten Veldtogt, met het beleg van 't Slot Arkel en van de Stad Gorinchem, te beginnen. De Edelen, de Steden en de Opgezetenen ten platten Lande werden ter Heirvaart beschreeven. De meesten maakten zig gereed. Doch eenige Edelen en Dorpen van Kennemerland kogten zig vry van den dienst (w). De penningen, hiervan komende, werden besteed, om gehuurd Krygsvolk, waarvan men zig, thans, meer en meer, begon te bedienen, te betaalen.

Oneenigheid tusschen Jan en Willem van Arkel. 1407.

Midlerwyl was 'er verschil gereezen tusschen de twee Heeren van Arkel, Vader en Zoon. De Zoon wilde Vrede gemaakt hebben met de Hollanders en Stigtschen; de Vader drong op het voortzetten van den Oorlog. Elk hadt zynen aanhang; doch Jonkheer Willem wist de aanzienlykste Poorters van Gorinchem, die veel by deezen oorlog te lyden hadden, op zy-

(u) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 4.
(v) *Apud* Matthæum de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 178.
(w) Rekening van Phil. van Dorp *by* van Loon Aloud. Regeer. IV. *Deel*, *bl.* 357.

WILLEM VI. 1407.

zyne hand te krygen, en besloot met hen; heimelyk, Heer Jan, buiten bewind te stellen, en, zyns ondanks, vrede te maaken. Niet lang hierna, begaf zig Jan naar Gelderland, om met zynen Zwaager, *Reinoud den IV*, Hertog van Gelder, die met hem verbonden was, de middelen tot het hervatten van den Kryg te beraamen. In zyn afzyn, ondernam Jonkheer Willem verandering te maaken in de Regeering te Gorinchem. Ook beval hy 't Slot iemant zyner vrienden: al 't welk van dit gevolg was, dat Jan, te rug keerende, de Poorten van Gorinchem en van 't Slot, en zelfs van de Stede Leerdam voor zig geslooten vondt. Toen vertrok hy wederom naar Gelderland; en 't zy dat Willem bedugt werdt voor het ongenoegen van Hertoge Reinoud, zynen Oom, 't zy dat hem het verstooten zyns Vaders, toen hy 't nader begon na te denken, zelf tegen de borst was; hy liet zig, eerlang, door tusschenspraak van vrienden, beweegen, om zig met zynen Vader te verzoenen. Dit geschiedde in stilte, te 's Hertogenbosch. Willems vrienden te Gorinchem waren niet in den Zoen begreepen geweest, en hierom dermaate gestoord, dat zy hem nu, zo wel als zynen Vader te vooren, de Poort voor 't hoofd slooten. Zelfs ontbooden zy den Graaf van Holland, dien zy de Heerlykheid van Arkel opdroegen. Ook werdt hy, kort daarna, te Gorinchem en te Leerdam ingehuldigd. De Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda en Rotterdam droegen de kosten deezer inhuldiginge, en moesten, om dezelven te vinden, om-

Verandering in de Regeering te Gorinchem.

Hertog Willem wordt tot Heere van Arkel ingehuldigd.

trent duizend en vyftig Engelsche Nobelen jaarlyksche Lyfrenten verkoopen, die de Graaf haar, uit de inkomsten van Kennemerland en Westfriesland, beloofde wederom goed te zullen doen (x).

Willem VI. 1407.

Gorinchem, van eene bezetting van vyfhonderd man, onder bevel van Filips van Dorp (7), voorzien hebbende, begaf Hertog Willem zig, van daar, naar den Haage. De Heeren van Arkel bevonden zig midlerwyl in Gelderland, toeleg maakende, om Gorinchem wederom magtig te worden: en 't gelukte Jonkheere Willem, aan 't hoofd van eenen hoop Gelderschen, de Stad, alwaar slappe wagt gehouden werdt, op eenen donkeren nagt, te verrassen, en, na eenigen tegenstand, te vermeesteren. 't Slot hieldt het egter nog met de Hollanders. Doch Jonkheer Willem sloeg 'er terstond het beleg voor.

Jonkheer Willem verrast Gorinchem.

Hertog Willem hadt zo drà geene tyding van deeze omkeering gekreegen, of hy deedt de Edelen en Steden alomme ter Heirvaart beschryven, en ontboodt de Stigtschen tot zyne hulpe (y). Terwyl hy zyne benden byeen bragt, ontving hy eene Oorlogsverklaaring van Reinoud, Hertog van Gelder, die, op

De Hertog van Gelder verklaart Holland den Oorlog.

(x) Handv. van Rotterd. *agter* LOIS Chron. *Bl.* 285.
(y) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.

(7) Uit de oude *Rekeningen van deezen Philips van Dorp*, oek *Thesaurier van Holland*, blykt dat deeze Manschap vyf Grooten 's daags aan Soldye trok. Elke vyfentwintig man van dezelve stondt onder bevel van eenen Hoofdman, die eenen Wilhelmus Gulden Hollandsch 's daags genoot. Zie VAN LOON *Aloud. Regeer. van Holl.* IV. Deel, bl. 227.

WILLEM VI. 1407. op den agtentwintigsten van Herfstmaand des jaars 1407, gegeven was, en nog voorhanden is (z). Doch deeze kon hem niet onverwagt voorkomen, na 't gene hy de Gelderschen reeds, ten voordeele der Arkelschen, hadt zien onderneemen. Ook zogt hy zig in staat te stellen, om beide den Arkelschen en Gelderschen het hoofd te bieden. En zo dra was hy niet, met zyn Leger, omtrent Gorinchem gekomen, of 't beleg van 't Slot werdt opgebroken, en Jonkheer Willem week in de Stad. De Hollanders trokken toen af op de Gelderschen, die by Dalem lagen, en daagdenze, tegen 's anderendaags, ten stryde uit. Doch Hertog Reinoud gaf den zynen bevel om af te trekken, waartoe zy zig van de donkerheid des nagts bedienden. Hertog Willem, toen 't Slot Arkel en de andere Sterkten hieromtrent van volk en voorraad voorzien hebbende, keerde, met het grootste deel zyns Legers, naar Holland te rug.

XXV. Arkel draagt zyne Heerlykheid den Hertoge van Gelder op. Jan en Willem van Arkel, geenen kans ziende, om zig tegen de overmagt der Hollanderen te beschermen, zonder de Gelderschen sterker aan hunne belangen te verbinden, droegen, sedert, hunne Heerlykheid Hertoge Reinoud op, onder voorwaarde, dat dezelve nimmer van 't Hertogdom Gelder zou mogen vervreemd worden (a). En Reinoud bevestigde deeze voorwaarde schriftelyk, toen hy, eenigen tyd hier na (8), te Gorinchem, tot

(z) *Apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 332.
(a) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.

(8) Den vyfentwintigsten van Oogstmaand des jaars 1409.

tot Heere van Arkel werdt ingehuldigd (*b*). Willem VI.

Doch Hertog Willem begon, al terstond na deeze Opdragt, de Gelderschen vyandelyk te handelen. De Hollanders liepen de Tieler- en Bommelerwaard af. De Gelderschen, daarentegen, vielen in 't Land van Heusden, en staken den brand in Hedikhuizen. Doch hier werdenze, door *Jan van Kraanenburg*, Slotvoogd van Heusden, gestuit, en met veel verlies te rug gedreeven. Te Dalem, in de Tielerwaard, tegen over Loevestein, op de grenzen van 't Land van Arkel gelegen, was bekwaame gelegenheid, beide voor de Gelderschen en Hollanders, tot het opwerpen eener Sterkte. Ook haddenze 'er beide het oog op. Doch de Graaf van Holland was een weinig voor Hertog Reinoud gereed. Hy stigtte 'er een Bolwerk, in de Lente des jaars 1408, zonder dat het de Gelderschen, die, ten zelfden einde, reeds derwaards getrokken waren, beletten konden.

1407. Oorlog met de Gelderschen.

1408.

Sedert scheen het, dat beide de Volken het oorloogen moede waren. Ook oordeelde Hertog Willem zyne benden elders met meer voordeel te konnen gebruiken. Des werdt 'er, niet lang hierna, een Bestand getroffen, voor den tyd van drie jaaren: waarmede de vyandlykheden, in Gelderland en in Holland ophielden.

Bestand.

XXVI. Luiksche zaaken.

Jan van Beieren, verkooren Bisschop van Luik, Broeder van Hertoge Willem, hadt zig wederom veel moeite gegeven, om dit Be-

(*b*) Diplom. Reynaldi Ducis *apud* Pontan. Hist. Gelr. *Libr.* VIII. *p.* 379. *en by* Boxhorn *op* Veldenaar *bl.* 187.

Willem VI. 1408. Bestand te bewerken (*c*); doch niet zonder 'er zyn eigen nut in te beoogen. De Luikenaars waren, al eenige jaaren herwaards, tegen hem opgestaan, om dat hy, Bisschop zyn willende, tot nog toe de Geestelyke Ordening niet hadt willen aanneemen, onaangezien hy zulks den Luikenaaren, by eede, beloofd hadt (*d*). Men bespeurde in hem trek genoeg tot het weereldlyk gebied, dat aan de Bisschoplyke waardigheid verknogt was; doch hy betoonde, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, allengskens meer afkeer van den Geestelyken staat. De Burgers, niet gediend met zyne Regeering, en geenen kans ziende, om het Kapittel, tot het verkiezen van eenen nieuwen Bisschop, te beweegen, stelden *Henrik, Heere van Perwys*, by voorraad, tot Voogd van 't Bisdom aan. Bisschop Jan, hierover verstoord, week naar Maastricht, zo veel bewind na zig neemende als hem mogelyk was. Tegen het einde van het jaar 1403, werdt 'er egter, door bemiddeling van de Kanonniken, een Verdrag, tusschen hem en de Burgerye, getroffen, volgens welk, de zaaken des Bisdoms, door agt mannen van zyne zyde, en door agt van de zyde der Burgerye verkooren, bestierd moesten worden (*e*).

Doch in de Lente des jaars 1406, ontstondt 'er nieuwe beroerte. Jan van Beieren ontweek dezelve wederom naar Maastricht, het Geestelyk Geregt en Bisschoplyk zegel medeneemende. Dit mishaagde der Burgerye, die, ter-

(*c*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.
(*d*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXXI. *f.* 27.
(*e*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 3.

terſtond daarop, tot de verkiezing van eenen nieuwen Biſſchop overging. *Dirk*, Zoon van Henrik van Perwys, eenen jongeling van agttien jaaren (*f*), werdt deeze waardigheid aangebooden. De Kanonniken, die hunne toeſtemming niet hadden willen geeven tot deeze verkiezing, werden ter Stad uit gebannen, en Biſſchop Dirk ſtelde nieuwe Kanonniken aan. Zyn Vader, Henrik, de wapenen opgevat hebbende, om hem, in 't Biſſchoplyk bewind, te handhaven, ſloeg het beleg voor *S. Truyen*, en voor het Slot *Bouillon*. Dit laatſte viel hem in handen; doch voor S. Truyen ſtiet hy 't hoofd. Ten naaſten jaare, belegerde hy Maaſtricht, alwaar zig Biſſchop Jan nog bevondt; doch de felheid des volgenden Winters deedt hem 't beleg opbreeken (*g*).

Willem VI. 1408.

'T Leedt egter niet lang, of het werdt hervat, weinige weeken, na dat Jan van Beieren het Beſtand tuſſchen de Hollanders en de Gelderſchen bewerkt hadt: en dit was zo dra niet geſlooten, of hy hieldt, op 't ernſtigſt, by zynen Broeder, den Graave van Holland, om hulp tegen de Luikenaars, aan. Hertog Willem liet zig beweegen, en bragt niet ſlegts de Landzaaten op de been; maar nam, daarenboven, een aanzienlyk getal uitheemſche Edelen en Knegten in zyne Soldye. Ook verbondt hy zig met zynen Zwaager, *Jan*, thans *Hertog van Bourgondie*, alzo Hertog Filips, in 't jaar 1404, overleeden was (*h*). Biſſchop Jan hadt

Hertog Willem trekt tegen de Luikenaars te velde.

(*f*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXXI. *f.* 27.
(*g*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII *Cap.* 6.
(*h*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 2.

WILLEM VI. 1408.

hadt zelfs den Koning van Engeland, Henrik den IV, weeten te beweegen, om hem eenen onderstand van zestig gewapende Mannen en vyfhonderd Boogschutters toe te zenden (*i*). Ook voegde de Graaf van Namen, aan het hoofd van eenig Krygsvolk, zig by het vereenigd Leger. De Hertogen Willem en Jan en derzelver Bondgenooten, hunne magt samen gebragt hebbende, vielen, tegen den Herfst des jaars 1408, in Luikerland. Hunne aankomst noodzaakte de Luikeraars 't beleg van Maastricht op te breeken, na dat het zestien weeken geduurd hadt.

De Luikenaars worden geslaagen.

Doch terstond hierna, verscheenen zy met een talryk Leger in 't veld. De Hollanders en hunne Bondgenooten trokken hun, aan drie hoopen, tegen. Op den drie-entwintigsten van Herfstmaand, viel 'er, by eene Plaats, die de oude Schryvers *Elch* en *Othey* noemen, een bloedig gevegt voor, in welk de Luikenaars t'eenemaal verslaagen werden. De Heer van Perwys en zyn Zoon, Dirk, sneuvelden hier beide. Beslissend was deeze slag, ten voordeele van Bisschop Jan. De wederspannige Steden onderwierpen zig: ook Luik: binnen welke Stad, strenge straf over veelen geoeffend werdt. De nieuwverkooren' Kanonniken en veele anderen, vrouwen zo wel als mannen, werden in de Maaze verdronken: eene doodstraf, die, ten deezen tyde, zeer gemeen was, in deeze Landen. Anderen werden onthalsd, of gevierendeeld (*k*). De Privile-

(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* I. *p.* 119.

(*k*) MONSTRELET *Vol.* I. *Chap.*. XLVII. *fol.* 72. *verf.* & *seqq.* JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 10.

vilegien der Stad Luik werden verbeurd verklaard en den Hertogen Jan van Bourgondie en Willem van Holland, op wier naamen ook het Vonnis werdt uitgesproken (*l*), in handen gesteld. Ook werdt het gantsche Bisdom in eene geldboete van tweehonderdduizend Fransche Kroonen verweezen, zo de Ingezetenen naderhand weder ondernamen, tegen den Bisschop op te staan: welke boete gelykelyk tusschen den Keizer, den Koning van Frankryk, den Hertog van Bourgondie, en den Graave van Holland, verdeeld moest worden. Den Bisschop werdt 'er niets van toegelegd. Ook moest hy zig, in zo verre, aan de Hertogen Jan en Willem, onderwerpen, dat hy, onder anderen, belooven moest, den Luikenaaren geene nieuwe Privilegien te zullen geeven, dan met hunne toestemming (*m*). En hiermede liep het jaar veertienhonderd en agt ten einde. Jan van Beieren bleef het Bisdom van Luik nog bestieren, tot in 't jaar 1417 (*n*), wanneer hy van den Geestelyken staat en van den naam van *Elect* of verkooren Bisschop, dien hy tot dien tyd toe gevoerd hadt, voor altoos, afstondt. Wy zullen, ter zyner plaatse, verhaalen, wat 'er hem toe bewoog.

Willem VI. 1408.

XXVII. Verschil met den Hertog van Brabant, vereffend. 1409.

In 't jaar 1409, rees 'er eenig verschil, tusschen den Hertog van Brabant en den Graave van Holland, welk egter, gelukkiglyk, door een Verdrag, werdt bygelegd. Joanna, Hertogin

(*l*) *Zie het by* Monstrel. *Vol.* I. *Ch.* XLVII. *f.* 77. *vers.*
(*m*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XLVII. *fol.* 77 *vers.*
(*n*) Magn. Chron. Belg. *p.* 340.

Willem VI. 1409. togin van Brabant, eerst Weduwe van Willem den IV, Graave van Holland, en daarna van Hertog Wenzelaus, Graave van Luxemburg, was, in 't jaar 1406, overleeden. Twee jaaren voor haaren dood, hadt zy *Antoni*, tweeden Zoon van Filips, Hertog van Bourgondie en van Margareet, Dogter haarer Zuster, de Graavinne van Vlaanderen, insgelyks Margareet genoemd, tot Voogd van Brabant aangesteld. En deeze was, terstond na haar overlyden, tot Hertog ingehuldigd, niet slegts van Brabant; maar ook van Limburg; welk, al voor lang (*o*), aan de Hertogen van Brabant was afgestaan. Twee of drie jaaren hierna, trouwde hy met *Elizabet*, Dogter en eenige Erfgenaame van Jan, Hertog van Gorlitz; Broeders Zoon van Wenzelaus, Hertog van Brabant en Luxemburg. Zy bragt hem Luxemburg, nu tot een Hertogdom verheeven, ten Huwelyk. Hertog Willem woonde het Bruiloftsfeest van zynen Zwaager by, welk, in Hooimaand des jaars 1409, te Brussel gehouden werdt (*p*): en kort hierna vorderde Hertog Antoni, als Erfgenaam der Weduwe van Graave Willem den IV, hem haare Bruidsgaave af; die tot nog toe niet voldaan was. De Hollandsche Graaf kon de schuld niet loochenen: zy was, reeds in 't jaar 1351, door Willem den V, openlyk erkend (*q*); en in 't jaar 1394, beliepen de agterstallen, volgens eene eigenhandige schuldbekentenis van Her-

(*o*) *Zie* hier voor, IX. *Boek*, *bl.* 35.
(*p*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* LIV. *fol.* 89. *vers.*
(*q*) Handv. van Rotterd. *agter* Lois Chron. *bl.* 258.

Hertoge Albrecht, nog *negenduizendvierentagtig oude Keizers Schilden met den Arend* (r); doch de ſtaat van 's Graaven geldmiddelen, door geduurige Oorlogen uitgeput, liet hem 't voldoen derzelven niet toe. Terwyl hy uitvlugten zogt, hieldt de Hertog van Brabant te ſterker aan; en daar zou reden geweeſt zyn, om voor verdere verwydering te dugten, zo Jan, Hertog van Bourgondie, niet tuſſchen beide getreden was, en zynen Broeder, Antoni, met zynen Zwaager, Willem, bevredigd hadt, door een Verdrag, volgens welk, Willem de agterſtallen der overleeden' Hertoginne, met zeventigduizend oude Schilden eens, moeſt af betaalen (s).

Willem VI. 1409.

XXVIII. Hertog Willem legt de geſchillen by, tuſſchen den Heer en den Abt van Egmond.

Van minder gewigt wel, doch veel ouder was het geſchil, welk, omtrent deezen tyd, door Hertoge Willem, hier te Lande, bemiddeld werd. De Edelen uit den Huize van Egmond, een der oudſten en aanzienlykſten dezes Lands, en, zo men wil, van de oude Frieſche Koningen herkomſtig, hadden met bewilliging der Graaven van Holland, welken het Kloostergraafſchap van Egmond, al in de tiende eeuwe, opgedraagen was (t), en te gelyk ook met toeſtemming der Abten deezer aloude Abtdye, ſedert verſcheiden' eeuwen, de burgerlyke Regeering, onder den naam van *Advokaat* eerſt, en naderhand onder dien van *Heer*, waargenomen. Doch dit geſchiedde niet, zonder dat 'er, van tyd tot tyd, ge-

(r) Chartr. van Brabant te Vilvoorde *Vierde Benedekſſe Laade* F. *N.* XXV.
(s) Divæi Rer.. Brabant *Livr.* XVII. *p.* 214.
(t) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 108.

WILLEM VI. 1410. geschillen ontstonden, tusschen de Heeren en de Abten van Egmond, die, door de Graaven van Holland, als *eenige wettige Advokaaten der Egmondsche Kerke* (u), werden bygelegd. Omtrent den jaare 1410, waren er diergelyke geschillen ontstaan, tusschen Jan, Heer van Egmond, die zynen Vader, Arnold, kort te vooren, opgevolgd was, en de Kloosterlingen. Jan was onlangs gehuwd met eene Dogter des Heeren van Argel; en daardoor, behalve om andere redenen, in den haat geraakt van Hertoge Willem (v), wiens uitspraak, gedaan 1411. te Schoonhoven den derden van Wynmaand des jaars 1411, hierom, veelligt, min voordeelig voor hem was. 't Hoofdgeschil betrof de Landen van *Arnemerswet* en *Wynemerswet*, „ die der Abtdye toegeweezen werden, mids „ dat zy Heere Jan een klein gedeelte derzelven, op welk zyn Slot stondt, ten onversterflyken erfleen opdroeg. Het hoog en „ laag Geregt werdt den Heere van Egmond „ gelaaten; doch de Abt mogt eenen *Meyer* „ aanstellen; die zorg droeg, dat de vereischte visch der Abtdye geleverd, en de gewoonlyke wagendiensten gedaan werden. „ Ook moest hy, nevens des Heeren Schout, „ de Schouwe hebben over wegen en wateren. De Duinen werden den Heere toegeweezen, mids hy de noodige Konynen, „ tot tweehonderd koppels toe, ongevild, aan „ 't Klooster leverde. De Abt kreeg regt tot „ het stellen van eenen Koorenmolen. De tol

moest,

(u) Diplom. Flor. III. *apud* BOCKENB. Dynast. Egmond. *p.* 20.

(v) JOANN. A LEYDIS. *Libr.* XXXII. *Cap.* 12.

„ moest, tusschen hem en den Heer, gely- WILLEM
„ kelyk gedeeld worden. Eindelyk, werdt VI.
„ den Heer gelast, eenige agterstallen, we- 1411.
„ gens Landeryen, welken hy van de Abtdy
„ in huur hadt, af te doen: en voortaan gee-
„ ne nieuwe keuren, ten nadeele der Abtdye,
„ te maaken. Zo een van beide eenig punt
„ van deeze uitspraak verbrak, verviel hy in
„ eene boete van duizend gouden Kroonen
„ Fransche munt, en over duisterheden in de-
„ zelve behieldt de Graaf de verklaring aan
„ zig zelven (w)."

Het Bestand tusschen de Gelderschen en Hollanders nu ten einde geloopen zynde, werdt de Kryg hervat. Hertog Willem, by wyze van Bede en Leeninge, merkelyken onderstand in geld van de Hollandsche Steden geverderd en verkreegen hebbende (9), rustte eenige Schepen uit, die, langs de Zuiderzee kruissende, den Gelderschen veel nadeels toebragten, en den handel van Harderwyk en Elburg zeer belemmerden. Ook sloot hy een Verbond met de Stad Amersfoort, om, uit

XXIX. De Geldersche Oorlog werdt hervat.

(w) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 14.

(9) De Stad Haarlem hadt hem zesduizend oude Schilden toegestaan, waarvoor zy verlof verkreeg, om, binnen driehonderd Roeden buiten de Stad, Excynzen te mogen heffen. *Handv. van 7 Novemb.* 1411, by SCREVELIUS bl. 251. Rotterdam leende hem tweehonderd Fransche Kroonen, onder borgtogt van Gerrit van Stryen, Heer van Zevenbergen, die beloofde, met zes paarden en vyf knegten, in de Stad te komen *leisten* of gyzeling houden; wanneer Hertog Willem, binnen agt dagen na de eerste maaning, de schuld niet afdeedt. *Handv. van Rotterdam* agter LOIS *Chronyk*, bl. 290.

Willem VI. 1411. uit dezelve, de Veluwe te konnen afloopen, en van tyd tot tyd, met den buit, wederom derwaards te keeren: gelyk geschiedde. Huibert, Heer van Kuilenburg, hadt zig, reeds in den jaare 1409, met Hertoge Willem, tegen de Gelderschen en Arkelschen, verbonden (x). Hy, Jan van Viane en Arnold van Leyenburg, die zig te Amersfoort ophielden, met de Hollanders, in de Veluwe gevallen zynde, plonderden en verbrandden de Stede *Nieuwkerk*; na dat zy 't Slot *Hoeflaken*, te vooren, door Jonkheer Willem, met Geldersche manschap, bezet, doch nu wederom verlaaten, ingenomen en vernield hadden (y). weinig meer werdt'er, van de Hollandschen zyde, in 'tjaar 1411, uitgeregt.

Vrede. 1412. En in Hooimaand des volgenden jaars, slooten de twee Hertogen een Verdrag, by welk Hertoge Reinoud zyn Regt op Gorinchem en den Lande van Arkel den Graave van Holland, Hertoge Willem, afstondt, mids dat deeze hem honderdduizend Fransche Kroonen betaalde. Nog verbondt zig Hertog Reinoud, dat Jonkheer Willem van Arkel de Stad Gorinchem, die nog in zyne magt was, den Hollandschen Graave zou leveren. Ook geschiedde dit, sedert (z): en van toen af, is Gorinchem en het Land van Arkel met het Graafschap van Holland vereenigd geworden. Hertog Reinond schonk Jonkheere Willem, die, voor zig en zyne Nakomelingschap, van alle Regt op de Heerlykheid

(x) *Zie* zynen Brief *in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 593.
(y) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 15.
(z) Brief van Jonkh. Willem *in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 588.

heid van Arkel hadt afgestaan, het Kasteel Oyen en de Heerlykheid *Born*, nevens vyfduizend Rynsguldens uit de Tollen van Lobed. Het geslooten Verdrag, werdt den zesentwintigsten van Hooimaand, ten overstaan der Bisschoppen van Utrecht en Luik, plegtiglyk bekragtigd (*a*). Willem VI. 1412.

Doch Jan, Heer van Arkel, hadt, in alle deeze onderhandelingen, geen deel genomen (*c*). Men hadt hem, tot nog toe, niet tot vreedzaame gedagten konnen brengen. Ook was hy, sedert eenigen tyd, uit Gelderland geweeken, en thans onthieldt hy zig in Brabant, alwaar eenigen zyner Heerlyke goederen gelegen waren. De Zuidhollandsche Edelen hielden, ondertusschen, het oog op hem; toeleg maakende, om hem te ligten, en gevangkelyk naar Holland te voeren. Doch dit gelukte eerst, in 't jaar 1415. *Gerrit van Stryen*, Heer van Zevenbergen, *Floris van der Aa*, en *Filips van der Lek* betrapten hem, op de Brabantsche grensche, en bragten hem in den Haage. Hier werdt hy, op de Voorpoorte, gevangen gezet (*c*). De Heer van Zevenbergen trok, voor dit vangen, vierduizend vyf honderd Fransche Kroonen van Hertoge Willem. Den anderen Heeren werdt ook eene goede somme toegelegd (*d*). De Hertog deed Heer Jan, daarna, eenen tyd lang, op 't Slot te Gouda, bewaaren, en toen naar Jan, Heer van Arkel, wordt gevangen.

(*a*) *Zie den* brief, hier van gemaakt, *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* V. *p.* 588.

(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 16.

(*c*) Extr *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtsz, Clerc des Thes. *M. S.*

(*d*) Extract *als boven.*

WILLEM VI. 1412. naar Zevenbergen voeren, alwaar hy, tot in 't jaar 1425, gevangen zat (e). Anderen schryven, ten onregte, dat hy eerst te Zevenbergen, daarna te Gouda gezeten heeft (f). Geslaakt zynde, werdt hy, in den jaare 1426, door den Proost van Oudemunster, met de Heerlykheid van Haastrecht en eenige andere goederen verlyd (g). Niet lang hierna (1), overleedt hy te Leerdam (h).

Reden, waarom men hem vast hieldt. Verraad tegen Hertog Willem ontdekt. Hertog Willem meende reden te hebben, om deezen Heer te doen ligten, en gevangen te houden. Kort na 't sluiten van de Vrede met Hertoge Reinoud, vernam hy, eerst uit eenen Gelderschen Edelman, en toen uit Reinoud zelven, dat 'er, in Holland en zelfs onder de Edelen, geduurende den Oorlog, een aanslag gesmeed was, om hem te vatten en van 't leeven te berooven. Willem kon niemant eer van deezen slinkschen toeleg verdenken, dan Jan, Heer van Egmond, en deszelven Broeder Willem, Heer van Ysselstein. Egmond liep vooral by hem in 't oog, alzo deeze, noch in persoon, noch uit de goederen, welken hy van de Graaflykheid ter leen hieldt, den Graave, in den Kryg tegen de Gelderschen, hadt willen bystaan. Ook was hy, sedert eenige jaaren, niet in 's Graaven tegenwoordigheid verscheenen, dan na dat

(e) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 22. Extract *als vooren.*
(f) De Gest. Domin. de Arkel *p.* 234.
(g) *Zie* een' Brief *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* V. *p.* 236.
(h) De Gestis Dominor. de Arkel *p.* 236.

(1) Den vyfentwintigsten van Oogstmaand des jaars 1428

dat hy Vrygeleide begeerd en verkreegen hadt, 't welk by niemant der Edelen in gebruik was. Al dit moest hem, met grond, verdagt maaken (*i*). Doch Hertog Willem twyfelde niet, of Egmond werdt opgestookt, door zynen Schoonvader, Heere Jan van Arkel. Hy besloot, derhalve, zig eerst van Arkel te verzekeren, die, ondervraagd zynde, terstond, onder eede, verklaarde, wie zy waren, die den Graaf hadden willen vatten, om hem den Gelderschen Hertog over te leveren. Willem hieldt deeze verklaaring, eenen tyd lang, geheim (*k*). Doch, in 't jaar 1416, liep 'er een gemeen gerugt door Holland, dat Egmond en Ysselstein de verraaders waaren, die op 's Graaven vryheid of leeven gegaan hadden. Elk hadt hier den mond vol van, en 't kwam Egmond ras genoeg ter ooren. Terstont liet hy zig verluiden, dat hy gereed was, om zig voor den Graave te verantwoorden, mids men hem vrygeleide gunde. Dit werdt hem toegestaan: en hy, daarop, voor 's Graave Raad, gedagvaard. Doch hy verscheen niet: waarop men hem verklaarde, lyf en goed verbuerd te hebben. Ook werden zyne goederen, terstond, door den Graave, aangeslaagen. Hy was, ondertusschen, met zynen Broeder, Willem, geweeken naar Ysselstein, eene sterke Vesting in dien tyd. Hertog Willem deed, kort hierna, deeze Stad met het Slot opeisschen: doch weigerend antwoord bekomende, maakte hy zig tot een beleg gereed. Heirvaart be-

Willem VI. 1412.

Ysselstein aan Holland gehegt.

(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 17.
(*k*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 21.

Willem VI. 1412.

beschreeven hebbende, zondt hy de helft van zyn Leger vooruit, toevende met de andere helft, te Schoonhoven. Doch hier werdt, door tusschenspraak van eenige nabestaanden des Heeren Egmond, met naame *Jakob van Gaasbeek*, Heere van Abkoude, Wyk te Duurstede, Putten en Stryen, Huibert van Kuilenburg en Jan van Viane, een Verdrag getroffen, op den volgenden voet „De Heeren van Egmond en Ysselstein zouden de „Stad en het Slot en de Heerlykheid van Ysselstein den Graave van Holland overgeeven: daarna het Land ruimen, en 'er, zonder 's Graaven verlof, niet wederom binnen komen. Uit de inkomsten der Heerlykheden van Egmond en Ysselstein, zouden aan Heere Jan en zynen erfgenaamen „tweeduizend oude Schilden, aan Heere Willem, zeshonderd Fransche Kroonen, en „aan Yolande, hunne Moeder, agthonderd „zulke Kroonen, jaarlyks, uitgekeerd moeten worden." Kort na 't sluiten van dit Verdrag, werdt Hertog Willem tot Heere van Ysselstein ingehuldigd (*l*).

Jakob van Gaasbeek bekomt Abkoude en Wyk te Duurstede.

Jakob van Gaasbeek, een der middelaaren van het zelve, die ons in 't vervolg deezer geschiedenissen meer zal voorkomen, was, eenige jaaren geleeden (2), nog ruim zo gemakkelyk in 't bezit geraakt der Heerlykheden van Abkoude en Wyk te Duurstede. Zyns Vaders Broeder, Willem, Heer dezer Heerlykheden, was overleeden, zonder andere kin-

(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr*. XXXII. *Cap*. 23.

(2). In 't jaar 1407.

kinderen na te laaten, dan eene Dogter, *Joanna*, gehuwd aan Jan, Heere van Brederode; doch thans Nonne in een Klooster te Wyk te Duurstede, terwyl haar Man Monnik was, onder de Karthuizers, by Utrecht. Jakob van Gaasbeek, niet waanende aan den Monnik, veel min aan de Nonne, eenen mededinger te zullen vinden, stelde zig, terstond in 't bezit deezer Heerlykheeden. Doch hy bedroog zig. Brederode hing, zo hy voorgaf, met Pauselyk verlof, den kap op den tuin, en haalde zyne Vrouw, met geweld, uit het Klooster, met meening, om haar voortaan by zig te houden, en de Heerlykheden, haar aanbestorven, te regeeren. Doch Fredrik van Blankonheim, Bisschop van Utrecht, niet konnende gedoogen, dat zyn geestelyk en weereldlyk Regtsgebied zo zeer geschonden werdt, viel met eenig Krygsvolk in Wyk te Duurstede, bemagtigde de wooning van Jan van Brederode, voerde de Non wederom naar 't Klooster, en leverde haaren man gevangen aan Jakob van Gaasbeek, die hem tot aan de dood van Joanna, op den tienden van Louwmaand des jaars 1411 voorgevallen, in hegtenis hieldt. Toen liet hy hem los, en bleef, als naaste Erfgenaam, in 't bezit van Abkoude en Wyk te Duurstede. De Monnik keerde egter niet naar zyn Klooster te rug (*m*).

WILLEM VI. 1412.

Het verhaal van den Arkelschen Kryg, in zyn uiteinde en gevolgen, heeft ons een weinig-

(*m*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 7. De Vermeerderde BEKA *bl.* 384.

WILLEM VI. 1412. nig gevoerd buiten de tyd-orde der overige geschiedenissen deezer Landen, tot welke wy nu wederkeeren.

XXX. Opschudding te Utrecht. De Stad Utrecht was, al van ouds, in twee partyschappen verdeeld geweest, van welken de eene, die 't met de Hollanders hieldt, en de Ligtenberger aanhang genoemd werd, sedert eenige jaaren, 't voornaam bewind gevoerd, en onder anderen ook den Oorlog tegen den Huize van Arkel doorgedreeven hadt. De andere party zag het voortzetten van deezen Oorlog met ongenoegen, en blies het volk de ooren vol van het nadeel, dat 'er de Stad door leedt. Zelfs mompelde men, dat eenigen van den Ligtenberger aanhang, de Stad aan Hertoge Willem, voor eene merkelyke somme gelds, verkogt hadden. 't Gemeen raakte eerlang in roere, en trok, in grooten getale, den twintigsten van Lentemaand des jaars 1413, naar 't Stadhuis, terwyl de Raad vergaderd was, roepende, *dat zy de Regeering naar hunnen zin veranderd wilden hebben, of wederstaan zouden dien 't leed deedt.* Eenige Raaden van den Ligtenberger aanhang, den storm ziende opkomen, en voor hun lyf bedugt, waren, kort te vooren, in stilte, ter Stad uit geweeken. De overigen, nu de minsten in getal, werden, in den Raad, overstemd, en men besloot, der Burgerye, die den Domdeken, *Herman van Lokhorst*, aan 't hoofd hadt, te wille te zyn. *Jacob van Ligtenberg*, Proost van S. Pieters, den Schout *Barend Proeys*, den Burgemeesteren *Jan van Ligtenberg van Landskroon* en *Jan van Klaarenberg*, den Ouderman *Wouter Graauwaart* en eenigen an-

1413.

de-

daaren, werdt de Stad ontzeid: den Proost slegts voor een jaar; doch den vier anderen, tot dat de Raad goedvinden zou, hen wederom in te roepen (n). Ook werden 'er eenigen in hegtenis gezet. De vrienden der ballingen, die in den Raad zaten, werden 'er, de een na den anderen, buiten gesllooten: kortom, de Regeering werdt t'eenemaal veranderd.

Willem VI. 1413.

De Ballingen hielden zig, ondertusschen, te Amersfoort op, en schreeven, van daar, eerst aan den Raad, en toen aan Bisschop Fredrik, dat zy gereed waren, zig te zuiveren van allen blaam, dien men hun aanwreef, met naame van het verkoopen der Stad aan den Graave van Holland. Doch Herman van Lokhorst, *Jan van den Spiegel* en anderen waaren oorzaak, dat hunnen voorslag van de hand geweezen werdt. Toen eerst begaven zy zig zelven, met hunne persoonen en goederen, onder de bescherming des Graaven van Holland (o), die hun met volk ondersteunde.

Door Hertog Willem gestild.

Twee jaaren omtrent duurde de tweespalt, binnen welken, de Ballingen den Utrechtschen Koopluiden den vryen handel in Holland beletteden, en de Stad zeer benaauwden. Nieuw gemor verwekte dit onder de Burgery, die, by de verandering der Regeeringe, zo veel voordeels niet vond, als zy zig beloofd hadt. De vrienden der Ballingen roeiden hier onder, en by gelegenheid dat een Knegt van Jan van den Spiegel eenen der Stads

(n) Act. Ultraj. *apud* MATTHÆUM de Nobilitate *Libr.* II. *p.* 468.

(o) *Zie* twee Brieven van Willem VI. *by* MATTHÆUS *in* Præf. *Libr.* III & IV. de Nobilit *p.* (e) 3.

WILLEM VI. 1413. Stads Knegten veragtelyk bejegende, ontstondt'er, op den zeventienden van Bloeimaand des jaars 1415, eene nieuwe opschudding in de Stad. Van den Spiegels Huys werdt omsingeld. Hy ontkwam 't gevaar, welk hem dreigde, ter naauwer nood, en week ter Stad uit. Lokhorst, eenigen van zynen aanhang byeen gebragt hebbende, werdt zo hevig ontmoet, dat hy, naar een goed heenkomen zoekende, in 't Regulieren Klooster ontweek. Toen deezen verstooven waren, staken de Ligtenbergers 't hoofd op. Den Raad vergaderd zynde, werden Lokhorst, van den Spiegel, Ysbrand van der A, Gerrit van Damas en veele anderen ter Stad uit geleid. Terstond hierna, zondt de Burgery eenigen af naar den Haage, en verzoende zig met Hertoge Willem. Hier werdt, ten overstaan van 's Hertogen Raad, gehandeld, over de wyze, op welke de voorige Ballingen wederom binnen gelaaten zouden worden, die, ten opzigte van de vyf genoemden en eenige anderen, aan den Bisschop verbleeven werdt. Anderen kreegen terstond verlof om, op hun voorig Burgerschap, te rug te keeren: doch die voor den tyd van honderd jaaren gebannen waren geweest, moesten, zo lang het den Bisschop goeddagt, buiten den Raad blyven. Lokhorst, van den Spiegel en verscheiden' anderen werden, op lyfstraffe, ten eeuwigen dage, uit de Stad Utrecht, midsgaders uit Holland, Zeeland en Friesland, gebannen (*p*). Sedert geraakte de Lig-

(*p*) Brief van 15 Octob. 1415. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* V. *p.* 38. *Zie* ook BURMAN. Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 174 *enz.*

Ligterberger aanhang, binnen Utrecht, wederom op 't kussen. Hertog Willem kwam, kort hierna, met een aanzienlyk gevolg van Hollandsche Edelen in die Stad, alwaar hy deftig onthaald werdt (q). Willem VI. 1413.

Geduurende deeze Utrechtsche beroerten, verloor Hertog Willem Staveren, genoegzaam de eenigste Stad, in Friesland, die, tot hiertoe, Hollandsche bezetting ingehad hadt. Margareet van Kleef, Weduwe van Hertoge Albrecht, aan welke Hertog Willem, naar sommiger verhaal (r), gewoon was, in zyn afwezen, de Regeering des Lands toe te vertrouwen (3), hadt het Bestand, by Albrechts leeven, met de Friezen, geslooten, van tyd tot tyd, weeten te verlengen (s). Nu was zy, reeds in 't jaar 1412, overleeden (t), en 't Bestand, laatst gemaakt, liep, in de Lente des jaars 1414, ten einde. De Friezen van Westergo, toen, verneemende, dat 'er, binnen Staveren, slappe wagt gehouden werdt, verrasten de Stad, op den twaalfden van Lentemaand des gemelden jaars, en verjaagden de Hollandsche bezetting (u). Hertog Willem was zeer gestoord over de agteloosheid en XXXI. Staveren door de Friezen gewonnen. 1414.

(q) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 18. De Vermeerderde Beka *bl.* 342, 347.
(r) Ubb. Emm. *Libr.* XVII. *p.* 243.
(s) Ubb. Emm. *Libr.* XVII. *p.* 243, 253, 256.
(t) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 16.
(u) E. Beningha Hist. van Oostf. I. *Boek*, *Cap.* CCIV. *bl.* 185.

(3) Enkele Handvesten zyn 'er nog voor handen, door haar en Hertoge Willem, en door haar alleen, gegeven. Zie *Handv. van Kennemerland*, bl. 664. *Handv. van Rynland*, bl. 30, 34. *Privilegien van Texel*, bl. 16, 19.

Willem en lafhertigheid der zynen, toen hem de ty-
VI. ding van dit verlies gebragt werd: te meer
1414. nog, om dat hem de staat zyner zaaken niet toeliet, den Friezen den oorlog aan te doen. Men sloot dan wederom een Bestand voor eenige jaaren (v): en gantsch Friesland verheugde zig, dat het van alle uitheemsche overheersching verlost was.

XXXII. In 't jaar 1415, werd het Huwelyk vol-
Huwelyk trokken tusschen *Jakoba*, eenige Dogter van
van Jakoba, Dogter van Graave Willem, en Jan, Hertog van Touraine. Hertoge Willem, en *Jan*, *Hertog van Touraine* en Graave van Ponthieu, tweeden Zoon van Karel den VI, Koning van Frankryk, en van *Izabelle*, Dogter van *Steven*, *Hertog van Beieren*, halven Broeder van Vaders zyde van Hertoge Albrecht. De Bruidegom bereikte omtrent agttien, en de Bruid wei-
1415. nig meer dan veertien jaaren (4). Het Huwelyk was reeds in 't jaar 1406 te Compiegne geslooten (w), doch de voltrekking, tot nu toe, om de jongheid van 't Paar uitgesteld: terwyl de jonge Hertog zig doorgaans te Quesnoi in Henegouwen, of in den Haage in Holland (x), schynt opgehouden te hebben. De voorwaarden, toen beraamd, wer-

(v) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 19. Ubb. Emm. *Libr.* XVII. *p.* 258.
(w) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXVII. *f.* 24 *vers.*
(x) Handv. van Amst. *bl.* 19.

(4) Zy was, op den Vyfentwintigsten van Hooimaand, Feestdag van S. Jakob, in 't jaar 1401, ter weereld gekomen. Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 1. En waarschynlyk was haar, naar deezen Heiligen, de naam van *Jakoba* of *Jakob*, waar dus meest zy veeltyds genoemd, gegeven.

werden nu, in den Haage, op den zesden van Oogstmaand, bevestigd, en liepen op deezen zin: „ Henegouwen, Holland, Zeeland en „ Friesland zouden, zo Hertoge Willem, zon- „ der Zoonen na te laaten, overleedt, aan „ Jakoba en haare nakomelingen komen, en, „ door haaren man, den Hertoge van Tou- „ raine, geregeerd worden, volgens den raad „ en het voorbeeld, door Hertog Willem, „ in zyn leeven, gegeven. Hertog Willem „ zou, zo lang hy leefde, *geweldich Heer* der „ gemelde Landen blyven, en na zyn affter- „ ven, zouden de Egtgenooten het *Leen der-* „ *zelven verzoeken en ontvangen van den genen*, „ *en op zulk eene wyze, als het door Hertoge* „ *Willem en alle zyne Voorvaders gedaan wae*. „ De drie Landen zouden onverbeeld bly- „ ven, en altoos op den *oudsten Zoon*, *of*, by „ mangel van Zoonen, op de *oudste Dochter* „ versterven. De oude Voorregten, Hand- „ vesten, vryheden en gewoonten zouden be- „ waard, en geene vreemdelingen, maar al- „ leen van de oudste en beste ingeboornen, „ tot Amptenaars, in en buiten den Graaf- „ lyken Raad, gevorderd worden. Alle deeze „ punten zouden, door de Egtgenooten, by „ hunne inhuldiging, worden bezwooren. Aan „ Vrouwe Margareet van Bourgondie, Moe- „ der van Jakoba, en aan alle anderen, zouden „ de schuldige erfelyke en lyflyke giften be- „ taald worden: ook zouden de Egtgenooten „ de natelaaten' schulden van Hertoge Wil- „ lem voldoen (y)". Wy

Willem VI. 1415.

Huwelyks-Voorwaarden.

(y) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl*. 6. Matthæi Anal. *Tom*. V. *p*. 596.

WILLEM VI. 1415.

Aanmerkingen over dezelven.

Wy konnen niet nalaaten, in 't voorbygaan, over deeze Huwelyks-Voorwaarden, aan te merken, dat ſchoon Hertoge Willem, in dezelven, de weidſche titel van *geweldich Heer* deezer Lande geven wordt, de Egtgenooten nogtans niet toonen van voorneemen te zyn, om de Landen willekeurig te beheerſchen. Zy beloven de oude voorregten en vryheden te zullen bezweeren: en onaangezien de Hertog van Touraine een vreemdeling ware, verbindt hy zig, zo wel als Jakoba, om geene Ampten aan vreemdelingen te geeven. Wyders ziet men hier eene erkentenis, dat *alle* de Hollandſche Graaven deze Landen als leenroerig, ontgetwyfeld van 't Keizerryk, ſchoon zulks niet uitdrukkelyk gezeid wordt, hebben aangemerkt.

De Hertog van Touraine wordt Daufyn.

Het jonge Paar hield zig, na 't voltrekken van 't Huwelyk, in Henegouwen (*z*), en ook ſomtyds in Holland op (*a*). En weinige maanden verliepen 'er maar, toen de Hertog van Touraine zynen oudſten Broeder, Lodewyk, die op den agtienden van Wintermaand overleedt, in de waardigheid van *Daufyn* en naaſten erfgenaam der Franſche Kroone, op volgde. Daer zyn verſcheiden' Brieven, hier te Lande verleend, voorhanden (*b*), in welken Jakoba, zyne Gemaalin, den naam draagt van *Dolphyne van Vyennen*. Ondertuſſchen was het opklimmen tot deeze nieuwe waardigheid, naar allen ſchyn, een trap tot zynen ontydigen dood, die

(*z*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CLXI. *f.* 240.
(*a*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 26.
(*b*) *By* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 209. *by* BALEN Dordr. *bl.* 519. *en by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 389.

die ruim een jaar hierna voorviel. Doch de gelegenheid hiertoe moet wat omstandiger ontvouwd worden.

Willem VI. 1415.

XXXIII. Staat van Frankryk ten deezen tyde.

De Regeering van Karel den VI. was eene der langduurigsten; doch te gelyk eene der ongelukkigsten voor Frankryk. De Oorlog met Engeland ontstak feller dan te vooren: en 't Krygsgeluk liep den Franschen geweldiglyk tegen. De Koning was, sedert het jaar 1392, onderworpen geweest aan vlaagen van krankzinnigheid, die hem doorgaans onbekwaam maakten tot de Regeeringe. De Grooten, die, nevens de Koninginne, de Regeering in handen hadden, lagen geduurig overhoop, en verwekten, van tyd tot tyd, binnenlandsche beroerten. Vooral hadt men, van 't jaar 1404 af, merkelyke verwydering bespeurd tusschen Lodewyk, Hertog van Orleans, 's Konings Broeder, en Jan, Hertog van Bourgondie; die, met groot ongenoegen, zag, dat men Orleans en der Koninginne de Regeering toevertrouwde, van welke zyn Vader Filips 't voornaam bewind gehad hadt, en welke hy zig nu gaarne in handen gesteld gezien zou hebben. Zo ver ging dit ongenoegen, dat Hertog Jan, in Slagtmaand des jaars 1407, den Hertog van Orleans, by nagt, deedt overvallen, en van 't leeven berooven, niet meer dan drie dagen na dat zy plegtiglyk verzoend geweest waren, en elkanderen eene broederlyke vriendschap gezwooren hadden (c). Jan verglimpte deeze ondaad met den naam van

(c) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXXVI. *f.* 29. *vers.* Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 9.

Willem VI. 1415. heid, in welke 't Ryk zig toen bevondt, om 't verlooren bewind aldaar wederom in handen te krygen. Hy trok met een Leger naar Parys, begeerende verlof, om den Koning te begroeten. Terwyl men zyn verzoek in overweeging nam, ſtierf de Daufyn, Lodewyk, en Jan, Hertog van Touraine, onlangs met Jakoba van Beieren gehuwd, volgde hem in die waardigheid op.

XXXIV. Oorzaaken van den haat, aan 't Fransche Hof, tegen den Daufyn Jan, opgevat. 1416. De namaagſchap zyner Egtgenoote met het Huis van Bourgondie, zyn lang verblyf aan 't Hof van zynen Schoonvader, Zwager van Hertoge Jan, en vooral eene geheime Byeenkomſt, tuſſchen hem en dien Hertog, te Valenchyn in Henegouwen (*i*), waren oorzaak, dat hy aan 't Franſche Hof aangemerkt werdt, als geheel in de belangen van Hertoge Jan. De Graaf van Armagnac, die thans 't voornaam bewind in Frankryk hadt, riedt den Koning, dat hy den Daufyn ten Hove ontbieden zou. Doch Hertog Willem, wel onderrigt van de geſteldheid van 't Franſche Hof, wilde zynen Schoonzoon niet laaten vertrekken.

Keizer Sigismond vertrekt met Graave Willem naar Engeland. Zo ſtonden de zaaken in den aanvang des jaars 1416, wanneer Keizer Sigismond te Dordrecht kwam, om, van daar, naar Engeland, over te ſteeken, en, ware 't mogelyk, eene vaſte Vrede tuſſchen Karel den VI. en Henrik den V. te bemiddelen. Hertog Willem, wiens Afgezanten de Keizerlyke Krooning, in den jaare 1414, hadden bygewoond (*k*), ontving den Vorſt beleefdelyk: en toonde zig ge-

(*i*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CLXI. *f.* 240.
(*k*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CXXVIII. *f.* 212.

genegen, om hem naar Engeland te geleiden. Veelligt stonden 'er nog eenige geschillen, tusschen de Engelsche en Hollandsche Koopluiden, te vereffenen. De onderlinge Koophandel bloeide nog, als van ouds (*l*), schoon de Wolstapel verlegd was. Doch hy werdt niet voortgezet, zonder dat 'er, van tyd tot tyd, geschillen voorvielen. Onlangs zelfs hadt Koning Henrik Brieven uitgegeven, om van Hertoge Willem en den Hollanderen, met geweld, vergoeding van schade te vorderen, tot eene somme van agthonderdenvyftig *Nobelen* toe. Doch deeze Brieven waren wederom ingetrokken (*m*). Hier benevens schynt Hertog Willem ook deel gehad te hebben, in de heimelyke onderhandelingen, die thans, met den Hertoge van Bourgondie, op het tapyt waren (*n*). Reden genoeg was 'er, derhalve, voor Hertoge Willem, om de reis naar Engeland te onderneemen. Doch zyne poogingen en die van den Keizer, tot het bewerken eener Vrede, waren vrugteloos. Henrik bleef, zo wel als Karel, die te vooren door Keizer Sigismond gesproken was, styf op zyne eischen staan. Alleenlyk werdt 'er een driejaarig Bestand geslooten (*o*), en Hertog Willem keerde, in 't begin van Hooimaand, wederom herwaards (*p*). 's Lands Regeering was, in zyne afwezendheid, den Heere van Kuilenburg en Walraven van Brederode aanbevolen geweest (*q*).

Willem VI. 1416.

Som-

(*l*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* I. *p.* 107, 158. *P.* II. *p.* 52.
(*m*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II. *p.* 87.
(*n*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II. *p.* 81.
(*o*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II *p.* 165, 166, 167.
(*p*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 22.
(*q*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*

WILLEM VI. 1416. Sommigen verhaalen, dat hy, ten deezen tyde, in Engeland, het Leen deezer Landen van Keizer Sigismond verheeven heeft. Ook wil men, dat hy den Keizer, by deeze gelegenheid, verzogt zou hebben, zyne Dogter Jakoba, na zyn afsterven, ook met de Landen te willen verlyden, doch dat de Keizer dit zou geweigerd hebben, en Willem daar op verstoord vertrokken zyn (r). Zeker is 't, dat hy, zonder den Keizer, te rug gekomen is (s).

Hertog Willem trekt met den Daufyn naar Frankryk. 1417. De Koning van Frankryk liet, ondertusschen, niet na, door bode op bode, den Daufyn ten Hove te ontbieden. Hertog Willem begaf zig, derhalve, omtrent den aanvang des jaars 1417, met hem op weg, in eenen tyd, in welken het onlangs gesllooten heimelyk Verbond tusschen Henrik den V. en den Hertog van Bourgondie, indien men 'er anders, in Frankryk, kennis van gehad heeft, onzen Graave en zynen Schoonzoon ten Hove zeer verdagt heeft moeten maaken. Een Schryver, die deezen tyd beleefd heeft (t), zegt, dat onze Graaf van een aanzienlyk Leger verzeld was, en uit 's Konings zwakheid hoop geschept hadt, om zynen Schoonzoon haast op den Franschen Troon te zien plaatsen: welk laatste, schoon 't wel waar zyn kan, egter, by anderen, niet gemeld wordt. Doch dat hy van eenige manschap verzeld is geweest, blykt

(r) WINDECK. Vita Sigismundi *int.* MENKEN. German. Script. *Tom.* I. *p.* 1104.
(s) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII *Cap.* 22.
(t) HERMANNI CORNERI Chron. *in* ECCARDI Corp. Hist. Medii Ævi. *Tom.* II. *c.* 1220.

blykt ook uit egte ſtukken van deezen tyd (u). Te S. Quintin gekomen, verzogt Hertog Willem, aldaar een mondgeſprek met de Koninginne te mogen houden. Doch dit werdt hem geweigerd, om dat de Plaats te verre van Parys lag. Hy trok dan voort tot Compiegne toe, den Daufyn medeneemende. Hier zogt de Koningin hem te vergeefs te beweegen, om den Daufyn ten Hove te laaten komen. Hy verklaarde rondelyk, zulks niet te zullen gedoogen, indien men den Hertog van Bourgondie langer buiten bewind hieldt. Die zelfde verklaring herhaalde hy, kort daarna, te Parys, werwaards hy gegaan was, om den Koning te begroeten, terwyl de Daufyn te Compiegne vertoefde. De Koning, voorgeevende hierover zyne gedagten te willen laaten gaan, gaf Hertoge Willem zyn affcheid; doch heimelyk bevel, om hem te vatten (v). Hy ontkwam egter 't gevaar, welk hem dreigde; door een' bedekten vriend des Hertogs van Bourgondie, gewaarſchuwd zynde.

WILLEM VI. 1417.

Te Compiegne te rug gekeerd, vondt hy, met de uiterſte verbaasdheid, den Daufyn zieltoogende. De Franſche Schryvers willen, dat eene doorgebroken' verzweering in 't hoofd hem in deezen ſtaat geſteld hadt (w). Doch onzen en de Engelſchen verhaalen,

De Daufyn komt om.

(u) Extract *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtsz. *M.* S
(v) *Voyez* la Reponce du Duc de Bourgogne aux Propoſitions du Roy, *dans la* Contin. de la Chron. de Flandres *par* DEN. SAUVAGE *p.* 250. & Corps Diplomat. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 100.
(w) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CLXII. *f.* 240 *verſ.*

Willem VI. 1417. len, dat men hem vergiftigd hadt: 't zy met een fenynig harnas (x), of op eene andere wyze. Men vindt 'er zelfs (y), die zyne eigen' Moeder met deeze ondaad betigten. Hy gaf den geest, op den vierden van Grasmaand des jaars 1417, nalaatende eene Weduwe van zestien jaaren, by welke hy geene kinderen verwekt hadt. De schielykheid van deezen dood, de omstandigheden, in welken dezelve voorviel, en de versche toeleg om Hertog Willem te vatten maaken het ten hoogsten waarschynlyk, dat dezelve niet natuurlyk geweest is.

Hertog Willem bekommerde zig niet met het lyk zyns Schoonzoons, welk, sedert, te Parys werdt bygezet; maar begaf zig, in allervl, naar Henegouwen, weinig denkende, dat ook zyn eigen einde zo naby was, als kort hierna bleek.

XXXV. Hertog Willem poogt de opvolging in 't gebied, voor zyne Dogter Jakoba, te verzekeren. Hy hadt, tot nog toe, geene wettige kinderen dan zyne Dogter Jakoba, en zyne grootste zorg was, haar van de opvolging, in 't bewind deezer Landen, te verzekeren. Keizer Sigismond hadt hem niet willen belooven, dat hy haar, na zyn afsterven, met deeze Landen verlyden zou. Hy hadt zig, derhalve, kort na zyne terugkomst uit Engeland, gekeerd tot de Edelen en Steden van Holland, die hy ter algemeene Dagvaart beschreeven, en eene belofte afgevergd hadt, om, na zyn overlyden, zyne Dog-

(x) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 26.
(y) Ægidius de Roya *ad annum* 1417.

Dogter Jakoba, tot wettige Landsvrouwe, in te huldigen. WILLEM VI. 1417.

De Dagvaart was in Oogstmaand des jaars 1416 gehouden. De Edelen, die op dezelve verscheenen, waren Filips, Heer van Wassenaar, Burggraaf te Leiden, Henrik van Wassenaar, Dirk van der Lek, Herbaren van Yssélstein, Jan van Heemstede van Benthuizen, Henrik van Naaldwyk, Maarschalk van Noordholland, Jan, Bastaard van Blois, Heer van Treslong, Melis van Mynden, Arend van Duivenvoorde, Jan van Woude, Heer van Warmond, Willem van der Boukhorst, Gerrit van Heemskerk, Heer van Oosthuizen, Barthoud van Assendelft, Gerrit van Zyl, Jan van Hodenpyl, Filips van Spangen en Gillis van Kralingen, *Ridders*: Willem Eggaart, Heer van Purmerende, Helmich van Doornik, Adriaan van Raaphorst, Gerrit van Poelgeest, Filips de Bloot, Mouweryn van der Does, Gerrit van Benningbroek, Dirk van Zandhorst en Adriaan van Mathenesse, *Knaapen*. Wyders waren 'er tegenwoordig geweest de Schouten, Burgemeesters, Schepens en Raaden der Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Oudewater, Schiedam, Alkmaar, Hoorn, Medenblik, Enkhuizen en Monnikendam. Alle deeze Edelen en Steden hadden plegtiglyk gezwooren „ dat zy Jakoba, Daufyne van Vienne, zo „ Willem voor haar, zonder wettigen Zoon „ natelaaten, overlyden mogt „ voor zyne „ *erfdogter en leenvolgster*, erkennen, en haar, „ nevens haaren wettigen Voogd, hulde doen

Willem VI. 1417. „ en onderdaanigheid bewyzen zouden, haar „ met lyf en goed tegen alle haare vyanden „ beschermende." Hiervan werden Brieven bezegeld, die op den vyftienden van Oogstmaand gegeven waren (z). Doch men vindt, by sommigen, nog van andere Brieven gewaagd, die, ten zelfden dage, waren getekend, in welken, dezelfde belofte gedaan werdt, door „Huibert, Heere tot Kuilenburg „ en de Lek, Henrik, Heere van Viane en „ van Gooije, Otto, Heere van Asperen, „ Gerrit van Stryen, Heere van Zevenber- „ gen, Henrik van der Lek, Heere tot Hees- „ wyk, Jan, Heere van Vliet, Jan van Dron- „ gelen, Heere van Eethen en Meeuwen, „ Jan van Kroonenburg, Heere van Loenen, „ Arend, Heere van Leyenburg en Gerard „ van Heemskerk, Heere tot Liesveld, *Rid-* „ *ders*, Willem van Brederode, Heere tot „ Merwede en ter Steyn, Jan, Heere tot „ Langerak, Dirk van der Merwede, Jan van „ Herlair van der Syle, Dirk van Heukelom „ en Willem van Bezoyen, *Knaapen*, benevens „ Schout, Burgemeesters, Schepens en Raa- „ den der Steden Dordrecht, Schoonhoven, „ Geertruidenberg, Gorinchem, Heusden, „ Woudrichem, Yssélstein en Leerdam (*a*)." Men ziet hieruit, dat verre de meeste Edelen en Steden beloofd hadden, Jakoba te zullen inhuldigen. De Graaf, 't gewigtig stuk der Op-

(z) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 8. Heda *p.* 280. Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 599.

(*a*) *Zie* F. van Mieris Leenroer. van 't Graafsch. in Holland, *bl.* 91.

Opvolginge dus, zo hy waande, op eenen vasten voet hebbende gebragt, scheen nu zyn hoofd, met meer gerustheid, te konnen neerleggen.

WILLEM VI. 1417.

XXXVI. Dood van Hertog Willem.

Hy hadt, sedert eenigen tyd, een gezwel aan de dye gehad, ontstaan, zo sommigen schryven, uit den beet van eenen Hond. Allengskens grooter en pynlyker werdt dit gezwel, des hy te raade werdt, hetzelve door te laaten vlymen. Doch zo dra was dit niet geschied, of hy werdt, van dag tot dag, zwakker, en overleedt eindelyk te Bouchain (*b*), op den laatsten van Bloeimaand des jaars 1417, in den ouderdom van twee-envyftig jaaren, na dat hy de Landen dertien jaaren gelukkiglyk geregeerd hadt. Hy werdt te Valenchyn begraaven. Zyne dapperheid wordt van onze Schryvers hoog geroemd (*c*). Ook is dezelve, in den Arkelschen of Gelderschen, en Luikschen Oorlog duidelyk gebleeken. Doch men mag twyfelen, of hy zig niet te veel met de zaaken van Frankryk en 't Huis van Bourgondie gemoeid hebbe. Immers het volslaagen verlies van Friesland schynt hieraan te moeten toegeschreeven worden. Doch in vergoeding van dit verlies, heeft men hem de Heerlykheden van Arkel en van Ysselstein aan Holland zien hegten.

Zyne Weduwe Margareet, Dogter van Filips, Hertog van Bourgondie, eene schrandere en staatkundige Vrouw, met welke hy, in 't

(*b*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CLXV, *f.* 242.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 27.

Willem VI. 1417.

't jaar 1386, gehuwd was (*d*), overleefde hem veele jaaren. Hy hadt nimmer andere kinderen dan Jakoba by haar verwekt (*e*). Doch hy liet nog vier natuurlyke kinderen na, drie Zoonen, *Lodewyk*, *Everard* en *Adriaan*, en eene Dogter, *Beatrix*. Lodewyk werdt Heer van Vlissingen en Scandener. Everard stigtte een Slot te Hoogtwoude in Westfriesland, en wordt voor den eersten Heer van Hoogtwoude gerekend. Adriaan nam de Dogter van *Hugo van Wielenstein* ter Vrouwe. Beatrix trouwde eerst met Filips van Dorp, Ridder, daarna met Jan van Woerden, Heere van Vliet (*f*).

(*d*) Ægidii de Roya Chron. *ad annum* 1386.
(*e*) Joann. a Leydis *Libr*. XXXII. *Cap*. 1, 27.
(*f*) Joann. a Leydis *Libr*. XXXII. *Cap*. 29. en De Riemer 's Gravenh. I. *Deel*, *bl*. 369, 370, 378, 379, 380. II. *Deel*, *bl*. 23, 24, 25.

V A-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWAALFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Vrouw* Jakoba *wordt tot Graavinne ingehuldigd. IJsselstein gewonnen en geslegt.* II. *Jan van Beieren dringt zig in de Regeeringe. Aanslag op Gorinchem.* III. *Jakoba trouwt met Jan, Hertog van Brabant. Jan van Beieren wordt met de Landen verlyd.* IV. *Hy neemt den naam van* Graave *aan. Dagvaarten der Steden.* V. *Dordrecht, door Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba, belegerd. Rotterdam, door Jan van Beieren, ingenomen.* VI. *Vredehandeling en Zoen te Woudrichem.* VII. *Jan van Beieren staat naar meer bewind. Oorlog met het Stigt.* VIII. *Leiden belegerd en ingenomen. 't Burggraafschap komt aan de Graaflykheid.* IX. *Jan van Beieren staat naar Brabant. Geertruidenberg bemagtigd.* X. *Onlust tusschen Jakoba en haaren Egtgenoot. Zy vertrekt naar Engeland.* XI. *Onderneeming van Jan van Beieren, in Friesland. Doorbraak der Zuidhollandsche Waard.* XII. *Egtscheiding van Vrouwe Jakoba. Zy trouwt*

trouwt met Humfrey, Hertoge van Glochester. XIII. *Filips, Hertog van Bourgondie, gedraagt zig als opvolger van Vrouwe Jakoba. Glochester komt in Henegouwen. Jakoba wordt geligt; en naar Gend gevoerd. Zy ontvlugt naar Holland.* XIV. *Jan van Beieren sterft. Jan van Brabant tot Graave van Holland ingehuldigd. Schoonhoven belegerd. Slag by Alfen.* XV. *Engelsche hulp herwaards geschikt. Slag by Brouwershaven.* XVI. *Haarlem, door Vrouwe Jakoba, belegerd. Strooperyen der Kennemeren.* XVII. *Hertog Filips straft de Kennemers en Westfriezen. Zevenbergen bemagtigd.* XVIII. *Jan van Brabant sterft. Glochester verlaat Jakoba. Zeeslag by Wieringen.* XIX. *Zoen tusschen Hertoge Filips en Vrouwe Jakoba. Instelling van 't Hof in den Haage.* XX. *Scheuring in 't Stigt van Utrecht.* XXI. *Handel op Engeland. Haringvisschery. Noordsche en Oostersche Vaart. Verbond der Hanzesteden.* XXII. *Drukkonst te Haarlem gevonden.* XXIII. *Hertog Filips bekomt de aanzienlykste Nederlanden. Vliesorde ingesteld.* XXIV. *Vrouw Jakoba trouwt met Frank van Borselen. Zy moet de Graaflykheid aan Filips afstaan.* XXV. *Zy sterft. 't Graafschap komt aan 't Huis van Bourgondie.* XXVI. *Hertog* Filips, *voor Graave erkend, wikkelt de Landzaaten, in eenen Oorlog met Engeland, in.* XXVII. *Vrede te Atrecht, met Frankryk, gesloten. Hollanders, in Engeland, mishandeld.* XXVIII. *Beleg van Calais. Bestand met Engeland.* XXIX. *Oostersche Oorlog.* XXX. *Oorlogsvloot, in Holland en Zeeland,*

uit-

uitgerust. Voordeelen op de Oosterlingen behaald. XXXI. *Vredehandeling te Koppenhagen. Tienjaarig Bestand met de Wendsche Steden. Verdrag met Deenemarke, Holstein, Pruissen en Lysland.* XXXII. *Gesteldheid der Hollandsche Staatsvergaderingen. Voorbeeld van 't zweeren des Graaven, eer de Landzaaten zweeren.* XXXIII. *Hertog Filips doet den Keizer hulde, wegens eenige Nederlanden.*

Jakoba. I. Jakoba, Dogter van Willem den VI, tot Graavinne ingehuldigd. 1417.

JAKOBA, éenige wettige Dogter van Willem den VI, bevondt zig in Henegouwen, toen haar Vader overleedt, verzeld van haare Moeder, Margareet van Bourgondie, en van de trouwste Dienaars des Graaven. De Hertog van Bourgondie begaf zig ook derwaards, en bragt, zonder veel moeite, te wege, dat de jonge Vorstin, tot Graavinne van Henegouwen, werdt ingehuldigd (*a*). Terstond hierna, spoedde zy zig naar Holland, alwaar de Kabbeljaauwsche aanhang, op de eerste tyding van 's Graaven dood, 't hoofd wederom hadt beginnen op te steeken (*b*).

De Egmonden verrassen Yssel-stein.

De Broeders Jan van Egmond en Willem van Ysselstein, welken 't verlies hunner vaderlyke goederen zeer in den krop stak, waren de eersten, die de vyandlykheden begonden. Eenig volk op de been gebragt hebbende, maakten zy zig, by verrassing, meester van de Stad en 't Slot Ysselstein. De Hoekschen, onder 't beleid der Heeren van Brederode en Mont-

(*a*) Ægidius de Roya *ad annum* 1417.
(*b*) Magn. Chron. Belg. *p.* 361.

Jakoba. 1417. Montfoort, floegen 'er terstond het beleg wederom voor. De Poorters der meeste Hollandsche en Westfriesche Steden, beloofd hebbende Jakoba tot Landsvrouwe te zullen inhuldigen, toonden, reeds voor haare aankomst hier te Lande, dat zy hun woord zouden houden, en trokken, in aanzienlyken getale, voor Ysselstein (c). Bovenal werdt het beleg sterk voortgezet, door die van Utrecht en Amersfoort; welken, ziende, dat zy den Kryg geduurig op hunne grenzen te wagten hadden, zo lang het Slot te Ysselstein in wezen, en de Stad versterkt bleef (d), gaarne tot het herwinnen van Ysselstein wilden medewerken, in hoope dat de jonge Graavin, na 't bemagtigen der Stede, het slegten der Vestingwerken niet weigeren zou.

't Wordt herwonnen en geslegt. Tegen het einde van Zomermaand des jaars 1417, ging Ysselstein wederom over by Verdrag, volgens welk „ de Broeders van „ Egmond en de vreemde gasten, welken „ zy in de Stede gelegd hadden, vryelyk, „ mogten uittrekken, gelyk zy ingekomen „ waren (e)". Sedert kreegen de Stigtschen verlof van de Graavinne, om het Slot, benevens de muuren, poorten en toorens der Stede, ten gronde toe, te mogen slegten (f): gelyk, zonder uitstel, geschiedde.

Terwyl dit op de grenzen voorviel, verzekerden de Hoekschen zig van sommige Holland-

(c) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(d) *Zie* Goutsche Chron. *bl.* 120.
(e) Veldenaar *bl.* 110.
(f) Brief van Vrouwe Jacob *by* Matthæus Analect. *Tom.* V. *p.* 602. *en by* Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 223.

landsche Steden, aan welker genegenheid voor Vrouwe Jakoba men twyfelde, of voor welken men meest bedugt was. Filips van Wassenaar, Burggraaf van Leiden, wierp zig, met eenigen zyner vrienden, in Amsterdam. 't Slot te Leerdam werdt van geschut en Krygsvolk voorzien, door Jan van Viane (g).

JAKOBA. 1417.

Kort na 't bemagtigen van Yssel stein, was Jakoba in Holland gekomen. Zy werdt, in alle de Steden, behalve te Dordrecht (h), tot Graavinne ingehuldigd. In Zeeland, werdt zy, insgelyks, voor wettige Landsvrouwe, erkend. Alomme bevestigde zy de oude Handvesten en Vryheden (i), zig, in allen deele, bevlytigende, om de genegenheid der Landzaaten te winnen. En men beloofde zig reeds veel voordeels van de Regeeringe der jonge Graavinne, toen haar Oom, Jan van Beieren, verkooren Bisschop van Luik, de pas gevatte hoop t'eenemaal verdwynen deedt, en 't Land in rep en roere hielp.

Vrouw Jakoba komt in Holland.

II. Jan van Beieren dringt zig in de Regeering.

Wy hebben, in 't voorgaande Boek, gezien, hoe deeze Bisschop, wien 't hert meer naar de weereld hing dan naar de Kerk, door hulp van Graave Willem en de Landzaaten, in 't bezit zyns Bisdoms, hersteld geworden was. In plaats van deeze gunst, omtrent 's Graaven Dogter, te erkennen, maakte hy, terstond na 's Graaven dood, en veelligt al te vooren, toeleg om haar te ontzetten van de Regeeringe. Hy hieldt heimelyk verstand binnen Dordrecht; alwaar de Kabbeljaauw-schen,

(g) Extr. uit de Reeck. van Ph. Enghebrechtz *M. S.*
(h) VELDENAAR *bl.* 111.
(i) Handv. van Zuidholl. *by* BALEN *bl.* 519.

JAKOBA. 1417. schen, door den tyd, veel deel in 't bewind hadden weeten te verkrygen. Ook heeft hy, naar allen schyn, besteken, dat Jakoba, te Dordrecht alleen, niet voor wettige Landsvrouwe was aangenomen. Doch hy deedt meer, ten nadeele zyner Nigte. Besloten hebbende den Geestelyken Staat geheellyk te verlaaten, en zig van de Regeering deezer Landen, of als Graaf, of ten minsten als Voogd of Ruwaard, meester te maaken, kwam hy, niet lang na Jakoba, in persoon, herwaards. Hy begaf zig regelregt naar Dordrecht, alwaar hy de meeste vrienden hadt. Ook werdt hy hier, met opene armen, ontvangen, en, by plegtigen eede, voor *Ruwaard* der Landen aangenomen (*k*). De Stad Briel, alwaar hy, als Heer van Voorne, 't meeste bewind hadt, erkende hem, in de zelfde hoedanigheid. Doch de andere Steden, aangezogt om hem, insgelyks, voor Ruwaard aan te neemen, weigerden het rondelyk, zig beroepende op den uitersten Wil van Hertoge Willem, die ernstelyk begeerd hadt, dat men zyne Dogter aan *Jan, Hertoge van Brabant*, zou uithuwelyken (*l*); 't welk de Landzaaten beletten moest, naar eenen anderen Voogd over de Landen, uit te zien.

Poogt zig, door Egmond en Arkel, van Gorinchem te verzekeren. Jan van Beieren, wel bevroedende, dat hy geweld zou moeten gebruiken, om 't roer der Regeeringe in handen te krygen, spande met Jan van Egmond en Willem van Arkel samen, om zig van Gorinchem en 't Slot Arkel te verzekeren.

(*k*) Regeer. Lyst *by* BALEN *bl.* 285.
(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 27.

zekeren (*m*): waarna het bemagtigen van het overig gedeelte van Zuidholland hem weinig werks zou behoeven te kosten. Egmond hadt vrienden in de Stad; alwaar nog veelen der voorige Arkelsche Regeeringe waren toegedaan. In Slagtmaand, trok hy 'er onverhoeds op aan, en dreef, door de zynen binnen gelaaten, de Hollandsche bezetting naar 't Slot. Jonkheer Willem van Arkel, eenige Geldersche en Luiksche benden byeen gekreegen hebbende, volgde Egmond, en wierp zig, insgelyks, binnen Gorinchem, dat, terstond, door 't herstellen der Vesten, in staat van tegenweer gesteld werdt. Ook leedt het niet lang, of de jonge Graavin begaf zig, aan 't hoofd haarer getrouwe Hollanderen en Zeeuwen, naar 't Slot Arkel, om, van daar, de Stad te bestormen. 't Slot was met eene Graft, onlangs, op Arkels bevel, gegraaven, van de Stad afgescheiden. De Poorters van Utrecht en Amersfoort, welken hier wederom hulp booden (*n*), waren de eersten, die, eene groote bres in den muur geschooten hebbende, over de Graft, in de Stad, trokken. De Hollanders en 't overige Leger der Graavinne volgden hen. De Arkelschen waren wel vyfendertighonderd gewapenden sterk, en stonden geschaard, in eene straat, thans de *Krytsteeg* genoemd. Hier viel, op den eersten van Wintermaand, een bloedig gevegt voor, in welk Vrouw Jakoba de overhand behieldt. Meer dan

Jakoba. 1417.

De aanslag mislukt.

(*m*) Ægid. de Roya *ad annum* 1417.
(*n*) *Zie* de Brieven van Vrouwe Jakoba *by* Matthæus *ad* Rer. Amorf. Script. *p.* 238. *en by* Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 209 *enz.*

JAKOBA. 1417. dan duizend man sneuvelde 'er van de Arkelsche zyde, onder welken Jonkheer Willem zelf was. Egmond en veele Geldersche Edelen werden gevangen genomen: van welken 'er, sedert, eenigen onthalsd werden. Van den anderen kant, sneuvelde niemant van naam dan Walraven van Brederode, een groot voorstander van Vrouwe Jakoba (o).

III. Tweede Huwelyk van Vrouwe Jakoba met Jan, Hertoge van Brabant. De Hollandsche Edelen en Steden, niet onkundig van het aandeel, dat Jan van Beieren, in deezen aanslag op Gorinchem, gehad hadt, draalden niet langer, om het genomen besluit ter uitvoeringe te brengen, en over het Huwelyk der Graavinne, met den Hertoge van Brabant, in ernstige onderhandeling te treeden. Hy was een Zoon van Hertoge Antoni, Broeder der Hertoginne Weduwe van Holland, en dus een volle Neef van Vrouwe Jakoba. Toen zyn Vader, in den Slag by Azincourt, in den jaare 1415, omkwam, volgde hy hem op in de Regeeringe, en thans bereikte hy den ouderdom van ruim vyftien jaaren. De Weduwe van Willem den VI. en Hertog Jan van Bourgondie, haar Broeder, zeer begeerig, om de Graafschappen van Henegouwen, Holland en Zeeland in hun Huis over te brengen, zetteden de onderhandelingen met den jongen Hertoge van Brabant zo spoedig voort (p), dat het Huwelyk, in de Lente des volgenden jaars, in 1418. den Haage voltrokken werdt. Paus *Martyn*

(o) VELDENAAR *bl.* 111 enz. MONSTRELET *Vol.* I. *Chap.* CLXXXII. *fol.* 259. HERM. CORNERI Chron. *ad annum* 1417. *c.* 1227.

(p) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 360.

zyn de V. hadt 'er, vooraf, verlof toe verleend (*q*), zonder welk, het, uit hoofde der namaagschap van 't Paar, volgens de Kerkelyke wetten, ongeoorlofd geweest zou zyn. De Huwelyks-Voorwaarden, die, onlangs, uit eenige Schriften, den Huize van Montfoort betreffende, in 't licht gegeven zyn (*r*) komen, in 't voornaamste, overeen met die, welken, te vooren, tusschen den Hertog van Touraine en Vrouwe Jakoba, beraamd waren. De Hertog van Brabant hadtze, op den eersten van Oogstmaand des jaars 1417, te Biervliet bezegeld, en, op eene boete van vyfmaalhonderdduizend gouden Kroonen, beloofd, het Huwelyk te zullen voltrekken. Voorts blykt uit deeze Voorwaarden, dat Jan van Beieren zyne stem tot het Huwelyk gegeven hadt. Terstond hier na, nam de Hertog van Brabant den naam van *Graave van Holland en Zeeland* aan, en werdt, sedert, in de Steden, en ten platten Lande ingehuldigd (*s*). In Kennemerland, geschiedde zulks, volgens de oude gewoonte, op de bekende hoogte, by 't Slot te Heemskerk, in egte stukken van deezen tyd, *Stopeleberghe* genoemd (*t*). Jakoba. 1418.

Jan van Beieren zag zig, door het voltrekken van 't Huwelyk zyner Nigte, versteken van het Ruwaardschap deezer Landen (*u*), welk het minst was, dat hy zig toegelegd hadt. Hy kende de magt van het Huis van Bourgondie, en Inzigten van Jan van Beieren.

(*q*) Magn. Chron. Belg. *p.* 340, 362. ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1417. Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 4 en 6.
(*r*) *In* P. LANGENDYKS Graaven II. *Deel*, *bl.* 109 * d.
(*s*) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 252.
(*t*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(*u*) VELDENAAR *bl.* 115

JAKOBA. 1418.

en bevroedde te regt, dat men hem geen bewind meer hier te Lande laaten zou, dan hem Hertog Albrecht, reeds by zyn leeven opgedraagen hadt, welk, ten voornaamen deele, binnen de Heerlykheden van Woerden en Voorne met de Stad Briele bepaald was. Dordrecht, alwaar hy zig ophieldt, was hem, dit wist hy, genegen; doch ligtelyk begreep hy, dat deeze Stad alleen, in vermogen, tegen alle de anderen, die Vrouwe Jakoba aanhingen, niet opmogt. Ook was hy, daar en in den Briel, alleen voor Ruwaard erkend. Onder welken naam hy, na dat Jakoba gehuwd was, niet bekwaamlyk regeeren kon. Den naam van *Graaf* aan te neemen, moest de meeste Landzaaten, die Jakoba hadden ingehuldigd, zeer tegen hem verbitteren, en 't ontbrak hem nog aan aanzien en magt, om zig, met geweld, in 't aangenomen bewind te handhaaven. Alle deeze zwaarigheden zouden een ander belet hebben, naar de Regeeringe te staan; doch Jan van Beieren was loos en moedig genoeg, om 'er door heenen te worstelen. Hy wist zelfs aan zyne onregtmaatige indringing in 't Graaflyk bewind eenen glimp van regt te geeven, en bragt het eerlang zo ver, dat hy, door Vrouwe Jakoba zelve, onder zekere voorwaarde, in de Regeeringe, bevestigd werdt.

Hy bekomt het Leen der Graafschappen van Kei-

Te Constans, in Zwaben, werdt thans de vermaarde Kerkvergadering gehouden, aangelegd om de Kerk te hervormen, in 't hoofd en in de leden; doch op welke men meer scheen te arbeiden, om de misbruiken onherstel

stelbaar te maaken, dan dat men de regte middelen ter verbetering ter hand geslaagen zou hebben. Keizer Sigismond, op wiens aandryven, deeze Kerkvergadering byeen geroepen was, woonde dezelve by ; en Paus Martyn de V. zat 'er thans in voor. Deezen beide, en vooral den Keizer, hadt Jan van Beieren noodig, om zig, met eenigen schyn van regt, van de Regeeringe deezer Landen meester te maaken: en 't slaagde hem zonderling, dat hy met beide, op ééne Plaats, in onderhandeling treeden kon.

Jakoba. 1418.

zer Sigismond, en verlof om te trouwen van Paus Martyn den V.

Hy hadt nu vastgesteld, den Geestelyken Staat te verlaaten, en zig in 't Huwelyk te begeeven. Elizabet, Hertogin van Luxemburg, en Weduwe van Hertoge Antoni van Brabant, wien zy geene kinderen gebaard hadt, kwam, voor anderen, by hem in aanmerking. Zy was eene volle Nigt van Keizer Sigismond, wiens toestemming, derhalve, tot dit Huwelyk, vereischt werdt. Jan van Beieren vaardigt dan, in den aanvang des jaars 1418, eenige vertrouwde Persoonen naar Constans af, met last, om 's Keizers Nigt, voor hem, ten Huwelyk te verzoeken, en te gelyk, dat hem de Graafschappen van Holland, Zeeland en Henegouwen, die men moest onderstellen, door de dood van Willem den VI. zonder wettige Zoonen na te laaten, aan 't Ryk vervallen te zyn, ter leen mogten opgedraagen worden. Voorts waren zy gemagtigd, om, waarschynlyk na dat zy 's Keizers toestemming verkreegen zouden hebben, in zynen naam, aan den Paus, afstand van 't Bisdom van Luik te doen, en 's Pausen ver-

 lof,

JAKOBA. 1418. lof, tot voltrekking van 't Huwelyk, te verzoeken. De Keizer, den voorflag gehoord hebbende, gaf 'er gereedelyk zyne toeftemming aan. Hy was geftoord geweeft op den overleeden' Graave, en bediende zig nu gaarne van deeze gelegenheid, om 's Graaven Dogter fpyt aan te doen, en te gelyk zyne Nigte een' aanzienlyken Egtgenoot te bezorgen. Ook was 'er, veelligt, federt de dood van Hertoge Antoni, tuffchen Jan, 's Hertogen Voorzoon, nu met Jakoba gehuwd, en Elizabet, 's Hertogen Weduwe, eenig ongenoegen ontftaan, 't welk de Keizer, op het jonge Paar, wreeken wilde. Doch wat hier van zy, Elizabet werdt aan Jan van Beieren beloofd, en hy en zyne mannelyke nakomelingen met de Landen verlyd. De Paus, 't Bisdom van Luik aanvaard hebbende, gaf den geweezen Biffchop verlof om te mogen trouwen; gelyk, kort hierna, gefchiedde (v).

Inhoud van den Verlybrief. De open' Brieven, by welken Jan, Paltsgraaf van den Ryn en Hertog van Beieren, met de Graaffchappen van Holland, Zeeland en Henegouwen verklaard werdt verlyd te zyn, waren, op den dertienden van Lentemaand, te Conftans, gegeven, en gerigt aan de Edelen en Steden deezer Graaffchappen, die *des Keizers en des Heiligen Ryks Onderdaanen en getrouwen geliefden* genoemd worden. Zy behelzen, in kragt „dat Graave Willem, „ *des Keizers en des Heiligen Ryks* * *Leenman* „ *en* † *Medelid*, zonder wettige mannelyke „Erf-

* *Vasallus.*
† *Sodalis.*

(v) Magn. Chron. Belg. *p.* 340. ÆGIDIUS DE ROYA *ad annum* 1417.

„ Erfgenaamen na te laaten, overleeden zynde; JAKOBA. 1418.
„ zyne Graafschappen, aan Sigismond, *als*
„ *Roomsch Koning*, wettiglyk vervallen waren.
„ Dat hy dezelven aan Jan, Willems Broe-
„ der; opgedraagen hadt, omze van hem en
„ 't Ryk * *ter Leen* te bezitten, en dat, des- * *in Feudum.*
„ onaangezien, Jan, Zoon van wylen Antoni
„ van Bourgondie, en Jakoba, Dogter van
„ wylen Hertoge Willem, zonder 's Keizers
„ toestemming, zig in 't bezit deezer Lan-
„ den gesteld hadden: waarom hy allen Land-
„ zaaten beveelt, Jan van Beieren en zyne
„ wettige mannelyke Nakomelingen alleen,
„ voor hunnen waaren Heere, te erkennen,
„ hen te gelyk ontslaande van den eed van
„ getrouwheid, dien zy aan Jan van Brabant
„ en Jakoba mogten afgelegd hebben (*w*)".

IV. Jan van Beieren neemt den naam van *Graave* aan.

Hertog JAN VAN BEIEREN scheen, na deeze Keizerlyke opdragt, gewettigd, om den naam van *Graave* aan te neemen. Ook deedt hy 't, zonder uitstel. In eene Handvest, ten behoeve zyner geliefde Stad Dordrecht, op den twintigsten van Zomermaand des jaars 1418, verleend, draagt hy deezen naam reeds (*x*); schoon 't nog tot op den vyfentwintigsten der volgende maand aanliep, eer hy, daar ter Stede, plegtiglyk tot Graave werdt ingehuldigd (*y*). De Handvest, van welke wy spreeken, vervat verscheiden Voorregten voor Dordrecht in 't byzonder: onder anderen, dat de Hooge Vierschaar van Zuid-

geeft gunstige Handvesten.

(*w*) Diplom. Sigism. *Vide inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* III. p. 44.
(*x*) *Zie* BALEN *bl.* 522.
(*y*) Regeer. Lyst *by* BALEN *bl.* 285.

JAKOBA. 1428. Zuidholland en de Munt, nergens anders dan in deeze Stad, zouden mogen gelegd worden. Doch men vindt 'er ook eenige merkwaardige vryheden in, voor de Steden in 't gemeen. De Graaf belooft, niet te zullen munten, dan *bi* zynen *Raide ende bi* zyne *Hoofststeden, als Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden ende bi Consente ende Ordinancie van hemluden.* Ook geeft hy den Steden van Holland en Zeeland verlof, om, na dat zy hem gehuldigd zouden hebben „ *Raaden* en *Vergadering met* „ *malkanderen te moogen maaken*, *tot* zyner *eere* „ *en 's Lands oorbaar*, *mids niet draagende te-* „ *gen* hem, zynen *Lande of* zyne *Heerlykheid*": waaruit men, in 't voorbygaan, ziet, dat de byzondere Dagvaarten der Steden, tot deezen tyd toe, nog niet in gewoon gebruik geweest waren, en dat de Steden geene Dagvaarten hielden, dan door of van wege den Graave beschreeven zynde, en ten overstaan van hem of zynen Stedehouder. Het Voorregt, welk zy hier verkreegen, gaf haar verlof, om afzonderlyk te vergaderen, en over 's Lands zaaken te raadpleegen en te besluiten, buiten byzyn van 's Graaven Amptenaaren.

Wanneer de byzondere Dagvaarten der Steden in gebruik geraakt zyn.

Door het verleenen van zulke Vryheden, zogt Jan van Beieren, ongetwyfeld, de gunst der Steden te winnen, en dezelven te beweegen, om hem voor Graave aan te neemen. Doch geene der Steden verklaarde zig voor hem. Zy begreepen, waarschynlyk, allen wel, dat 'er haar veel aan gelegen ware, dat zy afzonderlyke Vergaderingen mogten houden; maar vreesden, veelligt, dat deeze vryheid,

heid, als Jan in 't bewind bevestigd zou zyn, wederom ingetrokken mogt worden. Ook hadden zy reden om te dugten, dat de voorwaarde, *dat de Vergaderingen niet tegen 's Graaven Heerlykheid mogten draagen*, zo zou uitgelegd worden, dat het afzonderlyk byeenkomen van weinig nut voor haar zyn zou. 't Was 'er dan zo ver van af, dat de Steden zig voor Jan van Beieren verklaard zouden hebben, dat de drie voornaamsten, Haarlem, Delft en Leiden, welken hy boven anderen hadt zoeken te behaagen, dagelyks nieuwe blyken gaven van haaren yver voor Vrouwe Jakoba. Jakoba. 1418.

Omtrent den aanvang deezes jaars, hadden zy, op hun eigen geloove, in Brabant en daaromtrent, alwaar toen nog meer geld, dan hier te Lande te vinden was (z), vyfhonderd negenentwintig en een halve Engelsche Nobelen aan Lyfrenten verkogt, en de penningen, hiervan gekomen, ter hand gesteld aan Vrouwe Jakoba, die, sedert, beloofd hadt, de Renten, door haaren Rentmeester van Noordholland, te zullen voldoen (a). Amsterdam, Gouda, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam, Hoorn en Oudewater hadden ook beloofd, deeze schuld, nevens de drie gemelde Steden, te zullen draagen (b). En alle deeze Steden maakten zig, eerlang, gereed, tot het beleg van Dordrecht, welk Vrouw Jakoba en haar Egtgenoot in den zin hadden. De meeste Steden blyven Vrouwe Jakoba getrouw.

Jan

(z) *Zie eene* Handv. van Ao. 1407 *agter* Lois Chron. *bl.* 286.
(a) Handv. van Rott. *als boven bl.* 293.
(b) Handv. van Rott. *als boven bl.* 296. Handv. van Oudewater *bl.* 585.

JAKOBA. 1418.

Wederzydsche Vyandlykheden.

Jan van Beieren, geenen kans ziende, om de Steden, door redenen en schoone beloften, te winnen, bediende zig van geweld, om zig in 't aangenomen gezag te handhaaven. Hy rustte, te Dordrecht en in den Briel, eenige Schepen uit, die de vaart naar Engeland en Brabant en langs de Zeeuwsche stroomen onveilig maakten (c). De andere Steden hadden, daarentegen, Krygsvolk in Vlaanderen doen huuren, welk op de stroomen gelegd werdt. Ook kwam 'er, in Bloeimaand of wat laater, eene Vloot uit Zeeland, onder Floris van Borselen, die de Koopvaardyschepen naar Vlaanderen en Brabant geleidde (d). De Dordrechtsche Poorters toogen vast tot voor Zierikzee (e); doch wat zy daar uitregtten, vind ik nergens gemeld. Waarschynlyk, hebben zy 't omgelegen Land afgeloopen, gelyk zy in Holland deeden. De Brielenaars hielpen hen, en staken den brand in 's Graavenzande. Daarentegen vielen de Hoekschen in Amstelland en Kennemerland, alwaar zy de goederen en Sloten van Heere Gerrit van Heemskerk, die te vooren beloofd hadt Vrouwe Jakoba te zullen inhuldigen; doch nu de zyde van Jan van Beieren hieldt, aantastten en vernielden (f). Floris van Borselen maakte zig, omtrent deezen tyd, op last van Hertoge Jan, ook meester van Medenblik (g). Kortom, het gantsche Land werdt, door de stroo-

(c) HERMAN. CORNERI Chron. c. 1231.
(d) Extract *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(e) Oud Chron: *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 188.
(f) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 10.
(g) Chartr. van Brabant te Vilvoorde. *zesde Benedenk. Deeze K.*

ſtrooperyen der aanhangeren van Jan van Beieren en Vrouwe Jakoba, in geduurige beweeging gehouden (*b*). Jakoba. 1418.

Beleg van Dordrecht, door Jan van Brabant.

De tyding der Zeeſchuimeryen van de Dordrechtſchen en Brielenaars hadt Hertog Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba doen beſluiten, om, uit den Haage, brieven af te zenden aan eenendertig Hollandſche Steden, by welken dezelven ontbooden werden, om over 't belegeren van Dordrecht te raadpleegen (*i*). Niet lang hierna, werdt dit Beleg aangevangen. Dordrecht was de Wapenplaats van Jan van Beieren, vanwaar de meeſte togten te water en te lande werden ondernomen, en werwaards de buit gevoerd werdt. Men oordeelde, derhalve, met reden, dat het einde der burgerlyke beroerten van het bemagtigen deezer Stad afhing. In Zomermaand, ſloegen Jan en Jakoba zig omtrent Dordrecht neder, van zins om der Stad den toevoer af te ſnyden, en haar, hierdoor, tot de overgaave te noodzaaken. De Belegeraars hadden hunne magt verdeeld. De Hollanders lagen in *Paapendrecht*, even boven de Stad, aan de Merwe. De Brabanders hadden zig beneden de Stad gelegerd, in een Dorp, *de Myle* genoemd (*k*). Hier en in Paapendrecht, werden twee ſterke Blokhuizen opgeworpen. In het eerſte, lag weinig, in het andere, genoeg Volk, en dit was ter verdediging toevertrouwd aan Jonkheere Adriaan, natuurlyken Zoon van Hertoge Albrecht en Schout van Dordrecht

(*b*) Groote Chron. *Diviſ.* XXXIII. *Cap.* 7.
(*i*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(*k*) Goudſche Chron. *bl.* 120.

JAKOBA. 1418. drecht (*l*). De belegerden, niet verlegen om voorraad en rykelyk van Volk voorzien, stelden zig, ondertusschen, niet slegts in staat, om het beleg door te staan; maar deeden schier dagelyks gelukkige uitvallen op de Brabanders, welken zy verscheiden' Schepen afnamen. Deezen verhaalden hunne schade, door eenen inval in 't Land van Voorne, alwaar zy Goereede plonderden en in den brand staken (*m*). Zes weeken duurde het beleg, zonder dat men iets gevorderd hadt. De belegerden hadden hunne vrienden onder de Brabanders (*n*), die de onderneemingen ten nadeele der Stad geduurig te leur wisten te stellen. Ook was 'er voorraad gebrek in 't Leger. En 's Lands geldmiddelen kwamen, ten deezen tyde, zo schaars om, dat de Thesaurier, Filips van Wassenaar, genoodzaakt was, om, op eigen geloove en onderpand, hier en daar, penningen tot tien ten honderd te ligten (*o*). De Hertog van Brabant werdt, eindelyk, te raade met de zynen af te trekken; en 't Blokhuis in de Myle in den brand te steeken. Dit geschiedde omtrent den tienden van Oogstmaand. De belegerden, de vlam ziende opgaan, trokken uit, vielen in de agterhoede der Brabanderen, en bekwamen op nieuws grooten buit. Deezen bragten 't, al wykende en zig verweerende, te Geertruidenberg. Het Hollandsch Leger, welk in Paapendrecht lag, trok, insgelyks, kort hierna, af; doch liet het

'T wordt opgebroken.

(*l*) Regeer. Lyst *by* BALEN *bl.* 236.
(*m*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 190.
(*n*) HERMANN. CORNERI Chron. *c.* 1232.
(*o*) Extr. *uit de* Reeck. van Phl. Enghebrechtz. *M. S.*

het Blokhuis bezet. 't Leedt egter niet lang, of de Dordrechtsche Poorters, met Jan van Beieren aan 't hoofd, vielen 'er op aan, en bemagtigden het stormenderhand. Jonkheer Adriaan en een groot deel der bezetting sneuvelde hier (p). Jan van Beieren, door deezen voorspoedigen uitslag zyner onderneemingen, aangemoedigd, wierp het oog op Rotterdam, en 't gelukte hem, op den tienden van Wynmaand, de Stad, by verrassing, in te neemen (q): waardoor hy zig van een voornaam gedeelte van Holland meester zag.

Jakoba. 1418.

Rotterdam, door Jan van Beieren, ingenomen.

VI. Vredehandeling, te Woudrichem.

De Hertog van Brabant en Vrouw Jakoba vonden zig, by deezen ongelukkigen keer hunner zaaken, in geene kleine verlegenheid. Zy waren, met reden, bedugt, dat Jan van Beieren allengskens dieper in Holland dringen, en zig ook van Delft, Gouda en Leiden meester maaken zou: alzo zy, Zuidholland grootendeels verlooren hebbende, geene hulp uit Brabant herwaards zenden konden. Zy luisterden dan gaarne naar de voorslagen van Vrede, welken hun, van wege den Hertoge van Bourgondie, die zig tot Middelaar hadt aangebooden, gedaan werden. Jan van Beieren, verzekerd, dat hy, in de tegenwoordige omstandigheden, zyne rekening by eene Vrede vinden moest, liet zig ook beweegen, om de geschillen aan den Hertoge van Bourgondie te verblyven. Men tradt te Woudrichem in onderhandeling. Doch de Hertog van Bourgondie, thans in Frankryk de handen

(p) Veldenaar *bl.* 115, 116. Magn. Chron. Belg. *p.* 362. Vermeerderde Beka *bl.* 368 *enz.*

(q) Veldenaar *bl.* 117. Vermeerderde Beka *bl.* 371.

JAKOBA. 1419. den vol werks hebbende, verscheen hier niet. *Filips*, *Graaf van Charolois*, zyn Zoon, bekleedde zyne plaats. De onderhandelingen werden begonnen, omtrent den aanvang des jaars 1419 (*r*). Filips noemde eenige Persoonen, om de punten der verzoeninge op te stellen, die eerlang getroffen, en, op den dertienden van Sprokkelmaand, bezegeld werden. Zy liepen op deezen zin:

Voorwaarden van den gemaakten Zoen.

„ I. De Hertog en Hertogin van Brabant „ ter eener, en Jan, Hertog in Beieren, ter „ anderer zyde met derzelver Bondgenooten, „ zouden volkomenlyk met elkanderen ver„ zoend zyn, en de wederzyds geleeden' scha„ de, *doode tegens doode*, *brand tegens brand*, „ *roof tegens roof*, vereffend gerekend wor„ den.

„ II. Dordrecht, met het Baljuw- en Dyk„ graafschap van Zuidholland, Gorinchem en „ het Land van Arkel, de Stad en het Land „ van Leerdam met de Landen van Schoo„ nerwoerd en Hagestein en de Stad Rotter„ dam werden aan Jan van Beieren afgestaan, „ mids hy alles van Hertoge Jan van Brabant „ en Vrouwe Jakoba ter Leen hieldt.

„ III. De wederzydsche gevangenen zou„ den geslaakt en den Ballingen verlof gegeven „ worden, om wederom in 't Land te ko„ men; doch de zaak van Jan van Egmond „ en Willem, zynen Broeder, werdt aan den „ Hertoge van Bourgondie verbleeven. Ook „ moesten zy nog eene maand buiten 't Land „ blyven, indien Jan en Jakoba de Brieven, waar-

(*r*) VELDENAAR *bl.* 117. ÆGIDIUS DE ROYA *ad ann.* 1418.

„ waarby de Steden hen gebannen hadden, „ niet eer konden doen wedergeeven. De „ schade, door Gerrit van Heemskerk, aan „ zyne Sloten en Duinen geleeden, moest, „ volgens de uitspraak van twee goede man- „ nen, wederzyds benoemd, vergoed wor- „ den. Eenige andere byzondere zaaken zou- „ den ook, door uitspraak van goede man- „ nen, worden vereffend. Jakoba. 1419.

„ IV. Indien Jakoba, zonder kinderen na „ te laaten, overleedt, zou haar Egtgenoot „ Henegouwen, Holland, Zeeland en Fries- „ land, terstond, aan Jan van Beieren af- „ staan moeten, en hiervan Brieven le- „ veren, die, door agt of negen Edelen, „ uit ieder der drie Landen, bezegeld moe- „ sten zyn.

„ V. De Landen zouden, vyf jaaren ag- „ tereen, door de Hertogen van Brabant en „ van Beieren in 't gemeen, geregeerd worden. „ De Raad en Thesaurier zou door hen ge- „ zamenlyk worden gezet: ook de Schou- „ ten en Geregten in de Steden, en de Bal- „ juwen en andere Amptluiden ten platten „ Lande: die egter hunnen last alleen van „ den Hertoge van Brabant hebben zouden, „ en aan hem en Vrouwe Jakoba alleen eed „ doen; zo nogtans, dat zy ook den Herto- „ ge van Beieren, onder Jan en Jakoba, by „ eede, gehoorzaamheid belooven moesten. „ 's Lands Sloten zouden alleen voor Jan „ van Brabant en Vrouwe Jakoba bewaard „ moeten worden, door Slotvoogden, geza- „ menlyk aangesteld; doch na de dood van

JAKOBA. 1419. „ Vrouwe Jakoba zonder kinderen, aan Jan
„ van Beieren worden ingeruimd.

„ VI. De inkomsten der Landen zouden,
„ door Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba
„ alleen, genooten worden; doch de Rent-
„ meesters moesten, voor beide de Heeren
„ en derzelver Raad, Rekening doen. En
„ Jan van Beieren mogt met niet meer dan
„ zestig Paarden in Holland komen: tot welker
„ onderhoud, hem eene Kroon 's daags voor
„ elke drie Paarden en Luiden werdt toege-
„ legd.

„ VII. Jan van Beieren moest, van zyn
„ Regt op de Landen, uit hoofde van eeni-
„ ge Pauselyke of Keizerlyke Brieven, vol-
„ komen afstaan, en die Brieven, ten zeke-
„ ren bestemden dage, den Hertoge en Her-
„ toginne overleveren. Hier tegen werden
„ hem *honderddduizend gouden Engelsche Nobe-*
„ *len* toegelegd, te betaalen, in weinig meer
„ dan twee jaaren, te Rotterdam, in den
„ Briel, of te Gorinchem, onder borgtogt
„ der Hollandsche en Zeeuwsche Edelen en
„ Steden, *zo veelen, als 'er zig toe wilden be-*
„ *weegen laaten.*

„ VIII. Dordrecht werdt, uitdrukkelyk,
„ in deezen Zoen begreepen, en de Hertog
„ en Hertogin van Brabant beloofden de
„ Voorregten dier Stad te zullen bevestigen,
„ gelyk zy, des anderendaags, deeden (*s*).
„ Aan Rotterdam werdt vergoeding van ee-
„ nige schade toegezeid (*t*)."

Dit

(*s*) *Zie den* Brief *by* BALEN *bl.* 524.
(*t*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 9. Chartr. van Brab. te Vilvoorde. *vierde Benedenkasse*, Laye *Alliances*, *Pays &c.*

Dit 's de voornaamste inhoud van deezen merkwaardigen Zoen, die uit *agtentwintig* Leden bestondt, en, van wederzyde, plegtiglyk, op de Heilige Evangelien, bezwooren; doch door Jan van Beieren wel haast geschonden werdt. JAKOBA. 1419.

De Steden Dordrecht en Rotterdam, en de Dorpen van het Baljuwschap van Zuidholland werden, sedert, *kwyt gescholden*, of vry verklaard van den eed, dien zy Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba gedaan hadden, of schuldig waren geweest te doen; en kreegen bevel, om Jan van Beieren, die zig, van toen af, schreef *Zoon van Henegouwen, van Holland en van Zeeland* (u), voor hunnen wettigen Heer te houden (v). Ook vindt men, dat hy, niet lang hierna, als *Ruwaard* en *Oir* of Erfgenaam, in veele Steden, werdt aangenomen (w).

Wanneer men in aanmerking neemt, welke groote voordeelen Jan van Beieren by deezen Zoen bedong; kan men niet nalaaten zig te verwonderen, over het gedrag van den Graave van Charolois, die hem dezelven toewees. De zaaken van Vrouwe Jakoba stonden nog gantsch niet wanhoopig. De meeste Hollandsche Steden hielden haare zyde nog. En schoon Dordrecht en Rotterdam haaren Oom in handen gevallen waren, scheen men te hebben konnen voldoen, met hem 't bewind over deeze Steden af te staan, zonder dat Aanmerkingen over deezen Zoen.

(u) Handv. van Amsterd. *bl.* 19, 20. Handv. van Weesp enz. *bl.* 5.
(v) *Zie den* Brief *by* BALEN, *bl.* 525.
(w) Magn. Chron. Belg. *p.* 363. VELDENAAR *bl.* 118.

JAKOBA. dat men hem Gorinchem daar boven, en nog
1419. zo veel deel aan de Regeeringe van gantsch Holland behoefde te geeven. Filips behoorde, zou men denken, meer zorg gedraagen te hebben, voor het belang zyner volle Nigte, die aan zynen vollen Neef gehuwd was, dan voor dat van Jan van Beieren, zynen Oom van Moeders zyde. Doch 't gene in gevolg van tyd gebeurd is, doet ons vermoeden, dat de Graaf van Charolois, in deeze uitspraak, zyn eigen belang, meer nog dan dat van Jan van Beieren, beoogd heeft. Toen Jan van Beieren, in 't jaar 1425, overleedt, werdt openbaar, dat hy zyn Regt op deeze Landen aan Filips afgestaan hadt. Veelligt is deeze afstand voor 't maaken van den Zoen geschied, en Filips hierdoor bewoogen geworden, om 'er zo voordeelige voorwaarden voor Jan van Beieren in te doen stellen. Ook zal men hem, terstond na de dood van Jan van Beieren, al zyn vermogen zien aanwenden, om Vrouwe Jakoba, wiens naaste Erfgenaam hy was, indien zy geene kinderen naliet, van de Regeeringe deezer Landen te ontzetten. Zo hy dit nu reeds voorgehad heeft, begrypt men ligtelyk, dat hy haar zo weinig bewind als mogelyk was laaten moest, op dat hy 'er haar, naderhand, te ligter van zou konnen berooven.

VII. Jan van Beieren maatigt zig meer bewinds

De rust, die, door den gemaakten Zoen, in Holland en Zeeland, hersteld scheen, duurde maar weinige maanden. Hertog Jan van Brabant en Vrouw Jakoba waren, na 't treffen van denzelven, naar Brabant vertrokken (x); al-

(x) Magn. Chron. Belg. p. 363.

alwaar een gevaarlyke tweedragt ontstaan was tusschen de Edelen en de Gemeente (*y*), tot het stillen van welke, hunne tegenwoordigheid vereischt werdt, Jan van Beieren hadt, naar alle waarschynlykheid, deeze tweedragt helpen aanstooken: alzo, in het *dertiende Artikel* van den Zoen, bedongen was, dat hy zig met de Regeeringe van Brabant niet zou bemoeijen: welk beding noodeloos scheen, zo hy zig, te vooren, niet te diep in de Brabantsche zaaken gesteken hadt. Het vertrek des Hertogs en der Hertoginne gaf hem nu gelegenheid, om zig, ook in Holland, meer gezags aan te maatigen, dan hem toegestaan was. De Kabbeljaauwschen, aan welken hy zyne verheffing te danken hadt, moesten beloond worden. Doch hiertoe was minder gelegenheid, wanneer de Ampten, gelyk bedongen was, door hem en den Hertog en Hertoginne, in 't gemeen, begeven werden. Hy verstoutte zig, derhalve, om zyne vrienden, hier en daar, op eigen gezag, met Ampten te voorzien (*z*), en zelfs, in sommige Steden, onder anderen te Amsterdam (*a*), buitens tyds, de gantsche Regeering te veranderen. De andere Steden, die hem nog niet tot Ruwaard aangenomen hadden, vreesden, dagelyks, voor diergelyke veranderingen, en poogden bekwaame middelen uit te vinden, om zig daar tegen te dekken. De Stad Leiden, alwaar de Burggraaf Filips van Wassenaar, een der voornaamste Hoekschen, 't

Jacoba. 1419.

aan, dan hem by den Zoen was afgestaan.

(*y*) Meyerus *ad annum* 1420.
(*z*) Magn. Chron. Belg. *p.* 363.
(*a*) Regeer. Lyst *op 't jaar* 1419.

JAKOBA. 1420. Brederode, Filips van Wassenaar, Burggraaf van Leiden, Jan, Burggraaf van Montfoort, Heer Jan van Heemstede, en de Steden *Leiden*, Utrecht en Amersfoort schroomden niet, by open' Brieven, gegeven den agttienden *of* agtentwintigsten van Grasmaand des jaars 1420, Hertoge Jan van Beieren den oorlog te verklaaren (*i*), en terstond de vyandlykheden tegen de Kabbeljaauwschen te beginnen. *Zuik*, *Raaphorst* en andere Sloten der Kabbeljaauwsche Edelen werden aangevallen en vernield. De Leidenaars bemagtigden 't Slot te *Rynenburg*, en deeden, langs den Rynkant, veel nadeels met plonderen en blaaken.

verklaaren Jan van Beieren den oorlog.

VIII. Leiden door Jan van Beieren belegerd.

Hertog Jan van Beieren hadt zig, na 't ontvangen deezer onverwagte Oorlogsverklaaring, naar Gouda begeven, om aldaar Volk te verzamelen. De Stigtschen, derwaards getrokken, poogden, te vergeefs, hem tot eenen Veldslag uit te lokken. Hy hadt nog te weinig manschap byeen, en het Beleg van Leiden in den zin, ten welken einde, hy Heirvaart beschreeven hadt. De Stigtschen trokken, derhalve, wederom af, en, kennis van 's Hertogen toeleg gekreegen hebbende, wierpen zy eene bezetting van vier of vyf honderd gewapende mannen in Leiden. Jan van Beieren, een talryk Leger samengebragt, en de Hoeksche Sloten, Poelgeest, *ter Does* en *Zyl*, om Leiden gelegen, bemagtigd hebbende, sloeg, in Bloeimaand, 't beleg voor de Stad. Negen weeken omtrent, duurde het, binnen wel-

(*i*) VELDENAAR *bl.* 118. De Vermeerderde BEKA *bl.* 382.

welken, de Sloten te Warmond en Paddenpoel, den Burggraave van Leiden toebehoorende, door de belegeraars, en verscheiden' Kabbeljaauwsche Sloten, door de belegerden, die gedurig uitvielen, bemagtigd en verdelgd werden. Bisschop Fredrik zou de Stad gaarne ontzet hebben; doch hy hadt, ten deezen tyde, zyn Volk noodig, om de Gelderschen te keer te gaan, die in 't Stigt gevallen waren, en Amersfoort zogten te bemagtigen (*k*). Zelfs na dat zy, volgens een gemaakt Bestand, afgetrokken waren, kon hy, niet dan allengskens en bedektelyk, Volk verzamelen, tot het ontzet van Leiden. Hy deedt het egter, en bragt eenige mondbehoeften byeen, die hy der Stad toeschikte (*l*). Doch Jan van Beieren, hiervan by tyds kennis gekreegen hebbende, liet zig verluiden, dat hy gunstige Voorwaarden toestaan zou, zo men hem de Stad, by verdrag, wilde overgeeven. Thans begon ook de mondkost in Leiden, onder het ongewoon groot getal van eeters, schaars om te komen (*m*). Weshalve de belegerden, dien 't langduurig beleg verdroot, en die, zo 't schynt, van 't naakend ontzet geene kennis hadden, naar de voorslagen van Hertoge Jan begonden te luisteren. Hy bedong, dat de Stad hem, *als Ruwaard*, hulde doen, en dat de Burggraaf hem 't Burggraafschap afstaan zou: waartegen de Stigtsche Knegten, die in de Stad in bezetting lagen, vryelyk naar huis zouden mogen keeren. Hierop ging

JAKABA. 1420.

en by Verdrag ingenomen.

(*k*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 383 *enz.*
(*l*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 386, 387, 388.
(*m*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 387.

JAKOBA. 1420. ging de Stad, in Oogstmaand, over. Doch de bezetting, uittrekkende, werdt, boven Woerden, door de Egmondsche Knegten, tegen 't gemaakt Verdrag, overvallen, geslaagen en op de vlugt gejaagd (*n*). De Voorwaarden der overgaave zyn omstandiger vervat in den Zoenbrief, die, op den zeventienden van Oogstmaand, gegeven, en van deezen inhoud was (*o*):

Inhoud van den Zoenbrief. „ Filips van Wassenaar, Willem van Brederode, Jan van Heemstede, Gerrit van der Zyle, Jan van Wassenaar en de Stad Leiden verzoenen zig, volkomenlyk, met Hertoge Jan van Beieren, Zoon van Henegouwen, van Holland, van Zeeland enz. met Jan, Heere tot Egmond en tot Ysselstein, en met Gerrit van Heemskerk, Heere tot Oosthuizen, op den volgenden voet:

„ Dat Filips zyn Burggraafschap den Hertoge afstaan zal, alleenlyk den Burgt, de mannen, de zwaanen, 't hopgeld, 't gruitgeld, de visscheryen, en Wassenaarsche tollen voorzig behoudende (1).

„ Dat

(*n*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 382, 386. Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 12 en 13.

(*o*) *Zie* den zelven *by* JAN VAN HOUT Dienstb. *bl.* 50 *en uit hem by* ORLERS Leyden *bl.* 399.

(1) Filips, Heer van Wassenaar en Burggraaf van Leiden, bezat nog eene andere waardigheid, van welke hier niet gewaagd wordt, te weeten, het Ampt van *Kreitwaarder*, by verbastering in oude stukken, ook genoemd *Grietwaarder*, *Grieckwaarder* en *Grietwachter*. Hy en zyne voorouders hielden dit Ampt van den Graave van Holland ter leen, en men vindt, dat hy 't, in 't jaar 1404, aan Jan van Woude, Heere van Warmond, wiens voorouders het reeds van de zynen

„ Dat Hertog Jan, door Filips en de an- JAKOBA.
„ dere Edelen, en door de Stad Leiden, zal 1420.
„ ingehaldigd worden, op gelyke wyze, als
„ by de overige Ridderschap en Steden van
„ Holland.

„ Dat de Stigtsche bezetting vryelyk zal
„ mogen uittrekken, en dat de zieken onbe-
„ kommerd in de Stad zullen mogen blyven,
„ tot dat zy genezen zyn.

„ Dat de oude Handvesten, door Hertoge
„ Jan, bevestigd zullen worden, die van
„ Vrouwe Jakoba alleen uitgenomen.

„ Dat de Engelsche Vagten, door den Her-
„ toge, geduurende 't beleg, als vyanden
„ goed, naar zig genomen, den eigenaa-
„ ren, uit Stads Kasse, vergoed zullen wor-
„ den.

„ Dat de Lakens, die in Leiden gemaakt
„ worden, voortaan niet meer met des Burg-
„ graafs

zynen gehouden hadden, heeft opgedraagen. *Leenreg. van Wassenaar* gequot. B. f. 58. Het bestondt, in het opzigt over het *Kreit* of Kampveld, en in het *bewaaren* van de wetten, op de Kampvegten in gebruik. Zie *hier voor* IX. Boek, bl. 118. 't Is twyfelagtig, of Filips dit Ampt, als Burggraaf van Leiden, of als Heer van Wassenaar bekleed hebbe: hoewel ik tot het laatste neigen zou, om dat men, in deezen Zoen, waarby 't Burggraafschap afgestaan werdt, niet vindt, dat hy 't, onder de aanhangsels van 't Burggraafschap, aan zig behouden heeft, terwyl zyne nazaaten het egter, lang na deezen, nog bezeten hebben. Want in 't gemelde *Leenregister* volgt, ter zelfder plaatse, een Verlybrief van 't *Griecwaerderscip*, door Henrik van Wassenaar, in 't jaar 1444, en dus lang na den afstand van 't Burggraafschap, ten behoeve van Jakob van Woude, verleend.

JACOBA. 1420.

„ graafs; maar met der Stede merk getekend „ zullen worden: en dat men hiervan, te „ Brugge, te Antwerpen en elders, alwaar „ de markten leggen, kennis geeven zal.

„ Dat zy, die geld op 't Geregt te Leiden „ ſtaan hebben, welk reeds betaald moeſt „ geweeſt zyn, binnen zes weeken na dee- „ zen Zoen, of zo de vervaltyd nóg niet ge- „ komen ware, binnen een half jaar, vol- „ doening bekomen zullen, te Dordrecht of „ te Schoonhoven, *in der Wiſſel.*

„ Dat de Stad agttienduizend Wilhelmus- „ Hollandſche Schilden aan boete betaalen „ zal, voor 't einde van Bloeimaand naaſtko- „ mende: voor welke betaaling, zig agt per- „ ſoonen tot borgen ſtellen moeten.

„ Dat, eindelyk, eenige geſchillen van „ minder belang, door benoemde goede man- „ nen, of door 's Hertogen Raaden, zullen „ afgedaan worden.

'T Burggraafſchap van Leiden komt aan de Graaflykheid van Holland.

Hertog Jan van Beieren bedong, by deezen Zoen, een merkelyk voordeel voor de Graaflykheid, naamlyk, het Burggraafſchap van Leiden, welk, kort hierna, door hem, en na hem, in 't jaar 1430, door Vrouwe Jakoba, voor altoos, met het Graafſchap van Holland vereenigd werdt (*p*). De Stad verheugde zig in 't eerſt wel, dat zy verloſt was van 't gebied der Burggraaven, die haar zeer onder bedwang plagten te houden; doch men heeft reden om te twyfelen, of zy 't, onder 't onmiddelyk bewind der Hollandſche Graaven,

(*p*) *Zie de* BRIEVEN, *hiervan gemaakt, by* ORLERS *Leyden, bl.* 405, 406.

ven, sedert, beter gehad hebbe. Met den Bisschop van Utrecht, verzoende Hertog Jan zig eerst in den jaare 1422, of 1423 (*q*). De Brieven, die hiervan werden gemaakt, werden door Jakob, Heer tot Gaasbeek, door Jan, Heer tot Egmond, door Frank en Filips van Borselen, en door de Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Middelburg en Zierikzee bezegeld (*r*).

JAKOBA. 1420.

IX. Jan van Beieren heeft het oog op Brabant.

Leiden bemagtigd zynde, werdt Jan van Beieren te raade, met zyn Leger, naar de Brabantsche grenzen, te rug te trekken. Men kan niet twyfelen, of hy heeft voorgehad, den Hertog van Brabant, in zyn eigen Land, aan te tasten, en hem Holland en Zeeland niet alleen; maar Brabant ook, welk hem van zynen Vader aanbestorven was, afhandig te maaken. Veelligt heeft hy voorgewend, op een gedeelte van dit Hertogdom, van wege zyner Gemaalinne, die met den overleeden Hertoge Antoni gehuwd geweest was, regt te hebben: hoewel men hiervan, myns weetens, nergens, iets gemeld vindt. Doch 't zy hy eenig regt voorgewend hebbe of niet; de slappe regeering van Hertoge Jan gaf hem gelegenheid, om op eenen inval in Brabant te denken.

Deeze jonge Vorst was zwak van lighaam en verstand, traag van aart (*s*), en geheel aan de Jagt en andere vermaaklykheden overgegeven (*t*), terwyl hy 's Lands Regeering op lui-

(*q*) *Zie* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 265.
(*r*) *Zie* dezelven *by* MATTHÆUS *ad* Rerum. Amorf. Script. p. 258.
(*s*) MEYERUS *ad annum* 1420 *fol.* 261 & 261 *verf.*
(*t*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 379, 380.

Jakoba. 1420. luiden van weinig aanzien (u), en nog minder trouwe ruften liet. Veel nadeels ontftondt hieruit, en dit was oorzaak, dat de gemoeden der Brabanderen, allengskens, van den Hertoge vervreemd werden, en zy naar eenen Voogd of Regent over de Landen begonden om te zien. Niemant dagt egter om Jan van Beieren, behalve 's Hertogen Raaden, met welken hy heimelyk verftand hieldt (v), en die hem, naar alle waarfchynlykheid, hoop op de Voogdyfchap gaven.

Hy bemagtigt Geertruidenberg. Met deeze hoop dan, naderde hy de Brabantfche grenzen, en befloot, om, in allen geval, van eenen veiligen hertogt, verzekerd te zyn, bezetting te leggen in Geertruidenberg. De Stad werdt hem terftond geopend; doch *Dirk van de Merwede*, die 't Slot voor Vrouwe Jakoba bewaarde, weigerde het den Hertoge in te ruimen. Hy deedt het egter zo lang en fterk befchieten, dat het hem, by Verdrag, opgegeven werdt (w). 't Bemagtigen van 't Slot zou hem den voorgenomen inval in Brabant gemaklyk gemaakt hebben, indien 't wat fpoediger gelukt ware. Nu was de kans verkeerd. De voornaamfte Brabantfche Grooten hadden den Broeder huns Hertogs, *Filips, Graave van S. Pol*, uit Frankryk ontbooden, om Brabant, als Ruwaard, te regeeren: en deeze, in allervl derwaards getrokken zynde, en terftond van den toeleg van Jan van Beieren kennis gekreegen hebbende, hadt zig in ftaat gefteld, om hem te keer

(u) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *fol.* 303 *verf.*
(v) Meyerus *ad annum* 1420 *fol.* 261.
(w) Veldenaar *bl.* 119. De Vermeerderde Beka *bl.* 389.

keer te gaan. Onder, anderen, hieldt hy de stroomen bezet met Vaartuigen, die den Hollanderen veel nadeels deeden (x), en zelfs tot in Zeeland stroopten. Jan van Beieren voerde, daarentegen, in Brabant, weinig anders uit, dan dat hy Lillo en Zandvliet, door de Zeeuwen, overvallen en plonderen liet. Wel haast, sloot hy een Bestand met den Graave van S. Pol (y), en trok, onverrigter zaake, te rug. Jakoba. 1420.

Ondertusschen liet hy niet na, heimelyk verstand te houden met de vertrouwdste vrienden des Hertogs van Brabant, en wist, door hen, te bewerken, dat de Hertog, te onvrede, dat men zynen Broeder in 't bewind gesteld, en hem van de Regeeringe ontzet hadt (z), een mondgesprek te Gorinchem met hem kwam houden. Wat hier verhandeld wierdt, is nooit uitgelekt. 't Gerugt liep toen, dat de Hertog van Brabant Hertoge Jan van Beieren, het bewind over Holland, Zeeland en Henegouwen opgedraagen hadt, voor zeven jaaren, boven de vyf, die by den Zoen vastgesteld waren. Ook zou hy hem het Markgraafschap van Antwerpen hebben afgestaan (a). Doch wat de Hertog van Brabant hier tegen bedong, wordt nergens gemeld. Ondertusschen, diende het gerugt van zulke vervreemdingen, 't zy gegrond of ongegrond, nergens anders toe, dan om den afkeer, dien de Brabanders reeds van hunnen Hertog hadden

(x) De Vermeerderde Beka *bl.* 391, 392, 392.
(y) Ægidius de Roya *ad annum* 1419.
(z) De Vermeerderde Beka, *bl.* 396.
(a) De Vermeerderde Beka, *bl.* 390.

Jakoba. 1420.

den opgevat, sterk te doen toeneemen. Doch de Hertog van Brabant hadt zig niet slegts by de Landzaaten, in 't gemeen, veragt gemaakt. Zyne eigen' Gemaalin was, sedert eenen geruimen tyd, afkeerig van hem geweest: en 't ongenoegen, lang gesmoord, bleek nu langs hoe openlyker, en liep, eindelyk, op eene volkomen' Egtscheiding uit. Deeze huisselyke oneenigheid was van veel gevolg voor de Landen, en verdient hierom omstandiglyk ontvouwd te worden.

X. Oneenigheid tusschen Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba.

Aart van Jakoba.

Jakoba, die nu omtrent twintig jaaren bereikte, was schoon van gedaante, sterk en gezond van lighaam, en van eenen vrolyken aart (*b*). Ook hadt zy reeds, voor lang, blyken van mannelyken moed, schranderheid en bekwaamheid tot de Regeeringe gegeven (*c*). Met zulke hoedanigheden, moest haar een Man, gelyk de Hertog van Brabant was, weekelyk van gesteldheid, laf en traag van geest, waarlyk tot eenen last zyn. Ook hadt zy het Huwelyk met hem, tegen haaren zin, en gedrongen door haare Moeder en Vrienden, aangegaan (*d*). Beklaaglyk lot der Grooten! wien het Staatsbelang dikwils belet, in eene zaak van zo veel gewigt, hunne genegenheid te volgen. De Hertog hadt zyner Gemaalinne nog verscheiden' byzondere redenen tot misnoegen gegeven. Zy was genoodzaakt geweest hem naar Brabant te volgen, schoon zy zig veel liever in Holland zou opgehouden

(*b*) Olivier de la Marche Memoir. *Introd.* *p.* 51.
(*c*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *f.* 303 *vers.*
(*d*) Meyerus *ad annum* 1421. Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CC[illegible]XV. *f.* 303 *vers.*

den hebben (*e*). En hier gekomen, dwong hy haar, Brabantsche Juffers, in stede van de Hollandschen, welken zy medegebragt hadt, in haaren dienst te neemen (*f*). Daarenboven, hieldt de Hertog onbetaamlyke gemeenschap met eene Dogter van *Willem van Asche*, een' Brabantsch' Edelman (*g*), 't welk eene schoone en moedige Vrouw, als Jakoba, zeer in den krop steeken moest. Doch 't gene haar, naar 't getuigenis der oudste Schryveren (*h*), meest van den Hertoge vervreemde, was zyne volslaagen' onbekwaamheid tot de Regeering. Hier aan hadt zy 't missen van een voornaam gedeelte haarer Erflanden te wyten. En Brabant zelf liep gevaar van in andere handen te geraaken. Jakoba dan, met reden bedugt, voor 't geheel verlies haarer Staaten, haakte, sedert eenigen tyd, heimelyk, naar eene Egtscheiding, en naar eenen Egtgenoot, die bekwaam en gezind was, om haar en haare Landen te beschermen. 't Is ten hoogsten waarschynlyk, dat zy, al in 't jaar 1419, haare gedagten heeft laaten gaan, over een Huwelyk met *Humfrey, Hertog van Glochester*, Broeder van Henrik den V, Koning van Engeland; alzo men vindt, dat zy, in den aanvang des jaars 1420, geheime onderhandelingen met den Koning, die toen in Frankryk oorlog voerde, te Parys, gehouden heeft (*i*). Henrik hadt, sedert eenigen tyd, over een

JAKOBA. 1420.

Zy staat naar een ander Huwelyk.

(*e*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 378.
(*f*) DIVÆI Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 226.
(*g*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1419.
(*h*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *fol.* 303 *verf.*
(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* III. *p.* 147.

JAKOBA. 1420. een ander Huwelyk met den Hertoge van Glochester, gehandeld (*k*); doch de voorslag van Vrouwe Jakoba schynt hem beter behaagd te hebben. Hy riedt haar dan, in Engeland over te komen, van waar men ligtelyk een Pauselyk verlof, tot het verbreeken van haar tegenwoordig Huwelyk en het aangaan van een nieuw, zou konnen bekomen.

Zy vertrekt naar Engeland. Jakoba, haare zaaken aan 't Engelsche Hof naar wensch voortgezet hebbende, begon haaren afkeer van Hertoge Jan openlyker te doen blyken. Vrouw Margareet, haare Moeder, hadt zig, te vooren, dikwils, bevlytigd, om den twist tusschen de Egtgenooten by te leggen; doch zag 'er langer geen' kans toe. Jakoba verliet het Hof van haaren Man in stilte, en begaf zig naar Valenchyn, by haare Moeder. Hier, met den Heere *d'Escaillon*, een' Henegouwer Edelman, doch een Engelschman in zyn hert; den tyd en wyze van haar vertrek beraamd hebbende, nam zy oorlof van Vrouwe Margareet, voorgeevende zig te Bouchain te willen gaan ophouden. Doch zy bleef 'er niet lang. D'Escaillon, van omtrent zestig man verzeld, kwam haar buiten de Stad vinden, en voerde haar, in twee dagen, naar Calais, van waar zy terstond naar Engeland overstak (*l*). Zy schynt hier, in de Lente des jaars 1421, aangekomen te zyn (*m*): alzo 'er nog een Koninglyke Vrygeleidebrief voor haar voor handen is, te Westmunster, den eersten van Lentemaand, gedag-

(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* III. *p.* 102, 112.
(*l*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *fol.* 303 *vers.*
(*m*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1421.

dagtekend (*n*). Henrik de V. ontving haar beleefdelyk, en lei haar honderd ponden ter maand toe, zo lang zy zig in Engeland bevinden zou (*o*). Ook slaakte hy, op haar verzoek, een Henegouwer Edelman, die in den Tour gevangen zat (*p*). Doch daar verliep nog eenige tyd, eer haar Huwelyk met den Hertoge van Glochester voortgang hadt: 't zy dat Jan van Beieren, die, terstond na Jakoba's vertrek, eenigen uit zynen Raad naar Engeland zondt (*q*), het, voor eene poos, wist te stremmen; 't zy dat men 't Pauselyk verlof zo spoedig niet bekwam, als men gemeend hadt; 't zy, eindelyk, dat de Koning den Huize van Bourgondie, door het voortzetten van dit Huwelyk, vreesde te zullen mishaagen. Midlerwyl, genoot Jakoba te Londen alle eere. Zy stondt, in Wintermaand deezes jaars 1421, over den Doop van 's Konings Zoon, *Henrik*, die, na zynen Vader, den Engelschen Troon beklom. Wy moeten haar, voor eene korte wyle, in Engeland laaten, om te zien, wat 'er, na haar vertrek, hier te Lande, voorviel.

JAKOBA. 1421.

De Hertog van Brabant kreeg 'er wel haast kennis van, en 't scheen, dat het hem de oogen opende, om zig meer aan 's Lands Regeeringe te laaten gelegen zyn. Immers, hy bragt eenig volk byeen, en poogde zig, met list, van Brussel meester te maaken. Doch deeze aanslag mislukte (*r*.)

In

(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 8.
(*o*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 34.
(*p*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 32.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 25.
(*r*) De Vermeerderde Beka *bl.* 369.

JACOBA. 1421.

XI. Onderneeming van Jan van Beieren in Friesland.

In Holland en Zeeland, was Jan van Beieren zo volkomen meester van 't bewind, dat hy, omtrent deezen tyd, den Schieringers in Friesland hulp toeschikte, onder *Henrik van Renesse*. *Keno ten Broeke*, Zoon van Okko, van wien wy reeds, by eene andere gelegenheid (*s*), gewaagd hebben, hadt, met de Groningers en Ommelanders samengespannen zynde, den Schieringers, in 't jaar 1418, eenen fellen neep toegebragt, en hen, van Staveren af tot Geerkensbrugge toe, onder brandschatting gezet (*t*). Deezen slooten, hierop, een Verbond met Hertog Jan van Beieren (*u*) „ dien zy tot hunnen Heere „ aannamen, en twee grooten Vlaams van „ ieder Huis, benevens 't Regt der Munte „ en Tollen, toestonden, mids dat hy aannam, hen tegen hunne partyen te beschermen, en by de oude Vryheden, door Keizer Karel, verleend, te handhaaven." Uit hoofde van dit Verbond, zondt hy hun, ten deezen tyde, eenige manschap te hulpe. Weinig werdt 'er egter mede uitgerigt. De Hollanders behaalden eenig voordeel op den aanhang der Vetkooperen te Makkum en elders (*v*). Doch daarentegen werden zy uit de Lemmer verjaagd, by welke gelegenheid, Floris van Alkemade omkwam. De Groninger Vetkoopers hielden, omtrent deezen tyd, oek

(*s*) XI. *Boek*, *bl.* 329.

(*t*) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCIX. *bl.* 188.

(*u*) *Zie* het *by* E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCX. *bl.* 189 *en in* SICKE BENINGA Chronickel, *bl.* 415.

(*v*) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCXVII. *bl.* 201.

Jakoba. 1421.

ook Schepen in Zee, die den Hollanderen veel nadeels deeden. Doch Jan van Beieren sloot een Verdrag met hen in den Briel: sedert lieten zy 't zeeschuimen agter, en zonden Hertoge Jan een geschenk van vyftig vette ossen (w). Ook verbonden zig de Friezen en Groningers, die Hertog Jan hadden ingehuldigd, eenigen tyd hier na, ten naauwsten aan malkanderen, te gelyk nogtans verklaarende, dat zy hem voor Heere wilden blyven erkennen (x).

Brand te Amsterdam.

De Stad Amsterdam, die, door den Koophandel, sterk aan 't bloeijen was, leedt, op den drieentwintigsten van Grasmaand des jaars 1421, veel, door eenen zwaaren brand, die wel een derde deel der Huizen, benevens het Raadhuis, de nieuwe Kerk, de Heilige Stede, het Gasthuis en het Begynhof verteerde (y).

Doorbraak van de Zuidhollandsche Waard.

Doch veel smertelyker ramp trof Holland en Zeeland, op S. Elizabets nagt, zynde den agttienden van Slagtmaand deezes zelfden jaars. Een sterke Noordwestelyke storm dreef het zeewater, alomme, over dyken en dammen, terwyl de Rivieren hoog gezwollen waren. Men hadt, na 't jaar 1366, een goed deel Lands, gelegen buiten den dyk van de Alblasserwaard, aan de Merwezyde, binnen gedykt, en daardoor, het bed der Riviere, tusschen Hardingsveld en Werkendam, veel enger gemaakt, dan het, te vooren, plagt te zyn. 't Water drong, hierom, sedert, by hoo-

(w) JOANNES DE LEMMEGE Chron. van Groningerl. *bl.* 74.

(x) *Zie hun* Verbond *by* EGG. BENINGHA I. *Boek*, *Cap.* CCXXI. *bl.* 206 *en by* SICKE BENINGA *bl.* 419.

(y) De Vermeerderde BEKA *bl* 398.

Jakoba. 1421. hooge vloeden, ſterk tegen de wederzydſche Dykaadjen, die, te zwak om zo veel gewelds te wederſtaan, ten deezen tyde, een van beide bezwyken moeſten. Dit lot trof den oudſten dyk, die, veelligt, ook de zwakſte was, en de Zuidhollandſche Waard, eertyds, tuſſchen de Merwe en oude Maaze, plagt te beſluiten. Hy brak door, voor Werkendam, tuſſchen Dordrecht en Geertruidenberg, ter plaatſe, naderhand, de *oude Wiel* genoemd; waardoor de gantſche Zuidhollandſche Waard onderliep, en wel twee-enzeventig Dorpen verdronken. Meer dan twintig bleeven 'er onder den vloed begraaven. De overigen hebben, door den tyd en de naarſtigheid der Inwooneren, het hoofd wederom boven gehaald (z). Ook zyn 'er, al vroeg (*a*), eenige groote brokken Lands en opgeworpen Slyken bedykt geworden. Doch de binnenlandſche Oorlogen zyn oorzaak geweeſt, dat deeze ſchoone Landsdouw niet geheel heeft konnen beverſcht worden: 't welk, in tyden van ruſt en eendragt, niet zeer moeilyk geweeſt zou zyn. Groot was 't getal der menſchen, die, in deezen vloed, omkwamen. Ook was de ſchade, die 'er door veroorzaakt werdt, zo groot, dat veele voornaame, ook adelyke Luiden, tot de diepſte armoede gebragt zynde, buiten 's Lands dienſt zoeken, of hier hun brood bedelen moeſten (*b*). 't Is 't gemeen gevoelen, dat de Stad Dordrecht, met het ſtuk Lands, waarop zy ſtaat, ten deezen tyde, ook

(*z*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 404.
(*a*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.
(*b*) VELDENAAR *bl.* 119.

S. Fokke del. et sculps.

1421.

ook van 't vaste Land van Zuidholland afgerukt geworden is. Iemant, die, in 't jaar 1514, de geweldige waterplas, die deeze doorbraak veroorzaakt hadt, met een taamlyk groot schip, bevaaren heeft, verhaalt, dat men toen de toppen van de toorens der verdronken' Dorpen, nog, op veele plaatsen, uit den stroom zag steeken (*c*). — Jakoba. 1421.

In Engeland, arbeidde men, ondertusschen, om een Pauselyk verlof, tot de Egtscheiding van Vrouwe Jakoba te verkrygen. Martyn de V, die, in 't jaar 1415, door de Kerkvergadering te Constans, verkooren was, werdt thans, in 't algemeen, voor wettigen Paus erkend. Aan hem moest men zig, derhalve, vervoegd hebben, om een verlof te bekomen, welk overal goedgekeurd zou worden. Doch hy hadt het Huwelyk van Jan van Brabant met Vrouwe Jakoba gewettigd (*d*): weshalve het geenszins te vermoeden was, dat hy het nu zou hebben willen ontbinden. Sommigen schryven wel, dat hy, door Jan van Beieren, en vooral door Keizer Sigismond, gedrongen, voor eenen geruimen tyd, het gegeven' verlof reeds ingetrokken hadt. Doch dat hierop geen' staat te maaken zy, zal terstond blyken. Men vervoegde zig dan aan *Benediktus den XIII.* die, schoon reeds, in 't jaar 1409, door de Kerkvergadering van Pisa, van de Pauselyke waardigheid beroofd, en thans byna nergens, behalve in Spanje, er-

XII. Pauselyk verlof tot de Egtscheiding van Vrouwe Jakoba.

(*c*) Chrysosth. Neapol. Epist. de Holland. *in* Scriverii Batav. Illustr. *p.* 130.
(*d*) Chartr. van Brab. te Vilvoorde, *zesde Benedenkasse*, *Laye Traict. de Mariage* &c.

JAKOBA. 1421. erkend, zig zelv' nog voor wettigen Paus hieldt. Men vertoonde hem, dat Martyn de V, uit misverstand, verlof gegeven hadt, tot een Huwelyk, welk, uit hoofde der namaagschap, ongeoorlofd was (e); en men verzogt hem, het zelve te willen ontbinden. Benediktus, zeer in zynen schik, met de gelegenheid, om een der laatste blyken van zyne Pauselyke magt te geeven; want hy stierf, niet lang hier na (2); zondt terstond Bullen naar Engeland af, waarby het Huwelyk van Jan en Jakoba wetteloos verklaard, en haar verlof gegeven werdt, om zig met den Hertoge van Glochester in de Egt te verbinden. Sedert liep 'er een gerugt, hier te Lande, vermoedelyk, door het Engelsche Hof, of door Vrouwe Jakoba, uitgestrooid, dat deeze Bullen van Paus Martyn verworven waren. Men vertoonde 'er zelfs, die zynen naam in 't voorhoofd droegen. Des hy geraaden vondt, eenigen tyd hier na, in eenen Brief aan den Hertog van Brabant, die nog voorhanden is (f), en in andere Brieven, aan de Bisschoppen van Utrecht, Luik en Kameryk, ronduit, te ontkennen, dat hy immer zulke Bullen gegeven hadt. Doch men stoorde zig hier aan in Engeland weinig. De dood van Henrik den V, in Oogstmaand des jaars 1422, voorgevallen, stremde de voltrekking van het van nieuws gesloten Huwelyk, voor eenige maanden; alzo de Koning de Regeering van En-

1422. Vrouw Jakoba trouwt met Hum-

(e) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1422.
(f) By MONSTRELET *Vol. II. fol.* 23 *verf.*
(2) In 't jaar 1424.

Engeland, geduurende de minderjaarigheid van den jongen *Hendrik den VI*, den Hertoge van Glochester hadt aanbevolen: 't geschiedde egter (*g*), nog voor het einde van dit jaar. Men vindt een Verzoekschrift, aan den Hertoge van Glochester, den zevenden van Lentemaand des jaars 1423 gedagtekend, waarin hem de titel van *Graave van Henegouwen, Holland, Zeeland enz.* gegeven wordt (*h*). Hier uit is af te neemen, dat zyn Huwelyk toen reeds voltrokken moest geweest zyn. Ondertusschen viel het den Hertoge van Glochester ligter dien titel aan te neemen, dan zig in het daadelyk bezit deezer Graafschappen te stellen. Hy begreep, dat zulks niet geschieden kon, zonder den bystand der Engelschen die thans werks genoeg met den Oorlog in Frankryk hadden, en zig, naar 't zig liet aanzien, bezwaarlyk moesten beweegen laaten, om de byzondere belangen van eenen Oom huns jongen Konings te helpen bevorderen. En schoon 't al niet moeilyk mogt vallen, den Hertog van Brabant van Henegouwen te berooven; hadt het, inderdaad, vry veel werks in, den Hertoge van Beieren 't bewind over Holland en Zeeland uit de handen te wringen. Hier kwam nog by, dat beide deeze Hertogen thans eenen sterken steun hadden aan Filips, Hertoge van Bourgondie, die zig, ten deezen tyde, als vermoedelyken Opvolger in 't bewind deezer Graafschappen, begon aan te merken.

Jakoba. 1422.

Humfrey, Hertoge van Glochester.

Wy

(*g*) Ægid. de Roya *ad annum* 1422.
(*h*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 90.

JAKOBA. 1422.

XIII. Filips, Hertog van Bourgondie, begint zig als vermoedelyken Opvolger van Vrouwe Jakoba aan te merken.

Wy hebben hem, nog maar Graaf van Charolois zynde, een' nadeeligen Zoen voor Vrouwe Jakoba zien bemiddelen (i), en aangemerkt, dat hy 'er, vermoedelyk, zyn eigen belang in beoogd hadt. Weinige maanden hierna (3), was zyn Vader, Hertog Jan, door beleid van den Daufyn, thans Koning *Karel den VII.* van Frankryk, even verraaderlyk omgebragt, als hy zelf, voorheen, den Hertog van Orleans van 't leeven beroofd hadt. Filips was hem, in zyne aanzienlyke Staaten, opgevolgd: en de aanwas zyner grootheid hadt zyne heerschzugt niet doen afneemen. Als naaste Erfgenaam van Vrouwe Jakoba aan de eene, en uit hoofde van den afstand van Jan van Beieren, aan de andere zyde, beloofde hy zig de Graafschappen van Vrouwe Jakoba reeds: en te zekerer, om dat men, uit haar Huwelyk met Jan van Brabant, geene kinderen verwagtte. Men kan zig dan ligtelyk verbeelden, dat hem haar Huwelyk met den Hertoge van Glochester, welk, mooglyk, zo onvrugtbaar niet zou zyn, zeer tegen de borst zyn moest. Ook stelde hy alle zyne schranderheid en vermogen te werk, om de nadeelige gevolgen, welken hy 'er van vreesde, te voorkomen: zyne bedryven bewimpelende met den schyn van yver voor het belang van zynen Neeve, Jan van Brabant, en voor de wettigheid van deszelfs Huwelyk met Vrouwe Jakoba.

Voor alle dingen, poogde hy *Jan*, *Hertog van*

(i) Hier voor, *Bl.* 432.

(3) Op den tienden van Herfstmaand des jaars 1419.

van Betford, Broeder der Hertogs van Gloches- Jacoba.
ter, te beweegen, om eene lyn met hem te trek- 1422.
ken. Aan deezen, hadt Henrik de V. de Regeering van Frankryk, welk hy als zyn wingewest aanmerkte, toevertrouwd. En alzo Betford volk en onderstand uit Engeland noodig hadt, om zig in 't verkreegen bewind te handhaaven, moest hy, noodwendig, ongaarne zien, dat de Engelsche magt, elders, en zelfs tegen Bondgenooten der Engelschen, gelyk de Hertog van Bourgondie was, gebruikt werdt. Nogtans, moest men dit gevolg verwagten van het Huwelyk des Hertogs van Glochester, indien deeze, gelyk hy zig terstond verluiden liet, geenen tyd verzuimen wilde, om zig in 't bezit te stellen van de Graafschappen zyner Gemaalinne. Filips behoefde dan niet veel moeite aan te wenden, om Betford te doen zien, hoe schadelyk het Huwelyk zyns Broeders voor Engeland zyn moest. Doch om hem geheel aan zyne belangen te verbinden, gaf hy hem, in de Len- 1423.
te des jaars 1423, zyne Zuster, *Anna van Bourgondie*, ten Huwelyk (*k*). Sedert wist hy hem te beduiden, dat de uitspraak over de wettigheid van het Huwelyk van Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba, aan Paus Martyn, behoorde verbleeven te worden. Betford dagt, dat hy dit Glochester ook zou konnen doen begrypen. Doch 't bleek haast anders. Glochester en Jakoba antwoordden, uit éénen mond, „ dat zy geene verdere „ Pauselyke uitspraak behoefden, maar besloo-

ten

(*k*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 91.

JAKOBA. 1423. „ ten hadden, binnen kort, bezit te nee- „ men van hunne Graafschappen". De Hertog van Brabant hadt ondertusschen verklaard, dat hy zig gaarne aan 's Pausen uitspraak gedraagen wilde (l).

Glochester en Jakoba komen in Henegouwen. Glochester, eenigen onderstand van 't Parlement van Engeland bekomen hebbende, stak, verzeld van zyne Gemaalin Jakoba, welke hy, onlangs, in Engeland, met het Regt van Inboorlingschap hadt doen beschenken (m), in Wynmaand des jaars 1423, over naar Calais. Hier zyne benden ontscheept en eenigen tyd uitgerust hebbende, trok hy, in Slagtmaand, voort naar Henegouwen. Bouchain was de eerste Stad, die hem de Poorten opende, en hulde deedt. 't Zelfde geschiedde, sedert, te Bergen, en in alle de andere Steden. Halle alleen hieldt het met den Hertoge van Brabant. Filips, die, veelligt, gewaand hadt, dat hy den overtogt des Hertogs van Glochester, door middel van den Hertoge van Betford, zou hebben konnen beletten, hadt verzuimd, zig in staat te stellen, om hem te keer te gaan. Doch nu deedt hy, in alleryl, Heirvaart beschryven in Vlaanderen en Artois, brengende, in korten tyd, een Leger op de been, welk by de Brabanders gevoegd, en onder bevel van den Graave van S. Pol gesteld werdt (n).

De Hertogen van Bourgondie Glochester, verneemende, dat Filips hem, in de Brieven, by welken de Heirvaart werdt aangezeid, beschuldigde, dat hy, tegen gemaakt

(l) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 10, 18.
(m) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 103.
(n) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 19.

maakt verding, 't geschil men den Hertoge van Brabant niet aan de Pauselyke uitspraak hadt willen verblyven, schreef hem een' Brief, uit Bergen, den twaalfden van Louwmaand des jaars 1424 gedagtekend, in welken hy ontkende, het gemaakt verding gebroken te hebben. In het antwoord hierop, heette Filips hem ronduit liegen, aanbiedende zyne beschuldiging, in een byzonder lyfgevegt, te willen staande houden. Glochester nam deeze uitdaaging aan, en betekende den drieëntwintigsten van Grasmaand, dag van S. Joris, tot het gevegt (*o*). Ondertusschen maakten de Brabanders zig meester van *Braine le Comte*, welk Engelsche bezetting ingenomen hadt (*p*). Doch terwyl men den dag, tot het lyfgevegt bestemd, afwagtte, werdt 'er, tusschen de Engelschen en Brabanders, een Bestand getroffen, welk Glochester gelegenheid gaf, om eenen keer naar Engeland te doen.

en Glochester daagen elkanderen uit tot een lyfgevegt.

Van het lyfgevegt kwam niets, alzo de Hertog van Betford, wien men tot Regter over hetzelve gekooren hadt, oordeelde, dat men 'er malkanderen geene genoegzaame reden toe hadt gegeven (*q*).

Doch hier komt niets van.

Glochester liet, op zyn vertrek, Vrouw Jakoba te Bergen, op het aanhouden der Ingezetenen, die, by eede, beloofden, goed en bloed by haar te willen opzetten (*r*). Doch hy was naauwlyks ten lande uit, of de Brabanders schonden het Bestand, en noodzaakten verschei-

Vrouw Jakoba wordt uit Bergen geligt en naar Gend gevoerd.

(*o*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 20, 21.
(*p*) Id. *fol.* 22.
(*q*) Id. *fol.* 27. Ægid. de Roya *ad annum* 1424.
(*r*) Id. *fol.* 23.

JAKOBA. 1424. ſcheiden' Steden van Henegouwen, om zig voor Hertoge Jan te verklaaren. Ook werdt 'er een heimelyk Verding gemaakt, tusſchen de Graavinne Weduwe van Henegouwen en Holland en Filips haaren Neef, volgens welk, Henegouwen aan Jan van Brabant, en Vrouw Jakoba in bewaaringe van Hertoge Filips blyven moeſt, tot dat 'er, over de wettigheid van haar Huwelyk, te Rome, uitſpraak gedaan zou zyn (*s*). Bergen werdt toen met een beleg gedreigd, indien 't zig niet onderwierp, en Jakoba overleverde. Jakoba, te laat vernomen hebbende wat 'er gaans ware, en ziende dat men haar te Bergen niet kon noch wilde beſchermen, ſchreef eenen beweeglyken Brief aan den Hertoge van Glocheſter, by welken zy hem badt, dat hy haar ten ſpoedigſten wilde komen verloſſen. Zy noemt hem haaren *zeer gedugten Heer en Vader*, en tekent den Brief *uit de valſche en verraaderſche Stad Bergen, den zesden van Zomermaand.* By deezen, voegde zy eenen anderen Brief, gerigt aan iemant, die haar geraaden hadt, naar Engeland over te ſteeken. Zy verklaarde hem, „ dat zulks nu te laat „ was, en dat de Hertog van Glocheſter „ haar nimmer wederom zien zou, zo hy „ haar niet ſpoedig uit de handen der „ Vlaamingen kwame verloſſen (*t*)". 't Gene zy gevreesd hadt, gebeurde. Zy werdt, eerlang, genoodzaakt, haare toeſtemming te geeven, tot het voorgemeld heimelyk Verdrag

(*s*) DIVÆI Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 238.
(*t*) *Zie* deeze Brieven *by* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 24.

drag (u), en op den dertienden van Zomer-maand, den Hertoge van Bourgondie in handen gesteld, die haar naar Gend voerde (v). Drie maanden omtrent, werdt zy hier bewaard. Doch in den aanvang van Herfstmaand, verschalkte zy haare wagters. Zig in mansgewaad versteken hebbende, ontvloodt zy, te paarde, naar Antwerpen. Sommigen schryven, dat zy van Dirk van Merwede verzeld was (w). Doch anderen verhaalen, dat *Arnoud Spiering* en *Arnoud van Aalburg* haar hebben helpen ontvlugten (x). Te Antwerpen, wederom vrouwen-kleederen aangedaan hebbende, bragt zy 't, op den derden dag, te Woudrichem: vanwaar *Jan van Viane* haar naar Oudewater, Schoonhoven en Gouda voerde. In deeze Steden, van welken de laatste tot de Lyftogt der Graavinne Weduwe van Holland behoorde (y), hadt zy den meesten aanhang, en werdt 'er terstond voor Graavinne erkend (z). 't Slot te Schoonhoven bleef egter nog eenigen tyd in de handen der Kabbeljaauwschen. 't Werdt door *Willem van den Koulster* verdedigd; doch 't ging, eerlang, by Verdrag, over. De Burgtzaaten bedongen lyf en goed, uitgenomen *Albrecht* of *Arnold Beiling*, die veroordeeld werdt, om leevende in de aarde gedolven te worden. Voor-

Jakoba. 1424.

Zy ontvlugt naar Holland.

(u) Dynter. Chron. de Brabant *Livr.* VI. *f.* 208. Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 180.
(v) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 25.
(w) Meyerus *ad annum* 1425.
(x) Divæi Rer. Brabant. *Livr.* XVIII. *p.* 238.
(y) Veldenaar *bl.* 124.
(z) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 27. Divæi Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 238.

JAKOBA. 1424. Vooraf kreeg hy, op zyn woord van eer, eene maand verlof tot het beschikken zyner zaaken. Ook keerde hy, als een andere *Regulus*, ten bestemden tyde, weder. Het vonnis werdt toen, op een' molenwerf, even buiten de Stad, aan hem uitgevoerd (*a*).

XIV. Dood van Jan van Beieren. 1425. Weinige maanden hierna, overleedt Jan van Beieren, in den Haage, op den zesden van Louwmaand des jaars 1425 (*b*). Men wil, dat hy, door vergif, omkwam, welk hem Jan van Woerden, Heer van Vliet, een zyner gemeenzaamste vrienden, ingegeven hadt (*c*). Men voegt 'er by, dat de Hertog, merkende dat hy vergiftigd was, Vliet deedt vatten, en, op bekentenis der misdaad, in vier stukken houwen, die, aan vier hoeken van Holland, gesteld werden (*d*). Anderen melden, dat Margareet van Bourgondie, Graavinne Weduwe van Holland, verdagt gehouden werdt, van deel aan 's Hertogen dood gehad te hebben (*e*). Wat hier van zy; uit den Zoen, drie jaaren laater, tusschen Hertoge Filips en Vrouwe Jakoba, getroffen, blykt, dat men toen vaststelde, dat Hertog Jan een' geweldigen dood gestorven was, en dat men de regte moorders nog niet ontdekt hadt (*f*). Deeze dood bragt 's Lands zaaken in nieuwe verwarringe.

Filips wordt, Jan van Beieren hadt, gelyk reeds gemeld is,

(*a*) VELDENAAR *bl.* 124.
(*b*) Vermeerderde BEKA *bl.* 406. en *onder eene* Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 257.
(*c*) Magn. Chron. Belg. *p.* 340.
(*d*) HERMANNI CORNERI Chron. *c.* 1262.
(*e*) MEYERUS *ad annum* 1424.
(*f*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.

is, zyn Regt op deeze Landen, by uiterften wil, Filips, Hertoge van Bourgondie, afgestaan (g), en deeze maakte zig terftond gereed, om 't gene hem afgeftaan was, door de wapenen, te bekomen. Loos genoeg was hy egter, om den naam van *Graave* niet aan te neemen. Deeze kwam, gaf hy voor, alleen Jan van Brabant toe. Hy vergenoegde zig met den titel van *Ruwaard en Oir* of naaften Erfgenaam der Landen (h), welken titel hy zig, door den Hertoge van Brabant, deedt opdraagen (i).

JAKOBA. 1425. door den Hertoge van Brabant, tot Ruwaard verklaard.

De Hertog van Brabant, waarfchynlyk aangezet door Hertoge Filips, hadt zo dra geene tyding van het affterven des Hertogs van Beieren gekreegen, of hy fpoedde zig herwaards, en wift zo veel te wege te brengen, dat de Edelen en Steden, die Jan van Beieren erkend hadden, hem terftond, in Sprokkelmaand, als wettigen Graaf inhuldigden, zonder dat 'er, by deeze gelegenheid, van Vrouwe Jakoba en haar goed regt op de Landen een enkel woord gerept werdt. Mogelyk oordeelde men, dat zy dit Regt, door haar Huwelyk met den Hertoge van Glochefter, buiten kennis der Edelen en Steden gefloten, verbeurd hadt. Doch 't is niet zeker, dat onze Graavinnen zig, voor deezen tyd, reeds verbonden hadden, om niet dan met kennis van 's Lands Edelen en Steden te trouwen. Alleenlyk mag men, uit het gene, ten tyde van Vrouwe Ada, gebeurd

En Hertog Jan wordt tot Graave ingehuldigd.

(g) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1424.
(h) Handv. *by* SCREVEL, Haarl. *bl.* 258.
(i) Brief *aangeb. by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 197.

JAKOBA 1425. beurd is (*k*), besluiten, dat zulks eene oude gewoonte hier te Lande geweest is. Ondertusschen, bevestigde de Hertog van Brabant, als Graaf van Holland en Zeeland, 's Lands Voorregten en Handvesten, met naame zulken, die, door Jan van Beieren, gegeven waren. Hy beloofde plegtiglyk „geene Ampten aan vreemdelingen te zullen geeven, „ en niet te zullen munten dan met toestemming van zynen Raade en Steden. Ook „ verklaarde hy, dat de Hoeksche Ballingen, „ niet dan by byzonder verlof van hem en „ zynen Raad, in 't Land zouden mogen komen (*l*)." Tot zynen Stedehouder over Holland, stelde hy, of Filips van Bourgondie, *Jakob van Gaasbeek*, die zyn verblyf in den Haage hieldt. In den aanvang van Lentemaand, keerde Hertog Jan wederom naar Brabant (*m*).

Naauwlyks was hy vertrokken, of Filips begaf zig ook herwaards, en werdt, in alle de Steden, die Jan van Brabant ontvangen hadden, met naame ook by de Kennemers en Kennemervolgers (*n*), voor Ruwaard aangenomen (*o*).

Vrouw Jakoba hieldt zig, ondertusschen, te Gouda op, hoopende op onderstand uit Engeland, die wel toegezeid, doch bezwaarlyk

(*k*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 300, 329.
(*l*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 13. Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 245, 255, 256, 257. *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 193. *Zie ook* VELDENAAR *bl.* 123.
(*m*) Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 27.
(*n*) *Zie den* Zoen van 't jaar 1426, *in* LANGENDYKS Graven II. *Deel*, *bl.* 185.
(*o*) VELDENAAR *bl.* 126.

lyk te bekomen was. De Bisschop van Winchester hadt zelfs, in 's Konings Raad, zyn ongenoegen te kennen gegeven, over de onderneeming des Hertogs van Glochester, en hem in 't aangezigt aangezeid, dat hy op geen geld of manschap meer hoopen moest: en hoe zeer hem dit zeggen trof, hy was genoodzaakt geweest zyn leed te verkroppen: terwyl het vertoeven der Engelsche hulpe Vrouw Jakoba, hier te Lande, in geene kleine verlegenheid bragt. JAKOBA. 1425.

Want den Stedehouder Gaasbeek, zonder uitstel, Heirvaart hebbende doen beschryven, om de Steden, die 't met Vrouwe Jakoba hielden, te bedwingen; zag men, al vroeg in 't voorjaar, 't beleg slaan voor Schoonhoven (*p*), welke Stad, met het Slot, door *Floris van Kyfhoek*, verdedigd werdt. Het duurde omtrent zes maanden, en werdt eerst na 't sluiten van een Bestand voor den tyd van zes weeken, in 't laatst van Oogstmaand, opgebroken (*q*). Schoonhoven belegerd.

Jakoba, voor Gouda bedugt, hadt den Ysseldyk doen doorsteeken, en gantsch Schieland onder water gezet. Hierdoor was Gouda van éénen kant gedekt. Doch zy vernam, eerlang, dat de Kabbeljaauwsche Steden zig gereed maakten, om de Stad, langs den Rynkant en 't water de Gouwe, te naderen. Hier hadt zy 't Land niet konnen doen onderloopen, om zig zelve de gemeenschap met Oudewater en 't Stigt niet af te snyden. Zy besluit Slag by Alfen.

(*p*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 25 *verf.* Vermeerderde Beka, *bl.* 406.
(*q*) Veldenaar *bl.* 124, 125.

JAKOBA. 1425. sluit dan zig met de Stigtschen, die haare belangen getrouwelyk bleeven aankleeven, te vereenigen, en den naderenden vyand te gemoet te trekken. Op den eenentwintigsten van Wynmaand, of weinige dagen laater (*r*), werdt men handgemeen by Alfen. De overwinning verklaarde zig hier voor Vrouwe Jakoba en de Hoekschen; die, met veele gevangenen, en met de Banieren der Steden Leiden, Haarlem, Amsterdam en anderen, naar Gouda te rug keerden (*s*).

XV. Filwater komt met den Engelschen onderstand herwaards. 1426. De moed der Hoekschen, die, door deeze overwinning, reeds zeer gereezen was, klom nog hooger, toen 'er, in den aanvang des volgenden jaars, tyding kwam, dat de Hertog van Glochester eene Vloot uitgerust hadt, met welke hy van zins was, eene Landing in Zeeland te doen. De Hertog van Bourgondie hadt eenige maanden in Holland doorgebragt, en gepoogd, de Steden, door gunstige Handvesten, aan zyne belangen te verbinden (*t*). Thans bevondt hy zig te Leiden: alwaar hy, op de eerste gerugten van de uitrusting des Hertogs van Glochester, terstond Heirvaart doen beschryven, en vierduizend man byeen gebragt hadt. Daartegen hadt Vrouw Jakoba de Heeren van Haamstede, Renesse, Borselen en anderen haarer vrienden in Zeeland bewoogen, om de landing der Engelschen te begunstigen. In Louwmaand (*u*), ver-

(*r*) Goudsche Chron. *bl.* 127.
(*s*) Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 31.
(*t*) Handv. *by* BALEN *bl.* 525, 526. *agter* LOIS Chron. *bl.* 497. SCREVEL. Haarl. *bl.* 258.
(*u*) Goudsche Chron. *bl.* 127.

vertoonden zy zig, met eenige schepen, onder bevel van *den Heere van Filwater* (4), voor Zierikzee. Glochester hadt Filwater tot zynen Stedehouder over Holland en Zeeland aangesteld, en was zelf in Engeland gebleeven, om den uitslag van zynen togt af te wagten. Een gedeelte der Engelsche Vloote werdt, door de Kabbeljaauwschen, onderschept, en geslaagen: doch eenige Schepen kwamen in Schouwen aan. De Engelschen, hier voet aan land gezet hebbende, vereenigden zig met de Hoeksche Zeeuwen, en sloegen zig by Brouwershaven neder. Filips, midlerwyl, van Rotterdam afgesteken, zette, in 't gezigt der Zeeuwen en Engelschen, voet aan land. Op den dertienden van Louwmaand (*v*), raakte de Legers aan malkanderen. 't Gevegt duurde tot in den nagt. Doch de Hoekschen en Engelschen kreegen de nederlaag. Filwater bergde zig ter naauwer nood, door de vlugt; en veele voornaame Engelschen lieten 'er 't leeven. Ook sneuvelden, uit de Zeeuwsche Edelen, Jan van Renesse, Kostyn en Raas van Haamstede, Jakob van Borselen en verscheiden' anderen (*w*).

JAKOBA. 1426.

Slag by Brouwershaven.

Vrouw Jakoba rekende Zeeland genoegzaam verlooren, na dit ongelukkig gevegt; doch gaf egter den moed nog niet op, om dieper in Holland te dringen. Het afzyn van Her-

XVI. Haarlem tweemaal vergeefs belegerd, door Vrouwe Jakoba.

(*v*) Veldenaar *bl.* 127.
(*w*) Meyerus *ad annum* 1425. Divæi Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. p. 239. Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 28. Vermeerderde Beka *bl.* 406.

(4) Anderen noemen hem *Falbat*, *Fuwater*, *Fitswater* en ook *Silvatier*.

Jakoba. 1426. Hertoge Filips, die, na den ſlag by Brouwershaven, eenigen tyd noodig hadt, om orde op de Regeeringe van Zeeland te ſtellen, en om de gunſt der Landzaaten te winnen (*x*), gaf haar gelegenheid om het beleg van Haarlem te onderneemen. Filips hadt de bewaaring deezer Stad toevertrouwd aan *Roeland van Uitkerken*, eenen Vlaaming; en dezelve, zo wel als verſcheiden' andere Steden, van uitlandſche bezetting voorzien. Jakoba, ſedert eenigen tyd, de Stad Alkmaar en de Kennemers hebbende weeten te winnen, zogt zig van hunne hulp te bedienen, om Haarlem te bemagtigen. Zy hadden voorheen Filips als Ruwaard ingehuldigd; doch nu, te onvrede over de laſten, die hy hun deedt opleggen, tot betaalinge van de Soldye zyner vreemde Knegten (y), hadden zy zyne zyde verlaaten, en Vrouwe Jakoba plegtiglyk onderſtand beloofd (z). Ook vertoonde zy zig zo dra niet, in perſoon, in Kennemerland, of de Kennemers, van eenige Waterlanders en Weſtfriezen verzeld, trokken, in merkelyken getale, op, om Haarlem te beleggen. Zy hadden zig, eenigen tyd geleeden, nog eens voor deeze Stad vertoond, en dezelve zo zeer benaauwd, dat Gaasbeek en Uitkerken genoodzaakt waren geweeſt, hun alle de breuken kwyt te ſchelden, in welken zy, tot hier toe, gerekend werden vervallen geweeſt te zyn. Hier

van

(*x*) *Zie eenen* Brief *by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 320.

(*y*) Zoen van 't jaar 1426, *in* LANGENDYKS Graaven, II. *Deel*, *bl.* 186.

(*z*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 54. van Alkm. *bl.* 15.

van waren hun Brieven verleend, en Filips zelf hadt 'er zyne toestemming aan gegeven. Doch nu sloegen zy zig, met Vrouwe Jakoba aan 't hoofd (*a*), in Grasmaand des jaars 1426, andermaal voor de Stad neder (*b*). De aankomst van *Jan*, Zoon van Roeland van Uitkerken, aan 't hoofd van zeven of agthonderd Vlaamingen, waarby zig veele Leidsche, Amsterdamsche en andere Poorters gevoegd hadden, noodzaakte Jakoba egter, 't beleg, spoediger dan zy gedagt hadt, op te breeken (*c*). Zy trok hem te gemoet, en sloeg hem, niet verre van Alfen (*d*). Men vindt, dat 'er, van de Kabbeljaauwsche zyde, omtrent vyfhonderd bleeven, onder welken vyfentagtig Leidsche Poorters waren. Veele gevangenen werden, op bevel van Vrouwe Jakoba, als muitelingen, ter dood gebragt. Doch zes of zeven aanzienlyke Amsterdamsche Burgers stonden af van hun Poorterschap, en deeden Jakoba hulde (*e*). 't Schynt egter, dat zy, kort hierna, op aanhouden van Hertoge Filips, haare zyde wederom verlaaten hebben (*f*).

Jakoba. 1426.

't Beleg van Haarlem was, de laatste reize, opgebroken, volgens een Verdrag (*g*), den agtsten van Bloeimaand, getroffen tusschen Jakob van Gaasbeek, Roeland en Jan van

De Kennemers loopen Holland af.

(*a*) Zoen van 't jaar 1426, *in* LANGENDYKS Graaven, II. *Deel*, *bl.* 186.
(*b*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58. van Alkmaar *bl.* 20. VELDENAAR *bl.* 127.
(*c*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 28 *vers.*
(*d*) Goudsche Chron. *bl.* 127.
(*e*) VELDENAAR *bl.* 128, 129.
(*f*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.
(*g*) *Zie* het in LANGEND. Graaven II. *Deel*, *bl.* 186.

JAKOBA. 1426. van Uitkerken, Allard van Buuren en de Stad Haarlem ter eener, en de Steden Alkmaar en Beverwyk, gantsch Kennemerland en Kennemergevolg, Texel, Wieringen, Egmond, Schermer, Urshem, Edam en Zeevank ter anderer zyde. By dit Verdrag, was een stilstand van wapenen voor den tyd van zes weeken bestemd. Doch de Kennemers schonden dit bestand, zonder dat men gemeld vindt, welke byzondere redenen zy hiervoor gehad hebben. 't Leedt niet lang, of zy trokken, onder hunnen Baljuw, *Willem Nagel*, gantsch Holland door., bedryvende alomme veel moedwil, met plonderen en vernielen. Schieland leedt veel, by deeze gelegenheid. De Sloten *Hillegaartsberg*, *Kralingen*, *Spangen*, *Weena* en anderen, Kabbeljaauwschen Edelen toebehoorende, werden bemagtigd en verwoest. De togt der meeste Edelen en Poorteren naar Zeeland was veelligt oorzaak, dat de Kennemers, weinig tegenstand vonden (*b*). Uit Schieland, trokken zy te rug, naar Waterland en Westfriesland. Hier bemagtigden zy de Sloten Nieuwburg en Middelburg, die, van binnen, geheel verwoest werden. Monnikendam viel hun, insgelyks, in handen. Naderhand ook Enkhuizen. Zy trokken ook voor Purmerende; doch 't blykt niet, dat zy deeze Stad overmeesterd hebben. Voor Medenblik, stieten zy 't hoofd (*i*). Ook stelde Hoorn zig dapperlyk te weer. Een ongelukkig voorval hadt deeze Stad t'eenemaal van Vrouwe Jakoba vervreemd. Men

(*b*) Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 36, 37.
(*i*) Zoen van 't jaar 1426, *in* LANGENDYKS Graaven, II. *Deel*, *bl.* 189.

Men verhaalt, dat zekere *Jan*, *Zoon van Lambert Kruif*, Burgemeester te Hoorn, voor eenigen tyd, te Gouda geweest zynde, en Vrouw Jakoba aldaar gezien hebbende, zig onvoorzigtiglyk hadt laaten ontvallen, *dat het schande ware, dat men zulk eene schoone en edele Vrouw, als de Graavin was, heen en weder sleurde, of zy eene openbaare Hoere wäre geweest*. Dit woord, ten kwaadsten by Vrouwe Jakoba aangebragt, kostte den Jongman den hals. En deeze hardheid zou by den Vader en de Hoornsche Regeering zo euvel genomen zyn, dat 'er eenpaarig beslooten werdt, Jakoba nimmer voor Graavinne te erkennen (*k*). Wat hiervan zy; zeker is 't, dat de Kennemers, langs den Oudendyk, op Hoorn aantrekkende, de Hoornsche Poorters, tusschen Zwaagdyk en Oosterblokker, ontmoetten. Fel werdt hier gevogten; doch de Hoornschen eerlang genoodzaakt naar de Stad te wyken. Hierop volgde 't Beleg der Stad, waartoe alle de Westfriesche Steden opontbooden werden. Ook kwamen zy allen, behalve Medenblik. Midlerwyl, hadden de belegerden den Hertoge van Bourgondie, die nu wederom in Holland gekomen was, kennis van hunner toestand gegeven, en om hulp verzogt. Ook zag men, eerlang, *Jan de Villers*, *Heer van L' Isle-Adam*, verzeld van vyf honderd man, meest Pikarden, behalve eenige Amsterdamsche en Haarlemsche Poorters, te water, te Hoorn aankomen. Hy en de Hoornschen trokken terstond tegen de Kennemers uit.

JAKOBA. 1426. Worden voor Hoorn gestuit en geslaagen.

(*k*) VELIUS Hoorn, *bl.* 42 *met de Aantek.*

JAKOBA. 1426.

uit. By de Voorstad, *de Keeren* genoemd, viel een bloedig gevegt voor, waarin de Kennemers, door toedoen der Pikarden, welken handige Boogschutters waren, verslaagen en op de vlugt gejaagd werden. Willem Nagel liet hier 't leeven, en de meeste Steden haare Banieren, die, gedeeltelyk, te Hoorn, in de groote Kerke, werden opgehangen (*l*). Ook werden, sedert, om deezen aanslag op Hoorn, de Privilegien van verscheiden' Westfriesche Steden, met naame die van Grootenbroek (*m*), en die van Sybekarspel en Benningbroek (*n*), door Hertoge Filips, verbeurd verklaard; en zy in boete beslaagen.

L'Isle-Adam hadt, in 't geheel, vyftienhonderd Knegten onder zig. Tot betaalinge van zes maanden solds aan dezelven, deedt Filips den Hollandschen Steden, die zyne zyde hielden, in Wynmaand, eene Bede van dertigduizend Schilden van vyftien stuivers ieder. Haarlem moest, hiertoe, 5000 Schilden draagen; Delft 4250; Leiden 3500; Amsterdam 3000; Rotterdam 1250; Hoorn 2000; Enkhuizen 625; en de andere Steden, naar evenredigheid (*o*).

Vrouw Jakoba wykt naar Gouda.

Van veel gevolg was het verlies van den Slag by Hoorn, voor Vrouwe Jakoba. Zy zag zig genoodzaakt, met weinige manschap, de wyk te neemen, naar Gouda. De komst van Hertoge Filips, aan 't hoofd van een

(*l*) VELIUS Hoorn, *bl.* 45 *enz.* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 28 *vers.*
(*m*) Handv. van Grootebr. *bl.* 20, 21, 23.
(*n*) Handv. van Sybekarsp. en Benningbr. *bl.* 41.
(*o*) Oude Regist. *by* AMPZING Haarl. *bl.* 39, 502.

een aanzienlyk Leger van Vlaamſche en andere uitheemſche Knegten, liet haar niet toe, langer in 't Noorden van Holland te toeven: vooral niet, na dat de nederlaag der Kennemeren, dezelven buiten ſtaat geſteld hadt, om haar verder te onderſteunen. Ook werdt Filips, in en omtrent Oogſtmaand, de Hollandſche Steden doortrekkende, alomme met open' armen ontvangen. De Weſtfrieſche en Waterlandſche Steden zelven, die zig nog onlangs voor Vrouwe Jakoba verklaard hadden, openden hem allen de Poorten (*p*). De Hoekſchen namen dit van de Enkhuizeren, in 't byzonder, zo euvel, dat zy, met eenige Schepen omtrent Wieringen zwervende, niet lang hierna, onverhoeds in de Stad vielen, en wel honderd Burgers van tafel ligten en onthoofden deeden (*q*). Filips, voorgeevende de Steden, voor diergelyke overvallen te willed dekken; doch heimelyk beoogende, dezelven beter in bedwang te houden, lei vreemde bezetting in de meeſten, en wierp, onder anderen, te Hoorn, eene ſterkte op (*r*).

Jakoba. 1426.

Wreedheid der Hoekſchen te Enkhuizen.

De vyandelykheden der Kennemeren, en derzelver helperen, die Filips muitery noemde, bleeven ook niet ongeſtraft. Hy nam het, onder anderen, zeer kwalyk, dat zy zig verſtout hadden, tot twee reizen toe, 't Beleg voor Haarlem te ſlaan (*s*). Zy werden dan te Amſterdam gedagvaard, en aldaar, op den dertienden van Oogſtmaand deezes jaars, niet dan

XVII. De Kennemers worden door Hertoge Filips geſtraft.

(*p*) Velius Hoorn *bl.* 48.
(*q*) Velius Hoorn *bl.* 50.
(*r*) Velius Hoorn *bl.* 48.
(*s*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58.

JAKOBA. 1426. dan op zeer harde Voorwaarden, met den Hertoge verzoend. De Zoenbrief, my onder een' bondel van geschreeven' Handvesten van Haarlem ter hand gekomen, is, onlangs, ook in openbaaren druk uitgeven (*t*), en vervat verscheiden' merkwaardige byzonderheden. „De Kennemers en derzelver aanhang „ worden, om het schenden van het Bestand, „ geoordeeld lyf en goed verbeurd te hebben. „ Doch Filips verklaart, uit loutere gunst, „ alleenlyk hunne Handvesten en vryheden „ verbeurd, die zy, binnen agt dagen, te „ Haarlem op 't Stadhuis moesten leveren ". Onder deeze hunne vryheden, was ook het Regt om een Schependom te mogen hebben: welk hun egter, kort hierna, wederom gegeven werdt (*u*). „ Voorts worden „ zy onderhevig verklaard aan alle Graaflyke „ tollen, en geoordeeld, de penningen, door „ hen, op eenige Ampten, ter begeevinge „ van den Graave staande, geschooten, ten „ behoeve der Graaflykheid, verbeurd te heb- „ ben. Zy mogten voortaan geene Dagvaar- „ ten houden: noch eenige wapenen voeren, „ dan *slechte brootmessen sonder punten*. De Stad „ Alkmaar, die, voor anderen, de hand in „ den opstand gehad hadt, werdt verweezen, „ om haare poorten, muuren en vestingen te „ slegten, en voortaan een open Dorp te bly- „ ven, zonder Stads regt te mogen gebruiken. „ Ook moest zy de verwoeste Sloten Nieuw- „ burg en Middelburg wederom in den voorigen staat

(*t*) *In* LANGENDYKS Graaven II. *Deel*, *bl.* 185-195. De Brief is ook geregistreerd, *in* 't I. Memoriaalboek ROSE, *f.* 94.
(*u*) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 260.

„ ſtaat doen herſtellen. *Alkmaar* moeſt, daaren- JAKOBA.
„ boven, *agtduizend* Kroonen draagen, in de 1426.
„ boete van *eenhonderd drie-entwintigduizend en*
„ *driehonderd* Kroonen, die, door de wederſpan-
„ nigen gezamenlyk, binnen zes maanden,
„ moeſten opgebragt worden. *Beverwyk* moeſt
„ hiertoe *zesduizend* Kroonen geeven; *Heems-*
„ *kerk*, *tweeduizend vyf honderd*; *Kaſtrikom*,
„ *tweeduizend*; *Uitgeeſt*, *agtduizend*; *Aker-*
„ *ſloot*, *agtduizend*; *Limmen*, *tweeduizend*
„ *vyf honderd*; *Heilo en Oesdom*, *vierduizend*;
„ *Bergen*, *vierduizend*; *Bakkum*, *zeshonderd*;
„ *Schoorl agtduizend*; *Aſſendelft*, *tienduizend*;
„ *Groet*, *tweeduizend*; *Wormer*, *Jisp en Nek*,
„ *vyfduizend*; *Schooter-Ambagt*, *Vlieland*, (5)
„ *Kanenzyde en den Boſch*, *agthonderd*; *Ooſt-*
„ *zaanden*, *tweeduizend*; *Weſtzaanden en Krom-*
„ *menye*, *negenduizend*; *Velzen met de Hoflan-*
„ *ders zesduizend*; *Sloten*, *Ooſterdorp* of Os-
„ dorp, *Spaarnewoude*, *Spaarnedamme*, *'t Hof-*
„ *Ambagt*, *Zandvoort*, *Tetrode*, *Albrechtsberg*,
„ *Heemſtede*, *Akendam*, *Nieuwkerk en Riet-*
„ *wyk*, ſamen *tweeduizend*; *Koedyk*, *agthon-*
„ *derd*; *Ouddorp en Oterleek*, *vyfhonderd*; *Graft*,
„ *eenduizend*; *Schermer en Urshem*, *vierhon-*
„ *derd*; *Langendyk*, *drieduizend*; *'t Nyeland*,
„ *Eenigenburg en Valkenkogge*, *twaalfhonderd*;
„ *Schagen*, *Barſingerhorn en Haringhuizen*,
„ *tweeduizend*; *Oude Niedorp*, *Nieuwe Niedorp*
„ *en Winkel*, *drieduizend*; *Texel*, *zevenduizend*;
„ *Wieringen*, *vyfduizend*; *Egmond en Warmen-*
„ *hui-*

(5) Ik vermoed, dat de woorden *Kanenzyde* kwalyk geſchreeven of gedrukt zyn. Veelligt, moet men *Zanenzyde* leezen. Door *den Boſch*, ſchynt men *Schooterboſch* te moeten verſtaan.

JAKOBA. 1426. „ *huizen*, met zyn toebehooren, *vyfduizend*; *en* „ *Edam* met den *Zeevang vierduizend* Kroonen. Men ziet hieruit, welke Plaatsen in deeze zogenaamde Muitery waren ingewikkeld geweest: en ten naasten by, het vermogen derzelven, ten deezen tyde. Voorts werden alle deeze Plaatsen verweezen „ in eene altoosduurende boete van vier grooten 's jaars „ van elke Haardstede. Ook behieldt de Hertog de keur van tien persoonen aan zig, om „ met dezelven zynen wille te doen". 't Vonnis vervatte nog verscheiden' andere punten: aan welke allen de Kennemers zig, zonder eenige uitzondering, onderwerpen moesten (*v*). Een gedeelte van het gemelde Haardstede-geld werdt, ten zelfden tyde, geschonken aan Roeland van Uitkerken (*w*), die Haarlem verdedigd hadt. De Stad zelve verkreeg eenige Voorregten, om dat zy zig, geduurende de Belegering, zo wel hadt gekweeten (*x*). Jan van Uitkerken werdt, sedert, Kastelein of Burgtvoogd te Gouda (*y*). En hiermede oordeelde de Hertog deezen opstand niet slegts gedempt, maar ook, naar behooren, gestraft te hebben.

Aanmerkingen over het gedrag van Hertoge Filips. Doch hoe hy ook zyn eigen gedrag moge hebben aangemerkt; de doorzigtigsten der Landzaaten konden niet nalaaten, in hetzelve, tastelyke blyken van eene willekeurige Regeeringe, beide over getrouwe en wederspannige Onderzaaten, te bespeuren. Uitheemsche bezetting in de goede Steden te leggen

(*v*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58, 59.
(*w*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 848.
(*x*) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 259.
(*y*) *Zie* Handv. van Westwoude *bl.* 37.

gen was hier geheel buiten gebruik. Ook hadden de Graaven nog nimmer ondernomen, die Steden, met opgeworpen' Sterkten, onder bedwang te houden. 't Een en 't ander deedt Filips, in Steden, die hem getrouw gebleeven waren. Omtrent de Kennemers, die hy als muitelingen aanmerkte, handelde hy, insgelyks, tegen de aloude gewoonte. Meermaalen, hadden de Graaven de wederſpannigheid hunner Onderzaaten met eene geldboete; doch nooit, gelyk nu geſchiedde, met eene altoosdnurende belaſting geſtraft. Doch aan zulke beginſels zag men, wat de Landzaaten zig van de Regeeringe hunner aanzienlyke Vorſten belooven moeſten. De tyd deedt hen dit, na verloop van ruim eene eeuw, zo klaarlyk ondervinden, dat zy genoodzaakt werden, het ondraaglyk juk der Graaflyke Regeeringe van hunne vrye halzen te ſchudden.

Jakoba. 1426.

Behalve de Steden Gouda, Schoonhoven en Oudewater, die 't nog met Vrouwe Jakoba hielden, hadt zy eenen voornaamen Voorſtander aan Gerrit van Stryen, Heere van Zevenbergen; wiens Stad, op den Brabantſchen bodem gelegen, als eene Grensveſting van Holland werdt aangemerkt. Filips oordeelde, derhalve, dat hy deeze Stad bemagtigen moeſt, eer hy zyne gedagten, over het winnen van Gouda en de twee andere Hoekſche Steden, gaan liet. In Slagtmaand deezes jaars, begon hy zig reeds, tot het Beleg van Zevenbergen, gereed te maaken. Doch 't werdt eerſt in den aanvang des volgenden jaars, ondernomen. Het duurde eenen geruimen tyd, door de dappere verdediging des Heeren van

Zevenbergen, door Filips bemagtigd.

Ze-

Jakoba. 1427. Zevenbergen, die eindelyk, op den zestienden van Grasmaand, gedwongen werdt, de Stad op- en zig met de zynen krygsgevangen over te geeven (z). Het overmeesteren van Zevenbergen baande den weg tot het beleg van Gouda, waartoe Filips zig eerlang gereed maakte. Eerst deedt hy egter eenen keer naar Vlaanderen, en voor zyn vertrek wederom eene Bede van twintigduizend Schilden, tot voldoening van twee maanden Solds van 't Krygsvolk, welk in Holland bleef. Haarlem droeg hier toe 4622 Schilden; Delft 3305; Leiden ook 3305; Amsterdam 2833; Rotterdam 833; Enkhuizen 100 enz. (a). Die van Schellinghout en eenige Dorpen van Delfland werden, sedert, om onwilligheid in 't opbrengen der Bede, met eene zwaare Geldboete, gestraft. De Delflanders hadden den Schout van Delft, voor 't Raadhuis deezer Stad, doodgeslaagen (b).

XVIII. Slegte staat der zaaken van Vrouwe Jakoba.

Jakoba bevondt zig, te Gouda, in de uiterste benaauwdheid. Alles scheen thans samen te loopen, om haaren val te verhaasten. Martyn de V. hadt, in den aanvang deezes jaars (6), verklaard, dat het Huwelyk van Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba wettig ware, en dat

(z) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 29. Veldenaar *bl.* 129.
(a) Oude Regist. *by* Ampzing Haarl. *bl.* 502.
(b) I. Memoriaalb. Rose *f.* 40 *vers.* 47.

(6) Of veelligt, in den aanvang des volgenden jaars. Behalve dit, worden verscheiden' gevallen, door ons, op het jaar 1423 en vervolgens, tot in het jaar 1427, verhaald, van anderen geoordeeld, een jaar laater, dan wyze geplaatst hebben, gebeurd te zyn. Voor beiderlei stelling zyn redenen; zo dat wy 't liefst onzeker laaten.

dat van den Hertoge van Glochester wetteloos. Zelfs hadt hy Glochester verbooden, Jakoba te trouwen, na dat de Hertog van Brabant, wiens kragten hand over hand afnamen (*c*), overleeden zou zyn: waaruit men, in 't voorbygaan, kan opmaaken, hoe veel Filips by den Paus vermogt, alzo hy in staat geweest was, zulk een ongewoon bevel, ten zynen behoeve, te Rome te verwerven. Jakoba hadt zig, van deeze uitspraak (*d*), beroepen, of op eene Kerkvergadering; of op den Paus zelven, na dat hy beter onderrigt zou zyn; of op eenige andere wyze: want dit vind ik niet uitdrukkelyk gemeld. Maar Glochester toonde zig, op 't ontvangen der Pausselyke Bulle, bereid om Jakoba te verlaaten (*e*), en de tyding hiervan trof haar diep. Doch de dood van Hertog Jan van Brabant, die, op den zeventienden van Grasmaand deezes jaars 1427, voorviel (*f*), deedt haar, wederom, een weinig moeds scheppen. Ook scheen de Hertog van Glochester de gedagten nog niet t'eenemaal van haar afgetrokken te hebben. Men vindt, dat hy, met veel moeite (*g*), in Hooimaand deezes jaars, eenen onderstand van twintigduizend mark van 't Parlement verwierf, „op dat hy, daarmede, „zyne Gemaalin, de Hertogin van Glochester, in 't bezit haarer Landen herstellen „zou (*h*)." Doch de Hertog van Betford, zyn Broeder, deedt zo zeer zyn best, om hem van

JAKOBA. 1427.

Dood van Hertog Jan van Brabant.

(*c*) VELDENAAR *bl.* 123.
(*d*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 14.
(*e*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 32.
(*f*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 33.
(*g*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 29 *vers.*
(*h*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 128.

Jakoba. 1427. van het herwinnen der Graafſchappen van Vrouwe Jakoba te doen afzien, dat hy 'er zig, eindelyk, toe liet overhaalen (*i*). Van toen af, merkte hy zyn Huwelyk met haar aan als verbroken. Na verloop van eenigen tyd, trouwde hy met *Eleonoor Cobbam*, met welke hy, te vooren al, niet zonder kenniſſe van Vrouwe Jakoba, onbetaamlyke gemeenſchap gehouden hadt (*k*). Jakoba voerde, in 't volgend jaar, in Engeland, den naam nog van *Hertoginne van Glocheſter* (*l*), waaruit zou ſchynen te volgen, dat het Huwelyk des Hertogs met Eleonoor Cobham toen nog niet voltrokken was. In 't voorbygaan, merken wy aan, dat beide Eleonoor en Humfrey een on gelukkig einde gehad hebben. Zy werdt, in 't jaar 1441, van tovery en eenen aanſlag tegen 't leeven van Henrik den VI. beſchuldigd, en daarop veroordeeld, om openbaare boete te doen, en voor altoos gevangen te zitten. Hy, zig by de Grooten gehaat gemaakt hebbende, werdt, in 't jaar 1447 (7), gevat, en in de gevangenis ſchielyk van kant geholpen (*m*).

Glocheſter verlaat Jakoba, en trouwt Eleonoor Cobham.

Zeeſlag by Wie- Doch het gedrag van den Paus en van Glocheſ-

(*i*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 29 *verſ.*
(*k*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 23, 32, 33.
(*l*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 137.
(*m*) Rapin *Tom.* IV. *p.* 109, 124.

(7) Onze Schryvers verhaalen, dat de Hertog van Glocheſter, omtrent den jaare 1427, overleeden is. Zie Veldenaar, bl. 130. En veeligt heeft men dit, hier te Lande, uitgeſtrooid, om het ſchandelyk gerugt van zyn Huwelyk met Eleonoor Cobham, welk omtrent deezen tyd geſlooten werdt, te voorkomen of te ſtuiten.

chefter zelven was het eenige niet, dat Vrouw Jakoba in verlegenheid bragt. De Hollandſche en Weſtfrieſche Steden ſpanden ſamen, om eene Vloot uit te ruſten, tegen de haare, die, onder bevel van *Willem van Brederode*, langs de Zuiderzee, kruiſte. Haarlem, Amſterdam, Hoorn, Enkhuizen en de andere Waterſteden bragten, in den Zomer des jaars 1427, een bekwaam aantal van Schepen te water, om de Hoekſchen uit de Zuiderzee te jaagen. Kort te vooren, hadt Brederode die van Texel, aan welks Heerlykheid, Margareet, Graavinne Weduwe van Holland, zo wel als aan Gouda, verlyftogt was (*n*), bewoogen, om Vrouwe Jakoba hulde te doen, en nu was hy bezig, om met Wieringen te verdraagen. Niet verre van dit Eiland, raakten de Vlooten aan malkanderen. Brederode kreeg hier de nederlaag, en werdt, met een groot deel der zynen, gevangen genomen: van welken 'er wel vierentagtig, te Enkhuizen, onthalsd werden. Het gewoon lot der ongelukkigen, in burgerlyke Oorlogen: in welken men, zyne partyen als muitelingen aanmerkende, niet beſluiten kan dezelven, op den voet van krygsgevangenen, te handelen. Brederode zelf werdt, om zyne hooge geboorte, ter naauwer nood, verſchoond (*o*). De Stede Grootebroek, die zig, onder anderen, in deezen ſlag, dapperlyk tegen de Hoekſchen gekweeten hadt, kreeg, niet lang hierna, van Hertoge Filips, afſlag van de boete, in welke zy, om

Jakoba. 1427.

ringen, ten nadeele der Hoekſchen.

(*n*) Privileg. van Texel *bl.* 58, 62.

(*o*) Joann. a Leydis van de Heeren van Brederode *Cap.* XLIV. *bl.* 64?. Velius Hoorn *bl.* 50.

Jakoba. om de onderneeming op Hoorn, verweezen
1427. geweest was. Zelfs werdt zy, na verloop van eenige jaaren (8), in 't verbeurde Stederegt hersteld (*p*).

XIX. Filips trekt op, om Gouda te belegeren.

De tyding der nederlaag by Wieringen maakte Jakoba hoopeloos. Zy verwagtte nu, van tyd tot tyd, binnen Gouda belegerd te zullen worden, en zag geenen kans, om onderstand te bekomen. Filips, die midlerwyl met andere zaaken onledig was, werdt genoodzaakt, dit Beleg nog eenige maanden te verschuiven. Terwyl zyn Volk vast, te Sluis in Vlaanderen, byeen gebragt werdt, sleet Jakoba eenen bangen Winter te Gouda. In
1428. de Lente des jaars 1428, kwam Filips, met een Leger, in Holland: trekkende terstond op Gouda aan (*q*). Jakoba, t'eenemaal buiten staat, om de Stad te beschermen, besloot het beleg niet af te wagten. De Hoeksche Edelen, die haar verzelden, oordeelden, insgelyks, dat men, hoe eer hoe liever, met Hertoge Filips in onderhandeling moest zoeken te treeden (*r*). De Hertog liet zig ligtelyk beweegen; wel verzekerd, dat hy, tegenwoordig, geene mindere voorwaarden bedingen zou, dan hy, na 't bemagtigen van Gouda, zou konnen doen. De hoofdzaak was de Regeering van Holland, die de Hertog volstrektelyk behouden wilde, en om geen gevaar te loopen, van 'er, door eenen vierden Egtgenoot van Vrouwe Jakoba, van ontzet

Zoen tusschen hem en Vrouwe Jakoba.

(*p*) Handv. van Grootebr. *bl.* 20, 21.
(*q*) Meyerus *ad annum* 1428.
(*r*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 37.
(8) In 't jaar 1436.

zet te worden, begeerde hy, dat zy zig, niet zonder zyne toestemming, in de Egt begeeven zou. Hard viel der Graavinne het verzwelgen deezer voorwaarden, en egter moest zy 'er toe besluiten. Zy kon meer niet dan den naam van *Graavinne* bedingen, en eenig deel in de begeeving der Ampten. Want van de inkomsten der Landen, die zy zig ook voorbehieldt, heeft zy weinig meer dan bloot onderhoud genooten. Op den derden van Hooimaand, werdt de Zoen te Delft getroffen. De voornaamste punten van denzelven liepen op deezen zin.

Jakoba. 1428.

„ I. Jakoba zou behoorlyken afstand doen „ van het Beroep van de Pauselyke uitspraak, „ wegens de wettigheid van haar Huwelyk „ met den Hertog van Brabant.

Voorwaarden van denzelven.

„ II. Filips zou haar erkennen voor *Graavinne* van Henegouwen, Holland, Zeeland „ en Friesland, en zy hem vóor *Ruwaard* en „ *Oir* derzelve Landen, in welke hoedanigheid, zy beide, van nieuws, door de Edelen en Steden, zouden ingehuldigd worden. Filips zou de Landen regeeren, tot „ dat Jakoba zig, met toestemming van hem, „ van de Graavinne Weduwe, haare Moeder, „ en van *de drie Staaten* der gemelde Landen, „ in Huwelyk begaf. Indien zy, zonder deeze „ toestemming, trouwde, ontsloeg zy, ten „ behoeve van Hertoge Filips, de Onderzaaten van alle gehoorzaamheid." De *drie Staaten*, van welken, in dit punt gewaagd wordt, waren de *Geestelykheid*, de *Edelen* en *Steden*. De Geestelykheid hadt, voornaamlyk in Henegouwen, alwaar Bisschoppen

JACOBA. 1428 land, welk hem, by den Zoen van den jaare 1419, afgestaan was.

„ VI. De wederzydsche Ballingen mogten
„ vryelyk wederom in 't Land komen en be-
„ zit neemen van hunne vaste goederen; doch
„ de Stad en 't Slot van *Zevenbergen* zou in
„ de magt des Hertogs blyven. Voorts zouden
„ de wederzydsche gevangenen geslaakt, en,
„ eenige byzondere gevallen uitgenomen, al-
„ le gepleegde vyandlykheden tegen malkan-
„ deren vereffend gerekend worden. Doch
„ zy, die schuldig mogten bevonden worden
„ aan de dood van Hertoge Jan van Beieren,
„ zouden buiten den Zoen geslooten blyven.

„ VII. De Hertog van Gelder werdt dui-
„ delyk in den Zoen begreepen: ook de Bis-
„ schop van Utrecht, indien hy zulks be-
„ geerde.

„ VIII. Eindelyk, zou niemant den ande-
„ ren eenig verwyt of vermaan mogen doen
„ van zaaken, roerende deeze verzoende
„ Veete van *Houck* en *Cabeljau*, onder be-
„ dreiging van, ten voorbeelde van anderen,
„ te zullen gestraft worden (*u*)." De naamen van *Hoeksch* en *Kabbeljaauwsch*, die, wel vyftig jaaren laater, in een gedeelte deezer Landen, nog niet gehoord waren (*v*), zyn my, in geen ouder egt stuk dan in deezen Zoen, voorgekomen. Egter zyn zy, buiten twyfel, al veel vroeger, aan de meeste oorden, gemeen geweest.

Terstond na dat de Zoen bezwooren en beze-

(*u*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 14.
(*v*) VELIUS Hoorn *bl.* 135.

bezegeld was, verleende Jakoba den Hertoge open' Brieven, by welken zy hem „ tot *Ruwaard* en *Gouverneur* haarer Landen aanstel„ de, met magt, om alle Amptluiden en „ Regters, binnen en buiten de Steden, te „ zetten en te ontzetten, behoudende zy al„ leenlyk aan zig het Regt van benoeming „ tot de Kerkelyke *Beneficien*, Kosteryen, „ Scholasteryen, Bodenambagten enz. die, „ in de maanden *Augustus*, *Oktober*, *December*, „ *February*, *April* en *Juny*, zouden openval„ len (*w*)". Vervolgens trok zy, met den Hertoge, door Holland en Zeeland, hem alomme tot Ruwaard en regten Oir of Erfgenaam der Landen doende inhuldigen (*x*). Vrouw Jakoba, dus geheel ontzet van de Regeeringe, begaf zig, met der woon, naar Goes in Zuidbeveland (*y*). Deeze Stad was haar altoos getrouw gebleeven, en hadt, in den aanvang haarer Regeeringe, reeds verscheiden' Voorregten, en onder anderen verlof om zig te mogen vesten (*z*), van haar verkreegen. JAKOBA. 1428.

Midlerwyl, werden de negen Raaden en Rekenmeesters over Holland, Zeeland en Friesland aangesteld, by open' brieven, door Hertoge Filips, den dertienden van Oogstmaand, in den Haage, gegeven. Drie derzelven, *Jan*, *Burggraaf van Montfoort*, *Jan van Viane*, *Heere ter Noordeloos* en *Gerrit van Zyl*, Ridders, waren, door Vrouwe Jakoba, benoemd: de zes anderen, *Jakob*, *Heer te Gaas-* Instelling en oudste Instructie van 't Hof.

(*w*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 2.
(*x*) VELDENAAR *bl.* 130.
(*y*) REIGERSB. II. *Deel*, *bl* 200.
(*z*) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 388, 389.

JAKOBA. 1428. *Gaasbeek*, *Henrik van Borselen*, *Heer van Veere*, *Willem van Egmond*, *Roeland van Uitkerken*, *Heer van Heestert en van Heemsroode*, *Kolaart van Komene*, *Heer van der Ruwerschuure* en *Baudyn van Zwieten* hadt Hertog Filips aangesteld. De drie eersten van deezen zes waren ingeboornen; de drie anderen vreemdelingen. Zy werden gemagtigd „ om op alle opkomende zaaken „ te voorzien, Baljuwen, Schouten, Rent„ meesters, en alle andere Regters en Amp„ tenaars aan en af te stellen, uit 's Hertogen „ naam, en tot op zyn wederzeggen; derzel„ ver Rekeningen te hooren; in alle stukken „ regt en bescheid te doen, en 't kwaad, „ naar behooren, te straffen. Zaaken, 's Her„ togen en der Landen *erfagtigheid* betreffen„ de, de renten en inkomsten van Vrouwe „ Jakoba, Giften en bevestigingen van Pri„ vilegien, *collatien* en *presentatien* van gee„ stelyke *beneficien*, en van alle andere ampten „ en diensten, daar geen ontvang aan kleef„ de, werden alleen van 't bewind deezer „ negen uitgezonderd. Ook waren zy slegts „ ingesteld tot 's Hertogs wederzeggen toe " (*a*). En deeze was de verandering, die Hertog Filips, ten deezen tyde, in den Raad van Holland, Zeeland en Friesland maakte, of, zo men wil, de opregting van een nieuw Geregtshof, in den Haage, welk hy, dikwils, zynen *Raad* (*b*) en somtyds ook zyne *luiden van de Rekenkamer in den Haage* (*c*) genoemd heeft.

(*a*) Beveelinghe der Neghenen *in* C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT Anal. Belg. *Tom.* II. *P.* I. *ad Calcem. p.* 22.

(*b*) Handv. van Enkh. *bl.* 24, 24, 26, 28. Handv. van Kennem. *bl.* 64.

(*c*) Handv. van 1451 *by* BLEYSWYCK Delft, *bl.* 78.

heeft. De Stadhouder werdt, eerlang, het hoofd van deezen Raad (d); die gewisselyk dezelfde is, welke men, sedert, *het Hof* genoemd heeft. 't Getal deezer Raaden, allengskens grooter geworden zynde, werdt, in 't jaar 1462, op agt gebragt, behalve den Stadhouder. Ook werdt de Raad, in 't jaat 1463, van het hooren der Rekeningen ontslaagen, gelyk wy, ter zyner plaatse; melden zullen. De open' Brief, waarby deeze Raad, in 't jaar 1428, werdt ingesteld, naar welken men, in Holland, lang gezogt hadt, is, eindelyk, in 't jaar 1743, in 't licht gegeven. Filips, omtrent den tyd van 't instellen des Raads, ook de Regeering der Steden, die 't met Vrouwe Jakoba gehouden hadden, buitens tyds, veranderd hebbende, onder verklaaring nogtans, dat zulks niet tot verkorting van derzelver Privilegien zou strekken (e), en *Frank van Borselen, Heer van S. Maartensdyk*, tot zynen Stadhouder over Holland en Zeeland hebbende aangesteld (f), keerde eerlang naar Vlaanderen (g).

Jakoba. 1428.

XX. Vrede tusschen Hertoge Filips en den Bisschop van Utrecht. Verhaal van de

Vooraf schynt egter de Bisschop van Utrecht ook met hem bevredigd geworden te zyn (h): waartoe hem, by den Zoen tusschen Filips en Jakoba, gelyk wy gezien hebben, gelegenheid gelaaten was. Wy hebben reeds, met een enkel woord, gewaagd van het deel, welk de Stigtschen, in de beroerten deezer tyden, gehad

(d) Handv. van Enkh. *bl.* 25, 29, 30, 31.
(e) Handv. van Oudewater, *bl.* 359.
(f) Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 40.
(g) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 27 *vers.*
(h) Veldenaar *bl.* 131.

JAKOBA. 1428. gehad hebben. Doch de veranderingen, binnen eenige jaaren, in 't Stigt, voorgevallen, zyn zo merkwaardig, dat zy wel een weinig omstandiger verdienen ontvouwd te worden.

Scheuring in 't Stigt, na de dood van Bisschop Fredrik.

Bisschop Fredrik, het Bisdom, dertig jaaren agtereen, loflyk bestierd hebbende, was op den negenden van Wynmaand des jaars 1423, overleeden (*i*). Het Kapittel in Slagtmaand byeen geroepen zynde, om eenen nieuwen Bisschop te verkiezen; deeden zig verscheiden' mededingers naar den myter op, die ieder, volgens gewoonte, door een' of eenigen der nabuurige Mogendheden, gedraagen werden. *Rudolf van Diephout*, Kanonnik te Keulen, en *Zweder van Kuilenburg*, Domproost te Utrecht, kwamen, onder allen, meest in aanmerking. Rudolf hadt de meeste stemmen, zelfs die van Zweder, welke verklaard hadt, dat men geen' bekwaamer' Bisschop zou konnen vinden (*k*). Rudolf werdt dan, met meerderheid van stemmen, verkooren. Men gaf den Paus, Martyn den V, terstond kennis van de verkiezing, en verzogt hem, den verkooren Bisschop te willen bevestigen (*l*). De Pausen hadden zig, sedert eenigen tyd, een ongewoon gezag aangemaatigd, het begeeven der Bisdommen, uit eigen magt, en zonder de Geestelykheid, of de Gemeente der byzondere Kerken, te kennen. Martyn was, zo zeer als iemant zyner Voorzaaten, op het behouden van dit gezag gesteld, en wei-

(*i*) Instrument. Public. *apud* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 403.
(*k*) HEDA *p.* 284.
(*l*) Manif. der Staaten van Utrecht, *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* III. *p.* 632.

weigerde hierom eenen Bisschop te bevestigen, Jakoba.
die, door de Geestelykheid, verkooren was. 1428.
Men vertoonde hem wel, dat haar, *van rechte en ouder gewoonte, die kiesinge eens* Bisschops *bekent* was *toe te behoiren* (*m*). Doch 't mogt niet baaten. Martyn droeg, kort hierna, het Bisdom van Utrecht op aan *Raban*, Bisschop van Spiers; en deeze, verneemende, dat het Stigt in hevige partyschappen verdeeld was, liet zig, zonder veel moeite, beweegen, om zyn Regt aan Zweder van Kuilenburg af te staan, die hem, daartegen, zyne Domproostdy opdroeg. Zweder verwierf, sedert, door geschenken (*n*), Bullen van den Paus, by welken hy, in 't Bisdom, bevestigd werdt (*o*). Hierop volgde eene openbaare scheuring in 't Stigt. De Geestelykheid der Stad Utrecht onderwierp zig aan 's Pausen welbehaagen, en erkende Zweder voor Bisschop (*p*). Doch het overig gedeelte van 't Stigt bleef Rudolf aanhangen, en beriep zig van Martyns uitspraak op de Kerkvergadering en op den Paus, die aldaar zyn zou; bitterlyk klaagende, dat de *Paus*, die *het Hoofd der Kerke heeten* wilde, *door bedrieglyk en logenagtig aanbrengen misleid*, hun goed regt weigerde (*q*). Martyn was, over deeze klagten, zo gestoord, dat hy alle Kerkelyke diensten verboodt, in zulke plaatsen des Bisdoms, daar Zweder niet erkend werdt. En sommigen gehoorzaamden dit

(*m*) Manif. der Staaten van Utrecht, *by* Matthæus Anal. *Tom.* III. *p.* 632.
(*n*) Chron. de Traject. *p.* 421.
(*o*) Bulla Martini V. *in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 421.
(*p*) Decret. *Vide in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 421.
(*q*) Manif. *p.* 654, 646.

JAKOBA. 1428. dit bevel, uit ontzag voor den Paus, terwyl anderen den dienst bleeven waarneemen (*r*).

Zweder ondertusschen, zig meester gemaakt hebbende van 't Slot ter Horst, noodzaakte eerlang de Steden Amersfoort en Reenen, en ten laatsten ook de Stad Utrecht hem als Bisschop te ontvangen. Toen hy, in Oogstmaand des jaars 1425, zyn intreede in deeze Stad deedt, volgde hem zo groot een getal van ballingen, dat 'er terstond een geweldig oproer ontstondt, in welk de Burgemeester *Barend Proois*, die krank te bedde lag, gevaarlyk gewond, en kort daarna, terwyl hy de laatste Kerkgeregten ontving, wreedelyk van 't leeven beroofd werdt (*s*). Hy hadt de zyde van Rudolf gehouden, die, kort te vooren, uit Utrecht geweeken was. Zweder nam alles, wat 'er dien dag geschied was, voor zyne rekening, en verdedigde het als wel gedaan, onaangezien hy plegtiglyk beloofd hadt, by zyne intreede, geene ballingen, nevens zig, te zullen laaten inkomen (*t*). Ook hadt hy, zo men getuigd vindt (*u*), gepoogd, den Burgemeester Proois, met eigen' handen, te dooden; doch was 'er, met veel moeite, in gestuit geworden. Veele andere geweldenaaryen bedreef hy, in den tyd van tien maanden, die hy te Utrecht zat, van welken het weekelyks bannen en vervloeken van

(*r*) Script. RUD. DIER DE MUDEN *in* GER. DUMBAR. Anal. *Tom.* I *p.* 71, 72, 73, 74. 75. Magnum Chron. Belg. *p.* 370, 371.

(*s*) Chron. de Traject. *p.* 424-430. Manif. *enz.* *p.* 638, 639. Act. Ultraj. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 431.

(*t*) Brief van 16 Aug. 1425. by MATTHÆUS Anal. *Tom.* V. *p.* 426. en *ad* Rer. Amort. Script. *p.* 267.

(*u*) Manifest *p.* 639.

van zynen mededinger, Rudolf, een der minsten was (*v*). Ook verbondt hy zig met de Kabbeljaauwschen in Holland, inzonderheid met Jan en Willem van Egmond, zyne Bloedverwanten, en sedert ook met Filips, Hertog van Bourgondie (*w*), die terstond zyn werk maakte, om den aanhang van Rudolf, en de vrienden der Hoekschen in 't Stigt, met geweld, aan te tasten. Amersfoort, door Zweder, aan de Egmonden afgestaan, werdt, naderhand, door den Hertoge van Bourgondie, eenen tyd lang, vrugteloos belegerd (*x*).

Zweder maakte zig, binnen kort, zo gehaat in Utrecht, dat men eenen toeleg smeedde, om hem uit de Stad te houden, en Rudolf in den Bisschoplyken Zetel te herstellen. Dit gelukte, in den Zomer des jaars 1426, door beleid van *Jan van Renesse van Rynouwen* (*y*). Rudolf werdt eerst door de Ridderschap en de Stad van Utrecht, en door de Ridderschap en Steden van Overyssel, en naderhand ook door de Geestelykheid, tot *Postulaat*, Ruwaard en Beschermer van 't Bisdom, aangenomen (*z*), en Zweder alle Regtsgebied ontzeid (*a*). Zweder vestigde, sedert, den stoel des Bisdoms te Dordrecht (1), werwaards hem

(*v*) ZUEDER. DE CULEMB. Orig. Culemb. *p.* 630.
(*w*) Manifest *p.* 640, 641.
(*x*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 34 *verf.*
(*y*) Chron. de Traject. *p.* 433-440. ZUED. DE CULEMB. Orig. Culemb. *p.* 630.
(*z*) *Zie de* Brieven *hier van in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 436, 440, 446.
(*a*) Act. Ultraj. *ubi supra p.* 449.

(1) Men vindt, nogtans, dat hy zig, somtyds, te Kuilenburg en te Arnhem opgehouden heeft. Ook bevon-

Jakoba. 1428. hem eenige Kanonniken volgden. Ook werdt hy van den Kabbeljaauwschen aanhang, in 't algemeen, voor wettigen Bisschop erkend (b).

Rudolf, die nu, in 't Over- en Nederstigt, volkomen meester was, verbondt zig met Vrouwe Jakoba en de Hoekschen (c), en haalde zig, hierdoor, den haat van Hertoge Filips op den hals. 't Beleg van Amersfoort duurde tot in den Zomer des jaars 1428. De Haarlemsche, Amsterdamsche en Hoornsche Poorters, ook die van Grootebroek (d), toen allen yverig Kabbeljaauwsch, kwamen te scheepe voor *Spaakenburg*, bemagtigden *Bunschooten*, en voorzagen de belegeraars van mond- en krygsbehoeften (e). De Amsterdammers in 't byzonder hielden, sedert eenigen tyd, een groot Oorlogschip, eene *Katte* genoemd, in den mond van de Eem, waardoor der Stad de toevoer te water afgesneeden werdt (f). Egter moest het beleg, door den dapperen tegenstand der belegerden, eerlang opgebroken worden (g). Volgens sommigen (h), werdt de Vrede, tusschen Hertog Filips en Bisschop Rudolf (i), in den Winter des jaars 1428, getroffen. Doch men sloot toen, en na-

(b) Beverw. Dordr. *bl.* 314. Balen *bl.* 774.
(c) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 34 *vers.*
(d) Handv. van Grootebr. *bl.* 20.
(e) Velius Hoorn, *bl.* 51.
(f) Veldenaar *bl.* 130.
(g) Manifest enz. *bl.* 641. Ægid. de Roya *ad ann.* 1427.
(h) Velius Hoorn, *bl.* 51.
(i) Veldenaar *bl.* 131.

vonden zig, ter laatstgemelder Stede, in den jaare 1427, eenige Kanonniken van zynen aanhang. Zie eenige Brieven by Matthæus *Analect.* Tom. V. p. 491, 494, 496.

naderhand meermaalen, flegts een Bestand (*k*). Uit het oorsprongklyk verdrag, welk nog voor handen is (*l*), blykt, dat de Vrede, niet voor Louwmaand des jaars 1430, getekend werdt. De Bisschop beloofde, by dit Verdrag „ in gezelschap van de Overheid „ der Stigtsche Steden, den Hertoge eene „ halve myl buiten Utrecht, te zullen ont- „ moeten, en hem, knielende, om vergiffenis „ te zullen smeeken. Voorts zou men hem, „ met Kruissen en Vaanen, inhaalen, en zy- „ ne banier, drie dagen agtereen, doen stel- „ len op de Poorten van Utrecht, Amers- „ foort en Reenen." Doch men vindt niet, dat Filips, sedert, het naarkomen van dit deel des verdrags gevorderd heeft. Ook schynt het Verdrag, niet door de Hollandsche Steden, bezegeld te zyn. Filips hadt het haar, reeds in 't jaar 1429, doen afvergen. Doch zy hadden geenen zin, om de schade te vergoeden, die de Hollanders den Stigtschen, in 't vervolg, zouden aandoen, anders dan elke Stad op zig zelve, en voor haare eigene Ingezetenen. Ook wilden zy verzekering hebben voor de vergoeding der schade, die de Stigtschen den Hollanderen, geduurende 't Bestand, hadden aangedaan (*m*). En 't schynt, dat deeze eischen de bezegeling van 't Verdrag gestremd hebben. De scheuring in de Utrechtsche Kerk duurde nog eenigen tyd. Doch Rudolf vervolgde zyne zaak zo ernstig aan

JAKOBA. 1428.

(*k*) I. Memoriaalb. ROSE *f.* 21 *vers.* 39, 41 *vers. tot* 45.
(*l*) *Apud* MATTHÆUM *ad* Rer. Amorfort. Script. *p.* 283. *en by* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 401.
(*m*) I. Memoriaalb. ROSE *f.* 70 *vers.*

Jakoba: 1428. aan het Roomsche Hof, inzonderheid na de dood van Martyn den V, dat hy, door *Eugeen den IV*, in 't Bisdom bevestigd werdt (*n*). Zweder beriep zig ook, op zyne beurt, van Eugeens uitspraak, op de Kerkvergadering, die toen te Bazel werdt gehouden. Hy trok zelfs in persoon derwaards; doch overleedt 'er, in 't jaar 1433 (*o*), of 1434 (*p*). De Kanonniken van zynen aanhang verkooren, in zyne plaats, *Walraven van Meurs*: die, na 't afzetten van Eugeen, door *Felix den V*, in 't Bisdom bevestigd werdt. Hy hieldt ook nog eenige jaaren zynen zetel te Dordrecht (*q*); doch alzo hy nimmer eenig bewind in 't Stigt kon magtig worden, werdt hy hier slegts van weinigen erkend. Hy overleedt, te Arnhem, in 't jaar 1456 (*r*).

XXI. Voortzetting van den Handel op Engeland.

Ondertusschen belette deeze Kerktwist niet, dat men zig, hier te Lande, terstond na het treffen van den Zoen tusschen Hertoge Filips en Vrouwe Jakoba, met allen ernst, op het voortzetten van den Koophandel, de zenuw van den Staat, begon toe te leggen. De Hollanders en Zeeuwen waren, met reden, bedugt, dat de schade, die zy der Engelsche Vloote, onlangs, hadden toegebragt, op hen verhaald worden mogt, als zy, in Engeland, volgens gewoonte, kwamen handelen. Ook was,

(*n*) Chron. de Traject. *p.* 453-455.
(*o*) Zued. de Culemb. Orig. Culemb. *p.* 648.
(*p*) Chron. de Trajecto *p.* 457.
(*q*) Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 456. Chron. de Trajecto *p.* 457-461. Beverw. Dordr. *bl.* 314. Balen, *bl.* 774.
(*r*) Arn. de Bevergerne Chron. Monast. *in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 111.

was, van dien tyd af, de meeste vaart op Engeland gestremd geweest. Doch de Vrede tusschen Filips en Jakoba was zo dra niet gebragt op eenen goeden voet. van te zullen geslooten worden, of de Hertog wist te wege te brengen, dat Henrik de VI, of zyn Raad op zynen naam, by open' Brieven, den eersten van Hooimaand des jaars 1428 getekend (*s*), den Hollanderen en Zeeuwen den vryen handel toestondt, gelyk van ouds. JAKOBA. 1428.

De Haringvisschery werdt, omtrent deezen tyd, of al vroeger, onder anderen te Hoorn en te Enkhuizen, ook sterk voortgezet. Weinige jaaren geleeden, was'er eene merkelyke verandering in deeze Visschery gekomen, door het verloopen van den Haring; die, voortyds, meest omtrent de Kusten van 't Landschap Schoonen gevangen werdt; doch onlangs naar de Vlaamsche en Engelsche Kusten geweeken was, alwaar hy zig nu, in grooter menigte dan te vooren, onthieldt, terwyl, langs de Zweedsche en Deensche Kusten, verscheiden' jaaren agtereen, geen Haring te vinden was. Het kaaken en zouten van den Haring was, reeds voor 't einde der voorgaande eeuwe, door *Willem Beukelszoon* van Biervliet in Vlaanderen, uitgevonden. Te Hoorn werdt, in den jaare 1416, het eerste groote Haringnet gebreid. Van toen af, begon men, daar en te Enkhuizen, met grooter Schepen, *Buizen* genoemd, ten Haring te vaaren (*t*). En door den tyd, is deeze

Van de Haring-visschery.

(*s*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* V. *p.* 139.
(*t*) VELIUS *bl.* 32, 33. BRANDT Enkh. *bl.* 17. HERM. CORNERI Chron. 1266.

JAKOBA. 1428. deeze vaart zo ſterk toegenomen, dat zy hier te Lande, den naam van de *groote Viſſchery* gekreegen heeft.

Van de Vaart naar 't Noorden en de Ooſtzee.

De Vaart naar 't Noorden en de Ooſtzee bloeide thans ook ſterk in Holland en Zeeland. De voornaamſte Koopſteden in 't Noorden van Europa, en onder deezen, uit de Hollandſchen, *Dordrecht*, *Amſterdam* en *Briel*; uit de Zeeuwſchen, *Middelburg*, *Zierikzee* en *Arnemuiden*; uit de Frieſchen, *Staveren*; uit de Stigtſchen, *Utrecht*, *Deventer*, *Kampen*, *Zwol*, *Haſſelt* en *Groningen*; en uit de Gelderſchen, *Zutfen*, *Harderwyk* en *Elburg* hielden, reeds in 't jaar 1370 en vroeger, algemeene Byeenkomſten, ten nutte des gemeenen Koophandels, *Anſæ* of *Hanſæ* (2) genoemd (*u*). Veelen van deeze Steden, ten getale van zesenveertig, ook in den jaare 1418, te Lubek byeen gekomen zynde, hadden een Verbond geſlooten, bekend by den naam van *Hanze-Verbond*. Verſcheiden' Nederlandſche Steden wa-

(*u*) *Zie een* Traktaat *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 165. *en* HERM. CORNERI Chron. *c.* 1155, 1156.

(2) *Anſa* of *Hanſa* betekende oulings eene *Vergadering van Perſoonen*, *tot zeker byzonder einde*, *ſamen verbonden*. Dit blykt zelfs uit de egte overblyfſels van het Hanze-Verbond. Zie ook SCHILTERI *Gloſſarium Teutonicum* VOC. ANSA & HANSA: alwaar wy, onder anderen, geweezen worden, maar eene oude Duitſche Overzetting van *Tatiaans Harmonie der Evangeliſten* (*Cap.* CC. *vers.* 1.) in welke, Mattheus woorden (Cap. XXVII. 32) [Zy] *vergaderden over hem de gantſche bende*, vertaald zyn: giſamanotum zi imo alla thia hanſa. Men wil dan, dat deeze oude naam ook aan de algemeene Vergadering van Koopluiden, van welke wy ſpreeken, gegeven is.

waren in dit Verbond begreepen. Uit de Hollandschen, *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*: uit de Gelderschen, *Nieuwmegen*, *Zutfen* en *Harderwyk*, en de Overysselsche Steden, *Deventer*, *Kampen* en *Zwol* (*v*). Het Verbond strekte tot voortzetting en verzekering van den algemeenen Koophandel der verbonden Steden, en tot bewaaringe van de rust in dezelven. Zie hier eenigen der voornaamste punten van deeze vermaarde overeenkomst:

Jakoba. 1428.

Verbond der Hanze-Steden van 't jaar 1418.

„ 1. Die in eenige Hanze-Stad oproer aanregt, of verdagte vergaderingen houdt, wordt uit het Verbond gesllooten: zo ook, eene Stad, die haare Wethouderschap, geweldiglyk, afzet.

„ 2. De Raaden of Burgemeesters eener Hanze-Stad, iemant der Ingezetenen verdrukt hebbende, worden in geene algemeene Vergaderingen meer toegelaaten. De Stad zelve wordt uit het Verbond geslooten, zo zy het ongelyk niet herstelt.

„ 3. Die in eene Hanze-Stad geld schuldig is, mag, in geene andere, als Burger, ontvangen worden, voor dat hy de schuld voldaan heeft.

„ 4. Ongeverwde stoffen moeten, in de Stad, alwaar zy gekogt zyn, geverwd worden.

„ 5. Allerlei bedrog omtrent de munt, zelfs het uitzoeken van ligt of slegt geld, om het voor goed uit te geeven, is volstrektelyk verbooden.

„ 6. Niemant mag Graanen koopen, eer

„ zy

(*v*) Hermann. Corneri Chron. c. 1229.

JAKOBA. 1428. „ zy ryp zyn; noch Kabbeljaauw, Haring of
„ anderen Zouten visch, voor dat dezelve
„ gevangen en gepakt is, op de boete van
„ tien mark zilvers.

„ 7. Het Scheepsvolk, Graanen gelaaden
„ hebbende, moet dezelven behoorlyk ver-
„ schieten, en geniet daarvoor een geschenk
„ van den Koopman.

„ 8. Niemant mag Wapenen, Buskruid
„ of ander Krygsgereedschap aan Zee- of
„ Landroovers verkoopen, op Lyfstraffe. Ook
„ mag men, op gelyke straffe, niets van zul-
„ ke Roovers koopen.

„ 9. In geval van schipbreuk, moet het
„ Scheepsvolk, zo veel als doenlyk zy, van
„ de goederen bergen, en hiervoor, door
„ den Koopman, beloond worden. Die zig,
„ hierin, niet wel van zynen pligt kwyt,
„ moet veertien dagen, te water en te brood,
„ gevangen zitten.

„ 10. Een Schipper, zyn Schip overlaa-
„ dende, moet de schade boeten. Zo hy,
„ door onvoorzigtigheid, eenig bederf aan de
„ waaren brengt, verliest hy zyne vraagt.

„ 11. Geene schepen mogen, na *S. Maarten*
„ (3), of voor *S. Pieters stoel* (4), zee kie-
„ zen, behalve de Bier- en Haringschepen,
„ die na *S. Nikolaas* (5) uitloopen, en ter-
„ stond na *Maria Lichtmis* (6), uit de Havens,
„ in welken zy overwinterd hebben, naar huis
„ keeren mogen (*w*)." Wy

(*w*) *Vid.* G. G. LEIBNITZ Cod. Diplom. *p.* 313. Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 101.

(3) Dat is, den elfden November.

(4) Dat is, den twee-entwintigsten February.

(5) Dat is, den zesden December.

(6) Dat is, den tweeden February.

Wy gaan verscheiden' punten van minder belang voorby: uit de aangehaalden, ziet men, waarin de meeste handel thans bestondt, en welke eenvoudige middelen men gebruikt wilde hebben, om denzelven te beveiligen. Wy merken, ondertusschen, in 't voorbygaan, aan, dat de Hollandsche en andere Nederlandsche Steden, die, ten deezen tyde, de Hanze- vergaderingen nog bywoonden, allengskens t'huis meer werks en zwaarer lasten krygende, door den tyd, geheel van deeze Vergaderingen afgebleeven zyn (x). 't Leedt geene twee eeuwen, of men telde niet meer dan tien Hanze-Steden, te weeten, Lubek, Breemen, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar, Maagdenburg, Brunswyk, Lunenburg en Grypswalde (y). En tegenwoordig voeren alleen de drie eersten, Lubek, Hamburg en Breemen, dien naam nog.

Jakoba. 1428.

Omtrent den tyd van het sluiten des Verbonds van 't jaar 1418, waren de Holsteinsche en Pomersche Zeesteden, die tot het zelve behoorden, in oorlog geraakt met *Erik*, Koning van Deenemarke. Verscheiden' jaaren duurde deeze Oorlog (z). De handel der gemelde Steden langs de Oostzee werdt 'er zeer door gestremd: en deeze stremming gaf den Hollanderen en Zeeuwen aanleiding, om, sterker dan te vooren, op Pruissen, Lyfland, Moskovie en andere gewesten langs de Oostzee te vaaren, tot dat zy, omtrent eene eeuw

laa-

(x) *Zie een* Trakt. *van 't jaar* 1616 *by* Aitzema I. *Deel*, *bl.* 88.
(y) Trakt. *als boven bl.* 89.
(z) Herm. Corner. Chron. *c.* 1222, 1223, 1225 &c. Alb. Krantz Wandal. *Libr.* XI. *Cap.* XI. XV. XVIII. XXIX. XXXIV. XXXVI.

JAKOBA. 1428. laater, deeze vaart genoegzaam geheel inkreegen (*a*).

XXII. De Drukkonst wordt, te Haarlem, door Laurens Janszoon Koster, gevonden.

Doch het voortzetten van den Koophandel verhinderde onze Landsluiden niet, zig ook op het uitvinden en oefenen van nutte konsten toe te leggen. 't Is 't gemeen gevoelen hier te Lande, dat de loffelyke Drukkonst, omtrent deezen tyd, door *Laurens Janszoon Koster*, te Haarlem, gevonden is. De meesten verschuiven den tyd der vindinge, tot het jaar 1440; doch oude Schryvers getuigen, dat men, omtrent dien tyd, de Drukkonst reeds te Mentz oefende, naar een voorbeeld, te vooren, in Holland, gedrukt (*b*). Anderen brengen den tyd der vindinge, duidelyk, tot het jaar 1428 (*c*): welk laatste ons ook waarschynlykst dunkt. Buiten Holland, oordeelt men, in 't gemeen, dat de Drukkonst, in Duitschland en wel te Mentz, door eenen *Jan Fust*, of *Faust*, of *Guttenberger*, allereerst geoefend is. Men brengt zelfs blyk by van boeken, aldaar, in 't jaar 1450 en 1442 gedrukt, en in 't licht gegeven (*d*), daar men geen ouder Haarlemsche drukken dan van 't jaar 1484 toonen kan (*e*). Doch wy moeten aanmerken, dat men niet gewoon was, tyd en plaats te melden, in de alleroudste en ruwste drukken: waaruit volgt, dat 'er zeer wel vroeger te Haarlem gedrukt kan zyn, al vindt men zulks, in de oudste drukken, niet aangeweezen.

(*a*) VELIUS Hoorn, *bl.* 56, 220.
(*b*) MARIANG. ACCURS. *en* Keulsche Chron. *by* SCRIVER. Laure-Crans, *bl.* 99, 100.
(*c*) RABBI JOSEPH *ubi supra bl.* 97.
(*d*) *Zie* Laureer. *bl.* 49, 90.
(*e*) Laurecr. *bl.* 92.

zen. De geschiedenis van het vinden der Drukkonst te Haarlem rust, voornaamlyk, op het getuigenis van eenige deftige en geloofwaardige mannen, die, omtrent den jaare 1560 gebloeid hebbende, verklaaren, deeze geschiedenis gehoord te hebben, uit oude luiden, wien dezelve van andere oude luiden overhandreikt was. Uit dit getuigenis en eenige andere bescheiden, is het Verhaal ontleend, welk wy waardig geagt hebben, hier in te voegen. JAKOBA. 1428.

Laurens Janszoon Koster, een aanzienlyk Burger van Haarlem, en, in den jaare 1431, Schepen der Stad, woonagtig aan de Markt, tegen over het Hof of Raadhuis, begon, omtrent deezen tyd, boeken- of eeken-schorsen tot Letters te snyden, en dezelven, zegelswyze, op papier te drukken, ten dienste der Kinderen zyner Dogter, gehuwd aan *Thomas Pieterszoon*, Deeze hielp hem eerlang eenen dikker' en taaijer' Inkt uitvinden. Ook werden de houten Letters allengskens in looden en tinnen veranderd. Men ondernam geheele boeken te drukken. Voor het eerste Werk, welk hier gedrukt werdt, of voor één der eersten, houdt men zekere *Grammatica* of *Spraakkonst van Donatus*: van welke sommigen meenen, onlangs, eenige overblyfsels ontdekt te hebben (*f*). De *Spiegel onzer Behoudenisse* wordt ook voor één der eersten Drukken van Kosters Drukkerye gehouden. Van dit Werk zyn nog verscheiden' oude *Exemplaaren* in wezen. Het is al vroeg

(*f*) J. C. SEIZ Derde Jubelj. der Drukk. *bl.* 45, 117 enz.

JAKOBA. 1428. vroeg herdrukt; en in den jaare 1483, te *Kuilenburg* by *Johan Veldener*, ten minsten voor de derde reize. In de eerste en tweede drukken van dit werk, is de ruwheid der Konst, met een' opslag van 't oog, te bespeuren. Ondertusschen, bragt zy den vinder geene kleine winst aan: alzo men vermoeden mag, dat de gedrukte boeken, in 't eerst, voor geschreeven, en daarom tot hoogen prys verkogt werden. Koster vondt zig wel haast genoodzaakt, werkvolk aan te neemen; onder welk zekere *Jan*, wiens toenaam men met geene zekerheid weet, op eenen Kersnagt, de Letters en ander drukgereedschap heimelyk byeen gepakt heeft, en met hetzelve, over Amsterdam, naar Duitschland gevlugt is. Men heeft, naderhand, gemeend, dat deeze, *Jan Fust*, of *Faust*, of *Guttenberger* geweest is, die, te Mentz, niet lang hierna, de Drukkonst heeft geoefend. *Adriaan Junius* verhaalt deeze Letterdievery uit den mond van *Quiryn Talesius*, Burgemeester te Haarlem, en van zynen Leermeester, *Nikolaas Gaal*, man van een staal geheugen. Beide verklaardenze het stuk verstaan te hebben uit *Kornelis den Boekbinder*, die Knegt op Kosters Drukkerye geweest was, en verscheiden' maanden by den Letterdief geslaapen hadt (*g*). Uit een geschreeven Byvoegsel, in 't jaar 1492 gesteld by een Boek, te Haarlem, in 't jaar 1485, gedrukt, is my gebleeken, dat 'er, ten dien tyde, een Boekbinder, *Kornelis* genoemd, in de Kruisstraat, te Haarlem, gewoond heeft (*h*).

Se-

(*g*) JUNII Batav. *Cap.* XVII. *p.* m. 426 &c.
(*h*) *Zie ook* SEIZ Jubeljaar *bl.* 90.

Sedert werdt de Drukkonst nog te Haarlem geoefend. Omtrent den jaare 1460, zondt Henrik de VI, Koning van Engeland, berigt gekreegen hebbende, dat die Konst hier uitgevonden en in gebruik was, eenige Persoonen herwaards, die den Drukker, *Fredrik Corsellis*, naar Londen troonden, en vandaar naar Oxford, alwaar hy, voor 't eerst, in Engeland gedrukt heeft (*i*). Na dien tyd, is de Konst allengskens over gantsch Europa verspreid, en, in en buiten de Nederlanden, tot volkomenheid gebragt. In Duitschland, heeft men zig, al vroeg, op 't verbeteren deezer nutte uitvindinge toegelegd: doch de groote waarschynlykheid, dat 'er te Haarlem de eerste aanleiding toe gegeven is, heeft ons gedrongen, om 'er hier, een weinig omstandiger, van te gewaagen. Jakoba. 1428.

XXIII. De Hertog van Bourgondie bekomt verscheiden' van de aanzienlykste Nederlanden.

De voornaamste Nederlanden, die, van ouds, voor 't meerder gedeelte, door verscheiden' Vorsten geregeerd geweest waren, vielen allengskens, byzonderlyk omtrent deezen tyd, onder de magt van Filips, Hertoge van Bourgondie, onzen Ruwaard. En deeze aanwas van zyn gebied baande hem den weg, om zig ook tot Graaf van Holland en Zeeland te doen inhuldigen, eer Jakoba, onze wettige Landsvrouwe, overleeden was. By de twee Bourgondien, het Hertogdom en het Graafschap, zyn voorouderlyk erfgoed, waren hem, met de dood van zynen Vader, in 't jaar 1419, de Graafschappen *Vlaanderen* en *Artois* ten deel gevallen. Zy waren deezen aanbedeeld ge-

(*i*) R. Atkyns Orig. of Printing *by* Seiz Jubelj. *bl.* 65.

JAKOBA. geweest, uit de nalaatenschap zyner Moeder,
1428. Margareet, Dogter van Lodewyk van Male, Graave van Vlaanderen, met welke Hertog Filips, Grootvader van onzen Ruwaard, gehuwd geweest was. *Dirk*, Graave van *Namen*,
1429. in 't jaar 1429, zonder kinderen overleeden zynde, tradt Hertog Filips ook in 't bezit van dit Graafschap, welk hy den Graave, reeds by zyn leeven, afgekogt hadt (*k*). Doch in
1430. 't volgend jaar, viel hem aanzienlyker gebied ten deel, door het overlyden van *Filips*, Hertoge van Brabant, die zynen Broeder Jan, tweeden Egtgenoot van Vrouwe Jakoba, in 't jaar 1427, was opgevolgd, en nu stierf, zonder gehuwd geweest te zyn. Naar het Brabantsch Regt, volgens welk het Hertogdom op den naasten Erfgenaam, 't zy vrouw of man, verstierf, oordeelden veelen, dat Margareet, Graavinne Weduwe van Holland, Moeye van den Hertoge van Brabant, hem in 't Hertoglyk bewind behoorde opgevolgd te hebben. Doch de Hertog van Bourgondie stelde zig terstond in 't bezit van 't Hertogdom *Brabant* (*l*), met welk het Hertogdom *Limburg*, reeds voor lang, vereenigd geweest was. Het afsterven van Elizabet, Hertoginne van Luxemburg, laatst Weduwe van Hertoge Jan van Beieren, die, niet lang voor haaren dood, Filips om hulp tegen haare wederspannige Onderzaaten verzogt hadt, gaf hem, eenige jaaren hierna (7), ook gelegenheid om zig van het

(*k*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 41.
(*l*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 62.

(7) In 't jaar 1443.

het Hertogdom *Luxemburg* meester te maaken (*m*). Doch naauwlyks twee jaaren na 't bemagtigen van Brabant, hadt hy zig reeds tot Graave van *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland* en Heere van *Friesland* doen inhuldigen; waar door hy zig, in weinige jaaren, van *tien* der voornaamste Nederlandsche Landschappen meester zag. Tot Brabant, behoorden nog het Markgraafschap van *Antwerpen* en de Heerlykheid van *Mechelen*, van welken beide Filips ook byzondere Titels voerde. Hy begon zig, derhalve, byna den Koningen gelyk te rekenen, stellende, in navolging derzelven, in den aanvang des jaars 1430, ter gelegenheid van zyn derde Huwelyk met *Izabelle*, Dogter van *Jan*, *Koning van Portugal*, te Brugge, de Ridderorde in van het *gulden Vlies*, die naderhand zeer vermaard werdt (*n*). Doch deeze dingen behooren minder tot onze Historie, dan de reeds gemelde inhuldiging tot Graave van Holland en Zeeland; waartoe een onvoorzien toeval aanleiding gaf.

Jakoba. 1430.

De Ridderorde van 't gulden Vlies wordt ingesteld.

XXIV.

Vrouw Jakoba begeeft zig in een heimelyk Huwelyk met Frank van Borselen.

Vrouw Jakoba hadt zig, na dat zy buiten 't bewind der Landen gesteld was, gemeenlyk te Goes in Zuidbeveland, en somtyds ook, in den Haage in Holland, opgehouden: het leed, welk zy gevoelde, over de ontrouw des Hertogs van Glochester, haaren derden Egtgenoot, en over de heerschzugt van Hertoge Filips, of heimelyk opkroppende, of somtyds verzettende, door het oefenen van Ridder-

(*m*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 199 *verf.* 200 & 201. Meyerus *ad annum* 1443.

(*n*) Meyerus *ad annum* 1429. *fol.* 274. Monstrelet *Vol.* II. *fl.* 56 *verf.*

JAKOBA. 1430. derlyke of burgerlyke Spelen, in welken zy, nu en dan, blyken van meer dan gemeene behendigheid gaf. Men vindt, dat zy, t'eenigen tyde, te Goes, de Papegaai, met de Kruisbooge, afgeschooten hebbende, tot Koninginne der bende verklaard werdt, en van de Landluiden kleine geschenken ontving, met welken, zy zeer vermaakt was (o). Doch zulke zoetigheden werden, van tyd tot tyd, gevolgd, van den bitteren nasmaak haarer geleedene en nog duurende verdrieten. De aanwassende grootheid van haaren Neeve Filips verzwaarde haar leed. Zy bespeurde wel haast, hoe haare beste vrienden hem, allengskens, meer en meer naar de oogen begonden te zien, en hoe byna niemant, by haar, die den naam van *Graavinne* nog voerde, zyn Hof maakte. Geen wonder. Filips hadt gelegenheid en vermogen, om zyne vrienden te bevoordeelen. By Jakoba reikten, daarentegen, de inkomsten naauwlyks toe tot haar onderhoud. En zo dikwils als zy genoodzaakt was eenige buitengewoone kosten te doen, vondt zy zig in bekommering. Haare oude Hoeksche vrienden hadden haar, meer dan eens, met geld ondersteund; doch, ziende dat zy geene vergoeding, veel min eenige bevordering van de Graavinne te wagten hadden, slooten zy, eerlang, ook de handen. Frank van Borselen, Stadhouder van Holland en Zeeland, schoon de Kabbeljaauwsche zyde houdende, was, eindelyk, de eenigste, die der Graavinne, in haare verlegenheid, onderstand aanboodt, op zulk

(o) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 200.

zulk eene heusche en verpligtende wyze, dat 'er haar hert door getroffen werdt. De gemeenzaame verkeering der Graavinne met Heere Frank, die hierop volgde, verwekte, eerlang, zulk eene sterke onderlinge genegenheid, dat Jakoba besloot, zig heimelyk met hem in 't Huwelyk te begeeven: gelyk, in Hooimaand des jaars 1433, in den Haage, geschiedde (*p*). Zy wist wel, dat zy beloofd hadt, niet dan met toestemming van 's Lands Staaten, van haare Moeder, en met naame ook van Hertoge Filips, te zullen trouwen. Doch zy begreep te gelyk, dat Filips nimmer zyne stem tot haar Huwelyk geeven zou. Haare sterke genegenheid tot Heere Frank deedt haar, derhalve, haare belofte in den wind slaan. En indien haar Huwelyk verborgen kon blyven, zou zy, zo zy waande, geen nadeel van het breeken haarer belofte te dugten gehad hebben.

JAKOBA. 1430.

1433.

Doch dit viel anders uit. Filips hadt te veele vrienden hier te Lande; die zo veele verspieders waren van den heimelyken ommegang van Frank en Jakoba, en haast ontdekten, wat 'er schuilde. Zy gaven 'er den Hertoge terstond kennis van: en men heeft reden om te twyfelen, of hem deeze tyding gespeeten, of verblyd hebbe. Zy zou hem gespeeten hebben, indien Jakoba magt en middelen gehad hadt, om zig van Heere Frank te bedienen, tot herwinning van 't gebied, welk de Hertog haar afhandig gemaakt hadt; of indien Frank zelf in staat geweest was, om zig tegen hem te verzetten. Doch hy kende Frank voor een'

Inzigten van Filips over dit Huwelyk.

(*p*) Monstrelet *Vol.* II. *f.* 87. Meyerus *ad ann.* 1433. *f.* 280.

JAKOBA. 1433. een' gemeen' Zeeuwsch Edelman, wiens Ampt hem wel merkelyke voordeelen gaf, en die, met het bedyken van aangewassen' schorren in Zeeland (q), zynen staat niet weinig verbeterd hadt; doch die, schoon gestyfd door Jakoba, uitgeput als zy was van geldmiddelen en ontbloot van vrienden, tegen het hoog gereezen aanzien van den Heere der voornaamste Nederlanden, geen oogenblik bestaan kon. De tyding van het heimelyk geslooten Huwelyk zal hem, derhalve, meer verheugd dan gespeeten hebben: alzo het hem gelegenheid gaf, om Jakoba, over het schenden haarer belofte, met geweld, aan te tasten, en van den naam van Graavinne, het eenig teken van aanzien, welk haar nog overschoot, te berooven. Terstond gaf hy bevel, om Frank van Borselen, in stilte, uit den *Haage* te ligten, en schielyk naar 't Slot Rupelmonde in Vlaanderen te brengen (r). En 't stuk werdt zo behendig uitgevoerd, dat 'er Jakoba te laat kennis van kreeg, om het te beletten: waartoe zy ook, al hadt zy vroeger geweeten, wat men haar brouwde, vermoedelyk, geen middel gehad zou hebben.

Borselen wordt gevat.

Zo dra hadt Filips Heer Frank niet in zyne magt, of hy liet het gerugt loopen, dat de ongelukkige Ridder geen minder straffe dan de dood voor zyn misdryf te wagten hadt (s). Vermoedelyk verspreidde hy dit met geen ander oogmerk, dan om Jakoba, wier hertelyke genegenheid tot Heere Frank hy kende,

(q) REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 201.
(r) VELDENAAR *bl.* 131.
(s) VELDENAAR *bl.* 131.

de, te sterker te beweegen, tot het afstaan van haar regt op de Landen, welken hy zig nu, zelfs by haar leeven, zogt toe te eigenen. Ook verzuimde Jakoba geenen tyd, om, door bemiddeling van *Fredrik, Graave van Meurs*, met Filips in onderhandeling te treeden.

Jakoba. 1433.

In den Zoen van den jaare 1428, was bestemd, dat Jakoba, zig, buiten toestemming van 's Lands Staaten, van haare Moeder en van Hertoge Filips, in 't Huwelyk begeevende, haare Onderzaaten, ten behoeve des Hertogs terstond van alle gehoorzaamheid ontslaan zou. Uit kragte van dit beding, eischte Filips nu, dat hem de Graafschappen van Henegouwen, Holland en Zeeland werden afgestaan: in welk geval, hy Frank op vrye voeten stellen, het geslooten Huwelyk bevestigen, en aan Jakoba eenige heerlyke goederen hier te Lande, tot haar onderhoud, opdraagen zou. Jakoba, geenen kans ziende, om, door eenigen anderen weg, haaren geliefden Egtgenoot te verlossen, moest in deezen harden eisch, gedwongen, bewilligen. Zy bedong, tegen „den „volkomen afstand van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland en van den „naam van Graavinne, alleenlyk de Heerlykheden van Voorne, Zuidbeveland en „Thoolen, benevens de Tollen van Holland en Zeeland, geduurende haar leeven. Doch indien Filips voor haar stierf, „werdt bestemd, dat zy wederom in 't bezit haarer Graafschappen treeden zou (t)".

Jakoba doet afstand van de Graaflykheid aan Hertoge Filips.

Heer

(t) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 86 *verſ.*

JAKOBA. 1433. Heer Frank, sedert geslaakt zynde, werdt, door Hertoge Filips, nog met het Graafschap van Oostervant begiftigd; doch ook alleenlyk voor zyn leeven (*u*). Daarbenevens, schonk hy hem, naderhand, de Ridderorde van 't Gulden Vlies (*v*). Het Stadhouderschap van Holland en Zeeland werdt hem, daarentegen, ontnomen, en na dat FILIPS, kort hierna, alomme in Holland en Zeeland, tot Graave, ingehuldigd was (*w*), aan *Hugo van Lannoi*, Ridder van 't Gulden Vlies, opgedraagen.

Borselen wordt geslaakt.

Jakoba wordt Houtvesterin van Holland.

Ten zelfden tyde, werdt Vrouw Jakoba bedeeld met het Houtvesterschap van 't Haarlemmer Hout en alle de Wildernissen van Holland: welk Ampt, omtrent een jaar laater, aan haaren Egtgenoot werdt overgedaan, op eene wedde van *zeventig Nobelen* in 't jaar, uit welke hy nog de bedienden der Wildernissen betaalen moest (*x*). Eene bystere verandering voor Vrouwe Jakoba, van Graavinne, tot Houtvesterinne van Holland verlaagd te worden.

Maakt eenige goederen aan Frank van Borselen.

Sedert, voltrok zy haar Huwelyk met Heere Frank in 't openbaar, te S. Maartensdyk, in het Eiland Tholen (*y*). By Huwelyks-Voorwaarden, stondt zy hem de Heerlykheid van Oost- en West-Voorne, met de Steden Briele en Goederede, benevens de Heerlykheid 1434. van Borselen *bewester Vyfzode, in regter Duwarien ende Lyftochten*, af (*z*). Doch alzo de

(*u*) VELDENAAR *bl.* 131.
(*v*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 202.
(*w*) VELDENAAR *bl.* 132.
(*x*) I. Memoriaalb. ROSE *f.* 159. MERULA Wildernissen *bl.* 2.
(*y*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 202.
(*z*) Brief van 1 Aug. 1434. *in de* Priv. van den Briel en Voorne *bl.* 65.

de Heerlykheid van Voorne aan haar alleen voor haar leeven opgedraagen was, moest de afstand aan Heere Frank, zou zy van kragt zyn, door Hertoge Filips, bevestigd worden. Hy, zig nu in 't vol bezit der lang begeerde Graafschappen gevestigd ziende, liet zig hier toe ligtelyk beweegen, en verleende 'er, op den zevenden van Hooimaand des jaars 1435, opene Brieven van (*a*). In de Huwelyks-Voorwaarden van Vrouwe Jakoba, vindt men verscheiden' uitdrukkingen, die haare tedere genegenheid tot Frank van Borselen, ten duidelykst en, te kennen geeven. Zy noemt hem geduurig haaren *lieven ende zeer gheminden ghesselle*: en zegt, onder anderen, dat zy deezen lyftogt maakt, *omme sonderlinge liefde, rechte minne ende volcommen gunsten, die wy*, spreektze, *mit aller onser herten dragen ende hebben tot onsen lieven ende zeer gheminden ghesellle ende wittachtigen beddegenote, Heeren Francken van Borselen, Grave van Oistervant* enz. Heer Frank bleef veele jaaren in 't bezit der Heerlykheid van Voorne (*b*). Hy overleedt in 't jaar 1470 (*c*). Doch Filips hadt, eenige jaaren te vooren, den Graave van Estampes met Voorne verlyd, die deeze Heerlykheid, in 't jaar 1466, aan Karel, Zoon van Filips, afstondt (*d*).

Jakoba. 1434.

Nog een woord wegens deeze Heerlykheid: om ons de heerschzugt van Filips, van welke wy reeds verscheiden' staaltjes gezien hebben, op nieuws te doen opmerken. Wy hebben, te

Byzonderheden wegens de Heerlykheid van Voorne.

(*a*) *Zie* Privil. van den Briel en Voorne *bl.* 65.
(*b*) *Zie* Privil. van den Briel en Voorne *bl.* 67, 69, 71, 72.
(*c*) SCRIVER. Oud Batav. *bl.* 395.
(*d*) Preuves *sur* COMMINES *Tom.* IV. *p.* 119.

1434. te vooren, aangetekend, dat Hertog Albrecht
JAKOBA. de Heerlykheid van Voorne aan zynen Zoon, Jan van Beieren, hadt opgedraagen. Jan nu, met Elizabet van Luxemburg huwende, hadt haar aan deeze Heerlykheid verlyftogt. Doch na zyn afsterven, liet Filips haar niet toe, bezit van dezelve te neemen, schoon hy, by zyne inhuldiging in den Briel, in den jaare 1426, haar regt erkend hadt (*e*). Elizabet verbondt zig, sedert, met eenige Zeeuwsche Edelen (*f*), waarschynlyk, met oogmerk, om, door dezelven, in haar goed regt gehandhaafd te worden. Doch uit den Zoen van den jaare 1428, blykt reeds, dat beide Jakoba en Filips op de nalaatenschap van Hertoge Jan van Beieren, onder welke ook de Heerlykheid van Voorne was, oordeelden regt te hebben. Filips moetze zig, sedert, hebben toegeëigend, alzo hyze anders aan Jakoba niet zou hebben konnen afstaan. Doch hy kon dit niet doen, zonder Elizabet, in haar goed regt, te verkorten. Ondertusschen zien wy ook, dat Jakoba niet geschroomd heeft, deeze Heerlykheid te aanvaarden, en 'er haaren beminden Frank, by 't leeven van Vrouwe Elizabet, aan te verlyftogten. Elizabet heeft 'er, nog tot in 't jaar 1439, een geding over gehad voor den Raad van Holland, die egter in haar nadeel uitspraak gedaan heeft (*g*).

XXV. Dood van Vrouwe Jakoba. Na 't openlyk voltrekken van 't Huwelyk van Frank van Borselen en Vrouwe Jakoba, vindt

(*e*) Privil. van den Briel *bl.* 62.
(*f*) Privil. van den Briel *bl.* 63.
(*g*) VI. Memoriaalb. ROSE *gequot.* C 2. *f.* 12 *verf.* 13, 14, 15 *verf.* 38 *verf.* 39, 56, 57.

vindt men byna geen gewag meer van haar, in onze Lands geschiedenissen. Ook leefde zy niet lang hierna. Zy bragt het overig deel van haar rampspoedig leeven grootendeels door, op het Slot *Teilingen*, in Rynland, welk zy, als Houtvesterinne, vry bewoonen mogt. Hier sleet zy den tyd, met het maaken van aarden Kannetjes, van welken 'er nog eenigen, veele jaaren naderhand, in de vyvers van 't Slot, gevonden, en by de liefhebbers, met den naam van *Vrouw Jakoba's Kruikjes*, bekend geworden zyn. Bezig met zulk en diergelyk werk, overleedt de ongelukkige Graavin aan de teering, op den agtsten van Wynmaand (*h*) des jaars 1436 (*i*), in 't zesendertigste jaar haars Ouderdoms. Haar Lyk werdt in 't Graf van Hertoge Albrecht, in de Hof-Kapelle van den Haage, bygezet. Men regtte haar hier een standbeeld op. *Dirk van Duivenvoorde*, in 't jaar 1464, dit standbeeld smaadelyk behandeld hebbende, moest, deswege, het Hof om vergiffenis bidden, en Hertoge Filips eene boete van eenendertig gulden Leeuwen betaalen (*k*). Jakoba hadt ook haaren vierden Man, Frank van Borselen, geene kinderen gebaard; zo min als den drie voorigen. Met haaren dood, vervielen de Heerlykheden van Thoolen en Zuidbeveland wederom aan de Graaflykheid (*l*).

JAKOBA. 1434.

Zag

(*h*) Necrologium Eccl. S. Mariæ de Breda *in* C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT Anal. Belg. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 405.
(*i*) MEYERUS *ad annum* 1436. *f.* 288. VELDENAAR *bl.* 132. Magn. Chron. Belg. *p.* 375.
(*k*) *Zie* het Vonnis *by* DE RIEMER Beschr. van 's Gravenh. I. *Deel*, V. *Hoofdst.* *bl.* 271.
(*l*) *Zie* BOXHORN. *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 390.

JAKOBA. 1434.

Aanmerkingen over haare vier Huwelyken.

Zag men immer eene Vorstin, wier Huwelyken tot haar ongeluk medewerkten, 't was Jakoba. Haar eerste Huwelyk scheen haar ten top van eere te zullen opvoeren. De Hertog van Touraine bekwam, kort na dat het voltrokken was, de waardigheid van Daufyn en naasten Erfgenaam der Fransche Kroone, die, gemerkt 's Konings zwakheid, op hem scheen te wagten. Doch zyn ontydige en onnatuurlyke dood deedt deeze hoop verdwynen. Jakoba hadt zo weinig deel aan de Koninglyke grootheid, welke zy zig reeds geheel hadt toegelegd, dat zy zelfs het Graafschap van Ponthieu, waaraan zy door den Daufyn verlyftogt was, nimmer heeft konnen magtig worden (*m*): schoon zy 'er, tot haaren dood toe, den titel van bleef voeren. Jan, Hertog van Brabant, haar tweede man, gaf haar veel stof tot kwelling. In eenen tyd, dat zy eenen Egtgenoot behoefde, om haare Landen, tegen de onregtmaatige indringing van haaren Oom, te beschermen, toonde de jonge Hertog, dat hem zyne vermaaken nader dan het Staatbelang zyner Gemaalinne aan 't herte lagen. Zyne onbekwaamheid tot de Regeering deedt haar het grootste gedeelte haarer Erflanden verliezen, en stelde haar in gevaar om dezelven geheel kwyt te raaken.

In het aangaan van deeze twee Huwelyken, hadt Jakoba den raad haarer vrienden moeten volgen. In de twee anderen, begaf zy zig, op haar eigen goeddunken: doch zy vielen beide niet min ongelukkig uit. Zy beoogde de

(*m*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.

de bevordering van haar belang in het Huwelyk met den Hertoge van Glochester; doch het belang van Engeland liet hem niet toe, de magt des Ryks tegen het Huis van Bourgondie te gebruiken, en zyne wufte genegenheid deedt hem, voor eene Eleonoor Cobham, Vrouwe Jakoba vergeeten. Dit ongelukkig Huwelyk bragt haar eerst onder eene volkomen' afhangelykheid van Hertoge Filips. In haar laatste Huwelyk met Frank van Borselen volgde zy haare genegenheid alleen, zonder eenige agt te geeven op haar belang. Doch wy hebben zo aanstonds gezien, hoe het haar haare Graafschappen heeft moeten kosten. Zy toonde allenthalve genegenheid tot het Huwelyk; doch nimmer heeft het haar mogen gebeuren, eenige vrugt uit een haarer Huwelyken te aanschouwen. Zy trouwde tot vier reizen toe; doch ieder Huwelyk scheen een nader stap tot nieuwe rampspoeden te zyn. Haar lot was, door trouwen, ongelukkiger te worden. 't Zy zy haaren vrienden of haarer nigen' zinnelykheid, in 't verkiezen van eeeen Egtgenoot, gehoor gaf; 't zy zy, met haar belang of met haaren lust, te raade ging, nooit trouwde zy, zonder zig elendiger te maaken, dan zy te vooren geweest was.

Jakoba. 1434.

Toen zy afstand van deeze Landen deedt, ging de Regeering derzelven, uit den Huize van Beieren, in welk zy meer dan tagtig jaaren geweest was, tot het Huis van Bourgondie over.

De Graafslykheid gaat, uit het Huis van Beieren, in dat van Bourgondie, over.

De Landzaaten ondervonden wel haast wat het inhadt, door eenen magtigen Graave, geregeerd te worden. Het Hof van Holland ver-

XXVI. Filips

FILIPS I. 1434.

Hertog van Bourgondie, Graaf van Holland enz. geworden, wikkelt de Landzaaten in eenen Oorlog met Engeland in.

verklaarde, by zekere gelegenheid, dat de Handvesten en Voorregten, door den Hertoge, *als Ruwaard* en *Oir*, verleend, voortaan kragteloos zouden zyn, zo hyze, sedert, als Graaf niet bevestigde (*n*): waaruit men ligtelyk bespeuren kon, dat de Landzaaten weinig genot hebben zouden van gunsten, hun, in vroeger tyd, toegestaan, om hunne genegenheid te winnen. Ook dreef Filips, dat zekere moedwil, gepleegd, te Monnikendam, aan *Gysbrecht van Viane*, Baljuw van Waterland, als roerende zyne Heerlykheid, voor hem, beregt moest worden; onaangezien die van de Stad beweerden, dat zy 'er zelve over behoorden te oordeelen, hun zeggen, met oude Handvesten, staavende (*o*). Dit was 't minst nog. De Landzaaten werden, eerlang, genoodzaakt deel te neemen in uitheemsche oorlogen, die hen, in zwaare schulden, deeden vervallen. Filips was diep gewikkeld in den Oorlog tusschen Frankryk en Engeland, en bediende zig van de geldmiddelen en van de manschap onzer Landsluiden, om eenen kryg te voeren, in welken Holland en Zeeland, haddenze hem niet tot hunnen Graaf gehad, gewisselyk, geen deel genomen zouden hebben. 't Verband der zaaken vordert, dat wy hier een kort verhaal van den voortgang en uitslag deezes krygs invoegen.

Henrik de V, Koning van Engeland, hadt zig van ver het grootste gedeelte van Frankryk mee-

(*n*) III. Memoriaalb. ROSE *gequot.* B. 1. *f.* 83.
(*o*) II. Memoriaalb. ROSE *gequot.* A. 2. *f.* 17.

meester gemaakt; toen hy, in 't jaar 1422, overleedt. Deeze voorspoed hieldt Filips aan de Engelschen verbonden. Ook was hy gebeeten op Karel den VII, Koning van Frankryk, die, nog Daufyn zynde, oorzaak van het ombrengen van Hertoge Jan, Vader van Filips, geweest was. De onderneemingen des Hertogs van Glochester, in Henegouwen en in Holland, boezemden Filips, in 't eerst, wel eenig ongenoegen tegen de Engelschen in; doch toen hy zag, dat Humfrey geen' onderstand meer uit Engeland kreeg, en eindelyk Vrouwe Jakoba geheellyk verliet, herleefde in hem de begeerte, om Koning Karel van den Troon te helpen stooten. Alles liep den Franschen tegen, tot in het jaar 1429. Het ontzet van Orleans, door beleid van *Joanna d'Arc*, in 't gemeen de *Maagd van Orleans* genoemd, en by de Franschen van dien tyd, voor eene Profeetes, by de Engelschen, daarentegen, voor eene Toveres gehouden, deedt toen de Fransche zaaken eenen gunstigen keer neemen (*p*). Karel versloeg de Engelschen by Patay, bemagtigde de eene Stad na de andere, en deedt zig te Reims tot Koning zalven. Filips, die, tot nog toe, den Engelschen, met welken hy in Verbond stondt, hulp beweezen hadt, veranderde van gedrag, toen het Krygsgeluk hun tegen, en den Franschen mede begon te loopen. Hy zondt hun byna geen' onderstand meer. In 't jaar 1430, sloeg hy 't beleg nog voor Compiegne, en in 't

FILIPS I. 1434.

(*p*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 42 *verf.* & *seqq.*

Filips I. 1434. 't jaar 1433, bemagtigde hy eenige andere Plaatsen 'n Frankryk. Doch deeze onderneemingen dienden minder om de belangen der Engelschen te bevorderen, dan om zig gevreesd te maaken by Karel den VII, die hem, sedert eenigen tyd, tot het sluiten van eene afzonderlyke Vrede, deedt aanzoeken: waarnaar Filips de ooren begon te leenen, voorziende, dat hy 'er zyne rekening beter by vinden zou, dan by 't helpen der Engelschen. De dood der Hertoginne van Betford, Zuster van Hertoge Filips, in 't jaar 1432, voorgevallen (q), en eenig ongenoegen, hierop gevolgd, hadt den band van vereeniging, tusschen de Hertogen van Bourgondie en Betford, ook reeds meer of min gebroken. Filips besloot, derhalve, het Verbond met Engeland te verlaaten, en afzonderlyk met *Karel* te verdraagen. Doch om zulk een' vreemden stap met eenigen glimp te doen, kwam men overeen, om over eene algemeene bevrediging der oorloogende Vorsten in onderhandeling te treeden: waartoe de Stad *Atrecht* in Artois bestemd werdt.

XXVII. Vredehandeling te Atrecht, op welke de Hollanders en Zeeuwen verschynen.

De Hollanders en Zeeuwen hadden den last van deezen uitheemschen oorlog ook gevoeld, en in 't jaar 1432, den Hertoge eene tienjaarige Bede, ter gelegenheid, zo 't heette, van den *Landzoen* tusschen hem en Vrouwe Jakoba, moeten toestaan. Men vindt, dat de Stad Briel, zo 't schynt in de plaats van die tienjaarige Bede, hem, omtrent deezen tyd, veer-

(q) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 87.

veertienduizend en eenhonderd Hollandſche Schilden opgebragt heeft (*r*). Men maake hieruit rekening, hoe veel de grooter Steden hebben moeten draagen: en hoe zwaar het elk hebbe moeten vallen, dat 's Lands middelen, in uitheemſche oorlogen, geſpild werden. In Wynmaand des jaars 1433, werden de Steden van Holland en Zeeland, door Filips, voor zynen Raad, te Leiden, ter Dagvaart beſchreeven, om daar te overleggen, wat men, ter aanſtaande algemeene Dagvaart, te Lier, in Brabant, zou hebben vaſt te ſtellen, tot afwending van 't Engelſch geweld (*s*). Vermoedelyk, zyn hier wederom Beden gedaan, die de Landzaaten, zekerlyk, zeer laſtig gevallen zyn. Zy haakten, derhalve, ook naar eene algemeene Vrede, en vernamen zo dra niet, dat de onderhandelingen te Atrecht, in den Zomer des jaars 1435, ſtonden begonnen te worden, of zy beſlooten, Gemagtigden derwaards te zenden, om hunne belangen by de Vredehandeling waar te neemen. 't Liep aan tot in Hooimaand, eer men de Afgevaardigden der goede Steden van Holland en Zeeland te Atrecht zag aankomen (*t*). Ook werden de eigenlyke onderhandelingen, eerſt in Oogſtmaand, aangevangen. Karel boodt Henrik den VI. Normandye en Guyenne aan, mids hy afſtand deedt van den naam van Koning van Frankryk. De Engelſche Gezanten vonden deeze aanbieding zo vreemd, in

Filips I. 1434.

1435.

(*r*) Privil. van den Briel *bl.* 64. *Zie ook* Handv. van Weſtwoude enz. *bl.* 36, 37.
(*s*) I. Memoriaalb. Rose *f.* 135.
(*t*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 108 *verſ.*

FILIPS I. 1435. in de tegenwoordige omstandigheden, dat zy alle verdere handeling afbraken, en verstoord vertrokken. Doch dit zogten Filips en de Franschen. Men gaf breed op van de onhandelbaarheid der Engelschen: en beschuldigde hun, dat zy de vrede niet zogten. Filips, daarop, voorwendende, dat hy niet gehouden was in oorlog te blyven, om aan de grilligheid der Engelschen te voldoen, sloot eene byzondere Vrede met Karel den VII, op den eenentwintigsten van Herfstmaand, by welke hy merkelyke voordeelen bedong. De Koning stondt hem, onder anderen, veele Plaatsen in Frankryk af, zonder hem, deswege, tot eenige hulde te verpligten. Ook ontkende hy, last gegeven te hebben tot het ombrengen van Hertoge Jan, en beloofde, voor de ruste zyner ziele, eene Kapel te *zullen doen* stigten (*u*). Doch nergens vind ik gemeld, wat de Afgevaardigden der Hollandsche en Zeeuwsche Steden, op deeze Vredehandeling, verrigt; veel min, dat zy, in navolging van hunnen Graave, ook eenige byzondere voordeelen voor zig bedongen hebben. Opmerkelyk is 't, ondertusschen, dat twee Kardinaalen, afgevaardigd van Paus Eugeen den IV. en van de Kerkvergadering van Bazel, Filips, voor dat hy de Vrede van Atrecht bezwoer, ontsloegen van den eed, met welken hy zig voorheen, aan den Koning van Engeland verbonden hadt (*v*): en dit, onaangezien Paus Eugeen zelf, niet lang geleeden, aan Koning Hen-

Valschheid van Eugeen den IV.

(*u*) *Zie het* Traktaat *by* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 112.
(*v*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 119.

Henrik hadt geschreeven, dat hy zulk een ontslag nooit verleend hadt; noch immer verleenen zou (*w*). Filips I. 1435.

De tyding der Vrede van Atrecht, te Londen komende, veroorzaakte veel gemor onder 't Volk. Elk scholdt op den Hertog van Bourgondie, die zelfs, sedert, in open' Brieven, op 's Konings naam uitgegeven, een * *befaamde Verraader, vyand van en Muiteling tegen den Koning* genoemd werdt (*x*). De naam van Muiteling zag op de onderstelling, dat hy van Henrik den VI, als Koning van Frankryk, verscheiden' Heerlykheden, en zelfs het Graafschap van Vlaanderen ter leen hieldt. 't Bleef by geene scheldwoorden. 't Graauw viel den Onderzaaten van Filips, die zig in Engeland onthielden, met naame den Hollanderen, op 't lyf, en beroofde 'er eenigen van 't leeven (*y*): des zy zig genoodzaakt vonden, hunne toevlugt tot den Koning te neemen, die hen, na 't afleggen van eenen nieuwen eed van getrouwheid, by open' Brieven, in zyne bescherming nam. Van deeze Brieven zyn nog egte overblyfsels in wezen: uit welken blykt, dat zig ten deezen tyde verscheiden' Gelderschen en Utrechtschen, en zeer veele Hollanders en Zeeuwen in Londen en elders in Engeland onthielden: onder welke, eenige Inboorlingen van Dordrecht, Haarlem, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Alkmaar, Monnikendam, Heusden, Middelburg, Zierikzee en andere Plaatsen met naame genoemd

De Hollanders in Engeland om 't sluiten der Atrechtsche Vrede mishandeld.

* *notorius Proditor.*

(*w*) Acta Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 21, 23.
(*x*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 34.
(*y*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 121.

FILIPS I. 1435. noemd worden. Doch van deeze allen, zyn de Haarlemmers de meesten in getal (*z*).

XXVIII. Oorlog tegen de Engelschen.

Filips maakte zig, midlerwyl, gereed, om de vyandlykheden tegen de Engelschen te beginnen. Koning Henrik de VI, hiervan kennis gekreegen hebbende, schreef, nog voor 't einde des jaars 1435, Brieven aan de voornaamste Hollandsche en Zeeuwsche Steden, om dezelven te beweegen, dat zy geen deel namen, in den Oorlog, dien de Hertog van Bourgondie tegen hem in den zin hadt. Een deezer Brieven, gerigt aan zyne *zeer waarde en groote vrienden*, *de Burgemeesters*, *Schepens*, *Raaden en Gemeente der Stad Zierikzee*, is nog voorhanden, en op den veertienden van Wintermaand des jaars 1435 gedagtekend (*a*). De Steden gaven geen antwoord op deeze Brieven; doch steldenze den Hertoge van Bourgondie in handen, die, door deezen ongewoonen handel der Engelschen, versterkt werdt in zyn besluit, om hen aan te tasten (*b*).

Beleg van Calais. 1436.

In de Lente des jaars 1436, den oorlog aan Engeland verklaard, allen handel met de Engelschen verbooden, en Brieven van Marke tegen dezelven uitgegeven hebbende (*c*), voegde hy vyfhonderd speeren by 't Fransche Leger, onder *Artus van Bretagne*, *Graave van Richemont*, en *Constabel van Frankryk*, die zig, in Grasmaand, meester van Parys maakte. In den volgenden Herfst, sloeg Filips 't beleg voor Calais, welke Stad, toen

en

(*z*) Acta publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 28.
(*a*) *Voiez* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 124 *vers.*
(*b*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 125.
(*c*) II. Memoriaalb. ROSE *f.* 102. 104 *vers.* 106. 117 *vers.*

en nog langen tyd daarna, in de magt der Engelſchen was. Doch het wyken der Vlaamingen uit het Leger des Hertogs was oorzaak, dat hy vrugteloos aftrekken moeſt (*d*). Men vindt, dat de Hollanders en Zeeuwen dit Beleg ook tot hunne ſchade hebben bygewoond. Die van Haarlem en Leiden verlooren 'er ieder een geweldig zwaar ſtuk geſchut (*e*). De Zeeuwen hadden eenige Schepen in de Haven doen zinken; doch de hooge Zeevloed was oorzaak, dat 'er de toevoer byna niet door belet kon worden (*f*). Eenigen tyd te vooren, hadt de Raad van Holland, op de tyding, dat de Engelſchen zig, met tweehonderd Schepen, omtrent het Zwin, vertoond hadden, den Graave van Ooſtervant, benevens *Floris van Abelee* en *Floris van Kyſhoek*, laſt gegeven, om, te Middelburg, eenig volk te werven, en, met hetzelve en met de Burgerye, de Stad, tegen de Engelſchen, te verdedigen. Doch men vernam, wat laater, dat de Engelſche Vloot den Zeeuwen geen nadeel deedt; maar zig, in tegendeel, uit Zeeland, van mondbehoeften voorzag. Men toonde zig toen, in Holland, ongenegen, om de Zeeuwen by te ſpringen: 't welk, zeide men, noodeloos was, zo lang dezelven niet vyandelyk werden aangetaſt. De Stadhouder Lannoi, die zig, te vergeefs, verpynd hadt, om de Steden tot onderſtand tegen de Engelſchen te beweegen, hebbende zelfs gedreigd, zo zy 't bleeven weigeren, het Land te willen ruimen; ſe-

Filips I. 1436.

(*d*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 136 *verſ.*
(*e*) Groote Chron. *Diviſ.* XXIX. *Cap.* 5.
(*f*) *Zie* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 206.

Filips I. 1436. sedert, met eenigen uit den Raade en tweehonderd gewapenden, naar Zierikzee vertrokken zynde, ontboodt gemagtigden van Haarlem, Delft, Leiden en Amsterdam derwaards. Doch de Steden weigerden iemant te laaten verreizen. Na 't vertrek der Engelschen, hieldt de Stadhouder, misnoegd op de Steden, haar, in den Haage voor, of zy ook van zins waren, om, by gelegenheid, met den vyand te handelen; doch zy verklaarden zig ongelast, om hierop te antwoorden: waarby 't, voor dien tyd, bleef (g). Wy gaan de verdere byzonderheden van deezen Engelschen Kryg, met stilzwygen, voorby, om dat 'er de Hollanders en Zeeuwen, die haast ander werk kreegen, eenige Kaperyen uitgenomen (h), weinig in gemengd geweest zyn. Alleenlyk tekenen wy, met een enkel woord, aan, dat het wederzyds belang van den Koophandel onze Landsluiden en de Engelschen drong, om in onderhandeling te treeden over een Bestand, welk alleen de Koopluiden betreffen zou. Izabelle van Portugal, Hertogin van Bourgondie, vermaagschapt met Koning Henrik den VI, handelde over dit Bestand met de Engelsche Gemagtigden, te Calais, in 't jaar 1438 (i). Ook zonden de Staaten van Holland en Zeeland, in 't jaar 1440, *Arnoud van Gend*, Ridder, *Pieter van Renesse*, Regtsgeleerde, en *Kornelis Baroen*, Geheimschryver der Graaflykheid van Holland, ten zelfden ein-

Uitslag van den Oorlog.

(g) II. Memoriaalb. Rose *f.* 120 *vers.* 139, 140, 145.
(h) IV. Memoriaalb. Rose *gequot.* B. 2. *f.* 32 *vers.* 33.
(i) Acta Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 56, 57, 63, 64, 65, 66.

einde, naar Engeland (*k*): en in 't volgend jaar, *Henrik Steenhoven*, Requestmeester, *Hugo Hugooszoon*, Geheimschryver van Zierikzee, *Arnoud van 's Graavenzande* en *Jakob Lange*, Regtsgeleerden: by welken gemelde Barbon gevoegd werdt. Henrik de VI. benoemde, terstond, Gemagtigden, om met de Hollandsche Gezanten in onderhandeling te treeden (*l*), die sleepende gehouden werdt, tot in 't jaar 1443. In Grasmaand deezes jaars, sloot de Hertogin van Bourgondie een Bestand met Henrik den VI. welk duuren moest, zo lang als het partyen goedvonden, mids men elkanderen, drie maanden voor het breeken van het Bestand, waarschuwde. Alle de Landen des Hertogs van Bourgondie (*m*), en dus ook Holland en Zeeland, waren in dit Bestand begreepen (*n*). Tusschen Frankryk en Engeland, werdt, in Bloeimaand des volgenden jaars, ook een Bestand getroffen, welk, sedert, van tyd tot tyd, verlengd werdt, en de wederzydsche vyandlykheden deedt ophouden. De oude Verbonden, tusschen Engeland en Holland en Zeeland, werden toen ook vernieuwd (*o*).

Filips I. 1436.

XXIX. Oorlog met de Oosterlingen.

De Kryg tegen de Engelschen duurde nog, toen de Hollanders en Zeeuwen met de Oosterschen Steden in oorlog raakten, 't welk oorzaak was, dat zy alle poogingen in 't werk stelden, om zig met de Engelschen te verdraagen.

(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 78, 92.
(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 108, 111, 117.
(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 119.
(*n*) *Zie* IX. Memoriaalb. Rose *gequot.* E. 10. *f.* 81.
(*o*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 136.

Filips I. 1436.

gen. Twee of drie jaaren wèrdt deeze Oosterſche Oorlog gevoerd met veele hevigheid: wanneer dezelve met een Beſtand eindigde. Doch de oorzaaken deezes Krygs moeten, een weinig omſtandiger, aangeweezen worden.

Gelegenheid tot denzelven.

Wy hebben reeds aangemerkt (*p*), dat onze Landsluiden thans, ſterker dan voorheen, op de Ooſtzee begonden te handelen: 't welk niet geſchieden kon, zonder dat 'er de Oosterſche Koopſteden zelve, die deeze vaart geheel plagten in te hebben, veel by leeden. Men wil, dat deeze Steden, uit loutere afgunſt over den handel onzer Landsluiden, de vyandlykheden allereerſt begonnen, en eenigen onzer ſchepen beroofd hebben. Doch mooglyk hebben de onzen, die, voor een gedeelte, Leden van het Hanze-Verbond waren, uit begeerte om hunnen handel uit te breiden, zig niet al te ſtipt aan de voorwaarden van dit Verbond gehouden, en dus den Ooſterlingen regtmaatige ſtof tot ongenoegen gegeven. Men vindt, ten minſten, dat de Hollanders die van Lubek, in den jaare 1428, ter Zee eenige ſchade hadden toegebragt, waar over Hertog Filips, in Herfſtmaand, de Steden, voor den Graave of zynen Raad in den Haage, ter Dagvaart, beſchreef, te gelyk vrygeleibrieven afvaardigende voor twintig *Stedeboden* (*q*), zo noemde men, ten deezen tyde, de Gemagtigden der Steden. Doch wat hier gehandeld werdt, is my niet gebleeken. Alleenlyk, werdt 'er, ſedert, een Beſtand met de

(*p*) Hier voor, *bl.* 503.
(*q*) I. Memoriaalb. Rose. *f.* 3.

de Oosterlingen geslooten. De oudste Schryvers getuigen, dat de Stad Lubek, het hoofd van het Hanze-Verbond, de andere Hanze-Steden, tegen Pinksteren des jaars 1434, ter algemeener Vergaderinge beschreeven hebbende, klagtig viel over de Hollanders en Zeeuwen, die, onder beleid van *Henrik van Borselen*, *Heere van Veere*, den Oosterschen Handelaaren, hunnen Bondgenooten, ter Zee, merkelyke schade hadden toegebragt (*r*). De Steden Lubek, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, van ouds Wendsche of Wandaalsche Steden genoemd, waren de voornaamsten, die deeze schade geleeden hadden. Ook beslooten zy in 't byzonder, onzen Landsluiden den Oorlog te verklaaren, zo dra zy de Vrede met Erik, Koning van Deenemarke, getroffen zouden hebben, 't welk, niet lang hierna, gelukte. Zy slooten ook een Verbond van onderlinge bescherming, met den Hertoge van Holstein, en met *Paulus van Rusdorf*, Grootmeester der Duitsche orde in Pruissen, en stelden zig allenthalve in staat, om den kryg met nadruk voort te zetten. Midlerwyl, hadden zy 't Bestand met Holland, een en andermaal, verlengd. Ook waren die van Stettyn en Pomeren, in Holland, gekomen, om een Verdrag te sluiten (*s*).

Filips I. 1436.

In Holland, kreeg men, zelfs door de Afgevaardigden van de Vergadering der Hanze-Steden, waarschynlyk deeze zelfde Pomerschen

De Oosterlingen slaan onze Schepen aan.

(*r*) Herm. Corneri Chron. c. 1333.
(*s*) II. Memoriaalb. Rose *f.* 83 *vers.* 117 *vers.* 167.

FILIPS I. 1436. ſchen, terſtond kennis van den toeleg der Ooſterlingen (*t*), en was op middelen bedagt, om het dreigend gevaar, door onderling Verdrag, te keeren. Van wederzyde werden dan Gemagtigden benoemd, die, over de gereezen' geſchillen in onderhandeling getreden, de zaak, omtrent twee jaaren, ſleepende hielden. Men voer, geduurende dien tyd, van hier op de Ooſtzee, zonder iets args te dugten.
1437. Doch de Ooſterlingen, zig ondertuſſchen in ſtaat geſteld hebbende, bekommerden eensſlags alle de Hollandſche en Zeeuwſche Schepen, die in de Ooſterſche Havens lagen, en namen al weg, wat zy van ons op Zee aantroffen. Uitermaate hard werden de onzen, by deeze gelegenheid, gehandeld. De ſchepen werden in den grond geboord: de goederen prys verklaard, en het Bootsvolk gevangen gezet.

Duure tyd hier te Lande. Zwaar drukte dit verlies de Koopluiden niet ſlegts, maar de Landzaaten in 't algemeen, in de tegenwoordige omſtandigheden. De meeſte vernielde, of verbeurd verklaarde Schepen waren uitgeruſt, om Graanen te haalen, aan welken men thans, hier te Lande, groot gebrek hadt. Eene zwaare overſtrooming der Rivieren (*u*) hadt, in 't jaar 1436, de gewaſſen, in de Betuwe en in 't Stigt, vernield, waarop groote duurte volgde; die, in 't jaar 1437, dermaate toenam, dat men, in eenen tyd, dat het geld veel ſchaarſer was dan thans, voor een Roggenbrood van vyf pond, vier en een halve groot, en voor een ſchepel Rogge

(*t*) HERM. CORNERI Chron. c. 1333, 1334.
(*u*) ALB. KRANTZ. Wandal. *Libr.* XI. *Cap.* XXXIX. *p.* 270.

ge een gouden Ryder betaalen moeſt (*v*). Elk zag derhalve reikhalzende uit naar de Ooſterſche Vloot, toen men vernam, dat dezelve genomen en vernield was. Hierop volgde een algemeen gebrek aan Graanen (*w*). Een Roggenbrood moeſt toen een' halven Gulden gelden: en de ſchamele gemeente was gedwongen zig met Raap- en Hennipzaad, Boonenbrood, en ander ongewoon voedſel te behelpen. De duurte der Graanen gaf, hier en daar, aanleiding tot opſchuddingen; met naame te Rotterdam, alwaar, in Louwmaand des jaars 1439, een oploop ontſtondt, in welken, eenigen het leeven verlooren: anderen zwaar gekwetſt werden. De Stad moeſt, ſedert, dit ongeluk, aan de maagen der geſneuvelden, en aan de gekwetſten, met geld, boeten: ook met plegtige gebeden en ommegangen, naar 't gebruik deezer tyden. Van de handdaadigen, die meeſt allen arme luiden waren, werden 'er elf veroordeeld, om naar Sint Jakob van Compoſtelle in Bedevaart te gaan, en voorts uitlandig te blyven (*x*). De Hertog van Bourgondie, onze Graaf, omtrent deezen tyd bezig met het beoorloogen der Engelſchen in Frankryk, deedt meer niet, om de bange Landzaaten te redden, dan dat hy de onderhandelingen met de Ooſterlingen, zo 't ſchynt, ſedert eenigen tyd, afgebroken, wederom hervatten liet. De Gemagtigden der Ooſterlingen waren *Henrik Raapzilver* van Dantzig,

FILIPS I. 1437.

Oproer te Rotterdam.

Men handelt over een Verdrag.

(*v*) Goudſche Chron. *bl.* 129.
(*w*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 151.
(*x*) Handv. van Rotterd. *M. S. f.* 30. V. Memoriaalb. Roſe C. 1°. *f.* 78, 80.

Filips I. 1437. zig, en *Henrik Voorraad* van Lubek. Van onze zyde, waren 'er drie of vier aangesteld, om met hen te handelen, en onder deezen *Evert Jakobszoon*, Schepen van Amsterdam (y). Men eischte, van onzen kant, vyftigduizend goudguldens, tot vergoeding der geleeden' schade. Doch de Oosterlingen hadden hier geene ooren naar. Ook werdt de onderhandeling, eerlang, vrugteloos, afgebroken (z).

XXX. De Edelen en Steden besluiten een groot getal van Oorlogschepen uit te rusten. 1438.

De Ridderschap en Steden van Holland en Zeeland, tegen Bloeimaand des jaars 1438, ter algemeener Dagvaart beschreeven zynde, namen dan andere besluiten. Zy stelden vast, dat men den tyd te vergeefs met handelen spilde, en dat de Oorlog tegen de Oosterlingen, met allen ernst, begonnen en voortgezet moest worden. Straks daarop, gavenze, op den naam van Hertoge Filips, een bevel uit „ om alle groote Schepen, als *Hulken*, *Kraayers*, *Ballengiers*, *Buizen*, *Koggen*, „ *Evers*, en anderen, die in 't Land gevonden „ werden, binnen veertien dagen, van want, „ bussen en ander gereedschap, te voorzien, „ en in staat te stellen, om zee te kiezen. „ Ook moest elk zig gereed houden, om te „ konnen ten oorlog trekken, daar 's Lands „ dienst hem vereischen zou. Eindelyk stelde „ men orde, om tusschen den dag der tekeninge van het bevel, zynde den zestienden „ van Bloeimaand, en Pinksteren daaraan „ volgende, welk Feest toen op den eersten „ van Zomermaand viel, op stapel te zetten „ en

(y) Regeer. Lyst op 't jaar 1438.
(z) Velius Hoorn, bl. 54, 55, 56, 57.

„ en voorts spoedig af te timmeren een getal Filips I.
„ van omtrent tagtig *Baardsen*, zynde eene 1438.
„ soort van Oorlogschepen, die, door de vol-
„ gende Steden en Dorpen, moesten gele-
„ verd worden. *Haarlem* vier; *Delft* twee;
„ *Leiden* twee; *Amsterdam* vier; *Gouda* twee;
„ *Alkmaar* twee; *Hoorn* met zyn toebehooren,
„ vier; *Rotterdam* een; *Vlaardingen* een;
„ *Schoonhoven* een; *Heusden* een; *Oudewater*
„ een; de Stede en 't Land van *Woerden* een;
„ *Gorinchem* een; *Enkhuizen* twee; *Groote-*
„ *broek* twee; *Medenblik* twee; *Monnikendam*
„ en *Edam* met de Dorpen in *Waterland* en
„ van den *Zeevang* zeven; *Purmerende* en
„ *Purmerland* een; *Schellinkhout* en *Wydenesse*
„ een; *Hem*, *Venhuizen* en *Zybekarspel* een;
„ *Hoogtwoude* een; *Spanbroek* een; *Abbekerk*
„ een; *Westwoude* een; alle de Dorpen on-
„ der het Baljuwschap van *Kennemerland* en
„ *Friesland* vyf; *Schagerkogge* een; *Koedyk*,
„ met alle de Dorpen die op Nieuwburg *hoef-*
„ *den*, een; *Beverwyk* en *Wyk op Zee* een;
„ *Westzaanden* en *Krommenye* een; *Naarden*,
„ *Muiden* en *Weesp* met de Dorpen in *Gooi-*
„ *land* drie; de Dorpen van *Amstelland* een;
„ 't Land van *Texel* twee; 't Land van *Wie-*
„ *ringen* een; de Stad *Middelburg* een groote;
„ *Zierikzee* een groote; *Reimerswaale* een;
„ *Goes* een; *Thoolen* een; *Poortvliet* een; *Brou-*
„ *wershaven* een; *Westerschouwe* een; *Vlissin-*
„ *gen* een; *Veere* twee; *Kortgeene* een; *S.*
„ *Maartensdyk* een; *Briele* twee; en *Goede-*
„ *reede* een (*a*). Wy

(*a*) *Zie het* Plakaat, *uit het* Vierde Memoriaalb. van Rose *gequot. B. 2. loc. fol. 9. by* de Riemer 's Gravenhage, II. *Deel, bl.* 409.

Filips I. 1438.

Wy hebben den inhoud van dit bevel een weinig omſtandiger willen te boek ſtellen, om te toonen, op welk eene wyze, men zig, ten deezen tyde, hier te Lande, tot eenen Oorlog ter Zee in ſtaat ſtelde. Ook ziet men 'er uit, welke Plaatſen het meeſte belang by de Ooſterſche vaart hadden, te weeten de Steden en Dorpen van het Noordelyk gedeelte van Holland, Haarlem en Amſterdam hier onder begreepen. Aanmerkelyk is 't ondertusſchen, dat men hier Dordrecht in 't geheel niet genoemd vindt. Veelligt heeft de Regeering deezer Stad, in deezen Oorlog, niet willen ſtemmen: en kan dit ééne der redenen geweeſt zyn, waarom zy, door Hertoge Filips, in 't jaar 1441, geheel veranderd geworden is (b).

Filips geeft verlof tot vrybuiten.

Terwyl de Baardſen getimmerd of uitgeruſt werden, kwam 'er verlof van wege den Hertoge, om den Ooſterlingen en Holſteineren alle mogelyke afbreuk te doen: beloovende hy, tot aanmoediging der Kaaperye, de pryzen geheel aan de Kaapers, mids zy dezelven opbragten, ter plaatſe daar zy uitgevaaren waren (c). De Hollanders en Zeeuwen, begeerig naar vergoeding van ſchade en rykelyken buit, bragten, nog voor den Herfſt des jaars 1438, een merkelyk getal van Oorlogſchepen in Zee, die terſtond den ſteven wendden naar de Ooſtzee, om den vyand op te zoeken. Een Schryver der zeſtiende eeuwe, van deezen togt gewaagende, noemt de Hollanders

(b) Regeer. Lyſt by Balen bl. 289.
(c) II. Memoriaalb. Rose. f. 212 verſ. 216, 250. IV. Memoriaalb. Rose gequot. B. 2. f. 1.

ders *een volk, geschikt tot de Scheepvaart, en gewoon, zonder Jaargetyden te ontzien, in Zee te loopen* (*d*). Filips I. 1438.

Onze Oorlogschepen, voor een groot gedeelte, onder 't opperbevel van *Klaas de Grebber* en *Arend Jakobszoon*, door Amsterdam, *als Kapiteins en Hoomans* voorgeslaagen (*e*), in 't water gebragt, behaalden, in dit en in 't volgende jaar, merkelyken buit op de Oosterlingen. Van tyd tot tyd, hoorde men van vinnige gevegten ter Zee, in welken de onzen veeltyds de overhand hadden. Twintig groote schepen werden 'er, in verscheiden' ontmoetingen, genomen, behalve drie Biskaajers, en eene Venetiaansche Kraak, met kostbaare waaren gelaaden, die in Zeeland opgebragt en verbrand werdt. Anderen melden van verscheiden' andere Spaansche Schepen, die, zelfs op de Vlaamsche Kusten, door de Zeeuwen, genomen werden (*f*). Bewesten de Maaze, hieldt Zeeland zes; en beoosten de zelfde Riviere, hieldt Holland vier Buizen in Zee, ieder met vyftig koppen bemand: hierby waren nog twee hulken gevoegd, met honderd koppen ieder. Zy dienden tot beveiliging der Haringvaart, die de onkosten, uit dertig grooten op ieder last Harings, voldoen moest (*g*), en veelligt zyn 't deeze Buizen geweest, die, nu en dan, eenige Koopvaardyschepen, vrienden zo wel als vyanden, namen. Doch dit neemen van allerlei schepen was

Voordeelen der onzen ter Zee.

1439.

(*d*) Alb. Krantz. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX *p.* 304.
(*e*) IV. Memoriaalb. Rose *gequot. B.* 2. *f.* 23.
(*f*) Meyerus *ad annum* 1439. *f.* 295.
(*g*) IV. Memoriaalb. Rose *gequot. B.* 2. *f.* 25 *vers.* 30.

FILIPS I. 1439. was oorzaak, dat de Kaapery, eerlang, verbooden werdt (*b*), en dat onze Schippers, verscheiden' jaaren hierna (*i*), buitens Lands, met Brieven van *Marque* of schâverhaaling, gekweld, en de Landzaaten, onder anderen, zelfs by Graaflyk vonnis, veroordeeld werden, om de schade, den Spanjaarden aangedaan, te boeten met vyftigduizend Schilden van dertig grooten ieder, die over 't platte Land, zo wel als over de Steden, werden omgeslaagen (*k*). De onzen werden zo stout op hunne overwinningen, dat zy, zo men zegt, gewoon waren, een' bezem in de Mars te voeren, om te kennen te geeven, dat zy de Zee van alle vrybuiters schoon geveegd hadden. Ondertusschen, stondt de Oostersche handel stil, en het gebrek van Graanen nam hier, meer en meer, de overhand: 1440. tot dat het, in 't jaar 1440., doordien de gewassen binnen 's Lands zeer wel geslaagd waren, een weinig begon te verminderen (*l*).

Eene groote Oostersche Vloot genomen.

Eene groote Vloot Oosterlingen, gedeeltelyk door de Wendsche Steden, gedeeltelyk door die van Pruissen en Lyfland, uitgerust, was, in de Lente des gemelden jaars, volgens ouder gewoonte, om Zout naar de Baai gezeild. Op de uitreize, werdt zy, door de onzen, niet gemoeid; doch toen de Schepen met de Laading naar huis keeren wilden, werden zy, op de *Trade* (7), door eene talry-

(*b*) IV. Memoriaalb. ROSE *gequot.* *B.* 2. *f.* 39, 43.
(*i*) VELIUS Hoorn *bl.* 71.
(*k*) V. Memoriaalb. ROSE *gequot.* C. 10. *f.* 150. 161 *verſ.* 164.
(*l*) VELIUS Hoorn, *bl.* 57, 58.

(7) *Trade* lees ik, in den *Zoen van den zesden van Herfstmaand* 1441, met die van Pruissen en Lyfland ge-

ryke Vloot van de onzen, omringd. De Pruis- sischen en Lyflanders hadden zig met de andere Oosterlingen verbonden, om de onzen gelykerhand te keer te gaan; doch zy hielden hun woord niet. Voor den aanvang van 't gevegt, kwamen zy, met ruim twintig Schepen, tot de onzen over, die de schepen en goederen naar zig namen; doch het volk naderhand het leeven en de vryheid schonken. De andere Oostersche schepen werden toen, zonder moeite, overmeesterd en op gelyke wyze gehandeld.

FILIPS I. 1440.

XXXI. Vredehandeling te Koppenhagen.

Sedert werdt de Oorlog ook somtyds met nadeel voor de onzen gevoerd (*m*): waarom men, hier te Lande, zo wel als in de Oostzee, naar Vrede begon te verlangen. De Deenen, misnoegd zynde op hunnen Koning Erik, leenden, ten deezen tyde, in grooten getale, het oor aan *Christoffel*, Hertog van Beieren, Zusters Zoon van Erik, die zig van de Noordsche Kroonen zogt meester te maaken, en wien de Wendsche Steden bystand booden. Holland verklaarde zig, daarentegen, voor Koning Erik, zendende, in Grasmaand, zes Amsterdammers (8), aan 't hoofd eener

(*m*) ALB. KRANTZ. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX. *p.* 304.

getroffen, te vinden in 't *Groot-Plakaatboek*, IV. Deel, bl. 259, en by AITZEMA I. Deel, bl. 93. Doch veelligt moet men *Trave* leezen, en 'er de bekende Rivier, by Lubek, door verstaan. Ten ware men, *Trade* behoudende, welk woord, in 't Engelsch, *Koophandel* of *Scheepvaart* betekent, agten wilde, dat 'er alleen door beduid werdt, dat de Oostersche Vloot werdt genomen, terwyl zy op den handel uit was.

(8) *Jan Jan Heyneszoon*, Schout, *Jan Klaaszoon*, Bur-

FILIPS I. 1440. eener Vloote, naar Deenemarke, om een Verdrag van Koophandel met Erik te sluiten, en hem, daarenboven, tegen Christoffel en de Wendsche Steden, te ondersteunen. Men hadt eerst vierduizend en naderhand nog vyftienhonderd Ryders tot de kosten van deezen togt geschikt, die, voor twee derde, door Holland en Friesland, en voor een derde, door Zeeland, zouden worden betaald (*n*). Doch Erik trok weinig voordeels van den Hollandschen onderstand. Hy werdt gedwongen naar Pomeren te wyken, en Christoffel werdt voor Koning erkend. 't Bedryf der Hollanderen hadt hun, en, met name, die van Dordrecht, Harlingen, Amsterdam en Middelburg, ondertusschen eene Oorlogsverklaaring van *Fredrik*, Markgraave van Brandenburg, Neeve van Koning Christoffel, op den hals gehaald (*o*). Doch Christoffel zelf boodt zig, sedert, aan tot Middelaar tusschen ons en de Wendsche Steden (*p*). Men besloot in onderhandeling te treeden, te Koppenhagen, werwaards de Oosterlingen hunne Gemagtigden zonden. Van de onzen verscheenen 'er zestien; te weeten *Samson van Lalaing*, Heer van Opprebaix en Admiraal van de Zee van Vlaanderen, en *Arend van Gend*, Heer van Giessenburg, Ridders: *Lodewyk van der Eike* en *Jan Jan Heyneszoon*, Raaden, *Meester Jan Rose*, Geheimschryver, Burgemeester, *Dirk van Wormer*, *Klement Klaaszoon*, *Jan Pauwelszoon* en *Willem Zaal*.

(*n*) IV. Memoriaalb. ROSE *gequot. B.* 2. *f.* 48, 56 *vers.*
(*o*) IV. Memoriaalb. ROSE *gequot. B.* 2. *f.* 59.
(*p*) IV. Memoriaalb. ROSE *gequot. B.* 2. *f.* 57 *vers.*

ver, *Gerrit van Noortich* en *Wynand Dirkszoon* van Haarlem, *Klaas Duijst* van Delft, *Willem van Alkmaar*, *Dirk van Wormer*, *Jan Klaaszoon* en *Jan Pauwelszoon* van Amsterdam, *Matthias Simonszoon* van Hoorn, *Jakob Pieter Nanningszoon* van Zierikzee, *Willem Paassen* en *Jan Pieter Koppenszoon* van den Briele (*q*). Zy hadden allen brieven van vrygeleide van de vyandlyke Mogendheden bekomen (*r*). De onderhandelingen duurden tot in den Zomer des jaars 1441, zonder dat men tot een besluit kwam. De Oosterlingen eischten zwaare geldsommen van de onzen, tot vergoeding hunner geleeden' schade. Doch de onzen waren niet te beweegen, om veel uit te keeren. In of omtrent Hooimaand, viel 'er eindelyk iets voor, 't welk de onderhandeling ten einde bragt.

Filips I. 1440.

1441.

Die van Hoorn en Enkhuizen, met zes, of, volgens sommigen, met niet meer dan drie kleine schepen, na een bloedig gevegt, drie groote Oostersche Oorlogschepen, onder Noorwegen genomen, en, met eenige gevangenen, te Hoorn, opgebragt hebbende, handelden dezelven met zo veel bescheidenheid, dat eenigen hunner, in den Zomer, naar huis gekeerd, den mond vol hadden van den lof der Hollandsche beleefdheid. Byzonderlyk vindt men verhaald, dat *Pieter Brand*, een der Oostersche Hopluiden, en zeer gezien onder de zynen, terwyl men te Koppenha-

Pieter Brand, een Oostersch Hopman, raadt tot Vrede.

(*q*) *Zie* 't Bestand van 23 Aug. 1441. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 90.

(*r*) V. Memoriaalb. ROSE *gequot.* C. 10. *f.* 178, 179.

FILIPS I. 1441.

hagen in onderhandeling was, uit de Hoornsche gevangenis, wederom t'huiswaards gekeerd zynde, zynen Landsluiden wist te beduiden, dat zy, hoe eer hoe liever, met zulke braave mannen, als de Hollanders waren, Vrede behoorden te maaken (*s*): 't welk van die vrugt was, dat 'er, op den drie-entwintigsten van Oogstmaand, met de zes Wendsche Steden, Lubek, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, een Bestand voor tien jaaren geslooten werdt, binnen welken tyd, de openstaande geschillen, door vyf Steden, van ieder zyde benoemd, beslegt moesten worden. Van onzen kant, werden hiertoe bestemd de Steden Utrecht, Amersfoort, Antwerpen, Mechelen en Nieuwmegen; en van de zyde der Wendsche Steden, Maagdenburg, Brunswyk, Gottingen, Hanover en Kampen. Doch elke vyf Steden, moesten 'er twee, dat is, in 't geheel vier, uit haar getal, benoemen, die te Kampen byeen komen, en de geschillen, in dertien weeken, afdoen moesten: waartoe zy, by 't steeken der stemmen, eenen Overman, uit eene der naaste Steden, kiezen mogten. En schoon de geschillen, binnen den bestemden tyd, niet werden afgedaan, zou egter 't Bestand niet mogen gebroken worden. De Brieven, by welken het bevestigd werdt, moesten, van wederzyde, aan de *Oldermans* of Overluiden van de *Duitsche Hanze* te Brugge, worden geleverd (*t*). Door dit Bestand, welk

Tienjaarig Bestand met de Wendsche Steden.

(*s*) VELIUS Hoorn *bl.* 60, 61.
(*t*) *Zie het* Bestand *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 90. *en* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 254.

welk in Herfstmaand in Holland werdt afgekondigd (*u*), werdt de vrye vaart op de Oostzee hersteld, en deeze Landen, door den tyd, weder rykelyk van Oostersche waaren, met naame van Graanen, voorzien. Het werdt, sedert, dikwils (*v*) vernieuwd, en kreeg, schoon het in geene Vrede veranderdt werdt (*w*), door den tyd, egter byna de gedaante van een bestendig Verbond van Vrede (*x*). In 't jaar 1442, ontstondt 'er, alleenlyk, eenige onlust met Breemen, welke Stad aan Holland, Zeeland, Friesland en Vlaanderen den oorlog verklaarde. Doch na dat Hertog Filips hier, onder anderen, aan die van Amsterdam, verlof gegeven hadt, om op de Breemers te kaapen (*y*), schynt de twist spoedig bygelegd te zyn geweest.

Filips I. 1441.

Op en omtrent den zelfden tyd van het sluiten van het Bestand met de Oosterlingen, werden 'er, te Koppenhagen, door de onzen, nog drie Verbonden van Vrede getroffen; een met den Koning van Deenemarke, een met den Hertoge van Holstein, en een met die van Pruissen en Lyfland.

Christoffel, Koning van Deenemarke en Zweeden, beweerde, dat hy, door toedoen der onzen, in den tegenwoordigen Oorlog, meer dan *honderdduizend Rynsche guldens* schade geleeden hadt. Doch in vergoeding hier van

Zoen met den Koning van Deenemarke;

(*u*) V. Memoriaalb. Rose *gequot.* C. 1°. *f.* 189 *vers.*
(*v*) III. Memoriaalb. Bossaert *gequot.* H. 1°. *f.* 192.
(*w*) Alb. Krantz. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX. *p.* 304.
(*x*) Velius Hoorn *bl.* 61.
(*y*) VIII. Memoriaalb. Rose *gequot.* D. 2°. *f.* 97 *vers.* 45.

FILIPS I. 1441. van, werden hem, by het Verbond van Vrede en Vriendschap, ook op den drie-entwintigsten van Oogstmaand getekend, alleen *vyfduizend Rynsche guldens* toegelegd, die de onzen beloofden, hem *tot heuschheid te* zullen *betaalen en schenken*. Hy verbondt zig, daartegen, de oude Handvesten en Voorregten, den Hollanderen en Zeeuwen, door zyne Voorzaaten, verleend, te zullen bevestigen (z). Ook vindt men, dat hy, sedert, aan eenige Hollandsche en Zeeuwsche Steden, verscheiden' byzondere Vryheden verleend heeft (a).

met den Hertoge van Holstein, en

By den Zoen met den Hertoge van Holstein, insgelyks op den drie-entwintigsten van Oogstmaand getekend, verbonden zig de onzen hem, ter voldoening van zekeren eisch ten onzen laste, *zestienhonderd marken* te zullen betaalen (b).

met Pruissen en Lyfland.

Doch die van Pruissen en Lyfland, welken wel twee-entwintig schepen benomen waren, hadden meer te vorderen. Hun werden, by den Zoen, op den zesden van Herfstmaand getekend, *negenduizend ponden grooten Vlaamsch*, in vier reizen te betaalen, toegelegd (c).

Onderzoek, of de onzen de beloofde

Of alle deeze penningen, door de onzen, in vervolg van tyd, opgebragt zyn, is my niet klaar gebleeken. Dit alleen vind ik, dat de

(z) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 91. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 256.

(a) Handv. van Amst. *bl.* 82. BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 214.

(b) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 93. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 258.

(c) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 93. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 258.

de Raad van Holland, in 't jaar 1442, de Stad Amsterdam zogt te beweegen, om, voor haar aandeel, tweeduizend ponden grooten aan de Oosterlingen te voldoen (*d*); en dat 'er, in de jaaren 1443 en 1444, ter Dagvaart van Holland, nog gehandeld is, over de middelen, om de gelden te vinden, tot welker voldoening, men zig, te Koppenhagen, verbonden hadt. In 't jaar 1443, verklaarden die van Haarlem en Delft hierop niet gelast te zyn. Ook zeiden, in 't volgend jaar, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda en Rotterdam „ *dat zy van dier zaeken* „ *niet mede en* hadden *van hoirrer Vroetscip*, „ *Rycheyt en gemeynten*, *dat te consenteeren*, „ *gelyc die Ridderscip*, die den voorslag hadt „ gedaan, *geraemt* hadt. Egter wilden zy „ *die ramynge van der Ridderscip gaerne*, *elc in* „ *den boeren*, *horen Vroetscippen*, *Rycheiden en* „ *gemeenten opdoen*; *en wes zy dair an wer-* „ *ven konden*, *weder over brengen*, *als sy eerst* „ *souden konnen* (*e*). Naderhand, in 't jaar 1447, erkende Koning Christoffel de vyfduizend guldens, hem te Koppenhagen beloofd, te hebben ontvangen (*f*). Doch om de verdere schulden af te leggen, werdt, zelfs tot in 't jaar 1450, ter Vergaderinge van Holland, gehandeld (*g*). Men stelde, om aan 't

FILIPS I. 1441. penningen betaald hebben.

(*d*) VII. Memoriaalb. Rose *gequot.* D. 1. *f.* 1.
(*e*) IX. Memoriaalb. *van* Rose *fol.* 59 *verf.* X. Memoriaalb. *van* Rose *fol.* 7. enz. *by* De Riemer 's Gravenh. II. *Deel*, *bl.* 85.
(*f*) *Vide* Boxhorn. Apol. pro Navig. Holl. *p.* 17.
(*g*) VIII. Memoriaalb. Rose *gequot.* D. 2. *f.* 102 *verf.* 103 *verf.* III. Memoriaalb. Bossaert *gequot.* H. 1. *f.* 110.

FILIPS I. 1441. 't Verdrag van Koppenhagen te voldoen, Excynzen op Bier, Kooren, Zout en Turf; doch 't schynt datze niet algemeen genoeg ingevorderd zyn geworden, of niet genoeg hebben opgebragt, of, in gevolg van tyd, grootendeels, tot dringender gebruik, besteed geworden zyn.

XXXII. Gesteldheid der Hollandsche Staatsvergaringen, ten deezen tyde. Men ziet ondertusschen, in 't voorbygaan, uit dit voorgevallene ter Dagvaart, dat de Staatsvergaderingen van Holland, ten deezen tyde reeds, omtrent op de zelfde wyze als in laater' tyden, gehouden werden. De voorslag, door of van wege den Stadhouder, den Raad, of eenig ander Lid der Vergaderinge, gedaan zynde, stemde de Ridderschap eerst; doch dat opmerkelyk, en my, uit egte aantekeningen, wegens deeze Dagvaarten, gebleeken is, niet altoos als een lighaam, maar somtyds ook, hoofd voor hoofd. De andere Leden volgden, indien zy gelast waren. Zo niet; dan namen zy de *ramingen* of voorslagen over, om 'er hunnen Vroedschappen verslag van te doen, en derzelver besluit, ter naaster Dagvaart, in te brengen. Wyders schynt men, uit het verhandelde ter Vergaderinge van Holland ten deezen tyde, ook te mogen afnemen, dat, behalve de Vroedschappen, de Gemeente nog, ten minsten in sommige Steden, over 't stuk van belastingen, gekend werdt.

Merkwaardig Voorbeeld van de gewoonte, De Oostersche Oorlog was nog op zyn hevigst, toen Margareet van Bourgondie, Graavinne Weduwe van Willem den VI, in Henegouwen, overleedt. Wy zouden van dit ster-

ſterven niet behoeven te gewaagen, zo het ons geene gelegenheid gaf, om een oud gebruik te melden, van welk wy, in vroeger tyden, geen zo duidelyk voorbeeld ontmoeten, ſchoon het, ongetwyfeld, al voor lang, hier te Lande, plaats gehad heeft. Ik ſpreek van de gewoonte onzer Graaven, om, by hunne inhuldiging, den Landzaaten te zweeren, eer deezen gehouden waren, den eed van getrouwheid aan den Graave af te leggen. Wy hebben reeds te vooren aangemerkt (*h*), dat Vrouw Margareet aan verſcheiden Heerlykheden in Holland verlyftogt was, met naame aan Gouda, Schoonhoven, Texel en Wieringen: ook aan de Stede Beverwyk (*i*), Wyk op Zee, Weſtzaanden, Krommenie, Nieuwland en Spaarnewoude. Filips was nog, in deeze Heerlykheden, niet ingehuldigd; doch alzo dezelven nu, door de dood zyner Moeye, wederom aan hem, als Graave van Holland, verſtorven waren, vondt hy goed, zig aldaar ook te doen erkennen. In de Lente des jaars 1441, bevondt hy zig te Middelburg. Doch geene gelegenheid hebbende, om naar Holland over te ſteeken, ontboodt hy, aldaar, eenige Edelen en Raaden 's Hofs van Holland by zig, te weeten, *Henrik*, *Heer van Waſſenaar*, *Dirk van der Merwede*, Heer tot Etten en Meeuwen, *Arend van Gend*, Heer van Gieſſenburg, *Gerrit van der Zyl*, Ridder, Heer tot Purmerende, *Willem*

FILIPS I. 1441.

dat de Graaf, by zyne inhuldiging, eerſt zweert, daarna de Landzaaten.

(*h*) *Zie* hier voor, Bl. 463, 483.
(*i*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 55.

FILIPS I. 1441. *lem*, *Heer van Naaldwyk* en *ter Kapelle*, Erf-maarschalk en Rentmeester Generaal van Holland, en *Godschalk Oem*, Heer van Wyngaarden. In tegenwoordigheid van deezen, en van veele andere aanzienlyke Luiden, deedt hy, eerst, met opgesteken vingeren, den gewoonen Graaflyken eed: die, van woord tot woord, aldus luidde.

„ *Dat zweeren wy, dat wy allen onsen Ondersaten ende goede luyden, die nu mit rechte an ons gecommen ende besterven syn, byder doot van onsen liever moeyen, Vrouwe* Margriete van Bourgoingnen, *Saliger gedachten, wonende in den Heerlicheden, dair zy an verlyftocht is geweest, soe wair dat die geseten syn, binnen Steden, of dair buyten, houdt ende trouwe wesen sullen, ende hun doen, al dat een goet Landsheer synen ondersaten mit rechte sculdich es te doen, ende geloven hun ende elken bysondere te houden ende te stercken in allen horen Rechten, Privilegien, ende Hantvesten, die sy hebben, Confirmatien dair off te doen geven, onder onsen zegel, so verre als wy mit rechte dair in gehouden syn, hun die te vermeerren, ende niet te verminderen; also moet ons God helpen, ende alle syn Heiligen*".

Na 't afleggen van deezen eed, van 't welk de Hollandsche Edelen een Getuigschrift gaven, den drie-entwintigsten van Lentemaand gedagtekend, stelde Filips *Willem van Lalaing, Heere van Binguicourt*, Stadhouder van Holland en Zeeland, aan, om den eed van inhuldiging, volgens ouder gewoonte, in zynen naam, in Holland te gaan ont-

van-

vangen (*k*): 't welk, ongetwyffeld, sedert, FILIPS I. 1441.
geschied zal zyn.

Doch zo gereed als Filips was, om zig van XXXIII. zyne Onderzaaten, als wettigen Graave en Heere der Landen, te doen erkennen, zo noode wilde hy 'er aan, om, als een Leenman des Duitschen Ryks, den Keizer, wegens Henegouwen, Holland en Zeeland, hulde te doen. Hy hadt, deswege, reeds met Keizer Sigismond verschil gehad (*l*), en toen, naderhand, *Fredrik de III.* de Keizerlyke waardigheid verkreegen hadt, tradt men, over dit stuk, in 't jaar 1442, te Besançon, in onderhandeling. De Keizer was hier, in persoon, Hertoge Filips komen zien: en drong, met veel ernst, op de hulde, wegens de drie Graafschappen, die hy beweerde, met de dood van Willem den VI, aan 't Ryk vervallen te zyn; immers niet door Filips te konnen bezeten worden, zonder dat hyze van 't Ryk verhief. Filips verschoof egter de hulde voor dien tyd (*m*): doch van elders blykt, dat hyze, niet lang hierna, te Aken gedaan heeft (*n*). Ook weet men, dat hy, sedert, meer dan eens, op de Ryksdagen beschreeven zynde, dezelven, somtyds in persoon, somtyds door gemagtigden, heeft bygewoond (*o*). Doch 't leedt geene halve eeuw, of de

Filips doet den Keizer hulde wegens deeze Landen.

1442.

(*k*) Privileg. van Texel, *bl.* 57-63. V. Memoriaalb. ROSE *gequot.* C. 1. *f.* 156 *vers.* 157, 161, 164.
(*l*) *Vide* STRUVII Corpus Hist. Germ. *Tom.* I. *p.* 709.
(*m*) OLIVIER DE LA MARCHE Memoir. *Livr.* I. *p.* 170.
(*n*) WINDECKII Histor. Sigism. *Cap.* CCXXVIII. *ap.* STRUVIUM Corp. Hist. Germ. *Tom.* I. *p.* 724.
(*o*) Diploma Caroli V. *apud* CONRINGIUM de Finib. Imp. Germ. *Libr.* II. *Cap.* XXVIII. *p.* 752. *coll.* *p.* 748, 749.

JAAR 1442. de meeste Nederlanden begonden zig aan te merken, als geheel geene verbindtenis met het Duitsche Ryk hebbende. Zy onderhielden de Ryks Wetten niet, droegen niet in de gemeene Ryks Lasten, en werden, door verloop van tyd, gelyk als een onafhanglyk Gemeenebest op zig zelven.

